
V
B
J
C

DYKCYONARZYK
GEOGRAFICZNY,

CZYLI

OPISANIE

KROLESTW, PROWINCYI, MIAST, BISKUPSTW, XIĘSTW HRABSTW, MARGRABSTW, PORTOW, FORTEC y innych mieyſc znacznieyſzych w czterech częściach świata.

Z WYRAZENIEM

W ktorym Krôleſtwie, Prowincyi, Krainie iakie ſię mieyſce znayduie, do ktorego Państwa należy, nad ktorą rzeką, odnogą, górą lub morzem ieſt położone, odległości iego w milach Francuzkich, co do mieyſc obcych, a w Polſkich co do kraiu naſzego od mieyſc w poblizkości głównieyſzych, z ich długością i ſzerokością Geograficzną podłu Mapp naylepſzych, nieopuſzczaiąc nic, coby o iakim mieyſc pamiętnieyſzego wiedzieć było można.

PO ANGIELSKU NAPISANY

PRZEZ

PANA ECHARDA,

Z trzynaſtey Edycyi Angielſkiey na Francuzki ięzyk przełożony, powiękſzony i poprawiony przez X. VOSGIEN

Nakoniec z oſmey Francuzkiey Edycyi w Polſkim wydany ięzyku, z dodatkiem zaſzłych odmian, i umieſzczeniem wielu Miaſt i Prowincyi Polſkich.

Tom I.

W WARSZAWIE

w Drukarni PIOTRA DUFOUR Drukarza J. K. Mci.

M. DCC. LXXXII

BIBLIOTHECA
VNIV. IAGELL.
CRACOVIENSIS

TABELLA ABREWIACYI.

Afr.	Afryka, Afrykański.
Akad.	Akademia.
Amer.	Ameryka Amerykański.
Angl.	Anglia, Angielſki.
Arcybis.	Arcybiſkup, Arcybiſkupſtwo.
Atlan.	Atlantycki.
Auſtr.	Auſtrya, Auſtryacki.
Az.	Azya, Azyatycki.
Barb.	Barbarya.
Bar.	Baronia.
Bawar.	Bawarya, Bawarſki.
Bened.	Benedyktyńſki.
Biſk.	Biſkupſtwo, Biſkup.
Brand.	Brandeburſki.
Ceſar. Ceſ.	Ceſarz, Ceſarſtwo, Ceſarſki.
Cyr.	Cyrkuł.
Cyſt.	Cyſterſki.
Dep.	Deputat.
Diec.	Diecezya.
Diſtr.	Diſtrykt.
dł.	długości, długa.
dob.	dobyty.
Elek.	Elektorſtwo.
Eur.	Europa, Europeyſki.
Fami.	Familia.
Fland.	Flandrya.
Floren.	Florencya, Florenczykowie.
Fort.	Forteca.
Fr. Franc.	Francya, Francuz, Francuzki.
fund.	Fundowany.
Gen.	Generał.
gr.	graniczy.
Handl.	handlowny.
Hiſzp.	Hiſzpania, Hiſzpani.
Hol.	Hollandya, Holendrowie.
Hr.	Hrabia Hrabſtwo.
Jez.	Jezioro.
Im.	Imienia.
Kated.	Katedralny.
Krol.	Krolеſtwo.
Łac.	Łaciński.
Liw.	Liwrow.
M.	Miaſto.
M. S.	Miaſto Stołeczne.
m.	miaſteczko.
m.	mila.
Margr.	Margrabſtwo.
nal.	należy.
nar.	narodzenie.
Niem.	Niemcy, Niemiecki.
niż.	niżſzy.
Ob.	Obacz.
Obr.	Obronny.
Opac.	Opactwo.
Pan.	panowanie.
panu.	panuiący.
Parl.	Parlament.
połd.	południe, południowy.
połn.	połnoc, połnocny.
Pol.	Polſki.
Port.	Portugalia, Portugalczyk.
Pow.	Powiat.
Prow.	Prowincya.
Proteſt.	Proteſtantſki.
r.	Roku.
Rezyd.	Rezydencya.
rz.	rzeka.
Rzplta.	Rzeczpoſpolita.
S.	Swięty.
ſł.	ſławny.
ſprzy.	ſprzymierzony.
ſtoł.	ſtołeczne.
Suffr.	Suffragan.
ſz.	ſzerokości.
Szwe.	Szwecya.
Szwa.	Szwaycarya, Szwaycarowie.
tyt.	tytułem.
w.	wſchod.
W.	Wielki.
Woi.	Woiewodztwo.
wyż.	wyżſzy.
X.	Xiążę, Xięſtwo.
z.	zachod.
znacz.	znaczny.

NAYIASNIEYSZY KROLU

PANIE MOY MIŁOSCIWY

W tym czaſie, gdy Narod cały uſiłuie ponowić radośne uczucia z okoliczności Rocznicy Koronacyi Waszey Krolewskiey Mości Pana Mego Miłościwego, za naywiękſze to dla ſiebie poczytuię ſzczęście, że mogę ſię zbliżyć do Tronu W. K. Mci P. M. M. dla złożenia 3. Tomow Dykcyonarza Geograficznego, na Oyczysty ięzyk przełożonego. Przyięcie łaſkawe od W. K. M. P. M.

M. dziela tego nayszczęśliwszą uczyni Epochę życia moiego, ile że ta Księga umieszczona będzie między użyteczne y przeznaczone dla Edukacyi Narodowey Pisma.

Jestem z niedorownaną gorliwością
i z głębokim uszanowaniem.

NAYJASNIEYSZY KROLU

PANIE MOY MIŁOSCIWY
W. K. M. P. M. MIŁOSCIWEGO.

wierny Poddany.
P. DUFOUR
Przysięgły w Głowney Szkole Paryzkiey Drukarz W. K. Mci.

DONIESIENIE DRUKARZA.

Maiące bydź położone na czele Pierwſzego Tomu zaraz po tytule.

*Z*Nayduie ſię w Polſzcze bardzo wiele dobrych Traktatow Elementarnych o Geografii. Dzieło Jmci Xiędza Wyrwicza, ieſt bez żadney ſprzeczki naylepſze w tey materyi. Ale do tych czas niedoſtawało* Dykcyonarza Geograficznego. *Ten był koniecznie potrzebny w tym wieku, w ktorym rząd zatrudnia ſię Edukacyą, a czytanie kſiąg ieſt naycelnieyſzą zabawą znakomitych Oſob. Uczeń ledwie tylko wychodzi z dziecinnego wieku, iuż nabywa kſiążek, przerzuca karty Geograficzne, y czyta Gazety. Dzieło więc to ſtaie mu ſię nieodbicie potrzebnym, dla zrozumienia Hiſtoryi y Nowin Politycznych.*

Przedſięwziąłem więc wydać trzy Tomy, ktore dziś wychodzą z pod praſſy, moim koſztem własnym *wydrukowane, znacznych potrzebowały wydatkow. Jednakże do wydania ich bardziey mi było powodem gorliwość y wdzięczność dla oświeconego Narodu, niżeli podła chęć zyſku, ktora bywa powſzechnie pobudką ludzi w znakomitych ich przedſięwzięciach. Cena pomierna uſtanowiona dla Prenumeratorow ieſt naypewnieyſzym dowodem bezzyſkowności moiey. Ta baczność z moiey ſtrony ieſt tylko ſłabym hołdem moiey wdzięczności dla Krola dobroczynnego Obrońcy Nauk y Kunſztow, ktory raczył pozwolić Dzieło to wydać zaſzczycone ſwoim Jmieniem; y dla Prześwietney Kommiſſyi Edukacyi Narodowey, ktora raczyła prenumerować na pewną liczbę Exemplarzow; iako też y Korpus Krolewſki Kadetow y znaczna liczba znakomitych Oſob z Korony y W. X. Litt.*

Sława Autora, ktory mi nadeſłał Manuſkrypt tego Dzieła, Autora znakomitego w Rzepltey Literackiey przez wie-

le dobrych pifm, z pochwałą Kommiffyi Edukacyiney ułożonych, zaręcza za dokładnością wyfzukań y przyczynionych artykułow, ktoremi powiękfzył to Dzieło przydatkami opifania mieyfc odległych od Francyi, a graniczących z Polfką, a nadewfzyftko z przydaniem tego wfzyftkiego, co fię ściąga do wiadomości tego obfzernego Pańftwa, dla ktorego mieszkańcow, y dla dobra y użytku Publicznego poświęcam moie trudy y prace.

Nie należy nam z tym wfzyftkim rozumieć że trudna praca Autorow niemoże iuż bydź wydofkonalona y ulepfzona, zwłafzcza że 13. Edycya Angielfka, a ofma Francuzka, prawie w czwartey części przyczynione, w edycyi ninieyfzey ieszcze niemiały zupełney dokładności. Ale możemy fobie obiecywać że rozfądne y oświecone Publicum, zechce dopełnić niektore błędy, y opufzczenia fpoftrzeżone, zważaiąc na wielkość pracy Autora, y niepodobieńftwo uniknienia iakichkolwiek niedokładności. Poważam fię niektore tu przełożyć uwagi.

1mo. Niemożna było czynić opifu Polfki tylko podług Geografow dawnych lub teraźnieyfzych; iako też podług powieści Ofob żyiących, ktore raczyły dać niektore uwiadomienia.

2do. Mile Polfkie niemogły bydź rzetelnie uftanowione, ale że niemafz dokładnego ich rozmiaru y że nie fą rowne po wfzyftkich mieyfcach, a bardziey wymiar ich zawifł od mniemania pofpolitego, podług mieyfc mniey lub więcey od fiebie odległych. Stryikowfki ktory wiele zwiedził Kraiu, często fię omylił, oznaczaiąc odległość iednego mieyfca od drugiego. Niemożna więc żądać po Autorze, ktory tylko innych w tey mierze wypifuie, ani też od Geografa tey famey dokładności, ktorey Geometra przeftrzegać może.

3tio. Mile Geograficzne niezawfze fię zgadzaią z milami pofpolitemi. Rachuią fię tu z iednego Miafta do drugiego, y dla tego fą mnieyfze w okolicach ludnych, a dłużfze w mieyfcach nieofiadłych. Rozmaitość mil czyni rożnicę odległości, a ztąd Kraiopifarzowi wynika wiele trudności, a

to ſamo ſtaie ſię dla niego ſłuſzną obroną, w razie obwinienia go, o nieiaką niedokładność w tey mierze.

4to. Gdyby ſię znalazło że iaka ſzczegulność opuſzczona lub odmieniona, względem Polſki, trudno o to obwiniać Autora, bo czy można, aby ieden człowiek mogł mieć dokładną wiadomość Państwa tak obſzernego. Drukarz także od wſzelkiego w tey mierze zarzutu niedbalſtwa ieſt wolny, ponieważ ogłoſił kilkakrotnie w Gazetach donieſienie y rozdał na 3000. Proſpektow po całym Kroleſtwie, końcem obwieſzczenia Dzieła tego, a bardziey końcem upraſzania Obywatelow tego Kroleſtwa, aby mu raczyli dać potrzebne uwiadomienia, dla udzielenia ich Autorowi. Z żalem to doznać muſiał: że wſzyſtkie oſtrożności iego były w tey mierze niepożyteczne, y że nikt mu niechciał udzielić obiaśnienia, lub wiadomości iakich ſzczegulnych, wyiąwſzy dwoch czyli trzech gorliwych y znakomitych Patriotow, ktorzy znaią użytek tego Dzieła, y potrzebę przyłączenia ſię do doſkonałości iego, raczyli niektore nadeſłać Artykuły, wſzyſtkie inne odmiany y przyczynienia, należą ſię ſzczegulnie pracowitości y ſtarunkom Autora. Sądzić będzie Powſzechność ieżeli dopełnił chwalebnie na ſię wziętego obowiązku.

Chcąc Dzieło to użytecznieyſze uczynić, przydałem w końcu 3go. Tomu nazwiſka mieyſc łacińſkie, przy ktorych ſię znayduią nazwiſka ich Polſkie, dla ułatwienia pracy dla młodych Oſob, ktorzy maiąc przed ſobą lub Mappę Geograficzną, łacińſką lub kſiążkę w tym Jęzku, ktorego dawnego Autora, będą mogli zaraz znaleść oznaczenie mieyſc iakich w Polſkim Jęzku. Co wprzod iednak nim porządkiem abecadłowym ułożyłem ten Słownik, radziłem ſię ludzi uczonych, ktorzy pochwalili ten zamyſł, y za ich zdaniem do ſkutku go przywiodłem. Autor przyłączył także mały ſuplement porządkiem abecadłowym ktory ſię znayduie na końcu 3go. Tomu, z przydatkiem omyłek znacznieyſzych, ktore nieſpoſtrzeżono, przy korektach.

Jeżeliby ſię łaſkawey Powſzechności podobało dać mi iakie oſtrzeżenia lub donieſienia w czaſie przyſzłym, końcem

udoſkonalenia, lub pomnożenia Dzieła tego, zechcę tym okazać wdzięczność moią: że zebrawſzy te wſzyſtkie nadeſłane mi uwiadomienia, wydam iak nayprędzey ſupplement, niemaiąc inſzey chęci, iak tylko wydoſkonalić to Dzieło rownie przyiemne iak pożyteczne Narodowi.

UWIADOMIENIE.

AUtor tego Dzieła w Angielſkim ięzyku JPan *Echard*, doſyć ieſt znaiomy przez wydaną od ſiebie Hiſtoryą Rzymſką i inne Dzieła przednie, a zważaiąc ieſzcze, że ten Dykcyonarz w Anglii 13 razy raz po raz drukować muſiano, łatwo przekonanym bydź można o dobroci i doſkonałości iego.

Nie z mnieyſzym upodobaniem to Dzieło z 13 edycyi Angielſkiey na Francuzki ięzyk przetłomaczone przez X. *Voſgien* Kanonika de Vaucouleur, przyięte zoſtało, ponieważ od Roku 1763. do 1779. 8 razy przedrukowane było, z ktorey to oſtatniey edycyi znacznie poprawioney i powiękſzoney, te ninieyſze dwa Tomy ſą tłumaczone.

Tłumacz Polſki, ktory od dawnego iuż czaſu ziednał ſobie wielką ſławę, częścią przez uczone ſwoię dzieła, częścią tłumaczeniem kſiąg użytecznych i ſprawowaniem Urzędu, na ktorym zoſtaie, nie był tylko wiernym przekładaczem oryginału, lecz dodał to wſzyſtko, coby Oyczyźnie bydź mogło użyteczne, opiſuiąc dokładnie bardzo wiele Miaſt Polſkich i Prowincyi (umieściwſzy ie w porządku alfabetycznym) ktore mniey wiadome Autorowi Cudzoziemſkiemu, iako nie intereſsuiące opuſzczone lub fałſzywie opiſane były. Nie przepomniał i zaſzłych odmian w Ameryce, Polſzcze, Niemczech, &c. Takowe tedy dzieło ſłużące wſzelkiego wieku oſobom, nie może bydź inaczey, iak dobrze przyięte w Kraiu nauki kochaiącym.

A

Jeżeli bowiem w ktorym wieku, to w ninieyszym zaiste, ktory większym oświeceniem nad inne czasy zaszczyca się, wątpić nie można, iż Kraiopisarstwa wiadomość iedną iest z naypożyteczznieyszych nauk w pożyciu ludzkim, a tym powszechnieyszą, im więcey powabow w sobie z ciekawości samey zawiera. Stała się więc Geografia nieuchronnie potrzebną w edukacyi młodzi, a w dalszym wieku nie można w niey nie bydź biegłym, aby nie ściągnąć na się nieumieiętności cechę. Z tego powodu gdy panowanie szczęśliwe Mądrego AUGUSTA wniosło lepsze światło nauk do Kraiu naszego, dały się też nam widzieć rożne w tey mierze książki. I na tych już przestać możnaby było, gdyby iako w sobie dosyć są pożyteczne, tak w częstey bardzo potrzebie dopadkowego użycia służyć mogły, a niesposobności utrzymania w pamięci obszerney i pełney imion szczegulnych wiadomości wygadzały. Czytamy Historye, Gazety, Woiaże, Romansy lub w innym rodzaiu książki, znayduiemy w nich niewiadome nam, lub przepomniane mieysc nazwiska, ktorych szukanie w Geograficznych książkach zbyt trudne a niekiedy bezskuteczne, albo czytane bez ich wiadomości mało zrozumiałe i niepożyteczne być musi; ktorą trudność Geografia kształtem słownika ułożona zupełnie ułatwia.

Zwierzchność Edukacyą publiczną chwalebnie i troskliwie zatrudniaiąca się, wiele Osob naypierwszey Dystynkcyi i edukuiący młodzież Dzieło to tym samym approbowali, gdy na nie prenumérowali.

DYKCYONARZYK GEOGRAFICZNY.

A.

AA, *Agnio*, rz. we Fr. maiąca początek przy Renty, płynie pod *S. Omer*, tu zaczyna być żeglowną, i wpada w Ocean blisko *Gravelines*.

AA, rz. w Semigallii, ktora się składa z zbiegu rzek Memli i Muszy, płynie pod Bowsk, wpada w Dzwinę przy iey uyściu.

AA, rz. w kant. Lucerny, łączy się z Aarą przy Wildeku; iest rzek innych tego im. 4 w Szwaycarach, 3 w Holl. 5 w Westfalii, ale nie są znaczne.

AACH, lub ACHS, *Aquægrani*, m. Niem. z zamkiem w Cyr. Szwabii, przy źrzodle rz. Aachy, nal. do Domu Austr. iest o *m.* 5 od Szafuzy.

AACHEN, ob. Akwizgran.

AADA, czyli AA, rz. w Brabancyi Hol. płynie pod Helmont, wpada w Mozę.

AAHUS, lub AHAUS, *Aahusium*, m. w Westfalii, z dobrym zamkiem, nad rz. Aą, nal. do Bisk. Monasterskiego; *m.* 3 od Kesfeldu.

AALEN, ob. Alen.

AAR, lub AHR, *Abrinca* rz. Niem. w Hr. *Blankenheim*, wpada w Ren naprzeciw Lintzu.

AAR, *Arola*, rz. w Szwaycarach, początek ma z gory Grimsel, płynie pod Bernę, Soloturnę, przy Koblentzu, łączy się z Renem, Mostow iest na niey 29, niesie niekiedy piasek złoty.

AARBURG, ob. Arberg.

AARON, wyspa, ob. S. Malo.

AARWANGEN, m. w Kant. Berneńskim, nad Aarą, od Arbergi *m.* 8.

AAS, *Aasa*, Forteca Norwegii w Prow. Aggerhuskiey, ma port dobry przy uyściu rz. Lindals. Toż nazwisko iest pewney w Bearnie Krynicy skuteczney przeciw oparzeliznom.

ABACH, lub ABBACH, *Abacum*, m. Niem. w Bawaryi z zamkiem, nal. do Domu Aust. przez traktat r. 1778. po śmierci ostatniego Elektora Bawarskiego. Ma wody mineralne zdrowe, leży nad Dunaiem, o *m.* 4. od Ratyzbony. Dł. 29. 40. sz. 48. 52.

ABAD, znaczy mieszkanie. Jest zakończenie pospolite nazwisk miast w Indostanie.

ABAKOA, *Abacoa*, wyspa Amer. iedna z Lukayskich, nal. do

Anglikow, dł. ma *m.* 18 ſz. 7.

ABANO, *Aponus*, m. Rzpl. Weneckiey, znayduią ſię tu Sł. u dawnych dwa źrzodła wod ciepłych. Oyczyzna Piotra z Abano, i podobno T. Liwiuſza. Od Padwy *m.* 12 na połud.

ABANWIWAR, *Abanvivariensis Comitatus*, Hr Węgier wyż. w ktorym M. S. Koſzyce.

ABARANER, m. w Armenii wielkiey pod pan. Tureckim, nad rz. Allingeną.

ABASCYA, kraina Georgii w Azyi, gran. z Kaukazem i morzem czarnym. Jeſt i rz. tamże tego im. o ktorey mniemaią, iż ta ieſt, co u dawnych: *Glaucus.*

ABAWA, rz. w Kurlandyi, płynie pod Gandau, i wpada w Windawę.

ABBEVILLE, *Abbatis-Villa*, m. Fr. w Pikardyi, ludne; należało dawniey do Opac. S. Rykiera. R. 1666. założone w nim ſą rękodzieła ſukienne. Jeſt Oyczyzną Allegrina Kard. Brietego Jezuity, Sanſona, Hekieta. Leży nad ſommą od Paryża na poł. *m.* 38. od Kaletu *m.* 22. dł. 19. 29. ſz. 50. 7.

ABECOUR, Opac. Fr. w Diec. Karnuteńſkiey, czyni 5000. liwr. Ma ſl. wody mineralne, pomocne na rumatyzm.

ABENAQUIS, ob. Abnakowie.

ABENSBERG, *Aventinum*, *Abuſina*, m. w cyr. Bawaryi, nad rz. Abenſt, o *m.* 5. od Ratyzbony. Tu ſię rodził Jan z Awentynu.

ABERDEN, *Aberdonia*, m. nadm. Szkocyi połnocney, doſyć wielkie i handlowne. Ma wody miner. moſt piękny nad rz. Deą, i Ak. ktorą Barklay i Moryſſon zaſzczycili. Od Edimburga, na połn. *m.* 31. dł. 16. ſz. 57. 23.

ABERGAWENNY, m. Ang. w Hr. *Monmouth*, ſł. przez ſwe flanelle. Jeſt to naypierwſza Baronia w Anglii. Od Monmouthu *m.* 6.

ABERNETY, lub ABERNDORN, *Abernethum*, m. Szkockie, w Prow. *Perth*, nad rz. Tayą, o *m.* 12. od Edymburga.

ABERYSTWITH, Aberyſtyw, m. Angiel. w X. Wallii, przy uyiściu rz. Iſtwith, *m.* 57. na połn. ku w. od Londynu; od Kardyganu *m.* 8.

ABESKUNA, wyſpa Azyi na morzu Kaſpiyſkim, o 3. *m.* od Aſterabadu.

ABEX, *Abecis-ora*, kray Afryki, nad brzegiem zachodnim morza czerwonego na połud. Egyptu. Większą część tego kraiu Turcy poſiadaią, a dawniey czynił prow. Troglotydę.

ABIAD, m. Afr. w brzegu *Abex*, ſławne handlem bawełny, kości ſłoniowey, i zioł drogich. *m.* 65. na połn. od Suakemy.

ABIAGRASSO, ob. Biagraſſo.

ABINGDON, lub ABENDON, m. Ang. w prow. *Barckshire*, wyſyła Dep. na Parl. Jeſt nad Tamizą, *m.* 14. od Londynu.

ABISCAS, Abiſkowie, *Abiſci*, narod Amer. połud. na wſchod Peru między rz. Yetau, i Amutamai.

ABISSYNIA, kray wielki i krol. Afr. dł. *m.* 400. a ſz. na *m.* 280. leży przy morzu czerwonym, między Nubyą i Nigrycyą. Pełne ieſt gór i ſkał, na ktorych wierzchu znayduią ſię krynice, ziemie zdolne do uprawy, drzewa i paſtwiſka, w powietrzu łagodnym, gdy za to w rowninach upały panuią. Deſzcz tu nie pada kroplami, ale lać ſię zwykł, a śniegu ani znaią. Grunt żyzny, trzy razy na rok niekiedy żniwo przynoſi. W mieyſcach utemperowanych paſtwiſka ſię zawſze zieleniеią. Rodzi żyto, proſo, lenes, i inne nieznane nam zioła. Zwane ziele *Aſſazoa* uſypia wężow i zmiie. Procz wielorakiego bydła, owce tu tak ſą wielkie, iż ich ogon do 40. funtow waży, a woły tak ogromne, że rog wołu 5. garcy wody bierze w ſiebie. Abiſſyńczykowie ſą ſłuſzni, ſkładu ciała przyſtoynego, cerę maią bru-

natno-oliwkową; ſą mocni, pracowici. Bielſi z nich ſą płodem mieſzaniny z Europeyczykami. Obyczaie ich dzikie, mało znaią chałup, naywięcey pod namiotami mieſzkaią, tak, iako ich Ceſarz, ktorego zowią *Wielki Negus*. Jedzą z ſkorup, każdy ſobie chleb piecze, nakſztałt dużych, iżby mogły cały ſtoł zakryć, a cienkich plackow, ten łamią, i iedząc modą ieſt wielki mlaſk czynić. Zacnieyſi nigdy ſobie potraw do gęby nie podaią, ale im ie ſłudzy do uſt wkładaią. Mięſo iedzą ſurowe. Rząd Deſpotyczny, Religia Mahometańſka z Żydowſką, i Chrześciańſką. Sami nie zowią ſię Abiſſyńczykami, ale Agaſſienami, to ieſt wolnemi. Całe Ceſ. dzieli ſię na rożne Prow. ich ięzykiem *Mangheſt*; te ſkładaią ſię z Stw. czyli *Shumet*. Po zburzeniu Axumy nie ma miaſta ſtoł. ani innych, tylko wioſki. Trzeźwość i odmienianie powietrza, czyni ich zdrowemi i długo żyiącemi.

ABLAIA, pow. Tartaryi wiel. zoſtaiący pod protekcyą Roſſyi, od Toboſſkoi na połd. *m.* 200.

ABLANCOURT, wieś Fr. w Szampanii, ktorey był panem ſł. Perrot *Ablancourt*, i w niey umarł r. 1664.

ABNAKOWIE, narod Amer. połn. w Kanadzie. Lud gnuśny, ktory nigdy ſię nie dał przywieść do uprawy roli.

ABO, *Aboa*, m. s. Finlandyi z Biſk. Chryſtyna krol. Szwedzka założyła tu Ak. r. 1640. Jeſt nad morzem, ma port dobry przy odnodze Botnickiey, o *m.* 50. przez morze od Sztokholmu odległe.

ABOERA, m. Afr. w Gwinei, obfite w kruſzec złoty.

ABOIS, ob. Athbois.

ABRAMBOA, m. i kraina ludna Afr. w brzegu złotym nad Woltą. dł. 18. ſz. 7.

ABRANTES, m. Portug. w Eſtremadurze nad prawym brzegiem Tagu, między Portalegrą i Leyrią.

ABROBANIA, *Autariarium*, m. w X. Siedmiogrodzkim, *m.* 11. od Koloſwaru.

ABROLHOS, ſzkopuły niebeſpieczne żegluiącym, o *m.* 20. od brzegu Brezylii, bliſko wyſpy S. Barbary. Inne ſą na południe Kapu zielonego. Nazwiſko to nadane ieſt wielu ſzkopułom, z Łac. *Aperi oculos*.

ABRUZZO, *Aprutium*, prow. Krol. Neapol. Kray żyżny w zboże, ryż, owoce, a nadewſzyſtko ſzafran. Laſy ma pełne zwierzyny. Rz. *Peſcara* dzieli go na dwie rowne części, z ktorych iedna dalſzą, a druga bliżſzą ſię zowie. Procz Apenninu ſą tu dwie góry wyſokie *Monte Caballo* i *Monte Maiello*. Ta zawſze wierzch ma śniegiem okryty.

ABUTIGA, *Abydus*, mieyſce w Egypcie bliſko Nilu, o 65. *m.* na połud. od Kairu, w ktorym nayobficiey rodzi ſię mak czarny, z ktorego naylepſze *opium* robią.

ABUIO, iedna z wyſp Filipińſkich w Indyach wſch: między *Mindanao*, i *Lucon*, na ktorey Hiſzpani maią ſwą fortecę.

ACARAI, zwana także *la Nativité*, okolica w Amer. połud. w Parakway, oſadzona od Jezuitow r. 1624.

ACEI, op. Cyſter. we Fr. czyni 6000. liwr. *m.* 3. od Gray.

ACERENZA, ob. Cirenza.

ACERNO, m. w Kr. Neapol. z Biſk. o 5. *m.* na połn. od Salerny.

ACHAM, ob. Azem.

ACHEM, m. s. Krol. tego im. na wyſpie Sumatrze ku połn. Kray ten obfituie w zwierzęta, drzewa, zioła, i owoce nieznane Europ. Lud ieſt zabobonny, religii Mahometańſkiey; Anglicy, Hol. Dun. i Chinczykowie ztąd wywożą doſtatek złota, za ryż, ktorym tu mieſzkańcy poſpolicie żyią. Złodzieyſtwa śmiercią karać nie zwykli, tylko ucinaniem po części członkow, podług powtorzonych razow. Krol mieſzka w obronnym zamku wśrzod miaſta. Achemczykowie ſą dobrzy woiownicy. Miaſto leży w rowninie, dł.

113. 30. ſz. 5.

ACERRA, m. piękne w Kr. Neapol. z Biſk. leży nad rz. Agno, *m.* 2. od Neapolu.

ACHONRY, *Achada*, m. Irlandyi nad iez. Allyn, w Hr. Letrymſkim, *m.* 3. od Letrymu.

ACHYR, m. z zamkiem w Ukrainie Moſkiewſkiey nad Worſklą *m.* 50. na połd. od Kiiowa.

ACKEN, lub ACHEN, *Acona*, m. dawne w cyr. Saxonii w X. Magdeburſkim nad Elbą z zamkiem, *m.* 2. na z. Deſſau.

ACQS, ob. Ax.

ACQUA-PENDENTE, *Acula*, m. Wł. w ſtanie Papiezkim, w Pow. Orwietańſkim, z Biſk. Oyczyzna Hier. Fabryciego, i Grzeg. Letego. *m.* 23. na połn. od Rzymu.

ACQUARIA, m. w X. Modeny, bliſko rz. Sulteny, ma wody lekarſkie. od Modeny *m.* 7.

ACQUI, *Aquæ Statiellæ*, m. z Biſk. w X. Monferratu. Łaźnie ma zdrowe, i lubo woda w źrzodłach, wre zawſze, zioła w nich iednak czerſtwo roſną i zachowuią ſię. Hiſzp. wzieli byli go r. 1745. odebrali Piemontanie 1746. P. *Maillebois* go odzyſkał, ale fortyfikacye zburzywſzy, odſtąpił go. Jerzy Merula ztąd był rodem. Leży nad Bormią *m.* 7. od Aſti. dł. 26. ſz. 44. 40.

ACRA, *Acco*, *Ptolomais*, m. z Biſk. w Paleſtynie pod Pan. Tureckim. Wſławione podczas Krucyat przez oblężenia częſte, ktore wytrzymało, tak od Chrześcian, iako i Saracenow. Dla położenia Akry wygodnego handlowi założone tu ſą kupieckie domy. Leży o *m.* 8. od Tyru, 15. od Jeruzalem.

ADA, m. w Natolii nad Sangarą, *m.* 14. na w. od Nikomedyi.

ADAMOWA gora, *Adam's-Pic*, lub *Pic-d'Adam*, na wyſpie Ceylan, ieſt gora wyſoka na mil. 2. prawie. Wſtępuiąc na nią wpoł znayduie ſię iezioro na obſzerney rowninie bardzo głębokie, z niego wypływaią 3. rzeki naywiękſze w Ceylanie. Aby wyniść na wierzch, zaczepiaią tu żelaza, i tak po nich wdzierać ſię na gorę zwykli. Wierzch ſam ieſt piękną rowniną, rozciągłą na 200. krokow. Mieſzkańcy mniemaią, iż tu Adam ſtworzony.

ADANA, m. piękne i dawne w Anatolii, w powietrzu na podziw łagodnym, nad rz. Chokweną.

ADAOUWIE, czyli QUAQUA, narod Afr. w Gwinei właściwey, ktorego Krol. zowią Sakoo, ieſt to naypolerownieyſzy lud z Gwineyczykow, maiący za fundamentalne prawo, aby każdy w tey kondycyi zoſtawał, w ktorey ſię urodził.

ADDA, *Aduas*, rz. w Szwayc. i Włoſzech, wypływa z gory Braulio, i płynąc przez Hr. Bormieńſkie, Watelinę, przez iez. Kome, wpada w rz. *Po*.

ADEL, *Azania*, Krol. Afr. zwane także Zeilańſkie, na brzegu połud. przeſmyku Babel-Mandel. Kray żyżny dla rzek wielu, lubo deſzcz tu nigdy nie pada. Obſituie w zboże, kadzidło rożne, owce wielkie, ktorych ogon waży na 25. funtow, pieprz, i proſo. Krol bywa Mahometanin.

ADELHOLTZ, wieś w cyr. Bawaryi z grodem, ſł. i uczęſzczana dla cieplic. Od Traunſtein *m.* 4.

ADELBERG, m. Niem. w X. Wirtemberſkim, dawniey Opactwo, *m.* 2. od Schorndorffu.

ADEN, m. Az. w Arabii ſzczęśl. nad Oceanem z portem, do ktorego częſto zawiiaią okręty orientalne. Miaſto opaſane gorami, na ktorych 5. lub 6. fortec znayduie ſię. Soliman Baſza dobył go r. 1359. i wydarł Arabom, ale ie potym Turcy wrocić przymuſzeni byli. Jeſt wiele innych mieyſc tego im. Adem ieſt o *m.* 10. na połd. od Alochy. dł. 63. ſz. 13.

ADENBURG, *Brannesia*, m. Niem. w X. Bergeńſkim o 7. *m.* na połnoc od Bonny.

ADERBIIAN, Prov. Perſka.

gran. na połn. z Armenią, na z. z Kurdyſtanem, na połd. z Irak Agemi. Jeſt wielka, i w gruncie dobrym.

ADERBORCH, ob. Oderberg.

ADERBORN, m. Niem. nad Odrą od Szczecina *m*. 4.

ADERNO, *Adranum*, m. Sycylii w Prow. di-Demona, przy Etnie, *m*. 8. na z. od Katany.

ADIA, lub AGGA, m. Afr. w w Gwinei z ſtrony Fantynu. Holl. tu r. 1624. poſtawili fortecę, ktorą im 1664. wydarli Anglicy. Od Anemabo ieſt na wyſtrzelenie z armaty.

ADIAZZO, lub AJACCIO, *Urcinium*, piękne m. Wł. z zamkiem w Korſyce, z Biſk. i dobrym portem. Jeſt ludne, leży nad odnogą tego im. w położeniu miłym, w gruncie rodzącym wino obficie. Od Korty *m*. 11. dł. 26. 28. ſz. 41. 54.

ADIGA, *Atheſis*, rz. we Włoſzech, wypływa z Alpow, wpada w Golfo Weneckie.

ADLERSBERG, *Poſtoina*, m. z zamkiem, w X. Karnioli, w ktorym ſię daią widzieć lochy podziemne, ktorych końca nie znaleziono ieſzcze, o *m*. 6. na połn. od Tryeſtu.

ADMONT, m. z Opac. bogatym, w X. Styryi nad rz. Enſą, *m*. 10. na połn. od Judenburga.

ADOM, kraina Afr. ktora graniczy z brzegiem złotym Gwinei. Jeſt żyżna, i obfita w kruſzce złote. Rządzi ſię krztałtem Rpltey.

ADRA, *Abdara*, m. Hiſz. nadm. i obronne z zamkiem w Grenadzie, *m*. 5. od Almeryi. Są i inne miaſta tego im.

ADRETS, Bar. Fr. w Delfinacie, *m*. 5. na w. od Gracyanopolu.

ADRIA, dawne m. Wł. z Biſk. od niego odnoga morſka Adryatycką nazwana, leży o 11. *m*. na połd. od Wenecyi.

ADRYANOPOL, *Adrinopolis*, ſławne m. Turcyi Europ. w Romanii, z Arcy B. zoſtaiącym pod Patryarchą Carogrodzkim. Amurat I. r. 1362. wydarł go Ceſ. Greckim. Sułtani częſto to odwiedzaią Miaſto. Leży w położeniu weſołym nad Maryſą, *m*. 45. na z. od Caragrodu. dł. 44. 15. ſz. 41. 45.

AELT, Opac. Niem. niżey Waſſerburga nad Inną w Bawaryi.

AEGERI, AETNA, &c. ob. Egeri, Etna, &c.

AERDIN, lub ERDING, m. Bawaryi niż. *m*. 7. od Landshuta, ſł. obfitością dobrego zboża.

AERSCHOT, m. w Brabancyi z tit. X. wzięte było od Franc. 1746. nad Demerą *m*. 4. od Maliny.

AFFENTHAL, w cyr. Szwabii, ſławna dolina winami przedniemi.

AFRYKA, port i m. w Krol. Tunetańſkim, ktore od Draguty korſarza wzięte, od Jędrzeia Doryi mu odebrane, a od Karola V. 1551. zniſzczone było.

AFRYKA, iedna z 4. części świata, ieſt wielką połwyſpą, iednym tylko międzymorzem Suez z lądem Azyi ſtykaiącą ſię, oblaną morzem śrzodziemnym, Oceanem, i morzem czerwonym. Większa część Afryki słońca upałom podlega, przeto w śrzodku oſobliwie dla piaſkow rozpalaiących ſię od gorąca, niedoſtatku wody, i mnoſtwa gadu ieſt niemieſzkaną prawie. Brzegi iednak Afryki ſą żyżne, obfituią w zioła, owoce naydelikatnieyſze, kruſzce drogie, zwierza rożne. Rzeki ſą w niey znacznieyſze Nil i Niger. Z narodow Afrykańſkich iedne mieſzkaią po wſiach i miaſtach, inne pod namiotami, inne ſą tylko błąkaiące ſię. Mahometanie i Poganie w naywiękſzey tu ſą liczbie, Chrześcian nie wiele, i mało tu poſiadaią. Odkrycie Afryki około Kapu dobrey nadziei winno ſię Portug.

Geografowie ią dzielą na 9 części. Egipt, Barbaryą, Gwineę, Kongo, Kafreryą, Abiſſynią, Nubią, Nigrycią, i Wyſpy.

AGADES, Krol. i m. Afr. w Nigrycyi, hołduiące Kr. Tombutańſkiemu. Ztąd naylepſzy ſenes i man-

na wychodzi.

AGATA, *Agathopolis*, m. w Krol. Neapol. z Bisk. leży między Kapuą i Benewentem, o *m.* 4. od nich, od Neapolu 8.

AGAY, *Agathennæ-portus*, mały port Fr. w Prowancyi, *m.* 2. od Freius.

AGDA, *Agatha*, m. Fr. ludne, w Langwedocyi niż. z Bisk. i pow. Tu Zbor r. 506. był miany. Jest w okolicy naybogatszey we Fr. ktorą handel wełny przedniey, iedwabiu, i potażu bogaci. Od Narbonny, *m.* 7. dł. 21. 8. sz. 43. 18.

AGEN, *Aginum*, m. Fr. dawne, bogate, i piękne w Akwitanii z Bisk. r. 1584. było w sławney lidze, ale r. 1591. poddało się Krolowi. Powiat Agineński od tego miasta bierze nazwisko. Oyczyzną iest Jozefa Skaligera. Od Burdegali *m.* 30. dł. 18. 15. sz. 46.

AGERENTHAL, dolina Walezyi wyż. w Szwaycarach, zkąd wypływa rz. Elen.

AGGER, rz. Niem. w Westfalii, ktora płynie przez X. Bergeńskie, wpada w Ren.

AGGERHUS, Prow. Norwegii, nazwana od zamku tego im. ktory iest naprzeciw i o milę od Anslo. Jest gorzysta, i nie mieszkana tylko w dolinach.

AGHUANOWIE, narod mieszkaiący w Kanhar Prowincyi.

AGINCOURT, ob. Azincourt.

AGMAT, lub AGMET, m. Afr. w Prow. i nad rz. tego im. w Krol. Marokańskim. Powietrze ma czyste, a grunt urodzayny, *m.* 8. od Maroko.

AGMONDESHAM, m. Ang. w Hr. Buckingham, wysyła 2. Dep. na Parl. *m.* 11. na półn. od Londynu.

AGNADEL, wieś X. Medyolanu, w Pow. Kremoneńskim, sł. dwoma potyczkami, iedną 1509. w ktorey Ludwik XII. zbił Wenetow, drugą 1705. gdzie X. Vendome Xięcia Eugeniusza poraził. Ostatnia zwana iest potyczką Kassaneńską. Od Kassanu *m.* 2. od Medyolanu *m.* 8.

AGNANIA, ob. Anagni.

AGNANO, *Anienus-lacus*, iez. Krol. Neapol. w ziemi Labour. Znaydują się blisko tego im. cieplice.

AGNETSIN, *Agnetinum*, m. w X. Siedmiogrodzkim, nad rz. Hospachą, *m.* 4. od Hermenstadtu.

AGNONE, m. Krol. Neapol. w Abruzzo, *m.* 4. od Molisy.

AGOBEL, m. Afr. małe ale obronne w Kr. Marokańskim, blisko Tednestu.

AGOSTA, m. w Sycylii z wybornym portem, ale ktore r. 1693. trzęsieniem ziemi zrujnowane zostało. *m.* 6. od Syrakuzy.

AGOUT, rz. Fr. ktora wpada w Tarnę o *m.* 1. od Rabenstens. Jest tego im. włość obszerna w Prowancyi.

AGRA, m. s. Krolestwa, lub Prow. zwaney od niektorych Indostanem, w stanach wielkiego Mogołu w Azyi. Miasto iest obszerne, budowane w poł miesiącą, w koło ledwie przez dzień na koniu może bydź obiechane, otoczone murem kamiennym i fossą na sto stop szeroką. Jest rezyd. pierwey zawsze, a teraz niekiedy Cesarzow Mogolskich, ktorych tu Pałac niezmierney iest wielkości. W Saraiu Cesar. na 1000. lub więcey znayduie się niewiast. Łaźni w tym mieście iest 800. Godne tu podziwienia *Mansoleum* Tadgemehali żony iednego Ces. budowane przez lat 20. Indych Agreyski iest przedniejszy i droższy nad inne. Leży nad rz. Gemeną. dł. 96. 26. sz. 26. 43.

AGREDA, m. Hiszp. w Kastylii starey, o *m.* 3. na połd. od Tarakony, sł. iż iest oyczyzną Maryi d'Agreda. Inne iest m. tego im. w Ameryce w Krol. Popaiańskim.

S. AGREVE, *S. Agrypana*, m. Fr. *m.* 7. od Tournon.

AGRIA, *Abieta*, po Niem. *Eger*, m. obronne w Węgrzech wyższych z Bisk i zamkiem mocnym, zwanym *Erlaut*. Turcy r. 1552. obleglszy to miasto z 70000. woyska, odstąpić musieli straciwszy dnia iednego

dnego 8000. lubo Garnizon Węgierſki nie ſkładał ſię tylko z 2000. Niewiaſty natenczas Węgierſkie, wielką pokazały odwagę. Mahomet III. r. 1596. dobył był Agryi, ale r. 1687. i 1715. odebrana była od Ceſarza, i odtąd do niego należy. Od Budy na połn. *m.* 15. od Koſzyc 22. dł 37. 47. ſz. 47. 42.

AGRIGAN, iedna z Wyſp Maryańſkich, ma w około mil bliſko 16.

AGSPACH, m. w cyr. Auſtryackim nad Dunaiem, *m.* 7. na z. od Wiednia.

AGUAS, *Agwanie*, narod znaczny Amer. połud. nad rzeką Amazonow, w krainie nayżyźnieyſzey i nayludnieyſzey. Lud tu ieſt oświeceńſzy i obyczaynieyſzy nad innych Amer. Dzieciom, iak tylko ſię urodzą, ściſkaią między dwiema deſkami głowę, chcąc aby miały twarz płaſką; bo to maią za ozdobę urody.

AGUATULCO, lub AQUATULCO, *Agwatulko*, m. i port Amer. w Hiſzpanii nowey, zdobyte od Franciſzka Draka Anglika 1578. i znowu od Tom. Shandiſcha 1587. Port ma wielki i uczęſzczany, ponieważ tu ſtawaią okręty, ktore z Europy i nowey Hiſzp. wiozą towary do Peru. Leży nad morzem połud. od Mexyku na połud. *m.* 140. dł. 279. ſz. 15. 10.

AGWILA, lub AGLE, m. Afr. w Kr. Fezańſkim, w Prow. Habar, nad Ergwilą, o *m.* 5. na połud. od Miquenezu. Pełno tu ieſt lwów, ale tak płochych, iż przed dziecięciem uciekaią, zkąd przyſłowie w Afryce urosło, wyrzucaiąc komu tchorzowſtwo, mowić, *iż tak ieſt lękliwym, iako lew Aquilańſki, ktoremu ogon ugryzaią cielęta.*

AGUILAR DEL CAMPO, *Juliobrica*, m. Hiſzp. w Kaſtylii ſtarey, o *m.* 8. na połud. od Kalahory.

AHAUS, ob. Aahus.

AHRWEILER, m. Niem. w Elekt. Kolońſkim, na Ahrą, *m.* 3 od Bonny.

AHUAZ, m. Perſkie, w Chuſyſtanie, nad rz. Maghamą, ktora wpływa do rz. Tygryſu. Mieſzkańcy tey okolicy zowią ſię Oxienami. lub Uxyenami. *m.* 25. na połud. od Suſteru.

AHUN, *Agedunum*, m. Fr. w Marchii wyż. z Opac. nad Kreuzą, *m.* 3. od Gueretu.

AHUS, lub AHUIS, obronne i nadm. m. Szwecyi w Prow. Gotlandyi, z portem dobrym, leży nad morzem Baltyckim, *m.* 6. od Chryſtianſtad. dł. 32. 14. ſz. 56.

AIACCIO, ob. Adjazzo.

AIAN, zowie ſię brzeg wſchodni Afr. od Magadoxo do Kapo Gwardafuy, w ktorym te oſiadły Kroleſtwa: Adelſkie, Magadoxańſkie, Brawańſkie, i Jubańſkie.

AICHA, lub AICHACH, m. Niem. nad rz. Parą w Bawaryi wyż. o *m.* 18. na połn. od Munichu. Wzięte było od Szwedow 1634. pamiętne dowodami ich okrucieńſtwa. Spalone potym 1704. od Anglikow zoſtało, ob. Altaich.

AICHEIM, m. i dzierżawy Szwabſkie w Hr. Rechbergſkim nad Illerą, *m.* 12. od Ulmy.

AICHSTADT, czyli EICHSTETT, *Aureatum*, *Alla-naryſca*, *Dryopolis*, M. Niem. w Frankonii, ſtoł. Biſk. tego im. udzielnego, rościągłego wzdłuż na *m.* 18. w ſzerż 7. S. Wilibald r. 740. był tu Biſk. pierwſzym. Biſkup Eichſtadzki ieſt Kanclerzem Katedry Moguncktey. Leży nad rz. Altmulą, w dolnie żyżney i weſołey, o *m.* 15. na połud. od Norymbergi. dł. 28. 45. ſz. 49.

AIELO, *Thyela*, m. Kr. Neapol. w Prow. Abruzzo, z tyt. X. o milę o Celano.

AIGLE, *Aquila*, m. piękne Fr. w Normandyi wyż. nad Rollą w Diec. Ebroicenſkiey. Handel znaczny prowadzi zbożem, towarem drobnym moſiężnym i żelaznym, a naywięcey ſzpilkami. Jeſt bliſko laſu, *m.* 19. od Rotomagu na południe.

AIGLE, *Ala*, *Aquileg'a*, po Niem. *Aeten*, m. z Stwem w Szwaycarach w Kant. Berneńſkim, o *m.* 3. na połud. od iez. Geneweńſkiego.

AIGNADEL, ob. Agnadel.

AIGNAI-LE-DUC, *Atanak*, m. Fr. w Burgundyi i Grod; Kościoł ma wſpaniały, handel tu znaczny na płotno. Od *Chatillon m.* 5.

S. AIGNAN, lub Agnan, m. Fr. i Xſtwo maiące tytuł Para, nadane nim dla P. Beauvilliers 1665. *m.* 20. na z. od Bourges.

AIGREFEUILLE, m. Fr. w Pow. Alteńſkim, *m.* 3. od Rupelli.

AIGREMONT, m. Fr. w Burgundii.

AIGUEBELLE, m. w Sabaudyi właściwey, nad Archą, o *m.* 7. na połud. od *Chambery*. Od Hiſzp. 1742. wzięte było. Inne m. tego im. w Delfinacie, z Opac. ktore czyni 3000. liwrow.

AIGUES-BONNES, ſł. źrzodło wod mineralnych we Fr. *m.* 4. od Aletu.

AIGUES-CAUDES, czyli wody ciepłe, ſł. źrzodło wod mineralnych, ſkutecznych na bole głowy i żołądka, w Pow. Bearneńſkim, o *m.* 6. na połud. od Pau.

AIGUE-PERSE, m. Fr. w Arwernii niż. w X. Montpenſier, ſł. urodzeniem Mich. Hopitala Kanclerza Franc. Bliſko miaſta tego ieſt krynica, w ktorey woda wre zawſze, będąc iednak na dotknięcie zimną, a ſzkodliwą ieſt ią piiącym. Jeſt od Clermont na połn. o *m.* 8. dł. 20. 46. ſz. 45. 50. Inne miaſto Fr. tego im. ieſt w Burgundyi *m.* 5. od Kluniaku.

AIGUES-MORTES, czyli wody umarłe, m. Fr. w Langwedocyi, ſławne widzeniem ſię tu Franciſzka I. i Karola V. r. 1538. i że tu Ludwik IX. na okręt wſiadał idąc na Krucyatę. Dawniey leżało nad morzem, dziś od niego poſunięte na *m.* 2.

AIGUES-VIVES, czyli wody żywe, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Niſmes. *Aique-vive*, ieſt Op. w Dyec. Turoneńſkiey, o *m.* 1. od Montrichardy, czyni 2000. liwr.

AIGUIŁLES, *Acus*, ſł. góra Fr. w Delfinacie, zwana górą niedoſtępną, i miana za cud dzieſiąty Delfinatu, *m.* 2. od Gracyanopolu.

AIGUILLES, *Acicularum*, Kap w Afr. bliſko przylądku dobrey nadziei, przed ktorym ieſt hak wielki na morzu, zwany od Holl. *Anquillas*. dł. 35. ſz. 40.

AIGUILLON, *Acilio*, m. Fr. w Akwitanii w Pow. Agineńſkim, z X. maiącym tytuł Para. R. 1346. Jan X. Normandyi po 14. Mieſiącach oblężenia iego, odſtąpić ztąd muſiał. Od Agen *m.* 5. na połnoc.

AILACH, *Aelana*, m. dawne Az. w Arabii opoczyſtey nad morzem czerwonym. Leży bliſko traktu pielgrzymuiących z Egiptu do Mekki. Jeſt to dawne *Elath* wſpomnione w Piśmie S.

AILESBURY, *Æglesburgum*, m. Angiel. z tyt. X. nad Tamizą w Hr. Buckingham, o 5. *m.* na połud. od Oxfordu, wyſyła 2. Dep. na Parl.

AILLAND, m. Fr. w Wyſpie Franc. o *m.* 4. na połud. od *Joigny*.

AIMERIES, m. Hanonii Fr. z zamkiem nad Sambrą, *m.* 6. na połud. od Mons.

AIN, rz. Fr. ktora wpada w Rodan, o *m.* 5. w bok Lugdunu, zwana po Łac. *Danus*, *Enna*, &c.

AIR, lub Ayr, *Aera*, m. Szkocyi, Stoł. Prow. Aeryi, czyli Kyli, przy uyściu rz. tegoż im. wyſyła 2. Dep. na Parl. o *m.* 20. na połud. od Edymburga. dł. 14. 40. ſz. 56. 22.

AIRAGUES, m. Fr. w Prowancyi, od Aweniońu o *m.* 2. ſł. wiñami białemi, znanemi pod imieniem klaretu Ayragſkiego, *Clairette-d'Airagues*.

AIRAINE, m. Fr. w Pikardyi, ſł. targami walnemi, *m.* 6. na z. od Ambianu.

AIRE, *Vicus-Julius*, m. Fr. niegdyś Stoł. Gaſkonii, ſł. bawieniem

ſię tu Alaryka Krola Gotów, ma Biſk. i Opac. od Burdegali, *m.* 22. na połud. od Paryża 155.

AIRE, *Aeria*, m. mocne w Niderlandzie w Hr. Artezyi z zamkiem. R. 1676 Generał Humieres odebrał go Hiſzp. a r. 1710. poddało ſię Francyi przez kapitulacyą, i zoſtało przy niey traktatem Utrechtſkim. Jeſt nad rz. Lis, o *m.* 9. na połud. od Dunkierki. dł. 20. ſz 50.

AIRVAUX, *Aurea-vallis*, m. i Opac. Fr. w Piktawii, czyniące 11000. liwr. *m.* 3. od Thouars.

AISCH, rz. w cyr. Frankonii, płynie pod Windsheim, wpada w Regnitzę, bliſko Bambergi.

AISDAM-GILON, m. Fr. w Pow. bituryceńſkim, o *m.* 4. od Bourges.

AISNAI-LE-CHATEAU, m. Fr. w Pow. Burbońſkim, o *m.* 3. od S. Amanda

AISNAI, lub AINAI, Opac. Fr. w Lugdunie, czyni 30000. liwr. ſekularyzowane 1685. ſławne ſzczątkami ſtarożytności, kościoła zbudowanego od Planka, i kolumn wyſtawionych od Gallów na honor Auguſta Ceſ. ktore przenieſione do kościoła wſpieraią iego ſklepienie.

AISNE, *Axona*, rz. Fr. bierze początek w Szampanii i łączy ſię z Oiſą.

AIX, *Aquæ ſextiæ*, M. dawne i piękne w Prowancyi, mieyſcem ieſt Parl. założonego od Ludwika XII. mennicy, i Stoł. Wielkorządztwa Prowanckiego Ru Rzymu 630. założył go Sextus Calvinius, bliſko cieplic, i ztąd wzięło nazwiſko Łacińſkie. Leży w rowninie piękney, w pośrzod, ma plac w eſoły do przechadzki ozdobny fontanami. Jeſt tu Akad. ſł. Perrier, Tournefort, Gibert, Fabrot, Tomaſſin, i wiele innych ſł. ludzi tu ſię urodzili. o *m.* 16. od Awenionu. dł. 23. ſz. 43. 31.

AIX, *Aqua gratiana*, m. i forteca daw. w Sabaudyi nad iez. Bourget, z tyt. Margr. o *m.* 4. od Chambery. Sławne tu ſą wody miner. i łaźnie, ktore ſą dziełem, iak wielu mniema, Rzymian ieſzcze.

AIX-LA-CHAPELLE, ob. Akwizgran.

AIX, wyſepka na morzu Akwitańſkim, *m.* 3. od Rupelli. Opanowali ią byli Anglicy, i zwaliwſzy fortecę opuścili r. 1737.

AIXE, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 2. od Limoges.

AIZENAI, ob. Azenai.

AIZENT, czyli AIZAN, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. na z. od Aurylliaku.

AKADYA, *Acadia*, czyli nowa Szkocya, połwyſpa w. Amer. półn. między nową ziemią i nową Anglią, dł. na *m.* 120. a ſz. 40. Monts, i Champlain ſprowadzili tu niektore Franc. oſady i zbudowali m. s. *Port Royal*, w kilka lat. Angl. opanowali tę Prow. i nazwali ią nową Szkocyą, ale przez traktat Bredeńſki wrociła ſię Francyi. Potym r. 1690. gdy *Wiliams Phips* wziął *Port Royal*, uſtąpiła Francya całey Prow. Angl. traktatem Utrechtſkim, potwierdzonym trakt. Paryzkim, r. 1763. Obfituie Akadya w owoce, zboże i leguminy. Mieſzkańcy polowaniem i rybłowieniem naywięcey ſię bawią. W położeniu dla handlu ieſt bardzo wygodnym.

AKALZYKA, forteca w Georgii Tureckiey na górze Kaukazie.

AKAMBU, Krol. Afr. bogate na brzegach Gwinei. Krol tu ieſt ſamowładnym, a lud chociaż niewolniczy, zuchwały iednak na podziw.

AKANES, *Acana*, wielka i mała, ſą dwa miaſta w brzegu złotym Gwinei, ktorych mieſzkańcy ſamym handluią złotem.

AKAPULKO, *Acapulco*, M. Amer. i port znaczny nad morzem połud. mogący pomieścić 100. okrętow. Ztąd wychodzą okręty do Peru i wyſp Filipińſkich. Jeſt w Prow. Mexykańſkiey, *m.* 8. na połud. od Mexyku; mieſzać go nie trzeba z Agwatulko.

AKARA, czy ACRA, kraina Afr. w Krol. Akambońſkim, w ktorey Anglicy i Hol. maią ſwe fortece i włości. Nigryiczykowie tu naywiękſzy prowadzą handel. Duńczykowie zaś naypierwſzemi tu ſą Panami. Kray ten lepſzy ieſt nad inne w tym położeniu.

AKOMA, *Acoma*, m. Amer. połn. w nowym Mexyku z zamkiem na górze położonym, ieſt Stoł. Prowincyi ſwey. Wzięta była od Hiſzp. 1599.

AKRA, ob. Acra.

AKRON, Krol. małe Afr. na brzegu złotym Gwiney. Mieſzkańcy żyią ſpokoynie pod protekcyą Fantynow. Hol. wśrzod tego Krol. maią fortecę zwaną: *de la patience.*

AKSARAY, m. w Cylicyi niegdyś ſt. pod im. Diocezarey, Cezar-Auguſty, Juſtynopolu, Anazarby; dziś gruzy. Jeſt nad rz. Pytamus, ktora wpada w Golf Laiazzo.

AKTAMAR, lub WAN, iez. wielkie w Armenii obfite w ryby, z miaſtem tego im. i zamkiem mocnym *m.* 45. od Tauryſu.

AKWIZGRAN, *Aix de la Chapelle*, po Niem. Aachen, M. wielkie i wolne Niem. w Weſtfallii, w X. Julyaceńſkim pod protekcyą Woiewody Renu, iako Xcia Juliac. Mieſzkańcy ſą katolicy, lubo i Dyſſydenci ſą cierpieni. Zbudowane ieſt r. Xtuſa 124. od Serena Grana pod Adryanem Ceſ. Karol W. dla piękności iego położenia, chciał w nim mieć ſwą ſtolicę, i wyſtawił tu kościoł, czyli wſpaniałą kaplicę dla ſiebie, zkąd miaſto wzięło nowe u Fran. nazwiſko *la Chapelle*, w ktorey pochowany zoſtał, gdzie iego pas rycerſki, miecz, xiążka Ewangelii dochowuie ſię, ktore 3. rzeczy ſłużą do Koronacyi Ceſarzow, ktorey mieyſcem Akwizgran przez Bullę złotą ieſt wyznaczony, ale po Karolu V. żaden z Ceſ. nie był tu koronowanym. Miaſto to, wolne ieſt od wſzelkich podatkow, prowadzi handel znaczny, oſobliwie ſuknami. Sławne wielą zborami, i traktatami tu uczynionemi, iako między Fr. i Hiſzp. 1668. i innym 1748. ktory zakończył woynę o naſtępſtwo Domu Auſtr. Z przyczyny rożnicy w Religii r. 1614. pod Macieiem podpadło było bannicyi. Otto III. tu ieſt też pochowany. Otoczone ieſt górami, i ma wody mineralne zdrowe. Od Maſtrycht tu *m.* 5. dł. 23. 55. ſz. 51. 15.

AKWITANIA, ob. Guienne.

AKWILA, ob. Aquila.

AKYSSAR, lub AKISSAR, *Thyatira*, m. w Natolii, leży w miłey rowninie, liczy mieſzkańcow 50000. a tych Mahometanow ſamych, od Smirny na połn. *m.* 12.

ALADULYA, Prow. znaczna Turcyi Az. nad morzem śrzod. Kray niekſztaltny i górzyſty, obfituie w paſtwiſka, konie wyborne, i wielbłądy. Lud ieſt woienny i rozboyniczy. Jeſt na W. Karamanii.

ALAIGNON, rz. Franc. wypływa z góry Cantal, i wpada w Allierę przy Iſſoire.

ALAIS, *Alezya*, M. Fr. wielkie, ludne, i bogate w Langwedocyi niż. z Biſk. i zamkiem zbudowanym od Ludwika XIV. 1689. W czaſie woyny o religią, miaſto to będąc z ſtrony dyſſydentow, oblężone i dobyte było od Ludwika XIII. Leży nad rz. Gardon, o *m.* 14. od Orange na z. Bliſko Alezyi znayduią ſię obfite minery koperwaſu. dł. 21. 32. ſz. 44. 8.

ALACH, m. Fr. w Hr. *Comminges*, *m.* 2 od S. Martory.

ALAN, m. Perſkie w Turkeſtanie.

ALAND, czyli UCHT, rz. w dawney Marchii Brandeburſkiey, wpada w Elbę przy Schnakemburgu.

ALAND, lub ALANDYA, wyſpa na morzu Baltyckim, między Szwecyą i Finlandyą, nal. do Szwedow, ma m. s. Kaſtelholm.

ALANGUERA, m. Portug. w Eſtremadurze, o *m.* 7. od Lizbony w mieyſcu bardzo miłym.

ALATRI, *Aletrium*, m. Wł.

dawne w Kompanii Rzymskiey, z Bisk. leży na wzgorku, o *m.* 16. na połud. od Rzymu.

ALAVA, lub ALABA, mała Prow. Hiszp. maiąca dł. *m.* 8. sz. 7. Znayduią się w iey gruntach miedź i żelazo. Jest częścią Biskay i ma m. s. Wiktoryą.

ALAUT, lub ALUTA, rz. Turcyi Europ. wypływa z gór, ktore dzielą Multany od Siedmiogrodu, wpada w Dunay, o *m.* 12. od Widyna.

ALAYRAC, m. Fr. o *m.* 2. od *Karkassony.*

S. ALBAN, m. Fr. w Langwedocyi, o *m* 6. na półn. od *Mende.* Jest wieś Fr. tego im. 2. *m.* od Roanny, sł. przez wody mineralne, skuteczne na choroby zaskórne.

ALBANIA, Prow. Turcyi Europ. nad odnogą Wenecką, graniczy na w. z Tessalią, i Macedonią, na połud. z Liwadyą, na półn. z Bosnią i Dalmacyą. Obfituie w wina przednie. Albańczykowie, są rośli, mocni i odważni, żołnierze dobrzy. Turcy wielką z nich przeciw Grekom mieli pomoc, w czasie woyny z Moskwą, r. 1774. zakończoney, ktorych gdy na Grekow dopuścili Turcy, ledwie w lat 4. po woynie wstrzymali ich od pustoszenia, i łupiectwa, rownie na Turkow, iak na Grekow srodzy. Powiększey części są Schizmat. pochodzą od dawnych Scytow. Sł. Skanderbeg tu się opierał Turkom, ale po śmierci iego r. 1467. familia iego ztąd wypędzona została. Ma m. s. Durazzo. ob. Braid-Albin.

ALBANO, m. z Bisk. w kampanii Rzymskiey, nad iez. tegoż im. Biskup Albański iest z liczby 6. Kardynałow Biskupow naydaw. Albano z swym pow. przedane iest od Xcia Savelli Kamerze Papieskiey r. 1647. Powiat ten naylepsze wydaie wina w kraiu Rzymskim. Znacznieysi Panowie Włoscy tu naywięcey winnic maią, i roskosznych ogrodow. Fryderyk Barbarossa Ces. zruynował go był, ale potym do stanu swego powrociło. Jest od Rzymu na połud. *m.* 6. tyleż od Ostyi dł. 30. 15. sz. 41. 43.

Inne iest tego im. m. w Krol. Neapol. w Bazylikacie, ma tytuł X. i grunt urodzayny, mieszkane od Szlachty.

ALBANOPOL, m. Albanii, stoł. niegdyś tey Prow. nad rz. Dryną, o *m.* 16. na w. od Alessio.

S. ALBANS, m. i X. Angiel. w Hr. Herfortshire, nazwane od S. Albana pierwszego Męcz. W. Brytanii. Obiera 2. Dep. na Parl. od Londynu na półn. *m.* 7. a 8. od Herefordu.

ALBAZYN, m. w Tartaryi wiel. nad Amurą, *m.* 250. na półn. od Pekinu. Przez traktat r. 1689. ustąpione iest Chińczykom od Moskalow, ktorzy tu fortecę znieśli.

ALBARAZYN, *Lobetum*, obronne m. Hiszp. iedno z naydawnieyszych, z Bisk. w Kr. Aragonii. Ztąd dobre płotna wychodzą. Od Tervelu *m.* 5. od Saragossy 30. od Madrytu 40. dł. 16. 12. sz. 40. 32.

ALBA, *Alba-Pompeia*, m. z Bisk. w Monferracie, ustąpione traktatem r. 1631. Xciu Sabaudyi. Oyczyzną iest Innocentego I. Pap. Ces. Pertinax urodził się tu w pobliskiey wiosce *Villa Martis.* Od Turynu na połud. *m.* 8.

ALBA-JULIA, lub WEISSEMBURG, tak zwane m. od Julii matki Aureliusza Ces. ktory go odnowił. Rezyd. Bisk. i Gubernatora Siedmiogrodu. Ma Akad. fund. od Xcia Rakoczego. Od Temezwaru *m.* 23. na półn. od Belgradu *m.* 50. dł. 42. sz. 46. 30.

ALBA-REGALIS, *Stul-Weissemburg*, M. Węgier niż. nazwana Albą Krolewską, iż była mieyscem Koronacyi Kr. Węgierskich, rezyd. i grobu ich. Wzięta była od Solimana II. r. 1543. a od Gener. *Mer Cœur* woysk Rudolfa Ces. 1601. Basza Hazan odzyskał ią pod Mahometem III. ale znowu woyskom Ces. poddać się musiała 1688. Twierdzę Alby zwalone zostały r.

1702. o *m.* 12. na połud. od Budy.

ALBE, lub Aps, m. Fr. w Langwedocyi, reszta miasta dawnego *Alba Helviorum*, albo *Alba Augusta*, *m.* 4. od Viviers.

ALBEN, góra w X. Karnioli, na ktorey m. tego im. o *m.* 10. na połud. od Laubachu. Zwana ieſt także *Monte-del-Carſo.* Znayduią ſię tu minery Merkuryuſzu.

ALBEK, m. Niem. z zamkiem w Szwabii, należy do m. Ulmy, *m.* 2. od niey.

ALBENGUA, *Albingaunum*, m. dawne i mocne w Rpltey Genueńſkiey z Biſk. w r. 1175. ſpalone było od Pizanow, ale na nowo wybudowało ſię lepiey. Za miaſtem pełne ſą okolice ſadow oliwnych. Leży nad morzem w rowninie weſołey, i dobrze uprawney, ale w powietrzu nie zdrowym, zkąd przysłowie Wł. *Albigna piana, ſe foſſe ſana, ſi dimanderebbe Diana.* Od Genuy *m.* 15.

ALBI, *Albiga*, m. Fr. ſtołeczne powiatu, w Langwedocyi wyż. z Biſk. podnieſionym na Arcy Biſk. r. 1676. Miane tu *Concilium* r. 1176. potępiło heretykow Albigenſow, okolice ma miłe. Jeſt od Tulozy na *m.* 15. od Paryża 140. dł. 19. 49. ſz. 43. 55.

ALBIA, m. Sabaudyi w Pow. tegoż im. nad rz. Seraną.

ALBIAC, m. Fr. w Akwitanii, w Powiecie Ruteneńſkim; tamże leży *Albin* m. Fr.

ALBINAI, m. Arabii ſzczęśliwey w Prow. Seger, nad rz. Prymą, ktora wpada w Ocean.

ALBINOS, tak zowią Portug. Murzynow białych. Tych zbytnia białość przykrzeyſza ieſt na weyźrzenie niż czarność Negryiczykow właściwych.

ALBIS, *Albius*, ſławne gór paſmo w Szwaycarach, ktore ſą wyſokie, zaczynaią ſię przy *Einſidlen*, i dzielą kanton Żurychu od Kant. Zug.

ALBON, zamek i wieś w Delfinacie, na połud. Pow. Wienneńſkiego.

ALBONA, m. Iſtryi Weneckiey, Oyczyzna Fl. Miryka, nad golſem *Carnero*, *m.* 5. od Poli.

ALBURG, lub Aalburg, m. s. Diec. tegoż im. w Jutlandyi połn. w Kr. Duńſkim Jan I. Krol Duńſki tu umarł 1513. Nazwiſko ma od mnoſtwa węgorzow, ktore ſię tu poławiaią. Leży nad kanałem, o *m.* 4. od morza, 12. *m.* na połn. od Wiburga. dł. 27. ſz. 57.

ALBREDA, ſkład, i dom kompanii kupieckiey Franc. nad Gambią w Afryce.

ALBRET, lub Labrit, *Leporetum*, m. Fr. w Gaſkonii, ſtoł. Pow. Alberteńſkiego, niegdyś Xſtwo tytuł Para maiące r. 1558, przyłączone do Korony pod Henrykiem IV, dane w zamianę za Sedan i Raucourt Xciu Bouiłlon od Ludwika XIV. r. 1651. Nazwiſko ma Łac. od mnogości w tym Pow. zaiącow. Od Burdegali na połud. *m.* 15.

ALBUFEIRA, *Balſa*, m. na'dm. Portug w Krol. Algarwii, między Faro i Lagos.

ALBUQUERQUE, Albukierka, m. i Xſtwo Hiſzp. w Eſtremadurze z zamkiem dobrym. Sukienne i płocienne warſztaty czynią tu znaczny odbyt. *m.* 5. od Portalegry, 9 od Alkantary.

ALBUSEMA, wyſepka na morzu śrzodziemnym ku brzegom Krol. Fezańſkiego.

ALBUSSAC, m. Fr. o *m.* 4. od Tulles.

ALBUZINSKOI, ob. Albazyn.

ALCAZAR-DO-SAL, lub Alcacer, *Salacium*, m. Portug. w Eſtremadurze z zamkiem bardzo mocnym; ztąd ſol przedziwnie biała wychodzi. Jeſt nad rz. Cadaon, od Setubalu na połud. *m.* 9. od Lizbony 14. dł. 9. 41. ſz. 38. 18.

ALCAZAR-CEGUER, to ieſt Pałac. mały, m. Afr. w Prow. Hasbat. Jakob Almanzor wyſtawił

go w mieyſcu bardzo wygodnym, i pożytecznym, bliſko cieśniny Gibraltaru między Ceutą i Tangerem. Alfons Krol Portug. opanował go był r. 1468. lecz potym odſtąpili go Portugal. Murzynom. dł. 12. ſz. 35.

ALCAZAR-QUIVIR, to ieſt, Wielki Pałac, m. Afr. w Kr. Fezańſkim, ktore nie było wprzod tylko Pałacem wybudowanym od Almanzora IV. ſł. ieſt potyczką Sebaſtyana Kr. Portug. i Murzynow.

ALCALA-DE-GUADAIRA, *Hienipa*, m. Hiſzp. w Andaluzyi, nad rz. Guadairą o *m.* 2. na połud. od Sewilii.

ALCALA-DE-HENAREZ, *Complutum*, Komplut, M. piękne i wielkie Hiſzp. w Kaſtylii nowey z Akad. założoną od Kardyn. Xymeneſa, i nadaną od niego bogatą biblioteką. Ma zamek zwany *Apataſſo*; okolice miaſta ſą żyzne i miłe, i dobrze uprawne. Za Komplutem ieſt źrzodło wody tak zdrowey i czyſtey, iż Krolowie Hiſzp. do niey ſami tylko chcieli mieć prawo. Leży nad rz. Henarezą, *m.* 5. na w. od Madrytu. dł. 14. 30. ſz. 37. 18.

ALCALA-LA-REALE, m. Hiſzp. w Andaluzyi, z ſł. Opac. Leży na górze, obfituie w wina i owoce wyborne, bliſko rz. Salado, o *m.* 12. na połn. od Gemali.

ALCAMO, m. Sycylii w Prow. di Mazara, o *m.* 10. od Palermu.

ALCARAZ, m. Hiſzp. w Kaſtylii dawney, obronne zamkiem mocnym; ſł. dawnym kanałem rurowodnym, *m.* 55. na połud. ku w. od Madrytu.

ALCARRIA, ob. Algaria.

ALCOI, m. Hiſzp. w Kr. Walencyi, o *m.* 3. na połud. ku z. od Alikanty.

ALDBOROUGH, *Iſurium*, m. Ang. w Hr. Suffolk, ludne, i oſiadłe naylepſzemi tu marynarzami i ſliſami okrętowemi. Obiera 2. Dep. na Parl. Jeſt nad morzem, *m.* 24. od Londynu. Inne *Aldborough*, m. Ang. w X. Jorku, wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 35. od Londynu.

ALDEMBURG, ob. Altemburg.

ALDENAR, m. i Hr. Niem. w Elekt. Kolońſkim nad rz. Ahrą o *m.* 5. na połud od Bonny.

ALDENHOVEN, m. i grod Niem. w X. Juliaceńſkim, na z. Julichu.

ALEGRANZA, ob. Kanaryiſkie wyſpy.

ALEGRETA, m. Portug. w Allenteio, nad rz. Kaią, o *m.* 12. na połn. od *Elvas*.

ALEMPARWA, m. pod pan. Mogołu, na brzegach Koromandelu, o *m.* 9. od Pontiſzery.

ALEN, lub AALEN, *Ola*, m. dawne Ceſ. w Szwabii, nad rz. Kocherą, *m.* 7. od Nordlingi na połn.

ALEN, m. Niem. w Biſk. Monaſterſkim, *m.* na połud. od Monaſteru.

ALEN, rz. w X. Kalemberſkim, ktora łącząc ſię z rz. Schulmą, wpada w Weſer.

ALENCON, Alenſon, *Alentio*, M. Fr. wielkie i piękne, z tyt. X. i Wielkorządztwo w Normandyi. W ſąſiedztwie ſą dwie góry kamienne, z ktorych zdatne do murowania kamienie łamią, gdzie i diamanty trafiaią ſię, zwane Alenkońſkie. Jeſt Oyczyzną Piotra Alixa. Leży w gruncie żyżnym, o *m.* 25. na połud. od Rotomagu, 8. od Mons, od Paryża *m.* 35. dł. 17. 45. ſz. 48. 25. Inne ieſt m. Fr. tego im. *m.* 4. od Montelimartu.

ALENTARYA. Prow. mała Moſkiewſka, w Eſtonii nad odnogą Finlandzką. Narwa ieſt w niey m. s.

ALENTEIO, Prow. Portug. między Tagiem i Gwadyaną; dla żyżności ſwey zwana ieſt ſzpichlerzem Portugallii. Pełna ieſt winnic, ſadow, i zwierza. Ma wzdłuż *m.* 36. i prawie tyle wſzerż. Dzieli ſię na 5. Pow. czyli *Comarcas*, to ieſt: *Portalegre*, *Elvas*, *Eſtremos*, *Evora*, i *Beia*.

ALENQUER, Alenkwera, m.

Portug. w Estremadurze, obronne, i w około maiące wyborne winnice. Ma tytuł Margr. i iest dożywociem Krolowy. Jest na w. *Torres Vedras.*

ALEP, M wielkie Azyi, w Syryi; wzięte było od Arabow 637. za Herakliusza Ces. cztery rodzaie tu są chrześcian, ktorzy osobnych Bisk. i kościoły maią, z wolnością religii swych. Liczą tu 15. lub 16000. Schizmatykow, czyli Grekow, 12000. Ormianow, 10000. Jakobitow, i Maronitow, czyli Katol. właściwych. Alep zaś i przedmieścia maią ludzi na 250000. w Ces. Tureckim po Stambule i Kairze pierwszym iest miastem. Handluie kamlotem, bawełną, skorami, wełną Turecką, popiołem, rodzenkami, pistacyą, kurdybanem, naywięcey galasem i łupiną żołędziową. Ztąd wywożą iedwab Perski, zioła lekarskie i farbierskie, senes, piora strusie, balsam, materye wełniane Tureckie, muszliny, dyamenty Indyiskie, ktore to rzeczy z Tartaryi, Arabii, Persyi, i Indyi przychodzą. Tu Fr. Holl. i Angl. maią swych Konsulow. Rząd zależy od Baszy Gubernatora całey Prow. Gołębie znaiome Turkom do noszenia listow tu się wychowuią. Jest o *m.* 28. na w. od Alexandrety, od Damaszku *m.* 70. dł. 55. sz. 35. 45.

ALERHEIM, m. i grod Niem. w Szwabii, *m.* 4. na połud. Oettingi, sł. potyczką tu stoczoną r. 1645.

ALERIA, m. z Bisk. na wyspie Korsyce o 9. *m.* na w. od *Corte.*

ALESSANO, m. Xstwo, i Bisk. w Krol. Neapol. w Pow. Otranckim, o *m.* 7. od Otranty.

ALESSIO, *Lissus*, m. Albanii w Turcyi Europ. z dobrym zamkiem i Bisk. Tu pochowany Skanderberg. Jest od Albanopolu *m.* 16. na z. od Antivari *m.* 10. dł. 37. 15. sz. 41. 48.

ALETH, *Aletta*, m. w Langwedocyi niż. w Pow. Tulozy, z Bisk. sł. cieplicami, i odrobinkami złota i srebra, ktore znayduią się w potokach wypływaiących z gor Pireneyskich, przy ktorych to miasto leży. Od Narbonny na połud. ku z. *m.* 15.

ALEXANDRETTA, albo SKANDERUM, *Alexandria minor*, m. Az. w Syryi nad morzem środziem. Bliskie bagna czynią tu powietrze niezdrowe, przeto w czasie gorącym przenoszą się mieszkańcy, o *m* 4. ztąd do wioski Bayland, zaleconey wodami i owocami dobremi. Co tu dziwi obcych, iest widzieć gołębie w krotkim czasie przynoszące tu listy z Alepu, i nazad odnoszące. Gołębi takowych rodzay iest osobliwszy, i sł. w całey Azyi. Jest od Alepu na z. *m.* 28. dł. 36. 35. sz. 54.

ALEXANDRIA, lub SKANDERYA, sł. M. piękne i bogate w Egipcie, założone od Alexandra W. r. przed Xtem 332. Wiele iuż utraciło swych ozdob, ktorych szczątki pozostały, iako kolumny Pompeiusza i 2. obeliskow ogromnych. Z sł. latarni morskiey Faros, liczoney między 7. cudami świata, zbudowaney od Ptolomeusza Filadelfa, dla oświecenia okrętow, nie ma tylko stary zamek Faryllon. Znakomici Euklides, Didymus, Origenes, ztąd byli rodem. Leży przy uyściu odnogi zachodniey Nilu, o *m.* 50. od Kairu.

ALEXANDRIA, Alessandria, *Alexandrie de-la-paille*, *Alexandria statiellorum*, m. Wł. mocne i znaczne, stoł. Powiatu w X. Medyolańskim, z zamkiem postawionym r. 1178. na honor Alexandra III. Pap. z Bisk. nadanym wielą Przywileiami; Xżę Eugeni dobył go był 1706. Potym wzięte było od Franc. 1745. ale przez traktat Utrechtski powrociło do Krol. Sardynii 1746. Jest nad rz. Tanaro, o *m.* 6. na połud. od Kasalu, 14. od Genuy.

ALEXANDROW, m. Pol. w Woi. Bracławskim, mało osiadłe, *m.* 6. od Bracławia, 16. od Umania.

ALEXANDRYA, m. Pol. w Woi. Wołyńskim nad Horyniem, zruy-

zruynowane, *m.* 3. od Klewania.

ALEZ, m. Biſk. w Sardynii.

ALEZYA, ob. Alais.

ALFELD, m. z zamkiem w Niem. nad rz. Leiną, o *m.* 3. na połud. od Hildesheimu.

ALFER, Opac. Bened. *m.* 4. od Strazburga.

ALFIDENA, *Aufidena*, dawne m. Wł. w Krol. Neapol. z tyt. Margr. ſł. woyną Samnitow. *m.* 12. na połud. ku w. od Celano.

ALGARIA, Prow. Hiſzp. bardzo żyżna w Kaſtylii nowey między Tagiem i Madrytem.

ALGARWIA, lub ALGARBIA, małe Krol. Portugalſkie, między Alenteio i Oceanem, długie na *m.* 27. ſz. 8. Nazwiſko Algarbii w języku Maurow, znaczy krainę urodzayną, iakoż obfituie w figi, daktyle, migdały i oliwę, a naywięcey w wina przednie. Rybołoſtwo nie mały im czyni dochod. Ma M. S. Faro. Alfons III. za pomocą Selira Gnała woyſk Kaſtylii wypędził ztąd Maurow, ktorzy te Krol. poſiadali przez lat 180.

ALGER, *Algerianum*, Krol. Afr. graniczy na w. z Krol. Tunetu, na z. z Marokańſkim, na połud. ma górę Atlas, na połn. morze śrzodziemne. Jeſt naywiękſze z 6. Kroleſtw Barbaryi, powietrże umiarkowane, grunt po więkſzey części ſuchy, ale ku połn. urodzayny, dóliny pełne drzew owocowych, ktore tu kwitną w Lutym, a doźrzewaią w Maiu, nigdzie przednieyſze, iak tu melony letnie i zimowe ſię nie rodzą, a macice winne tak grube bywaią, iż ie ledwie może obiąć człowiek, grona zaś na połtory ſtopy długie. Wiele tu ieſt zwierząt oſobliwſzego gatunku. Krol. Algerſkie rządzi ſię kſztałtem Rpltey pod protekcyą Sułtana, ktorey dziś tylko cień przy Turkach zoſtał. Turcy od lat 300. tu panowanie ſwe rozpościeraiący, lubo r. 1766. Alger z ich ſię rządu wybił, czynią tu ſtan ſzlachecki. Głowa tey Rpltey Deyem ſię zowie. Bunt tylko w Algerze śmiercią bywa karany. Religii ſą Mahomet. język Algerſki ieſt Dyalektu Arabſkiego, lubo wielu mieſzanym z Franc. i Wł. mowią. Obywatele ſą mocni i ſłuſzni, cery ogorzałey; wielu rozboynictwem morſkim ſię bawią. Dzięli ſię to Krol. na rożne Prowincye.

ALGER, M. S. Krol. Algerſkiego, po Łac. *Reſcurum*, lub *Julia Cæſarea*, budowane ieſt w czworgran, na ſchyłku gory ku morzu ſpadziſtey, tak iż domy tym wyżey ſtoią, im dalſze ſą od śrzodka. Dachy maią płaſkie, i ſłużą im do przechadzki i na ogrody. Ulice miaſta ſą ciaſne dla uniknienia gorącości ſłońca. Jeſt tu 7. fortec, iedna z nich naywyżey ſtoiąca ieſt pryncypalną. Alger ieſt ludny, i ſł. rozboynictwem morſkim. Sł. Barbaroſsa zboyca morſki opanował go r. 1516. Anglicy popalili Algierſkie okręty 1655. i 1670. Francuzi go ſzturmowali 1688. Leży nad morzem, przeciw wyſpie Minorce. dł. 21. 20. ſz. 36. 49.

ALGEZIRA, M. Hiſzp. mocne w Andaluzyi z portem, nad brzegiem cieśniny Gibraltaru. Po długim oblężeniu r. 1344. wzięte było od Maurow. Zowie ſię także Gibraltarem ſtarym. Od fortecy Gibraltaru *m.* 4. tyleż od Taryffy.

ALGHIER, *Algara*, M. piękne Sardynii w ſtronie zachodniey z portem, i Biſk. Łowienie tu koralow ieſt bardzo korzyſtne i naylepſze na morzu śrzodziemnym. Od Saſſari na połud. *m.* 6.

ALGONKWINI, *Algonquins*, Narod Amer. połn. w Kanadzie, między rz. Ondowaką, i iez. Ontario. Mieſzkańcy ſą dzicy, błąkaiący ſię, język ich naybardziey ieſt ſzacowany w Amer. połn.

ALGOW, *Almangovia*, *Algea*, Kraina Niem. w Szwabii, między rz. Lechą, Dunayem, ieziorem Konſtancyeńſkim, i Tyrolem. Rz. Iller przedz ela tę Prow. Miaſta iey

większe są: Kempten, Memmingen &c.

ALGUEL, M. Afr. mocne, w Krol. Marokańskim w Prow. Hea. Leży na gorze, na połud Safii. Należało do Portug. ale mieszkańcy go poddali Murzynom.

ALHAMA, *Artigis*, znaczne M. Hiszp. w Kr. Grenady, w gruncie żyżnym i obfituiącym w wszystkie wygody życia. Cieplice tu naylepsze są w całey Hiszpanii. Alhama była mieyscem delicyi dla Maurow. Leży w nizinie, o *m.* 10. na połud. ku z. od Grenady. Są cieplice tego im. w Aragonii, nad rz. Xaloną, *m.* 3. od *Calatajud.*

ALICANTA, lub ALONIUM, Alikanta, M. Hiszp. w Krol. Walencyi, bogate i mocne, sł. portem obronnym, winami, gruntu żyżnością, rozmarynem osobliwszey wielkości, brylami tu się znayduiącemi, i handlem. Franc. Angl. i Hollendrzy tu maią swych Konsulow. Jakob I. Krol. Arag. to mieysce Maurom 1264. a flotta Ang. pod Janem Leakiem, wzięła go była Hiszpanom r. 1706. ktorą ci odzyskali 1708. Jest nad morzem śrzodziem. o *m.* 30. na połud. od Walencyi. dł. 17. 40. sz. 38. 40.

ALICATA, Alikata, M. w Sycylii, sł. dobremi winami i zbożem, r. 1543. było zburzone od Turkow. Leży nad morzem nakształt wysepki, *m.* 9. na połud. ku w. od Gergenti. Blisko Alikaty iest gora, zwana dawniey *Etnomus mons*, na ktorey był zamek *Dœdalion*, gdzie Falarys tyran Agrygentu trzymał miedzianego wołu, narzędzie swych srogości.

ALIFA, m. Wł. w Kr. Neap. w Pow. Lawora, z Bisk. zruynowane, *m.* 5. od Kapuy.

ALISE, ob. S. Reine.

ALIX, Kapituła Kanoniczek Franc. ktora wiele poniosła w wieku 16tym, i winna swe przywrocenie sł. Xieni Weroninie. Liczy Kanoniczek zacnego urodzenia 21. o *m.* 5. od Lugdunu.

ALIXAN, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 1. od Romans.

ALKA, *Talca*, wyspa mała na morzu Kaspiyskim, urodzayna, z strony Tabarestanu.

ALKANTARA, *Alcantara*, *Norba Cæsarea*, M. Hiszp. w Estremadurze, mocne, gniazdo Kawalerow Alkantarskich. Alfons IX. Krol Kastylii odebrawszy ią Maurom oddał w straż Kawalerom Kalatrawskim, a we dwa lata Kawalerom Alkantarskim, wprzod zwanym, Kawalerami Gruszki. Alkantarę założył Trajan Ces. Wzięta była od Hrabi de Galloway i Portugalczykow 1706, w tymże roku odebrana przez Franc. Most nad Tagiem ma wspaniały. Jest od Merydy na półn. o *m.* 18, od Sewilli o *m.* 50. dł. 11. 35. sz. 39. 20.

ALKEN, *Alcken*, m. Niem. z zamkiem i grodem w Elekt. Trewirskim, nad Mozellą, *m.* 2. od Koblentza.

ALKHAUSEN, M. Niem. w Szwabii, *m.* 3. od Buchau; należy do W. Mistrza Maltańskiego.

ALKMAR, *Alcmaer*, M. dawne i piękne w Hollandyi półn. Często od Fryzonow pustoszone, r. 1573. wytrzymało oblężenie Hiszpanow. Tu i w okolicy masło i ser Holl. naylepszy robią. Ztąd nayprzednieysze wychodzą tulipanow gatunki. Oyczyzną iest Kornelego Bontekoe, od Amsterdamu *m.* 7. dł. 22. 10. sz. 52. 28.

Inne mieysca, n. p. Alkala, Alkazar, &c. patrz Alcala, Alcazar, &c.

ALLANCHES, m. Fr. w Arwernii, w X. Merkierskim, *m.* 7. na z. od *Brioude.*

ALLEGRE, lub ALEGRA, m. Fr. w Arwernii, z tyt. Margr. Leży pod gorą, na ktorey iezioro przepaściste. Od Brioudy *m.* 6.

ALLENDORF, m. Niem. w cyr. Renu wyż. i Landgrafstwie Hassyi, sł. żupami solnemi, i 3. mostami kamiennemi. Jest nad rz. Werrą w mi-

łym położeniu, o *m.* 3. od Kaſſelu. Inny *Allendorf* m. ieſt o *m.* 3. od Gieſſen.

ALLENIOIE, wieś wielka Fr. z zamkiem w X. Montbeliard, o milę od Bedfortu.

ALLER, rz. Niem. w Saxonii niż. zaczyna ſię w X. Magdeburſkim, przerzyna Luneburg, pod Zell ieſt ſpławną, wpada w Weſer.

ALLERSBACH, Opac. Cyſter. w Niem. *m.* 7. na z. od Paſſau.

ALLERSBERG, ob. Heilſberg.

ALLERTON, m. Ang. w Prow. Yorku, gdzie Dawid Krol Szkocki bitwę z Angl. przegrał. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Yorku na półn. *m.* 10.

ALLEVARD, lub ALLAVARD, m. Fr. w Delfinacie, nad rz. Bardą, *m.* 6. od Gracyanopolu.

ALLIER, *Elaver*, rz. Fr. wpadaiąca w Ligerę niżey Newers.

ALLIRE, Op. Bened. Fr. w *Clermont-Ferrand*, czyni 10000. liwrow.

ALLONNE, nazwiſko kilku m. Fr. mniey znacznych w wyſpie Francuzkiey.

ALLUYE, m. Fr. z tyt Margr. o *m.* 3. od *Chateaudun*

ALMADA, *Cetobrix*, m. Hiſzp. w Pow. *la Mancha*, o *m.* 15. na połud. ku z. od Kalatrawy. Sł. minerą merkuryuſzu naybogatſzą i naypierwey odkrytą w Europie.

ALMANSPACH, m. Niem. w Szwabii, między iez. Zell, i Końſtancyeńſkim, *m.* 2. od Konſtancyi.

ALMANZA, m. Hiſzp. w Kaſtylii nowey, ſł. zwycięſtwem Marſzałka Berwick, nad Mylordem Galloway 1707. ktorego tu w napiſie iednym dochowuie pamiątkę. Od Walencyi na połud. ku z. *m.* 20. dł. 16. 35. ſz. 38. 54.

ALMEDA, *Alſena*, m. Portug. w Eſtremadurze naprzeciw Lizbony.

ALMEDINA, M. Afr. ſpuſtoſzałe w Krol. Marokańſkim, leży w piękney rowninie między Azamor i Safią.

ALMEIDA, Almedia, M. Portug. w Prow. *Tra-los-Montes*, nad granicą Krol. Legionu; ſławne roſprawą woienną Hiſzpanow z Portugal. r. 1663. *m.* 4. od Pinhelu.

ALMERIA, *Portus magnus*, M. Hiſzp. nadm. z Biſk. i Portem, *m.* 5. od Adry, od Grenady *m.* 25.

ALMISSA, *Alminium*, m. mocne w Dalmacyi, przy uyściu rz. Cetyny, *m.* 4. od Spalatro.

ALMUCHIKANIE, *Almouchiquois*, Narod Amer. półn. w Kanadzie, mieſzkaiący wzdłuż rz. *Chovacouet*, rożniący ſię od ſąſiedzkich ięzykiem i obyczaiami.

ALMUNECAR, M. Hiſzp. w Krol. Grenady z portem przy morzu ſrzodziemnym, o *m.* 8. na połud. od Alhamy.

ALNA, Opac. Cyſter. w Biſk. Leodyiſkim, nad Sambrą, *m.* 2. od *Charleroy*.

ALOSTA, M. w Hr. Flandryi nad rz. Dendrą, między Gandawem, i Bruxellą; wzięte i zwalone z murow było od Francuzow pod Tureniuſzem 1667.

ALOXA, wieś Fr. w Burgundyi, ſł. winami, między *Nuits*, i *Beaune*.

ALPEN, lub ALPHEN, m. Niem. w Elekt. Kolońſkim, *m.* 3. od Weſelu. Dawne podobno *Albina Caſtra*.

ALPES, Alpy, wielkie paſmo wyſokich gor Europeyſkich, ktore oddzielaią Włochy od Fr. i Niemiec. Rozciągaią ſię od granic Franc. przy morzu ſrzodziem. bliſko Monaco, do odnogi Weneckiey, a w ſwey rozciągłości rożne biorą nazwiſka.

ALPES Szwabſkie, *Alpes Suevicæ*, ciąg gor rozległych, na granicach X. Wirtemberſkiego na wſchod Neckeru, przy ktorych leży Kircheim, Autach, &c.

ALPHEN, m. Holl. nad Renem, między Leydą i Woerden, o ktorym mniemaią, iż ieſt dawne *Caſtra Ulpia*.

ALPIRSBACH, Klaſztor wielki i Grod Xſtwa Wirtemberſkiego, o *m.* 16. na połn. od Fryburga.

ALPSTEIN, *Alpi-Saxum*, *Alpes Rhœticœ*, Paſmo gor Szwaycarſkich, ktore dzielą Kanton Appenzell, od Toggenburga, Reintalu, i Baronii Saſkiey.

ALPUXARRAS, wyſokie gory Hiſzp. w Krol. Granateńſkim, przy brzegu morza śrzodziemnego, mieſzkane dawniey od Maurow, od tych zaludnione, i dobrze uprawiane, rodzą wina dobre i owoce wyborne.

ALSACYA, *Alſace*, Prow. Fr. graniczy na w. z Renem, na połud. z Szwaycaryą, i Burgundyą, na z. z Lotaryngią, na połn. z cyr. Renu. Kray gruntu na podziw urodzaynego; obfituie w zboża wſzelkie, wina, drzewa, len, tabakę, leguminy i owoce. Alſacya wyż. ma doſtatek ſrebra, ołowiu, miedzi, i wiele wod mineralnych. Aż do Otona I. należała ta Prow. do Francyi. Oto III. obrocił ią w Landgrafſtwo, i odtąd należała do Domu Auſtr. potym r. 1648. traktatem Monaſterſkim powrociła do Francyi, i przyſądzona iey traktatem Ryświckim. Religia tu panuiąca ieſt Katolicka, lecz i inne ſą wolne. Język poſpolity ieſt Niemiecki, znacznieyſi mowią i Francuzkim.

ALSEN, Alſa, wyſpa Duńſka na morzu Baltyckim, bliſko Appenrady, i Fleensburga. Nie ma nic znacznego procz 2. Zamkow Sunderburg, i Nordburg.

ALSFELD, M. dawne Niem. z zamkiem, należy do X. Haſſyi-Darmſtadt, nad Schwalmą w Haſſyi wyż, *m.* 4. od Marpurga, ob. Aſfeld.

ALSLEBEN, ob. Alzleben.

ALSZWANGEN, m. w Kurlandyi z zamkiem ſtarym, i Ekonomią Xiążęcą. Od Goldyngi *m.* 3. i poł.

ALTAMURA, m. Biſkupie z tyt. Xſtwa w Krol. Neapol. w Pow. Barſkim, *m.* 9. od Baru.

ALTAICH, dwa Opac. Bened. Niem. w Bawaryi, iedno o milę od Straubingi, drugie *m.* 7. od Paſsau.

ALTDORF, Opac. Bened. *m.* 3. od Strazburga. Dziad Roberta mocnego, z ktorego idzie Dom panuiący we Fr. był Hrabia Altdorſſkim. ob. Altorf.

ALTEA, m. nadm. Krolewſkie w Hiſzp. *m.* 17. na połud. od Walencyi.

ALTEMBERG, Opac. Cyſt. w Biſk. Kolońſkim.

ALTENA, lub ALTONA, M. Niem. w Saxonii niż nad Elbą naprzeciw Hamburga. Należy do Kr. Duńſkiego. Spalone było od Szwedow po potyczce pod Gadebuſchem, r. 1713. ale potym odnowione zoſtało, dł. 27. 25. ſz. 54.

ALTENAU, M. Niem. w X. Grubenhagenſkim, *m.* 2. od Goslaru, należy do Elekt. Hannowerſkiego. W okolicy znayduią ſię kruſzcze ſrebrne, miedziane i ołowiane. Inne M. tego im. ieſt w Hr. Marchii.

ALTENBERG, m. Niem. w Miſnii, ſł. minerą miedzianą, *m.* 4. od Drezna.

ALTENBURG, m. w Xſtwie Siedmiogrodzkim, z zamkiem, o *m.* 7. od Alby Julii, na połud.

ALTENBURG, Xſtwo, i M. dawne Niem. z zamkiem w Saxonii niż. i Miſnii, ſł. mianą tu rozmową 1568. i 1569. Niegdyś było Ceſ. teraz należy do Xcia *Saxe Gotha*. Leży nad Pleiſſą *m.* 8. na połud. od Lipſka. dł. 30. 38. ſz. 50. 59.

ALTENBURG, po Węgierſku Owar, M. mocne w Węgrach niż. w Hr. Prezburſkim, bliſko Dunaya, o *m.* 6. od Prezburga.

ALTENBURG, wieś Szwaycarſka nad Aarą, w Kant. Berneńſkim, ſł. rozwalinami dawn. Miaſta Rzymſkiego *Caſtrum Vindonienſe*. Hrabiowie Altenburſcy idą z Hr. Habſpurſkich, z ktorych poſzedł dom Auſtryacki.

ALTENBURG, ob. Oldenburg.

ALTENCELLA, niegdyś Opac. dziś dobra Margr. Misnii, nal. do Elekt. Saſkiego. Daią ſię tu widzieć Mauſolea Margrabiow Miſnii. Biblioteka tuteyſza bogata w ſtarożytności oddana ieſt Akademii Lipſkiey.

ALTENREIF, po Fr. *Haute Rive*, Opac. męzkie w Szwaycarach w Kant. Fryburſkim nad Saną, o *m*. 15. na połud od Fryburga.

ALTENHEIM, wieś Niem. w Szwabii nad Renem, *m*. 3. od Strazburga, ſł. potyczką Hollendrow z Francuzami, r. 1675.

ALTERN, M. i zamek w Saxonii wyż. w Hr. Mansfeldzkim.

ALTENSKI Pow. ob. Aunis.

ALTHEIM, lub Altham, m. w Bawaryi, o *m*. 5. na w. od Braunau.

ALTIN, M. i Krol. Azyatyckie w Tartaryi wielkiey, bliſko Oby, *m*. 100. na połud. ku w. od Tobolſkoi.

ALTKIRCH, m. i grod Fr. w Alſacyi, w Pow. Sundgowii. Tu Biſkup Bazyleyſki ma Officyała do rządu Diecezyi, *m*. 5. na z. od Bazylei.

ALTORF, M. Niem. w Frankonii, ſł. Biblioteką i Ak. fund. r. 1579. Ogrod botaniczny i kabinet Anatomii, godzien tu ieſt widzenia. Należy do Domu Brandeburſkiego, *m*. 4. od Norymbergi. dł. 28. 53. ſz. 49.

ALTORF, znaczne M. Szwaycarſkie, ſtoł. Kant. Ury, o poł mili od ieziora 4. Kantonow. Opaſane ieſt gorami ledwie przebytemi, o *m*. 4. od Lucerny, 15. od Zurychu. Ukazuią tu plac, na ktorym ſławny Tell przymuſzony był zrzucić ſtrzałą iabłko z głowy Syna.

ALTRANSTADT, m. Niem. w Elekt. Saſkim, gdzie Schulemberg Marſzałek woyſk Auguſta II. Kr. Pol. lokował oboz, i gdzie r. 1706. uczyniony był pokoy, między Auguſtem II. i Karolem XII. Krolem Szwedzkim. Od Lipſka *m*. 1. i poł.

ALTZEY, *Altia*, m. Niem. i zamek w Palatynacie niż. ſtoł. Pow. tego im. od Moguncyi *m*. 6.

ALUCEMAS, m. Afr. w Krol. Marokańſkim, należy do Hiſzp.

ALVA-DE-TORMES, Alba, znaczne M. Hiſzp. w Krol. Legionu, z zamkiem i fortecą; nadane tyt. Xſtwa 1469. od Henryka IV. Krola Kaſtylii. Od Salamanki *m*. 5.

ALUTA, ob. Alaut.

ALZEIM, *Adolzheim*, M. Niem. w cyr. Renu niż. należy do Elektora Moguńckiego, od Moguncyi na połud. *m*. 8.

ALZYRA, m. Hiſzp. w położeniu miłym między dwoma odnogami rz. *Xucar*, *m*. 6. od Walencyi.

ALZONNE, m. Fr. *m*. 3. od Carcaſſone.

ALZLEBEN, dawne m. Niem. z zamkiem nad Saalą, w Xſtwie Magdeburſkim, *m*. 8. na połn. od Halli.

AMABLE-DE-RIOM, Opac. Fr. w Diec. Klermontańſkiey, czyni 9000. liwrow.

AMADABAD, M. Az. wielkie, ſtoł. Krol. Guzaraty w Państwie Mogolſkim, ludne ieſt i handlowne. Jeſt tu wielki ſzpital dla ptakow i innych zwierząt chorych, ktore z wielkim ſtaraniem mieſzkańcy tu leczą. Od Suratu na połn. *m*. 40. dł. 90. 15. ſz. 23.

AMADAN, piękne M. Az. w Perſyi, o *m*. 80. na połn. ku w. od Bagdadu, tyleż ku z. od Iſpahanu, dł. 65. 25. ſz. 35. 15.

AMADYA, M. handlowne Azyi w Kurdyſtanie, pod rządem Beya. Leży na gorze, *m*. 30. na połn. od Mozulu.

AMAK, wyſpa Duńſka małym kanałem oddzielona od Zelandyi.

AMALFI, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. z Arcy-Biſk. r. 1135. ſpuſtoſzyli go Pizanie, wynioſſzy ztąd Pandekty, zwane Pizańſkie a potym Florenckie. Amalfianie prowadzący handel na wſchodzie, wy-

ſtawili w Jerozolimie przy grobie S. Kaplicę, pod tyt. S. Jana jałmużnika, ktora była początkiem Kawalerow S. Jana Jerozolimſkiego. Przypiſuią Autorowie iednemu tu obywatelowi *Flavio Gioia* wynalezienie kompaſu magneſowego w początku 1490 wieku. Leży między dwoma ſkałami, na ktore obciążonym bydlętom wedrzeć ſię niepodobna. Zboże dwa razy na tydzień ſprowadzaią z Salerny, więc gdy morze w nawałnościach ieſt, głod cierpić muſzą. Robią tu papier dobry i niektore materye, *m.* 7. na połud. od Noli. dł. 37. 7. ſz. 40. 35.

AMANCE, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 2. od Nancy.

S. AMAND, M. Niderlandu, w Hr. Flandryi, z Opac. bogatym, i kościołem na podziw wielkim. Ludwik XIV. zdobywſzy go 1667. z całym Pow. przyłączył do Fr. co utwierdził traktat Utrechtſki. Sł. w S. Amandzie ſą wody mineralne, znane pod imieniem wod źrzodła *de Bouillon*. Od Duaku *m.* 5. od Paryża *m.* 50. dł. 21. ſz. 50. 27.

S. AMAND, M. Fr. w Pow. Burbońſkim, wyſtawione r. 1410. na obalinach Orwalu, o *m.* 8. od Bourges. Inne m. Fr. tego im. w Aurelianie *m.* 9 od Gien.

S. AMAND-DE-COLY, Op. Fr. w Akwitanii, *m.* 4. od Sarlaty. ob. Boiſſe. Inne tego im. Opac. Bened. w Rotomagu. Także *S. Amand*, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od Klermontu. Procz tych ſą inne małe miaſta Fr. tak zwane.

AMATRICE, m. Wł. w Krol. Neapol. z tyt. Xſtwa, *m.* 6. na połn. ku z. od Akwili.

AMAZONOW, rzeka w Amer. połud. bierze początek z ieziora *Guanaco* w Peruwii, i pod *Jaen*, zaczyna bydź żeglowną, z trudnością iednak, dla ſkał w pośrzod rzeki ſtoiących, oſobliwie w części należącey do Hiſzp. Przebiegłſzy na 1100. mil Kraiu wpada dwoma korytami w Ocean. Kapitan Franc. de Orellana, pierwſzy przedſięwziął w podiętey podroży z rozkazu Kr. Hiſzpańſkiego odkrycie uyścia tey rz. około r. 1539. ale w lat potym 10. umarł. Dzicy mieſzkańcy kraiu tego w głąb ſię ſkryli po uyrzeniu Europeyczykow. Po nad tą rz. wzdłuż nie daią ſię widzieć tylko miaſteczka Indyiſkie zgromadzone wyżey od Miſſyonarzow Hiſzp. niżey od Portugalſkich.

AMAZYA, M. dawne w Turcyi Azyat. ktore bywa wydziałem braci ſtarſzych Sułtana. Jeſt ſtoł. Prow. tegoż im. w ktorey naylepſze wina i owoce ſię rodzą. Sł. urodzeniem Strabona i rezyd. Baſzy. Leży nad rz. Kazalmachą, *m.* 12. od Tokatu.

AMBERG, M. piękne, ſtoł. Palat. wyż. z zamkiem wziętym od Ceſarza r. 1703. nad rz. Wilſą *m.* 12. na w. od Norymbergi, 9. od Ratyzbony. dł. 29. 30. ſz. 49. 26.

AMBERT, m. Fr. w Arwernii niż. ſtoł. Pow. Liwradzkiego. Ma fabryki kamlotu i papieru dobre. *m.* 7. na w. od *Iſſoire*.

AMBEZ, m. Fr. nad zbiegiem Garumny rzeki z Dordonią, *m.* 3. od Burdegali.

AMBIALET, m. Fr. w Dyec. Albenſkiey.

AMBIERLE, m. Fr. o *m.* 15. od Lugdunu.

AMBLENY, m. Fr. o *m.* 2. od Soiſſons.

AMBLETEUSE, Ambletuza, m. Fr. nadm. w Pikardyi z fortecą mocną. Tu przylądował po uyściu z Anglii Jakub II. r. 1688. Od Bolonii *m.* 3. dł. 19. 20. ſz. 50. 50.

AMBOINA, wyſpa Az. iedna z Moluckich, z miaſtem tego im. oſadzonym garnizonem. Odkryta ieſt od Portug. około 1515. wzięta od Holl. 1603. Obfituie w goździki do potraw używane.

AMBOISE, *Ambacia*, M. Fr. ſtoł. Pow. Turoneńſkiego niż. z zamkiem mocnym przez ſwe położenie. Przyłączone ieſt do Korony

Fr. r. 1276. Ludwik XI. tu uſtanowił był order S. Michała. Sł. ieſt urodzeniem Karola VIII. i X. *Comire.* Tu był uknowany ſławny ſpiſek Ambacyeńſki przeciw Gwizyuſzom. Leży nad zbiegiem Ligery i Maſſy. *m.* 5. od *Tours.* dł. 18. 39. ſz. 47. 24.

AMBOURNAI, lub AMBRONAI, m. Fr. w Bugeżyi, z Opac. czyniącym 10000. liwr.

AMBRACIA, m. dawne w Epirze, nad odnogą tegoż dawniey im. ob. Arta.

AMBOTEN, m. Kurlandzkie w Pow. Piltyńſkim, z zamkiem na górze, od Goldyngi *m.* 8.

AMBRE, m. Fr. w Langwedocyi wyż. z tyt. Margr. *m.* 6. na z. od Caſtres.

AMBRIERES, m. Fr. o *m.* 3. od Mayenny.

S. AMBROISE, Opac. Fr *m.* 2. od Bourges.

AMEDED, góra w Afryce, ktora dzieli Nigrycyą od puſzczy Sary.

AMELAND, wyſpa na Zuyderzee leżąca, przy Fryzyi Hollenderſkiey.

AMELIA, lub AMERIA, M. dawne Wł. w Xſtwie Spoletańſkim z Biſk. Oyczyzna Sexta Roſcyuſza obronionego od Cycerona. Leży na górze między rz. Tybrem i Nerą, o *m.* 8. od Spoletu, od Rzymu *m.* 18. dł 30. ſz. 42. 33.

AMELUNXHORN, Opac. Cyſter. w Xſtwie Wolffenbutel, bliſko Olendorfu. Należy teraz do Proteſtantow.

AMENEBURG, m. Niem. w Haſſyi, należy do Elekt. Moguncſkiego.

AMERSFORT, *Amirsfortia*, M. znaczne Holl. w Prow. Utrechtſkiey, w położeniu miłym; grunta ma obfite w zboże i paſtwiſka. Katolicy tu ſwe maią Collegium. Jeſt nad rz. Enſą, *m.* 5. od Utrechtu, od Amſterdamu *m.* 12. dł. 23 ſz. 52. 14.

AMERYKA, *America*, *Amerique*, Swiat nowy, Indye zachodnie, czwarta część Swiata znaiomego, podług oſtatnich odkryciow oblana zewſząd morzem. Krzyſztof Kolumbus Genueńczyk odkrył ią naypierwſzy 1492. ktory nayprzod do Wyſpy Guanachany, teraz S. Salwador zawinął, potym Kubę i inne wyſpy wynalazł. Ale iż Ameryk Weſpucyuſz Florentczyk 1497. ląd ſam pierwſzy odkrył, od niego ieſt nazwaną. Hiſzpani, Portug. i Anglicy wynayduiąc reſztę kraiow nieznaiomych, milliony wyrznęli ludzi. Naylepſze płody ziemi wydaie Ameryka, nieprzebraną moc zioł lekarſkich, i owocow. Obfituie w cukier, kamienie drogie, kruſzce, &c. Zywi naydziwnieyſze natury potwory, motyle i mrowki tak wielkie iak wroble, ropuchy na 40. funtow ważące, świnie rowne wołom. Drzewa, owoce i zboża Europeyſkie przyimuią ſię tu ſzczęśliwie. Gdy kray ten znaleziono, zaſtano w nim narody rożnym kſztałtem rządzące ſię, teraz podzielony ieſt na Prow. należące do Monarchow Europ. rządzących tu przez ſwych Gubernatorow, lub Vice-Reyow. Amerykanie co do obyczaiow ſą zdradliwi, zawzięci, zabobonni, maiący zwyczay twarz rożnemi malować kolorami, ale to naywięcey dzicy, bo oſwoieni z Europeyczykami pokazuią dowcip, rozum przenikliwy i ſpoſobny do wſzyſtkiego. Zoſtaiący pod pan. Anglikow, Fran. Hiſzp. Portugal. Holl. ſą Katol. lub Dyſſydenci, reſzta ſą po większey części bałwochwalcy. Dzieli ſię Ameryka, na połud. i półn. ktore rożne znowu zawieraią Prow. W półn. Mexyk, Kalifornia, Luizyana, Wirginia, Kanada, Ziemia nowa, i wyſp bardzo wiele. W połud. Ziemia Tega, Peru, Paragwaya, Chili, Ziemia Magellańſka, Brezylia, i Kray Amazonow. W czaſie gdy Ameryka zrzuci uciążliwe iarżmo panowania Europ. inny mieć iey pewnie będziemy podział. Rozciąga

ſię od połud. do poln. na *m.* 2420. ob. Stany Amerykańſkie ziednoczone.

AMIDAN, ob. Diarbekir.

AMIENS, Ambian, M. S. Pikardyi, dawne, piękne i wielkie, ma Biſk. i Ak. założoną r. 1750. Kościoł tu Katedr. ieſt dziełem doſkonałey Architektury. Ambian przyłączone ieſt do Korony Franc. 1185. wzięty był dla Hiſzp. od Ferdyn. Teillego r. 1597. zdradą uſobliwſzą, a wkrotce odzyſkany od Henryka IV. ktory tu wyſtawił zamek, a Kolbert poſtanowił fabryki rożne, w ktorych tak w mieście, iako i za miaſtem pracuie robotnikow więcey niż 30000. Oyczyzną ieſt Sylwiuſza, Riola, Voitura, i Rohaultego. Leży nad Sommą, *m.* 10. od Abbewilli, od Atrebatu 14. Amienſki, lub Ambianſki powiat ieſt Franc. w Pikardyi, ktory przerzyna rz. Somma, obfituie w zboża, leguminy, len, &c.

AMILLY, m. Fr. *m.* 2. od *Chartres.*

AMIRANT, wyſpy Afrykańſkie bliſko Madaſkary leżące, mało mieſzkane.

AMMERSCHVIR, m. Fr. w Alſacyi, w Pow. Enſicheimſkim.

AMOL, M. Az. w Uzbeku, nad rz. Gihon, *m.* 24. na z. od Bokary.

AMONT, m. i grod Fr. w Franſzkońcie poln. przyłączone do Pow. Wezulſkiego.

AMORGOS, wyſpa na Archipelagu, iedna z Cykladow, żyżna i obfita, w wina, oliwę, i inne żywności. Mieſzkańcy ſą ludzcy po większey części religii Greckiey. Naylepſzą część iey Czercy poſiadaią, ktorzy tu bardzo bogaty Monaſterz maią. W drugiey ſtronie tey wyſpy ieſt Kaplica S. Jerzego, w ktorey znayduie się ſł. naczynie, ktore pewnych czaſow ſię napełnia lub wyprożnia, a do ktorego z Archipelagu, iak do wyroczni udaią ſię. Drzewa ma mało. Jeſt od Kandyi na poln. *m.* 11. ſł. Symonides tu ſię urodził.

AMOULINS, m. Fr. w Gaſkonii, *m.* 2. od Lizier.

S. AMOUR, m. Fr. *m.* 6. na wſchod od Turnus. Ztąd był rodem ſł. Doktor Wilelm *de-Saint-Amour*.

AMPAZA, mały kray Afr. na brzegu Zangwebarze. Krol. Ampazańſkie hołduie Portug. Tegoż im. ma M. S.

AMPATROWIE, narod wyſpy Madagaſkary, w krainie żyżney, zaroſłey laſami, w ktorych mieſzkańcy oſiadli, rozboynictwo maią za chwałę rycerſką.

AMPURIAS, *Amporiæ*, dawne M. Hiſzp. w Katalonii, *m.* 4. od Roſes. Od niego ma nazwiſko kraina niepłodna *Ampurdan*.

AMPURIAS, M. ſpuſtoſzałe w Sardynii z Biſk. przyłączonym do Kaſtel-Aragoneſkiego.

AMRAS, zamek bardzo obronny w Hr. Tyrolu, w położeniu weſołym, bliſko Inſpruku, zbudowany od Arcy Xcia Ferdynanda. Sł. oſobliwościami wſzelkiego rodzaiu, znayduiącemi ſię tu w Bibliotece, ozdobney portretami uczonych. dł. 29. 10. ſz. 47.

AMSTERDAM, M. S. Hollandyi, wielkie, bogate, handlowne, ludne, i obronne murem wyſokim. Moſt nad rz. Amſtelą przedziwney Architektury ieſt dziełem. Zdobi go wſpaniała Gielda kupiecka, i Ratuſz z cioſanego białego kamienia; także kanały ciągnione przez miaſta murowane, obſadzone drzewem, na ktorych moſtow więcey niż 4000. liczą; dwie Synagogi, bogata dla Zydow Portug., druga uboga dla Niemieckich; Szpitalow 18. Port tuteyſzy ieſt ieden z naywiększych w Europie, zawrzeć może 1000. okrętow, ale przyſtęp do niego zaſypuie wielki piaſek, zwany *Pampus*, Religia tu pan. ieſt Proteſtantow, ale i inne maią wolność. Rząd miaſta ſprawuie 30. Senatorow dożywotnich, i 12. Burmiſtrzow, co lat 4. obieranych. Amſterdam ieſt Oy-

czy-

ezyzną Alarda, Rodganſa, Spinozy &c. Jeſt nad rz. Amſtelą, i iez. Ją. Od Londynu *m.* 70. od Paryża 95. od Kopenhagi 130. od Wiednia 225. od Rzymu 350. od Warſzawy 250. dł. 22. 39. ſz. 50. 22.

AMSTERDAM, ieſt wiele mieyſc tego im. w Indyach, między innemi, wyſpa na morzu połud. *m.* 5. od Middelburga.

AMSTRUTER, ob. Anſtruter.

AMUR, rzeka, morze, i cieśnina Azyatycka tego nazwiſka w Tartaryi wſch. rz. wpada w morze Kamſzatki.

ANA, M. Az. w Arabii puſtey nad Eufratem, w gruncie miłym i urodzaynym. Zoſtaie pod pan. Emirow hołdowniczych Sułtanom. Obywatele ſą po większey części herſztami rozboiow i łupieſtwa. *m.* 50. na z. od Bagdadu.

ANAGNI, m. dawne Wł. w Kampanii Rzymſkiey z Biſk. *m.* 4. od Paleſtryni. Innocenty III, Grzegorz IX, Alexander IV, Bonifacy VIII. ztąd byli rodem, z ktorych oſtatni poroźniwſzy ſię z Filipem pięknym Kr. Franc. tu był uwięzionym przez Wilel. Nogareta. dł. 30. 41. ſz. 41. 45.

ANATOLIA, ob. Natolia.

ANCARANO, m. Wł. w Marchii Ankonitańſkiey, *m.* 2. od Aſcoli.

ANCE, ob. Anſa.

ANCENIS, *Andeneſium*, m. Fr. w Brytanii, *m.* 4. od Nantes.

ANCHIN, *Aquiſcinctum*, Opac. Bened. w Hanonii Fr. na kępie rz. Skarpy, fund. r. 1079. czyni 50000. liwr. Jeſt o *m* 2. od Duaku.

ANCLAM, ANCOBER &c. ob. Anklam, Ankober &c.

ANCRE, lub ALBERT, m. Fr. w Pikardyi z tyt. Margr. *m.* 5. od Ambianu. Znayduią ſię tu kamienie zdatne do budowli.

ANCTOVILLE, dwa ſą m. Fr. tego im. w Normandyi niż. iedno *m.* 5. od *Coutance*, drugie *m.* 3. od Bayeux.

ANCY-LE-FRANC, *Anciacum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. *Armançon m.* 4. od Tonnery. Zamek tu ieſt wſpaniały. Bliſko ieſt inne m. *Ancy-le-Serveux.*

ANCYRA, ob. Angouri.

ANDALUZYA, dawniey *Vandalitia*, Prow. Hiſzp. na *m.* 100. wzdłuż, 60. wſzerz maiąca. Rz. Gwadalkwiwir dzieli ią na dwoie. Jeſt to kray nayżyznieyſzy, naybogatſzy, nayhandlownieyſzy i nayweſelſzy w całym Krol. Obſituie we wſzyſtko, oſobliwie konie, wina i zboża, przeto ſtaynią, piwnicą i ſzpichlerzem całey Hiſzp. ſię zowie. Sewilla ieſt w niey M. S.

ANDALUZYA nowa, Kraina Ameryki połud. w ziemi tęgiey. Brzegi iey poſiadaią Hiſzpani.

ANDAMANS, wyſpa Indyiſka na odnodze Bengalſkiey, ktorey mieſzkańcy mieni ſą za ludoiedzcow.

ANDANCE, m. Fr. w Pow. Wiwareńſkim, o *m.* 6. od Wienny. *Andaya*, także m. Fr. bliſko Bidaſſoa, ſł. wodkami wybornemi.

ANDEGAW, ob. Angers.

ANDELY, M. Fr. w Normandyi wyż. dzieli ſię na większy Andely i mnieyſzy. Znayduie ſię tu źrzodło pod imieniem S. Klotyldy, do ktorego w dzień tey S. niezliczone mnoſtwo ludu ſię zbiega, dla uleczenia ſwych chorob. Od Rotomagu *m.* 8. od Paryża 20.

ANDEOL, m. Fr. od *Viviers m.* 2.

ANDERLECH, obronna forteca zaſłaniaiąca Bruxellę w Brabancyi Auſtr.

ANDERNACH, m. Niem. w Arcy Biſk. Kolońſkim, do ktorego należy. Sł. ieſt przegraną Karola łyſego Kr. Franc. zbitego od własnego ſieſtrzeńca r. 876. Od Bonny *m.* 6. dł. 25. ſz. 50. 27.

ANDES, lub *las Cordilleras*, wielkie paſmo gór naywyżſzych w Amer. połud. od połnocy przez Peru, Chili do cieśniny Magellańſkiey rozciągnionych, obfitych w złoto, ktore

tu nie tylko w odrobinach, ale fztukami znacznemi znayduią. Na tych to górach rośnie flawne drzewo *Quinquina*, ktorego Kora ftała fię tak wielkich użytkow w lekarftwie. Jeft wielkości wiśni. Tu także zbieraią balfam z drzew balfamowych Amerykanie, ktory ieft dziwnie fkuteczny na rany.

ANDLAU, m. Fr. w Alfacyi z zamkiem na górze, i Opac. tego im. Kanoniczek Swieckich, o *m.* 5. od Strazburga.

ANDORRE, m. Fr. ktore dało nazwifko dolinie gór Pyreneyfkich znaczney urodzaynością przy Tarafkonie w Hr. *de Foix*.

ANDOWER, m. Ang. w Sut-hamptonii, ktore wyfyła 2. Deput. na Parl. Od Londynu *m.* 20.

ANDOUILLE, m. Fr. *m.* 2. od Lawalu.

ANDRAGIRI, M. Az. w środku wyfpy Sumatry, ftoł. Krol. tego im. należy do Hol. ktorzy tu wybudowali fortecę dla ubefpieczenia tu fwego panowania.

ANDRE, rz. Fr. zaczyna fię w Pow. Andegawfkim, wpada w Ligerę przy Nantes.

S. ANDRE, ob. Lavamund.

S. ANDRE, port handlowny w Hifzp. na Granicach Bifkayi, z Bifk. Suffrag. o *m.* 20. na z. od Bilbao.

S. ANDRE, ieft wiele miaft małych niczym nie znacznych, a ofobliwie Opactw we Francyi tego im.

S. ANDREA, M. Niem. Auftr. w X. Karynthyi, nad rz. Lawantą, *m.* 16. na w. od Klagenfurtu.

ANDREASBERG, M. Niem. w blifkości Grubenhageny, *m.* 8. na połud. od Goslaru. Tu fię znayduią minery.

ANDRESY, m. głowne Baronii, Proboftwa, i Grodu tego im. w Wyfpie Franc. Winnice ma dobre. Jeft o milę od Trielu.

S. ANDREWS, *Regimunda*, S. Andrzeia, M. Szkocyi południ. ftoł. Prow. Fify, z Arcy Bifk. i Akad. założoną r. 1412. Kościoł tu Katedr. ieft wfpaniały Gockiey Architektury, i większy nad S. Piotra w Rzymie, godzien podziwienia, lubo nieco fpuftofzały. Obiera 2. Dep. na Parl. Od Edimburga *m.* 15. o milę od morza. dł. 15. 15. fz. 56. 30.

ANDRIA, *Netium*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Barfkim, z Bifk. i tyt. Xftwa. Leży w rowninie, *m.* 2. od Barletty.

ANDRO, lub Andros, wyfpa i Miafto Turcyi Europ. iedna z Cykladow na Archipel. Obywatele fą naywięcey obrządkow Greckich, maią Bifkupa i wiele Monafterow. Bogactwa tey wyfpy zależą na iedwabiu do tkanych robot tylko zdatnym. Pola fą urodzayne, zarofłe pomarańczami, cytrynami, figami, granatami, morwami, i jujubami. Jeft na półn. Kandyi, blifko Negrepontu. dł. 43. fz. 38.

ANDRUSZOW, m. między Smoleńfkiem i Mścifławiem, fł. traktatem tu r. 1667. zawartym między Polfką i Mofkwą, ktorym zawiefzenie woyny do lat 15. ieft umowione.

S. ANDRZEIA ziemia i kap na zachod wyfpy Madagafkary. Tegoż im. kap w ziemi Magellańfkiey w ftronie wfchodniey.

ANDUSE, m. Fr. w Diec. Alteńfkiey, znacznie handlowne, z tyt. Baronii. Obywatele r. 1629. od Ludwika XIII. do pofłufzeńftwa mocą byli przywiedzeni. O *m.* 2. od Alezyi.

ANDUXAR, *Illiturgis*, znaczne M. Hifzp. w Andaluzyi, obronne zamkiem, miefzkaniem wielu fzlachty zafzczycone. Obfituie w zboże, oliwę, miod i owoce. Oyczyzną ieft Ferrona *del-Cagno*. Od Korduby na w. *m.* 10. dł. 14. 17. fz. 37. 45.

ANEMABO, M. Afr. na brzegu złotym Gwinei z portem. Tu Anglicy fortecę maią.

ANET, lub Annet, wielki i piękny zamek wyfpy Franc. zbudowany od Henryka II. dla Dyany

de Poitiers, Xżny Walentyńskiey, a teraz dziedziczny Xcia *de Penthievre*; o *m*. 3. od Dreux.

ANGELES, (*la puebla de los*) *Angelopolis*, M. znaczne, handlowne i ludne w Ameryce połn. w Prow. Mexyku z Bisk. W powietrzu iest zdrowym, w gruncie żyżnym.

ANGEŁO, (S.) S. Anioła, M. Wł. mocne w Krol. Neapol. w Kapitanacie, *m*. 2. od Monfredonii, poł mili od morza. Są dwa inne miasta tego im. we Włoszech. Jedno w Kr. Neap. z Bisk. od Benewentu na w. *m*. 7. Drugie w X. Urbińskim, *m*. 4. od Urbinu. Są także 2. zamki, ieden w Rzymie *Castrum S. Angeli*, nie bardzo mocny, drugi w Malcie prawie niedobyty.

ANGEN, m. w Austryi niż. *m*. 10. od Wiednia.

ANGENNES, włość we Fr. od ktorey wzięła imie Familia *d'Angennes*, o *m*. 5. od *Chateauneuf*.

ANGERBURG, m. Prus Brandeburskich z zam. nad rz. Angerapą, *m*. 16 od Krolewca.

ANGERMANLAND, Prow. Krol. Szwedzkiego iedna z połnocnych. Gran. na połn. z Laponią i Bothnią, na w. z golfem Botnickim i Medelpadyą, na z. z Jemtyią i Herndalią. Jest pełna lasow, skał, i gór, z ktorych tu naywiększa *Skul* się zowie.

ANGERMOND, m. w Marchii Brandeb. nad Walsą, *m*. 12. od Szczecina. Inne m. także zwane iest w Xstwie Kurlandyi nad morzem Baltyckim, *m*. 25. od Nittawy.

ANGERN, m. w Kurlandyi w Stwie Tukumskim, maiące góry żelazne.

ANGERS, Andegaw, wielkie M. Fr. stoł. Xstwa Andegawskiego, z Bisk. i Akademiami, iedną r. 1398. inną sztuk wyzwolonych 1685. inną poźniey sztuki ieżdżenia na koniu założoną. Jest mieyscem Sądow i Mennicy. Oyczyzna Bodina, Berniera, Launay, i wielu st. ludzi. Od Nantes *m*. 18. na połn. od Tours na z. *m*. 22. dł. 17. 6. sz. 47. 28.

ANGERVILLE, m. Fr. *m*. 4. od Estampes. Inne tegoż im. iest w Normandyi st. wielkiemi iarmarkami.

ANGHIERA, *Anglera*, m. i Hr. Wł. w X. Medyolańskim, *m*. 12. na połn. od Medyolanu.

ANGLE, m. Fr. w Piktawii, z tyt. Baronii leżące na górze, o *m*. 3. od *S. Pons*. Jest góra także zwana w Arwernii, z ktorey wypływaią źrzodła mineralne.

ANGLESEY, wyspa Ang. Prowincyi Wallii, na morzu Irlandzkim, Diec. Bangorskiey, z tyt. Hr. maiąca w około na *m*. 26. ziemi na 200000. łanow, uprawney i obfitey w pastwiska i zboża. Wysyła Dep. na Parl. Ma M. S. *Bewmarisch*.

ANGLET, m. Fr. w Pow. Labour, o milę od Bayonny, zalecone przedniemi białemi winami.

ANGLIA, Krol. znaczne w Europie, maiące dł. na *m*. 110. szer. 90. Zowie się też Brytanią W. ile zawiera Anglią i Szkocyą; dawniey zwana Albion. Jest na wyspie, ktora na w. ma Niderland, Niem. Danią, i Norwegią, na połn. Szkocyą, na z. Irlandyą oddzieloną kanałem S. Jerzego, na połd. kanał Angielski. Dzieliło się wprzod na 7. Królestw, pod Egbertem złączone są w iedną Koronę. Powietrze tu grube i mgliste, częstey podlega odmianie, iż we 24. godzinach, niekiedy 4. pory roku przemiiaią. Zima przykra trwa naydłużey. Kray ten iednak iest obfity we wszystko, pastwiska, zwierzyny i wełny naydelikatnieysze. Wilkow tylko, dzikow, niedzwiedziow nie ma żadnych. Niedostatek wina nadgradza piwem dobrym, i iabłecznikiem, zwanym *cydre*. Wody mineralne, kruszce srebrne, ołowiane, i cynowe naylepsze, kopalnie obszerne węgli ziemnych, ktorych zamiast drzewa, ktorego tu iest mało

w piecach, kuźniach, hutach &c. używaią, ma po wielu bardzo mieyscach Anglia. Sł. ſą konie i pſy Angielſkie. Rolnictwo rozumne, nayprzednieyſze rękodzieła Angl. i handel ich wielki w 4. częściach świata, zbogacałyby Kray ten nadmiernie, gdyby go nie uciemiężały podatki, co czyni drogość towarow i odbyt ich mnieyſzy. Oſtatnia woyna Angl. z oſadami Ameryk. i rosnące nieźmiernie tego Krol. długi wyniſzczać go nie przeſtaią. Anglicy ſą dowcipu byſtrego, w pożyciu ſzczerzy, na woynie odważni, do wolności przywiązani, ale przytym mściwi, do okrucieńſtwa ſkłonni i ponurowaci, wiele polityknący, w piſmach i poſtępkach często niebaczni. Rząd w Anglii Monarchiczny, i częścią Republikancki, iż Parlament wiele wpływa do rządow. Dzieli ſię Parl. na izbę wyżſzą i niżſzą, izba wyż. ſkłada ſię z 2. Arcy Biſk. 24. Biſk. 16. Parow Szkockich, 141. Lordow Angiel. izba niż. ſkłada ſię z Kommunow, czyli 553. od Hrabſtw, Miaſt, Portow i Akademii Deputatow. Religia Kalwińſka. Język mięſzany z Saſkiego i Normandzkiego. Dzieli ſię Anglia na 52. Hrabſtw czyli *Shires*. Londyn ieſt w niey M. S.

ANGLIA nowa, Prow. Ameryki półn. między Kanadą i morzem, długa na *m.* 70. Podzielona ieſt na 4. Prow. ktore r. 1776. dla wybicia ſię z pan. Angiel. weſzły w związek ſtanow ziednoczonych. To ieſt nowy Hampshre, Maſſachuſet, wyſpa Rhodu, i Konnektykut. Poczęła bydź uczęſzczana od Angl. 1606. pod Jakobem I. lecz zupełnie oddziedziczona była 1620. Kray ludny i obfity. *Boſton* ieſt M. S. Cudzoziemcy zyſkowny tu maią handel. ob. *Stany Amer. ziednoczone.*

ANGLONA, M. Neapol. w Bazylikacie, niegdyś z Biſk. teraz przyłączonym do Turſeńſkiego. Od Turſy *m.* 5.

ANGLURE, m. Fr. w Szampanii, *m.* 3. od Sezanny.

ANGOLA, Krol. Afr. w Kongo między rz. Dandeſą, i Kaanzą. Kray ten rodzi proſo, pomarańcze, daktyle, i inne owoce. Znayduią ſię tu zwierza oſobliwſze, z tych zwane *Kojas morru*, wiele ma podobieńſtwa do człeka. Angolanie ſą gnuśni, tyle żon maiący, ile ich wyżywić mogą, jadaią pſie mięſo, z łuku ſtrzelaią zręcznie. Krol Angolańſki mieſzka na górze ſkaliſtey, iednym tylko wąwozem przyſtępney. Portugal. naywięcey tu poſiadaią, i handel Negryiczykow zakupywaniem, wywożąc ich do Ameryki ztąd rocznie na 12000., prowadzą znaczny. Znayduie ſię tu wielu i Chrześcian, ktorzy maią ſwego Biſkupa.

ANGOT, Krol. czyli Prow. Afr. w Albiſſynii.

ANGOULEME, *Engoliſma*, M. Fr. Stoł. Powiatu w X. Aureliańſkim z Biſk. Miało nayprzod tyt. Hr. a potym Xſtwa. Sł. ieſt urodzeniem Balzaka, Rawaillaka i innych. Leży w śrzodku Prow. na górze otoczoney ſkałami, *m.* 20. od Lemowiku, od Rupelli 25. dł. 17. 48. ſz. 45. 39.

ANGOY, Krol. małe Afr. z M. S. tego im. przy uyściu rz. Zairy.

ANGRA, M. S. Wyſpy Tercery, iedney z wyſp Azorow, na morzu Afryk. z portem, fortecą i Biſk. Należy do Krol. Portug.

ANGRIAS, ob. Ixetruk.

ANGUIEN, ob. Enguien.

ANGUILLARA, m. Wł. w Stanie Papiezkim, *m.* 6. na półn. od Rzymu. Inne ieſt w Pow. Padewſkim nad rz. Adigą, od Rowigo *m.* 3.

ANGUILLA, wyſpa Amer. iedna z Antylſkich, ieſt nieurodzayna należy do Anglikow.

ANQUILLAS, ob. Aiguilles.

ANGURA, *Angouri*, zwana dawniey *Ancyra*, M. Az. w Natolii z Arcy Biſk. Greckim, znaczne ieſt ſwą ſtarożytnością, i ſł. zwycięſtwem

Tamerlana, a uwięzieniem Baiazeta 1401. Zaiące tu i koty maią fierść długą, zdatną do przednieyfzych materyi. Należy do Turkow. Kilka zborow w Ancyrze mianych było. Od Pruzii na w. *m.* 75. od Carogrodu 85. dł. 50. 25. fz. 39. 30.

ANGUS, Anguzya, Prow. Szkocyi połn. Obfituie w zboża i paftwifka. Miefzkana ieft od Szlachty. M. S. ieft Forfar.

ANHALT, Xftwo Niem. w Saxonii wyż. między Xftwem Magdeburfkim, Halberfztadzkim, Hr. Mansfeldtfkim, i Elekt. Safkim. Kray ten urodzayny w zboża i owoce, iabłką ofobliwie wydaie przednie. Ma doftatkiem krufzcow, naywiękfzy odbyt ma z piw dobrych. X. Anhaltyńfkie ieft dziedziczne familii tego im. idącey z domu Afkańfkiego, iedney z nayzacnieyfzych w Niem. i naymocnieyfzey, gdyby to dziś pofiadała, co w wieku 12. Do niey należało Marg. Brandeburfkie od 1152. do 1322. X. Safkie od 1180. do 1422. X. Lawemburg w Saxonii niż. od 1422. do 1689. Dom ten podzielony ieft na 4. linie *Desfau*, *Bernburg*, *Koethen*, i *Zerbft*, z ktorego ieft pan. Katarzyna II. Imper. Roffyifka, Xżna d'Anhalt-Zerbft. Anhalt zamek ieft fpuftofzały nad rz. Sefką.

ANHOLT, m. Holl. z zam. w Hr. Zuftanii, rezyd. Xżąt de Salm. *m.* 3. od Emeryki.

ANHOUT, wyfepka na morzu Niem. między Szwecyą i Danią, ieft mało ofiadła, należy do Duńczykow.

ANKLAM, M. mocne w Pomeranii Prufkiey, maiące wyborne paftwifka, od Szczecina na połn. *m.* 14.

ANKOBER, Krol. Afr. na brzegu złotym Gwinei przy rz. tegoż im. bardzo małe. Bofuman twierdzi, iż Ankoberanie nie znaią małżeńftw, ale używanie niewiaft ieft publiczne u nich.

ANKONA, *Ancona*, dawne i zn. M. Wł. w ftanie Papiezkim, ftoł. Marchii Ankonitańfkiey z zam. i Bifk. Jeft handl. odbyt mu naywiękfzy czynią blichy wofkowe. Tu fię daie widzieć brama tryumfalna Traiana Cef. z marmuru białego. Gdzie dziś Marchia Ankonitańfka, dawniey były Prow. *Picenum*, i w części *Samnium*. Leży nad morzem, *m.* 20. od Urbinu, od Rzymu 47. dł. 31. 15. fz. 43. 36.

ANIANA, m. Fr. z Opac. w Diec. Montpellier.

ANIAGA, piękne m. i fkład kupiecki Ang. na brzegu Malabarfkim, *m.* 20. od Kapu Komoryn.

ANJOU, Pow. Andegawfki, Xftwo i Prow. Fr. w kraiu miłym i żyżnym, ob. Angers. Tegoż im. ieft m. i zamek Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Wienny.

ANJOUAN, lub ANZUAN, wyfpa Afr. iedna z Komorfkich. Anzuanie fą ludzcy pofpolicie, religii Mahome. Grunt ich rodzi zboża, i wyborne owoce. Leży na połn. Madagafkary. Arabowie przychodni zowią ią Zoanią, ztąd od Europ. nazwana Anzuaną. Dla wygodnego ftanowifka, często okręty do Afr. płynące tu lądnią.

ANLESY, Hr. Fr. *m.* 5. od *Nevers*.

ANNABERG, m. znaczne w Saxonii wyż. na górze *Schneeberg*, *m.* 5. na połud. od Mifnii. O milę fą wfpaniałe i dobre łaźnie Zofii Elekt. Safkiey, zwane *Wiefenbad*, *Jobsbad*, &c.

ANNAMABU, M. Afr. w Gwinei, *m.* 3. od Fortecy *la Mina*. Kraina ta dziwnie wygodna ieft do handlu z Nigrytami, ktorzy fukna, wodki, i inne towary Europ. nie fkąpo opłacaią złotem. Chcieli Franc. tu 1749. i 1751. założyć kompanią kupiecką, i żądali Anamabuanie, ale Angl. zabiegli i obronną tu wyftawili fort. 1755. dokonaną.

ANNAND, M. zamek, i rz. Szkocyi w Prow. Aunandalii, maiącey grunt żyźny i gaie wefołe. Od

tego m. wzięło imie Margr. Wysyła 2. Dep. na Parl. o milę od cieśniny Solwayskiey. dł. 14. sz. 55. 10.

S. ANNA, wieś Czeska w cyr. Pilzeńskim, w bliskości ktorey znayduią się srebrne kopalnie.

S. ANNY, nazwisko 3. wysep Amer. na brzegu Brezylii, okryte są lasami, i pełne ptakow zwanych tu głupiemi, iż łatwo daią się łapać.

S. ANNY, wyspa, i port wyspy *Kap Breton*. Port iest obszerny i w połow ryb obfity.

ANNAPOLIS, ob. *Port Royal*.

ANNECY, *Annezium*, M. Sabaudyi w Pow. Geneweńskim, z zamkiem nad iez. tego im. Rezydencya Bisk. odtąd, iak Geneweńczykowie stawszy się Kalwinistami wygnali Biskupa swego Piotra *de la Baume*, r. 1535. o 7. *m.* na połud. od Genewy. dł. 23. 44. sz. 45. 53.

ANNET, ob Anet.

ANNEZIN, ob. Bethune.

ANNOBONA, wyspa Afr. tak nazwana, iż od Portug. odkryta była dnia pierwszego roku. Ma wiele mieysc bardzo żyżnych, rodzi pomarańcze ważące nad 2. funty, zwierząt i ryb ma dostatkiem. Naywięcey ią bogaci handel bawełny. Hołduie Portug. Obywatele są mocno przywiązani do religii Katol. Osiadła samemi prawie Murzynami. Leży przy brzegu Gwinei.

ANNONAY, m. Fr. w Pow. Wiwareńskim, o 9. *m.* od Wienny. Oyczyzna Kardyn. Bertranda.

ANNOT, m. Fr. w gorach Prowancyi, *m.* 3. od Glandewy.

ANNOPOL, m. Pol. w Woi. Wołyńskim, im. Xżąt Jabłonowskich, *m.* 5. od Zasławia.

ANNENBURG, m. w X. Semigallii z Ekonomią Xżęcą i zamkiem zruynowanym, nad rz. Aą. *m.* 3. od Nitawy.

ANONA, forteca w X. Medyolańskim, należy do X. Sabaudyi, nad Tanaro *m.* 5. od Kasalu.

ANSA, m. Fr. dawne w Lugduńskim, sł. zborami narodowemi, od Lugdunu *m.* 4.

ANSA, *Anse*, nazwisko, ktore się daie odnodze morskiey, czyli części morza wpływaiącey w ksztalt między dwie ziemie *Sinus latior*; daie się też zatokom morskim między dwa przylądki wpuszczonym, *Sinus angustior*. Pospolitsze iest nazwisko: Odnoga, Golf, Bey, &c.

ANSLO, czyli CHRYSTIANIA, *Anseola Civitas*, M. Norwegii w Pow. Aggerhus, Bisk. i Trybunałem Kraiowym. Spalone było r. 1567. odnowione zostało od Chrystyana IV. Kr. Duńskiego, *m.* 12. na z. od Fryderykstadtu. dł. 27. 34. sz. 59. 24.

ANSPACH, czyli OLMSPACH, M. zamek i Margr. Niem. w Frankonii, należy do Xcia Domu Brandebur. linii Anspach-Bareit. Miasto iest piękne. W pałacu Margrabim iest ciekawy kabinet rożnych osobliwości. Robią tu dobrą porcellanę. Od Norymbergi *m.* 11. od Bambergi 20.

ANSTRUTER, dwa M. Szkocyi rozłączone rzeką w Prow. *Fife*, *m.* 8. na połn. od Edimburga. Wysyłaią 2. Dep. na Parl. dł. 15. 10. sz. 56. 12.

ANTARKTYCZNY, *Antarcticus*, nazwisko Geogr. bieguna południowego, będącemu w punkcie przeciwnym biegunowi Arktycznemu. ob. Arktyczny.

ANTEQUERA, Antekwera, wiel. i piękne M. Hiszp. w Krol. Grenady, ktorego część na wesołey leży wzgorce. Obfituie w sol warzoną. Sł. tu blisko znayduie się źrzodło wody bardzo skuteczney. Od Malagi *m.* 12. dł. 13. 40. sz. 36. 51.

ANTEQUERA, m. Biskupie nowey Hiszp. w Amer. w Prow. Gwaxace.

ANTHAKIA, ob. Antiochia.

ANTHON, zamek i wieś Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Lugdunu.

ANTIBES, *Antipolis*, znaczne nadm. M. Fr. w Prowancyi z portem i zamkiem zwanym Kwadratową fortecą, iż ieſt ſtawiany w czworościan, ktorego bok, czyni ćwierć mili. Grunt wydaie owoce wyborne. Oyczyzną ieſt Tournelego Teologa gadatliwego. *m.* 5. na z. od Nicy. dł. 24. 48. ſz. 43. 34.

ANTIKOSTA, ob. Wniebowzięcia Wyſpę.

ANTIGNY-LA-VILLE, i Antigny-le-Chateau, ſą Margr. Fr. w Burgundyi.

ANTIGOA, wyſpa Amer. połn. iedna z Antylſkich, należy do Angl. Skały na morzu, ktore ią otaczaią, czynią nieprzyſtępną z brzegow. Obfituie w zwierzynę, i bydło, cukier, tabakę i imbier. Leży między Barbadą, Gwadalupą i Dezyderadą.

ANTIN, mieyſce głowne Margr. Franc. podnieſionego na Xſtwo z tyt. Para r. 1711. Jeſt nad rz. Buezą.

ANTIOCHIA, lub Antakia, daw. i znaczne M. Az. w Syryi, ktorey iako i całego wſchodu było ſtoł. Ma Patryarchę, ale iuż mało znaczącego. Założone było od Seleuka Nikatora, i było rezyd. wielu Ceſ. ktorym ſwe winno ozdoby, a ktorych małe dziś pozoſtały znaki. Obeidach Generał Kalify Omar wydarł ią Grekom r. 638. Godefryd Bouillon r. 1097. odzyſkał ią na Arabach, ale Sułtan Bundekdary r. 1269 odebrał ią za przypuſzczonym ſzturmem, i od wygraney Selima I. poſiadaią ią Turcy. Tu kilka zborow Katol. mianych było. Oyczyzną ieſt S. Chryzoſtoma, i iak niektorzy mniemaią S. Łukaſza. Od Alepu na połud. *m.* 10. dł. 55. 10. ſz. 36. 20. Są inne Miaſta tego im. iedno w Frygii i na gran. Pizydyi, *m.* 20. od Kogni.

ANTIOCHETTA, Antiochia, M. Turcyi Az. w Karamanii z Biſk. Greckim, naprzeciw wyſpy Cypru.

ANTIPAROS, wyſpa na Archipel. naprzeciw wyſpy Paros, o *m.* 2. Należy do Turkow. W rządzie Duchownym zależy od Arcy Biſk. Grec. Naxeyſkiego. W tey wyſpie znayduią ſię dziwne lochy podziemne, przez ktore dowcdzą niektorzy wegetacyi kamieni. Same Familie Franc. i Weneckie oſiadły, idące z dawnych rozboynikow.

ANTIPODES, Przeciwnogi, zowią ſię ci ludzie, ktorzy na przeciwnym nam końcu oſi kuli ziemney mieſzkaią, i maią rowną ſzerokość Geogr. ale naprzeciw, długość zaś rożniącą ſię 124. gradusami. Dni i nocy, lato i zimę maią opacznie. Aby więc wyznaczyć właściwe na kuli ziemney Antipodow mieyſce, *1mo.* wziąść trzeba rowną ſzer. z ſtrony bieguna przeciwnego. *2do.* Dodać 180. grad. do iego długości, lub ieźli liczba gradusow ſzerokości przewyżſza 180. grad. odciąć tyleż potrzeba, a ſumma wynikła gradusow pokaże Antipodow. Ze mamy Antipodow, rzecz nie wątpliwa, byli dawni, ktorzy przeczyli.

ANTIPOL, ob. Antibes.

ANTIVARI, Antibar, M. mocne w Dalmacyi Tureckiey, nad Golfem Weneckim, naprzeciw Miaſta Wł. Bari, zkąd ma nazwiſko *Antivari.* Ma Arcy Biſk. Prożno ſię Weneci r. 1648. o odebranie Antybaru Turkom pokuſili. Jeſt od Raguzy o *m.* 18. na połud. dł. 36. 45. ſz. 42.

S. ANTOINE, m. Fr. w Delfinacie z ſt. Opac. Kanonikow regul. ktorzy r. 1777. do Kawalerow Maltańſkich przyłączeni ſą. Od Romanſu *m.* 3. Tegoż im. ieſt Opac. w Paryżu.

S. ANTONIEGO Wyſpa Afr. iedna z wyſp Kapu zielonego, o *m.* 6. od wyſpy S. Wincentego. Pełna ieſt gor wyſokich, z ktorych wypływa rzeczek wiele czyniących ziemię żyżną. Obfituie naywięcey w Indych. Ma tego im. M. S. wśrzod ſamych gor, i wioſek niewiele.

ANTONGIL, odnoga morſka Madagaſkary w Afr. od Portugal-

czyka, ktory ią odkrył, tak nazwana, iedna z naybeſpiecznieyſzych i naylepſzych dla okrętow, i dla handlu.

S. ANTONIN, m. Fr. zalecone nayprzednieyſzemi we Fr. śliwkami, *m.* 10. od *Villefranche*.

ANTRAIM, Antrina, Hr. Irlandyi, leżące na połn. w Prow. Ulſteryi. W kraiu doſyć urodzaynym Ma M. S. tego im. Od Dublina na połn. *m.* 36.

ANTRAIM, m. Fr. w Brytanii, *m.* 8. od Rennes.

ANTWERPIA, *Anvers, Antwerpen*, M. S. Margrabſtwa tego im. w Brabancyi Auſtr. iedno niegdyś z naybogatſzych, z Biſk. i fortecą dziwnie regularną i mocną. Antwerpia budowana ieſt w kſztałt łęku, ktorego cięciwę czyni rz. na ktorey ma port piękny i wygodny. Po traktacie Monaſterſkim, wiele mu Amſterdam z handlu uiął; budowle publiczne, ktorych tu ieſt więcey nad 200. ſą bardzo wſpaniałe, i Kościoł Katedr. godzien podziwienia, a naywięcey Ratuſz naypiękniey ſzy prawie w świecie. Ulice ſą ſzerokie i regularne. R. 1585. wzięte było od Xcia Parmy; po potyczce w *Ramailles* r. 1706. poddało ſię Xciu Malborough. R. 1746. dobył go Krol Fr., i znowu 1748. Auſtryi wrocił. Tu zawarty był traktat barrierowy między Hol. i Auſtryą. Sł. Ortelius, Delrio, Bacarelles, i ſł. malarze Hiali i Rubens ztąd byli rodem. Od Bruxelli na połn. *m.* 9. od Amſterdamu 27. dł. 21. 50. ſz. 51. 13.

ANTYLSKIE wyſpy, *Antilles*, wyſpy Amer. połn. przed Golfem Mexykańſkim. Pierwſzy ie Kolumbus odkrył 1492. Nie znaią tu nigdy ani śniegu, ani lodu, ani zimna, trzy tylko maią pory roku, wioſnę, lato i ieſień, przez ktore drzewa zielenieią zawſze. Wina tu ſię rodzą obficie, zboża tylko kwitną. Mieſzkane ſą od Karaibow, od Franc. też Holl. i Anglikow oſiadłych tu r. 1625. z wyſp tych więkſzych ieſt 28. i nayleпſze z nich należą do Franc. lub Anglikow.

ANTYZIODOR, ob Auxene.

ANWEILLER, m. Fr. w Alſacyi niż. *m.* 2. od Landau.

ANZEATYCKIE miaſta, po Fran. *Hanſe*, ieſt towarzyſtwo zjednoczonych miaſt dla ubeſpieczenia handlu ſwego. Nazwiſko ma początek z Niem. ięzyka *Anſee*, przy morzu, iż miaſta nadmorſkie ten czyniły związek. Hamburg nayprzod i Lubeka r. 1241. ſprzymierzyły ſię razem, wiele miaſt potym do ich przyſtąpiło towarzyſtwa, a r. 1500. związek ten ſłabieć począł, i dawny rząd Anzeatyczny nieutrzymuie ſię, iak między Lubeką, Hamburgiem, i Bremą.

ANZERMA, M. i Prow. Amer. połud. w Popayanie. Obfituie w kruſzec złoty, leży nad rz. Koką.

AOSTA, lub AOUSTA, dawne M. i Xſtwo we Wł. między Piemontem i Sabaudyą, dł. *m.* 12. z Bik. należy do Xcia Sabaudyi. Sł. ieſt pamiątkami ſtarożytności Rzymſkiey i urodzeniem S. Anzelma. Jeſt w gruncie żyżnym, obfitym w paſtwiſka i owoce, nad rz. Doryą, *m.* 20. na połn. od Turyna. dł. 25. 3. ſz. 45. 38.

AOSTE, dwa m. Fr. tegoż im. w Delfinacie.

APALACHIA, Krol. Ameryki połn. w Florydzie, podzielone na 6. Prow. z ktorych każda ma ſwych Rządzcow zawiſłych od Krola. Kray ieſt gorzyſty, niziny ma urodzayne. Lud ieſt polerowny, i wſzyſtek prawie Religii Chrześciańſkiey.

APCHIER, Baronia Fr. w Langwedocyi, *m.* 7. od Mendy, zkąd ieden dawny dom Franc. wziął imie.

APCHON, ieſt Baron. Fr. w Arwernii.

APENNIN, paſmo gór, ktore dzielą wzdłuż Włochy, i od Alpow do Kr. Neap. ku połud. ſię rozciągaią; ztąd naywięcey wod wypływa

wa, ktore ſię rozlewaią po Kraiu Włoſkim.

APENRADA, lub Apenroda, m. Duńſkie w X. Slezwickim z zamkiem. Kilkakroć zburzone było. Duglas Gnał Szwedzki bliſko Apenrady porażony był od Duńczykow 1643. i 1644. Leży nad odnogą morza Baltyckiego, m. 5. na połud. od Hadersleben. dł. 27. ſz. 55. 4.

APPENZEL, *Abbatis Cella*, M. Szwaycarſkie i Kanton 13ſty; wziął nazwiſko od iednego domku, ktory tu miał S. Gallus Opat w wieku 7mym. Cały Kanton zamyka ſię w iedney dolinie, tak niepłodney, iż mieſzkańcy po większey części żyią tylko mlekiem i ſerem, i mieni ſą za lud naygrubſzy w Szwaycaryi. Dzieli ſię na 12. Pow. z ktorych 6. ieſt Katol. a 6. Proteſt. Od Zurychu na w. m. 16.

APPLEBY, *Aballaba*, m. Ang. Stoł. Weſtmorlandii nad Edeną. Wyſyła Dep. 2. na Parl. Od Londynu na połn. ku z. m. 70.

APREMONT, lub Aspremont, m. Fr. w Piktawii. Tegoż im. ieſt Baronia w X. Baru z tyt. Hrabſtwa.

APS, ob. Alba.

APT, *Apta Julia*, dawne M. Fr. z Biſk. w Prowancyi, nazwiſko ma od wygodnego położenia. Szczyci ſię wielą znakami ſtarożytności Rzymſkiey. Jeſt nad rz. Kalaroną m. 7. od *Aix*. dł. 36. 6. ſz. 43. 50.

APULIA, ob. Puglia.

APURIMA, lub Aporimach, rz. bardzo byſtra Amer. połud. w Peruwii.

AQUA, Prow. Afr. w brzegu złotym Gwinei.

AQUA-NEGRA, Akwa, mały pow. w X. Mantuańſkim, nad rz. Chiezą, m. 3. od Uſtiano.

AQUA, *Aqua pendente*, ob. Acqua.

AQUATULCO, ob. Agwatulko.

AQUILA, Akwila, wielkie i piękne M. Wł. z zamkiem, i z Biſk. w Kr. Neapol. Przez trzęſienie ziemi przypadłym tu r. 1703. zabitych 2400. a ranionych 1500. zoſtało. Leży nad Peſkarą m. 14. od morza, od Neapolu na połn. ku z m. 40.

AQUILEIA, Akwileia, M. niegdyś naybogatſze, i nayhandlownieyſze we Włoſzech, a teraz ſpuſtoſzałe. Miało Patryarchę do r. 1751. w ktorym Benedykt XIV. znioſł tę godność, a poſtanowił Arcy Biſk. Udyńſkie, dla tey części Włoch, ktora nal. do Wenetow, a Gorytzkie w części należącey do Domu Auſtr. Od Attyli Kr. Hunnow r. 452. a 948. od Henryka Xcia Bawaryi, dobyte było. Leży w Pow. Foroiulieńſkim, m. 9. na z. od Tryгeſtu, od Wenecyi 23. dł. 31. 5. ſz. 45. 55.

AQUINO, Akwin, M. Wł. z Biſk. w Kr. Neapol. w ziemi Laworze. Od Konrada Ceſ. zruynowane zoſtało. Biſkup rezyduie w *Pontecorvo*. Oyczyzną ieſt Akwin Juwenaliſa, Peſceniuſza, i S. Tomaſza. Od Gaietty m. 8. na połn. dł. 21. 23. ſz. 41. 32.

AQUITAINE, ob. Akwitania.

AR, ob. Aar.

ARABIA, ieden z większych Kraiow w Azyi, ieſt nakſztałt połwyſpy oblany morzem czerwonym, i odnogą Perſką. Dzielą ią na 3. części, Arabią opoczyſtą, ſzczęśliwą, i puſtą, ktore hołduią Turkom, lub deſpotycznym rządom ſwych Serwow. *1mo.* Arabia puſta, ieſt niepłodna, dzieli ſię na rożne Xſtwa, nad ktoremi Arabſcy panuią Emirowie. Owiec i wielbłądow ma mnoſtwo. *2do.* Arabia opoczyſta, czyli *Petrea*, od dawn. M. S. *Petra* nazwana, w ſtronie połn. ieſt mało mieſzkana dla nieurodzayności; niegdyś tu Amonitow, Moabitow, i Idumeyczykow, było ſiedliſko. *3tio.* Arabia ſzczęśliwa, po Arab. *Yemen* zwana od ſwey żyżności rządzona ieſt od Seryfow, i Krolikow hołdowniczych Sułtanom. Wydaie Arabia drzewa kokuſowe, balſamowe, palmowe, kaffę, aloes, mirrę, da-

ktyle, ryż; ztąd parfumy, kadzidła, zioła lekarſkie wychodzące bogacą handel, a naywięcey kaffa i gumma. Konie i wielblądy Arabſkie ſą powszechnie ſzacowane. Arabowie ſą Religii Mahom. i wiele dobrych maią przymiotow.

ARAD, forteca Węgierſka, w Hr. tego im. ſtoł. Biſk. Schizmatyckiego, *m.* 12. na połn. od Temezwaru.

ARAFAT, lub HARAFAT, gora o 4. czy 5. *m.* od Mekki w Arabii, gdzie Pielgrzymi Mahometanie ſchodzą ſię na modlitwy. Arabowie ią zowią *Gebel-Arafat*, a Turcy *Arafetagi-Tag*. Niektorzy Geogr. kładą ią niewłaściwie bliſko Medyny, od ktorey ieſt na *m.* 100.

ARAGONIA, Krol. i zn. Prowincya Hiſzp. gran. z Fran. Nawarrą i Kaſtylią. Powietrze ma czyſte i zdrowe, i lubo rzek ią wiele przerzyna, zbywa iey iednak na wodzie zdatney do picia. Okolice nadrzeczne wydaią wino, oliwę, zboże, len, i rożne owoce; dalſza kraina ieſt niepłodna, piaſzczyſta, i ſucha, obfituie iednak w ſzaffran, i zupy ſolne. Ta Prow. ma nazwiſko od rz. Aragonii przez nią płynącey. Przyłączona ieſt do Korony Hiſzp. od Ferdynanda V. r. 1478. M. S. ieſt Saragoſſa.

ARAKAN, czyli Krol. Arakańſkie w Indyi Azyatyckiey, na z. oblane morzem, na połn. i w. gran. z Kr. Awańſkim, na połud z odnogą Bengalſką. Kray ieſt ludny i żyżny procz Prowincyi połn. Wydaie kokos, ryż, bawełnę, banabas, i naywyśmienitſze owoce. Dwie tylko tu znaią pory roku, zimę od Kwietnia do Października, a reſztę lato. Arakanie ſą dumni i zabobonni. Niewiaſty ſą cery białey, uſzy długie, i noſzenie iak naywięcey pierścionkow na palcach, ieſt u nich w modzie. Umarłych ciała palą, lecz ktorych nieſtaie na drzewa tu bardzo drogie, rzucaią trupy w rzeki, i śmiertelnie chorych na brzegi wynoſzą, aby ie woda zabrała; przeto krukow wielkich, i innych ptakow drapieżnych liczne ſię tu żywi mnoſtwo, ktore kupami na bydło nawet napadaią, i ie żywo pożeraią. Koni maią mało, ale bawołow, wołow, i ſłoni doſtatkiem. Arakan ieſt M. S. w nim pałac Krolewſki będący, niezmierne bogaſtwa zawiera, oſobliwie dwa rubiny wielkie, iak iabłka. Krol więc Arakańſki piſze ſię Krolem ſłonia białego, panem złotego pałacu, i dwoch zauſznic rubinowych &c. Rząd ieſt nie ze wſzyſtkim deſpotyczny, a handel nie ma w tym kraiu zupełnego beſpieczeńſtwa. dł. 110. 30. ſz. 20. 30.

ARAL, wielkie iezioro Azyi, *m.* 60. na w. od morza Kaſpiyſkiego, do ktorego Tatarowie zwrocili rzeki Gihon i Syhon, ktore wprzod wpadały w morze Kaſp. dla uwolnienia ſię od rozboynikow morſkich, ktorzy temi rzekami z morza Kaſp. wgłąb ich kraiu wpadali. Ale odmiana ta przecięła kommunikacyą Indyi z Europą przez morza Kaſpiyſkie i czarne.

ARAMONT, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Awenionu.

ARAN, w Hiſzp. dolina gor Pyreneyſkich, w ktorey bierze początek rz. Garumna.

ARANDA-DE-DUERO, Rauda, piękne i doſyć wielkie M. Hiſzp, w Kaſtylii ſtarey nad rz. Duerą, *m.* 10. na z. od Oſmy. Inne m. Hiſzp. Aranda ieſt w Kr. Aragonii, *m.* 8. na połud. od Tarazony.

ARANIUEZ, Pałac Kr. Hiſzp. w Kaſtylii nowey nad Tagiem, piękny i wſpaniały od Madrytu *m.* 10. na połud.

ARARAT, góra w Azyi wyſoka, puſta i ſkaliſta, w Prow. Armenii. Wierzch iey ieſt niedoſtępny i zawſze okryty śniegiem, a zatym fałſzywie niektorzy mniemaią, iakoby na nim był Klaſztor Mnichow. Ormianie twierdzą, iż na tey górze zaſtanowiła ſię Arka Noego, co być

nie może, bo Ararat w Piśmie S. nie ieſt góra, ale Kray, ktorym Armenią być wielu rozumie.

ARAS, lub Araxa, rz. ktora wypływa z granic Turcyi Az. przerzyna Armenią, i część Perſyi i wpada w rz. Kurę.

ARASSI, M. nadm. handl. i ludne w Rzepltey Genueńſkiey, o milę od Albingi.

ARAUKO, forteca Ameryki połud. w Chili, nad źrzodłem rz. Tukabeli. Mieſzkańcy tey okolicy ſą mężnieyſi i ſrożſi nad innych Amer. i nie raz przeciw Hiſzp. buntowali ſię.

ARAUZYA, lub Arauzykańskie Xſtwo, ob. Orange.

ARAW, *Araugia*, M. Szwaycarſkie w Agrowii nad Aarą, doſyć wiel. i piękne; znaczne ieſt Kościołem, fontanami, i żyżnością gruntu. Kantony Proteſtanckie, tu ſwe partykularne miewaią obrady, i tu 1712. z kantonami Katol. zawarli pokoy. Miaſto to ma wielkie przywileie, a w Juryzdykcyi zależy od Berny. *m.* 3. od Arburga. dł. 25. 30. ſz. 47. 25.

ARAWA, forteca Węgier wyż. w Hr. i nad rz. tego im. Od Koſzyc *m.* 29. na połn. ku z.

ARBA, M. Rzpltey Weneckiey na wyſepce tego im. przy brzegach Dalmacyi, z Biſk.

ARBERG, *Arolæ mons*, m. Szwayc. w Kant. Berneńſkim, z zamkiem; leży nad Aarą na Kępie, *m.* 4 od Berny.

ARBOGA, m. Szwedzkie w Sudermanii, *m.* Szwedzkich 4. od Orebra.

ARBOIS, m. Fr. w Hr. Burgundyi, ſł. dobremi winami, *m.* 9. na z. od *Beſançon.*

ARBON, dawne M. Szwayc. nad iez. Konſtancyeńſkim w Turgowii, z zamkiem zbudowanym od Rzymian, gdzie S. Gallus umarł r. 640. Zoſtaie pod Juryzdykcyą Biſkupa Konſtancyeńſkiego. W czaſie woyny Szwaycarowie trzymaią garnizon. Katolicy, i Proteſt. rowną Religii maią wolność. Od Konſtancyi *m.* 5.

ARBURG, m. Szwayc. w Kant. Berneńſkim, mocne z położenia ſwego na ſkale obronney twierdzami. Leży nad zbiegiem rz. Wigery i Aary, od Soloturny *m.* 5. dł. 25. 25. ſz. 47. 10.

ARCHANIOŁ, *Archangel*, M. S. ſwego wielkorządztwa w Moſkwie, z portem. Jeſt ludne, handl. i wielkie lubo drewniane. Obfituie we wſzelkie potrzeby życia. Ryby, futra, len i inne towary ſwe tanio tu zbywaią Moſkale. Handel Archaniołu, niegdyś był znacznym, ale za powſtaniem Petersburga zmnieyſzył ſię. Pożar r. 1754. na 600. domow tu pochłonął. Leży nad Dzwiną bliſko morza białego. dł. 57. 20. ſz. 64. 34.

ARCHES, wieś Fr. z tyt. Xſtwa, Domu Kondeuſzow, na połd. względem *Charleville.*

ARCHIDONA, m. Hiſzp. w Andaluzyi, *m.* 12. od Korduby.

ARCHIPELAG, *Archipelagus*, *Mare Ægeum*, część wielka morza śrzodziem. między Turcyą Europ. i Azyatycką. Należy częścią do Eur. częścią do Azyi od Wyſpy Rhodu do morza Marmory. Wyſpy na Archipel. ſą bardzo liczne, z tych niektore, ſą tylko ſkały niemieſzkane, inne poczęści bezludne. W woynie Porty z Moſkwą zakończoney r. 1774. traktatem, ſprzyianie Grekow Moſkwie, dało powod Turkom niſzczenia wyſp oſiadłych Grekami. Deſpotyczny rząd nie umie utrzymywać, lub powiękſzać liczby poddanych. Nie zna tylko niſzczeć, co mu ſię opiera, aż ſam własną przemocą osłabiony padnie ofiarą mocnieyſzemu. Liczą tu wyſp głownieyſzych 45. Toż imie Archipelagu dane ieſt wielom ſkupionym wyſpom razem w Azyi i Ameryce.

ARCIS nad Albą, m. Fr. w Szampanii, ſł. rękodziełem pończoch, *m.* 6. od Troyes.

ARCO, lub Arch, M. mocne z zamkiem, w Hr. Tyrolu; należy do domu Austr. Jest w dobrym położeniu nad rz. Sarea, m. 6. na z. od Trydentu. dł. 28. 25. sz 45. 52.

ARCOS, lub Arch, *Arcobriga*, M. Hiszp. dobrze obronne z tyt. X. w Andaluzyi. Leży na skale spadzistey, m. 10 na półn. od *Cadix*.

ARCS, m. Fr. w Prowancyi z tyt. Margr.

ARCY, wieś Fr. w Burgundyi nad rz. *Curé*, sł. lochami podziemnemi głębokiemi na 300. sążni, pełnemi ciekawych dziwow przyrodzenia. *Perault* r. 1670. zwiedzał ie z rozkazu dworu Franc. Jest w nich fontana i małe iez. W śrzodku pełno niedoperzow.

ARDACH, m. Bisk. w Irlandyi, *m.* 3. od Longfortu.

ARDART, ob. Ardfeart.

ARDEBIL, wielkie i sł. M. Perskie w Aderbiianie. Pamiętne grobem i rezyd. Krolow Perskich, a naybardziey grobem Schieka-Sesi wodza sekty Persanow, do ktorego tu zewsząd zwykli pielgrzymować Persowie. Od Tauris *m.* 10. na w.

ARDENBOURG, m. Flandryi Holl. zruynowane przez samychże Hollendrow, od Sluysu, *m.* 1. dł. 21. sz. 51. 16.

ARDENNA, las wielki nad rz. Mozą przy *Charlemont* we Fr. i Opac. tego im. w Normandyi.

ARDER, lub Ardra, małe Krol. Afr. w Gwinei właściwey nad odnogą S. Tomasza. Krol. tego iest M. S. *Ardra* lub *Azem*, oprowadzone rzeką i grubym murem. Lud tu rozwiązły; bliźnięta nie uznawaią za płod prawego łoża. Nie maią Kościołow, ani publicznych nabożeństw, nie wierzą nieśmiertelności duszy. Mieszkańcy są mocni, odważni i żyią długo, lubo powietrze ich Europeyczykom iest niezdrowe. Ospa ludzi tu naywięcey gubi. Rząd iest absolutny. Obfituie Kray ten w wino, sol, proso, owoce przez rok cały trwaiące.

ARDES, lub Ardres, M. Fr. w Auwernii niż. głowne Xstwa *Mercœur*, w gruncie żyżnym, *m.* 9. od Klermontu

ARDFEART, lub Artfeart, m. niegdyś Biskupie w Irlandyi, w Hr. Kerreńskim, blisko morza. Wysyła 2. Dep. na Parl. *m.* 2. od Kerri.

ARDRA, ob. Ader.

ARDRES, *Ardrea*, m. Fr. obronne w Pikardyi niż. sł. widzeniem się tu między *Ardres* i *Guines*. Franciszka I. Kr. Fran. i Henryka VIII. Kr. Ang. r. 1520. Leży wśrzod bagnisk. *m.* 3. od Kaletu. dł. 19. 30. sz. 50. 35.

AREKA, port na brzegu zachodnim morza czerwonego, *m.* 22. od Suakwerny; iest wielki i dobrze obwarowany. Ma przy wniyściu wysepkę na 200. krokow bliską.

ARELATA, ob. Arles.

AREMBERG, M. i Hr. Niem. w Westfalii przyłączono do cyrk. Renu niż. z zamkiem, a nadane tyt. Xstwa od Maxymiliana II. Ces. dla Jana *de Ligne*, zwanego potym *d'Aremberg*. Leży nad Ahrą, *m.* 9. od Kolonii. dł. 24. 33. sz. 50. 27.

ARENSBERG, M. i Hr. Niem. w cyr. Westfalii z zamkiem nad rz. Roerą. *m.* 15. od Paderborny.

ARENSBURG, M. nadm. stoł. wyspy Oezelii, na morzu Baltyckim, nal. do Moskwy. Ma Bisk. Luterskie.

ARENSWALDA, M. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiey nad iez. Slawinem, *m.* 12. na półn. od Landsbergi.

AREQUIPA, Arekwipa, lub Ariquipa, M. Ameryki połud. w Peru z Bisk. założonym od Franc. Pizarry imieniem Krola Hiszp. r. 1536. Miasto wesołe, w powietrzu naylepszym w Peru. Blizko Arekwipy iest góra ognista. Leży nad rz. w gruncie żyżnym. Od Limy na połud *m.* 130.

ARETIN, ob. Arezzo.

AREVALO, m. Hiszp. w Kastylii starey, z tyt. Xstwa, *m.* 14. na

połud. od Walladolidy.

AREZZO, *Aretyn*, *Aretium*, daw. M. Wł. z Bisk. w Pow. Florenckim. S. Donat był tu pierwszym Bisk. Oyczyzną iest Gwidona Benedyktyna wynalezcy not głosowych: ut re mi fa sol la z sylab pierwszych hymnu na Jan S. Ztąd także Albergotti, Petrarcha, Piotr Aretinus byli rodem. Od Sienny *m.* 11. dł. 29. 32. sz. 43. 27.

ARGENS, Margr. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. od Senez.

ARGENSON, włość we Fr. z tyt. Hr. w Pow Turoneńskim.

ARGENTAC, m. Fr. w Pow. Lemowieńskim, *m.* 6. od Tulles.

ARGENTAN, M. Fr. w Normandyi niż. z tyt. Margr. i Wiskontego. Prowadzi handel znaczny osobliwie w koronkach zwanych *point de France*; leży na wzgórce wśrzod rowniny urodzayney. *m.* 5. od Seez.

ARGENTAU, zamek nadpsuty w Niderlandzie między Mastrychtem i Leodium.

ARGENTEUIL, m. Fr. sł. wielkiemi winnicami i kopalnią gypsową. Tu u Bened. ukazuią sukniç P. Jezusa. Jest nad Sekwaną *m.* 2. od Paryża. Inne m. Fr. tegoż im. iest w Szampanii *m.* 3. od Noyers.

ARGENTARIA, *Argentiere* wysepka na Archipel. bliſko Milo, od Turkow zwana Kimolos. Imie ma od szyb srebrnych, około ktorych iuż dziś nie pracuią. Grunt tu nieurodzayny, wod innych nie maią procz studzienney. Obywatele są Grecy. Obfituie ta wyspa w glinkę tłustą i gębczastą, zdatną do bielenia płocien, szacowaną u dawnych pod im. *terra cimolea*, od teyże wyspy zwaney dawniey *Cimolus*. Nie ma na niey iak iedna wieś, w ktorey iest Konsul Francuzki.

ARGENTON, M. i Hr. Fr. w X. Bituryceńskim z zamkiem, ktory Ludwik XIV. zburzył, a Xżę Aureliański, do ktorego należał, wziął inny w zamian r. 1775. *m.* 20. od Limoges. dł. 19. 10. sz. 40. 30.

ARGO, małe mieysce w Morei nad golfem Napoli, gdzie było dawniey sł. M. Argos. Ma Arcy Bisk. i zamek.

ARGONA, Pow. Fr. między Mozą, Marną i Aisne.

ARGOSTOLI, naylepszy port z fortecą na wyspie Cefalonii, naprzeciw Albanii.

ARGOWIA, Pow. Szwaycarski nad Aarą, od ktorey ma imie, zawiera cześć znaczną Kantonu Berneńskiego; dawniey był większy, i niegdyś dziedziczny Hr. Habspurskich. Mieszkańcy są Protestanci. ob. *Freye Aemter.*

ARGUIN, wyspa Afr. mała, o milę od brzegow zachodnich Nigrycyi, na ktorey iest forteca tego im. od Alfonsa V. Krola Portug. 1461. wystawiona: wzięta była od Holl. 1638. a od Franc. pod wodzem *Ducasse* odebrana Hollendrom i przez traktat Nimegski została przy Franc. *m.* 12. od Kapu białego.

ARGUN, M. Ces. Moskiewskie nad rz. tegoż im. w Tartaryi przy granicach Tartaryi Chińskiey. Ma szyby ołowiane i srebrne. W rz. Argunie połowiaią się niekiedy rubiny i perły. Od Albazynskoy na połud. ku z. *m.* 36.

ARGYLA, *Argila*, Prow. Szkocyi z tyt. X. ktorą odnogi morskie i ieziora przerzynaią. Zawiera krainę Knapdail, żywi wiele bydła i koz dzikich. Inerrara iest M. S.

ARHUS, lub ARCHUSEN, Archuzya, zn. M. Duńskie w Jutlandyi połn. stoł. Diec. Arhuzkiey, z portem, i Bisk. fundowanym 1614. Poppo był pierwszym Bisk. Leży nad brzegiem morza Baltyckiego, przy uyściu rz. Gudy, otoczone polami żyżnemi, i lasami pełnemi zwierzyny. Od Wiburga *m.* 11. dł. 27. 30. sz. 56 30.

ARIANO, M. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. *m.* 6. od Benewentu. Inne m. Wł. tego im. w Pow. Ferrarskim, *m.* 3. od Adryi.

ARICA, Aryka, port i M. niegdyś znaczne w Ameryce połud. w

w Peru, a zniſzczone trzęſieniem ziemi r. 1605. nie ieſt tylko włoſką. Stanowiſko tu okrętow ſpokoyne nie ieſt dla panuiących połud. wiatrow. Arykanie nie znaią deſzczu, odbyt naywiękſzy im czyni pieprz Amerykańſki, ktorym tu zaroſłe ſą pola, uprawne gnoiem ptaſtwa zwanego *guna*, a ktorym zyſkowny dla ſiebie prowadzą handel, z całym Peru i daley. Pognoiona tym gnoiem ziemia, za iedno ziarno wydaie 500. w każdym gatunku. Od Atakamy *m.* 90.

ARIEGE, rz. Fr. ktora płynie z gór Pyreneyſkich, i wpada w Garumnę, noſząc z piaſkiem odrobiny złote.

ARIKUROWIE, *Aricours*, narod Ameryki połud. w Guyanie przy rz. Amazonow. Laet twierdzi, iż żadnych tu nie maią znakow Religii.

ARIPO, lub MARYPO, forteca z portem, na wyſpie Ceylon przy uyściu Cerondy, należy do Holl. na wſchod tegoż portu, ieſt hak na morzu, ktory ſłuży do połowu pereł.

ARKADYA, *Arcadia*, m. Greckie w Morei, bliſko golfu tego im. w Xſtwie Belwedere, *m.* 11. od Nawarynu.

ARKATA, *Arcata*, ſtoł. m. Nababii, czyli Xſtwa hołdowniczego wiel. Mogołowi, na w. Pondichery.

ARKTYCZNY, *Arcticus*, zowie ſię biegun i cyrkuł w globie ziemnym połnocny, z Greckiego *Arctos*, co niedźwiedzia znaczy, iż pod iego konſtellacyą zoſtaie. Podobnież i kraie koło tego bieguna położone Arktycznemi ſię zowią, ale nam ſą mało znaiome. Długo ſzukano w połnocy połączenia naſzych morzow z Indyiſkiemi wſchodniemi, znaleziona ieſt ta kommunikacya, ale na mało ſię przyda, dla lodowatości morza.

ARLANT, m. Fr. *m.* 6. od Brioude.

ARLES, Arelata, wielkie i dawne M. Fr. w Prowancyi z Arcy Biſk. i Akademią złożoną z 30. ſzlachty. Tu ſł. zbor przeciw Donatyſtom był miany. Oyczyzną ieſt S. Ambrożego, Ferreina i Moliniera. Wino, oliwa, zboże, roſną tu obfiście. Szczyci ſię Arelat wielą pamiątkami ſtarożytności, nayznacznieyſze zaś z tych ſą, amfiteatr, i obeliſk odnowiony 1669. Od *Aix* na z. *m.* 15.

ARLE, *Arulæ*, m. Fr. z Opac. w Pow Ruſſylionu.

ARLESHEM, piękne M. Szwaycarſkie w Biſk. Bazyleyſkim, rezyd. Kanonikow Diec. tey *m.* 2. od Bazylei.

ARLEUX, dawne m. Fr. z zamkiem, odebrane od Franc. ſprzymierzeńcom 1711. od *Cambrai m.* 2.

ARLON, M. w Hr. Chiny, przyłączone do Xſtwa Luxemburſkiego, należy do Domu Auſtr. *m.* 4. od Luxemburga.

ARMACH, M. niegdyś kwitnące i ſławne w Irlandyi, ale dziś ſpuſtoſzałe. Ma Arcy Biſk. ktory ieſt Prymaſem Irlandyi; ſławni S. Malachiaſz, Uſſeryus Arcy Biſk. Armackiemi byli. Wyſyła 2. Deput. na Parl. Jeſt nad rz. Kaliną w gruncie naylepſzym na całą wyſpę. Od Dublina na połn. *m.* 28. dł. 10. 46. ſz. 54.

ARMAGNAC, Pow. Armaniacki we Fr. z tyt. Hr. w Wielkorządztwie Akwitanii. Ma M. S. *Auch*, Obfituie w wino, zboże, handluie naywięcey lnem i wodkami. Przyłączony był do Korony Fr. za Henryka IV. a część iego dana Henrykowi Xciu Lotaryngii Hrabi *Harcourt*, od Ludwika XIV.

ARMENIA, Kray wielki, ieden z naypięknieyſzych i nayżyźnieyſzych w Azyi, między Georgią i Diarbekiem, ktory rzek kilka przerzyna. Jeſt mniemanie, iż tu był Ray ziemſki. W żadnym Krol. tyle, ani tak krwawych potyczek ſtoczonych niebyło. Wielu nayprzod

kray ten miał Krolow partykularnych, ktorzy niſzcząc ſię wzaiem, pomogli Turkom i Perſom do podzielenia ſię ich kraiem. Ormianie ſą handlowni, trzeźwi, rzetelni, pracowici i na podziw goſpodarni. Religii ſą Chrześciańſkiey, ale obrządkow ſzczegolnych. Duchowieńſtwo ich ſkłada ſię z Patryarchy, Arcy Biſk. Wertabietow, czyli Doktorow, Xięży Swieckich i Mnichow.

ARMENTIERE, *Armentaria*, piękne M. Flandryi zdobyte od Franc. za Ludwika XIV. r. 1667. Leży nad rz Liſą, *m.* 3. od Lilli. dł. 20. 27. ſz. 50. 40.

ARMIRO, M. Turcyi Europ. w Macedonii nad golfem tegoż im. na połnoc Negrepontu, *m.* 12. od Laryſſy.

ARMUYDEN, *Armuyada*, M. Zelandyi na wyſpie Walchernie, iak port od morza zawalony zoſtał, mało znaczne. Xżę Alby dobywſzy Armuydy zburzył ią, ale X. *d'Orange* odebrawſzy, nowo ią umocnić dozwolił. Bogactwem tego m. ſą zupy ſolne. Od Middelburga poł mili Nal. do Holl.

ARNAUT, nazwiſko, ktore daią Turcy Albanii; ztąd Albańczykowie Arnautami też ſą zwani.

ARNEBERG, M. ſtarey Marchii Brandeburſkiey, nad Elbą między Tangermondą i Werben.

ARNEDO, M. z portem w Peruwii o poł mili od morza, *m.* 10. na połn. od Limy.

ARNET, *Arnay-le-duc*, m. Fr. w Burgundyi, ſł. potyczką r. 1570. na ktorey Marſzałek *Coſſe* od Gener. *Coligny* zbity był. *m.* 6. od *Beaune*.

ARNHEIM, M. Holl. w Geldryi, piękne, ſtoł. powiatu Weluwii, mieyſce trybunału tey Prow. Wzięte było od Ludwika XIV. r. 1672. ale potym we 2. lata odſtąpione. Od Nimegi *m.* 3. dł. 22. 25. ſz. 52.

ARNO, rz. Wł. w Xſtwie Toſkanii, wypływa z Apenninu, płynie przez Florencyą i Pizę, wpada w morze.

ARNOLDSTEIN, Opactwo Niem. Bened. w Karyntii, *m.* 12. od Klagenfurtu.

ARNON, rz. Fr. w Pow. Bituryceńſkim, wpada w rz. *Cher-Arnoul*, Opac Fr. bogate w Metzu, czyni 20000. liwr.

ARNOULD, m. Fr. *m.* 7. od *Chartres*.

ARNSBURG, ob. Arensburg.

ARNSFORT, m. Niem w Auſtryi niż. nad Dunayem, nal. do Arcy Biſk. Salizburſkiego.

ARNSHEIM, m. Niem. w Palatynacie Renu, *m* 3. od Kreutznach.

ARNSTADT, *Ariſtadium*, m. Niem. w Turyngii, nad rz. Gerą. Oyczyzna Erneſta, Tentzeliuſza i Henr. Faſcha, *m.* 4. od Erfortu.

ARNSTEIN, m. Niem. w Frankonii z zamkiem w Biſk. Wurtzburſkim, *m.* 14. od Wurtzburga.

AROAISE, ſł. Op. Fr. w Pikardyi fund. r. 1090. głowne mieyſce Auguſtynianow, *m.* 3. od Peronny.

AROLSEN, m. Niem. w cyr. Renu wyż. rezyd. Xcia Waldeckiego, *m.* 11. na połud. od Paderborny.

ARON, ob. Aaron.

ARONDEL, ob. Arundel.

ARONCHES, *Arunci*, m. Portug. w Allentei, na gran. Eſtremadury Hiſzp. Wzięte było od Hiſzp. r. 1661. i ſpuſtoſzone 1664. ale w krotce przez Hr. Schomberg odnowione zoſtało. Jeſt nad rz. *Cara*, *m.* 2. od Portalegry. dł. 11. 14. ſz. 39.

ARONE, *Arona*, M. Wł. z zamkiem, w X. Medyolanu, w Pow. Anghierſkim; opanowane było od Ceſ. 1706. Zamek należy do Familii Boromeuſzow, w ktorym ſię S. Karol urodził. Leży nad iez. *Maggiore*. Nal. do Kr. Sardynii. dł. 26. 5. ſz. 45. 41.

AROOLA, m. Moſk. nad rz. Okką, *m.* 80. od Moſkwy.

AROSBAY, M. Indyiſkie w

części półn. wyspy Madury, blisko wyspy Jawy.

AROSEN, ob. Westeras.

ARPAION, ob. Chartres.

ARPAION, m. Fr. w Pow. Ruteńskim z zamkiem dobrym z tyt. Xstwa. Ztąd wyszedł ś. dom Fr. Arpaionow. *m.* 4. od Milhaud.

ARPINO, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Laworze., ś. pod imieniem *Arpinum*, w czasie Rzepltey Rzymskiey, urodzeniem Maryusza i Cycerona. Od Akwinu *m.* 3.

ARQUA, Arkwa, M. Weneckie w Pow. Padewskim, pamiętne grobem Petrarchy, *m.* 4. od Padwy.

ARQUES, *Archiæ*, m. Fr. ś. zwycięstwem Henryka IV. r. 1589. Miało dawniey zamek i zbroiownią. *m.* 2. od Dieppy.

ARRADES, M. Afr. ś. cieplicami, w Krol. Tunetańskim, na trakcie z Guletty do Tunetu.

ARRAN, lub ARREN, wyspa znaczna Szkocyi, z portem i tyt. Hr. z strony połud. Hrabstwa Argyli. Leży w części morza pełney śledziow, stokfiszow, i szczukow. Rzeki tu rybne są w łososie.

ARRAS, *Atrebatæ*, wiel. i piękne M. Niderlandu, stoł. Artezyi z Bisk. i Trybunałem kryminalnym. Od Ludwika XIII. wzięte było r. 1640. lubo mieszkańcy mieli go za niedobite, i w czasie oblężenia napisali na iedney bramie, iż pierwey szczury kotow ziedzą, niż go Francuzi dobędą. Xżę Kondeusz r. 1654. trzymaiąc stronę Hiszp. od oblegania go odstąpić był przymuszony. Sławne tu bogactwy i Biblioteką iest Opac. S. Wasta czyniące 40000. liwr. Fortyfikacya miasta iest po części Pana *Vauban*. Od Duaku *m.* 5. od Paryża 42. dł. 20. 26. sz. 50. 17.

ARREVERT, ob. Arvert.

ARRHUSEN, ob. Arhus.

ARROA, Aroa, wysepka Duńska na morzu Bałtyckim, na połud. wyspy Fionii.

ARROIO-DE-SERVAN, m. Hiszp. w Estremadurze, *m.* 3. od Merydy.

ARROU, rz. Fr. wypływa z bliska Arnetu, łączy się z Ligerą.

ARS, m. wyspy *de Ré*, nal. do Fr.

ARSCHOT, ob Aerschot.

ART, m znaczne w Kant. *Schwitz*, nad iez. *Zug*.

ARTA, M. wielkie i dawne Turcyi Eur. w Albanii z Arcy Bisk. Chrześcian tu więcey niż Mahometanow. Handel ma znaczny. Leży nad golfem tego im. *m.* 28. od Lepantu.

ARTAGNAN, Hr. Fr. nad rz. *Adour* w Pow. Bigorreńskim.

ARTANNES, m. Fr. z tyt. Baronii, *m.* 3. od Tours.

ARTENAI, m. Fr. *m.* 4. od Aurelianu.

ARTHEZ, m. Fr. *m.* 2. od *Orthez*.

ARTEZYA, *Artois*, Prow. Fr. w Niderlandzie, z tyt. Hr. między Flandryą i Pikardyą, iedna z nayleyszych Prowincyi Fr. Handel iey zawisł na lnie, chmielu, wełnie, oliwie i płotnach. Dzieli się na kilka Pow. i policzona iest między Stanami Korony Fr. Należała niegdyś do 17. Prowincyi Niderlandu, ale gdy Ludwik XIII. zdobył Atrebatę na Filippie IV. Krolu Hiszp. cała Artezya poddała się Francyi, r. 1640. procz Miast: *S. Omer*, i *Aire*. Te nakoniec trakt. Nimegskim Francyi ustąpione zostały r. 1678. potwierdzonym traktatami następuiącemi, a w szczegulności Utrechtskim 1713. Podniesiona ta Prow. na Hr. od Filipa Augusta była, a od Filipa pięknego na Xstwo z tyt. Parą 1297. Brat drugi Krola Fr. Karol Filip iest Hrabią Artezyi od r. 1757. M. S. iest Arras.

ARTONNA, dawne m. Fr. w Awernii, od Gannaty *m.* 2.

ARTS, wysepka Fr. na zatoce morskiey *Morbiham*, *m.* 1. od *Vannes*, w Brytanii mnieyszey.

ARVA, Arwa, rz. Sabaudyi, wpada

wpada pod Genewa w Rodan.

ARUDY, m. Fr. *m.* 3. od Oleron.

ARVERT, lub ARDVERD, połwyſpa Fr. przy uyściu rz. Seudry w Santonii, rodzi drzewa rozliczne, zawſze zielenieiące ſię; ma m. tegoż im.

ARUANS, lub AROUENS, iedna z wyſp leżących przy uyściu rzeki Amazonow, w Amer. połud.

ARUIERES, kartuzya Fr. w Diec. Genewenſkiey, dawna i bogata, fund. r. 1140. od Amadeuſza II. Xcia Sabaudyi.

ARUNDEL, lub ARONDEL, m. Angiel. w Hr. Suſſex, nad rz. Aruną, z tyt. Hr. *m.* 3. od *Chichester*. Wyſyła 2 Dep. na Parl. Sł. ſą między uczonemi marmury Arondelſkie, tak nazwane, iż od Hrabi Arondelſkiego z wyſpy Paros były tu iprowadzone. Marmury te wyrażaią Epoki, od pan. Cekropſa Założyciela Krol. Ateńſkiego do Archonta Diognetta, co czyni lat 1318. Te dziś ſkładaią część marmurow Oxfordzkich. dł. 17. 5. ſz. 50. 50.

ARWA, ob. Arawa.

ARWERNIA, ob. *Auvergne*.

ARZAMAS, M. Moſkiewſkie, nad rz. *Mokrza reka*, w Prow. Morduyańſkiey, na trakcie z Moſkwy do Aſtrakanu. 120. *m.* na połud. ku w. od Moſkwy, od Aſtrakanu *m.* 200. Tu Generał Dłuhoruki poſkromił buntuiących ſię Kozakow.

ARZILA, Arzylla, forteca dawna i piękne M. Afr. nadm. nad Oceanem, w Krol. Fezańſkim, nal. do Krol. Marokańſkiego. Alfons Krol Portug. dobywſzy Arzylli ſzturmem, dziedzica Tronu Fezańſkiego z ſioſtrą wziął w niewolę. Ten potym młody Xiążę dopiąwſzy Korony r. 1508. z 100000. woyſka obległ fortecę, ale odſtąpić był przymuſzony, ktorą ſami Portug. opuścili. Od Fezu na półn. ku z. *m.* 35.

ARZILLIERES, baronia Fr. w Szampanii.

ARZINGAN, lub ARZENGAN, M. Azyat. w Natolii nad Eufratem. Od Erzerum na połud *m.* 46.

ASAD-ABAD, lub ASED-ABAD, piękne M. Az. w Perſyi, w Prow. *Irak-Agemi*, *m.* 27. na półn. ku w. od Moſulu.

S. ASAPA, M. Ang. Biſkupie nad Kluydą w X. Wallii, *m.* 3. od Flenty.

ASAPS, m. Fr. w Pow. Bearneńſkim.

ASCENSYI, *Aſcenſionis Ins.* ob. Wniebowſtąpienia, wyſpa.

ASCHA, m. Brabancyi Auſtr. między Bruxellą i Aloſtą. Mieſzkańcy *Aſcenſyanie* ſię zowią.

ASCHAFFENBURG, *Aſciburgum*, znaczne M. Niem. w Frankonii, niegdyś było Ceſ. teraz należy do Arcy Biſk. Moguncki ego, ktory tu ma zamek wſpaniały. Jeſt nad Menem, *m.* 8. od Frankfortu, 12. od Moguncyi. dł. 26. 35. ſz. 50.

ASCHAU, ob. Rottenberg.

ASCHERLEBEN, m. Niem. w Xſtwie Anhalt, założone na ruinach Aſkanii, zkąd poſzedł dom Xżąt Anhalt, ktorzy wprzod piſali ſię Hrabiami Aſkanii. *m.* 8. na w. od Halberſtadu.

ASCOLI, *Aſculum*, M. Wł. w Marchii Ankonitańſkiey z Biſk. Oyczyzna Mikołaia IV. Pap. Ma dwa zamki, ieſt na gorze, po pod ktorą płynie rz. Fronto. Od Ankony na połud. *m.* 20. dł. 31. 23. ſz. 42. 47.

ASCOLI-DE-SATRIANO, M. Krol. Neapol. w Kapitanacie z Biſk. od Beneweutu *m.* 15. na w. ſł. zwycięſtwem Fabrycyuſza nad Pirrem Krolem Epiru.

ASFELD, lenność Xſtwa Bremeńſkiego, nadana od Krolowy Chryſtyny Oycu Generała Asfelda.

ASHBURTON, m. Ang. w Hr. Dewonii, wyſyła 2. Deput. na Parl. *m.* 9. od Exceſteru.

ASINARIA, Azynara, wyſepka bliſka brzegu zachodniego Sardynii, *m.* 7. od Saſſari. Bliſko tey wyſpy r. 1409. Genueńczykowie przegrali bitwę morſką z Aragoń-

czykami.

ASKEATON, m. Irlandyi w Hr. Limerick. Wysyła Dep. na Parl. m. 6. od Limericku.

ASNA, piękne m. Egiptu wyż. nad Nilem. Mieszkańcy są bogaci, prowadzą handel bydłem i zbożem. Pozostaią tu ieszcze znaki godnych podziwienia budowli, i grobow Pogańskich.

ASNOIS, Baronia Fr. w X. Aureliańskim, m. 2. od *Clamecy*.

ASOLA, m. Weneckie w Pow. Brescjańskim, blisko rz. Chiezy z Opac. m. 8. od Kremony.

ASOLO, Azul, M. Wł. ludne w Pow. Trewizańskim nad źrzodłem rz. Mûson, m. 4. od Bassano.

ASPERG, ob. HohenAsperg.

ASPEROSA, *Abdera*, M. Turcyi Europ. w Romanii nad Archipel. z Bisk. Greckim, i z portem, m. 9. od Nikopolu. dł. 42. 50. sz. 40. 58.

ASPRES, m. Fr. iedno w Normandyi, drugie w Delfinacie. m. 4. od Gap.

ASSANKALA, *Assancalé*, M. mocne w Armenii nad rz. Araxą. Ma cieplice dobre i uczęszczane, m. 9. na połn. od Erzerum.

ASSANCHIF, M. Azyi w Dyarbeku nad Tygrem, od Dyarbekiru m. 16.

ASSAT, Baronia Fr. w Pow. Bearneńskim, m. 2. od Pau.

ASSEM, ob. Arder.

ASSENIPOLANIE, *Assenipoli*, narod Amer. połn. w Luizianie, dziki ieszcze po części.

ASSENSA, M. Duńskie nadm. na wyspie Fionii z portem. Tu stawaią płynący z Xstwa Slezwickiego do Kopenhagi. Od Odensee m. 7.

ASSIGNIES, Margr. Fr. w Artezyi.

ASSISIO, Assyz, M. Bisk. w Xstwie Spoletu. Wybudowane iest na schyłku wysokiey góry. Oyczyzna S. Klary, i S. Franciszka, ktoremu tu gmach wysoki, na trzy wielkie piątra iest stawiony. Od Spoletu na połn. m. 8. dł. 30. 12. sz. 43. 4.

ASSOMPTION, Assumptio, ob. Wniebowzięcia, wyspa i Miasto.

ASSONNA, m. Fr. w Piktawii, m. 6. od Niorty.

ASTABAT, M. piękne Az. w Armenii; o m. 1. od Araxy. Jest w gruncie dobrym i obfitym w wina wyborne. W okolicy Astabaty rośnie korzeń zwany *ronaś*, rozciągaiący się po ziemi, iak lukrecya, a ktory służy do farbowania materyi w wysokim kolorze czerwonym. Wiele go ztąd bardzo sprzedaią do Persyi i Indyi. Od Nachiwanu na połud. m. 5.

ASTARAC, lub ESTARAC, mały Pow. Fr. w Gaskonii z tyt. Hr. ludny i urodzayny. M. S. iest Miranda.

ASTER, m. Fr. z tyt. Wiskontego w Pow. Bigorreńskim.

ASTERABAT, lub ASTRABAT, wielkie M. Perskie w Prow. tegoż im. ktora iest dawną Hirkanią, nad rz. i blisko golfu Asterabackiego, przy końcu połud. morza Kaspiyskiego.

ASTI, *Asta*, piękne i dawne M. i Hr. Wł. w Piemoncie, z zamkiem, i Bisk. Wzięte było od Franc. 1703. ale 1704. odebrane od Xcia Sabaudyi, i powtornie od Franc. 1745. a nakoniec od Krola Sardynii 1746. zdobyte było Leży nad Tanarą, o m. 5. od Alby. dł. 25. 50. sz. 44. 50.

ASTIER, m. Fr. z Opac. m. 4. od *Perigueux*.

ASTORGA, *Asturica*, dawne M. Hiszp. w Krol. Legionu z Bisk. Jest dobrze ufortyfikowane sztuką i z natury. Leży na rowninie wesołey nad rz. Tuettą obfitą w delikatne pstrągi. Od Legionu na połud. m. 10. dł. 12. sz. 41. 20.

ASTRACHAN, lub ASTRAKAN, Krol. Tartaryi Azyatyckiey pod pan. Rossyiskim. Kray ten zawiera niektore miasta nad Wolgą, reszta są stepy rościągaiące się aż do morza Kaspiyskiego, z ktorych soli dostatkiem zbieraią. Zbieranie iey

wprzod Obywatele mieli wolne, ale iak ią Dwor Moſkiewſki ſobie przywłaſzczył, drogo ſol tu opłacać muſzą, naywiękſzy z ryb: lubo tu bardzo tanich, odbyt maią. Grunt tu z ſiebie żyżny, dla ſuchości, iż tu żadne nie padaią deſzcze, mało co rodzi, melony iednak rownie przednie, wydaie iak w Perſyi. Wolga ſwym wylewem, tak iako Nil ſprawuie żyżność Krain nadbrzeżnych. Wody w całym krain, procz rzecznych, ſą ſłone, przeto ſame prawie brzegi rzek ſą oſiadłe. Hordy iednak Tatarow po głębokich ſą nawet rozległe ſtepach.

ASTRACHAN, lub Astrakan, M. S. Krol. tego im. w Tataryi na kępie Wolgi nowo wybudowane bliſko dawnego Aſtrakanu. Domy ma wſzyſtkie, procz Katedr. i niektorych Cerkwi, drewniane, przeto częſtym ieſt podległe pożarom. W r. 1767. ogień tyſiąc tu domow pochłonął. Opaſany ieſt Aſtrakan murem i paliſadami, oſiadły Moſkalami, Angl. Franc. &c. ktorzy tu znaczny handel morzem Kaſpiyſkim prowadzą z Perſyą. Car Iwan Bazylowicz r. 1554. opanował to M. na Tatarach Nagayſkich odnieſionym zwycięſtwem. W r. 1670. Stenkoraczyn herſzt rokoſzu, wziął go był zdradą, ale wkrotce buntu przypłacił śmiercią. Od morza o *m.* 20. dł. 67. ſz. 46. 22.

ASTURIA, Aſturya, Prow. Hiſz. z tyt. Xſtwa między Biſkaią i Legionem, długa na *m.* 48. ſzer. 18. Dzieli ſię na Aſturyą Owiedańſką i Santyllańſką, zwane od miaſt ſwych. Ta Prow. pełna ieſt łaſow i gór. Wina, tu przednie i konie. Znayduią ſię w Aſturyi minery złote, lazurowe, chryzokoll, &c. Obywatele ſą bitni, ſzczerzy i pracowici. Szlachta Aſturyiſka nayzacnieyſza ieſt w Hiſzpanii. Pierworodni Synowie Krolow Hiſzp. piſzą ſię Xżętami Aſturyi.

ATAKAMA, *Atacama*, M. Ameryki połud. w Peru. Tegoż im. ſą bliſko ſtepy rozległe, i paſmo gór dzielących Peru od Chili. Mrozy tu niekiedy tak bywaią tęgie, iż ludzie w domach marzną.

ATAKAMES, *Atacames*, Gubernia w Peru zawiſła od Audiencyi *Quitto*, ciągnie ſię po nad brzegiem morza połud. pod Gwaiakwilę. Od r. 1741. zaludniać ſię poczęło, przez kommunikacyą morza połud. w *Quitto* z rz. Emeraudą.

ATAŁAYA, m. Portug. w Eſtremadurze, na wzgórce z fortecą dobrą, *m.* 2. od Tomary.

ATANAK, ob. Aiſnay-le-Duc.

ATENA, m. Wł. w Kr. Neapol. z tyt. X. *m.* 9. na połn. od *Policaſtro*.

ATENY, ob. Atyna.

ATH, M. piękne i mocne w Hr. Hannonii Auſtr. Od Franc. wzięte było r. 1697. i 1707. ale tymże wkrotce odebrane od ſprzymierzonych zoſtało, r. 1707. Od Mons *m.* 5. dł. 21. 30. ſz. 50. 35.

ATHBOY, m. Irlandyi w Hr. *Eſt-Meath*, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 3. od Trimu.

ATHEA, *m.* 1. od *Craon*, ATHIS, w Normandyi, *m.* 5. od *Vira*, ſą m. Franc.

ATHENREY, *Athenria*, m. Irlandyi, w Hr. Galloway, mało ludne, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 4. od Galloway.

ATHERDEA, m. Irlandyi w Hr. Luth, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 3. od Luthii.

ATHLONA, kanton Irlandyi, w Hr. Roſkomen, niegdyś Biſk. z zamkiem i moſtem pięknym nad Shannoną. Wyſyła Dep. na Parl. Ieſt ſtoł. Hrabſtwa *Weſt-Meath*. Od Dublina na w. *m.* 25. od Ardachy na połud. *m.* 9. dł. 9. 30. ſz. 53. 20.

ATHOL, Atholia, Kanton Szkocyi połn. w Hr. Perth, zalany prawie ieziorami. Ma M. S. Blair.

ATHOS, *Monte Santo*, *Agios Oros*, wyſoka góra Grecyi w Macedonii na połwyſpie Archipelagu, ktora przy zachodzie ſłońca, aż na Le-

mnos wyſpę cień rzuca; mieſzkana ieſt od Mnichow Greckich, ktorzy na niey 22. Klaſztorow maią, a puſtyń 40. w tych zaś na 6000. Mnichow ſię mieści, ktorzy haracz Porcie płacą, żyią oſtro, i tylko z pracy rąk. Zrzuceni od Turkow Biſkupi Greccy tu odſyłani bywaią, i ztąd Mnichy brane na Biſk. bywaią.

ATLANTYCKI Ocean, zowie ſię morze między Afryką i Ameryką zawarte.

ATLAS, Paſmo gór wyſokich w Afr., ktore dzielą Barbaryą od Biledulgerydu, rozciągaiąc ſię od w. do z. W wielu mieyſcach ieſt niemieſzkany z przyczyny oſtrości zimna. Gdzie ieſt powietrze umiarkowane, tam Afrykanie pędzą ſwe trzody. Wierzch ieſt zawſze okryty śniegiem, gdzie niegdzie zboże z pod śniegu rośnie, i iak topnieć zaczyna, kłoſy ſię ukazuią. Ryżu tu zbieraią doſtatkiem. Jeſt to nayſławnieyſza góra w Afryce. Od niey, iż mniemano dawniey, że Niebo całe na Atlaſie ſię wſpiera, nazywamy dziſiay, zbior kart Geograficznych, Atlaſem.

ATOK, M. S. Prowincyi tego im. w Azyi w ſtanach Mogolſkich, nad zbiegiem rzek Nilao i Indu.

ATREBATA, ob. Arras.

ATRI, *Adria*, m. Wł. w Kr. Neap. w Abruzzo, z tyt. X. Nal. do domu Akwawiwow., ma Biſk. Leży na górze ſkaliſtey, *m*. 4. od Teramo. dł. 31. 38. ſz. 42. 45.

ATTALENS, wieś, zamek i Pow. Szwayc. w Kant. Fryburgſkim, *m*. 2. od Fryburga.

ATTANCOURT, m. Fr. zalecone wodami mineralnemi, *m*. 3. od *Joinville*.

ATTENDORF, lub Otterndorf, M. w cyr. Saxonii niż blizko uyścia Elby, mieyſce gdzie ſię zgromadzaią ſtany Pow. Hadelſkiego.

ATTERDORF, m. w Xſtwie Weſtfalii nad rz. Bichą, *m*. 10. od Arensbergi. Ztąd marmury dobre wychodzą. W r. 1742. prawie całe ſpaliło ſię.

ATTIGNI, Attiniak, *Attiniacum*, m. Fr. w Szampanii, mieyſce dawne, pamiętne zborami, i bawieniem ſię tu niektorych Krolow Fr. Chilperyk Krol, tu umarł, a Ludwik łagodnym zwany za zabicie brata, tu mieyſce ſobie pokuty obrał. Od Remow na połn. ku w. *m*. 8. dł. 22. 17. ſz. 49. 30.

ATTINGA, kray w Azyi blizko Kapu Komorynu, w ktorym Krolowa rządzi, i nie idzie za mąż, ale mężki trzyma Saray, Korona tu idzie po ſamey tylko kądzieli.

ATTISHOLZ, lub Atiswald, ſł. mieyſce w Szwaycarach wodami mineralnemi o połmili od Soloturny.

ATYNA, lub Setyna, Ateny, *Athenae*, M. Grecyi, ſł. i ſtarożytne, pamiętna dawniey Rzeplta, Oyczyzna tylu mędrcow i wodzow. Dziś ledwie z rozwalin o iego przeſzłey wielkości wnieść można. Liczy ieſzcze mieſzkańcow po więkſzey części Grekow na 16000. ma Arcy Biſk. zawiſłe od Patryarchy Carogrodzkiego. Margr. Bonifaciuſz zdobył był Ateny na Grekach, i do r. 1282. w rękach Franc. zoſtawały, aż ci w czaſie ſł. Nieſzporow Sycyliyſkich ztąd od Aragończykow wypędzeni zoſtali. Z pod pan. Aragończykow przeſzły w dom Akciaiolow; z tych Xciu VIII. wydarł ie Mahomet II. r. 1455. Opanowane Ateny od Wenetow r. 1464. były w ich ręku do r. 1687. gdy wzięte od Turkow, pod ich zoſtały iarzmem. Ateńczykowie ſą dorodni, ale chytrzy i zyſku chciwi. Handluią iedwabiem, lnem, woſkiem i oliwą. Leżą Ateny w Liwadyi, *m* 40. na połn. ku w. od Mizytry, od Laryſſy 53. dł. 41. 55. ſz. 38.

AVA, ob. Awa.

AVALON, m. Fr. w Burgundyi, znaczne handlem, w Pow. Semurreńſkim. Po 3. mieſiącach oblężenia wzięte było r. 1007. od Roberta Kr. Fr. Ma zamek mocny, leży w gruncie dobrym, obfituie w

wina. Od Antyziodoru na połud. *m.* 10. od *Dijon m.* 20. Jeſt także Prow. tego im. w Amer. poln. na wyſpie ziemi nowey, *Terre neuve.*

AVALON, wieś i zamek Fr. *m.* 6. od Grenobli.

AVAUGOUR, Baronia Fr. w Brytanii, *m.* 2. od *Gwincamp.*

AVAUX-LA-VILLE, m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 5. od Remow.

AUB, m. Niem. w Frankonii z Grodem, w Biſk. Wurtzburſkim.

AUBAGNE, *Albinia*, m. Fr. w Prowancyi, gdzie kilkakroć ſtany Prowancyi zgromadzone były. Od *Toulon m.* 8.

AUBAIS, Margr. Fr. *m.* 4. od *Niſmes.*

AUBE, *Alba*, rz. Fr. ktora płynie przez Szampanią i łączy ſię z Sekwaną i Marcilly.

AUBENAS, o *m.* 6. od *Viviers.*

AUBENTON, w Pikardyi, o *m.* 4. od *Vervins.*

AUBETERRE, w Pow Engolizmeńſkim z Opac.

AUBIGNE, w X. Andegawſkim, zkąd bierze nazwiſko pewna familia Fr. ſą małe m. Franc.

AUBIGNY, Albiniak, m. Fr. z zamkiem i tyt. X. dziedzictwo iednego Anglika, od *Bourges* na połn. *m.* 9. Są inne m. we Fr. tegoż im.

S. AUBIN, lub S. ALBIN, Pow. zamek, i wieś w Szwaycarach do Kant. Fryburg. między ieziorem Morat i Neufchatel.

AUBIN-DU-CORMIER, *Cornutius*, M. Fr. w Brytanii, wyſtawione r. 1222. od Xcia Mauklera. Sł. wygraną Wiſkontego *Tremouille*, nad X. Aureliańſkim odnieſioną r. 1488. Od Rennes *m.* 4. od Paryża 74. dł. 16. 15. ſz. 48. 15.

S. AUBIN, Opac. S. Albina w Andegawie, czyni 20000. liwr. Wiele innych mieyſc ieſt niczym nieznacznych we Fr. tego im.

AUBONNA, *Albona*, piękne M. Szwayc. w Kant. Berneńſkim nad rz. tegoż im. o *m.* 1 od iez. Genewſkiego. Kupione nayprzod od Taverniora woiażera, i przedane Margrabi de *Queſne*, a od Berneńczykow nakoniec r. 1701. odkupione było. Od Lauzanny *m.* 4. dł. 23. 57. ſz. 48. 30.

AUBUSSON, *Albutio*, m. Fr. w Marchii z tyt. Wiſkontego, ktoremu ſt. dom *Aubuſſon*, winien ſwe nazwiſko. Oddalony od tey familii z dawnych czaſow, Ludwik XIV. uſtąpił go z okolicą Xciu *Feuillade*, w zamianę za *Saint Cyr.* Rękodzieła tu założone meblow, czynią go ludnym i handl. Od *Bourganeuf m.* 7. od *Evaux* 9.

AUCH, *Auguſta Auſcorum*, M. Fr. ſtoł. Armaniaku, z Wielkorządztwem, głowne całey Gaſkonii. Ma Arcy Biſk. maiącego tytuł Prymaſa Akwitanii, i do tego wielkie dochody, ktorego tu Katedra dziwnie ieſt wſpaniała. W Kapitule mieści 5. Kanonikow Swieckich, z tych iednym ieſt ſam Krol Fr. iako Hr. Armaniaku. Leży na górze, od Tolouſy na z. *m.* 11. dł. 18. 20. ſz. 43. 38.

AUDA, *Atax*, rz. Fr. płynie z gór Pyreneyſkich przez Langwedocyą niż. i wpada do morza ſrzodziemnego bliſko Narbonny.

AVEIN, wieś w Niderlandzie, o *m.* 2. od *Rochefort* w X. Luxemburſkim, gdzie Francuzi porazili Hiſzp. r. 1635.

AVEIRO, *Lavara*, *Averium*, M. Portug. z tyt. Xſtwa i portem dobrym. Oyczyzna Aryuſza Barboſſy, *m.* 2. od Oceanu, 12. od Porto. dł. 9. 30. ſz. 40. 30.

AVELIN, Baronia Fr. *m.* 2. od Lilli.

AVELLINO, *Abellinum*, Awellin, M. Wł. w Kr. Neapol. z Biſk. W r. 1694. trzęſieniem ziemi zruynowane zoſtało. Od Benewentu *m.* 5. dł. 32. 33. ſz. 40. 53.

AVENAY, m. Fr. z Opac. czyniącym 25000. liwr. o *m.* 1. od *Epernay.*

AVENCHA, lub AVANCHE, *Aventium*, piękne M. Szwayc. i Pow. Kantonu Berneńſkiego, dawniey znaczne i ſtoł. całey Szwaycaryi,

ale dziś spustoszałe. Wiele tu znakow starożytności Rzymskiey daie się widzieć. Pierwsi Bisk. Lauzańscy tu mieli rezyd. Leży o połmili od iez. Morat, od Fryburga, *m.* 2. dł. 24. 37. sz. 46. 50.

AVENIERES, m. Fr. blisko Lawalu. Inne tego im. *m.* 3. od Belley.

AVERBACH, m. Niem. w Palatynacie wyż. Bawaryi, *m.* 12. na połud. ku w. od Norymbergi.

AVERNO, Awern, Jezioro Wł. w Kr. Neapol. blisko *Puzzoli*, dawniey zaraźliwe, dziś dobre maiące wody, i ktore niegdyś łączyło się z iez. *Lucrinum*, i miał port wygodny, zniesiony bez znaku trzęsieniem ziemi r. 1508.

AUERSBERG, *Auerszperg*, M. i Hr. Niem. w Karnioli, *m.* 8. na połud. od Laubachu.

AUERSBURG, zamek mocny w Bawaryi na górze, *m.* 3. od Kufsteinu.

AVERSA, m. Kr. Neapol. z Bisk. w miłey rowninie; Oyczyzna Tozzego. Od Kapuy *m.* 3. tyleż od Neapolu. dł. 31. 50. sz. 41.

AVES, *Avium*, ob. Ptakow wyspa.

AVESNES, m. Fr. obronne w Hannonii, ktorego twierdze Marszałek *Vauban* odnowił. Ustąpione było Francyi r. 1659. od *Maubeuge* *m.* 3. od *Cambray m.* 10.

AVESNES-LES-NONAINES, Opac. Fr. w Artezyi, blisko Atrebaty, fund. r. 1128. dla Mniszek, czyni 12000. liwr.

AVESNE-LE-COMTE', m. Fr. w Artezyi, *m.* 4. od Atrebaty.

AUFEAY, m. Fr. *m.* 4. od *Argues.*

AUFNAU, lub Ufnau, kępa ieziora Zurychu, nal. do Opac. Pustelniczego S. Maryi. Sł. Poeta Frankoński Ulryk *de Huttem* tu umarł r. 1523.

AUGE, *Algia*, mały Pow. Fr. z tyt. Wikontego. Obsitule w zboże, len, i iabłka. Ku morzu ma zupy soli białey i w około buyne pastwiska, na ktorych liczne trzody bydła zawsze się pasą.

AUGOSTODUN, ob. Autum.

AUGUSTOW, Pol. M. piękne i dosyć mocne w Woiewodztwie Podlaskim, z Stwem. Wystawione od Zygmunta Augusta Krol. Pol. od ktorego ma nazwisko. Leży nad iez. od Bielska na połn. *m.* 18. od Warszawy *m.* 40. dł. 41. 37. sz. 53. 25.

AUGSBURG, ob. Ausburg.

AUGST, *Augusta Rauracorum*, daw. M. stoł. niegdyś Raurakow, gdzie Manucyusz Plankus Rzymską pod Augustem wprowadził osadę, teraz tylko Wieś, *m.* 2. od Bazylei. Daią się tu widzieć rozwaliny Amfiteatru, i niektore starożytności pamiątki wydobywane bywaią. Wieś należy do Domu Austr. a okolica iey nad rz. Ergetzą do Bazylei. Augusta od Attyli zruynowaną została, a Biskupi ztąd do Bazylei swą Katedrę przenieśli, ktora zatym powiększać się poczęła.

AUGUSTBURG, zamek wspaniały w Misnii, w Pow. Ertzburskim, nad rz. Tszopą, na granicy *Voigtland.*

S. AUGUSTYN, forteca Amer. połn. na brzegu wschodnim Florydy; należała do Hiszp. ale traktatem pokoiu r. 1763. ustąpiona iest Anglikom. Tego im. iest Kap w Brezylii. Tegoż im. iest Opac. S. Maura zakonu, we Fr. czyni 7500. liwr. przy *Limoges*, inne iest przy *Terouane.*

AVIGNON, Awenion, *Avenio*, piękne i wiel. M. Fr. stoł. stanu, tegoż im. należącego do Biskupow Rzymskich kupionego przez Klemensa VI. r. 1348. od Joanny Krolowy Nawarry i Hrabiny Prowanckiey za 80000. dukatow. Przez lat 62. aż do Grzegorza XI. tu Papieże mieli rezyd. Syxt VI. postanowił Aweniońskie Arcy Bisk. r. 1475. Wprzod zaś Bonifacy VIII. założył tu Akademią r. 1303. Zdobią Awenion przepyszne kościoły.

Jest nad Rodanem, *m.* 5. od *Orange*, od *Aix m.* 16. dł. 22. 28. ſz. 43. 57.

AVILA, Awila, *Abula*, dawne i mocne M. Hiſzp. w ſtarey Kaſtylii z Biſk. i Akad. Rękodzieła ſukienne ma przednie. Leży w okolicy weſołey opaſaney górami okrytemi drzewem owocowym i winnicami. Oyczyzną ieſt S. Tereſſy i Gonzaleſa. Od Salamanki *m.* 16. na połud. dł. 13. 22. ſz. 40. 35. Tego im. ieſt m. Amer. w Peru.

AVILES, m. Hiſzp. w Aſturyi, nal. do Krol. Legionu, ieſt od Owiedo na połud. ku z. o *m.* 10.

AVIS, *Aviſium*, Awiz, m. Portug. w Alentei, na górze z zamkiem, bliſko rz. Awizy. Ztąd kawalerowie Awizańſcy wzięli ſwoie nazwiſko, uſtanowieni od Dom Alfonſa Henryka I. Kr. Portug. Od Eſtremozy na z. *m.* 7.

S. AULAIRE, Margr. Fr. *m.* 5. na z. od *Chaalons*.

AULAYE, o *m.* 8. od Angulemy;

AULONZA, *m.* 4. od Tulles;

AULPS, od *Frejus m.* 8. ſą m. Franc.

AUMALE, albo ALBEMARTE, Albamarta, M. i Hr. Fr. w Normandyi wyż. podnieſione na Xſtwo Paroſtwo od Henryka II. dla Gwizyuſza. Ma Opac. czyniące 5000. liwr. Sarże Albemarſkie ſą ſzacowane. Leży na gran. Pikardyi, od Rotomagu *m.* 14. od Ambianu *m.* 10. dł. 19. 20. ſz. 49 50.

AUMONT, m. Fr. i Wł. z tyt. Xſtwa Paroſtwa, nadanym mu r. 1665. Jeſt w Szampanii *m.* 2. od *Troyes*.

AUMONE, Opac. Fr. *m.* 6. od Blezy, czyni 4500. liwr.

AUNAY, m. Fr. w Pikławii, *m.* 8. od Nionzy. Inne tego im. z Opac. Cyſter. czyniącym 7000. liwr. w Normandyi, *m.* 5. od *Bayeux*.

AUNEAU, m. Fr. z zamkiem ſtarym, *m.* 4. od Karnutu, pamiętne przegraną Reitrow zbitych od X. Gwizyuſza pod Henrykiem III.

AUNIS, Alteńſki Pow. mała Prow. Fr między Piktawią i Santonią. Ten kray, lubo ſuchy, wina i zboża wydaie doſtatkiem. Drzewa ma mało, ale wiele iezior ſłonych, z ktorych tu wyborną ſol wyciągać umieią. Że ieſt nad morzem, i ma porty, przeto ieſt handlowny i bogaty.

AVOGE, piękny zamek Fr. w Prow. Lugduńſkiey na trakcie Paryzkim, dziedziczny Xiążąt *Ivelot*, ktorych ieſt rezydencyą.

AVON, Awona, ſą 3. rzeczki tego im. w Anglii, iedna pod Bath, i Briſtol, druga pod Salisbury, trzecia pod Warwik płynie.

AURACH, Aurak, *Auracum*, m. Niem. z zamkiem dobrym, zwykła rezyd. Xiążąt młodſzych domu Wirtemberſkiego. Leży o *m.* 10. na z. od Ulmy, a 6. od Tubingi. dł. 27. 4. ſz. 48. 25.

AURACH-HERZOG, lub HERZOGAURACH, m. Niem. w Frankonii w Biſk. Bamberſkim, od Norymbergi *m.* 6. na połn.

AVRANCHES, *Abrincæ*, dawne M. Fr. w Normandyi wyż. z Biſk. ktore Huet zaſzczycił. Fortyfikacye miaſta od Angl. r. 1203. zwalone były, ale z czaſem odnowione zoſtały. Jabłeczniki Arauzeńſkie ſą naylepſze w Normandyi. Powiat Arauzeńſki rozciąga na *m.* 10. M. leży nad rz. Seą, poł mili od morza, od Mortain na z. *m.* 8. dł. 17. 16. ſz. 48. 41.

AURAY, *Auraicum*, Auraik, M. Fr. i port w Brytanii niż. nad golfem Morbian. Pamiętne ieſt potyczką r. 1364. na ktorey Geſklin był uwięziony. Od *Vannes* na z. *m.* 4. od Paryża 106. od Rennes na połud. 23. dł. 14. 40. ſz. 47. 44.

AURE, dolina we Fr. ktorą przerzyna rz. Neſta, a z ktorey wycinaią drzew wiele do budowli okrętow Krolewſkich.

AURELIA, Aureliańſkie Xſtwo, ob. Orleans.

AURENGABAD, wiel. M. Indyiſkie, ſtoł. Prow. Balagaty w Państwie Mogolſkim. Jeſt handl. i ludne w gruncie żyżnym.

AURICK, M. Niem. w Oſtfryzyi w cyr. Weſtfalii z zamkiem dobrym. Leży na rowninie okrążoney laſem pełnym zwierzyny. Od Embdeny *m.* 5. od Oldenburga 8. dł. 25. ſz. 53. 28.

AURIGNY, wyſepka na brzegach Normandyi bliſko *Contentin*, należy do Anglikow.

AURILLAC, Auryllak, znaczne M. Fr. i ludne z Opac. w Arwernii wyż. Oyczyzna wielu znakomitych ludzi. Gerbert Papież pod im. Sylweſtra II. r. 999. Fortet, Aibrol, Noailles Marſzałek i Kardynał tu ſię rodzili. Od Tulles na połud. ku w. *m.* 11. od Paryża *m.* 100. dł. 20. 3. ſz. 44. 55

AURILLY, m. Fr. w Normandyi wyż. ſtoł. Margr. Daią ſię tu widzieć rozwaliny zamku wielkiego.

AUSBURG, Auſzpurg. *Augusta Vindelicorum*, M. Niem. wielkie, ſławne i ſtarożytne, ſtoł. cyr. Szwabii i Biſk. Augſzburſkiego. W okolicy ma piękne rowniny pełne paſtwiſk i laſow. Rząd miaſta ieſt tak dobry, iż może być miane za nayporządnieyſze w świecie. Jeſt Ceſ. wolne. Pałac Biſkupi ieſt piękny, w ktorym tu ułożone było wyznanie wiary Lutra r. 1530. zwane *Confeſſio Auguſtana*. Kościoły i Ratuſz godne ſą widzenia. Turenniuſz r. 1646. oblegał go bezſkutecznie. Sławna liga r. 1687. w ktorey ſię wiele potencyi Europ. przeciw Fran. oświadczyło, tu była zawarta. W r. 1703. dobyty był od Franc. Auſzpurg, ale wkrotce po potyczce Hochſtadzkiey oddany zoſtał. Handel iego iuż wiele zmnieyſzony odtąd, iak w Hollandyi kwitnąć począł, znaczny iednak ma z rożnych galanteryi, i ſrebrnych rękodzieł odbyt. Leży między Werdachem i Lechem od Munichu *m.* 12. od Norymbergi *m.* 25. dł. 28. 28. ſz. 48. 24.

AUSCH, ob. Auch.

AUSSEA, m. Styryi wyż. znaczne ſzybami ſolnemi.

AUSSIG, *Auſtra*, piękne i weſołe M. Krol. w Czechach w cyr. *Leutmeritz*. Tu Miſniyczykowie od Huſſytow r. 1426. porażeni byli. Od Leutmerycza *m.* 4.

AUSSON, m. Fr. od *S. Florentin m.* 4.

AUSTERLICZ, albo SLAWKOW, porządne M. Morawii, o 10. *m.* na połud. od Brüny.

AUSTRYA, *Oeſterreich* po Niem. *Autriche* po Fr. Prowincya Niemiecka, między Czechami, Węgrami, Styryą i Bawaryą. Rz. Enſa wpadaiąca w Dunay dzieli ią na wyż. i niż. Wideń ieſt iey M. S. i rezyd. Ceſarzow domu Auſtr. Ta Prowincya żyżnością gruntu, zdrowym powietrzem, obfitością i miłym położeniem celuie inne w Niem. Wina, zboża, i owocow ma doſtatek. Szafran tu rośnie lepſzy nad Indyiſki. Auſtryacy ſą dowcipni, obyczayni, kochaiący ſię w naukach, i rękodziełach, i ſą dobrzy woiownicy. Nie trzeba mieſzać iey z cyr. Auſtr. ktory zawiera Arcy X. Auſtryi, Xięſtwa Styryi, Karynthii, Karnioli, i Hr. Tyrolu; ani z Państwami domu Auſtr. Dom ten zwał ſię Habsburſkim, z ktorego pierwſzym Ceſ. Rudolf będąc, zdobywſzy Auſtryą, na Ottokarze Krolu Czeſkim, nowe dom iego wziął nazwiſko. Maxymilian Ceſ. żeniąc ſię z Maryą Xiężniczką Brabancyi, Filip z Joanną Krolewną Hiſzp. Neap. i Indyi znacznie dom ten wzmocnili, ale na naywyżſzy potęgi ſtopień wznioſł ſię w Karolu V. ktory Hiſzp. Niderland, część Włoch i Burgundyą poſiadał. Dom Auſt. na bracie i ſynie Karola V. na 2. linie podzielony zoſtał. Filip II. ſyn głowa linii Hiſzpańſkiey zakończoney na Karolu II. Kr. Hiſzp. Ferdynand brat Ceſarz głowa linii Niem. zakończoney na Karolu VI. oycu Maryi Tereſſy, żony Franciſzka I. Ceſ. a matki Jozefa

zefa II. panuiącego, ktory z oyca Lotaryńczyka formuie nową linię domu Auſtr. Z familii Auſtr: było Ceſ. 16. i Krolow Hiſzp. 6. Auſtrya zaſzczycona ieſt tyt. Arcy Xſtwa, i wielkiemi Przywileiami w Rzeſzy Niem.

AUSTRALNE ziemie, zowią ſię kraie południowe, czyli pod E-kwatorem leżące, w ktorych naytężey dopieka ſłońce.

AUTEUIL, Hr. Fr. *m.* 6. na z. od Paryża. Jnne tego im. *m.* 2. od *Beauvais.*

AUTHIE, i AUTHION, ſą rz. Fr. iedna w Artezyi wpada w Ocean; *m.* 3. od *Montreuil*, druga o *m.* 1. od Andegawu, łączy ſię z Ligerą.

AUTHON, m. Fr. od *Saintes* *m.* 4. Tegoż im. w Aurelii *m.* 3. od *Montmirail.*

AUTREY, Opac. Auguſtyniańſkie w Lotaryngii.

AUTUN, Anguſtodun, *Augustodunum*, dawne M. Fr. z Biſk. w X. Burgundyi. Nie ieſt iuż dziś tak znaczne iak dawniey było przed zburzeniem iego od Saracenow w r. 730. Daią ſię tu widzieć ieſzcze niektore piękne ſtarożytności pamiątki, rozwaliny Kościołow Janu-ſa i Cybeli. Kościoł S. Marcina godzien ieſt widzenia. Biſkup Auguſtoduneńſki ieſt Prezeſem Stanow Burgundzkich, i używa *Pallium.* Od *Dijon* na połud. *m.* 19. od Paryża 65.

AUTZ, m. Kurlandyi w Stwie Tukumſkim, i Parafia, od Nitawy *m.* 6.

AUVERGNE, Arwernia, lub Alwernia, Prow. Fr. w Lugduńſkim. Miała niegdyś ſwych Xiążąt; przyłączona była do Korony Fr. r. 1210. od niey różnym w lenność puſzczona, aż doſtała ſię domowi Burbońſkiemu, z ktorych oſtatni X Arwernii podpadł konfiſkacie, r. 1531. Arwernia wrociła ſię do korony. Ta Prow. wołow, ſerow, i innych żywności, doſtarcza obficie Paryżowi i Lugdunowi. Obywatele ſą pracowici. Ztąd rocznie na 10. lub 12. tyſięcy robotnikow do Hiſzp. i innych kraiow wychodzi. Sidonius, Awit, Paſkal, i Kancl. Franc. Hopital tu ſię rodzili.

AUVILLAR, m. Fr. w Gaſkonii *m.* 5. od Agen; Oyczyzna Kontenſona Teologa.

AUXERRE, Antyziodor, *Antiſſiodorum*, M. Fr. i Hr. w Burgundyi z Biſk. R. 1669. Hr. Antyziodoreńſkie przyłączone było do Stanow Burgundzkich. Karol V. kupił go od Jana Chalons r. 1370. a traktatem Atrebackim uſtąpione było Xięciom Burgundyi r. 1435. Ludwik XI. nowo go przyłączył do korony Franc. 1477. Oyczyzną ieſt Gilberta, Klerka, Wala i Bœuf. Od Sens *m.* 13. od Paryża 40. dł. 21. 14. ſz. 47. 47.

AUXOIS, Pow Semurſki, *Pagus Aleſienſis*, ieſt Pow. Fr. w Burgundyi, ktorego M. S. Semur.

AUXONNE, *Auſſonia*, m. Fr. obronne w Xſtwie Burgundzkim z tyt. Hr. Jeſt nad Saoną, na ktorey ma moſt. Prożno go obległ po traktacie Madryckim Hr. Launoy dla Karola V. Przyłączone ieſt do Stanow Burgundzkich r. 1639. Od *Dijon* na w. *m.* 7. od Paryża 74. dł. 23. 3. ſz. 47. 11.

AUXY-LE-CHATEAU, m. i Baronia Fr. w Pikardyi, *m.* 3. od *Doulens.*

AUZAGUREL, ob. Zeila.

AUZANCE, m. Fr. w Arwernii, *m.* 4. od *Evaux.*

AUZAT, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od *Iſſoire.*

AUZON, lub Auxon, *Alſona*, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od *Brioude.*

AW, Au, włości Bawaryi w Niem. nad Abenſtą, *m.* 7. na z. od Landshuta.

AWA, *Ariſabium*, Krol. w Azyi nad rz. tego im. przy golfie Bengalſkim. Nie trzeba go mieſzać z rozległemi Państwami Krol. tego.

M. ftoł. Awa ieft wielkie i ludne. Domy fą drewniane, ale wyfokie, ulice pod fznur ciągnione, i obfadzone drzewem. Pałac Krolewfki ieft opafany murem, złocony z wierzchu i wewnątrz. Awanie temiz prawami co Japończykowie fię rządzą, ale ani wfpaniałości, ani obyczayności ich nie maią, fą iednak ludzcy.

AWA, Krol. w Japonii z M. S. tego im. na wyfpie iedney między Niphon, i Bongo. Inne Krol. tegoż im. ieft na wyfpie Niphon.

AWENTYN, ob. Abensperg.

AWLEN, *Alena*, m. Niem. w cyr. Szwabii, ieft Cef. nad rz. Kocherą, *m.* 5. od Heidenheim.

AX, m. Fr. *m.* 4. od *Tarafcon*, pamiętne wodami mineralnemi.

AXELLA, m. Flandryi Holl. wzięte r. 1586. od Xcia Maurycego d'Orange, od Hifzp. uftąpione Holl. r. 1648. opanowane nakoniec od Franc. 1747. Leży między bagnami, o *m.* 5. na połn. od Gandawy. dł. 21. 24. fz. 51. 17.

AXIMA, mały kray Afr. na brzegu złotym Gwinei. Nigryiczykowie, ktorzy ią pofiadaią handluią z Hollandyą.

AXIS, termin Geografii, zowie fię oś, czyli linia od iednego punktu globu ziemnego do drugiego przez fam środek ziemi poprowadzona, około ktorey, dla zrozumienia obrotu ziemi, wyobrażamy fobie obracaiący fię glob ziemny. Dwa końce ofi zowią fię poli czyli bieguny.

AXUMA, niegdyś wielkie i piękne M. Abiffynii i ftoł. całego Państwa, dziś tylko wieś. Wielkość iego dawna z famych gruzow poznać fię daie. Leży w okolicy urodzayney i wefołey, o *m.* 50. od morza czerw. dł. 54. fz. 14. 30.

AY, lub Ai, *Ageium*, m. Fr. w Szampanii, fł. winem przednim, o milę od *Evernay*.

AYAMONTA, nadm. M. Hifzp. w Andaluzyi z dobrym zamkiem zbudowanym na fkale. Ztąd wiele maytkow biorą Hifzpani do Indyi zachodnich. Jeft przy uyściu Gwadyany *m.* 6. od Tawiry, od *Cadix* *m.* 32.

AYEN, m. Fr. w Pow. Lemowicenfkim z tyt. Xftwa, o *m.* 1. od Luneli. Tuż *Aymarque*, m. Fr.

AYUKINI, nazwifko hordy Tatarfkiey w Azyi, ma fwego Hana.

AYUTHAN, rz. w Amer. połn. wpada w Ocean fpokoyny.

AZAMOR, *Azaamurum*, m. nadm. Afr. w Krol. Marokańfkim w Prow. Dukweli; mało znaczne po zburzeniu iego od Portugal. 1513. Od Safii na połn. ku w. *m.* 40.

AZAY-LE-RIDEAU, Azyak, *Afiacum*, m. Fr. Za Karola VI. opanowali go byli Burgunczykowie, ale od Delfina Fr. r. 1418. odzyfkane było. Leży nad Indrą, *m.* 5. od Tours.

AZAY, m. Fr. w Piktawii. Są inne mieyfca we Fr. mniey znaczne.

AZEM, *Afem*, lub *Acham*, Krol. Az. w części połn. Stanow Krol. Awańfkiego. Jeft w gruncie wfzędzie bardzo żyżnym, obfitym w fzuby złote, frebrne, ołowiane, w rudę żelazną, ktora nal. do Krola, i wiele farb drogich. Azemczykowie fą dorodni, bałwochwalcy, i wieloženni. Mięfo pie nayfmaczniey iedzą. Kemmeruf ieft M. S. ob. Ardra.

AZENAY, m. Fr. w Piktawii.

AZILAN, m. Fr. w Langwedocyi.

AZINCOURT, lub Agincourt, wieś Fr. w Artezyi, fł. zwycięftwem Anglikow, odniefionym nad Franc. r. 1415. *m.* 3. od Hedinu.

AZMER, M. Indyi w Państwie Mogolfkim, ftoł. Prow. fwey, z zamkiem dziwnie mocnym, w ktorym fam Cef. Mogołu rezyd. częfto. Azmeranie fą nieobyczayni i bezczelni. Drogi tu kamienifte, przeto woły podkowywać zwykli, i tych wielu tak do ieżdżenia używaią iak my koni. Nie wielka część tey Prow. ieft urodzayna, handel iey naywiękfzy w faletrze. dł. 93. fz. 25. 30.

AZO, lub Azoo, M. Az. w Indyi na gran. Kr. Azemſkiego, nad rz. Lakwią.

AZOF, lub Azak, M. Turcyi Az. przy uyściu rz. Donu, w Tartaryi mnieyſzey. Piotr W. opanowawſzy Azof 1695. umocnił go dosyć, ale r. 1711. muſiał go uſtąpić Turkom, ktorzy ie oddali Kozakom Azowſkim. Traktatem w r. 1739. fortyfikacye Azofu zburzone były, a przez inny w r. 1774. Moſkwie Azof oddany ieſt. dł. 58. ſz. 47. 18.

AZORES, lub Açores, *Accipitrum insulæ*, wyſpy iaſtrzębie, w Afr. blizko *m.* 200. na z. od Lizbony, nazwiſko maią od wielkiego tu mnoſtwa iaſtrzębiow. Odkryte ſą wieku 1580. od *Gonzalofello*. Należą do Portug. Obfituią w winnice, zboża, bydło, drzewa owocowe i paſtele. Liczą tych wyſp 9. Angra na wyſpie Tercerze ieſt M. S. wſzyſtkich.

AZYA; iedna z 4. części świata, a druga w porządku, lubo nayprzod od ludzi mieſzkana, oddzielona od Europy morzem środz., Archipelagiem, morzem czarnym, Donem, i Dzwiną; od Afr. morzem czerwonym, i między morzem Suez, z innych ſtron oblana Oceanem. Nowe odkrycia daią widzieć, iż niema połączenia lądem, iako zawſze rozumiano, z Ameryką. Znacznieyſze Azyi części ſą: Arabia, Turcya Azyatycka, Perſya, Indya, Syberya, Tartarya, Chiny, Japonia, Krol. Awańſkie, Siamſkie. Wyſpy, Ceylan, Sondzkie, Moluckie, Celebes, Filipińſkie, Maldywſkie. Religie panuiące w Azyi ſą: Chrześ. Mahomet. i Pogańſka; dwie oſtatnie nayobſzerniey ſię rozciągaią. Języki ſzczegolne ſą: Arabſki, Perſki, Grecki, Chinſki, Japońſki, Tatarſki, Molucki i Malabarſki. Dla rozległości ſwey Azya rożnego doznawa powietrza. Obfituie w to wſzyſtko, cokolwiek do wygod życia, nawet i zbytku ſłużyć może, w kamienie drogie, diamenty, perły, rubiny, nayrzadſze zioła, naydelikatnieyſze wonności, ſzyby złote, ſrebrne, i inne wſzelkie kruſzce, źwierza nieznaiome Europ. lwy, tygryſy, wielbłądy, ſłonie, ſobole, małpy rożnych poſtaci. Rząd w Azyi wſzędzie prawie ieſt deſpotyczny.

B.

BA, m. Afr. w Gwinei, w Krol. Ardrańſkim, Hollendrzy tu ſwoy maią magazyn.

BAAR, m. Fr. w Alſacyi, *m.* 5. od Strazburga.

S. BABEL, m. Fr. w Arwernii, *m.* 3. od *Iſſoire*.

BABEL-MANDEL, cieśnina morſka łącząca morze czerwone z Oceanem, między iedną wyſepką i górą tego im. Nazwana z Arabſkiego *Bab-al-mandab*, co znaczy brama żałobna, iż Arabowie brali za tych żałobę, ktorzy ſię na tę cieśninę niebeſpieczną puſzczali.

BABIA Gora, iedna z Karpackich, ale wyżſza nad inne w Woiew. Krakowſkim. Jeſt płodna w kruſzce, drzewa, zioła oſobliwſze, ſłużące do lekarſtw, i wody mineralne. Na wierzchu iey ma być iezioro.

BABICE, m. w ziemi Sanockiey, pod pan. Auſtr. w położeniu gorzyſtym ale weſołym, od Przemyśla *m.* 4. Tegoż im. ſą m. Polſkie w Sendomirſkim i Mińſkim.

BABIMOST, m. Pol. i Stwo nie Grodowe w Poznańſkim.

BABIN, wieś w Woiew. Lubelſkim, pamiętna Rpltą Babińſką, ktorą pod pan. Zygmunta Auguſta r. 1560. żartobliwy ſzlachcic nazwiſkiem *Pſzczonka* wymyślił, ku poprawie przez uczciwe żarty obyczaiow. Miała ta Rzplta Miniſtrow i Urzędnikow obieranych podług wykroczenia czyiego w poſiedzeniu publicznym. To zgromadzenie po śmierci Staroſty Pſzczonki, i Kaſzowſkiego, ktory w niey był Kancl. uſtało.

BACARAT, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 4. od Lunewilli.

BACH, ob. Batha.

BACHIAN, iedna z wyſp Moluckich w Azyi, grunt ma żyżny, należy do Holl. ktorzy tu maią ſwą fortecę.

BACHARACH, lub Backarach, m. Niem. w Woi. Renu niż. niegdyś Ceſ. ſł. winami dobremi. Jeſt nad Renem, *m.* 7. na z. od Moguncyi. dł. 25. 15. ſz. 49. 57.

BACHMUT, M. Moſkiewſkie, mocne, i nowo zbudowane przeciw Tatarom w wielkorządtwie Woronieckim, nad rz. Doneczem, od r. 1736. rezydencya Hana Dońſkiego. Od Azofu *m.* 50. na połn.

BACIESERAY, lub Bachaseray, M. S. połwyſpy Krymei w Tartaryi mnieyſzey, rezyd. Hana Tatarſkiego, ktory tu ma Pałac Architektury Chińſkiey, ktorego część r. 1736. ſpalili Moſkale. Od Carogrodu ku połn. *m.* 70. dł. 52. 30. ſz. 45. 30.

BACILLY, m. Fr. w Normandyi, *m.* 1. od *Avranches*.

BACQUEVILLE, m. Fr. *m.* 2. od Andely.

BADAIOZ, *Badaiocium*, M. Hiſzp. mocne, wiel. i ludne, ſtol. Eſtremadury, z Biſk. zamkiem i moſtem zbudowanym iefzcze od Rzymian nad Gwadyaną. Nad nim r. 1661. porażeni byli Portugal. Od Dom-Juana Auſtr. Badaioz ieſt w położeniu korzyſtnym. Portugalczykowie r. 1658. daremnie go oblegali. Jeſt w grunčie żyżnym i obfitym w paſtwiſka. Od *Elous m.* 5. dł. 11. 27. ſz. 38. 35.

BADEN, lub Bada, *Thermæ inferiores*, piękne M. Niem. w cyr. Szwabii, w Margr. tego im. z zamkiem, w ktorym Xżę ma rezyd. Bada zalecona ieſt dobrocią gruntu, i łaźniami, od ktorych ma Niem. nazwiſko. Leży blizko Renu, *m.* 8. na połud. od Strazburga, *m.* 12. od Spiry. Margr. Badeńſkie gran. z Biſk. Spireńſkim, z X. Wirtemberſkim, i Furſtemberſkim, na połud. z Brizgawią, na z. z Renem.

BADEN, lub Bada, *Thermæ ſuperiores*, *Aquæ Helveticæ*, dawne i piękne M. Szwaycarſkie, ſławne cieplicami, Seymami Kantonow, i traktatem między Franc. i Ceſ. r. 1714. tu uczynionym. Bada zdobyta była od Szwayc. 1415. na Fryderyku Xciu Auſtr. ktorey Kantony Berny i Zurychu w czaſie woien domowych r. 1712. uczynili ſię Panami, zoſtawuiąc Katolikom wolność Religii. Leży nad rz. Limatą, *m.* 4. od Zurychu, 12. od Bazylei. dł. 25. 35. ſz. 47. 27. Na łąkach Badeńſkich wykopuią z ziemi koſtki kamienne do gry, w ktorych ſię kochali Rzymianie, i ſprowadzali ie z wyſpy Samos; znać iż tu ich mieć muſieli magazyn, ktore w zburzeniu mieyſca rozwaliny ziemią pokryły.

BADEN, czyli Bada, *Thermæ Auſtriacæ*, m. Niem. w Arcy X. Auſtryackim, ſławne zdrowemi cieplicami, do ktorych z Wiednia i innych uczęſzczaią okolic. Jeſt nad rz. Schwachatą, *m.* 6. na połud. od Wiednia, 5. od Neuſtadtu. dł. 34. 20. ſz. 47. 55.

BADENWEILLER, m. Niem. w Bryzgawii, nal. do Margr. Badeńſkiego, *m.* 4. od Bazylei.

BADONVILLIERS, m. Fr. w Lotaryngii, *m* 6. od Lunewilli.

BAEZA, *Biatia*, *Vitia*, piękne i wiel. M. Hiſzp. w Andaluzyi, z fundowaną Akademią od Jana Awili; wydarte było Maurom od Ferdynanda Katol. Oyczyzna ſł. Ciakoniego, nad rz. Gwadalkwiwir, *m.* 6. na połn. od *Gwadix*. dł. 14. 58. ſz. 37. 45. Inne tego im. ieſt M. Amer. w Prow. *Los Quixos*, w Peru zbudowane od Gellarmity z Avalos r. 1559. Leży na w. *Quitto*.

BAFFA, m. na wyſpie Cyprus, zbudowane na rozwalinach dawnego *Paphos*, z fortecą. Jeſt Kap, i wyſepka tegoż im. niedaleko tego miaſta.

BAFFINA, lub Baffinska odnoga, *Baffinsbaya*, *Sinus Baffini*,

ieſt w kraiu leżącym pod Arktykiem, odnoga morſka wielka odkryta od Wilelma Baffina Anglika.

BAGDAD, M. Az. na brzegu wſchodnim rz. Tygrys, wyſtawione od Kalify Abugiafara Almanzora r. Xtuſa 762. Jeſt wiel. i doſyć handl. lubo źle budowane, i mało ludne. Fabryka Kurdybanu ieſt tu znaczna. Mury tu ſą z cegły. Karmelici i Neſtoryanie maią ſwe kościoły. Ku końcu r. 1638. dobyli go Turcy ſtraciwſzy 40000. ludzi. Nie trzęba go mieſzać z Babylonem, ktory był nad Eufratem. Od Baſſory na połn. ku z. m. 100. od Moſſulu na połud. m. 60. dł. 63. 13. ſz. 33. 15.

BAGEMDER, Prow. Abiſſynii górzyſta, i bogata w kruſzec złoty.

BAGNAGAR, lub Ederabad, czyli Golkonda, M. Az. w Państwie Mogołu, ſtolica Krol. Golkondzkiego; ieſt doſyć wielkie, budowne, i niemieſzkane tylko od zacnieyſzych obywatelow. Poſpolſtwo i kupcy mieſzkaią na przedmieściu *Erengabad*, dłużſzym nad milę. Orangzeb podbił był to M. z całym Krol. Leży bliſko rz. Nerwy, m. 60. na z. od Mazulipatanu. dł. 96. ſz. 15. 30.

BAGNALUC, ob. Banialuk.

BAGNARA, m. Wł. nadm. w Kr. Neapol. z tyt. Xſtwa, m. 7. na połn. od Regio.

BAGNAREA, *Balneum Regis*, m. Wł. z Biſk. w Pow. Orwietańſkim, ſł. urodzeniem S. Bonawentury, m. 5. od Witerbu.

BAGNERES, m. Fr. zalecone wodami mineralnemi, m. 3. od Tarby. Tegoż im. ieſt m. Fr. rownie ſławne zdrowemi wodami, m. 5. od S. Bertranda.

BAGNEUX, wieś dawna wyſpy Fr. połtory mili od Paryża, nayłepſze maiąca wina w tey okolicy, gdzie wiele ieſt ogrodow i domow dla użycia wieyſkich rozrywek uczęſzczane od mieſzkaiących w Stolicy.

BAGNOLES, wieś Fr. ſł. wodami miner. ſkutecznemi przeciw apoplexyi i rhumatyzmom, m. 3. od Domfrontu.

BAGNOLS, m. Fr. w Langwedocyi niż. w ktorym ieſt plac weſoły maiący w śrzodku wytryſkaiące źrzodła. Leży nad rz. Cezą, toczącą z piaſkiem odrobiny złota. Jeſt m. Fr. tego im. od Mendy o m. 2., maiące wody mineralne, ktore wzbudzaią apetyt i ułatwiaią tranſpiracyą. Jeſt inne w Pow. Lugduńſkim z zamkiem.

BAHAMA, wyſpa Ameryki połn. iedna z Lukayſkich, długa m. 13. ſz. m. 8. należy do Angl. Od niey maią nazwiſko byſtry kanał Bahamſki między Florydą i Lukayſkiemi, i hak piaſzczyſty na morzu na połn. wyſpy Kuby. Przez kanał Bahamſki przechodzą okręty Hiſzp. płynąc do Hawany.

BAHRDAMBEA, ob. Dambea.

BAHREIN, lub Bahrayn, Prow. Arabſka nad golfem Perſkim, z wyſepką tego im. ſławną połowem pereł. Ta Prow. obfituie w daktyle i wina wyborne, grunt ma żyżny. El-Katyf ieſt M. S. hołduie Krol. Perſkiemu.

BAHUS, M. S. Prow. Szwedzkiey tego im. mocne z zamkiem. Zbudowane ieſt r. 1309. od Hakina IV. Krola Norwegii. Duńczykowie uſtąpili go Szwedom r. 1658. trakt. Roſchildzkim, i prożno go potym 1678. odzyſkać ſtarali ſię. Leży na opoce oblaney rz. Gothelbą. Od Gothemburga m. 4. od Kongeli m. 3. od Kopenhagi m. 60. dł. 29. 20. ſz. 57. 52.

BAIA, było dawne M. Wł. w Krol. Neapol. bliſko *Puzzoli*, z ktorego niepozoſtały, tylko rozwaliny Kościołow, i gruzy roſkoſznych pałacow Rzymſkich; ma ieſzcze zamek, ktory broni wniyścia iednego z naylepſzych portow na morzu śrzodziemnym.

BAIGORAY, dolina Nawarry

niż. we Fr.

BAIKAL, wiel. iez. Moskiewskie w Syberyi, długie *m.* 60. sz. 6. W trakcie do Chin przebyć go trzeba. Pełne ieft ryb, naywięcey iesiotrow, szczupakow i psow morskich. Wodę ma słodką. Wielka rz. Angara ztąd wypływa.

BAILLEUL, czyli Belle, m. Fr. w Hr. Flandryi *m.* 3. od Ypry. Inne m. Fr. tego im. iest w Pow. Andegawskim, sł. urodzeniem Renata Szopina. Od *Fleche m.* 2. Jest inne w Normandyi, zkąd poszli Bailowie Krolowie Szkocey w 14. wieku. Jest Pow. także w Artezyi w Hr. *S. Pol.* ktory dał imie zacney familii Fr. wygasłey.

BAINDT, Opac. Niem. w Szwabii przy Rawensburgu. Xieni ma tyt. Xiężny Państwa Niem.

BAIOCENSKI Pow. ob. Bessin.

BAINS, forteca w Russyllonie, *m.* 3. od Bellegardy. Znayduią się tu wody miner. Tegoż im iest m. Ang. *m.* 50. od Londynu.

BAIONNA, M. Fr. mocne, hand. i bogate, z Bisk. i fort. w wielkorządztwie Akwitanii, ktorego fortyfikacye dziełem są *P. Vauban.* Wniyście tu do portu iest trudne, ale stanowisko bespieczne. Szynki Baionskie są zalecone. Miasto iest w zastawie arędney, ma grod i mennicę. Od Dax *m.* 12 od Pampelony *m.* 17. dł. 16. 9. sz. 43. 29.

BAIONNA, M. nadm. Hiszp. w Gallicyi z portem wygodnym, w gruncie żyznym, nad brzegiem morza bardzo rybnym *m.* 24. na polud. od Kompostelli. dł. 9. sz. 41. 54.

BAISE, rz. Fr. w Gaskonii początek bierze w *Nebousan*, i łączy się z Garumną przy *Aiguillon.* Inna rz. tego im. iest w Burgundyi.

BAIXAS, m. Fr. w Pow. Russyllońskim, *m.* 2. od Perpinianu.

BAKAN, wiel. i piękne M. Azyatyckie w Indyach, w Kr. Awańskim.

BAKAR, lub Bacar, Kraina bogata i żyzna w stanach Mogołu nad Gangesem, w ktorey Bekaner iest M. S.

BAKOW, M. Wołoskie na gran. Multan, i Siedmiogrodu nad rz. Jalonicą, w ktorym Klemens VIII. postanowił Bisk. r. 1405. na ktore podawać Krol Polski, a sprawować ie Dominikanie i Franciszkanie maią prawo. Od Targowiska na połn. ku w. *m.* 18.

BAKU, *Bacou*, lub *Backu*, mocne M. Perskie w Shirwanie zwane też Albanopolem, lub Albaną. Wzięte iest od Moskalow r. 1723. i przez traktat r. 1732. przy nich się zostało. Jest handl. i położone na skale blisko morza Kaspiyskiego, o *m.* 45. od Derbentu. W okolicy tego M. znayduią się źrzodła, z ktorych oley skalny, czyli *petroleum* zbieraią. Służy do światła i pokostow.

BALAGATA, Balagwata, Prow. Państwa Mogolskiego w Azyi, *Aurengabad* iest iey M. S.

BALAGNE, ob. Balania.

BALAGUER, *Bellegarium*, M. Hiszp. w Katalonii z zamkiem i mostem nad rz. Segrą. r. 1645. dobyli go Franc. a 1650. odzyskali Hiszpanie. Leży pod gorą spadzistą, *m.* 5. od Lerydy, 16. od Tarragony. dł. 18. 28. sz. 41. 38.

BALAMBUAN, lub Palambuan, mocne i handl. M. na brzegu wschodnim wyspy Jawy, w Pow. tegoż im. ktorego iest M. S.

BALANIA, mała Prow. wyspy Korsyki, w ktorey iest M. S. *Calvi.*

BALARUC, m. Fr. w Langwedocyi niż. sł. cieplicami zdrowemi na paraliż, i rumatyzm. Od Frontignan *m.* 1.

BALATON, iezioro Węgier niż. dł. na *m.* 6. szerokie *m.* 2. z niego wypływa rz. Sarwissa.

BALBASTRO, M. Hiszp. w Krol. Aragonii z Bisk. leży nad rz. *Vero*, *m.* 17. na połn. od Saragossy.

BALBEK, *Heliopolis*, dawne M. Az. w Syryi, opaſane murem dobrym, ktore zawiera dotąd piękne ſtarożytności pamiątki. Od Damaſzku na półn. *m.* 15.

BALDIVIA, port naylepſzy i mieyſce głowne Prow. Chili w Amer. połudn. Należy do Hiſzp. ieſt między rz. Kallakalą i *del-Potreto*, przy uyściu ich.

BALE, ob. Bazylea.

BALEARNE, Opac. Cyſter. w Burgundyi, czyni 6000. liwr. *m.* 4. od *Salins*.

BALEARSKIE wyſpy, *Baleares*, ieſt 4. wyſp. na morzu śrzodz. Majorka, Minorka, Iwika, i Formentera, należą do Hiſzp. procz Minorki Angielſkiey. Mieſzkańcy tych wyſp dawniey ſławni byli procarze. ob. wyſpy oſobno.

BALI, Balya, M. S. wyſpy i Krol. tego im. w Azyi. Wyſpa ieſt bardzo ludna. Obfituie w ryż i wſzelkie owoce. Mieſzkańcy ſą czarni i bitni. Krol rzadko ſię daie widzieć, i nikomu złota z ziemi w ſwym Krol. wydobywać nie pozwala. Są bałwochwalcy, trupy palą na ſtoſach, i wraz z niemi żony, ktore naybardziey kochali. Leży wyſpa na wſchod Jawy, ma w około *m.* 14.

BALI, lub Dankali, Krol. Abiſſynii w Afr. ktore opanowali Gallowie. Zadnych tu miaſt, ani wſie nie ma. Rz. głowna ieſt *Hawacha*.

BALINCOURT, m. i zamek Fr. *m.* 2 od *Pontoiſe*.

BALKA, Balk, dawniey *Baetra*, wiel. i ſławne M. Uzbekańſkie w Azyi. Wzięte było od Mogolanow r. 1221. Tamerlan potym r. 1369 zdobył ią był na Huſſanie, Uzbekanowie nakoniec ſtali ſię iey Panami. Domy tu naywięcey ſą murowane, Pałac Hana ieſt z ſamego marmuru. Obfituie w iedwab, z ktorego piękne tu tkaią materye. Od Bokary na połud. *m.* 60. dł 85. ſz. 36. 40.

BALLANVILLIERS, Baronia Fr. *m.* 6. od Paryża.

BALLENSTADT, m. i Hr. Niem. w X. Anhalteńſkim, *m.* 2. od Kwedlinburga.

BALLINEKIL, M. Irlandyi, wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 18. na poln. ku z. od Dublina.

BALLINROAB, m. Irlandyi, ſtoł. Hrab. Mayonſkiego, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 15. od Kyli.

BALLISHANNON, m. Irlandyi w Hr. Dunnagal, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 4. od Dunnagali.

BALLON, o *m.* 3. od Rupelli.

BALLOTS, w X. Andegawſkim *m.* 2. od Craon.

BALMOND, o *m.* 4. od *Beaujeu*, ſą małe m. Fr.

BALNALU, m. Irlandyi, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 2. od Longfortu.

BALON, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 4. od Mans.

BALOWA, M. Azyatyckie w Indoſtyſtanie, w Krol. Dekan.

BALTIMORA, m. Irlandyi, wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt nad odnogą tego im. *m.* 18. na połud. ku z. od *Korck*.

BALTYCKIE morze, zowie ſię wielka odnoga między Niemcami i Polſką, ſtyka ſię z Danią, Szwecyą, Botnią, Finlandyą, Inflantami, Kurlandyą, częścią Polſki i Pruſami. Łączy z morzem Duńſkim przez cieśninę Duńſką, Belty wielki i mały. Wniyścia prawo na morze Baltyckie ma Dania, i wybierania cła, od wchodzących lub wychodzących okrętow.

BALUKLAWA, lub Jambol, Port dobry i m. w Krymei nad morzem czarnym, gdzie ieſt fabryka okrętow dla Sułtana Tur. *m.* 16. od Krymu.

BALWA, m. Niem. w X. Weſtfalſkim, *m.* 3. od Arensbergi.

BALZAC, m. Fr. o *m.* 1. od *Angouleme*.

BAMBA, iedna naybogatſza z 6. Prow. Krol. Kongańſkiego. Znayduie ſię tu doſtatek ſłoni tak ogrom-

nych, iż zęby niektorych na 200. funtow ważą. M. S. ieſt tegoż im. Rządzca tey Prow. ieſt naymocnieyſzy z hołdownikow Kongańſkich. Mieſzkańcy ſą woienni, Religii Chrześciańſkiey.

BAMBERGA, *Gravionarium*, wielkie i ſławne M. Frankonii Niem. przedtym Ceſ. teraz Biſk. Leży nad zbiegiem Menu i Rednicy. Biſkup Bamberſki ieſt tu udzielnym, i Prezeſem ſtanow Frankońſkich. Przez Przywiley Henryka II. zwany Edyktem iedwabney nici S. Kunegundy oddaią hołd. Biſkupowi Bamberſkiemu, Krol Czeſki Podczaſzy wielki Bamberſki za Pragę, Elektor Saſki Marſzałek za Wittemberg, Elektor Bawarſki Stolnik za Auersbach, Brandeburſki Elektor Podkomorzy Bamberſki za Kuſtryn. Biſkup Bamberſki ma głos na Seymie Rzeſzy Niem. poſiada w Karynthii niektore Powiaty, ktore ſą pod pan. Auſtryackim. Dochody iego ſą bardzo znaczne. Biſkupſtwo rozciąga ſię wzdłuż na *m.* 32. wſzerż 16. Poddani iego wyięci ſą we Fr. od prawa *Aubaine* r. 1773. Bamberga od Ratyzbony ieſt o *m.* 30. od Wurzburga *m.* 16. dł. 28. 40. ſz. 50.

BAMBERG, m. Czeſkie pod górą leżące. Tu r. 1109. traktat uczyniony na zakończenie woyny między Henrykiem IV. Ceſ. i Bolesławem III. Xciem Polſkim. Od Konigſgrätzu *m.* 11. od Glatzu *m.* 12.

BAMBU, lub Bambuk, Krol. Nigrycyi w Afr. między kraiami Galam, Kaſſon, Kantu, i Kombregudą, otaczaią go zewſząd góry obfite w złoto.

BAMFA, M. i Hr. Szkocyi półn. wyſyła Dep. na Parl. ieſt nad uyściem Dowemy, *m.* 40. na połnoc od Edymburga.

BANARA, lub Benares, piękne i ſławne M. Państwa Mogołu w Azyi, ktore zdobią Kościoły Pogan. Handel tu wiodą znaczny. Mieſzkańcy maią wielkie nabożeńſtwo do wody Gangesowey poświęconey od wielkiego ich Kapłana, a ktorą duchowni drogo im przedaią, piią ią na końcu iedzenia, tak iako my zwykliśmy nayleplze trunki. Tu Bramowie nayſławnieyſzą mieć maią w Indyach ſzkołę. dł. 101. 30. ſz. 26. 20.

BAN, nazwiſko Węgierſkie rządzcow niektorych w Węgrzech Prow. zwanych Bannatami. Tak Bannat Temezwarſki zowie ſię Prow. ktorey M. S. Temezwar.

BANBURY, m. Ang. w miłym położeniu nad rz. Chernelą, czyni członek Parlamentu, *m.* 4. od Oxfortu.

BANC, ob. Hak morſki.

BANCA, Banka, wyſpa Indyiſka między Sumatrą i Borneo. Ma M. S. tego im. Holl. wyſtawili tu fortecę, dla upewnienia tey wyſpy ſobie.

BANCALIS, Bankalis, M. znaczne na wyſpie Sumatrze, w Krol. Achemſkim. Hollendrzy prowadzą tu wielki handel. Leży z ſtrony cieśniny Malakki.

BANDA, ſiedm wyſp ieſt w Azyi, tak zwane od iedney nayznacznieyſzey *m.* 6. od Ceramy. Holl. maią na nich ſwe zamki, i prowadzą handel zyſkowny, ktorych naylepſzą część poſiadaią. Z tych to nam wyſp przychodzi kwiat i gałki muſzkatowe, ktore tu tylko ſzczegolnie rosną. Trzęſieniom częſtym ziemi ſą podległe. Mieſzkańcy ſą bitni. Powietrze maią niezdrowe. ob. Nera.

BANDER-ABASSY, lub Gomron, M. nadm. Perſkie w Prow. Kermanii, z ſtanowiſkiem dla okrętow wielkim i beſpiecznym. Brzeg ten ieſt nayſł. i mieyſce nayhandl. w Perſyi, w ktorym żywności wſzyſtkie ſą bardzo tanie, ale powietrze nayniezdrowſze, oſobliwie od Kwietnia do Września. Wiatry zimne z ciepłem na przemian panuią. Portugal. r. 1612. opanowali byli Bander, ale r. 1614. Abas W. Krol Perſki za pomocą Anglikow ztąd ich wypę-

wypędził. Leży nad golfem Ormuſkim. dł. 75. ſz. 27.

BANDER-KONGO, nadm. m. Perſkie w Prow. Farſiſtan, nad golfem Perſkim, handel iego ieſt nikczemny.

BANDO, ob. Azmer.

BANDON-BRIDGE, m. Irlandyi, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 6. od *Corcke.*

BANGOR, m. Ang. w Xſtwie Wallii w Hr. Karnawańſkim z Biſk. o *m.* 1. od Beaumaris nad cieśniną Menayſką. dł. 13. 4. ſz. 53. 14.

BANGOR, m. Irlandyi *m.* 9. na półn. od Downy. Tego im. ieſt m. na wyſpie *Belle Iſle.*

BANIALUK, wiel. i mocne M. S. Boſnii w Turcyi Europ. rezyd. Beglerbeya. Leży na gran. Dalmacyi blizko rz. Setyny *m.* 12. na połud. od Spalatto. 20. *m.* od Jayczy. dł. 35. 20. ſz. 44. 20.

BANIANIE, Sekta Indyiſka idąca z tych, do ktorych przychodził Pythagoras czerpać Filozofią. Dzielą ſię na pokolenia; tych zacnieyſzych ieſt 83. zowią ie Kartami. Wſtrzymuią ſię od mięſa i ryb, maią ſzpitale dla źwierząt. W drodze nic nie mawiaią, ale tylko na migi ſwe pokazuią potrzeby. Roſproſzeni ſą powſzechnie, tak iak u nas żydzi, i do wſzelkich intereſſow używani bywaią, iż każdy z przednieyſzych Indyaninow ma Baniana.

BANNES, m. Fr. *m.* 7. od *Fleche.* Inne tego im. w Pow. Wiwareńſkim, *m.* 3. od Aveiann.

BANKOK, forteca w Krol. Siamſkim w Azyi. Dla handlu ieſt wagi wielkiey. Francuzi ztąd r. 1616. wypędzeni byli od Siamczykow, ieſt o *m.* 7. od morza, 16. od Juthii.

BANNOA, m. Irlandyi, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 6. od Wexfortu.

BANTAM, M. naymocnieyſze na wyſpie Jawa, ſtoł. Krol. tego im. z portem i zamkiem obronnym. Na 2. miaſta ſię dzieli, z ktorych w iednym mieſzkaią Chińczykowie. Krol ieſt Mahometanin, i pilnie przeſtrzega porządku w mieście i handlu. Mieſzkańcy ſą wielożenni, w 8. lub 9. latach dzieci ſwe żenią. Wſzyſcy chodzą boſo. Kobiety ſą udatne, i maią iakoby Krolowę, wybraną z familii panuiącey, do rozſądzenia ſpraw niewieścich. Handluią naywięcey pieprzem, w czym naylepiey tu zyſkuią Hollendrzy.

BANZA, ob. Salwador.

BAPAUME, *Bapalma*, mocne M. Fr. w Artezyi. Fortyfikacye iego ſą dziełem P. Willi i po części Waubana. Wzięli Bapalmę Fr. r. 1641. i przy nich traktatem Pyreneyſkim zoſtała. Leży w gruncie ſuchym, *m* 5. od Atrebatu. dł. 20. 30. ſz. 50. 6.

BAQUEVILLE, m. Fr. o *m.* 3. od *Argues.*

BAR, m. Fr. i Włości, *m.* 2. od Graſſy. Inne ieſt o *m.* 1. od Tulli.

BAR, Xſtwo Barſkie we Fr. między Lotaryngią i Szampanią. Dom Lotaryńſki trzymał go lennym prawem od Fr. ktora go obięła traktatem Pyreneyſkim, ale go potym oddała domowi Lotaryńſkiemu traktatem Ryświckim. Nakoniec przez traktat r. 1736. dane było Staniſławowi Leſzczyńſkiemu Kr. Polſkiemu w dożywocie, po ktorego śmierci r. 1766. wrociło ſię do Korony Fr.

BAR-LE-DUC, Bar Xiążęcy, M. S. Xſtwa Barſkiego w wielkorządztwie *Nancy*, wyſtawione od Fryderyka I. Xcia Lotaryngii r. 951. z zamkiem i ogrodem. Dzieli ſię na niżſzy i wyż. Wina Barſkie ſą przednie, nie uſtępuią w delikatności ſmaku Szampańſkim. Oyczyzna Bellhoma. Od *Ligny m.* 3. od *Toul* na z. 12. *m.* dł. 23. ſz. 48. 35.

BAR nad Albą, *Bar ſur Aube*, dawne M. Fr. w Szampanii, ſtoł. Pow. Wallageńſkiego, zalecone dobremi winami. Oyczyzna Poety Burbona. *m.* 8. od *Joinville*, 42. od Paryża.

BAR nad Sekwaną, *Bar ſur Seine*, m. Fr. z tyt. Hr. w Xſtwie Burgundyi, w Pow. tego im. należy

do Xżąt Aureliańſkich. Jeſt m. 14ſte, ktorego Deputaci ſkładaią Stany Burgundzkie. Oyczyzna P. *Vignier*, *m.* 6. od Troyes.

BAR, M. Pol. w Woiew Podolſkim, z forteczką i Stwem niegrodowym, ma ſzkoły. Sławne ieſt konfederacyą tego im. Dobyte było od Moſkalow r. 1771. *m.* 12. od Kamieńca Podol.

BARABA, wielkie iezioro Az. w Syberyi, pełne ſoli tęgiey, ktorą tu rąbią iak lody.

BARABINSANIE, narod Tartaryi w części połud. Syberyi nad iezioręm, ktory płaci daninę Carom Moſkiewſkim. Narod woienny i bałwochwalſki. Barabinſkoy ieſt M. S. Od Tobolſka na połud ieſt o *m.* 120.

BARAGOA, m. Amer. na wyſpie Kuba, ma port na brzegu połnocnym tey wyſpy.

BARANCA-DE-MALAMBO, M. Amer. w Prow. S. Marty w Ziemi tęgiey z Biſk. i portem, mieyſce handlu znacznego, m. 30. na połn. ku w. od Kartageny.

BARANIWAR, m. Węgierſkie w Hr. tego im. Wzięte Turkom od Ceſ. Niem. r. 1684. Jeſt między Budą i Belgradem nad rz. Graſſo. *m.* 6. od Eſſeku: dł. 36. 20. ſz. 46.

BARANOW, m. w Woiew. Krakowſkim pod pan. Auſtr. w cyr. Pilznińſkim, w Pow. Leżayſkim, oſiadłe ieſt rzemieślnikami, ozdobne pałacem Biſk. Krakowſkich, i doſyć porządne. Leży nad Wiſłą, od Sandomierza *m.* 3. i poł.

BARATON, dolina żyzna w Pow. Fr. Bearneńſkim.

BARBADA, *Barbata*, Wyſpa Amer. iedna z Antylſkich, długa *m.* 10. ſzeroka 5. Tu naywiękſze ſą oſady Anglikow, ktore maią na wyſpach Antylſkich. Uzbroić może Barbada 10000. woyſka. Jeſt urodzayna, oſobliwie w trzciny cukrowe obfita. Drzewa tu ſą zawſze zielone. Rz. *Tuigh* ma wodę, po ktorey pływa tłuſtość, ktorą obficie do lamp zbieraią, i palą iak oliwę. Znayduie ſię tu gatunek muſzek, ktorych ſkrzydła iaſno ſię świecą w nocy. Można mowić, iż ta wyſpa obfituie w wſzyſtko, procz wody, o ktorą tu dobrą ciężko. Anglicy ſprowadzali do Barbady na 40000. Nigryiczykow, odkryli ią pod pan. Jakoba I. *Bridgetown* ieſt M. S.

BARBANTANA, m. Fr. o *m.* 2. od Awenionu.

S. BARBARY, *S. Barbe*, M. Amer. w Mexyku w Audiencyi *Guadalaiara*, w Pow. nowey Biſkai, znaczne ſzybami ſrebrnemi. Należy do Hiſzp. Francuzi bezſkutecznie o niego ſię kuſili.

BARBARYA, wielki Kray Afryki, zawarty Oceanem Atlant. morzem śrzodziemnym, Egiptem i Nigrycyą. Rozciąga ſię wzdłuż znacznie, wſzerz nierowno. Barbarzyńczykowie ſą woienni, przywiązani do bogaćtw, i dowcipni. Niewiaſty ſą ſkromne. Barbarya, ogulnie ku brzegom, obfituie w wſzelkie zboża i owoce wyborne, wielość portow ułatwia ich handel. Zakupuią ztąd piora ſtruſie, indych, złoto w proſzkach, miedź, moſiądz, woſk, korale, i wiele koni, ktore tu ſą przednie. Rzeki powiękſzey części wypływaią z Góry Atlas, i ſą błotniſte. Kray wewnątrz ieſt prawie puſty. Zawiera Barbarya Krol. Trypolitańſkie, Tunetańſkie, Algerſkie, Fezańſkie, Marokańſkie, Tafilet i puſzczę Sarę. ob. ie w ſzczegolności.

BARBASTRA, m. wyſepki *Noirmoutiers*.

BARBATO, m. Hiſzp. w Andaluzyi przy uyściu rzeki tego im. ktora mu port czyni, od *Cadix m.* 9.

BARBAZAN, m. Fr. w Pow. Bigorreńſkim, maiące wody mineralne.

BARBEAUX, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 2. od Meluny, czyni 20000. liwrow, fund. r. 1143.

BARBECIN, czyli Krol. Barbecyńſkie w Afr. naprzeciw Kapu

Zielonego. Damy zwykły się tu ranić i rozdzierać gębę, aby miały szerszą, bo to tu maią za piękność.

BARBEN, m. Fr. z włościami, *m.* 4. od *Aix*.

BARBERINO, m. Wł. w Toskanii, w Pow. Florenckim nad rz. Siewą, *m.* 7. na półn. od Florencyi. Ztąd nazwisko ma iedna familia Wł.

BARBERY, Opac. Cyster. we Fr. *m.* 3. od *Caen*, fund. 1170.

BARBECI, nazwisko mieszkańcow wielu dolin Piemonckich, Lucerny, Angrony, Peruzyi, i S. Marcina, ktorych Barbetami zowią.

BARBEZIEUX, m. Fr. z tyt. Margr. i fabryką płocien, *m.* 15. na półn. od Burdegali. Sł. zdroiem mineralnym.

BARBONNEL, m. Fr. w Szampanii *m.* 2. od Sezanny.

BARBORA, m. nadm. w Afr. w Krol. Adelskim, nad cieśniną Babel-Mandel. Jest wyspa tego im. zwana także *Alondi* na morzu czerwonym, na z. odnogi Barborskiey. Obywatele są czarni, żywią liczne trzody.

BARBUDA, wyspa Amer. iedna z Antylskich, *m.* 15. na półn. od Antygoy. Jest ludna. Należy do Anglikow. Wydaie indych, tabakę, i rożne owoce.

BARBUZINSKOI, M. Moskiewskie w Azyi na brzegu wschodnim ieziora Baikał, gdzie rz. Barbuzigga wpada w iez. o *m.* 500. na w. od Tobolskoy.

BARBY, m. i Hr. Niem. w Saxonii wyż. nad Elbą, *m.* 5. od Magdeburga.

BARCELLONA, Barcino, wielkie, mocne i bogate M. Hiszp. stoł. Katalonii z portem, zamkiem, i Bisk. ktorego w wieku 3cim Biskupem był S. Teodozy. Fabryka Kilimow, i płocien farbowanych, czyni znaczny w ich handlu odbyt. Za Ataulfa, ktory tu był zabity, wzięli Barcellonę Gotowie, ktorym zaś ią wydarli Maurowie. Hr. Marsin uczynił się iey Panem r. 1649. ale r. 1652. po oblężeniu 15. Miesięcy odzyskali ią Hiszpani. Znowu r. 1697. opanowali ią byli Francuzi, i nazad ią Hiszpanom wrocili traktatem Ryświckim. Arcy X. a potym Karol VI. i Milord Peterborough, dobyli Barcellony po 3. tygodniach oblężenia r. 1705. z woyskiem nielicznieyszym nad garnizon miasta. Filip V. r. 1706. z dobrą Artylleryą i licznym woyskiem ią obległ, ale Jan Leake przymusił go do odstąpienia. R. 1714. od Franc. i Hiszp. została wzięta. Oyczyzną iest Albanelego, i Gwalbesa. Od Taragony *m.* 18. od Madrytu *m.* 100. dł. 19. 50. sz. 41. 26.

BARCELLONE, m. Fr. w Pow. Armaniackim, i inne w Delfinacie, *m.* 4. od *Valence*.

BARCELLONETTA, *Barcillona*, m. Fr. w Delfinacie, stoł. Doliny tego im. zbudowane iest r. 123. od Berangera Hrabi Prowanckiego rodem z Barcellony. Amedeusz X. Sabaudyi opanował ią r. 1388. traktatem Utrechtskim ustąpione iest Francyi. Od Embrunu *m.* 4. dł. 24. 23. sz. 44. 26.

BARCELOR, M. Indyiskie, na brzegu Malabar, w Azyi w Krol. Kanarskim z portem. Ryż i pieprz wielki tu czynią odbyt. Portugal. mieli tu swe zamki, z ktorych od Obywatelow są wypędzeni. Leży między Goą i Mangalor, hołduie Hollendrom.

BARCELOS, m. Portug. w Prow. *Entre Minho & Douro*, z tyt. X. nad rz. Suryllą *m.* 6. od Bragi.

BARCKSHIRE, *Barcheria* Prow. Ang. na połud. Oxfortu, wysyła 2. Dep. na Parl. iest żyżna i zawiera łanow ziemi 527000. Powietrze ma zdrowe. Reading iest M. S.

BARDA, wyspa przy brzegu Malabarskim blisko Goy w Azyi. Jest ludna, obfituie w drzewa kokowe, należy do Portug.

BARDEWICK, M. niegdyś znaczne w Saxonii niż. Od Henry-

ka Lwa X. Saſkiego dobyte i zruynowane zoſtało. Jeſt nad rz. Ilmenau, *m.* 7. od Hamburga.

BARDI, M. Wł. i zamek w X. Parmeńſkim, rezyd. Xżąt Doryow, nad rz. *Cano. m.* 10. na połud. od Parmy.

BARDONACHE, wieś, i mieyſce głowne doliny tego im. w Delfinacie we Fr. uſtąpioney Krol. Sardyńſkiemu r. 1760.

BARDOU, źrzodło mineralne blizko m. Burbonu we Fr.

BARDOUE, Opac. Fr. fund. r. 1134. czyni 8000. liwr. *m.* 3. od *Auch.*

BARDT, *Bardum*, m. Niem. bogate i obronne w X. Pomeranii, z zamkiem i z portem zbudowanym r. 1179. Jeſt blizko morza Baltyckiego, nal. do Szwecyi, *m.* 3. od Stralzunda. dł. 31. ſz. 54. 23.

BARE, *Valleteria*, wieś Fr. w Podgorzu Pyreneyſkim, *m.* 3. od *Bagneres*, ſł. cieplicami i wodą mineralną, niemieſzkana tylko w lecie, obfita w paſtwiſka i trzody.

BAREITH, lub Bareuth, m. Niem. w Frankonii w Margr. Kulmbackim, ma Gymnaſium, nal. do Xcia idącego z domu Brandeburſkiego, ktory ſię piſze Xiążęciem i Margrabią Bareit. Od Kulmbachu *m.* 6.

BARENFLEUR, *Baroflu-ctum*, M. Fr. w Normandyi zruynowane od Edwarda Kr. Angiel. 1346. i port iego zaſypany zoſtał. Leży nad brzegiem rybnym, *m.* 5. od Cherburga.

BARENTON, m. Fr. *m.* 3. od Domfrontu.

BARGEMONT, m. Fr. Oyczyzna Morerego, *m.* 3. od *Draguignan.*

BARGENY, *Berigonium*, M. Szkocyi połud. ſtoł. Prow. Karrick, *m.* 30. na połd. od Edymburga.

BARI, Bar, M. i Xſtwo Wł. w Kr. Neapol. z Arcy Biſk. Miaſto ieſt obronne nad Golfem Weneckim, nad ktorym port miało, nim go zepſuli Weneci. Jeſt o *m.* 8. od Trani na w. *m.* 4. od Bitonto, 50. od Neapolu. Xſtwo Barſkie i Roſſańſkie ſpadało na Bonę Krolową Polſkę żonę Zygmunta I. z domu Sforcyuſzow.

BARI, Prow. Krol. Neapol. w Apulii, obfituie w oliwę i migdały.

BARIAC, m. Fr. z tyt. Baronii. *m.* 6. od *Ures.*

BARIOLS, m. Fr. doſyć ludne w Prowancyi, ma prawo deputowania na ziazd ſtanow, *m.* 3. od *S. Maximin.*

BARKA, *Barce*, wielka Kraina Afr. niepłodna i prawie puſta, na w. Kroleſtwa Trypolitańſkiego, nal. do Turkow. Niemieſzkana ieſt tylko od Arabow.

BARKAN, m. Węgierſkie, czyli przedmieście Strygonia, ſł. dwoma wygranemi Chrześcian nad Turkami, iednym r. 1664. drugim r. 1683.

BARKLEY, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Gloceſter, *m.* 5. od Bryſtolu nad rz. Sawerną.

BARKOW, m. Polſkie w Woi. Podolſkim.

BARLAIMONT, Hr. w Hannonii, nad Sambrą, *m.* 2. od *Maubeuge.*

BARLES, włości Fr. w Prowancyi z wodami mineralnemi, *m.* 5. od Digne.

BARLETTA, *Barolum*, piękne i mocne M. Wł. w Krol. Neapol. iedno z tych, ktore ſię zowią czterema zamkami Włoſkiemi. Leży nad Golfem Weneckim, *m.* 10. od Bari. dł. 34. 2. ſz. 41. 30.

BARLOVENTO, wyſpy mnieyſze Antylſkie w Amer. półn. dzielą ſię na *Barlovento* i *Sotovento*, nazwane od Hiſzp. iż iedne płynąc pod wiatr, drugie z wiatrem płynąc odkryli. Poſiadane ſą one częścią od Holl. Franc. Duńcz. Hiſzpanow i Anglikow, częścią od właściwych mieſzkańcow. Na tych to wyſpach ſławny ptaſzek *kolibry* godzien podziwienia i opiſu w Hiſtoryi naturalney dla ſwey cudney piękności

od Europeyczykow pierwſzy raz ieſt poſtrzeżony. ob. Antylſkie.

BARMSTADT, m. i Hr. w Saxonii niż. *m.* 4. od Glückſtadtu.

BARNARD, Opac. Fr. ſekularyzowane w Delfinacie.

BARNAWELD, *Barnaveldi Inſula*, wyſpa Ameryki połud. w cieśninie Magellańſkiey na połud. Ziemi ogniſtey wynaleziona od Holl. r. 1616. i do nich należy. Inna ieſt tego im. blizko Japonii.

BARNEVILLE, m. Fr w Normandyi *m.* 5. od *Valogne*; inne tamże *m.* 3. od Rotomagu.

BARNIM, wyżſzy i niż. ſą dwa cyr. Brandeburſkie, w pierwſzym ieſt Oderberg, w drugim Berlin.

BARNSTABLE, *Barnaſtapula*, m. Ang. w. Dewonshire, nad rz. Tawą, z portem uczęſzczanym, i pięknym moſtem. Wyſyła 2. Deput. na Parl. *m.* 10. od Exceſter. dł. 13. 42. ſz. 51. 10.

BAROCHA, M. Kroleſtwa Guzaraty w Azyi nad rz. Nerdabą ſławną oſobliwſzym wody przymiotem zdatney do przedniego bielenia płocien. Obfituie w pawie i kamienie achatki. Anglicy tu maią ſwe fort.

BARONIE, kraina Fr. w Delfinacie tak zwana, iż zawiera dwie obſzerne Baronie *Meuillon*, i *Montauban*.

BARRA, wyſpa mała Hebrydzka w Szkocyi, na *m.* 2. długa. Mieſzkańcy ſą Katol. Tegoż im. ieſt Krol. małe w Nigrycyi.

BARRAUX, fort Fr. w Delfinacie, wyſtawiona od Karola Emmanuela Xcia Sabaudyi r. 1597. wzięta od Lediſguiera r. 1598. o *m.* 8. od Gracyanopolu.

BARRE, m. Fr. *m.* 6. od Mendy. Inne ieſt Margr. Fr. w Pow Andegawſkim.

BARRE, termin Franc. Geograficzny, i żeglarſki, znaczy brodawinę, haki czyli ſkały ukryte w morzu, ktore zawadzaią wniyście do portu okrętom, iż ie przebyć nie można, tylko podczas wezbrania morza.

BARREME, m. Fr. w Prowancyi, i dolina, *m.* 1. od Senezy.

BARRYEROWE miaſta w Niderlandzie Auſtr. zowią ſię, w ktorych przez traktat r. 1715. barryerowy, pozwolone Hollendrom trzymać ſwe załogi dla obrony granic Kraiu ſwego od Franc. Te zaś ſą Namur, Ypra, Furna, Tornak, Warneton, Menin, zamek Knok i Ruremunda. Załogi te przez rozporządzenie Jozefa II. Ceſ. r. 1781. przy nieopieraniu ſię Hollendrow wyprowadzone ſą z nich, z Namuru r. 1782. dopiero wyprowadzone były.

BARSAC, m. Fr. w Akwitanii, *m.* 2. od Langon.

BARSZCZOWO, m. Pol. w Woiew. Podolſkim, znaczne znayduiącemi ſię tu blizko lochami podziemnemi, w ktorych daią ſię widzieć ſzyby alabaſtrowe, i marmurowe. Nie miały dotąd ciekawego badacza, ktoryby ich ciągu dochodził, od Kamieńca *m.* 6.

BARTENSTEIN, M. Pruſkie nad rz. Allą z zamkiem, ieſt wielkie i wiedzie ſpor o pierwſzeńſtwo z Krolewcem. Leży w Pow. Bartonii, *m.* 10. od Krolewca.

S. BARTŁOMIEIA wyſpa mała Amer. iedna z Antylſkich, ma w około *m.* 8. Jeſt z portem. Franc. tu ſwe maią oſady od r. 1648. Leży na połud. wyſpy S. Marcina, ob. Noyon.

BARUTH, M. dawne Tureckie w Syryi. Jeſt tu Kościoł Katol. w ręku Grekow Neſtoryanow. To M. nie ieſt iuż tak znaczne, iak niegdyś. Jeſt nad brzegiem morza, w gruncie weſołym i żyżnym. *m.* 8. od Seydy.

BARUTH, M. Niem. w Elekt. Saſkim, między Wittembergiem i Berlinem.

BARWICK, lub BERWICK, M. Ang. doſyć obronne i ludne w Nortumberlandyi przy uyściu rz. Twedy, *m.* 33. na półn. od Yorku.

BARYSZ, m. w cyr. Lwowſkim, dyſtrykcie Halickim pod pan. Auſtr. Od Tizmienicy *m.* 6.

BARZELLE, Opac. Cyſter. we Fr. czyni 3000. liwr. *m.* 2. od *Valence.*

BAS, wyſepka Franc. przy brzegach Brytanii, naprzeciw *S. Pol de Leon.*

BASILICATA, Bazylikata, *Lucania*, Prow. Wł. w Krol. Neapol. między Kapitanatą i Kalabryą. Obfituie w zboże, oliwę, wino, ſzafran, bawełnę i miod. *Cirenza* ieſt iey M. S.

BASKIRYA, Kraina Tataryi Moſkiewſkiey na gran. Krol. Kazańſkiego. Gdy Baſkirowie r. 1735. zbuntowali ſię, Carowa Moſk. kilka tu fortec dla utrzymania ich w boiaźni wyſtawić kazała.

BASQUES, Baſkowie, zowią ſię Podgorzanie Pyreneyſcy, częścią we Francyi, częścią w Hiſzpanii, to ieſt mieſzkańcy Powiatow Sulańſkiego, Nawarryi Labour. Bayonna ieſt ich M. S. Większa część ich w Hiſz. ob. Biſkaia.

BASRACH, ob. Baſſora.

BASSA, wyſepka Szkocyj przy wniyściu Golfu Edymburſkiego z fortecą na ſkale niedoſtępney, a mianą tu za niedobytą. Obfituie w gęſi morſkie.

BASSAC, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 2500. liwr. nad rz. Charentą, *m.* 6. od *Saintes.*

BASSANO, *Baſſanum*, M. Weneckie *m.* 6. od Wicenzy, nad rz. Brentą w gruncie żyżnym w wina delikatne. Oyczyzna Jakoba *Du Pont*, i Alda Mamuyuſza. Inne ieſt od *Baſſano*, w ktorym Dolabella Konſul, zbił Toſkańczykow, ieſt to zaś w kampanii Rzymſkiey, o *m.* 1. od Tybru, na z. od Orty.

BASSEA, *Baſſorum Oppidum*, m. w Flandryi Fr. na gran. Artezyi, ſł. wielą wytrzymanemi oblężeniami. Hiſzpani r. 1668. uſtąpili go Francyi traktatem Akwizgrańſkim. *m.* 3. od Lilli. dł. 20. 30. ſz. 50. 53.

BASSEMPOY, m. Fr. *m.* 6. od Daxy.

BASSIGNANA, *Auguſta Batienorum*, wielka wieś Wł. w X. Medyolańſkim, nad zbiegiem rzek Padu i Tanaru; ſł. potyczką tu zwiedzioną r. 1745.

BASSIGNY, *Baſſiniacus ager*, żyżny Pow. Franc. w Szampanii, obfituie w drzewa; ktorego M. S. ieſt *Chaumont.*

BASSOMPIERE, włości Xięſtwa Barſkiego we Fr. ktore dały imie ſł. domowi *de Baſſompiere.* Leżą między Thionwillą, i Longwi.

BASSORA, lub BALSORA, *Toredon*, M. Az. wielkie, niżey zbiegu Eufratu z Tygrem, w Irak Arabii. Zbudowane za rozkazem Omara Kalify III. r. 636. Od roku 1668. Turcy ſtali ſię iey panami, W r. 1775. opanowali ią Perſowie, i odtąd ſtała ſię kupą gruzow i rozwalin, zniſzczona woyną i chorobami, z przyczyny niezdrowego powietrza dla przyległych bagniſk. Mieſzkańcy prowadzą handel znaczny. Zyią Sardelami ſuchemi, ſzarańczami, i daktylami tu obfitemi. Baſſora wydała wielu uczonych Autorow Arabſkich, między innemi Abunawaſa. Deſzcz tu w zimie ledwie kiedy, a w lecie nigdy nie pada. Leży od Golfu Perſkiego o *m.* 3. od Bagdadu o *m.* 100. około, na połud. ku w. dł. 66. ſz. 30. 20.

BASTIA, m. Turcyi Europ. nadm. w Albanii, naprzeciw wyſpy Korfu, przy uyściu rz. *Calamu.*

BASTIE, m. Fr. *m.* 2. od Gap.

BASTIDA-DE-CLARENOS, m. Fr. w Nawarze niż. *m.* 2. od Bayonny.

BASTIA, *Mantinum*, M. S. wyſpy Korſyki, z Biſk. portem, i mocną fortecą. Anglicy i zbuntowani Korſarze zdobyli ią byli r. 1745. wkrotce odebrali ią Genueńczykowie. Potym uſtąpiona była Franc. Jeſt na brzegu wſchodnim *m.* 3. od S. Florenzo, 40. od Genuy. dł. 27.

12. ſz. 42. 35.

BASTIMENTOS, małe wyſepki bliſko ziemi tęgiey w Amer. połud. przy uyściu odnogi *Nombre de Dios*, z dobrym portem. Na iedney z nich znayduie ſię źrzódło do picia wody oſobliwey. Kray ieſt oſiadły od Indyanów, Hiſzp. Dependuią od *Portobello*.

BASTILLA, zamek Fr. w Paryżu, zbudowany od Karola V. r. 1369. obrocony na więzienie publiczne.

BASTION Franc. ieſt plac obronny w Afr. na brzegach Barbaryi, w Kro. Algerſkim, ſł. połowem koralow; z koni, zboża, miedzi, cyny, i woſku znaczny ma w handlu odbyt. Zdobyli go Franc. r. 1561.

BASTONIAK, lub BASTOGNIACK, *Baſtonia*, m. w X. Luxemburſkim, *m*. 8. od Luxemburga. Należy do domu Auſtr.

BASVILLE, *Baſſivilla*, M. Amer. z wygodnym portem w Martynice bliſko *Fort Royal*, ieſt tego im. we Fr. zamek, *m*. 8. od Paryża, nal. do P. *de Lamoignon*, *m*. 2. od Arpaiony.

BATA, M. Afr. ſtoł. prowinyi tego im. w Krol. Kongańſkim, leży w gruncie urodzaynym.

BATANS, Opac. Fr. Frańciſzkanow, fund. 1226. czyni 10000. liwr. w *Beſançon*.

BATAWIA, *Batavia*, piękne, wiel. i mocne M. na wyſpie Jawa, w kr. Bantańſkim z zamkiem dobrym; Hollendrzy tu ſą Panami, wyſtawiona ieſt od nich tam, gdzie była dawniey Jakarta r. 1619. budowle ma piękne, i handel prowadzi bardzo wielki. Znayduią ſię tu kupcy Państw niemal wſzyſtkich, naywięcey ią zbogacaią Chińczykowie. Stolicą ieſt kompanii Indyiſkiey Hollendrow, i ich towarów ſkładem. Mieyſcem ieſt rady generalney i rządu oſad Holl. w Indyach. Zywności tu bardzo drogie. dł. 122. 30. ſz. połud. 69.

BATEMBURG, *Batavodurum*, dawne M. Holl. w X. Geldryi, z tyt. Baronii nad rz. Mozą. *m*. 3. od Nimegi.

BATH, *Butonia*, M. i Biſk. Angiel. w Somerſetshire, ſł. cieplicami i fabryką ſukien. Oyczyzna Jana Hales. wyſyła 2. Dep. na parl. *m*. 3 od Bryſtolu. *m*. 30. na z. od Lon. dł. 15. ſz. 51. 20.

BATHA, czyli BACHIA, *Balgia*, M. i Hr. Węgierſkie. miało niegdyś ſwego Biſk. Wzięte ieſt od Ces. N. r. 1686 Jeſt nad brzegiem zachod. Dunaiu, *m*. 5. od zbiegu iego z Drawą. od Koloczy na połud. *m*. 7. dł. 37. ſz. 46. 40.

BATAMONSTER, *Bathienſe Monaſterium*, klaſztor Bathienſki, ieſt M. Węgierſkie, oddzielone od Bathy Dunaiem.

BATIE, Hr. Fr. w X. Domſkim, *m*. 4. od *Trevoux*.

BATIE *d'Arvillars*, Margr. Fr. w Delfinacie, *m*. 7. od Gracyanopolu na pół. ku w.

BATIKALA, lub BATIKALA, małe Krol. Indyiſkie na brzegu Malabarſkim, na półn. Krol. Kanarſkiego, hołduie Krol. Onorſkiemu, ma M. S. tego im. Hollendrzy pozbawili tu handlu Portug.

BATIKALO, lub MATICAŁO, M. i Krol. w części wſchodniey wyſpy Ceylan, z portem przy uyściu rz. tego im. maiącey obſzerne kępy. Hollendrzy wypędziwſzy Portu. naylepſzą tu część poſiadaią.

BATOGHINA, nazwiſko części wyſpy Gilolo.

BATOR, m. Węgierſkie w cyr. za Tyſzańſkim, zkąd wzięła imie familia Batorych, z ktorey Stefan I. był Krolem Polſkim, Jędrzey zaś naſtępcą Kromera Biſk. Warmińſkiego i Kardynałem.

BATOW, m. Pol. w Woie. Podolſkim ſł. klęſką Marc. Kalinowſkiego Hetmana Poln. Kor. z całym woyſkiem r. 1652. porażonego tu od Chmielnickiego herſzta buntów kozackich.

BATURYN, m. Pol. w Woie. Kiiowfkim pod pan. Roffyifkim, nad rz. Defzną, m. 20. od Czerniechowa.

BATTAVI, Narod. Niem. dawniey ofiadły tam, gdzie Niderland.

BATTLA, m. Ang. w Hr. Suffex, ſl. potyczką między Haroldem Krolem Ang. i Wilelmem Xciem Normandyi r. 1066. m. 14. na połd. od Kantorbery.

BATUSABER, M Azyatyc. w części połd. połwyfpy Malaki.

BAUBRAY, m. Fr. w Normandyi, m. 1. od *Conches*.

BAUDRICOURT, Margr. Fr. w Lotaryngii. Inne ieft o m. 2. od *Jouinville* w Artezyi.

BAVEY, lub BAVAY, *Bagacum*, dawne m. Fr. w Harmonii, niegdyś wielkie, dziś wieś, m. 2. od *Maubeuge*.

BAUGE, lub BEAUGÉ, *Balgiacum*, m. Fr. z zamkiem wyftawione od Fulkona Nery wieku Xlgo, w pow. Andegawfkim m. 4. od *Fléche*. ſl. potyczką w. r. 1421.

BAUGE, *Balgium*, m. Fr. w Brefcyi, z tyt. Margr w gruncie żyżnym, m. 2. od *Macon*.

BAUGENCI, *Balgentiacum*, M. Fr. w X. Aureliańfkim z tyt. Hr. m. 4. od Aurelianu, z Opa. fund. r. 110c. czyniącym 3600. liwr. Tu dwa *Concilia* r. 1104. i 1152. miane były. Handluie winami, wódką, farżą &c.

BAUGERAIS, Opac. Fr Cyfter. czyni 2800. liwr. fund. r. 1173. od *Loches* m. 2.

BAUGY, m. Fr. w pow. Biturycenfkim, od *Bourges* m. 4.

BAULLE, m. Fr. w Aurelii, m. 1. od *Baugenci*.

S. BAUME, *S. Balma*, lochy podziemne w Prowancyi we Fr. między Marfylią i Tulonem. Mniemaią, iż tu S. Magdalena umarła.

BAUME, *d'Hoftun*, m. Fr. i Xftwo z tyt. Para w Delfinacie, m. 2. od Romans.

BAUME-LES-MOINES, ieft Opac. Fr. czyni 13000. liwr. w Diec. Befancon.

BAUME-LES-NONES *Balma*. m. Fr. w Burgundyi m. 5. od *Befançon*, z Opac. ktorego zakonnicy czynią wywod ſzlachectwa.

BAUSK, BUSK, lub BOWSK, M. Kurlandyi na gran. Litwy. Guftaw Adolf Kr. Szwedzki r. 1695. potym r. 1705. po krwawey potyczce z Szwedami opanowali ie Mofkale Leży nad zbiegiem Memli i Mufzy. Blifko na fkale ieft zamek fpuftofzały *Baufkemburg*. m. 6. od Nitatawy, dł. 42. 14. fz. 56. 30.

BAUTAGNE, Margr. Fr. w Burgundyi m. 3. od *Tournus*.

BAUTZEN, lub BUDISSEN Budzyn, Budyffyną, M. Niem. w Luzacyi wyż. z mocnym zamkiem, niegdyś Cef. dziś nal. do Elektora Saxonii ſl. traktatem r. 1018. między Bolefławem I. Kr. Pol. i Henrykiem II. Cef. Oyczyzna Jana Ottona, nad rz. Sprą m. 12. na w. od Drezna, od Gorlica 9. od Pragi 26. od Warfzawy m. Pol. 78. dł. 32. 12. fz. 51. 10.

BAUX, m. Fr. w Prowancyi m. 3. od Arelaty, ktore dało nazwifko znaczney familii Franc.

BAWARYA, *Bavaria*, po Niem. *Bayern*, po Franc. *Baviere*, znaczna Prow. Niem. z tyt. X. między Szwabią i Auftryą, ma wzdłuż m. 50. wfzerz 35. Powietrze zdrowe, grunt obfity w zboża, paftwifka i wina, kray iednak ieft ubogi dla małego handlu. Dzieli fię na Bawaryą wyż. i niż. Po śmierci oftatniego Elektora Maxymiliana Jozefa r. 1777. Dom Auftr. ktory miał pretenfye do Bawaryi niżfzey zagarnął ią przez umowę z Elektorem Woiewodą Renu r. 1778. 3go Stycznia. Xftwo Bawarfkie od r. 1625. zafzczycało fię godnością Elektorfką. ale ta teraz przyłączona ieft do Elektora Reńfkiego, ktory i Xftwo oddziedziczył. Nie trzeba miefzać Bawaryi, ktorey M. S. Munich, z Woiew. Bawarfkim, kto-

re

re czyni część Nortgawii, i ma M. S. Ambergę, ani z Cyr. Bawarſkim, ktory ieſt daleko obſzernieyſzy. Elektor Bawarſki ma dochodu 13. millionow Reńſkich, i ma w żołdzie około 15000. woyſka. Bawarczykowie ſą wyięci we Fr. od niemożności poſiadania po ſwych zmarłych w tym Krol. r. 1767. Cyrkuł Bawarſki zawiera Palatynat wyż., Arcybiſk. Saltzburſkie, Biſk. Freiſingeńſkie, Paſſawſkie, i Ratysbońſkie, i Xſtwo Neuburſkie. M. S. ieſt Munich.

BAY, Margr. Fr. w Burgundyi *m.* 4. od Gray.

BAIARD, zamek Fr. w Delfinacie, *m.* 1. i poł od *Allevart*,

BAIE, ob. Bey.

BAYEUX, *Bajoce*, M. Fr. znaczne w Normandyi z Biſk. bogatym, ſtoł. powiatu Beſſyńſkiego. Kościoł Katedr. ieſt tu dziwnie piękny. Mieſzkańcy ſą pracowici, i do handlu ſpoſobni. Leży *m.* 2. od morza, *m.* 7. od *Caen*.

BAYON, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 5. od Nancy.

BAYONNA, ob. Baionna.

BAYS, m. Fr. w pow. Wiwareńſkim nad Rodanem, *m.* 4. na połn. od *Viviers*.

BAZA, *Baſti*, m. Hiſzp. dawniey bardzo obronne, w Kr. Grenady *m.* 6. od Guadix.

BAZAIM, *Bacaim*, *Bacemum*, piękne M. Krol. Wiſapurſkiego, w Azyi, z portem dobrym na brzegu *Cuncan*. Za Jana Kr. Portug. r. 1535. wzięte było od Nunona, i Akunih. Zaraza powietrza wiele tu ludzi wygubia. Hołduie Portugal. *m.* 8. na połd. od Bombainy.

BAZAS, *Vaſatæ*, m. Fr. w Gaſkonii z Biſk. dawnym, ſtoł. Pow. Waſateńſkiego po Fr. *Bazadois*, nieurodzaynego i zaroſłego w krzaki, leży na ſkale, *m.* 15. na połn. od *Condon*, od Garumny *m.* 3. dł. 17. 20. ſz. 44. 20.

BAZIEGES, m. Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 4. od Touloſy.

BAZOGES, nazwiſko dwoch m. Fr. w Piktawii.

BAZOUGES, mniey znaczne m. Fr. w pow. Andegawſkim, i Cenomańſkim.

BAZYLEA, *Bale*, *Baſilea*, wielkie ludne, bogate i naypięknieyſze M. Szwayc. w Kantonie Bazyleyſkim, w porządku gtym, rozciągłym na *m.* 12. z Biſk. i Akademią fund. od Piuſa II. r. 1459. Mieſzkańcy przyięci do przywileiow Kantonu r. 1501. Jan Eſkolampadiuſz wnioſł tu Luteranizm r. 1519. i wypędzeni mieſzkańcy i Biſkup. przenieśli ſię do *Porentru*. Ren dzieli Bazyleę, na 2. miaſta złączone wſpaniałym moſtem. W Bazylei ieſt zwyczay oſobliwy wybiiać godziną w przod przed godziną właściwą. Rząd miaſta ieſt Demokratyczny, i ſzlachty nie cierpią, oſiadła muſi przyimować mieyſkie prawa. Katon Bazyleyſki mieſzać nie trzeba z Biſk. Bazyleyſkim, ktore ieſt małą Prow. Niem. w Renie wyż. a ktore Biſk. ieſt Xciem Państwa Niem. i nie poſiada nad 2. miaſta Porentru i Delmont. Bazylea ſł. ieſt ieſzcze handlem, i żyżnością, także mianym tu zborem r. 1432. i urodzeniem Amerbacha, Bernouillego, i Holbena. Od Strazburga *m.* 22. od Genewy 50. od Paryża 100. od Wiednia 160. dł. 25. 15. ſz. 47. 55.

BAZYLIA, m. Pol. w Woi. Wołyńſkim, od Konſtantynowa *m.* 9. na w.

BAZYLIGROD, M. w Tartaryi Moſkiewſkiey nad Wolgą, gdzie ſię z nią łączy Sura, *m.* 12. od Moſkwy M. S.

BEAIOUS, ob. Borneo.

BAYGNE, ob. Baigne.

BEARN, Benearnia, Prow. Fr. z tyt. Xſtwa, między Nawarrą, Gaſkonią właściwą, i Bigorrą. Kray ten niemaiący długości nad *m.* 16. a ſz. *m.* 12. liczył mieſzkańcow r. 1695. 198000. Obfituie w rudy żelazne, ołowiane, i miedź; ma ro-

wniny żyżne i zasadzone winnicami. Beneańczykowie są mocni trzeźwi i pracowici, po kilka tysięcy wychodzi ich ztąd na robotę do Hiszp. M.S. iest *Pau.* Ta Prow. przyłączona iest do Korony Franc. pod Henrykiem IV.

S. BEAT, m. F. nad Garumną, w pow. *Comminges*; maiące domy stawiane z marmuru, w ktory obfituią okolice, *m.* 2. od S. Bertranda.

BEAUCAIRE, *Belloquadra* m. Fr. w Langwedocyi niż. ś. iarmarkami, iest nad Rodanem, *m.* 5. od Awenionu, 4. od Arelaty. W Akwitanii iest Baronia tego im.

BEAUCE. *Belsia*, Prow. Fr. między wyspą Franc. i X. Aureliańskim; dla osobliwszey żyżności gruntu zwana iest szpichlerzem Paryża. Niema żadnych prawie ni łąk, ni wód, ani winnic. *Chartres* iest MS.

BEAUCAMPS, m. Fr. *m.* 6. od Abbewilli. Inne iest o *m.* 1. od Aumale.

BEAUCHAMPS, Margr. Fr. w Prowancyi *m.* 4. od Taraskony.

BEAUDEDUIT, m. Fr. *m.* 6. od Ambianu.

BEAUFREMONT, Baronia Fr. w Lotaryngii *m.* 2. od *Neufchateau.*

BEAUFORT, *Bellofordia*, m. Fr. w Andegawskim z zamkiem. Handluie naywięcey zbożem. Oyczyzna Jak. *Giroust. m.* 6. od Andegawy.

BEAUFORT, Xstwo. Fr. w Szampanii, teraz zwane *Montmorency. m.* 7. od Troyes. Jest Baronia Fr. tego im. w Artezyi *m.* 4. od Attrebaty.

BEAUFORT, m. Sabaudyi dosyć mołne, *m.* 5. od *Moustiers.*

BEAUJEU, *Bellus ocus*, piękne m. Fr. z zamkiem, ś. starożytnością. Gniazdo zacney familii Franc. *de Beaujeu. m.* 3. od Saony. *m.* 5. od *Macon.* Są włości Fr. tego im. w pow. Bituryceńskim.

BEAUJOLOIS, Pow. Belliceński Franc. w X. Lugduńskim przy Burgundyi, iedna z naydawnieyszych Bar. Fran. nal. do Xa. Aureliańskiego. *Villefranche* iest M. S. zaszczyca się wielkiemi przywileiami.

BEAULIEU, *Bellus locus*, nazwisko wielu m. Fr. i Opactw; iedno z tych *m.* 2. od *Clermont* czyni 25000. liwr. Inne w Mans, czyni 7700. liwr. Inne Cyster. o *m.* 3. od Langres czyni 3500. liwr. Reszta niczym nie są znaczne.

BEAUMNOIR, czyli Bouhier, Margr. Fr. w Xstwie Burgundyi, *m.* 3. od *Diion.*

BEAUMARCHAIS, m. Fr. *m.* 8. od Auch.

BEAUMARIS, lub Beaumarish. M. Ang. stoł. wyspy Anglezy z portem, zbudowane od Edwarda I. ktory go umocnił dobrym zamkiem. Wysyła Dep. na Parl. Jest nad Cieśniną Menayską, *m.* 2. od Bangory. dł. 13. 4. sz. 53. 20.

BEAUMES, Baronia Fr. *m.* 4. od Awenionu.

BEAUMONT, *Bellomontium*, m. Hannonii Austr. między Sambrą i Mozą z tytułem. Hr. Wilelm III. Krol. Ang. dobywszy go r. 1691. zburzył tu for. Przez traktat r. 1769. woyska Franc. i towary idące z Państwa Fr. do innych iego dzierżaw maią wolne przeyście przez most w *Beaumont.* Jest od *Maubeuge* o *m.* 4. dł. 21. 51. sz. 50. 12.

BEAUMONT, *le Roger*, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr., nosi imie fundatora Rogeryusza Hr. Bellomonckiego, od *Harcour m.* 2. Inne *Beaumont sur Oise*, iest m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 8. od Paryża. R. 1400. spustoszone było od Burguńczykow. Także *Beaumont le Vicomté*, m. Fr. o *m.* 6. od Alencon, nadane tyt. Xstwa od Franciszka I.

BEAUMONT, M. Fr. w Langwedocyi nad rz. Ginoną, *m.* 2. od iey uyścia w Garumnę. Jest m. Fr. tegoż im. z Opac. Bend. w Arwernii, *m.* 1. od *Clermont.* Inne w

Langwed. *m.* 4. od Touſoſy.

BEAUMONT, m. Fr. w Pow. Perigord, *m.* 4. od *Bergerai* z tyt. Hr. Wiele innych ieſt mieyſc we Fr. tego im.

BEAUNE, *Belna*, piękne M. Fr. w X. Burgundyi, ſł. winami i ſzpitalem fund. od Mikołaia Rollina Kancl. Xcia Burgundyi Filippa dobrego. Henryk IV. zepſuł tu zamek mocny wyſtawiony od Ludwika XII. Leży w kraiu weſołym i żyżnym. *m.* 10. od Dijon. dł. 22. 20. ſz. 47. 2.

BEAUPORT, nazwiſko odnogi morſkiey w Afr. na połud. brzegu Kafreryi między przylądkiem dobrey nadziei i rz. *Do infante.* Jeſt tego im. Opac. Fr. w Brytanii czyni 8000. liwr.

BEAUPRE, nazwiſko kilku Opactw Fr. i Baronii iedney Franc. bliſko *Joinville.*

BEAUPREAU, m. Fr. w Andegawſkim niegdyś z tyt. X. Para, *m.* 5. od *Ancenis.*

BEAUREGARD, ſą małe m. Fr. w Delfinacie, w Arwernii, i iedno w X. Dombſkim, ktorego dawniey było M. S.

BEAUVAIS, *Bellovacum*, M. Fr. znaczne w wyſpie Fr. ſtoł. Pow. Bellowaceńſkiego, ktorego Biſkup ieſt Hr. i Xciem Parem. Chor w Katedrze ieſt nayprzednieyſzey Architektury dziełem. X. Burgundyi oblegał go bezſkutecznie z 80000. woyſka r. 1472. Niewiaſty na ten czas pod Wodzą Joanny Hachetet dały tu męſtwa dowod. Handel w płotnach i materyach wełnianych ieſt tu znaczny. Fabryka meblow, i blichy wyborne nie mnieyſzy im czynią odbyt. Oyczyzną ieſt wielu ſł. ludzi, iako Hermanta, Dubos, Vignacourt. Od Ambianu na połud. *m.* 12. dł. 19. 44. ſz. 49. 26.

BEAUVAU, m. Fr. z Margr. w Andegawſkim.

BEAUVOIR, m. Fr. w Normandyi, *m.* 2. od *Lions.* I inne w Piktawii z tyt. Margr. naprzeciw *Noirmoutier.* Tegoż im. Opac. Fr. w Pow. Bituryceńſkim fund. r. 1234. *m.* 3. od *Bourges.*

BEBASSAR, M. Natolii bliſko Angury, gdzie kozy maią ſierść długą i cienką zdatną do robienia kamlotow.

BEC, m. Fr. z Opac. czyniącym 6000. liwr. w Normandyi, *m.* 9. od Rotomagu.

BECDELIERRE, Margr. Fr. w Brytanii, ktorego mieyſcem głownym ieſt Treambert.

BECHEREL, M. Fr. w Brytanii, *m.* 5. od Rennes. Ztąd wiele wychodzi nici kręconych.

BECHIN, *Bechinum*, M. i cyr. Czeſki. Generał *Buquoi* dobył go był r. 1619. i ſpalił. *m.* 5. od Taboru.

BECKEM, m. Niem. w Biſk. Monaſterſkim przy źrzodle rz. Werny, *m.* 8. od Soeſty.

BEDARIEUX, lub BEC D'ARIEUX, m. Fr. w Langwedocyi, nad rz. Orbą. *m.* 8. od Beziers.

BEDASOWIE, *Bedas*, Narod wyſpy Ceylan w Azyi, oſiadły w leſie wielkim, bliſko morza, ktorzy ſą biali, i ſprawni ſtrzelcy z łuku. Do mięſa dodaią miodu, i kładą ie w drzewa wydrążone, ktore potym zatykaią kołkiem, zoſtawuią tak i przez rok, potym biorą i iedzą. W ſwych laſach wielkie maią pſzczoł mnoſtwo. Nie maią miaſt ani wſi, ale często ſwe odmieniaią mieſzkania.

BEDER, *Bathana*, mocne i znaczne M. Az. w Państwie Mogołu, ſtoł. Talinganow, *m.* 37. od Golkondy na połn., od Aurengabady na połud. 60.

BEDFORDSHIRE, mała Prow. Angiel. obfita w zboże, paſtwiſka, maiąca gruntu na 600000. łanow; wyſyła 2. Dep. na Parl. M. S. ieſt Bedfort.

BEDFORT, *Lactodunum*, M. Angiel. w Prow. tego im. z tyt. Xięſtwa. Leży o *m.* 9. na połud. od Kambrydgi, od Londynu *m.* 15. dł. 17. ſz. 52. 8.

BEDIS-VELEZ, M. Afr. z

portem dobrym w Prow. Eryf, w Krol. Fezańſkim, naprzeciw *Permon de velez.*

BEDOUIN, M. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim, *m.* 3. od *Carpentras.*

BEDOWIN, m. Ang. w Wiltshire, wyſyła 2. Dep. na Parl.

BEDUINOWIE, *Beduini*, rodzay Arabow mieſzkaiących w ſtepach pod namiotami, niepodległych żadnym Emirom, ani Szeikom ich Namieſtnikom. Xżę naywięcey maiący między niemi powagi mieſzka w puſzczy między górą Synai i Mekką. Turcy płacą mu daninę, aby nie napaſtował Karawanow pielgrzymuiących do Mekki. Beduinowie ſą w Syryi, Paleſtynie, Egipcie, i innych Kraiach Azyi i Afryki. Rel. ich ieſt Mahom. Mimo tego iednak z Chrześcianami ludzko ſię obchodzą. Przychodniow przyimuią grzecznie, bez wyciągania czego od nich. Są z przyrodzenia poważni i ſkromni, nie śmieią ſię prawie nigdy, mowią mało, obmow nie cierpią, żyią razem w iedności, lecz gdyby ktory iednego z nich zabił, zerwana ieſt z nim, i z całym zaboycy potomſtwem na zawſze przyiaźń. Broda ieſt w wielkiey u nich wadze, nie maſz większey tu ochydy nad iey ogolenie. Nie maią ani Patronow, ani Sędziow. Emir, lub na kogo naypierwſzego napadną, rozſądza ich poroźnienia i ſprawy. Trzymaią koni i niewolnikow wiele. O ſwą genealogią troſkliwi nie ſą, ale pilni w wybadywaniu ſię pochodzenia ſwych koni. Trzy ſą ich gatunki, ſzlachta, mieſzczanie i gbury. Nie używaią lekarzow, ani aptek. Lud ieſt ſuchy, mocny, i nieſpracowany. Niewiaſty białe i urodne.

BEDUER, Margr. Fr. w *Querci.*

BEERALSTON, m. Ang. w Dewonshire, wyſyła 2. Dep. na Parl.

BEFORT, m. Fr. ſtoł. Sundgawii z zamkiem dobrym. Dom Auſtr. traktatem Weſtfalſkim uſtąpił go Fr. r. 1648. *m.* 3. od Montbeliard, *m.* 11. na z. od Bazylei, dł. 24. 32. ſz. 47. 38.

BEGIA, lub BEGGIA, M. Afr. w Krol. Tunetańſkim z zamkiem. Grunt iego ieſt żyżny w zboże. Leży na ſpadku gory, *m.* 25. od Tunetu.

BEJA, *Pax Julia*, M. Portug. doſyć wielkie i mocne w Allenteſo z Biſk. i z tyt. Xſtwa, nad ieziorem tego im. obfitym w ryby delikatne, z ktorego zwykli poznawać przyſzłą ſlotę, przed ktorą daie ſię w nim ſłyſzeć huk nakſztałt ryku. Od Ewory *m.* 13. na polud. od Lizbony *m.* 25. dł. 10. 10. ſz. 37. 58.

BEICHLINGEN, m. i Hr. Niem. w Turyngii, w cyr. Saxonii wyż. *m.* 7. na półn. od Wiemaru.

BEINE, Margr. Fr. *m.* 3. od *Digne.*

BEIRA, Prow. Portug. między Eſtremadurą i *Tralos-montes*, obfita w zboże i wſzelkie owoce, w ktorey M. S. Konimbryka.

BEKIA, *Bequia*, wyſpa Amer. iedna z Antylſkich, maiąca w około na *m.* 12. z portem dobrym. Nie ma wody do picia, i nie ieſt uczęſzczana tylko od Karaibow z wyſpy S. Wincentego do łowienia tu ryb, lub uprawy ſwych ogrodow przypływaiących. Pełna ieſt iadowitego gadu.

BEKSANGIL, *Bithynia*, Prow. Natolii w Azyi między morzem czarnym, Marmorą, i Archipelagiem.

BELA, lub BIAŁA, m. w Stwie Spiſkim na gran. Węgierſkiey, mieſzkane od Lutrow, ludzi goſpodarnych, pożarami zniſzczone. Leży w miłey rowninie nad rz. Popradem, *m.* Pol. 15. od Krakowa.

BELCASTEL, m. Fr. *m.* 4. od *Ville Franche.*

BELCASTRO, m. Wł. w Kr. Neapol. z Biſk. w Kalabryi, leży nad gorą, *m.* 3. od morza, 4. od. S. Seweryna.

BELCHAMP, Op. Fr. w Lotaryngii, *m.* 2. od Lunewille.

BELCHITA, *Belia*, m. Hiſzp. w Krol. Aragonii, nad rz. Almona-

zyr, *m.* 8. na połud. od Saragoffy.

BELEM, M. i Pałac rofkofzny Krola Portug. *m.* 2. od Lizbony. Jeft także Belem, m. Amer. w Brezylii z Bifk. nal. do Portugal.

BELESME, m. Fr. dawne, *m.* 4. od Mortagne.

BELESTAT, m. Fr. w Hr. *de Foix*, fł. źrzodłem tu blifkim, ktore 12. razy wytryfka, i tyleż razy niknie we 24. godzinach rownym wymiarem czafu, *m.* 4. od *Mirepoix.*

BELFAST, piękne M. Irlandyi w Hr. Antrymeńfkim, z portem i zamkiem dobrym. Handluie znacznie. Wyfyła 2. Dep. na Parl.

BELGIUM, nazwifko nadmorfkiego kraiu wzdłuż między Niem. i Francyą, zawiera Niderland i Hollandyą. ob. Niderland.

BELGRAD, *Alba Græca*, wiel. i fł. M. Turcyi Europ. ftoł. Serwii z Bifk. i z zamkiem dobrym. Handel tu kwitnie znacznie. Wzięte było od Solimana II. r. 1521. potym doftało fię Cef. Niem. Znowu r. 1660. odzyfkali ie Turcy, i pofiadanie im iego traktatem Karłowickim potwierdzone było r. 1699. Xżę Eugeni odebrał był Belgrad r. 1717. poraziwfzy Turkow, ale r. 1739. oddany im był pod kondycyą, aby fortyfikacye zburzyli, co i wykonali. Leży nad zbiegiem Dunayu i Sawy, *m.* 65. na połud. od Budy, *m.* 106. od Wiednia. dł. 38. 30. fz. 45.

BELGRAD, m. Turcyi Europ. w Romanii nad Bosforem Trackim, *m.* 8. od Konftantynopola.

BELGRADO, M. Wł. w Pow. Forojulieńfkim, nal. do Wenetow. Jeft między Udyną i Konkordyą.

BELIOCENSKI, Pow. ob. Beaujolois.

BELLABRE, m. Fr. w Bituryceńfkim Pow. z tyt. Margr. znaczne hutą żelazną, *m.* 3. od *Blanc.*

BELLA-MORESKOI-LEPORIA, ob. Leporia.

BELLE-AIGUE, *Bella Aqua*, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1137. czyni 2500. liwr. *m.* 4. od *Ebreuil.*

Belle branche, *Belle combe*, *Belle etoile*, *Belle fontaine*, fą Opac. we. Fr. mało znaczne.

BELLEFOURIERE, włości Fr. w Artęzyi, *m.* 2. od Lens.

BELLEGARDE, m. Fr. nad Saoną wprzod zwane *Seure*, nim r. 1620. nadane było tyt. Xftwa Para dla P. Bellegarde. Jeft *m.* 6. od *Chalons.* Tego im. inne m. Fr. ieft w Arwernii, *m.* 5. od *Evaux.*

BELLEGARDE, Plac mocny Franc. w Ruffillonie na gran. Katalonii. Wzięty był od Hifzp. r. 1674. ale Marfzałek Schomberg wkrotce go odzyfkał. Po traktacie Nimegfkim r. 1679. umocnił go Ludwik XIV.

BELLE-ISLE, *Colonesus*, wyfpa Fr. *m.* 6. od brzegu Brytanii Franc. długa na *m.* 6. fzeroka *m.* 2. Należała do Familii P. *Fouquet*, ktory ią zamienił u Krola na Hr. *Gizors.* Obronna ieft garnizonem Fr. Pałac Krolewfki ieft nayznacznieyfzym tu mieyfcem. Ma zupy folne, i ziemię żyżną. Anglicy opanowali ią r. 1761. ale traktatem Paryzkim wrocona ieft Francyi r. 1763.

BELLELAI, *Belle perche*, *Belle rive*, *Belleval*, *Bellevaux*, fą nazwifka Opactw Francuzkich.

BELLENAVE w Arwernii, *Belleroche* i *Belleville* w Pow. Belioceńfkim, oftatnie z Opac. czyniącym 3500. liwr. fą m. Franc.

BELLEY, lub BELLAY, m. Fr. z Bifk. Uftąpione ieft Francyi r. 1601. od Karola Emanuela Xcia Sabaudyi. Leży blifko Rodanu, *m.* 7. od Chambery.

BELLINZONA, *Billitionum*, M. Wł. w Xftwie Medyolańfkim, ftoł. Pow. fwego, *m.* 2. od Jeziora *Maggiore.* Należy do Szwaycarow.

BELLOWACENSKI Powiat, ob. Beauvais.

BELLOY, Baronia Fr. *m.* 4. od *Compiegne.*

BELLUNO, piękne m. Wł. z Bifk. w Stanach Weneckich. Jeft dofyć ludne. Oyczyzna Pierryufza i

Bolzaniego, *m.* 7. od Feltri. dł. 29. 45. ſz. 46. 9.

BELOZERO, ob. Biela Ozero.

BELT, nazwiſko dwoch cieśnin morſkich w Danii, z ktorych iedna mnieyſzym, druga większym Beltem ſię zowie. Niemi ſię łaczy morze Bałtyckie z Niemieckim. Pierwſzy ieſt między wyſpą Fionią i Seelandyą, drugi między Fionią i Jutlandyą.

BELTURBET, m. Irlandyi w Hr. Kawan. Wyſyła Dep. na Parl. *m.* 3. od Kawany.

BELTZIG, m. Niem. w Elekt. Saſkim, *m.* 9. od Wittembergi.

BELWEDERA, *Elis*, M. znaczne Grecyi, ſtol. Prow. tego im. na brzegu zachodnim Morei. Kraina nayżyźnieyſza i naybogatſza w tey połwyſpie. Miaſto ieſt w położeniu miłym; *m.* 7. na połn. od *Chiarenza*, tyleż na połud. od Patras. Jeſt tegoż im. zamek w Krol. Neapol. *m.* 10. od Caſſano.

BELWEDER, mieyſce blizkie Warſzawy ſł. fabryką farfurową, w położeniu weſołym.

BEŁZ, M. Woiew. i Stwo Grodowe, teraz pod pan. Auſtr. Wprzod dzieliło ſię na Pow. Bełſki, Buſki, Grabowiecki, Horodelſki i Lubaczewſki. Teraz cyrkuł Bełſki zawiera 3. dyſtrykty, czyli Pow. Zamoyſki, Tomaſzowſki, i Sokalſki. Ma za herb gryffa złotego w polu czerwonym. Senatorow i urzędnikow ma iak inne Woiewodztwa. Woiew. Bełſkie od Władyſława Jagiełła uſtąpione było Xiążętom Mazowieckim, po ktorych familii wygaśnieniu r. 1461. Kazimierz IV. przyłączył go do Korony, r. 1773. przeſzło pod pan. Auſtr. Kray ten oblany Bugiem i Wieprzem, ieſt żyżny, bogaty w odkryte nowo na wielu mieyſcach minery, i zupy ſolne. Ma gdzie niegdzie ziemię obracaiącą drzewa w kamień. Obywatele ſą polerowni, ſzczerzy i ludzcy. Bełz od Lwowa ieſt o *m.* 8. od Krakowa 40. od Zamościa 9. dł. 42. 44. ſz. 50. 30.

BELZUNCE, zamek i Baronia Fr. w Nawarze niż.

BEŁŻYCE, m. w Woiew. Lubelſkim, ſpuſtoſzałe, oſiadłe handluiącemi tu żydami, od Krakowa *m.* 30. od Lublina *m.* 3.

BENAVARRI, M. Hiſzp. w Krol. Aragońſkim z zamkiem na granicy Katalonii *m.* 7. od Balbaſtro.

BENAUGES, Hr. Fr. w Pow. Burdegali, ktorego M. S. *Cadillac.*

BENAVENTA, *Avitium*, m. Hiſzp. w Krol. Legionu z tyt. Xſtwa, nad rz. Elą, *m.* 12. od Zamory.

BENDARMARSEN, lub Beniarmassen, M. i Krol. na wyſpie Borneo, z portem dobrym, w Azyi.

BENDER, lub Tekin, m. Turcyi Europ. w Beſſarabii nad Nieſtrem, *m.* 54. na połud od Bracławia, rezyd. Baſzy, ſławne ſchronieniem ſię tu Karola XII. Kr. Szwedzkiego po przegraney pod Połtawą. Opanowany od Moſkalow ieſt Bender r. 1770.

BENDZYN, ob. Będzyn.

BENE, lub Bena, M. Wł. w Xſtwie Piemontu z tyt. Hr. *m.* 3. od *Querasco*, 2. od *Toſcano.*

S. BENEDETTO, M. Wł. w X. Mantuańſkim, *m.* 2. od *Sechia*, 14. od Mirandoli.

BENESUEF, lub Benisuaida, *Hermopolis*, M. Egipſkie w Afr. zalecone lnem przednim, i konopiami, nad Nilem, *m.* 20. na połud. od Kairu.

BENEVENTO, Benewent, piękne, wielkie i bogate M. Wł. ale mało ludne w Kr. Neapol. ſtolica Xſtwa tego im. z Arcy Biſk. fund. r. 969. Totyla dobył go i zruynował r. 545. Na rowninie Benewentu Karol Xżę Andegawſki a Krol Neapol. poraził i trupem położył wſpołzapaśnika o Koronę Mainfreda r. 1266. Wiele Benewent trzęſieniem ziemi zruynowany zoſtał, oſobliwie r. 1703. Sł. grammatyk Orbilius, Grzegorz VIII. Rofredo, i Odofredi byli rodem ztąd. Należy Benewent z ſwym

Xſtwem do Papieża. Ieſt w gruncie urodzaynym, w położeniu weſołym *m.* 5. od Awelliny. 48. od Rzymu. dł. 32. 27. ſz. 41. 6.

BENEVENT, m. Fr. w Marchii, *m.* 5. od Gwerety, i Opac. czyniące 10000. liwr. przyłączone r. 1695. do Biſk. Kwebeckiego.

BENEZUELA, ob VENEZUELA.

BENFELD, m. Fr. w Alſacyi nad Illą, od Lotarynczykow r. 1592. a od Szwedow r. *1632.* wzięte było. Twierdze iego przez traktat Weſtfalſki znieſione ſą. *m.* 5. od Strazburga.

BENGALA, Krol. w Indyach nad golfem Bengalſkim, ktore Ganges przerzyna. Mieſzkane ieſt od bałwochwalcow i Mahometanow. Niewiaſty ſą udatne i ſtroyne, ale bezwſtydne. Obfituie kray w iedwab, bawełnę, cukier, indych, pieprz, imbier, zboże &c: M. S. ieſt Daka. Anglicy ſą Panami tego kraiu.

BENGUELA, Krol Afr. z M. S. tego im. ktore ſię też zowie S. Filipa, w ſtronie zachodniey Afryki między Krol. Angolańſkim i Jagą. Naylepſzą iego część poſiadaią Portugalczykowie.

BENHEIM, fort. Fr. w Alſacyi, *m.* 2. od *Fortlouis.*

BENIARAX, *Bunobara,* dawne i zn. M. Afr. w Krol. Algerſkim, w kraiu obfitym w zboże, miod, i paſtwiſka, *m.* 15. na połd. od Oranu.

BENIN, piękne i wiel. M. S. Krol. Beninſkiego w Afr. rozciągłego na mil 150. nad Golfem Gwineyſkim, czyli S. Tomaſza. Krol Beninſki ieſt mocny, uzbroić może woyſka 100000. w krotkim czaſie. Niepokazuie ſię ludowi tylko raz na rok, i na tenczas zabiiaią na honor iego 15. lub 16. niewolnikow. Gdy umiera, część dworſkich idzie za nim do grobu, i chowaią z nim ſuknie i ſprzęty iego. Zabiiaią też ludzi wielu dla iego na innym świecie aſſyſtencyi. Wſzyſcy ſą niewolnikami Krola, i noſzą piętna na znak tego. Męſzczyźni nie noſzą ſukien, tylko ktore im od Krola ſą dane, niewiaſty aż dotąd ſą bez odzienia, poki go od mężow nie maią. Przeto wielu tu, oboiey płci nago po ulicach chodzą. Po śmierci Krola 7. dni maią uroczyſte, w ktorych około iego tańcuią grobu. Nigryiczykowie ſądząc, iż Bog będąc dobrym, nie potrzebuie czci, czynią ofiary diabłu, aby go ułagodzić; czczą bałwany. Kray ten zaroſły ieſt rożnym drzewem i wod pełny, obfituie w pieprz, bawełnę, kruſzce, i zwierza. Owce tu maią ſzerść zamiaſt wełny. Holl. naywiękſzy w tym Krol. prowadzą handel. Benin M. S. ieſt nad rz. Formozą *m,* 45. na połn. ku w. od *Ouvere,* dł. 26. ſz. 7. 40.

BENISSONS-DIEU, Op. Fr. fund. r. 1138. *m.* 3. od Roanny.

S. BENOIST, m. Fr. z Op. Bened. fund. r. 623. czyniącym 14000. liwr. nad Ligerą o *m.* 1. od Sully. Tegoż im. Op. w Lotaryngii, inne w Szampanii, i w pow. Bituryceńſkim.

BENSHEIM, m. Niem. w Die. Moguncktey *m.* 4. od Worms.

BENTHEM, m. Niem. i Hr. z zam. w Weſtfalii, ma udzielnego Pana. na z. od Oſnabruku *m.* 15.

BENTIVOGLIO, m. i zamek Wł. w pow. Bolońſkim, ktore dało nazwiſko familii Bentiwogliow. *m.* 4. od Bolonii.

BERAR, *Berarium,* Prow. Państwa Mogolſkiego w Azyi blizko Krol. Bengalſkiego. Jedna z nayobfitſzych w Indyi w zboże, ryż, owoce, i mak, z ktorego robią opium. Trzciny cukrowe tu ſame bez pracy ludzkiey ſię rozmnażaią. *Schapur* ieſt M. S.

BERAUN, *Berona,* M. Krol. i Cyr. Czeſki. Wtym mieście ſtanął pokoy względem religii r. 1435. ułożony na zborze Bazyleyſkim. Jeſt nad Mizą *m.* 5. od Pragi. Cyrkuł

ten ieſt pełen laſow i zwierzyny, i zowie ſię też Podwerdzkim.

BERBICE, Rzeka Amer. w ziemi tęgiey, ktora wpada w morze połnocne. Wtym kraiu niemaſz inney nad tę rzekę, ktorey brzegi zaroſłe ſą krzakiem bawełnianey krzewiny, i rośliną zwaną *Orelliana*, około ktorey, iak koło indychu ſię chodzi, i tegoż ieſt użycia. Holl. tu maią ſwe oſady.

BERCHTOLSGADEN, m. i Proboſtwo udzielne w Arcyb. Saltzburſkim zawarte. Ztąd na całą okolicę ſoli wychodzi doſtatkiem. Leży nad Ahą, *m.* 4. od Saltzburga. Dł. 30. 40. ſz. 47. 30.

BERCKEIM, m. F. w Alſacyi, *m.* 1. od Sheleſtadt.

BERKSHIRE, ob BARKSHIRE.

BERDOA, puſzcza wielka w Barbaryi, w Krol. Trypolitańſkim, w ktorey lud bawi ſię rozboiami.

BERDOA, M. Armenii Perſkiey w Azyi. Powietrze ma zdrowe, bydła, oſobliwie mułow, żywi bardzo wiele. Jeſt w gruncie żyżnym, *m.* 4. od rz. Kury, *m.* 25. od Erywanu. dł. 65. 30. ſz. 41.

BERDYCZOW, M. Pol. w Woi. Kiiowſkim, z zamkiem dosyć obronnym, w ktorym klaſztor Karmelitow bogaty z obrazu cudownego. Od Dubna *m.* pol. 26.

BERBEROWIE, lub BREBEROWIE, *Breberes*, narod Afryki mieſzkaiący pod namiotami nakſztałt Arabów w rożnych krainach Barbaryi, na połd. Kroleſtw Trypolitańſkiego i Tunetańſkiego. Ich bogactwa zależą na bydle, oſobliwie na licznych trzodach kóz. Jeſt lud woienny, z ſzlachectwa chełpliwy, utrzymuiący ſwe pochodzenie z Sabeyczyków, ktorzy tu z Arabii ſzczęśliwey przeſzli z Krolem ſwym Melek-Ifrykiem, ktory podług nie ktorych dał imie Afryce, nie ktorzy mieſzkaią po miaſtach, ale pogardzeni od tych, ktorzy mieſzkaią po ſtepach.

BERG, *Ducatus Montenſis*, Xſtwo Bergeńſkie, w Niem. nad brzegiem wſchodnim Renu w Cyr. Weſtfalii; kray pełny gor i laſow, mieſzkańcy ſą handlowni. Duſſeldorp ieſt iego M. S. Należy do Ele. Woiewody Reńſkiego. Jeſt Hr. tego im. w Zutfanii Prowincyi Holl. na gran. Kliwii.

BEGAMASK, *Bergamaſco*, Prow. Wł. w Państwie Weneckim, graniczy z Breſcianą, Walteliną i Xſtwem Medyolanu. Kray ieſt bardzo ludny. Obywatele ſą dowcipni i przemyślni w handlu żelaza, obiciow, bydła, marmuru i kamieni. Język Bergamaſkanów ieſt naygrubſzy we Włoſzech.

BERGAMA, *Bergomum*, wiel. ludne i mocne M. Wł. ſtoł. Bergamaſku w Rpltey Weneckiey, z Biſk. i zamkiem. W katedrze daie ſię widzieć grób Gnała Bartłom. *Coglione*. ktory pierwſzy armaty na pole do boiu wyprowadził. Mieſzkańcy podlegli ſą wolom wiſzącym pod gardłem. Albani, Alberyk Roſſiati, Piotr Maffeuſz z Bergamy byli rodem. *m.* 10. od Medyolanu, 15. od Kremony. dł. 27. 8. ſz. 45. 42.

BERESTECZKO, m. Pol. w Woi. Wołyńſkim, doſyć handl. i oſiadłe. Sł. głowną porażką Chmielnickiego, maiącego z ſobą, iak piſzą, kozakow i Tatarow na 300000. zbitego od Polakow pod Janem Kazim. r. 1650. Jeſt domu Zamoyſkich. Poddani zaſzczycaią ſię wolnością, mało znaną poddańſtwu Polſkiemu. Jeſt od Dubna *m.* 6. od Łucka *m.* 7.

BEREZYNA, rz. w Woi. Witebſkim, wypływa z pod Dypſzyc, i w pada w Dniepr. w pow. Rzeczyckim.

BERGAS, *Bergula*, M. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy Biſk. Greckim. Jeſt nad Laryſſą, *m.* 13. od Adryanopola.

BERGBIETEN, m. Fr. w Alſacyi, *m.* 3. od Strazburga.

BERGEN, *Berga*, piękne i da-

dawne M. Norwegii, stoł. Prow. Bergenhus, i caley Norwegii, z zamkiem mocnym, z Bisk. Luterskim, i portem głębokim. Prowadzi handel wielki rybami suchemi, futrem drogim i drzewami masztowemi. Cały kray prawie zboża nie rodzi, sprowadzaią go zkąd inąd, a sprzedawania go na prowincyą sami Berganie maią prawo. od Drontheim *m.* 95. od Kopenhagi 120. dł. 23. 15. sz. 60. 11.

BERGEN, m. Pomeranii, stoł. wyspy Rugen, należy do Szwecyi, *m.* 5. od Stralsunda.

BERGEN, M. Niem. wSaxonii, *m.* 3 od Dannebergi. Tegoż im. m. Niem. w X. Juliaceńskim między Julichem i Kolonią.

BERGEN, Opac. Protestanckie, blisko Magdeburga, zkąd konkordata religii r. 1579. wyszła.

BERGEN, sl. mieysce blisko Frankfor. nad Menem, gdzie Franc. Hannoweranow zbili r. 1759.

BERGENHUS, Bergenhuzya, Prow. Norwegii, między morzem, i Aggerhuzyą, bogata w rudy żelazne.

BERGERAC, *Bergeracum*, bogate, handl. i mocne M. Fr. w Pow: Perygord: w czasie woyny o Religią Ludwik XIII. dobywszy Beżeraku zburzył twierdze iego r. 1621. Leży nad Dordonią, *m.* 8. od Perigueux.

BERG-OP-ZOOM, *Bergæ ad Zomam*, M. Brabancyi Holl. w Margr. tego im. Jest małe ale piękne, i tak murem, iako i dla bagnow go otaczaiących iedno z naymocnieyszych. Xżę Parmy r. 1581. a Margr. Spinola r. 1622. oblegali go bezskutecznie; Spinola stracił tu 10000. ludzi. Fr. pod Gnałem Lowendal dobyli szturmem Bergopzomy r. 1747. Należy do Elektora Palatyna, twierdze tylko są Holl. Oyczyzną iest Zueryusza Boxhorn. Od Anwerpii *m.* 6. od Bredy *m.* 8. dł. 21. 45. sz. 51. 30.

BERG-SAINT-VIVOX, M. z pięknym Opac. w Flandryi,

ufortyfikowane przez P. Vauban. Wzięte od Xcia Parmy r. 1587. było Hollendrom, mimo ich dzielnego odporu, temu zaś od Xcia Aureliańskiego r. 1640. iest odebrane. W r. 1651. poddało się Hiszpanom, ale ie r. 1658. odzyskał Turenniusz, i traktatem Pyreneyskim zostało się przy Franc. Jest nad rz. Kolmą, *m.* 2. od Dunkierki. Fortece Łapin Szwaycarska, i *S.* Francifzka, nie są ztąd daley nad milę.

BERGSTRASS, Pow. z tey strony Renu, rozciągły od Landgrawstwa Darmstadt, do Heidelberga. Należy do Elekt. Moguncкiego. i Palatyna Renu.

BERGZABERN, *Bergæ ad Tabernas*, m. Niem. w Xstwie Dwoch-Mostow, *m.* 3. od Landau.

BERLAS, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 2. od Castres.

BERLIN, *Berolinum*, wiel. piękne, i mocne M. Niem. stoł. Elekt. Brandeburskiego, rezyd. Kro. Pruskiego. Zdobią go pałac wspaniały, w ktorym biblioteka wielka z kabinetem pełnym osobliwości rożnych i medallow, Akademia, Obserwatoryum, gmachy publiczne, i przepyszna zbroiownia. Religia. pan. Luterska, ale inne maią wolność. Austryacy r. 1757. a Moskale r. 1760. wyciągneli ztąd znaczne podatki. Leży nad Sprą, ktora w pada w Elbę, *m.* 10. od Brandeburga, 18. od Wittembergi, 120. od Wiednia, dł. 31. 7. sz. 52. 31.

BERLINEC, m. Pol. w Woi. Podolskim od Szarego grodu *m.* 3.

BERLIPS, Hr. Niem. w Hassyi nad rz. Werą.

BERMUDY, *Bermudes*, wyspy Amer. połn. o *m.* 200. od brzegow Karoliny. Tak są nazwane od Jana Bermuda, ktory ie r. 1527. odkrył. Od sprowadzenia swych tu osad r. 1612. Anglicy ie sobie przywłaszczyli, i trzymaią dotąd. Kraiopisarze liczą tu na 10000. osia-

dłych Anglikow: iakoż ich osady tu są naywiększe. M. S. iest S. Jerzego na wyspie iedney z srzednich tego im. Nayobszernieysza z nich iest Bermuda. Powietrze tu umiarkowane i zdrowe. Rośliny wszelkie Europ. dobrze się przyimuią. Zbieraią tu z pola na rok dwa razy. Mieszkańcy przestaiąc na płodach swey ziemi, mało się bawią handlem, ktory tu zawisł na tabace, pomarańczach nadzwykłey wielkości, i drzewach do budowli. Do wieku 1780 choroby tu były rzadkie, odmiana iakaś powietrza uczyniła ie teraz częstszemi.

BERN, *Berna*, wiel. i piękne M. Szwaycarskie stoł. Kantonu Berneńskiego, założone od Berchtolda V. r. 1191. kościoł, szkoły sławne i bogata Biblioteka go zdobią. W Bernie iest 12. towarzystw, ktore opactwami zowią, 4. większe i 8. mnieyszych, w iednym z tych każdy obywatel bez rożnicy stanu zapisany być powinien, inaczey wyższych godności spodziewać się nie może, każda z tych kompanii ma swego kapitana, zwanego szesnastnikiem, bo 4. opactwa, maią ich po dwoch, a mnieysze 8. po iednemu, co czyni ich 16. W tym mieście zawsze są chowane niedźwiedzie, na pamiątkę, iż ich założyciel, tamy, gdzie Berna, upolował, niedźwiedzia. Obywatele są handl. Religii protestanckiey, iako i kanton cały. Berna oyczyzną iest Morelego. Leży nad rz. Aarą *m.* 7. od Fryburga, 20. od Zurychu, 30. od Genewy. dł. 25. 10. sz. 47.

BERNENSKI, Kanton, z 13. Kantonow Szwaycarskich iest drugi i naywiększy; wzdłuż ma *m.* 60. wszerz 50. Rząd iego polega na wielkiey i małey radzie. Dzieli się na część Romaneńską, w ktorey po Franc. i Niemiecką, gdzie po Niem. mowią.

S. BERNARDA, Opac. w Niderlandzie, *m.* 2. od Antwerpii. Tegoż im. Opac. we Fr. mila od Bayonny. Są i inne.

S. BERNARDA, gora wysoka w Szwaycarach i Sabaudyi, między Walezyą, i doliną Aostą; na wierzchu iey, ktory zawsze okryty iest śniegiem, ktorędy się ciągnie trakt Szwaycarski i Włoski, iest wielki klasztor, w ktorym zakonnicy przyimuią ludzko i bez płacy wszelkich podrożnych bez rożnicy religii.

BERNAW, m. Niem. w Ele. Brandeburskim *m.* 6. od Berlina.

BERNAY, m. Fr. w Normandyi wyż. z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. 1013. ktore czyni 16000. liwr. iest handlowne o *m.* 12. od Rotomagu.

BERNBURG, piękne M. Nie. w Saxonii wyż. w Xstwie Anhalt, nad rz. Salą, *m.* 6. od Dessau.

BERNCASTEL, m. Niem. w Elekt. Trewirskim, z zamkiem wystawionym r. 1277. sł. dobremi winami, iest nad Mozellą między *Irarbach* i *Weldenz*.

BERNCOURT, Baronia w Lotaryngii *m.* 3. od *Toul*.

BERNEUIL, Wikomt Fr. *m.* 2. od *Compiegne*.

BERNWALD, m. Pol. w X. Oświecimskim, pod pan. Austr. i Stwo Niegrodowe.

BERRE, *Berra*, m. Fr. w Prowancyi, z tyt. Baronii, *m.* 5. od *Aix*. Xżę Sabaudyi opanował ią r. 1591 ale traktatem Werwińskim wrocił ią Francyi. Jest blisko bagno tego im.

BERRI, *Bituriges*, pow. Bituryceński, Prow. Fr. z tyt Xstwa, między pow. Blezeńskim, Gatyneńskim i Piktawią. Grunt iest żyżny w zboże, len, konopie, owoce, i gdzie niegdzie wino. Dzieli się na wyższy i niższy; rządzona nayprzod ta prow. była od swych Hr. potym Wikomtow, nakoniec przedana Filipowi I. r. 1100. i od Jana Krola Fr. podniesiona na tyt. Xstwa, zwykła iść w dział Krolewiczow Franc. Polepszenia stanu zubożoney

tey Prow. złym rządem, uſtawa Parlamentu r. 1778. obmyśliła ſpoſob, i zaradziła niſzczeniu iey od wielu Kommiſſarzow. *Bourges* ieſt M. S.

BERSELLO, lub Bresello, *Brixelium*, M. Wł. dobrze obronne w X. Modeńſkim. Xżę Eugeni r. 1702. dobył go, r. 1703. znowu Fran. ale r. 1707. wyproźnione od nich zoſtało. Leży bliſko zbiegu Padu z Linzą, *m.* 4. od Parmy, 3. od Gwaſtalli, 6. od Reggio, 11. od Modeny, 10. od Kremony. dł. 28. ſz. 44. 55.

BERSUIRE, *Berſuira*, m Fr. w Piktawii niż. *m.* 5. od *Thouars*, 3. od *Mauleon.*

BERTACOURT, Opac. Zakonnic, fund. r. 1095. we Fr. *m.* 3. od Ambianu.

BERTET-DE-GORZB, Margrab. Fr. *m.* 5. od *Macon.*

BERTHENOUS, Berthevin, Bertignat w Arwernii ſą nikczemne m. Fr.

BERTHOLSDORF, m. Niem. w Luzacyi wyż. *m.* 2. od *Lœbau*, gniazdo braci Morawſkich, ktorzy tu w bliſkości zbudowali *Herrnhut*, ob. to nazwiſko.

S. BERTIN, Opac. Fr. Bened. w *Saint-Omer*, czyni 100000. liwr.

BERTINORO, *Bertinorium*, M. Wł. w Romanii z zamkiem i Biſk. Suffr. *m.* 6. od Rawenny, 56. od Rzymu. dł. 29. 39. ſz. 44. 8.

S. BERTRAND, *Convenœ*, M. Fr. w Akwitanii ſtoł. Hr. *Comminges*, z Biſk. ktory ſię piſze Biſkupem Konweneńſkim, a ieſt Sufr. Arcy Biſk. Auguſtańſkiego. Leży nad Garumną *m.* 17. od Auguſty, 10. od Tarby, 175. od Paryża. dł 18. 8. ſz. 43. 3.

BERWALT, m. Niem. w nowey Marchii Brandeburſkiey, *m.* 2. od Damy; leży nad iez. i ſl. ieſt traktatem uczynionym między Francyą, Szwecyą, i Proteſtantami Niemieckiemi na poparcie woyny lat 30. r. 1631.

BERWICK, ob. Barwick.

BERZETO, *Barcetum*, m. i Opac. w X. Parmeńſkim, *m.* 9. od Parmy na połud.

BESANCON, *Veſontio*, Bezanſon, dawne, piękne i wielkie M. Fr. ſtoł. Hr. Burgundyi, z zamkiem. Ma Arcy Biſk. ktory ſię piſze Xciem *Imperii.* Ma Akad. *Univerſitatem*, ſądy głowne, i ſzpital wſpaniały. Chuſtka od potu Chryſtuſa Pana, wiele tu ludzi dwa razy na rok ściąga. Ludwik XIV. r. 1674. dobył go. Oyczyzną ieſt Kardynała *Granvelle*, Boiſſarda, Dunoda, Chifleta, Boiſota. Od *Dijon m.* 19. od Paryża 83. od Genewy 26. dł. 23. 44. ſz. 47. 13.

BESIGHEIM, m. Niem. w Szwabii w X. Wirtemberſkim, *m.* 10. na połn. od Stuttgardy.

BESCON, *m.* 4. od Andegawy.

BESSAN, *m.* 1. od Agdy, ſą m. Fr.

BESSARABIA, czyli Budziack, mały Kray Turcyi między Multanami, Dunayem, morzem czarnym i Tartaryą, mieſzkany od Tatarow niepodległych, ktorzy z bydła, roli, i rozboiu żyią. W Religii i obyczaiach podobni ſą do Tatarow Krymſkich. Na wpadnienie woyſk obcych w Kray ſwoy, uciekaią na gory nieprzebyte. Miaſto ich głowne ieſt Bender.

BESSE, Beſſenay, Beſſiers, ſą małe m. Fr.

BESSIN, Pow. Baioceńſki we Fr. w Normandyi niż. bliſko morza. Dzieli ſię na wyż i niż. Znayduią ſię w nim kamienie łupalne do murowania zdatne. M. S. ieſt *Bayeux.*

BETANCOS, *Betanzos*, *Brigantinum Flavium*, M. Hiſzp. w Gallicyi nad rz. Mandeo, *m.* 13. na połn. od Kompoſtelli. dł. 9. 40. ſz. 43. 21.

BETELFAQUI, lub Betelsaki, m. Az. w Arabii ſzczęśliwey, *m.* 10. około od morza czerwonego, w gruncie bardzo obfitym w kawę naywzięłſzą w całey Turcyi. Jeſt o *m.* 37. na połn. od Meki.

BETHLEEM, w Paleſtynie ſl.

Urodzeniem Chryſtuſa Pana; nie ieſt więcey dziś iak małą wioſką. Leży na wzgorce *m.* 2. od Jeruzalem.

BETHLEEM, Przedmieście w *Clamecy*, z tytułem Biſkupſtwa, na ktore nominuie Xżę *de Nevers.*

BETHUNE, *Bethunia*, M. Fr. w Hr. Artezyi z zamkiem i twierdzami dzieła P. *Vauban.* Gaſton *d'Orleans* wziął go był r. 1645. odebrali go ſprzymierzeni r. 1710. ale traktatem Utrechtſkim oddane było Francyi. Leży na ſkale *m.* 3. od *Aire*, 8. od S. Omer, 48. od Paryża. dł. 20. 18. ſz. 50. 31.

BETLIS, mocne M. S. Kurdyſtanu w Azyi z zamkiem. Bey udzielnym tu ieſt Panem. Nad rz. Bendekahi, *m.* 60. od Diarmiru. 18. od *Van.*

BETSCHAU, m. Czeſkie w cyr. Egerſkim, ſł. minerami, *m.* 10. na w. od Egry.

BETUWE, lub BETAU, *Batavia*, Kraina Holl. w Xſtwię Geldryi między Renem i Leck. Ziemia tu zawſze wilgotna, a deſzcze czynią go częſto Kraiem nieprzebytym. Dzieli ſię na Betuwią wyżſzą i niżſzą.

BEU, m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 2. od Houdan.

BEVELAND, wyſpa Holl. w Zeelandyi. Rz. Skalda dzieli ią na dwie części zwane *Zuid-Beveland*, i *Nort-Beveland.*

BEWDLEY, m. Ang. w Prow. Worceſter, nazwane z Angielſkiego, co znaczy miłe mieyſce, od ſwego położenia nad Sawerną. Wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 5. od Worceſter, 31. od Londynu. dł. 15. 10. ſz. 52. 24.

BEWERGEN, m. Niem. w cyr. Weſtfalii, *m.* 9. na poln. od Munſter.

BEVERLEY, *Petuaria*, m. Angiel. w Prow York, *m.* 55. na poln. od Londynu. Oyczyzna Fiſhera Biſk. Rocheſterſkiego zabitego od Henryka VIII. Wyſyła 2. Dep. na Parl. dł. 17. ſz. 53. 48.

BEWERN, m. w X. Brunſzwickim nad Weſerą, z zamkiem, *m.* 4. od Korweyu.

BEWERUNGEN, m. Niem. w Diec. Padernbornſkiey, o *m.* 9. na w. od Paderborny.

BEUIL, m. Fr. *m.* 5. od Tours, i Opac. Fr. m. 3. od *Limoges*, Cyſterſow, czyni 1100. liwr.

BEUREY, Włości Fr. w Lotaryngii *m.* 3. od Baru Xiążęcego.

BEUTHEN, Budyſſa niżſza, M. i dzierżawa w Szląſku niżſzym nad rz. Odrą *m.* 4. od Głogowa.

BEUTHEN, wyżſzy, M. i włości w Szląſku wyż. w Xſtwie Opawſkim. Jeſt ſł. traktatem między Kazimierzem IV. Kr. Polſkim, i Podiebradem Jerzym Kr. Czeſkim r. 1460.

BEUZEVILLE, m. Fr. z Hr. w Normandyi, *m.* 2. od *Carentan.*

BEY, *Baia*, nazwiſko Geograficzne znaczy odnogę morſką małą, z tą rożnicą od wielkiey odnogi, że Bey przy wniyściu ieſt ciaſny, czyli ſzyię ma wązką, a daley wpływaiąc i rozlewaiąc ſię między brzegami, ſtaie ſię obſzernieyſzym; i w takich mieyſcach naybeſpieczniey zawiiaią okręty.

BEZE, ob. Baiſe.

BEZIERS, *Biterra*, *Biterræ*, piękne i dawne M. Fr. z Biſk. powiatem, i tyt. Wikontego w Langwedocyi niż. Weſołe iego położenie było powodem niektorym mowienia, iż gdyby Bog na ziemi mieſzkać chciał, mieſzkałby w Biterze: *Si Deus in terris, vellet habitare Biterris.* Na co żartobliwy uſzczypliwie dodał: *ut iterum crucifigeretur.* Grunt iego żyżny obfituie, w zboże, oliwę, wino wyborne. Oyczyzną ieſt Barbeyraka, Boſkagera, Fontaniera, Mairana. Od morza ieſt o *m.* 3. od Narbony *m.* 5. od Paryża 157. dł. 20. 52. ſz. 43. 20.

BĘDZIN, lub BENDZYN, m. Pol. w Woiew. Krakowſkim i Stwo niegrodowe, na granicy Szląſkiey, pamiętne Kommiſſyą Pacyfikacyi tu

między Beuthen i Bendzynem uczynioney r. 1584. między Rudolfem II. Cel. Niem. i Arcy Xciem Maxymilianem, i całym domem Austr. z drugiey zaś strony między Zygmuntem III. i Rzepitą Pol. w ktorey tranzakcyi Maxymilian zrzekł się na zawsze pretensyi do Tronu Polskiego. Od Krakowa *m.* 11.

BIAFAR, M. S. Krol. tego im. w Nigrycyi, nad rz. *los Camarones*, blisko golfu S. Tomasza. Biafarowie także iest narod Afrykański na brzegach Gwinei naprzeciw wyspy Bissagos.

BIAGRASSO, wieś Xstwa Medyolańskiego nad rz. Ticinella, *m.* 4. od Medyolanu, 2. od *Vigevano*. Wtym mieyscu Franc. pierzchać musieli r. 1524., w ktorey ich ucieczce st. Bayard poległ.

BIAŁA, m. Polskie w Brześciu Litewskim, z szkołami i pięknym pałacem XżątRadziwiłłow. od Brześcia *m.* 6.

BIAŁA, rz. w Woiew. Krakowskim, płynie pod Sandecz, Tuchow, wpada w Dunayec niedaleko Tarnowa. Tegoż im. rz. w Podlaskim wpada w Narwę.

BIAŁA, m. w Xstwie Oświecimskim na granicy Szląskiey blisko Bilitz.

BIAŁACERKIEW, m. Pol. w Woiew. Kiiowskim, znaczne Tatarow klęską r. 1626. Ma Starostę bez iuryzdykcyi, od Kiiowa *m.* 16.

BIAŁAKŁAWA, ob. Bałakława.

BIAŁOGROD, lub BIAŁOGROD, *Akerman*, *Arpis Moncastrum*, M. mocne Bessarabii nad morzem i ieziorem Widowo, *m.* 4. od uyścia Dniestru, od Oczakowa *m.* 12. Opanowane było od Moskalow r. 1770. i wrocone Tatarom r. 1774. Stolicą iest Tatarow Budziackich, obronne garnizonem Tureckim. dł. 49. 20. sz. 46. 24. Jest inne m. tegoż im. w Bessarabii.

BIAŁOGROD, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, *m.* 3. od Lidy.

BIAŁYKAMIEN, m. Pol. w ziemi Lwowskiey, teraz pod pan. Austr. w dystrykcie Brodzkim od Złoczowa *m.* 2.

BIAŁYSTOK, M. Pol. w Woiew. Podlaskim, iedno z nayporządnieyszych miast Polskich, ktore zdobią pałac kosztowny, ogrody roskoszne, i wiele pięknych domow dla rozrywki, zwane Wersalem Podlaskim. Sł. długą chorobą Augusta II. Kr. Pol., nadniszczone pożarem r. 1753. Jest domu Branickich. *m.* 28. od Warszawy.

BIANA, M. Az. w stanach Mogołu, sł. wybornym tu indychem, *m.* 20. od Agry.

BIART, m. Fr. *m.* 2. od Bayonny.

BIBEN, ob. Pedena.

BIBERACH, Biberak, *Bibrachum*, M. Niem. wolne i Cesarskie w Szwabii. Naywiększy tu prowadzą handel barchanem. Oyczyzną iest st. Brandmulera. Mieszkańcy ustawą Parl. mogą we Fr. obeymować dziedzictwa od r. 1775. Leży w nizinie buyney, nad rz. *Russ*, i pobokiem *Biber*, *m.* 3. od Buchau.

BIBURG, m. o *m.* 2. od Landshut w Bawaryi, zowią go też Wilsburgiem, iż iest nad rz. Wilsą. Niektorzy maią go za dawne *Bibacum* Ptolomeusza.

BICETRE, zamek o *m.* 1. od Paryża, gdzie szalonych, niemych, włoczęgow, i wydziedziczonych zamykaią. Nazwisko ma od pewnego Biskupa Winchesterskiego.

BICHE, ob. Bitche.

BICOCQUA, o milę od Medyolanu, pamiętne mieysce porażeniem Lautreka r. 1521.

BIDACHE, *Bidassia*, m. Fr. w Nawarze niż. z zamkiem, *m.* 5. od Bayonny. Dziedzictwo domu Grammontow.

BIDASSOA, *Vedassus*, rz. ktora dzieli Hiszp. od Franc. wypływa z gór Pyreneyskich, wpada w morze między Andayą i Fontarabią. Hiszpani biorą cło od Franc. iadących do Hiszp., a Franc. od

Hiszp. z drugiey strony rzeki przybywaiących do Francyi. Ta rz. czyni wyspę *des Faisans*, sł. zawartym tu pokoiem r. 1659.

BIDOUZE, Baronia Fr. *m.* 4. od Tarby. Tegoż im. iest rz. w Nawarze.

BIECHOW, m. Pol. w Woiew. Kaliskim, z Kasztelanią. Zdobi go Klasztor Filipinow. Jest na połn. Gniezna.

BIECZ, *Becia*, m. Pol. w Woiew. Krakowskim, dziś pod pan. Austr. w dystrykcie Krosieńskim. Ma swoy powiat, grod i urzędnikow. Obwiedzione iest starym murem. W gruntach Bieckich znayduie się miedź i koperwas. Mieszkańcy z wody rzeki Raby, sol warzą, a z piany rzeczney siarkę zbieraią. Tu stolica katow. Jest nad rz. Rabą, od Krakowa *m.* 13. od Sandomierza 14. dł. 38. 53. sz. 49. 50. Oyczyzną iest Kromera.

BIELA, M. Aragońskie nad rz. Bielą, *m.* 14. od Saragossy.

BIELA, *Ebellanum*, M. Rossyiskie, stol. Prow. tego im. nad rz. Opszą, *m.* 50. od Moskwy.

BIELA-OZERO, lub BILEOZERO, M. i Xstwo Moskiewskie nad iez. tego im. przy uyściu rz. Konsy, *m.* 135. od Archaniołu. dł. 56. 40. sz. 58. 55.

BIELA, M. Czeskie w cyr. Bolesławskim.

BIELA, *Gaumellum*, m. Wł. w X. Piemonckim, stol. powiatu swego, nad rz. *Cerva*, *m.* 8. od Wercelli, 5. od Iwry.

BIELANY, bor Krolewski, i Klasztor Kamedułow, o połmili od Warszawy, założony od Władysława IV. dla dopełnienia ślubu uczynionego na woynie Moskiewskiey, a zbogacony od Jana Kazimierza.

BIELAWY, m. Pol. w Woiew. Łęczyckim nad rz. Bzurą.

BIELICA, m. Pol. w Woiew. Wileńskim w Pow. Lidzkim nad rz. Niemnem, *m.* 58. od Warszawy.

BIELSK, M. S. Ziemi Bielskiey w Woiew. Podlaskim, drewniane, osiadłe naywięcey żydami tu kupczącemi. Jest nad Granicą Brześcia Litt. Ziemia Bielska Seymikuie w Brańsku, obiera 2. Posłow i 1. Dep. Dzieli się na Pow. Brański, Tykociński i Surazki. Ma swych Urzędnikow, Starostwo, i Leśnictwo, ktore idzie za Przywileiem. Od Warszawy *m.* 24.

BIELSK, m. Pol. w Woiew. Płockim, mało osiadłe, w gruncie dobrym.

BIELSK, czyli BILITZ, m. Szląskie pograniczne, przy ktorym wśśła bierze za nim swoy początek. Jest od Krakowa *m.* 10.

BIENNA, M. Szwayc. nad iez. tego im. Biskup Bazylei ma tu swe niektore prawa. Prezydent miasta iest głową rady naywyższey. Religia pan. Protest. Sprzymierzona iest z Kant. Berny, Soloturny, i Fryburga. Jest o *m.* 1. od Nidau, *m.* 7. od Berny, 5. od Soloturny, 7. od Fryburga. dł. 24. 44. sz. 47. 11.

BIERE, wspaniały zamek Fr. *m.* 1. od Semuru.

BIERVLIET, Bierflet, *Birfletum*, Forteca Flandryi Holl. gdzie Wilelm Beukelins pierwszy wynalezca solenia śledzi w beczkach, umarł r. 1397. w r. 1377. wsi tu 19. zalanych zostało. Od Axeli *m.* 4. od Ekluzy 5. od Isendik *m.* 1.

BIESZCZADY, ob. Karpackie gory.

BIETIGHEIM, mocne M. Niem. w Szwabii w X. Wirtemberskim, w Krainie zaleconey zdrowym powietrzem, winem, i owocami dobremi. *m.* 8. od Stutgardy.

BIEULLES, m. i Hr. Fr. *m.* 4. od *Montauban*.

BIEVRE, rz. wpadaiąca w Paryżu w Sekwanę.

BIEZUN, m. Pol. w Woiew. Płockim, osiadłe naywięcey żydami, iako inne m. Pol. nikczemne.

BIGEN, M. Az. stol. małego Krol. tego im. w Japonii na połwyspie Niphon.

BIGORRE, Pow. Biggorreńſki we Fr. z tyt. Hr. między Armaniakiem i *Cominges*, dzieli na Bigorrę gorzyſtą, rowną, i Ruſtanią. Tarba ieſt M. S.

BIHACZ, M. obronne Kroacyi Tureckiey na kępie rz. Unny, *m.* 26. od Karlſtadtu, 18. od Segny.

BILAZAI, m. Fr. w Piktawii. Ma wody mineralne ſkuteczne na choroby zaſkorne.

BILBAO, *Flaviobriga*, wiel. piękne i bogate M. Hiſzp. ſtoł. Biſkai, z portem uczęſzczanym. Zalecone zdrowym powietrzem, żyznością gruntu, handlem, i pięknym położeniem. Założone było od *Dom Diego Lopez de Haro.* Leży bliſko morza *m.* 20. od S. Sebeſtyana, 75. od Madrytu. dł. 14. 30. ſz. 43. 23.

BILBESHEIM, Opac. Mniſzek Bened. we Fr. *m.* 2. od *Haguenau*, fund. r. 1131.

BILEDULGERID, czyli kray Daktylow, zwany dla wielkiey tu ich obfitości, ktorego owocu więkſzey części Barbaryi doſtarcza. Jeſt częścią południową Krol. Tunetańſkiego w Afr. wzdłuż ma na *m.* 60. tyleż wſzerz. *Tuſera*, ieſt M. S.

BILGORAY, m. Pol. w Woi. Bełzkim oſiadłe rzemieślnikami, od Rozwadowa *m.* 7.

BILLEFELD, *Bifeldia*, m. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim *m.* 12. od Oſnabruku.

BILINA, m. Czeſkie *m.* 4. od Leutmeryczu, przy gorze ſł. przez zioła lekarſkie, kruſzce rożne i wody mineralne, ktore piią ci, co łazni używaią w Teplicach.

BILLON, *Bilioneagus*, M. Fr. w Arwernii z kapitułą kanonikow. *m.* 8. od *Clermont*. Tego im. Opac. Fr. Bernard: czyni 1600. liw. *m.* 2. od Bezanſonu.

BILLY, *m.* 2. od Gannaty, i inne o *m.* 2. od *Clamecy* ſą małe m. Fr.

BIŁOHROD, M. Moſkiewſkie, ſtol. Wielkorządztwa Białogrodzkiego, ieſt na w. Kiiowa, od niegoż *m.* 56.

BILSEN, *Belifia*, m. Niderlandu Auſtr. w Biſk. Leodyiſkim, nad rz. Demerą, *m.* 3. od Maſtrychtu. Jeſt tu ſł. Opac. Kanoniczek, ktorych Xieni ieſt Xiężną państwa Niem. i niemoże iść za mąż, lubo inne w tym zgromadzeniu mogą.

BIMELIPATAN, giełda Holl. na brzegach Koromandelu w Azyi, *m.* 4. od Wiſigapatanu.

BIMINI, *Biminia*, wyſepka Ameryki. połudn. iedna z Lukayſkich, bliſko kanału Bahamy, rozciągła na *m.* 6. zaroſła laſami, mieſzkana od ludzi dzikich. Dla wielu morſkich około niey hakow, nie łatwo ieſt przyſtępna; położenie ma weſołe.

BINAROS, m. Hiſzp. w Krol. Walencyi, ſł. dobremi winami. Jeſt przy morzu, *m.* 12. od Tortozy.

BINCHE, *Bintaim*, M. Hannonii Auſtr. wzięte było od Ludwika XIV. r. 1667. od Mons *m.* 4. tyleż od *Charleroy*.

BINDON, *Bindonium*, m. Ang. w Dorceſter, bliſko rz. Fromy, z tyt. Hr. *m.* 3. od Dorceſtru.

BINGASY, M. nadm. w Krol. Trypolitańſkim w Afr. w Prow. Barce, *m.* 56. na z. od Derny.

BINGEN, dawne i piękne M. Niem. w Arcybiſk. Moguńckim, *m.* 10. na połd. od Koblentzu. Opanowali go byli Franc. r. 1644. dł. 25. 18. ſz. 50.

BINGLEY, Baronia Angl. w Prow. Yorku, *m.* 50. na połd. od Londynu.

BINTAN, wyſpa Indyi wſchodnich w Azyi leży na połd. połwyſpy Malakki.

BIORNEBURG, lub Biorno, M. Szwedzkie w Finlandyi połd. nad rz. Kumą, blizko iey uyścia do golfu Botnickiego, od Abo *m.* 30. na połn.

BIOLE, Hr. Fr. w pow. *Querci*.

BIPONTYNSKIE, Xſtwo.

ob. *Zweybruck.*

BIR, *Birtha*, m. Turcyi Azyatyckiey w Dyarbeku z zamkiem rezyd. Gubernatora. Jest w kraiu obfitym w wszelkie potrzeby do życia, nad Eufratem, *m.* 20. na połn. od Alepu, 14. od Urfy, dł. 55. 36. sz. 36. 10.

BIRAN, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 3. od *Auch.*

BIRKENFELD, M. i Prow. Niem. w Cyr. Renu wyż. blisko Nawy, m. 8. od Trawiru 19. od Moguncyi.

BIRMINGHAM, m. Ang. w Prowinc. Warwick, znaczne handlem żelaza, i piękną drukarnią. Jest od Londynu na połn. o *m.* 27. dł. 16. sz. 52. 35.

BIRON, m. i zamek Fr. w Akwitanii między *Bergerac* i *Cahors*, nadane tyt. Xstwa r. 1723.

BIRVIESGA, *Vitrovesca*, m. Hiszp. w Kastylii dawney, stoł. pow. Burewy, *m.* 6. od Bugos na połn.

BIRŻE, m. Pol. w Xstwie Zmudzkim, stoł. pow. Birżeniańskiego; sł. widzeniem się tu i umową sekretną Augusta II. Kr. Pol. z Piotrem W. Carem Mosk. przeciw Karolowi XII. Kr. Szwedzkiemu, ktory tu wkrotce, po ich odieździe z woyskiem nadciągnął. od Poniewieża na połn. *m.* Litt. 10.

BISACCIA, piękne M. Wło. w pryncypacie Neapol. z Bisk. *m.* 6. od Ariano, 6. od *Conza.*

BISAGOS, Bizagozy, Wyspy Afr. blizko brzegu Gwinei. Liczą ich 14. Są urodzayne, obfituią w wino, oliwę, palmy, pieprz podługowaty, ryż, i wyborne owoce. Mieszkańcy są rośli i odważni. Każda wyspa ma swego krolika, ale ci panuiącemu w Formozie, ktora iest naywiększą z nich, hołduią. Ferdynand *de Po* Portugal. pierwszy ie z Europeyczykow postrzegł.

BISANTAGAN, piękne m. Azyatyckie w Krol. Kamboyskim, w Indostanie, w kraiu żyżnym.

BISGARA, albo PESKARA, M. Afr. w Krol. Algierskim, w Prow. Labez. Znayduie się tu gadu mnostwo.

BISCHOFSHEIN, m. Nie. w Bisk. Wurtzburskim, *m.* 14. od Wurtzburga.

BISCHOFSHEIM, M. Niem. ArcyB. Mogunckiego, nad rz. Tauberą. Oyczyzna Jana Schifcharda *m.* 8. na zach. Wurtzburga.

BICHOFS-WERDA, *Episcopi insula*, M. Niem. w Misnii w Saxonii wyż. *m.* 5. od Drezna. Wzięte było od Szwedow r. 1639. i 1641.

BISCHOFS-ZELL, *Episcopi cella*, piękne M. Szwaycar. w Turgawii z zamkiem, gdzie mieszka namiestnik w duchownych co do katolikow rządach Biskupa Konstancyenskiego, i ma połowę iego dochodow. Mieszkańcy są wolni, i maią swą radę naywyższą. Religia Protestancka wszczęta tu iest r. 1529. Ztąd Bibliander, Zwinger, Jan Iung, Scherb, i Goldast są rodem. Jest nad Thutą, od S. Galla *m.* 3. od Konstancyi 5. dł. 26. 13. sz. 47. 33.

BISCHVIELER, m. Fr. w Alsacyi *m.* 4. od Strazburga.

BISIGLIA, *Vigiliæ*, M. Wł. w Kr. Neapol. dosyć ludne z Bisk. Suffr. iest w ziemi Barskiey blizko Golfu Weneckiego *m.* 3. od *Irani.*

BISERTA, nadm. M. Afr. w Krol. Tunetańskim nad morzem srzodziemnym. Większa część mieszkańcow rozboiem się bawi, *m.* 15. na poł. ku z. od Tunetu.

BISHOP'S-CASTLE, *Episcopi castrum*, m. Angiel. w Prow. Schrop. do Bisk. Herfordzkiego; wysyła 2. Dep. na Parl. Jest nad rz. Ony. *m.* 2. od Montgomery, 40. od Londynu.

BISIGNANO, *Bisinianum*, *Besinia*, piękne M. Wł. w Kr. Neapol. w Kalabryi, z fortecą dobrą z Bisk. suffr. Rossańskiego. Ztąd iedna familia Wł. *de S. Severino*, nosi

nosi tyt. Xstwa. Leży na gorze blisko rz. *Boccona*, od *Cosenza m.* 7. od Rossano *m.* 6. od Neapolu 33. dł. 34. 10. sz. 39. 37.

BISKAYA, *Biscaya*, *Cantabria*, Prow. nadm. w Hiszp. między Asturyą, Kastylią i Nawarrą. Jest w kształt figury serca. Kray ten wydaie w wielu mieyscach dosyć zboża, a wszędzie mnostwo iabłek, cytryn, i pomarańczy. Morze dostarcza tey Prow. ryb obficie, i wyrzuca na brzeg konchy. Ma też drzewa dostatek zdatnego do budowli okrętow, rudy także żelazne i ołowiane. Biskayczykowie są naylepsi w Hiszp. żeglarze, marynarze, i żołnierze. Są żywi, obyczayni i grzeczni. Językiem mowią osobliwszym, niemaiącym podobieństwa do innych w Europie. Ta Prow. dzieli się na rożne Powiaty zwane *Merindades*. Bilbao iest M. S.

BISKAYA nowa, Prow. Ameryki poln. w Mexyku. *Paral* iest miastem iey głownym. Znayduią się w mieyscach niektorych szyby srebrne, rz. *Las Nassas* przerzyna iey część większą. Nie iest dobrze osiadła. Należy do Hiszpanow.

BISKUPIEC, *Bischofsburg*, m. w X. Warmińskim, w Pow. Seeburskim.

BISNAGAR, wiel. i ludne M. Indyiskie w Azyi, stoł. Krolestwa tegoż im. zwanego też Krol. Karnateńskim, Narsyngańskim, lub Chandegry. Jest od Golkondy o *m.* 45. od Pondichery *m.* 75.

BISSEAUX, wyspa Afr. na brzegu Gwinei, ma w około *m.* 40. mieszkana iest od Negreyczykow żyiących w bałwochwalstwie. Liczą tu Krolestw 9. z ktorych iedno iest panem innych. Tron iest Elekcyonalny. Europeyczykowie uczęszczaią tu dla handlu.

BISSY, m. w Burgundyi, nal. do domu *de Thiard*.

BISTERFELD, m. Niem. w Hr. Lippeńskim, między Paderbornem i Korweyem.

BISTRYCZ, *Bistricia*, piękne i mocne M. w X. Siedmiogrodzkim, stoł. Hr. tegoż im. nad rz. Bystryczą *m.* 17. na półn. od Kolosvaru.

BISMARK, m. Pruskie w Woiew. Pomorskim zniszczone pożarami, zostaie pod pan. Pruskim.

BISZTYNEK, lub BISTEIN, M. Pruskie w X. Warmińskim, zbudowane r. 1325. Wzięte było od Krzyżakow r. 1455. pogorzało r. 1589.

BITBURG, *Beda*, m. w Xstwie Luxemburskim, *m.* 11. od Luxemburga, 7. od Treviru.

BITCHE, lub BICHE, *Bidiscum*, m. Fr. w Lotaryngii, stoł. Hrabstwa tego im. Ludwik XIV. opanował go i umocnił, ale też twierdze przez traktat Ryświcki zwalone zostały, i M. oddane Xciu Lotaryngii r. 1698. Po przyłączeniu Bidyska do Korony ufortyfikowane było powtornie. *m.* 14. na połnoc od Strazburga, 15. od Sarlouis. Leży pod gorą blisko rz. Schwolby. dł. 25. 14. sz. 49. 5.

BITETTO, *Bitettum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Barskiey, *m.* 4. od Bari.

BITO, *Bitum*, małe Krol. Afr. w Nigrycyi na połud. rz. *Niger*. Mieszkańcow ma bogatych.

BITHAINE, *Betania*, Opac. Fr. fund. r. 1133. w Diec. Bezansońskiey, między *Louxeuil* i *Vesoul*, czyni 4500. liwr.

BITONTO, *Budruntum*, piękne M. Wł. z Bisk. w Krol. Neapol. Hiszpani pod Xciem Montemar tu blisko r. 1734. wygrali potyczkę, ktora ich uczyniła Panami Neapolu. Jest w piękney rowninie, *m.* 3. od Golfu Weneckiego, *m.* 4. od Bari. dł. 34. 22. sz. 41. 13.

BITTERFELD, m. Niem. w cyr. Saxonii wyż. w Misnii między Hallą i Wittembergiem.

BITERRENSKI, powiat we Fr. ob. Beziers.

BITURYCENSKI powiat we Fr. ob. Berry.

BIVONA, *Hipponium*, *Vibo*, M. Sycylii w Prow. *Val-di-Mezara*, leży na górze, ma tyt. Xſtwa, *m.* 10. na połud. od Palermy. Tegoż im. ieſt m. Wł. w Kalabryi, *m.* 6. od Squillace.

BIZU, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Marokańſkim. Jeſt w gruncie obfitym w zboże, wino, oliwę, figi i orzechy. Mieſzkańcy ſą maiętni.

BLAIA, ob. Blaya.

BLAINOILLE, m. Fr. w Normandyi *m.* 3. od Rotomagu. Tegoż im. inne ieſt w Lotaryngii z tyt. Margr. *m.* 2. od Lunewilli.

BLAIR, m. i Xſtwo Szkocyi, w Prow. Atholii, ſł. potyczką r. 1689. na ktorey Wikomt Dunde poległ. Jeſt nad rz. Garry, *m.* 9. na połud. od Puth, 29. od Edymburga.

S. BLAISE, S. Błażeya, Opac. Bened. w Bryſgowii w leſie czarnym, fund. r. 945. nad rz. Albą na połud. Fryburga.

BLAISE, rz. mała we Fr. wpada w Eure o *m.* 1. od *Dreux*. Tegoż im. inna rz. wpada w Marnę, *m.* 2. od *Vitri-le-François*.

BLAISOIS, Blezeńſki Pow. we Fr. z tyt. Hrabſtwa. *Blois* ieſt M. S.

BLAISON, m. Fr. z tyt. Baronii, w Pow. *Saumur*.

BLAISY, Hr. Fr. *m.* 4. od *Dijon*.

BLAMONT, *Albus mons*, m. Lotaryngii z tyt. Hr. *m.* 5. na połn. od Lunewilli. Są włości Franc. tego im. w Burgundyi.

BLANC, *Oblincum*, m. i Margr. Fr. z zamkiem nad rz. *Creuſe*, znaczne dobremi winami. Jeſt w Pow. Bituryceńſkim, *m.* 12. od Poitiers, 70. od Paryża, 25. od *Bourges*. dł. 18. 43. ſz. 46. 38.

S. BLANCAT, m. Fr. i Kaſztelania w Gaſkonii, *m.* 5. od *S. Gaudens*.

BLANCHE, Opac. Fr. w *Noirmoutiers*, i inne t go im. w *Mortain*.

BLANCHE-COURONNE, i Blanchelande, ſą także Opac. Fr. małoznaczne.

BLANCKENBERG, *Blancoberga*, m. Niem. w Xſtwie Bergeńſkim, nad Siegą, o *m.* 5. od Bonny. Jeſt tego im. port w Flandryi Holl. *m.* 3. na połn. od Bruges.

BLANCKENBURG wiel. m. Niem. i Hr. z zamkiem w Stanach domu Brunſzwickiego, *m.* 3. od Halberſtadtu.

BLANDEQUE, Opac. Fr. w Artezyi, *m.* 1. od S. Omer.

BLANGY, m. Fr. *m.* 3. od Liſieux; i Opac. *m.* 2. od Heſdin.

BLANKA, *Blanca*, wyſpa oſiadła w Amer. na połn. wyſpy Małgorzaty, bliſko ziemi tęgiey. Ma mnoſtwo żołwiow i iaſzczurek Indyiſkich.

BLANKENHEIM, m. zamek, i Hr. Niem. *m.* 12. od Juliaku.

BLANZAC, *Blanziacum*, m. Fr. *m.* 5. od Angulemy.

BLAR, zamek Szkocki w Atholii nad Garry.

BLARU, Margr. Fr. *m.* 4. od Mante.

BŁASZKI, m. w Woiew. Sieradzkim ſpuſtoſzałe.

BLAUBEUREN, *Arœ Flaviœ*, m. Szwabſkie w X. Wirtemberſkim, *m.* 4. od Ulmy.

BLAVET, ob. *Port Louis*.

BLAYA, lub BLAIA, *Blavia*, dawne i mocne M. Fr. z dobrą fortecą w Akwitanii. Port Blay uczęſzczany ieſt od obcych. Płynące okręty do Burdegali, tu ſwe armaty i zbroie ſkładać powinny. Od Proteſtantow r. 1568. dobyte było, i zruynowane. Jeſt od Burdegali *m.* 7. 20. od Angulemy. dł. 16. 53. ſz. 45. 6.

BLECHINGLAI, m. Ang. w Prow. Surrey, wyſyła 2. Dep. na Parl.

BLEDZIEIOW, Opac. Polſkie Cyſter. w Woiew. Poznańſkim, kollacyi Krolewſkiey, nad rz. Obrą.

BLEINHEIM, wieś Niem. blizko Hochſtadtu, ob. Hochſtadt,

i Woodſtok.

BLEKINGIA, mała Prow. Szwecyi południowey między Smalandyą, i Skanią nad morzem Baltyckim.

BLENAC, Margr. Fr. *m.* 2. od Marennes.

BLERANCOURT, m. Fr. z zamkiem dobrym, *m.* 4. od Sweſſyonu.

BLERE, w Turonii, *Blergies* w Pikardyi, *Blesle* w Arwernii, *Bleſneau* w Xſtwie Aureliańſkim ſą m. Fr.

BLEZENSKI, Pow. ob. Blaiſois.

BLESSINGTOWN, m. Irlandyi w Hrab. *Wieklon*, *m.* 7. na połd. od Dublina. Wyſyła Dep. na Parl.

BLETTERANS, m. Fr. w Burgundyi nad Seyllą *m.* 2. od *Lons-le-Saunier.*

BLOCKZIL, *Bloczilia*, mocne M. Rzpltey Holl. w Prow. Oberyſſelii z fortecą, ieſt przy uyściu rz. Aa w Zuyderzee, gdzie ma port dobry *m.* 3. od Steenwick, dł. 23. 30. ſz. 52. 44.

BLOIS, *Bleſæ*, Bleza, dawne i piękne M. Fr. w Prow. Aureliańſkiey, ſtoł. ſwego pow. z Biſk. fund. r. 1697. wſpaniałym zamkiem, w ktorym zabity był Xżę Henryk Gwizyuſz. Tu Krolowa Pol. Sobieſka umarła r. 1716. Zdobią Blezę fontanny, budowle i moſt wſpaniały. Handel prowadzi znaczny. Leży nad Ligerą w miłym położeniu, *m.* 13. od Aurelianu, od Paryża 40. dł. 18. 59. ſz. 47. 35.

BLONDRAURY, w Delfinacie, *Blot-le-rocher*, i *Blot l'Egliſe* w Arwernii ſą m. Franc.

BŁONIE, m. Polſkie i powiat w ziemi Warſzawſkiey, ma Stę. Niegrodowego, *m.* pol. 4. od Warſzawy, od Poznania, *m.* 37.

BOBENHAUSEN, m. Niem. w Weterawii o *m.* 1. od Frankfortu nad Menem. Nal. do Hr. Hanonii.

BOBIO, lub Bobbio, Bobium, M. Wł. w Xſtwie Medyolańſkim z Biſk. i Opac. fund. od S. Kolombana, ma tytuł Hr. Należy do Sardynii. Jeſt nad rz. Trebią *m.* 12. od Genui, od Placencyi 8. od Padwy 10. od Tortony 9. dł. 27. ſz. 44. 48.

BOBIO, lub Bohio, rz. naywiękſza w Prow. Amer. *Chili.* Wypływa z gor Kordyliers, i wpada w morze blizko Koncepcyi.

BOBR, m. Pol. w Woi. Witebſkim pod pan. Roſs. od Warſzawy *m.* 104. od Smoleńſka 34.

BOBROWNIKI, m. Pol. w Ziemi Dobrzyńſkiey, z Stwem. grod. Tu ſkład Archiwum Ziemi. Jeſt pamiętne porażką Krzyżakow r. 1326. za Władyſława Jagełła.

BOBRUYSK, m. Pol. w Woi. Mińſkim, nad Bobruyą, od Rohaczowa *m.* 16.

BOCAGE, mała kraina Franc. w Normandyi niż. ktorey *Vite* ieſt M. S.

BOCCA-DI-LUPO, ob. *Thermopile.*

BOCHERVILLE, m. Fr. w Normandyi *m.* 2 od Rotomagu z Opac. Bened. ktore czyni 13000. liwr.

BOCERVILLE, wieś Fr. w Lotaryngii znaczna Kartuzyą piękną.

BOCKI, m. Pol. w Woi. Podlaſkim dośyć oſiadłe, od Bielſka *m.* 3.

BOCINO, *Bucino*, m. Wł. w Krol. Neapol. nad zbiegiem rzek Selo i Negro *m.* 6. od *Conza.*

BOCHARA, ob. *Bokar.*

BOCHNIA, M. w Woi. Krakowſkim, teraz pod panowaniem Auſtr. w Cyrkule wielickim, pow. Wiśnickim, ſławne zupami ſolnemi. Przed odkryciem tu ſoli r. 1251. za Boleſława wſtydliwego Bochnia była wioſką. Szyby te ſolne ciągną śię wzdłuż daleko, tak iż o *m.* 5. z Wielickiemi zupami maią mieć kommunikacyą. Głębokie ſą gdzie niegdzie na łokci 600. Sol tu prze-

Lij

dnieyſza ieſt od Wielickiey. Nad rąbaniem iey około 1000. ludzi nieuſtannie pracuie, ktorą pakuią w beczki, i tak do Polſki, Gallicyi, Węgier, Szląſka, Czech, &c. ſprzedaią. Dochod niezmierny z nich idzie teraz na ſkarb Ceſarſki. Zoſtaią pod dyrekcyą zup Wielickich. Procz ſoli, w gruntach Bocheńſkich znayduie ſię też Alabaſter, od Krakowa *m.* 5. od Wiednia 63. od Warſzawy 45.

BOCKOLI, m. Niem. w Weſtfalii w Biſkupſtwie Münſterſkim nad Aą *m.* 6. od Weſel.

BODENHAUSEN, Baro. Niem. w Haſſyi, *m.* 7. od Kaſſelu nad Wertzą.

BODMAN, lub Bodmin, *Voliba*, m. Ang. w Hr. Kornuwallii niegdyś Biſkupie z tyt. Hr. Wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 67. na połd. od Londynu.

BODWAR wielki, m. Niem. nad rzeczką tegoż im. w Xſtwie Wirtemberſkim, ſł. winami.

BOEIL, Baronia Fr. w Nawarze niż.

BOEN, *Boenium*, m. Fr. leśne w podgórzu, przy rz. Lignon, *m.* 5. od Ruan, zalecone dobremi papierniami.

BOERKOE, ob. Ablai.

BOG, rz. Polſka bierze ſwoy początek w Podolu, płynie pod Winnicę, Bracław, Koniecpol i wpada z Dnieſtrem w morze czarne.

BOGDANIE, *Bogdani*, wiel. Narod Tartaryi Azyatyckiey na połnoc Chin kray dziedziczą obſzerny i ludny. Choldują Chinczykom ale ich ſą nieprzyiacielami głownemi. Ich handel zależy na futrach ſobolich, i liſach czarnych. Zowią ſię też Niukami.

BOGSUND, *Bogeſunda*, m. Szwedzkie w Oſtrogothii, ſł. potyczką między Szwedami i Duńczykami r. 1520. od Gothenburga na w. *m.* 28.

BOGLIO, lub Beuic, Bolevm, m. i Hr. w Xſtwie Sabaudyi nad rz. Tyneą *m.* 3. od *Glandeves*.

BOGUSŁAW, *Boguslavia*, m. Pol. w Woi. Kiiowſkim z Stwem niegrod. od Białeycerkwi *m.* 6..

BOHEMIA, ob. Czechy.

BOHERIES, Opac. Fr. Cyſter. fund. 1141. czyni 14000. liwr. o milę od Guiſe.

BOIADOR, Kap. w Afryce w Barbaryi, tak nazwany od Idzego *Yagnez* Portug. ktory pierwſzy do niego zawinął r. 1433. z rozkazu Dom Henryka Infanta.

BOIANO *Bovianum*, m. Wł. w Krol. Neap. w Hr. Moliſenſkim z Biſk. leży pod gorą Apenninem, *m.* 15. na połn. od Benewentu, od Neapolu. 18. dł. 32. 8. ſz. 14. 30.

BOIANOWO, m. Pol. w Woi. Poznańſkim. Oſiadłe wielu ſukiennikami.

BOIGNY, wieś Fr. *m.* 1. od Orleanu, mieyſce głowne Lazaryſtow we Fr.

BOINA, rz. Irlan. w Leinſter ſł. przegraną Jakuba II. r. 1690. na ktorey Marſzałek Schomberg był zabity.

BOINEBURG, m. i Hr. Niem. w Haſſyi niż. na z. Eyſenaku.

BOINICZ, M. Węgierſkie w Hrabſtwie Zolnoch, ſł. cieplicami, i doſtatkiem ſzafranu, ktory ſię tu rodzi, dł. 36. 40. ſz. 48. 42.

BOIS-AUBRY, w Diec. Turoneńſkiey, i *Bois-grosland*, o *m.* 3. od Sables, ſą Opac. Franc.

BOIS-COMMUN, *Commeranum*, M. Fr. z zamkiem w Pow. Gatyneńſkim, *m.* 5. od *Montargis*.

BOIS-LE-DUC, lub Bolduk, po niem. *Herzogenbuſch*, *Sylva Ducis*, piękne, wiel. i mocne M. Brabancyi Hol. z wielo fortecami. Nayznacznieyſze z tych ſą Hekel, Izabella, i S. Antoniego. Moſtow tu liczą więcey nad 100. Xiążę Arauzykańſki wziął go był na Hiſzp. r. 1629. Biſkup i Duchowieńſtwo uciekło ſię do Hiſzpanii. Jeſt tu iednak doſyć katolikow, ktorzy religii prywatney maią wolność. Bolduk założony był r. 1183. od

Godefryda Xcia Brabancyi wśrzod lasu, zkąd ma nazwisko *Bois-le duc* czyli las Xiążęcy. Oyczyzną iest Agilens. Leży nad rz. Dommel i Aą, między bagnami, *m.* 9. od Bredy, 8. od Antwerpii, 18. od Amsterdamu. dł. 22. 46. sz. 51. 45.

BOIS-LE-COMTE, ob. Mitry.

BOISSE, m. i Opac. Fr. Bened. *m.* 4. od Angulemy czyni 3000. liwr.

BOISSESON-MARVIEL, m. Fr. *m.* 5. od Aureliaku.

BOISSIERS, Opac. Fr. w Andegawii, czyni 2400. liwr.

BOISY, Magr. Fr. *m.* 2. od Ruany.

BOITRON, m. Fr. w Normandyi, *m.* 2. od Seez.

BOITZEMBURG, ob Botzemburg.

BOKAMALA, lub BUKEMALA, M. S. Prow. tegoż im. w Afr. kray iest mieszkany od Jagów, ktorzy skupuią zęby słoniowe od Balke-Bakków swych sąsiadow i hołdownikow Kr. Makokańskiego, i handluią niemi z Gwineyczykami.

BOKAR, *Bochara*, lub BUKARYA, dawniey *Iribectra*, wiel. M. Tartaryi w kraiu Uzbeku, stolica Krolestwa tego im. Gmachy tu publiczne są wspaniałe. Wzięte było od Genghiskhana r. 1220. a od Tamerlana potym r. 1370. Uzbekowie nakoniec stali się iego Panami r. 1498. Gdy cudzoziemcy z iedney tu rzeczki piią wodę, ktora przez Miasto płynie, wyrastaią im brodawki w goleniu na nogach długie na łokieć, ktore wlekąc się po ziemi przepęknąć się muszą, a zatym wdaie się gangrena nieuleczona. Persowie i Moskale handel tu prowadzą. Władza Krola ograniczona iest powagą Muftego. Awicenna urodził się w Alfenie wiosce tego kraiu. Leży Bokar nad rz. iedną, ktora wpada w Gihon. Od Samarkandii *m.* 40. od Amolu 24. dł. 84. 40. sz. 39. 20.

BOLBEL, m. Fr. *m.* 4. od *Caudebec*, spustoszało pożarem r. 1765. bogate dawniey było fabryką nożow, sorbotow, skor, i wełnianych materyi. Odnawiać się iednak poczyna.

BOLBONNA, Op. Fr. Cyster. w Hr. *de Foix*, czyni 9000. liwr.

BOLEMBERG, m. Niem. w Xstwie Meklemburskim nad Golfem morza Baltyckiego, *m.* 4. od Wismaru.

BOLEMOW, m. Pol. w ziemi Sochaczewskiey, z Stwem Niegrod.

BOLESLAU, Bolesław cyrkuł Bolesławski, czyli powiat w Czechach, ktory graniczy z Szląskiem i Luzacyą oddzielony. gorami MaM.S. Bolesław czyli *Buntzlau*.

BOLESŁAW, czyli BUNTZLAU, Boleslavia M. Szląskie na trakcie Warszawskim do Drezna. Oyczyzną st. Opitiusza. Jest nad rz. Bober. *m.* 7. na połn. od Lignicy, od Drezna *m.* Pol. 20. od Warszawy *m.* Pol. 66. dł. 35. 28. sz. 51. 12.

BOLESŁAWIEC, m. Pol. w ziemi Wieluńskiey nad rz. Prosną, ma się. Niegrod. *m.* 2. od Wielunia.

BOLKOWICZ, m. Szląskie w Xstwie Głogowskim *m.* 7. od *Glogau*, dł. 33. 50. sz. 51. 27.

BOLLECHARD, m. Fr. *m.* 4. od Rotomagu.

BOLLEWEILLERT, Mar. Fr. w Alsacyi *m.* 4. od Kolmaru.

BOLOGNA, *Bononia*, *Bolonia*, daw. wiel. bogate i piękne M. Wł. drugie w rzędzie w stanie Papiezkim, stol. powiatu Bonońskiego z Arcybisk. i Akad. nayst. we Włoszech. Budowle bardzo ma wspaniałe i piękne, tak przez Architekturę doskonałą, ganki przedniego gustu, iako i przez wyborne malowania, w czym Bonończykowie celuią wszystkich. Zależy od rządu Papieżow, ktorzy tu maią swego namiestnika. Nabyta była od Mikołaia Pap. r. 1278. przez poddanie się iey własne. Nauki tu zawsze kwitnęły. Handel ma znaczny. Mie-

ſzkańcy ſą ludzcy i obyczayni miłośnicy obcych, oſobliwie Franc. ktorych przeymuią mody i zwyczaie. Miaſto ieſt ludne, ulice ma proſte. W ſrzodku ieſt wieża, *Aſineli* zwana, miana we Wł. za naywiękſzą, wyſoka ſtop 376. fabryki materyi iedwabnych ma dobre. W porządku naywiękſzych Miaſt Włoſkich Bononia zowie ſię *tłuſta* dla żyżności gruntu. Oyczyzną ieſt Benedykta XIV. Jakobina, Leandra, Albertego, Akkurſa, Aldrowanda, Achilliniego, Tomaſza Pizańſkiego &c. Od Modeny *m.* 9. od Ferrary 10. od Rawenny 15. od Florencyi 19. od Rzymu 70. dł. 28. 52. ſz. 44. 29.

BOLONEZ, Pow. Bonońſki we Wł. zawarty ieſt granicami Ferrary, Romanii, Florencyi, i Xſtwa Modeny. M. S. w nim Bologna.

BOLONIA, Franc. ob. Boulogne.

BOLSENA, *Volſinium*, m. Wł. w Kampanii Rzymſkiey nad iez. tego im. *m.* 3. od Orwietty.

BOLSZAYA-ZEMLA, to ieſt większa ziemia, kray nazwany od Moſkalow, i wynaleziony od nich r. 1723. przez Xcia *Chelaſchi* dziedzica wyſepki między brzegiem Syberyi i to większą ziemią, ktory po tym odkryciu wzięty był od Moſkalow w niewolę. Dla nieznośnego tu zimna mało ieſt mieſzkana. Leży przy uyściu rz. Kolimy, pod 65. grad. długości.

BOLWERT, *Bolverda*, lub Bolswert, m. Fryzyi, o *m.* 3. od Slooten.

BOLTON, zamek Angiel. z tyt. Xſtwa w Prow. Yorku nad rz. Trywelą, *m.* 50. od Londynu.

BOLZANO, lub Botzen, *Bocenum*, wiel. i piękne M. Niem. w Hr. Tyrolu, nad rz. Eyſach o *m.* 7. od Bryxen, dł. 28. 46. ſz. 46. 42.

BOMBAIM, lub Bombai, M. Azyatyckie w Indyach na wyſpie tego im. blizko rz. Kunkanow. należy do Anglii od r. 1662. w ktorym uſtąpili im go Portugal. Ma fortecę i Gubernatora. Rodzi ſię tu wiele drzewa Kokuſowego, ktore mieſzkańcom znaczny czyni odbyt. Powietrze ieſt niezdrowe. Bałwochwalcy i katolicy z rowną wolnością ſwe ſprawuią obrządki. Nazwiſko ma od *Buon-Bey*, czyli dobrey odnogi morſkiey, na ktorey port tu ieſt wygodny bardzo. Jeſt o *m.* 8. od Bacaim, 16. od Chauli, dł. 90. 30. ſz. 19.

BOMBON, Prow. Ameryki połd. w Peru, w Audyencyi Limańſkiey, gdzie rz. Amazonow ma ſwoy początek. Kray ieſt urodzayny bardzo.

BOMMEL, *Bommelia*, piękne M. Holl. w Xſtwie Geldryi, o *m.* 3. od *Bois-le-Duc* nad rz. Wahalą na kępie tego im. r. 1672. wzięte i zruynowane było od Franc. potym od nichże odſtąpione. dł. 22. 45. ſz. 51.

BONAC, Margr. Fr. o milę od *Foix*.

BONAIRE, *Bonuſ-āër*, Wyſpa Amer. bliſko brzegu połn. ziemi tęgiey, na połd. wyſpy Kurakao. Ma nazwiſko od zdrowego tu powietrza. Należy do Holl. ktorzy tu maią ſwego Gubernatora. Obfituie w ſarny i ſol. dł. 34. 20. ſz. 12. 10.

BONANDREA, *Apolonia*, M. i port Afr. na brzegu zachodnim Krol. Barki.

BONAVENTURA, Odnoga morſka, port, i forteca w Ameryce w Popayanie. Powietrze tu ieſt niezdrowe, *m.* 36. na w. od Kali. dł. 303. 20. ſz. 3. 20.

BONAVISTA, Wyſpa morza Atlantyckiego, iedna naybardziey poſunięta ku w. z wyſp Kapu Zielonego; tak nazwana od Portugal. iż pierwſzą ieſt, ktorą ci odkryli. Długa ieſt na mil 8. ſzeroka 5. dawniey naylepſzą była z wyſp *Cap Verd.* Obfituie teraz w bawełnę i liczne trzody koz. Na wyſpie tey ſą dwa dla okrętow ſtanowiſka. Naylepſze zowie ſię ſtanowiſkiem An-

gielſkim, Portugalſkie nie ieſt tak dobre.

BONCONVENTO, *Bonus Conventus*, m. Wł. w Pow. Sienneńſkim, od Sienny *m.* 4. Henryka VIII. Ceſ. śmiercią ieſt pamiętne.

BONEFF, Opac. Fr. *m.* 4. od Namur.

BONELLES, m. Fr. *m.* 2. od *Dourdan.*

BONFAY, Opac. w Lotaryngii *m.* 3. od Darnay.

BONIFACIO, *Bonifacium*, M. na wyſpie Korſyce w podgorzu blizkim Sardynii. Jeſt ludne i dobrze obronne. Tu będąc zbitym od Genueńczykow Alfons V. Krol Aragońſki odſtąpić od obleżenia był przymuſzony r. 1420. Od Ajaccio na połud. *m.* 15. dł. 26. 47. ſz. 41. 25. Tu bliſko znayduiąca ſię cieśnina morſka ma nazwiſko *Boca-di-Bonifacio.*

BONAE *Spei promontorium*, ob. dobrey nadziei Kap.

BONLIEU, Opac. Fr. Cyſter. w Marchii nad rz. Tardą, czyni 2000. liwr. *m.* 4. od *Aubuſſon.* Jeſt inne Opac. tychże i tego im. *m.* 2. od Burdegali, i czyni 3500. liwrow. Tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od Montpelier.

BONN, *Bonna*, mocne i dawne M. Niem. rezyd. Elektora Kolońſkiego. Dobyte od Montekukullego r. 1673. wzięte potym od Franc. a po upartym długim obléżeniu odebrane od Elekt. Brandeburſkiego było r. 1689. Gdy ſię oświadczyli Kolończykowie na ſtronę Fr. Marlborough wziął mocą Bonnę r. 1703. Pałac tu Elektorſki i ogrody ſą bardzo wſpaniałe. Jeſt nad Reniem, *m.* 4. od Kolonii, 24. od Moguncyi, od Juliaku 7. od Trewiru 26. dł. 24. 40. ſz. 50. 44

BONNA, M. nadm. Afrykańſkie w Barbaryi w Krol. Algerſkim z portem dobrym, założone ieſt o milę od dawney Hippony. Zowie ſię też *Balet-el-Unied*, czyli Pałac Juiubowy, dla mnogości drzew iuiubowych w koło miaſta. Karol V. opanował był Bonnę r. 1535. ale ią wkrotce odebrali Turcy, i nowo umocnili. Jeſt o *m.* 50. na z. od Tunetu, 30. od Konſtantyny. dł. 25. 28. ſz. 37.

BONNE, m. Sabaudyi w X. Geneweńſkim, o milę od Annecium.

BONNECOMBE, Opac. Fr. Cyſter. czyni 14000. liwr. *m.* 3. od Rodez.

BONNE-ESPERANCE, w Hannonii.

BONNEFONT, na z. Miaſta Niſors.

BONNEFONTAINE, w Diec. Remeńſkiey, *m.* 1. od Aubenton.

BONNESSAIGNES, *m.* 2. od *Vantadour*, ſą Opac. Fr. niczym nieznaczne.

BONNE-ESPERANCE, (CAP) ob. Dobrey nadziei Kap.

BONNESTABLE, m. Fr. w Pow. Cenomańſkim, handel ma wielki na zboże, *m.* 5. od Belemy.

S. BONNET, m. Fr. w Pow. Forez, ſł. dobrą fabryką nożycow, *m.* 3. od Montbriſon. Inne ieſt *m.* 7. od *Villefranche.*

BONNEVAL, Hr. Fr. *m.* 6. od Limoges, ktore dało imie familii, z ktorey był ſł. Hr. *Bonneval*, potym umarły w Turczech.

BONNEVAL, *Bona vallis*, m. Fr. z Opac. Zak. S. Ben. fund. r. 841. czyniącym 4500. liwr. Jeſt nad Ligerą *m.* 3. od *Chateaudun*, *m.* 7. od *Chartres.* Jeſt tego im. Opac. Cyſter. w Diec. Rodezkiey, czyni 12000. liwr. *m.* 3. od *Aubrac.*

BONNEVAUX, o *m.* 2. od *Poitiers*, i inne o *m.* 5. od Wienny, ſą Opac. Fr.

BONNEVILLE, m. Sabaudyi w Pow. *Fauſſigny*, nad Arwą, *m.* 5. od Annecium.

BONNEVILLE, m. nad iez. Bieneńſkim w Biſk. Bazylei pod protekcyą Kant. Berneńſkiego.

BONNEUIL, m. Fr. w Pikardyi, *m.* 1. od Breteuil.

BONNY, m. Fr. nad Ligerą.

m. 2. od Briary.

BONONIA, ob. Bologna.

BONPORT, Opac. Fr. Cyster. *m.* 3. od Rotomagu, fund. r. 1190. czyni 18000. liwr.

BONREPOS, *m.* 3. od Pontivy, inne o m. 1. od Awalony.

BONS, w Belley, są Opac. Fr.

BOPFINGEN, *Bosfinga*, m. Niem. Ceſ. i wolne w Szwabii nad Egrą, *m.* 4. na z. od Nordlingi.

BOPPART, *Bodobriga*, m. Niem. w cyr. Renu niż. niegdyś Ceſ. teraz przyłączone do Elektorſtwa Trewirſkiego r. 1494. Jeſt pod górą *m.* 3. od Koblentz, od Naſſau 5. dł. 25. 10. ſz. 50. 19.

BORCHLOEN, ob. Loſs.

BORCKELO, *Borkeloa*, plac mocny Niderlandu Holl. w Hr. Zutfanii nad rz. Borkelą, *m.* 4. od Zutfen.

BORCZOWSK, m. Pol. w Woiew. Podolſkim, pod pan. Auſtr. od Kamieńca *m.* 5.

BORD, M. Fr. w Pow. Lemowiceńſkim, *m.* 10. od Tulles.

BORDE-AU-CHATEAU, Baronia Fr. *m.* 3. od Chalons.

BORDEAUX, ob. Bourdeaux.

BOREMLA, lub BOREMEL, m. Pol. w Woiew. Wołyńſkim, wſpaniałym Pałacem nowowyſtawionym ozdobne. Od Warſzawy *m.* Pol. 35. od Bereſteczka *m.* 2.

BORGO, *Borgus*, M. Szwedzkie nad golfem Finlandzkim, w Prow. Nylandyi, *m.* 8. od Helſingfortu. dł. 44. ſz. 60. 34.

BORGOFORTE, m. Wł. w Xſtwie Mantuańſkim nad Padem. *m.* 4. od Mantuy. dł. 28. 17. ſz. 45. 3.

BORGO-SAN-DOMINO, *Fidentia*, M. Wł. w Xſtwie Parmeńſkim, *m.* 8. na połud. od Placencyi z Biſk. poſtanowionym od Klemenſa VIII. r. 1607. Oyczyzną ieſt Bened. Bachiniego. dł. 27. 30. ſz. 41. 53.

BORGO-DI-SAN-SEPOLCRO, *Biturgia*, M. Wł. w Xſtwie Toſkańſkim, w Pow. Florenckim z Biſk. poſtanowionym od Leona X. r. 1515. Jeſt od Urbinu *m.* 9. od Arezzo 5. dł. 29. 50. ſz. 43. 35.

BORIA, *Belſinum*, m. Hiſzp. w Krol. Aragonii, *m.* 5. od Tarazony. Inne tego im. ieſt w Amer. w Peru w Audyencyi *Quitto*, o *m.* 50. od Kuenzy, ktore ieſt mieyſcem głownym Miſſyi Hiſzpanow w Kraiu *Maynas* nad rzeką Amazonow maiącą tu bliſko kataraktę.

BORIQUENA, Borykwena, wyſpa Ameryki połn. bliſko *Porto Rico*. Angl. uczynili ſię iey Panami, ale są wypędzeni ztąd od Hiſzp. Lubo ieſt urodzayna i weſoła, ieſt iednak nieludna. Powietrze i wody zdrowe, przytym ptaſtwa i źwierzyny ma mnoſtwo. Obfituie w figi Indyiſkie. Twierdzą Piſarze, iż Hiſzpani boiąc ſię aby nie mieli mocnych ſąſiadow, zaludniać iey nie chcą.

BORKOLM, M. S. wyſpy Moſkiewſkiey Oelandyi z zamkiem obronnym.

BORMIO, *Bormium*, piękne i ludne M. w Kraiu Gryzonow z Hrabſtwem. Sprzymierzone ieſt Szwaycarom. Tu Rzeplta Gryzonow trzyma ſwego Gubernatora zwanego *Podeſta*, do rządu, i do zaſiadywania na radach i ſądach tu naywyżſzych. Jeſt nad zbiegiem Addy i Iſolaccyi, *m.* 7. od Tirano, 17. od Kur. dł. 27. 45. ſz. 45. 26.

BORNEO, *Bonæ fortunæ*, wyſpa Azyatycka, iedna z 3. wielkich wyſp Sondzkich. Dom Jerzy Meneſez Portugalczyk odkrył ią r. 1521. obfituie w owoce i rożnego rodzaiu zwierza rożne od naſzych, oſobliwie w małpy i ryż, ktory tu ieſt naylepſzym w Azyi. Brzegi iey mieſzkane ſą od Murzynow, zwanych *Malais*, ob. to ſłowo, w śrzodku ciż oſiedli, zowią ſię tu *Beajous*. Ci ſą rośli, udatni, i zabobonni. Nie maią żon więcey iak iedną. Cudzołoſtwo śmiercią karzą. Ale Malezowie, uciemiężaią ich tyle ile mogą bezkarnie. Handluią kawą, woſkiem, pieprzem, ryżem &c. Drzew

na

na okręty zdatnych pełne ſą laſy. Ma w około na *m.* 600.

BORNEO, M. S. wyſpy tego im. wielkie, handl. i ludne; port ma dobry. Stawiane ieſt na wielkich palach ku brzegowi połnocnemu wyſpy, dł. 129. 50. ſz. 4. 50.

BORNHOLM, *Boringia*, wyſpa morza Baltyckiego Duńſka, na połd. ku w. Prow. Schonen. M. S. w niey ieſt Sandewick.

BORNO, lub Burnu, *Bornum*, wielkie Krol. Afr. w części wſchodniey Nigrycyi. Rz. Niger przerzyna go, i kryiąc ſię w ziemi, z inney daley wypływa ſtrony. Obfituie w liczne trzody, proſo i bawełnę. Krol ieſt bardzo bogaty. Dapper piſze iż obywatele ſą bez żadnych praw i religii, że żony i dzieci maią wſpolne. M. S. ieſt Borno iedno M. w całym kraiu, inne mieyſca nie ſą tylko wioſek kilka, i gory przepaściſte.

BORNSTED, m. Niem. w Hr. Mansfeld.

BOROWICA, lub Borowicz, m. Pol. w Woi. Kiiowſkim, gdzie r. 1638. Kozacy przymuſzeni byli od Polakow wydać Generała ſwego Pauluka. Leży nad Dnieprem.

BORUBRIDGA, *Iſurium*, M. Angiel. w Prow. Yorku *m.* 60. na połn. od Londynu. Wyſyła 2. Dep. na Parl. dł. 16. 5. ſz. 54.

BORYSOW, m. Pol. w Woi. Witebſkim, nad rz. Berezyną.

BORZĘCIN, m. Pol. w Woi. Sendomirſkim, grunta ma bogate w ſzyby mineralne, ale dotąd prawie nietykane, nal. do Biſk. Krakowſkich. Leży pod łyſą gorą od Sendomirza *m.* 9.

BOSA, M. nadm. w części zachod. Sardynii z zamkiem, z portem dobrym, i Biſk. ieſt dawne; leży nad rz. tego im. na połn. ku z. wyſpy *Boſa*, od *Oriſtagui m.* 11. dł 26. 25. ſz. 40. 19.

BOSCAUDON, i *Boſhand*, ſą Opac. Fr.

BOSCO, lub Boschi, *Meſia Sylva*, M. Wł. w X. Medyolańſkim. Oyczyzna Piuſa V. Jeſt nad rz. Orbą *m.* 2. od Alexandryi.

BOSFOR, Tracki, *Boſphorus Thracicus*, kanał Konſtantynopolitańſki. Jeſt cieśnina, przez ktore morze Marmora łączy ſię z czarnym, naywiękſzey ſzerokości ma połmili. Carogrod, budowle Tureckie, pałace Sułtanow i Baſzow zdobią iego brzegi. Dzieli Azyą od Europy. Okrętom czſto bywa niebeſpieczny.

BOSNA-SERAY, ob Seraio.

BOSNIA, Prow. Turcyi Euro: nazwana od rz. Boſny, ktora przez nią płynie. Mahomet II. wydarł ią był Hoſpodarowi Bośniackiemu Stefanowi, i żywo go z ſkory złupić kazał. Dawniey czyniła Prowincyę Węgierſką. Dzieli ſię na wyżſzą i niżſzą. Leży między Sławonią, Albanią, Serwią, i Kroacyą. Rządzi nią Beglerbey Turecki, ktory rezyd. w Banialuku M. S. Bośnii Jeſt tu Biſkup Łac. i mieſzka w Diokowarze mieście Sklawonii.

BOSPHORUS, nazwiſko Greckie cieśniu morſkich.

BOSSE, m. Fr. w Pow. Wexyńſkim, *m.* 2. od *Chaumont*.

BOSIGNES, m. Angiel. w Kornuwallii, wyſyła 2. Deput. na Parl.

BOSSU, piękny zamek z tyt. Hr. w Hannonii, bliſko S. *Guillain*.

BOST, wielkie piękne, i bardzo mocne M. Perſyi, ſ oł. Prow. Sableſtan. Zamek ma nayobronnieyſzy w tym Krol. Leży nad Inomedą, na połn. Kandaharu.

BOSTON, *Boſtonium*, wiel. piękne i mocne M. Ameryki połn. ſtoł. nowey Anglii, z portem dobrym, z ktorego więcey nad 300. okrętow naładowanych do Europy i do Ameryki corocznie wychodzi. Domy prywatne i publiczne ſą tu wſpaniałe. Ma Akad. i Drukarnię. Jeſt naypięknieyſzą oſadą Angielſką w Amer. Leży nad brzegiem morza, *m.* 3. od nowey Kambrydgi,

dł. 306. ſz. 42.

BOSTON, *Boſtonium*, M. Angielſkie w Prow. Linkoln, *m.* 35. na połn. od Londynu. Sł wieżą, ktora tu naypięknieyſzą ieſt w Anglii, wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt handl. z przyczyny wygodnego portu, leży nad rz. Withaną, przy Golfie Boſtońſkim, dł. 17. 22. ſz. 52. 53.

BOSFORT, m. Angiel. w Pro. Leyceſter, ſł. ieſt potyczką między Rychardem II. i Henrykiem VII. ktora założyła koniec woynom, i walkom dwoch wielkich domow, Yorku i Lankaſtru Xiążąt. Jeſt od Leyceſter *m.* 4.

BOTHMAR, Hr. Niem. w X. Zell, nad rz. Reuzą *m.* 7. od Zell.

BOTHNIA, znaczna Prow. Szwedzka nad Golfem tegoż im. ktory ią na 2. części dzieli, Botnią wſchodnią czyli Kaianię, i Botnią zachodnią. Brzegi odnogi Botnickiey ſą dobrze oſiadłe.

BOTZEN, ob Bolzano.

BOTZENBURG, piękne M. Niem. w Xſtwie Meklemburſkim z zamkiem nad Elbą, przez ktorą płynące ſtatki tu cło płacą.

BOVA, *Bowa*, m. Wł. z Biſk. w Krol. Neapol. w Kalabryi, bliſko Appenninu, *m.* 8. od Regio.

BOUCHAGE, Baronia Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Belleyes, inna tego im. ieſt w Piktawii.

BOUCHAIN, *Buccinium*, M. mocne w Hannonii Fr. ſtoł. krainy *Oſtervant*, założone od Pepina Krola. Skalda rz. go przedziela, Xżę Aureliańſki r. 1676. dobył go był, r. 1711. opanowali go ſprzymierzeńcy, ale r. naſtępuiącego odebrał go Marſzałek *Villars*. Jeſt o *m.* 3. od Kameraku, od Duaku 4. dł, 20. 58. ſz. 50. 17.

BOUCHARD, kępa Fr. i m. ſł. urodzeniem Andrz. *Ducheſne*, *m.* 7. od Tours.

BOUCET, Opac. Fr. w Arwernii, i tegoż im. Margr. Fr. pod imieniem *du Queſne m.* 3. od Etampes.

BOUDRY, m. i kaſztel. w X. *Neufchatel*, *m.* 2. od *Neufchatel*.

BOUFFLERS, niegdyś *Cagni*, m. Fr. z tyt. Xſtwa i zamkiem, przed ktorym ieſt wſpaniała ſtatua Ludwika XIV. *m.* 3. od Bellowaku.

BOVES, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od Ambianu.

BOUILLAS, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 2. od *Lectoure*, czyni 2400. liw.

BOUILLE, m. Fr. nad Sekwaną *m.* 3. od Rotomagu.

BOUILLON, *Bullio*, piękne M. Fr. w Xſtwie tego im. w Luxemburgu, z zamkiem mocno obronnym. Ztąd Godefryd Bouillon wziął nazwiſko po matce ſwoiey. Francuzi opanowali go r. 1676. i Ludwik XIV. oddał go familii Xżąt Buillońſkich. Jeſt od Sedanu *m.* 4. od Luxemburga *m.* 15. na z. dł. 22. 55. ſz. 49. 45.

BOUIN, wyſepka Fr. na brzegu Piktawii niż. kanałem tylko oddzielona od niey. Jeſt wkſztałt treykonta. Ma miaſto tego im. Mieſzkańcy nie płacą podatkow.

BOVINES, ob Bouyines.

BOVINO, *Bovinum*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kapitanacie z Biſk. *m.* 12. na połn. od Benewentu.

BOULAY, m. Fr. w Lotaryngii.

BOULAYE, Margr. Fr. w Burgundyi.

BOULBON, Hr. Fr. w Prowancyi.

BOULENCOURT, Opac. Cyſter. *m.* 10. od Troyes.

BOULENE, m. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim.

BOULETERANES, m. Fr. w pow. Ruſſylońſkim niczym nie ſą pamiętne.

BOULOGNE, *Bolonia*, wiel. piek. M. Fr. w Pikardyi ſtoł. pow. Bolońſkiego, leżącego w części połn. Pikardyi rozciągłego na *m.* 12. przyłączonego do korony Franc. pod Ludwikiem XI. Handel iego zależy na węglach kopalnych, i ma-

śle. Bolonia ma port i Bifk. Oyczyzną ieft X. *Quien.* Leży przy wyściu rz. Jany. *m.* 9. na z. od S. Omer, od Lilli 22. od Atrebaty 20. od Paryża 55. dł. 19. 16. fz. 50. 43. Jeft tego im. Baronia Fr. w Pow. Wiwareńfkim, i las z wiofką *m.* 2. od Paryża.

BOULON, Boulouere, Bouper fą m. Fr. nieznaczne.

BOUQUENON, ob. Saar-Bockenheim.

BOURBON, wyfpa, ob. Mafcareigne.

BOURBON-LANCY, *Borbonium-Anfelmum*, M. Fr. w Xftwie Burgundyi, fł. zamkiem i cieplicami wod mineralnych. Łaźnie wielkie fą tu pokładane marmurem, dzieło, iak wielu mniema Rzymian ieszcze. Od Autodunu na połud. *m.* 7. od Paryża 69. dł. 21. 26. fz. 46. 37.

BOURBON-L'-ARCHAMBAUD, czyli BOURBON-LES-BAINS, *Burbo-Archembaldi*, Burbon, m. Fr. w Pow. Burbońfkim, fł. łaźniami. Wody tu tak fą ciepłe, iż palca w nich bez oparzenia wytrzymać nie można, z tym wfzyftkim ani iaio w nią wrzucone nie twardnieie, ani zioła nie miękną. Wzięta woda ze źrzodła zaraz na ogień, nie prędzey wreć zaczyna, iak i nayzimnieyfza. Jeft od Nevers na połud *m.* 10. od Paryża 65.

BOURBONNE-LES-BAINS, m. Fr. w Szampanii fł. cieplicami, *m.* 7. od Langres, 10. od *Chaumont.*

BOURBONNOIS, Pow. Fr. Prowincyi Lugduńfkiey. Obfituie w zboże, owoce, drzewa, paftwifka, zwierzynę i wino. Nadany tyt. Xięftwa Parofrwa r. 1329. od Filipa Walezyufza Kr. Fr. dla Ludwika fyna Roberta, ktory był naymłodfzym fynem Ludwika S. Ten Xżę Ludwik miał fynow Piotra i Jakoba, oftatni ten ieft, od ktorego pochodzi dom panuiący we Francyi, Hifzpanii i Neapolu.

BOURBOURG, *Broburgus*, Burburg, m. Flandryi, opanowane zoftało od Franc. r. 1657. i im przyfądzone pokoiem Pyreneyfkim, mocą ktorego twierdze iego były zburzone. Jeft tu zgromadzenie dam zakon: godnie tylko urodzonych. Leży nad kanałem do Dunkierki prowadzonym, poł mili od *Gravelines*, od Dunkierki 4. dł. 19. 50. fz. 50. 55.

BOURDEAUX, *Burdigala*, Burdegala, dawne, wiel. piękne, bogate i iedno z celnych Miaft Fr. ftoł. Akwitanii i powiatu tego im. ArcyBifk. Burdegalfki, pifze fię Prymafem Akwitańfkim. Ma także Akademie umieiętności i fztuk wyzwolonych, Parlament założony od Ludwika XI. wielkorządztwo, grod, mennicę, Amiralftwo, trzy fortece i port ieden z naylepfzych we Fr. Nayznacznieyfzą fortecą ieft zamek zwany *Trompette*, ufortyfikowany od P. *Vauban.* Handel Burdegali zależy po więkfzey części na winach zwanych *Grave* i *Palud.* Pierwfzy gatunek ieft nayprzednieyfzy. Nazwane zaś fą podług rożności gruntu, na ktorym rosną. Corocznie bywaią tu dwa wielkie i wolne iarmarki. Leży nad Garumną, od Rupelli *m.* 35. od Paryża 130. od Bazzas 14. dł. 16. 55. fz. 44. 50.

BOURDELLE, *m.* 3. od *Perigueux.*

BOURG, w Normandyi.

BOURG-ARGENTAL, w Pow. Forez.

BOURG-L'AULT, w Pikardyi nad Oceanem.

BOURGDOISANS, *m.* 7. od Gracyanopolu, fą m. Fr. niczym nie znaczne.

BOURG, w Brefcyi, *Tamnum Burgos*, M. Fr. ftoł. Brefcyi, miało Bifk. do r. 1536. *Faber*, X. *Vaugelas* i *Faret* tu fię rodzili, *m.* 8. od *Macon*, od Belley 15. od Paryża 93.

BOURG-L'ABBE, ob. S. Lo.

BOURG-LARTIER, m. Fr. w Arwernii *m.* 9. od *Clermont.*

BOURG, nad Garumną m. Fr. w Pow. Burdegalſkim z portem, *m.* 4. od Burdegali.

BOURGACHARD, *Burgum Achardi*, m. Fr. w Normandyi, *m.* 6 od Rotomagu. Było zgromadzenie we Fr. zakonne Kanonikow regul. od tego m. zwanych, ale ci od ArcyBiſk. Rotomagſkiego r. 1768. zniesieni zoſtali.

BOURGANEUF, *Burgus novus*, M. Fr. w Marchii nad rz. Taurion, rezyd. wielkiego Przeora Maltańſkiego Arweńſkiego języka. Daie ſię tu widzieć wieża zbudowana od Żyzyma brata Bajazeta, *m.* 6. od Lemowiku, od Paryża 80.

BOURGES, Bituryga, *Bituriga*, dawne, wiel. i piękne M. Fr. ale mało ludne ſtoł. Pow. Bituryceńſkiego z ArcyBiſk. i Akad. prawa, fund. od Ludwika XI. r. 1466. Obywatele nie wiele handluią. Duchowieńſtwo tu ieſt liczne. Urzędnicy mieyſcy maią prawo Szlachectwa od Ludwika XI. ktory ſię tu urodził, nadane. Kosciol Katedr. ieſt wſpaniały w guście Gockim. Oyczyzną ieſt Burdalego i *Dechamp.* *m.* 12. na połn. od Nevers, 50. od Paryża. Jeſt w ſamym śrzodku Francyi. dł. 20. ſz. 47. 4.

BOURGET, m. Sabaudyi nad iez. tego im. ktory wpływa w Rodan, *m.* 6. od Chambery.

BOURGNEUF, m. Fr. z portem małym w Brytanii, *m.* 8. od Nantes. Inne ieſt o *m.* 2. od Rupelli.

BOURGOGNE, Burgundya, Prow. Fr. z tyt. Xſtwa Para, rozciągłe wzdłuż *m.* 45. wſzerz 30. Jeſt między Pow. Burbońſkim, Lugduńſkim, Niwerneńſkim, i Szampanią. Wydaie obficie zboże, owoce, a ſzczegolniey wina. Nie trzeba tey Prow. mieſzać z wielkorządztwem Burgundyi. Ta Prow. dawana była na opatrzenie braci młodſzych Krola Franc.

BOURGOGNE, Hr. ob. Franche-Comté.

BOURGOIN, m. Fr. w Delfinacie.

BOURGEN, *m.* 5. od Laval.

BOURGTHEROUDE, *m.* 5. od Rotomagu.

BOURGUEIL, ſą małe m. Fr. niczym nieznaczne.

BOURMONT, *Bunonis mons*, m. i grod Fr. *m.* 4. od *Neufchateau.*

BOURNAZEL, Margr. Fr. w Pow. Belloioceńſkim.

BOURNET, Op. Fr. czyni 4000. liwr. *m.* 5. od Angulemy.

BOURNENVILLE, wieś w Pikardyi z tyt. Xſtwa.

BOURNEVILLE, m. w Normandyi.

BOURNEZEAU, m. w Piktawii.

BOURNIQUEL, m. w Pow. Kahorſkim.

BOUSSAC, m. z zamkiem na ſkale w Pow. Bituryceńſkim.

BOUSSAGNES, m. w Langwedocyi.

BOUSSILLE, m. w Andegawſkim Pow. nie maią nic znakomitego.

BOUTONNA, rz. Fr. w Piktawii, wpada w Charentę.

BOUVINES, lub Pont-à-Bouvines, Bowiny, wieś w Flandryi, *m.* 3. od Lilli, ſławne wygraną Filipa Auguſta Kr. Franc. nad Ottonem Ceſ. r. 1214.

BOWSK, ob. Bauſk.

BOUXIERES, Opac. Fr. Kanoniczek, *m.* 1. od Nancy.

BOUXVEILLER, m. Fr. w Alſacyi *m.* 2. od Sawerny.

BOUZANNE, rz. Fr. wpada w Kreuzę przy Argenton.

BOUZEY, ziemia z tyt. Hr. w Lotaryngii.

BOUZONOILLE, Opac. w Lotaryngii, *m.* 3. od Sarlouis.

BOXTEHUDA, lub Buxtehuda, dawne M. Anzeatyckie Niem. w cyr. Saxonii niż. nad potokiem *Eſt*, ktory wpływa w Elbę, *m.* 5. od Hamburga, 17. od Bre-

my. Należy do Duńczykow, ktorzy ią zdobyli na Szwedach.

BOXTEL, m. Brabancyi Holl. z 2. ſtanowiſkami dla okrętow, *m.* 2. od *Bois-le-duc.*

BOYAVAL, wieś w Artezyi niedaleko *S. Pol*, w ktorey ieſt ſtudnia głęboka ſtop 120. ktora niekiedy nie ma nic wody, a czaſem wylewa wierzchem i potok czyni; obfitość ta nie pochodzi z deſzczow, ale tylko gdy wiatr połnocny wieie.

BOYLE, ziemia w Hrabſtwie Roſkommon, w Irlandyi, ktora dała imie iedney familii, *m.* 6. od Roſkommony.

BOYNES, m. Fr. w Aureliańſkim, *m.* 2. od *Pitiviers.*

BOZOLO, m. z zamkiem i powiat w X. Mantuańſkim, graniczy z Kremoneńſkim, *m.* 6. od Mantuy.

BOZOULS, m. Fr. *m.* 4. od Rodez.

BRABANCON, wieś z zamkiem i tyt. Xſtwa w Hannonii *m.* 1. od *Beaumont.*

BRABANCYA, *Brabant*, *Brachbantum*, wiel. Prow. Niderlandu z tyt. Xſtwa graniczy z Biſk. Leodyiſkim, z Geldryą, Hrabſtwem Namur, Hannonią i Flandryą. Dzieli ſię na Auſtryacką ku połud. w ktorey M. S. Bruxella, i Hollenderſką ku połn. w ktorey Breda, Bergopzoom, Bois-le-duc, ſą miaſta celne. Manufaktury koronkowe, ſzpalerowe i kamlotowe wſławiaią kray ten i bogacą. Większe rzeki Brabancyi ſą Eſkalda, Dyla, Rupel, Demel, Netha, i Sekwana, ob. Niderland.

BRACCIANO, *Braccnnum*, piękne M. Wł. w Kampanii Rzymſkiey z tyt. Xſtwa Familii Urſinow, nad iez. Bracciano, o 6. *m.* i poł od Rzymu. dł. 29. 45. ſz. 42. 4.

BRACŁAW, *Braclavia*, M. i Woiew. Polſkie. Przyłączone było razem do Korony z Woiew. Ruſkim. Graniczy z Tatarami, Multanami, z Woiew. Podolſkim, Wołyńſkim i Kiiowſkim. Grunta ma na podziw żyżne, i w kruſzec gdzie niegdzie obfite. Herb iego Xiężyc niepełny w krzyżu. Mundur: kontuſz iaſno ſzafirowy, wyłogi ponſowe, żupan biały. Dzieli ſię na Pow. Bracławſki, Winnicki, i Zwinogrodzki. Ma Woiewodę i Kaſztelana. Seymikuie w Winnicy, obiera 6. Poſłow i 2. Deput. Ma ſwych pogranicznych Sędziow, ktorzy zachodzące kłotnie między Obywatelami i Tatarami, z Kommiſſarzami Tatarſkiemi rozſądzaią. Bracław leży nad Bugiem, założony od Alexandra Kr. Pol. przeciw napaściom Tatarow r. 1497. Jeſt Stwo niegrod. Wzięty był od Turkow r. 1672. ale we 3. lata odebrany zoſtał. Od Kamieńca Podol. *m.* Pol. 29. dł. 47. 15. ſz. 48 49.

BRADFORT, kraina Angiel. w Prow Shrop, z tyt. Hr.

BRAGA, *Braca*, *Brague*, wiel. i piękne M. Portugal. ſtoł. Prow. *Entre Minho & Duro*, z Arcy Biſk. maiącym dochodu rocznego 40000. dukatow, do ktorego to miaſto nal. z włościami intratnemi. Nayſł. z Arcy Biſkupow Bragańſkich był Bartłomiey z Martyrow. Zborow Kościelnych kilka tu mianych było. Od Kompoſtelli *m.* 35. od Lizbony 66. dł. 9. 30. ſz. 41. 30.

BRAGANZA, Bragancya, *Bragance*, *Brigantia*, znaczne M. Portugal. z zamkiem, ſtoł. Xſtwa Braganckiego, w Prow. *Tralosmontes.* Jan II. Xżę Bragancyi zoſtał Krolem Portug. r. 1640. pod imieniem Jana IV. Tron ſpadał na potomſtwo. Odtąd to Xięſtwo należy do familii panuiącey. Teraźnieyſza Marya Franciſzka Izabella Krolowa Portugal. ieſt z domu Braganckiego. Leży przy gran. Gallicyi *m.* 13. od Mirandy, 36. od Bragi. dł. 11. 20. ſz. 41. 47.

BRAGEAC, Opac. Fr. *m.* 6. od Aurylliaku.

BRAGNY, Margr. Fr. w Burgundyi, *m.* 5. od Nuits.

BRAHIŁOW, M. Wołoſkie

nad Dunayem przy uyściu Serety, *m.* 10. na półn. od Sylistryi Mo-fkale opanowali go r. 1770.

BRAID-ALBAIN, czyli ALBANIA, Prow. półn. Szkocyi, między Argylą, Atholią, i Straterną. Mieszkańcy są woienni i dziwnie oszczędni. Od tego kraiu Synowie familii Krolewskiey w Szkocyi brali tytuł Xiążąt Albanii.

BRAIN, m. Fr. w Andegawskim.

BRAINE, *Brennacum*, m. Fr. z tyt. Hr i Opac. czyniącym 7000. liwr *m.* 4. od Wessyonu.

BRAINE L'ALLEU, *Bronium*, m. Brabancyi Austr. *m.* 3. od Halli, 5. od Bruxelli.

BRAINE-LE-COMTE, *Brenna Comitis*, m. Hannonii Austr. Od Bruxelli *m.* 6. od Mons. 5.

BRAKEL, *Brachelia*, m. Niem. w Westfalii niegdyś Ces. *m.* 5. od Paderborny.

BRAKLEY, M. Angiel. w Prow. Northampton, ma nazwisko z Angiel. od wielości tu rosnącey paproci. Wysyła 2 Dep. na Parl. od Londynu na półn. *m.* 20.

BRAKON, forteca Franc. w Franszkoncie, blizko *Salins*, zbudowana od Ludwika XIV.

BRAMOWIE, *Bramas*, Narod Azyatycki wgłąb Krol. Awańskiego, i Pegwańskiego osiadły.

BRAMPER, m. Angiel. w Prow. Suffex, obiera 2. Deput. na Parl.

BRAMPUR, wiel. M. Azyatyckie w Państwie Mogołu, stol. Krol. Kandyshańskiego z zamkiem, w ktorym pałac Krolewski. Narod iest Bałwochwalski. Handluią naywięcey materyami bawełnianemi. Brampur leży nad rz. Tapetą.

BRANCA, Branka, czyli wyspa biała, wyspa mała na Oceanie Atlantyckim, iedna z wysp Kapu zielonego, na z. wyspy S. Mikołaia. Jest to skała wysoka i spadzista, bez wody słodkiey i mieszkańcow. Na tey iedney z wysp tych znayduie się osobliwe źwierze *Guana*, podobne do iaszczurki.

BRANCAS, wieś Fr. z tyt. Xięstwa w Prowancyi.

BRANCHS, m. Fr. *m.* 2. od Turony.

BRANCOURT, m. Fr. *m.* 4. od Laony.

BRANCION, wieś Fr. *m.* 2. Tours, zkąd imię dawney familii we Fr.

BRANDEBURG, *Brandeburgum*, wiel. i dawne M. Niem. w Saxonii wyż. w srzedniey Marchii Brandeburskiey. Miało swego Bisk. ale odmiana Religii Katol. go zniosła. Jest handlowne. Leży nad Hawlem, *m.* 10. na z. od Berlina, od Magdeburga 16. od Wittembergi 15. dł. 30. 45. sz. 52. 32.

BRANDEBURG nowy, znaczne M. Niem. w cyr. Saxonii niż. w Xstwie Meklemburskim, *m.* 8. od Waren, 16. od Szczecina.

BRANDEBURG, M. dosyć wiel. Krola Pruskiego, z zamkiem pięknym, przy brzegach Frischaffu a uiściu Pregla, *m.* 5. od Krolewca, 32. od Gdańska, w Prusiech w cyr. Natangii. dł. 38. 50. sz. 54. 37.

BRANDEBURSKIE Elektorstwo, czyli MARCHIA, iest znaczny Kray Niem. między Pomeranią, Meklemburgiem, Polską i Szląskiem. Dzieli się na 5. części: *Alt Marck*, czyli starą Marchią, *Mittel Marck*, srzednią, *Neue Marck*, nową, *Pregnitz*, i *Uker Marck*. Prow. ta często odmieniała Panow. *Mutavit Dominos Marchia sæpe suos*. Ustąpiona nakoniec była r. 1417. Fryderykowi Burgrabiemu Norymberskiemu z domu Hohen Zollern, ktory go dzisiay posiada w Fryderyku II. Krolu Pruskim z niego pochodzącym. Dwor iest Kalwiński, mieszkańcy naywięcey są Lutrzy, Katolicy też są cierpieni. Nietrzeba mieszać Elektorstwa z Państwami Elektora Brandebur. ktory nadto posiada Pomeranią,

Xſtwa Magdeburg, Kliwią, Halberſtadt, Minden, i Newſzatel, Hrabſtwa Marchii, Rawensberg, Lingen, Teklenburg, i Murſkie, przytym Szląſk i Oſtfryzyą.

BRANDEIS, m. Czeſkie z zamkiem, w cyr. Kaurzymſkim, nad Elbą *m.* 5. od Pragi, od Warſzawy 82.

BRANGES, wieś Fr. i Hr. *m.* 5. od *Chalons*. *Brantes*, Magr. Fr, w Hr. Weneſſyńſkim.

BRANTOME, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3600. liwr. *m.* 4. od *Perigueux*.

BRANSK, m. i ziemia Pol. w Woi. Podlaſkim mieyſce ſądow i ſeymikow ziemſkich, od Warſzawy na w. *m.* 21.

BRASSAC, Margr. Fr. w Pow. Kahorſkim.

BRASŁAW, *Braslavia*, M. Pol. i powiat w Woi. Wileńſkim. Ma Stwo. grodowe, ſwych Urzędnikow i Marſzałka dożywotniego. Jeſt tu Opac. obrządku Greckiego, i zamek ſtary ſypany. Leży nad iezioren, *m.* 20. na połn. od Wilna.

BRASSOW, *Kronſtadt*, *Corona*, mocne M. w Xſtwie Siedmiogrodzkim, z tyt. Hr. nad rz. Burczelą, *m.* 20. od Targowiſka na połn. tyleż na w. od Hermanſtadtu.

BRAVA, *Brawa*, czyli S. Jana, iedna z wyſp Kapu zielonego w Afr. mieſzkana od Portugal. ſławna winami przedniemi. Ziemia ieſt gorzyſta, obſituie w pſzenicę Turecką, melony wodniſte, patany, dynie, konie, oſły, świnie, i ſaletrę. Brzegi ſą połowne w ryby. Ma wiele ſtanowiſk dla okrętow, naylepſze z tych ieſt zwane *Fuerno*.

BRAVA, *Brawa*, M, Afr. na brzegu Aian, z portem doſyć dobrym. Czyni mały ſtan Republikancki niepodległy, pod protekcyą iednak Portugalczykow, *m.* 35. od Magadoxo.

BRAUNAU, *Braunodunum*, M. Niem. w Bawaryi nad rz. Inną *m.* 9. od Paſſau.

BRAUNFELS, M. Niem. w Hr. Solms, *m.* 2. od Wetzlaru.

BRAUNSBERG, ob. Brunsberga.

BRAUX, m. Fr. w Szampanii *m.* 2. od *Charleville*.

BRAY, nad Sekwaną, m. Fr. w Szampanii, i Baronia z tyt. Para. Inne ieſt nad Sommą w Pikardyi. Tegoż im. ieſt kraina Fr. w Normandyi wyż. między Wexynem i Pikardyą.

BRAZYLIA, lub Brezylia, *Brazylia*, kray wielki Ameryki południ. z tyt. Xſtwa przywłaſzczonym dla naſtępcow Tronu Portugal. odkryty ieſt od Dom. Pedro Alvarez Kabral Portugalczyka r. 1500. 24. Kwietnia, ktory dał iey imie zrazu S. Krzyża, iż na znak iuż ſwego niby kraiu, dokąd tegoż czaſu Hiſzpani przybyli, wetknął krzyż w ziemię. Graniczy na w. i połn. z morzem, na z. z Amazonami, na połd. z Paragwaią. Prow. ta ieſt nayobfitſzym źrzodłem bogactw Portugalii. Wody ma dobre, powietrze lubo ciepłe, zdrowe iednak, i ziemię żyżną. Cukru wydaie na podziw wiele, ktory tu ieſt nayprzednieyſzy, bydła ma mnoſtwo, zaroſłe laſy drzewem brezyliowym, ſłużącym do farby czerwoney, kobaybą, z ktorego naylepſzy wyciągaią balſam, i Ippekakuaną używanym bardzo do lekarſtw. Daie ſię tu widzieć mały ptaſzek cudney piękności, głoſu ſłowiczego, wielkości iak mucha, zwany Kolibry. Znayduie ſię tu wiele małp, papugow, i innych nam nieznanych zwierzow i roślin, doſtatek kruſzcow złotych, i ſrebrnych, dyamentow, tak wiele, iż Krolowie Portugl. boiąc ſię, aby nie ſtaniały, zakazali ich ſzukania, uſtanowiwſzy ſzczupłą kompanią, ktoreyby tylko było wolne ich ſzukanie. Wſkarbcu Krola Portug. ieſt znaleziony tu dyament ważący 1624 karatow, ceniony 224. millionow funtow ſzterlingow. Odkryto tu 4ty gatunek rubinow i topaziow, kray

ieſt mieſzkany od Portugal. i wielkiey liczby ludu im niepodległego, ktory ieſt dzikim, i chodzi po części nago, ieſt mocny i mało znaiący chorob. Lubią ſię ſtroić w piora, ktore ſobie obwiązuią koło ſkroni, maią święta, na ktorych wielkie czynią weſołości, oſobliwie nim ieść maią iakiego niewolnika. Jedzenie z chwytanego nieprzyiaciela, oſobliwie Portugalczyka, maią za naywiększy heroizm, i czynią to z obrządkami tak dzikiemi, iż ledwie ſą podobne do wiary. Dzieli ſię Brazylia na 15. kapitanii, z ktorych 8. do korony, reſzta do prywatnych panow Portugal. należy, podległe rządom iednego Vicereya. M. S. Brazylii ieſt S. Salwador.

BREAUTE, m. Fr. z tyt. Mar. w Normandyi.

BREBICES, ob Berbice.

BREBINCE, rz. Fr. w X. Burgundyi wpada w Ligerę.

BRECHIN, *Brechinim*, M. Szkocyi połn. w Anguzyi, ſławne handlem bydła, i łoſiow, i wygraną tu odnieſioną od Szkotow nad Duńczykami, wyſyła Dep. na Parl. *m.* 16. na połn. od Edymburga, 7. od S. Andrzeia, dł. 15.20. ſz. 56.47.

BRECKNOCK, *Brechinia*, Prow. Angiel. w X Wallii, zawiera około 600000. łanow gruntu. Obfituie w zboże, bydło, ryby, i wydry. Wyſyła 1. Dep. na Parl. Brecknock ieſt M. S. prowadzi handel naywiększy wełną. Mieſzkane było niegdyś od Rzymian. Jeſt mieyſcem ſądow, wyſyła 1. Dep. na Parl. *m.* 45. od Londynu, 10. od Herfordu na z. dł. 14. 2. ſz. 52. 8.

BREDA, *Breda*, piękne i mocne M. Brabancyi Holl. ſtoł. Baronii tego im. ſame bagna i wody czynią go obronnym mimo twierdzy dobrych. Katolikow znayduie ſię tu więcey niż Proteſt. r. 1577. garnizon poddał Bredę ſtanom Holl. r. zaś 1581. Klaudyuſz *Barlaimont* odzyſkał ią za pomocą Barona Frezyna, ktory tu był więźniem. Znowu r. 1590. Xżę Maurycy zdobył ią na Hiſzpanach, Spinola uczynił ſię iey panem r. 1625. ale r. 1637. Xżę Arauzykańſki odebrawſzy ią przywrocił Hollendrom. Leży w rowninie żyżney i miłey, od *Bois-le-Duc*, na z. *m.* 9. od Antwerpii 10. od Amſterdamu 24. dł. 22. 20. ſz. 51. 35.

BREDERODA, włości Hollandyi połn. o *m.* 1. od Harlemu.

BREDON, m. Fr. w Arwernii.

BREFORT, M. mocne Holl. w Hr. Zutfanii, *m.* 2. od Groli.

BREGANCON, *Briganconia*, mocny zamek Fr. w Prowancyi na ſkale i na wyſepce brzegu morza śrzodziemnego, między Toulon i Tropez.

BREGENTZ, *Bregentium*, M. i Hr. Niem. w Tyrolu, do domu Auſtr. nal. Jeſt nad iez. Konſtancyenſkim, *m.* 7. od Appenzell.

BREHAL, *m.* 4. od *Coutances*. *Brehemont*, o *m.* 5. od Turony, ſą m. Franc.

BREMA, wiel. ludne, i mocne M. Niem ſtoł. Xſtwa Bremeńſkiego w Saxonii niż. z ArcyBiſk. ſekularyzowanym przez traktat Weſtfalſki r. 1648. i oddany pod tyt. Xſtwa Szwedom, w ktorych ręku było do r. 1712. w ktorym opanowali go Duńczykowie. Ci znowu uſtąpili go r. 1715. Elektorowi Hannowerſkiemu, i Szwecya przymuſzona była podpiſać to uſtąpienie w traktacie Sztokholmſkim. Xſtwo więc Bremeńſkie nal. dziś do Elektora Hannower. Ale Brema M. ieſt wolne, Ceſ. i Anzeatyczne, Katedra ſama, ktora podlegała niegdyś ArcyBiſk. oddana ieſt Elektorowi. Handel tu ieſt wielki. Oyczyzną ieſt Eggelinga, *m.* 9. na z. od Oldemburga, 36. od Brunſzwiku, 28. od Luneburga, dł. 26 20. ſz. 53. 10.

BREMEGARTEN, *Bremogartum*, Bremgarta, piękne, bogate, i doſyć wiel. M. Szwayc. w powiecie *Freyen Aempter* między

kan-

Kantonem Zurychu i Berny. Handel iego osobliwie na papierze zależy. Wprowadzony tu był Kalwinizm, lecz r. 1532. powrociła Religia Katol. Jest Oyczyzną Bullingera; *m.* 4. od Zurychu, 2. od Bady. dł. 25. 55. sz. 47. 20.

BREMERFURD, *Bremefurda*, m. Niem. w cyr. Saxonii niż. w X. Bremeńskim, *m.* 13. od Bremy.

BRENDOLA, m. Weneckie w Prow. Wincentynie, zalecone zdrowym powietrzem.

BRENNA, mała Kraina Fr. między Pow. Turoneńskim, Bituryceńskim, i Piktawią. *Meziere* iest M. S.

BRENTA, rz. w Państwie Weneckim, wpada w Golf Wenecki przy Tarencie.

BRESCON, forteca na iedney wyspie morza śrzodziemn. naprzeciw Agdy o milę od tego miasta.

BRESCIA, *Bresse*, *Brixia*, dawne, wiel. ludne, piękne i mocne M. Wł. stoł. Brescyany, z fortecą i Bisk. r. 1517. Franciszek I. przymusił Xcia Medyolańskiego do oddania iey Wenetom. R. 1769. trzęsieniem ziemi była skołatana. Broń ognista piękna ztąd wychodzi. Kościoł Katedr. zamek, zbroiownia, i wieża, zwana *Pallada*, zdobią miasto. Oyczyzną iest Kapreola. Leży w rowninie miłey nad Garzą, *m.* 11. od Bergamu, 15. od Mantuy, 38. od Wenecyi. dł. 27. 40. sz. 45. 31.

BRESCIANA, *Briscanus*, lub *Brixianus ager*, Prow. Wł. Rzepltey Weneckiey, między Gryzonami, Weronezą, Mantuańskim Xstwem i Bergamaskiem. Obfituie w wino, żelazo i zboże. M. S. iest Brescia.

BRESLAU, ob. Wrocław.

BRESLE, m. Fr. w Lugduńskim, *m.* 4. od Lugdunu. Jest między gorami. Tego im. rz. w Normandyi wpada w morze przy Treport.

BRESSE, *Bressia*, Prow. Fr. od r. 1601. z tyt. Hr. między Burgundyą, Franszkontem, i Sabaudyą. Ta Prow. ma swe stany osobne. M. S. Bourg.

BRESSIEUX, m. Fr. w Delfinacie *m.* 6. od Gracyanopolu.

BREST, *Brivates*, M. Fr. w Brytanii niż. z zamkiem na skale spadzistey ku morzu, i z portem iednym z naypięknieyszych, i naybespiecznieyszych we Fr. przy wielkiey odnodze morskiey, ktorey zatoka obiąć może 500. okrętow woiennych, ale wniyście ma trudne i ciasne. Ludwik XIV. wystawił tu zbroiownią. Próżno Anglicy port ten kusili się opanować r. 1694. Jest o *m.* 12. na polud. od *Morlaix*, od Rennes 48. od Paryża 129. dł. 13. sz. 48. 22.

BRETAGNE, ob. Brytania.

BRETEN, m. Niem. w Szwabii, oyczyzna Melanchtona, *m.* 4 od Filipsburga.

BRETEUIL, *Britolium*, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Hr. sławne iest handlem żelaza, *m.* 26. na z. od Paryża. Inne m. tego im. o *m.* 6. od Ambianu, ma Opactwo czyniące 10000. liwr.

BRETIGNY, wieś wyspy Fr. o *m.* 1. od *Mont-l'heri*. Inna o *m.* 2. od Karnutu, sławne traktatem pokoiu między Francyą i Anglią r. 1360.

BRETONCELLES, *m.* 5. od Mortagne.

Breves, *m.* 2. od Clamecy, są m. Fr.

BRETZENHEIM, Hr. Państwa Niem. w Elektorstwie Kolońskim.

BREUIL-BENOIST, i *Breuil-Herbaud*, są Opac. Fr.

BREY, m. Niem. w Bisk. Leodyiskim, *m.* 6. od Mastrychtu.

BREZE, m. i Margr. Fr. *m.* 2. od Saumur.

BREZYLIA, ob. Brazylia.

BRIANCON, *Brigantia*, dawne M. Fr. w Delfinacie i Powiat. Ma zamek mocny na skale. Lesdygierowie opanowali go byli r. 1590. Ił. iest manną, ktorą tu obficie zbie-

raią na liściach modrzewowych. Od Embrunu *m.* 7. na połn. dł. 24. 20. ſz. 44. 46.

BRIARA, *Brivadurum*, m. Fr. w Pow. Gatyneńſkim nad Ligerą, ſł. kanałem łączącym Ligerę z Sekwaną maiącym od tego miaſta nazwiſko. Jeſt od Aurelianu *m.* 14. na połud. od Paryża 35.

BRIAS, Hr. Fr. w Artezyi, *m.* 1. od S. Pol.

BRIATESTA, *m.* 5. od Alby.

Brice, *m.* 5. od Paryża ſą m. Franc.

S. BRICE, m. Fr. z Margr. handlowne na wina, *m.* 2. od Antyzyodoru.

BRICQUEBEC, m. Fr. w Normandyi niż. *m.* 3. od Walony.

BRIDGENORTH, m. Angiel. w Prow. Shrop, wyſyła Dep. na Parl. Jeſt nad rz. Sawerną, nad ktorą ma moſt piękny, o *m.* 40. na połn. od Londynu.

BRIDGETOWN, M. Amer. w Barbadzie zwane miaſtem S. Michała. Jeſt piękne, ludne, handlowne, obronne i bogate. Mieſzkańcy ſą obyczayni, i w wſzelkim gatunku znayduią ſię tu rzemieślnicy.

BRIDGEWATER, m. Angiel. w Prow. Sommerſet, z tyt. Xſtwa, wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt o *m.* 40. na z. od Londynu.

BRIDLINGEN, ob. Burlington.

BRIDFORT, m. Angiel. w Prow. Dorſet, wyſyła 2. Deput. na Parl. Ztąd naylepſze wychodzą liny okrętowe, *m.* 40. na połd. od Londynu.

BRIA, Bryeńſki Pow. we Fr. między Szampanią i wyſpą Franc. do tych 2. Prowincyi wielkorządztwa należący przez połowę.

BRIE, m. Fr. *m.* 3. od Angulemy.

BRIE-COMTE-ROBERT, m. Fr. nazwane od założyciela ſwego Roberta Krolewicza Franc. Hrabi *de Dreux*.

BRIEG, ob. Brzeg.

BRIELA, *Brille*, m. nadm. Holl. ſtol. wyſpy Woorny. Sławne urodzeniem Admirała Tromp. Wilelm *de la Mark* opanował ią r. 1572. To zdobycie rzuciło fundament Rzepltey. Jeſt przy uyściu rz. Mozy, *m.* 5. od Rotterdamu. dł. 21. 31. ſz. 51. 53.

BRIENNE, *Breona*, m. Fr. w Szampanii bliſko rz. Alby, dzieli ſię na dwa miaſta. Tego im. ieſt Hr. Fr. *m.* 6. od Laony, od ktorego bierze imie dawna familia Fr.

BRIESNON, lub Brionon, m. Fr. w Szampanii, nad rz. *Armancon*.

BRIEUX, *Briconium*, M. Fr. w Brytanii wyż. z Biſk. i portem dobrym. Oyczyzna Duarena. Jeſt w gruncie żyżnym, w zboże i owoce, połmili od morza, od Rennes na połn. *m.* 20.

BRIEY, m. Fr. w Lotaryngii.

BRIEZEN, piękne M. Niem. w Marchii śrzedniey Brandeburſkiey, *m.* 8. od Wittembergi.

BRIGNAIS, *Priſciniacum*, m. Fr. *m.* 2. od Lugdunu, ſł. potyczką r. 1362. na ktorey poległ Jakob Burbon Hr. Marchii.

BRIGNOLES, *Brinonia*, M. Fr. w Prowancyi, ſł. dobremi śliwkami. Oyczyzna Paroſſela i le Brun. Leży między gorami w miłym położeniu. Od Toulonu na połn. *m.* 6.

BRIGUEIL, m. Fr. *m.* 3. od Montmorillony.

BRIHUEGA, m. Hiſzp. w Kaſtylii nowey nad rz. Tanuyą, *m.* 13. na w. od Madrytu.

BRILLAC, m. Fr. w Piktawii.

BRINDISI, Brunduzyum, *Brunduſium*, *Brindes*, dawne i znaczne M. Wl. w Kr. Neapol. w Pow. Lekceńſkim, forteca i port, ktorego część zruynowali Wenetowie. Sławne śmiercią Wirgiliuſza, a Oyczyzną Pakuwiuſza. Leży nad morzem *m.* 13. na w. od Tarentu. dł. 35. 40. ſz. 40. 52.

BRINN, *Bruna*, M. głowne i

mocne w Morawii. Jeſt doſyć wielkie i budowne. Tu ziazd ſtanow miany bywał na przemian z Ołomuńcem. *Spilberg* zamek, ktory ieſt na wzgorce za miaſtem, ſłuży, mu za obronę. Krol Pruſki r. 1742. go oblegał. Leży bliſko rz. Swaty *m.* 10. od Znaymu, 20. od Wiednia, *m.* Pol. od Krakowa 42. dł. 24.43. ſz. 49.

BRIONNE, *Brionta*, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Hr. nad Rillą, *m.* 7. od Rotomagu.

BRIORD, Hr. Fr. *m.* 4. od Belley.

BRIOUDE, *Brivas*, M. Fr. w Arwernii niż. Dwa ſą maſta tego im. o poł milę od ſiebie, iedno z nich dawne, maiące moſt wielki na iedney arkadzie architektury przedziwney; drugie nowe z kapitułą kanon. ktorzy ſami tylko ſą ſzlachta, i piſzą ſię Hrabiami. Jeſt od Iſſoire *m.* 6. od Paryża 90.

BRIOU, w Piktawii.

BRIOUZE, w Normandyi, ſą m. Fr.

BRIQUER, m. w Piemoncie, *m.* 1. od Pignerol.

BRISACH-VIEUX, *Briſacus mons*, Bryſak dawny, M. Niem. niegdyś ſtoł. Bryzgowii i Ceſarſkie. Należy do domu Auſtr. wzięte było od Franc. r. 1638. i 1703. Jeſt nad Renem, nad ktorym moſt tu ieſt wielki na łyżwach. Twierdze iego ſą zwalone. *m.* 12. od Strazburga, 10 od Bazylei, dł. 25. 28. ſz. 48. 8.

BRISACH-LE-NEUF, Bryſak nowy, piękne M. Fr. w Alſacyi zbudowane z rozkazu Ludwika XIV. na przeciw Bryſaku dawnego, umocnione twierdzami od Pana *Vauban*, połmili od Renu, 12. od Strazburga.

BRISGAU, Bryzgowia, *Briſgovia*, kray Niem. w Cyr. Szwabii nad brzegiem wſchodnim Renu, ktory go dzieli od Alſacyi. Jeſt iednym z ſtanow dziedzicznych domu Auſtr. ktory nayznaczniey ſzą część iey poſiada. Wyżſza należy do domu Badeńſkiego. M. S. Freyburg.

BRISSAC, *Bracum Saccum*, M. Fr. w Andegawſkim pow. z tyt. Xſtwa, ſł. potyczką tu ſtoczoną bliſko r. 1067. między Godefrydem, Barbu i Fulkonem Rechinem bratem ſwym. Od Andegawu *m.* 4. Jnne ieſt tego im. w Langwedocyi.

S. BRISSON, m. Fr. i pierwſza Baronia w pow. Bituryceńſkim, ſł. wytrzymanym mężnie oblężeniem pod Ludwikiem grubym. Należy do domu Sekwierow, dla ktorych nadane ieſt tyt. Margr. r. 1653.

BRISTOL, *Briſtolium*, M. Angielſkie w Sommerſetshire, wiel. ludne, piękne, handl. i naybogatſze po Londynie, z portem, tytułem Hr. i Biſk. ſł. iarmarkami, wodami mineralnemi, i kościołem, w ktorym dzwon naywiękſzy ieſt w całey Anglii. Wyſyła 2. Dep. na Parl. ieſt nad rz. Awaną, *m.* 10. od Glocester. 32. na z. od Londynu dł. 15. ſz. 51. 27.

BRISTOL, m. Ameryki półn. w Barbadzie, bardzo ludne i handl. obronne dwoma fortecami, należy do Anglikow.

BRIVE-LA-GAILLARDE, *Briva-Curretia*, piękne M. Fr. w pow. Lemowiceńſkim. Zdobią go budowle, ma ſądy, ieſt w miłey i żyżney rowninie *m.* 4. od Tulles, 116. od Paryża.

BRIVESAC, w Limowiceńſkim, *Brix*, w Normandyi *m.* 2. od Walony ſą m. Franc. ob. Bruick.

BRIXEN, piękne M. Niem. w Tyrolu z Biſk. gmachy publiczne tu ſą wſpaniałe. Biſkup ieſt Panem, ale pod protekcyą Hrabiow Tyrolſkich. Leży w gruncie obfitym w przednie wina, *m.* 6. na w. od Tyrolu, 16. od Trydentu, dł. 29. 25. ſz. 46. 36.

BROC, m. Fr. w Arwernii, *m.* 1. od Iſoire.

BROD-DEUTSCH, i *Boemiſch*, Brod. Niemiecki i Czeſki,

są dwa miasta w Czechach, pierwsze w Cyr. Czasławskim nad Sazawą, ktore związkowi opanowali r. 1742. drugie iest w Cyr. Kaurzymskim.

BROD-UNGARISCH, Brod. Węgierski, M. Morawskie, w Cyr. Hradyshkim, zalecone wodami mineralnemi *m.* 3. od Hradyshu.

BRODERA, lub Broudera, M. Azyatyckie w Państwie Mogołu, nal. do Krol. Guzaraty sł. dobremi płotnami, indychem, i laką farbą.

BRODT, lub Brod, *Broda*, mieysce mocne w Węgrzech, w Hr. Possegeńskim nad Sawą w Sklawonii, sł. zwycięztwem odniesionym nad Turkami r. 1688. od Posegi *m.* 8. od Gradyski 11. dł. 36. sz. 45. 15.

BRODNICA, *Strasburg*, m. i Pow. ziemi Michałowskiey pod pan. Pruskim sł. traktatem między Kazimierzem Kr. Pol. i Ludwikiem Xciem Bawaryi; pamiętne także przegraną tu Szwedow z Koniecpolskim. Jest nad rz. Drwęcą od Torunia na w. *m.* 9.

BRODY, M. Pol. w Woi. Wołyńskim, teraz pod pan. Austr. iest stoł. dystryktu Brodzkiego w cyr. Lwowskim. Od Koniecpolskiego kasztelana ufortyfikowane, zamieszkane od mnostwa żydow, ktorych tu na 40000. liczono, ich handlami sławne. Jest familii Potockich, od Lwowa *m.* Pol. 13. od Dubna 7.

BRON, (*Nieder* i *Ober*) Bron wyższy i niższy, dwa miasta iedno przy drugim, w Hr. Linangi, w Alsacyi niż. *m.* 4. od *Haguenau*. Należy do Hrabiow *de Linange*, i Xiążąt *Hohenloe*.

BRONCHORST, Hr. Niem. *m.* 1. od Zutfanii nad rz. Isselą.

BRONNO, M. w X. Medyolańskim, gdzie r. 1703. Cesarscy porazili Franc. *m.* 4. od Pawii.

BRONPRES, m. Fr. w Bressyi, sł. grobem Filiberta Xcia Sabaudyi, i iego familii.

BROUAGE, piękne i mocne M. Fr. w pow Santoneńskim z portem. Zupy solne tu są nayznaczniey-sze we Franc. a ktore wielki czynią odbyt. Od Rupelli *m.* 6. od Paryża 108.

BROUSSE, w Arwernii.

Brue-des-Grignoles, *m.* 14. od Burdegali.

Bruch, w pow. Agineńskim.

Brudges, w Bearnie są m. Fr.

BRUCK, lub Brugg, M. Szwaycarskie w Argowii, w ktorey iest trzecim miastem wolnym nad rz. Aarą z mostem pięknym. Jest tu *Collegium*, w ktorym wielka biblioteka iest publiczna *m.* 5. od Arawii.

BRUGES, *Bruga*, *Brugæ*, wiel. i piękne M. Flandryi Austr. z Bisk. Wśrzod wielkiego rynku znayduie się gmach publiczny zwany szkołą Bogardow, fund. r. 1411. gdzie około 130. dzieci sierot edukuie się darmo. Wiele ztąd uczonych, wielu Biskupow, Opatow, i sł. ludzi wyszło. W tym to mieście Filip dobry Xżę Burgundyi postanowił r. 1430. Order złotego Runa. Holl. szturmowali Brugę r. 1704. i poddała się związkowym r. 1706. odzyskali ią Francuzi r. 1708. znowu tu związkowi weszli 1709. 1745. takoż zdobyli ią Franc. oyczyzną iest Jana Brugeńskiego, ktory wynalazł sposob malowania pod oley. Jest nad kanałem, w rownini, *m.* 3. od morza, i od Ostendy, 10. od Gandawy, od Antwerpii na z. 14. dł. 20. 47. sz. 51. 11'. 30".

BRUNETO, lub Brugneto, *Brunetum*, M. Wł. w Rzpltey Genueńskiey z Bisk. leży pod Apenninem, *m.* 15. od Genuy.

BRUGUIERE, m. Fr. *m.* 1. od *Castres*.

BRUICK, lub Bryx, m. Krolewskie Czeskie w cyr. Zatzenskim, *m.* 20. na połn. od Pragi.

BRUMPT, m. Fr. w Alsacyi, *m.* 3. od Strazburga

BRUNA, ob *Brinn*.

BRUNCHAMEL, m. F. w Laoneńskim pow.

BRUNETTE, forteca przy Suzie, ktorą zasłania.

BRUNSWICK, *Brunszwik*, *Brunopolis*, wiel. i mocne M. w cyr. Saxonii niż. stoł. Xstwa Brunszwickiego, niegdyś wolne, Ces. i Anzeatyczne, ale wzięte r. 1671. od Rudolfa Augusta Xcia Brunszwickiego, zostało im podległe, ktorzy tu dla utrzymania swey zwierzchności wystawili fortecę. Francuzi dobyli go r. 1758. a w r. 1761. oblegali go bezskutecznie. Sł. i wiel. tu bywaią iarmarki. Oyczyzną iest Konrada Rytterhuysa. Leży nad rz. *Ocker*. *m* 22. na z. od Magdeburga, od Halbersztadtu 13. dł. 28. 15. sz. 52. 15.

BRUNSWICKI dom, iednym iest z naywiększych w Europie, ma tenże sam początek, co i Dom Xżąt Modeńskich, to iest z domu *Azo d' Est*. Dziś się dzieli na 2. linie, Xżęcą czyli Xżąt. Brunszwickich, maiących przydomek *Volfenbuttel*, i Elektoralną, czyli Xiążąt Hannowerskich i Luneburskich, posiadaiących Tron Anglii. Brunswickiego domu państwa mieszać nie trzeba, z Xstwem Brunswickim, ktore się daley rozciągaią zamykaiąc nadto Xstwa Zelleńskie, Luneburskie, Lawemburskie, Bremeńskie &c: posiadane są dziś po większey części od Krola Angiel. Same Xstwo Brunswickie, iest kray Niem. graniczy na połn. z Xstwem Luneburg, na w. z X. Magdeburg, Halbersztadt, Anhalt, na połd. z Turyngią i Hassyą, na z. z X. Mindeńskim.

BRUNZBERGA, *Brunsberg*, lub *Braunsberg*, M. Pruskie, stoł. Bisk. Warmińskiego, założone r. 1260 od Anzelma Bisk. Warm. obmurowane, dosyć handl. ma szkoły. Leży nad haffem przy uyściu rz. Passargi od Elbląga *m.* 8.

BRUICH, rz. Alsacyi wpada w Ren pod Strazburgiem.

BRUSQUE, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 4. od *Vabres*.

BRUXELLA, *Bruxellæ*, naypięknieysze i naybogatsze M. S. Brabancyi, i całego Niderlandu Austr. publiczne tu gmachy są wspaniałe, handel wielki, fabryki materyi dobre. Ma swą radę wielką, i mieyscem iest kilku trybunałow. Marszałek *Villeroy* dobywał go r. 1695. odstąpili iev Franc. r. 1706. Elektor Bawarski r. 1708. oblegał go bez skutku; wzięte od Franc. zostało 1746. Aiquillon, Quesnoy, Vander Weide, i Wesal ztąd byli rodem. W położenin iest dobrym nad kanałem, ktory ią o *m.* 9. łączy z Antwerpią, *m.* 50. od Paryża, 65. od Londynu, dł. 21. 56. sz. 50. 51.

BRUIERES, m. Fr. Lotaryngii, *m.* 9. od Lunewilli, wielki ma odbyt ze zboża. Inne tego im. iest w Langwedocyi, znaczne wodami mineralnemi.

BRUYL, m. Niem. *m.* 2. od Kolonii, gdzie w swym pięknym zamku często rezyduie Elektor Koloński.

BRY, m. Fr. *m.* 2. od Antyziodoru.

BRYTANIA wielka, *Britania*, *la grande Bretagne*, nazwisko wyspy na Oceanie, ktora zawiera Krol. Anglii i Szkocyi. Nietrzeba ią mieszać z wyspami Brytańskiemi, ktore są częścią Monarchii wielkiey Brytanii iako i Irlandyą, Sorlińskie wyspy, Orkady &c.

BRYTANIA mnieysza, *Britania*, *Bretagne*, Prow. Fr. nadm. długa na *m.* 60. sz. 45. graniczy z Normandyą i Piktawią. Dzieli się na wyższą i niższą: ma 9. Bisk. powietrze w niey umiarkowane, lasy obszerne, handel wielki dla położenia swego nad morzem. Przyłączone iest do korony Franc. za Franciszka I. r. 1532. *Rennes*, iest M. S.

BRYTANIA nowa, kray i półwyspa Amer. połn. między Akadyą, Kanadą, i nowym Yorkiem, może mieć długości *m.* 80. Pan. Lille mieszkańcow tego kraiu zowie małemi Eskimami. Nal. do Angl.

BRZEG, *Brieg*, *Brega*, mocne i piękne M. Szląſkie, ſtoł. Prow. tego im. nad Odrą z Akademią i Szkołami, *m*. 8. od Wrocławia, od Opawy 6. dł. 35. 10. ſz. 50. 49.

BRZEG, termin Geograficzny, czyli nazwiſko ogolne Kraiow nadmorſkich. Ztąd Abex, Aian, Zangwebar &c. brzegami nazywamy.

BRZEŚCIE Kuiawſkie, M. i Woiew. Polſkie. Miało niegdyś ſwych Xiążąt. Krzyżacy opanowali znaczną część iego. Władyſław Jagiełło odzyſkawſzy go od nich, oddzielił go od Woiew. Inowrocławſkiego, ktore z nim ma imie Kuiaw. Kray ten ieſt bardzo żyżny, obfituie w zboże i ryby. Handel Wiſłą prowadzi z Toruniem, i Gdańſkiem. Ma w herbie poł orła białego i poł lwa czarnego. Ma Biſk. Woiewodę i Kaſztel. Dzieli ſię na 5. Pow. Radzieiowſki, Brzeſki Kui. Kruświcki, Kowalſki, Przedecki, tyleż Staroſtw grodowych. Seymikuie z Woiew. Inowrocławſkim w Radzieiowie; wyſyła 4. Poſłow na Seym, i Deput. 2. na Tryb. Mundur tego Woiew. ieſt kontuſz granatowy, żupan i wyłogi Karmazynowe. Brześć ieſt M. małe, obwiedzione murem, ſł. traktatem r. 1435. między Władyſławem i Krzyżakami uczynionym. Leży wśrzod bagnow. Od Warſzawy na z. *m*. 20. dł. 37. 10. ſz. 52. 30.

BRZESCIE Litewſkie, M. Pol. i Woiewodztwo, z Biſk. Greckim, gran. z Woiew. Podlaſkim, Nowogrodzkim, Wołyńſkim i Lubelſkim. Ma za herb pogoń błękitną w polu czerwonym. Dzieli ſię na 2. Pow. Brzeſki Litt. i Pińſki, ktore Seymikuią oſobno, i obieraią po 2. Poſłow, i 2. Dep. Ma Woiewodę i Kaſztel. Mundur tego Woiew. kontuſz ſzafirowy, wyłogi amarantowe, żupan i pas biały. Brzeście M. zdobi Katedra Biſkupa Grec. mieyſcem ieſt Seymikow i Sądow, doſyć handl. Leży nad Bugiem, *m*. 24. od Warſzawy. dł. 41. 52. ſz. 52. 10.

BRZEZANY, M. w Woiew. Ruſkim, teraz pod pan. Auſtr. w cyr. Lwowſkim, ſtoł. dyſtryktu Brzezańſkiego, doſyć ludne, z zamkiem obronnym. Tu r. 1698. obozowało woyſko Pol. o *m*. 10. na półn. od Lwowa.

BRZEZINY, m. Pol. i Powiat w Woiew. Łęczyckim, z Kaſztelanią. Od Rawy *m*. 5.

BUA, *Bubua*, wyſpa golfu Weneckiego, bliſko miaſta Trau, z ktorym przez moſt ſię łączy. Zowie ſię też wyſpą kuropatw, iż tu ich mnoſtwo ſię znayduie.

BUANES, m. Fr. w Gaſkonii.

BUARCOS, m. Portugal. bliſko morza, *m*. 9. od Koimbryki.

BUB, m. Czeſkie w cyr. Boleſławſkim, z zamkiem, *m*. 20. na półn. od Pragi.

BUCH, nazwiſko małey krainy Franc. w Gaſkonii, *m*. 12. od Burdegali.

BUCHAN, Pow. Szkocki w Hr. Aberdeńſkim, rozciągły wzdłuż na *m*. 19. Ztąd wychodzi wiele wełny delikatney, i burſztynu żołtego, ktory tu obficie na brzegach zbieraią.

BUCHAU, *Buchovium*, M. wolne Ceſ. w Szwabii nad iez. *Federzee* *m*. 9. od Ulmy, 13. na połud. od Tubingi. Od r. 1775 mieſzkańcy maią prawo dziedziczenia we Francyi po zmarłych krewnych. Jeſt tu Opac. Kanoniczek, ktore iść mogą za mąż, procz Xieni, ta zaś ma głos na Seymach Rzeſzy Niem. dł. 27. 20. ſz. 48.

BUCHAU, Kray Niem. w cyr. Renu wyż. Zawiera wielkie Opac. Fuldeńſkie.

BUCHOREST, ob. Bukoreſt.

BUCHORN, M. Niem. wolne i Ceſ. w Szwabii nad iez. Konſtancyeńſkim, *m*. 5. od Lindawy.

BUCHY, m. Fr. *m*. 5. ob Rotomagu.

BUCILLY, Opac. w Pikardyi.

BUCY-LE-LONG, m. Fr. *m*. 1. od Swesſyonu.

BUCKINGHAM, lub Bukingham, Prow. Angiel. w Diec. Linkolnskiey, zawiera około 44100. łanow. Wysyła 2. Deput. na Parl. i tyleż M. S. tego im. ktore ma tytuł Xstwa. Chleb, woły i wełna Bukinghamska szacowane są w całey Anglii. Leży nad rz. *Onse, m.* 15. na połn. ku z. od Londynu. dł. 16. 33. sz. 51. 57.

BUCZACZ, M. Pol. w Woiew. Podolskim, pod pan. Aust. od Lwowa *m.* Pol. 25.

BUCZNIOW, m. Pol. i Stwo niegrod. w ziemi Halickiey.

BUDA, czyli Offen, Budzyn, *Aquincum*, M. S. Węgier niż. a dawniey i całego Krol. z zamkiem dobrym. Gmachy publiczne, i piękne Kościoły zdobiły ią, ale te pożarami są prawie zniszczone. Stolicą iest Biskupstw Katol. i Shizmatyckiego. Położenie iey iest miłe. Grunt w okolicy pełny winnic, ktore wyborne wydaią wina. Zmayduią się tu źrzodła wody tak ciepłey, iż wkrotce, włożone w nią iaia, twardnieią, lubo ryby żywe w niey pływaią. Soliman II. r. 1526. dobył Budy, odebrał ią Arcy Xżę Austr. Ferdynand r. tegoż. Znowu Soliman r. 1529. ią był opanował i oddał Janowi Zapoli Woiewodzie Siedmiogrodzkiemu, po ktorego śmierci r. 1543. postanowił tu Baszę. Po kilkakroć potym prożno była oblegana do r. 1686. w ktorym Xżę Lotaryngii wydarł ią Turkom, i odtąd nal. do Domu Austr. Trzy st. traktaty tu zawarli Polacy. R. 1369. Kazimierz Krol Polski z Ludwikiem Kr. Węg. wszedł tu w związek przeciw Karolowi IV. Ces. r. 1492. stanął tu traktat między Albrychtem Kr. Pol. i Władysławem Kr. Węgier. i Czeskim bratem iego. Nakoniec r. 1507. tu Zygmunt I. Krol Pol. i Władysław Krol Węg. i Czeski wzaiemną przeciw Turkom przyrzekli sobie pomoc. Jest nad Dunaiem *m.* 42. na połud. od Wiednia, 29. od Preszburga, 42. od Koszyc, 225. od Konstantynopola. dł. 36. 45. sz. 47. 20.

BUDECZ i Budyna, są m. Czeskie w cyr. Rakoneckim, na połn. Pragi.

BUDOA, lub Butua, M. nadm. mocne w Dalmacyi z Bisk. Suffr. Antybarskiego, nal. do Wenetow. Soliman Basza Skutary oblegał go bezskutecznie r. 1686. Jest o *m.* 6. od Antivari, od Raguzy 11.

BUDWEISS, m. Niem. w Czechach nad Moldawą *m.* 29. od Pragi, 33. od Wiednia. W czasie woyny r. 1741. po kilkakroć wzięte było.

BUDZIACK, gniazdo Tatarow Budziackich w Bessarabii, osiadłych między Tatarami Dobruckiemi na połud. i Oczakowskiemi nad morzem, hołduiących Turkom, i podległych Hanowi swemu. Tego im. tamże miasteczko iest blisko Białogrodu nad Dniestrem.

BUDYSSYN, ob. Bautzen.

BUENOS-AIRES, albo Ciudad la Trinidad, *Bonus aër*, *Fanum Sanctissimae Trinitatis*, piękne M. Ameryki połud. Hiszpańskie stoł. Prow. zwaney *Rio de la Plata*, w Paragway. Europeyczykowie prowadzą tu handel wielki. Imie ma od zdrowego powietrza. Wystawione iest r. 1535. od Piotra Mendozy, i potym od niegoż porzucone. *Cabeza de Vasa*, zaprowadził tu nową osadę r. 1542. i zaniechał go znowu. Odnowione dopiero zostało r. 1582. Mieszkane iest od Hiszp. i Indyanow.

BUEN-RETIRO, iest roskoszny pałac Krola Hiszp. blisko Madrytu.

BUFFON, mała włość Fr. blisko Montbaru w Burgundyi.

BUG, rz. w Polszcze, ma początek w Rusi czerwoney, płynie pod Sokal, Włodawę, Brzeście Lit. Drohiczyn, a pod Zakroczymem łączy się z Wisłą.

BUGEY, Bugezya, *Beugesia*, Prow. Fr. między Sabaudyą, Bresstyą, i Delfinatem, ma wzdłuż na

mil 16. ustąpiona Francyi traktatem Lugduńskim r. 1601. z Bressyą, i pow. *Gex* w zamianę za Margr. Saluceńskie. Belley iest M. S.

BUGIA, M. mocne i ludne, w Krol. Algierskim w Afr. stoł. Prowincyi tego im. ma stanowisko dla okrętow wygodne. Algerczykowie zdobyli go na Hiszpanach po przegraney Karola V. Jest nad morzem, *m.* 30. na w. od Algieru dł. 22. 15. sz. 36. 34.

BUGNEN, w Bearnie; *Bugo m.* 5. od *Brigueux*, *Buis* w Delfinacie, *m.* 5. od *Vaison*, są m. Fr.

BULAM, wyspa Afr. blizko brzegow Gwinei, na w. wyspy Bisagos, ziemię ma żyżną, koni i krow mnostwo. Mało iest mieszkana.

BUKARIA wielka, *Bucharia*, czyli kray Uzbekow, Jest obszerna Prow. Azyi w Tartaryi, między kraiem Kalmukow, Turkestanem, Tybetem, Persyą i morzem Kaspyiskim, iest to część nayludnieysza i naylepiey uprawna Tartaryi wiel Obfituie w lasy i piękne pastwiska. Tatarowie tu osiedli są połerowniey- si i mężnieysi nad innych. Mleko bydlęce, i mięsą końskie za naysmacznieysze maią potrawy. Niewiasty nie ustępuią w odwadze Mężczyznom, i wraz częstokroć z mężami na woynę idą. Uzbekowie z Persami częste prowadzą woyny, i staią się im strasznemi. Kray ten zawiera Krol. Balkańskie, Bokarskie, Samarkandzkie i Turkomanią, ob. te Artykuły.

BUKARYA, mała, ob. Kazgar, czyli Kagkar.

BUKARY, M. Morlakii nad Golfem *Carnero*, gdzie Karol VI. port wystawił, i zrobić drogę kazał dla przeprowadzenia ztąd bydła do Włoch.

BUKARIZA, m. Dalmacyi.

BUKOR, M. Azyatyckie w Indostanie, stoł. Prow. tego im. na kępie oblaney rz. Indem.

BUKOREST, *Bucheresta*, wiel. i mocne M. Wołoskie, nad rz. Embrowicą, rezydenc. Hospodara Wołoskiego i ArcyBisk. *m.* 16. od Targowiska. Czercy w wielkim klasztorze maia tu drukarnią.

BUKOWINA, m. nad gran. Pol. Wołoskie, i ztąd obszerna puszcza maiąca nazwisko, pamiętna potyczką między Polskim i Tureckim woyskiem r. 1686. Jest blizko Dniestru od Kamieńca Podol. na z. *m.* 7.

BULGARYA, wielka, Prow. Az. w Tartaryi Moskiewskiey, między Krol Kazańskim, Baskiryą, i Astrakańskim Krol. w gorach tey Prow. znayduią się szyby krysztalowe, i rudy żelazne. M. S. iest Bulgar, leży blizko Wolgi.

BULGARYA mnieysza, Prow. Turcyi Europ. między Dunaiem a morzem czarnym. Krolowie Bulgarscy, byli niegdyś udzielni, mieszkali w Nikopolu. Teraz należy do Turkow, zawoiowana od Baiazeta około r. 1370. Religia tu panuie Schizm. Grecka. M. S. iest Zofia.

BULLEGNEVILLE, Hr. Fr. w Xstwie Barskim w Lotaryngii, *m.* 10. od Nancy.

BULLES, m. Fr. *m.* 4. od Bellowaku, st. lnem przednim, ktorego dostarcza do fabryki płocien zwanych poł Hollenderskiemi.

BULLENBROOK, m. Angiel. z tyt Hrabstwa w Prow. Linkolnskiey, mieysce urodzenia się Henryka IV. Krola Ang. *m.* 34. na połn. od Londynu.

BULLOS, czyli Bull, m. Szwayc. w Kant. Fryburskim, i stwo. Oyczyzna Franciszka Geinozy.

BULLOU, Baronia Fr. *m.* 5. od Karnutu.

Bully, m. Fr. w Normandyi *m.* 1. od *Neuchatel*.

BUNGO, Krol. Bungańskie, iedno z naywiększych w Japonii na wyspie *Ximo*, ktorego M. S. iest *Lunay*. Franc. Cywan Krol Bungański przyiąwszy wiarę katol. wysyłał poselstwo do Grzegorza XIII.

Pa-

Papieża r. 1582.

BUNZLAU, lub BUNTZEL, Bolesław M. S. Cyr. Bolesławskiego w Czechach nad Elbą *m.* 12. na poln. od Pragi. Stary Bolesław ztąd iest o *m.* 6. Tu Bolesław Krol zabił S. Wacława brata swego. ob. Bolesław.

BUQUOI, m. Fr. w Artezyi z tyt. Hrabstwa.

BURBON, Burboński dom. ob. Bourbon.

BURCKHAUSEN, M. Niem. w Bawaryi niż. nad rz. Saltzą, *m.* 11. od Salisburga, 29. od Munichu.

BURDEGALA, ob. Bourdeaux.

BUREN, *Bura*, M. Holl. w Geldryi z tyt. Hr. *m.* 8. od Nimegi.

BUREN, m. Szwayc. w Kant. Berneńskim, z zamkiem nad rz. Aarą.

BUREN, m. Niem. Bisk. *m.* 6. od Paderbony nad rz. Almą.

BURFORT, dawne M. Angl. w Hr. Oxfordzkim, z tyt. Hr. nad rz. Windrusehą. *m.* 20. na poln. od Londynu.

BURGAU, *Burgovia*, Margr. M. i zamek Niem. w Szwabii Aust. *m.* 6. od Auszpurga, 7. od Ulmy.

BURGDORF, lub BERTUD, piękne M. Szwaycar. w Kant. Berneńskim, z zamkiem. Leży na wzgorce, *m.* 4. od Berny.

BURGEL, m. Niem. w Misnii, *m.* 2. od Jeny. Ma dawny klasztor.

BURGLITZ, zamek Krolewski w Czechach w cyr. Rakoneckim, iest na gorze na z. Pragi, w ktorym dawniey strzeżono więźniow znacznieyszych.

BURGOS, wiel. i bogate M. Hiszp. stol. Kastylii dawney z bogatym ArcyBisk. założonym r. 1574 Zdobią go gmachy publiczne, fontanny, place roskoszne do przechadzki, rynki wspaniałe. Jest poczęści na gorze, częścią nad rz. *Arlancon*, *m.* 26. od Bilbao, od Madrytu 47. dł. 14. 20. sz. 42. 20.

BURGRABIA, *Burgrabstwo*, *Burgraviatus*, znaczyło dawniey urząd rządcy miast, lub zamkow, znacznieysze były Magdeburskie, Norymberskie, &c: ob. Landgrafstwo.

BURGUNDIA, Xstwo. ob. Bourgogne.

BURGUNDYA, Hrab. ob. Franche Comtè.

BURICK, *Burunsum*, M. Niem. w Xstwie Kliwii, nal. do Krola Pruskiego. Francuzi r. 1672. zburzyli iego twierdze, st. iest wygraną woysk Otona W. Ces. nad Lotaryńczykami. Jest w miłym położeniu nad Renem. *m.* 7. od Kliwii, 17. od Kolonii.

BURLATS, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 1. od *Castres*.

BURLINGTON, lub BRYDLINGTON, m. Angiel. nadm. w Prow. Yorku z tyt. Xstwa. st. *Boyle* tu się urodził.

BURRO, wielka wyspa w Azyi między Amboiną i Celebes.

BURSA, ob. Prusa.

BURY, Baronia Fr. *m.* 2. od Blezy.

BUSSANG, w Lotaryngii przy początku rz. Mozelli, st. mieysce wodami mineral. skutecznemi na długie choroby.

BUSK, *Buscum*, m. ziemia i stwo. w Woi. Bełz. pod pan. Austr. za', iest w cyr. Lwowskim, pow. Brzezańskim, czyni część dochodow Cesarskich, od Lwowa *m.* 7. od Dubna 13.

BUSSET, Hr. Fr. w Arwernii.

BUSSETO, m. Wł. w Xstwie Placencyi, *m.* 1. od Padu.

BUSSIERE, wieś Fr. i Opac. *m.* 5. od *Dijon*. Tegoż im- ią we Fr. Opac. w pow. Bituryceńskim Cyster. czyniące 4000. liwr. *m.* 4. od *Montlucon*. Także m. Fr. *m.* 6. od Lemowiku. I Margr. *m.* 4. od Montargis.

BUSSY, nazwisko mieysc kilku we Fr. mniey znacznych.

BUSTA, ob. Bosta Butow, ob. Bytow.

BUTHA, lub BUTA, wyspa Szkocyi, ktora z wyspą Arran czyni Hr. Buteńskie. Zyżna iest w zbo-

ża i paſtwiſka, a bogata oſobliwie połowem śledzi. Mniemanie ieſt, iż dom Sztuartow ztąd poſzedł. Zamek Buteńſki ieſt o *m.* 1. od Buthſay, i wyſyła wſpoł z Kaitneſſą Dep. na Parl.

BUTRINTO, M. nadm. w Albanii, nad Golfem tego im. z Biſk. i doſyć dobrym portem. Należy do Wenetow *m.* 12. od Chimery.

BUTZAW, *Ebodorum*, m. w Xſtwie Meklemburſkim, na trakcie z Szwerynu do Roſtoku.

BUTZBACH, M. Weterawii w Xſtwie Darmſztadzkim *m.* 5. od Wetzlary.

BUXTON, wieś Angiel. w Derbyshirze na gran. Cheſteru ſł. wodami mineralnemi.

BUSANCOIS, *m.* 9. od Iſſoudunu.

Buzancy w Szampanii.

Buzet, w Langwedocyi *m.* 4. od Touloſy.

Buzy-Angy, *m.* 4. od Bellowaku ſą m. Fr. niczym nieznaczne.

BUZAY, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 4. od Nantes, czyni 3000. liwr.

BYDGOSZCZ, *Bromberg*, m. i Pow. w Woi. Inowrocławſkim z kaſztelania. Mieyſce niegdyś trybunału WielkieyPolſkiey na przemian z Poznaniem, i ſkład ſoli Krolewſkiey. Sł. Traktatem między Janem Kazimierzem Krolem Polſkim i Fryderykiem Elektorem Brandeburſkim, r. 1657. Teraz pod pan. Pruſkim. Leży nad rz. Brdą. *m.* 8. od Torunia.

BYCHOW, m. Litewſkie w Woi. Mściſławſkim nad Dnieprem, pod pan. Roſſyiſkim *m.* 13. od Mohylowa.

BYCZYNA, m. Szlązkie, dawniey Katedra Biſk. Wrocławſkie. ſł. zwycięſtwem odnieſionym tu przez Zamoyſkiego Hetmana Pol. nad Maxymilianem Arcy Xciem Auſtr. bratem Rudolfa Ceſarza r. 1587.

BYSTRZYCA, m. Litewſkie z Staroſtwem Niegrodowym w Woi. Wileńſkim, *m.* 5. i poł od Wilna. Tegoż im. rz. w Woi. Lubelſkim.

BYTOW, lub Butow, M. i powiat w Pruſiech, ktore Zygmunt I. z pow. Lemburſkim, dał w hołd Jerzemu i Barnimowi Xiążętom Pomorſkim ſioſtrzeńcom ſwoim, i ich potomkom r. 1526. Też powiaty po zgaſſey ſamilii Xiążąt Pomorſkich za Jana Kazimierza przez *pacta* Bydgowſkie oddane ſą w lenność Elektorom Brandeburſkim r. 1657. ieſt doſyć oſiadłe, od Gdańſka *m.* 16.

BYTOM, toż co Beuthen.

BYTYN, m. Litewſkie w Woi. Nowogrodzkim, ma klaſztor Bazylianow.

BYZANTIUM, m. niegdyś nad Bosforem Trackim, teraz Carogrod.

BZURA, rz. w Woi. Rawſkim, płynie pod Łowicz, wpada w Wiſłę przy Wyſzogrodzie.

C.

Ktorych mieyſc nie znaydzieſz pod literą C. patrz pod literą K. zwłaſzcza Afrykańſkich, Azyatyckich, Polſkich, Niemieckich, Moſkiewſkich mieyſc nazwiſka.

CABEC, A-DEVIDE, *Segobrya*, m. Portug. w Alentei z zamkiem obronnym, *m.* 5. od *Porto-Alegro*, 8. od Eſtremos, dł. 10. 48. ſz. 39.

CABO-BLANCO, ob. Kap Biały.

CABO-CORSO, Kap na brzegu złotym Gwinei w Afr. ze wſią tego im. w ktorey ieſt forteca Angielſka naywiękſza i naypięknieyſza po fortecy *de la Mina.* Jeſt inny Kap tego im. w Brezylii w Prow. *Siara*, i inny znowu, na wyſpie Korſyce dawniey zwany *Sacrum Promontorium.*

CABOURD, m. Fr. w Nor-

mandyi, *m.* 4. od Kadomu, ſł. wielością owiec i krolikow.

CABRA, *Aegabra*, m. Hiſzp. w Andaluzyi, *m.* 10. od Korduby, ob. Kabra.

CABRIERES, m. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim, o *m.* 3. od *Cavaillon.* Mieſzkańcy iego za Dekretem Parlamentu Prowancyi w pień byli wycięci pod pozorem religii r. 1545.

CACACA, ob. Kazaza.

CACERES, *Cacéræ*, m. Hiſzp. w Eſtremadurze, bliſko ktorego r. 1706. woyſka ſprzymierzone poraziły tylną ſtraż P. Berwick. Jeſt nad rz. Sabrorą, *m.* 9. od Alkantary na połud. 14. od Placencyi.

CACERES-DE-CAMERINHA, *Caceræ*, m. wyſpy *Luçon*, w Azyi z Biſk. Suffr. należy do Hiſzp.

CACHEO, m. Afrykańſkie w Nigrycyi nad rz. S. Dominika, nal. do Portugal. ktorzy tu maią trzy fortece. Handel tu ieſt wielki na woſk, i niewolnikow.

CACORLA, Kakorla, M. Hiſzp. w Andaluzyi między 2. gorami, o *m.* 2. od źrzodła Gwadalkwiwiry, *m.* 18. od Grenady.

CADALEN, m. Fr. *m.* 4. od Albi.

CADEE, liga Kadeńſka, czyli Domu Bożego, nazwiſko drugiego Pow. Gryzonów, ktory zawiera 11. wielkich towarzyſtw, z tych Koirſkie ieſt pryncypalne.

CADENAC, ob. Capdenac.

CADENET, m. Fr. w Prowancyi z ſtarym zamkiem, *m.* 5. od *Aix.*

CADEQUIE, *Cadacherium*, dobry port Hiſzp. w Katalonii z wioſką, *m.* 2. od Rozy.

CADEROUSSE, m. Fr. *m.* 1. od *Orange.*

CADILLAC, *Catelliacum*, m. Fr. w Akwitanii, bliſko Garumny, *m.* 2. od Langon.

CADIX, Kadyx, *Gades*, piękne, wielkie, ſławne, mocne i naybogatſze M. Hiſzp. w Andaluzyi, z portem dziwnie wygodnym, do ktorego kupcy zewſząd zawiiaią, z 2. mocnemi zamkami, i Biſk. Kościoł Katedr. ma bardzo piękny. Wſzyſtkie okręty Hiſzp. do Ameryki z Kadix ruſzaią; ztąd corocznie flotta do Amer. wychodzi, i naładowana bogactwy tu powraca. Nie maſz miaſta w Eur. handlownieyſzego, i gdzieby licznieyſze były pieniądze. Zbudowane było od Feniyczykow. Anglicy zdobyli go i złupili r. 1596. w r. zaś 1702. od ſił morſkich Angiel. i Hollend. bezſkutecznie było oblegane. Karol. V. umieraiąc zlecił był Filipowi II. aby tych 3. mieyſc naybardziey bronił, Fleſſyngi w Niderlandzie, Gulety w Afr. Kadyxu w Hiſzp. Leży na małey wyſpie *m.* 8. od Medyny Sydońſkiey, 18. od Gibraltaru, 26. od Sewilli. dł. 12. ſz. 36. 31.

CADORE, lub PIEVA-DI-CADORE, *Plebis Cadorinæ Caſtrum*, Kadorym, M. Weneckie w Pow. Foroiuliеńſkim, znakomite urodzeniem Tytiana ſł. malarza; nad rz. Piawą, o *m.* 8. od Belluny.

CADOUIN, *Cadunium*, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 6. od Sarlaty, czyni 3600. liwr.

CAEN, *Cadomus*, Kadom, piękne i znakomite M. Fr. ſtoł. Normandyi niż. ma Univ. fund. od Karola VIII. Akademią nauk wyzwolonych. Piotr *Varignon*, *Malherbe*, *Sarraſin*, *Huet*, *Furnier*, Milord *Bollinbroke*, *Dalechamps*, ztąd byli rodem. Jeſt mieyſcem Sądow i wielkorządztwa Powiątowego. Leży w wielkiey dolinie, między 2. łąkami, *m.* 26. od Rotomagu, 51. od Paryża. dł. 17. 18. ſz. 49. 11.

CAGLI, *Callium*, m. Wł. w Xſtwie Urbińſkim, pod Apenninem, *m.* 8. od Urbinu.

CAGLIARI, *Caliaris*, Kalara, M. S. Sardynii, z Arcy Biſk. Prymaſem Sardynii i Korſyki, Akad. zamkiem, i portem dobrym ozdobione. Wzięte było od związkowych r. 1708. Jeſt nad morzem w części połud. wyſpy. *m.* 80. na połn. od

Palermy, *m.* 80. na połud ku z. od Rzymu. dł. 27. 7. ſz. 39. 20.

CAGNES, włości Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Nicy, i zamek piękny. ob. *Cannes.*

CAGNOTTE, Opac. Bened. we Fr. *m.* 10. od Dax, czyni 2000. liwr.

CAGNY, ob. Boufflers.

CAHORS, *Divona Cadurci*, Kadurk, znaczne M. Fr. w Pow. *Querci*, z Biſk. Suffr. Albeńſkiego. Ma Akad. fund. r. 1332. *Vice-Comes*, Ceſſaku ieſt hołdownikiem Biſkupa, i ſzczególnieyſzym ſpoſobem odbiera od niego tę lenność. Przed obięciem poſſeſſyi Ceſſaku powinien oczekiwać przy bramie miaſta Biſkupa z odkrytą głową, bez płaſzcza, z iedną nogą całą gołą w pantoflu, i gdy ten zbliża ſię, muła, na ktorym Biſkup ſiedzi, powinien za uzdzieniczkę, w tymże ubiorze do pałacu ſamego prowadzić, i ſiedzącemu u ſtołu także ſłużyć. W nadgrodę ſwych przykrości ma muła, i ſrebro ſtołowe Biſk. ktore wynoſić maią na 3000. liwr. Henryk IV. r. 1580. dobył go ſzturmem, i natenczas pierwſzy to raz użyto Patardow, w dobywaniu obronnych placow. Oyczyzną ieſt Klemenſa Marota, i Jana XXII. Pap. Zalecony ieſt Kadurk winami dobremi. W położeniu ieſt wygodnym nad Lothą. *m.* 20. od Albi, 25. od Tuloſy, 41. od Burdegali, 130. od Paryża. dł. 19. 6. ſz. 44. 26.

CAHUSAC, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Albi.

CAIA, ob. Alegretta.

CAJETE, ob Gayeta.

CAIARC, m. Fr. nad rz. Lothą, *m.* 3. od Figeaku.

CAIAZZO, *Calatia*, M. w Krol. Neapol. z Biſk. Suffr. Kapuańſkiego, *m.* 3. od Kapuy, 9. od Neapolu na półn. ku w.

CAICOS, wyſpy Ameryki, na półn. względem wyſpy S. Dominika, imie maią od iedney celnieyſzey.

CAIENNE, ob. Kayenna.

CAIMAN, ob. Kaiman.

CAILLY, m. Fr w Normandyi podnieſione na Margr. *m.* 4. od Rotomagu.

CAIX, m. Fr. w Pikardyi. *m.* 5. od Ambianu.

CALABRIA, ob. Kalabrya.

CALAHORRA, *Calaguris*, M. Hiſzp. w Kaſtylii dawney z Biſk. Oyczyzna ſ. Kwintyliana; leży w Kraiu żyżnym, na wzgórce, ktora ſię rozciąga do rz. Ebry. *m* 8. od Burgos, 25. od Saragoſſy. dł. 15. 48. ſz. 42. 12.

CALAIS, *Caleſium*, Kalet, bardzo obronne M. Fr. w Pikardyi niż. z Cytadellą i portem bardzo wygodnym. Edward III Krol Angiel. r. 1347. przymuſił mieſzkańców głodem do poddania ſię. Xżę Gwizyuſz r. 1558. zdobył go na Anglikach, Arcy Xżę Albert r. 1596. pod ſwą był moc Kalet zagarnął. Związkowi ſzturmowali go prożno r. 1696. Traktatem Werwińſkim przywrocony zoſtał Kalet Francyi. Ztąd walny ieſt trakt morſki i naykrotſzy do Anglii. Dwa razy na tydzień z Kaletu w czaſie pokoiu wychodzą baty pocztowe do *Douvres*, i tyleż razy z *Douvres* przychodzą. Jeſt nad morzem, *m.* 10. od Dunkierki, 10. od Abbewilli, 61. od Paryża, 7. od Douvres, 32. od Londynu. dł. 19. 30. ſz. 50. 57. Forteca zwana *Nieulay*, ſłuży Kaletowi za obronę. Cieśnina Kaletańſka zwana *Pas de Calais*, ieſt częścią naywęższą golfu zwanego *la Manche.*

S. CALAIS, *Carileſi oppidum*, m. i Baronia Fr z Opac. Bened. czyniącym 4500. liwr. *m.* 6. od *Vendome.*

CALAMO, *Calamina*, *Claros*, wyſpa na Archipelagu z ſtrony Azyi, na połud. wyſpy Lero, hołduie Turkom.

CALATAIUD, *Bilbilis nova*, wiel. i doſyć piękne M. Hiſzp. w

Aragonii. Dawna *Bilbilis* oyczyzna Marcyalisa iest w bliskości zwana teraz, Baubola, lub Bubiera. Kalataiud iest oyczyzną Wawrzyńca Gracyana. Leży nad zbiegiem Xalony, i Xyloki w nizinie urodzayney, *m.* 15. od Saragossy, 14. od Tarakony. dł. 16. 10. sz. 41. 22.

CALATRAVA, *Oretum*, Kalatrawa, piękne M. Hiszp. w Kastylii nowey, gniazdo kawalerow Kalatrawskich ustanowionych r. 1158. od Don Sanchesa II. Krola Kastylii. Jest w rowninie blisko rz. Gwadyany. Obfituie w wina, zboża, źwierzynę, i liczne trzody, *m.* 5. od Ciudad-Real, 6. od Almagry, 20. od Toledu. dł. 14. 20. sz. 39. 8.

CALAU, *Calb*, *Calcar*, ob. pod literą K.

CALCINATO, mały plac we Wł. w Brescyi, pamiętny zwycięstwem Xcia *de Vendome*, nad woyskiem Cesarskim r. 1706. Jest blisko Chiezy, *m.* 4. od Brescyi.

CALERS, Opac. Cyster. we Fr. czyni 3500. liwr. fund. r. 1148. *m.* 4. od *Rieux*.

CALETURE, forteca wyspy Ceylan przy uyściu rz. tego im. w kraiuie miłey zwaney *Champ de la Canelle*, na brzegu morza. Hollendrzy opanowali ią r. 1615. ale potym byli przymuszeni odstąpić iey.

CALLAO, *Callaum*, znaczne i mocne M. Ameryki połudn. w Peru, z portem, w ktorym stanowisko miane iest za naywiększe, naybeśpiecznieysze, i naypięknieysze na morzu południowym. Krol Hiszp. trzyma tu garnizon i Gubernatora, ktory z osob pierwszey rangi, i do 5. lat wyznaczony bywa. Procz cytryn i pomarańczow inne drzewa szczególnieyszego są gatunku w tym kraiu. Kallao iest dosyć handl. leży blisko morza *m.* 2. od Limy. Trzęsieniem ziemi r. 1746. mocno nadpsute zostało.

CALLAS, m. Fr. w Prowancyi. *m.* 2. od Draguignain.

CALLE, (la) osada Franc. w Kr. Algerskim, niedaleko od Bastyonu Franc.

CALLIAN, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. od Draguignain.

CALOIER, ob. Kalogeri.

CALNIDE, m. Fr. *m.* 4. od *Bergerac*.

CALVI, *Calvium*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Bisk. Suffr. Kapua. *m.* 3. od Kapuy.

CALVI, lub CALVESI, *Litus Cæsiæ*, M. wyspy Korsyki na górze skalistey, nad golfem tego im. z portem, i forrecą dobrą. Biskup Sagońskí tu rezyduie. *m.* 13. od Bastyi, od Ajazzo 16. dł. 26. 35. sz. 42. 30.

CALVISSON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Nisme.

CALZADA, *Calcida*, m. Hiszp. w Kastylii dawney ktorego Bisk. złączone zostało z Kalahorskim. Jest nad rz. Laglerą, *m.* 16. od Kalahorry.

CAMALDOLI, Kameduł, wieś w Toskanii, *m.* 10. na w. od Florencyi, st. nayprzyncypalnieyszym Klasztorem Mnichow Kamedulskich, położona w dolinie góry Apenninu.

CAMARET, m. Fr. w Brytanii niż. nad Beyem, *m.* 3. od Brest. Pamiętne, iż tu r. 1694. wysiedli Anglicy, i stracili 1200. ludzi.

CAMARGUE, *Camaria*, wysepka Fr. nayżyźnieysza w Prowancyi przy uyściu Rodanu. Jest to raczey zgromadzenie wielu kęp odłączonych kanałami.

CAMARINES, ob. pod lit. K.

CAMBERNON, m. Fr. w Normandyi, *m.* 1. od *Coutances*.

CAMBONES, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od *Castres*.

CAMBRAI, *Cameracum*, Kamerak, piękne, wiel. i bardzo mocne M. z Pow. swym w Niderlandzie, z Arcy Bisk. zaszczyconym tyt. Xcia, z Cytadellą obronną, i fortecą. Było niegdyś Ces. ale teraz należy do Franc. ktorzy go na Hiszp. zdobyli r. 1677. i przy ktorych zostało się trakt. Nimegskim. Jest nad

rz. Skaldą, ktora go przerzyna, *m.* 9. od Atrebaty, 6. od Duaku, 12. od Mons, 41. od Paryża. dł. 20. 53. ſz. 50. 10.

CAMBRESIS, Kameraceńſki powiat, ieſt Prow. Franc. w Niderlandzie rozciągła na *m.* 10. między Hannonią, Pikardyą, i Artezyą. Kray ieſt urodzayny i bardzo ludny. Mieſzkańcy ſą pracowici, rzeźwi, i ſpoſobni do nauk. Handel ich wiel. zależy na zbożu, owcach, płotnach, ktore przedaią do Fr. Hiſzp. i Indyi, i welnie delikatney. *Cambrai* ieſt M. S.

CAMBRON, Opac. Cyſter. w Hannonii, *m.* 3. od Mons.

CAMERINO, *Camerinum*, Kameryn, M. Wł. w Stanie Papiezkim z Biſk. Jeſt dawne i doſyć ludne, mocne z położenia ſamego na górze i nad rz. Chiento, *m.* 10. od Spoletu, 16. od Ankony. dł. 30. 36. ſz. 43. 6.

CAMINHA, mocne M. Portug. w Prow. *Entre Douro & Minho*, maiące tytuł Xſtwa, *m.* 10. od Bragi. dł. 9. 5. ſz. 41. 44.

CAMPAGNA, *Campania*, Kampania, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie z Biſk. Suffr. Arcy Biſk. Conzan: *m* 6. od *Conza*, 7. od Salerny.

CAMPAGNA DI ROMA, ob. Kampania Rzymſka.

CAMPAGNE, m. Fr. w Pow. Armaniackim, *m.* 3. od *Eauſe*.

CAMPAN, *Camponi*, m. i mieyſce głowne doliny Franc. w Bigorreńſkim, Pow. *m.* 1. od *Bagneres*.

CAMPECHE, lub S. FRANCISCO, M. Hiſzpanii nowey na pół wyſpie Yukatan, nad brzegiem wſchodnim Beyu Kampeche, z obronną armatami fortecą. Nie ieſt dziś tak bogate i handl. iak przedtym. Było niegdyś mieyſcem naywalnieyſzego handlu na drzewa farbierſkie zwane ztąd u Franc. *bois de Campeche*, chociaż nie tu, ale ztąd o *m.* 12. ſię rodzą. Wzięte było od Anglikow r. 1659. Wolontaryuſze Anglicy i Francuzi zdobyli go r. 1678. Rozboynicy Morſcy z wyſpy S. Dominika opanowali go r. 1685. ſpalili, i zburzyli Cytadellę. Jeſt w ziemi, ktora owoce, ptaki, i źwierza wydaie oſobliwſze w ſwym Kraiu dł. 287. ſz. 19.

CAMPET, wieś Franc. podnieſiona na Margr. bliſko *Mont-de-Marſan.*

CAMPIANO, ob. Compiano.

CAMPINE, *Campinia*, Kraina Niderlandu w części Hollenderſkiey i Biſkupſtwa Leodyiſkiego.

CAMPLI, lub CAMPOLI, *Camplum*, Kampol, m. Wł. w Krol. Neapol. *m.* 1. od Tarento, w Abruzzo. Biſk. Kampolſkie przyłączone ieſt do Ortońſkiego.

CAMPO-MAIOR, m. Portug. w Alentei z zamkiem, *m.* 3. od Elvas, 10. od Portalegry, 40. od Lizbony.

CAMPO-SANTO, w Xſtwie Spoletańſkim, i blizko Modeńſkiego, na lewey ſtronie rz. Panary, ſł. mieyſce potyczką między woyſkiem Hiſzp. i Auſtr. r. 1743.

CAMPREDON, M. Hiſzp. w Katalonii w Podgorzu Pyreneyſkim, *m.* 10. od Puicerdy. Fr. r. 1691. zruynowali iego twierdze.

CANADA, *Canal*, obacz pod lit. K.

CANAPLES, m. Fr. w Pikardyi z tyt. Margr. *m.* 4. od Ambianu.

CANAVEZ, ob. Jvrée.

CANCALLE, m. Fr. w Brytanii wyż. na brzegu morza z ſtanowiſkiem dla okrętow. Znaczne ieſt obfitością ieſiotrow, iż Kankalſkie ieſiotry poſzły w przyſłowie u Franc. Anglicy r. 1758. zawinęli tu bezſkutecznie, *m.* 3. od S. Malo, 79. od Paryża.

CANCHE, *Cancia*, rz. Fr. w Artezyi, zaczyna być żeglowną od Montreuil, wpada w morze przy Eſtapli.

CANCHY, m. Fr. *m.* 3. od

Abbewilli.

CANDE, m. i Bar. Fr. *m.* 6. od Andegawy.

CANDE, *Condate*, m. Fr. w Turońskim pow. nad zbiegiem Ligery i Wienny, pamiętne śmiercią S. Marana, *m.* 2. od Saumur.

CANDE, wieś Fr. blisko Loudun zalecona wodami mineralnemi skutecznemi nazatwardzenie żołądka

CANDEIL, Opac. Cyst. we Fr.*m.*4. od Albi. czyni 2600.liwr.fund.r.1152

CANDIA, wieś w Medyolańskim, *m.* 5. od Wercelli, *m.* 1. od Padu, oyczyzna Alexandra V. Pap. ob. Kandya.

CANEE, Canelle, ob. pod K.

CANET, m. Fr. blisko morza, *m.* 2. od Perpinianu. Inne w Langwedocyi *m.* 4. od Lodewy.

CANETO, *Canetum*, Kanet, m. Wł. w Xstwie Mantuańskim. Wzięte było od woysk Ces. r. 1701. odebrane im było przez Franc. 1702 znowu odzyskane od woysk Cesarskich a potym od Francuzkich 1705. Jest to dawne *Bebriacum*, gdzie Witelliusz zbił Ottona, i gdzie sam był zbity od woysk Wespezyana. Jest o *m.* 8. od Mantuy, 7. od Kremony, nad Oglią, dł. 27. 55. sz. 42. 31.

CANISY, m. Fr. w Norm. podniesione na Margr. *m.* 2. od *S. Lo.*

S. CANNAT, *Castrum de S. Cannato*, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Lambesku.

CANNE, *Canna*, wioska we Wł. w Krol. Neapolitańskim blisko Ofanty, w ziemi Barskiey, w ktorey to Anniba l poraził Rzymian, *m.* 3. od Barletty.

CANNES, *Canoœ*, m. Fr. w Prowancyi, nad morzem srzodziem. z portem i zamkiem, *m.* 4. od Grassy ob. *Caunes.*

Cannibales, *ob.* Karaiby.

CANON, wieś Fr. w Normandyi między Seezą Troarną. Wtey to wsi ustanowiony iest fest *ludzi cnotliwych*, na ktorym roku każdego zwyczay iest godzien naśladowania wszech narodow uwięczać tych albo oycow, albo matki, albo też dzieci, ktore w przeciągu roku z iakim dobroczynnym, a iawnym czynem popisali się. X. le Monnier wydał opisanie tego festu r. 1777. w Paryżu.

CANOSA, Kanoza, m. Biskupie w Krol. Neapol. w ziemi Barskiey, ale już niema więcey Biskupa, lecz Proboszcza tylko udzielnego. Trzęsieniem ziemi r. 1694. zruynowane iest.

CANOURGUE, m. Fr. *m.* 5. na z. od Mendy.

CANTAL, wiel. i wysoka gora Fr. w Arwernii, blizko Auryliaku i *S. Flour.* Zawsze prawie okryta śniegiem. Mieysce na niey zwane *le plomb de Cantal* wyższe iest 993. prętow nad libellę morza.

CANTAZARO, ob. Kantazaro.

CANTECROIX, Xstwo w Brabancyi Austr. z miastem małym tego im. *m.* 2. od Antwerpii.

CANTELEU, wieś Fr. z zamkiem, pięknym, *m.* 1. od Rotomagu.

Cantimpre, Opac. August. w Kameraku.

Canton, ob. Quanton.

CANY, m. i Margr. Fr. w Normandyi nad Durdaną *m.* 2. od S. *Valery.*

CAORLO, *Caprulœ*, *Caorie*, wysepka Golfu Weneckiego, na brzegu Forojulieńskiego pow. Powietrze ma niezdrowe. Jest M. tamże tego im. z Bisk. Sufr. Weneckiego.

CAOURS, m. Wł. w Piemontańskim Xstwie, pod górą na ktorey wystawiona iest forteca *m.* 4. od Pignerol.

CAP, ob. Kap.

Cap-Breton, ob. Isle Royale.

CAP-BRETON, m. Fr. *m.* 3. od Bayonny. Mieszkańcy są dobrzy żeglarze, a grunt ich piaszczysty wydaie obficie wina.

CAPO, CABO, ob. imiona szczegulne Kapow.

CAPACCIO, lub CAPACE, *Caput aqueum*, m. Wł. w Krol.

Neapol. z Bisk. Sufr. *m.* 1. od morza, 9. od Salerny.

CAPDENAC, dawne m. Fr. w pow. *Quercy*, iest na skale oblaney rz. Lotą. Znakomite iest wiernością swą ku Krolom, iż nigdy niechciało się poddać Anglikom, od *Figeac*, *m.* 2.

CAPELLE, (la) *Capella*, m. Fr. w Pikardyi. Wzięte było od Hiszpanow r. 1636. a od Kardynała Walettу odebrane następuiącego r. iest o *m.* 5. od Guise. Tegoż im. iest Opac. *m.* 3. od Tulosy.

CAPENDU, *Canis Suspensus*, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 3. od Karkassonny.

CAPESTAN, *Caput Stagni*, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Narbonny.

CAPITANATA, Kapitanat, Prow. Wł. w Krol. Neapol. przy golfie Weneckim, graniczy z Hr. Molisenskim, Pryncypatem, Bazylikatą i ziemią Barską. Ma dobre pastwiska, zboże wydaie obficie, ale drzew prawie nic. *Lucera delli Pagani*, iest M. S. Góra Gargan, czyli S. Anioła rozlega się po większey części tey Prowincyi.

CAPO-d'-ISTRIA, *Caput Istriæ*, znaczne M. Istryi nad Golfem Triestańskim z Bisk. Weneci r. 932. zdobyli go szturmem, wydarli go im Genueńczykowie, r. 1380. ale potym odzyskali go Weneci, i od r. 1478. zostaie przy nich. Powietrze ma zdrowe i umiarkowane, sol, i wino, naywiększy tu czynią odbyt, od Tryestu *m* 3. dł. 31. 35. sz. 45. 48.

CAPUA, Kapua, st. M. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze z Arcy Bisk. założonym r. 968. od Jana XIII. Pap. iest o *m.* 2. od dawney Kapuy, ktora iuż nie iest tylko wioską zwaną S. Maryi, gdzie daią się widzieć ieszcze piękne szczątki gmachow publicznych. Nowa Kapua wystawiona iest od Xiążąt Lombardzkich nad rz. Wulturną, *m.* 6. na połn. od Neapolu, 10. od Benewentu, 38. od Rzymu, dł. 31. 55. sz. 41. 7.

CAPRAIA, lub Caprea, wyspa Wł. na morzu Toskańskim, na połn. Korsyki do ktorey i należy. Jest dosyć ludna, ma małe miasto i zamek dla obrony. Genueńczykowie wydarli ią r. 1507. Jakobowi *de Maro*, ktory iey był Panem, a od tych Korsykanom dostała się r. 1767. ma w około bli.ko *m.* 6.

CAPRI, lub Caprea, wyspa morza śrzodziemnego w Krol. Neapolitańskim naprzeciw Sorentu, pamiętna schronieniem się tu Tyberyusza. Przystęp do niey iest trudny. Ma wielkie mnostwo przepiorek, z ktorych Biskup ma znaczny dochod, a przeto nazywany *Przepiorek Biskupem*; długa iest *m.* 2. szeroka 3. ćwierci. M. S. w niey iest *Capri* z Bisk. i zamkiem dobrym strzeżonym od mieszkańcow, od Neapolu na połd. *m.* 8. dł. 31. 41. sz. 40. 35.

CAPSIR, mała kraina w Hr. Russylońskim we Francyi.

CAPUI, lub Capul, Capula, Kapul, wyspa iedna z Filipińskich, maiąca obwodu na *m.* 3. iest wesoła i urodzayna.

CARACAS, lub Caracos, *S. Jago de Leon*, Karaka, znaczne M. Ameryki połudn. w Ziemi tęgiey, w Prow. Wenezueli, na połn. Guyany. Jest bogate, i położone w rowninie obfitey w liczne trzody i drzewo kokusowe wydaiące orzechy, z ktorych naylepszą na świecie tu robią czokolatę. Powietrze ma zdrowe. Francuzi r. 1679. złupili Karakę. dł. 312. sz. 9. 40.

CARAMAN, Margr. Fr. w Diec. Aleteńskiey.

CARAMANTA, Karamanta, M. i Prow. Ameryki połudn. rozciąga się wzdłuż rz. *Cauca* między nową Grenadą, powiatem Karthageny, Popayanem i Panamą. Znayduie się w niey wiele potokow, ktore obywatelom dzikim dostarczaią so-

ſoli białey i bardzo dobrey. Jeſt to dolina otoczona wyſokiemi gorami.

CARANGUES, Karangowie, narod Ameryki połudn. w Peru, od ktorego wziął nazwiſko wielki i koſztowny pałac, ktorego ſię rozwaliny widzieć daią, *m.* 30. od *Quito* prawie pod Ekwatorem.

CARARA, ob Maſſa.

CARAVACA, lub SANTA CRUZ di CARAVACA, Karawaka m. Hiſzpańſkie w Krol. Murcyi, od ktorego nazwany ieſt pewny rodzay krzyżow tu robionych, *m.* 8. na półn. od Hueſkary.

CARAVAGGIO, m. Wł. w Medyolańſkim, pamiętne pot. r. 1446. i urodzeniem ſławnego Malarza tego im. *m.* 4. od Kremony.

CARCADO, wieś Fr. w Brytanii, podnieſiona na Hr. *m.* 1. od *Vannes.*

CARCASSONE, *Carcaſſo*, Karkaſſona daw. i zn. M. Fr. w Langwedocyi niż. z Biſk. Ludwik VIII. Krol Franc. zdobył ią na Albigenſach, a Raymond *Trincavel* uſtąpił z wſzelkiemi prawami S. Ludwikowi. Rz. *Aude*, dzieli ią na gorną i dolną. Gorna Karkaſſona ma zamek mocny i kościoł Katedralny, dolna ieſt w kſztałt czworogranu, i porządna. Jeſt iednym z bogatſzych miaſt, dla licznych tu fabryk rożnego gatunku ſukien. Od Narbonny *m.* 12. od Tulozy 19. od Paryża 160. dł. 20. ſz. 43. 10.

CARCES, m. Fr. z tyt. Hr. w Prowancyi, *m.* 3. od Brignoles.

CARDEILLAC, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od *Figeac.*

CARDONE, *Cardona & Athanaſia*, Kardona, piękne i mocne M. Hiſzp. w Katalonii z tyt. Xſtwa i zamkiem dobrym. Znayduie ſię tu blizko góra nieprzebrana w ſoli, im więcey iey ztąd wybieraią, tym więcey doſtarcza. Ta zaś rożna, czerwona, biała, zielona, inkarnat, &c. ale ią opłukawſzy, wſzyſtkie traci kolory. Niemaſz nic pięknieyſzego, iak widzieć tę gérę, gdy ią ſłoneczne oświecaią promienie. Okolica pełna ieſt winnic, ktore przednie wydaią wina. Tudzież ſoſny nadzwyczayney tu roſną wielkości. Kardona ſtoi na wzgorce, blizko rz. *Cardonero*, *m.* 15. od Tarragony na połnoc, od Barcelony 15. dł. 19. 10. ſz. 41. 42.

CARENCY, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od Atrebaty.

CARENTAN, *Carentonium*, m. Fr. w Normandyi niż. z dawnym zamkiem, *m.* 3. od morza 8. od Konſtancyi.

CARFAGNANE, ob. Caſtel Nuovo de carfagnane.

CARIATI, Karyan *Carianum*, m. Wł. w Krol. Neapolitańſkim w Kalabryi z Biſk. Suffr. Ma tytuł Xſtwa, i zowie ſię *Cariati Vechia*, dla rożnicy od *Cariati nuova*, ktore ieſt o trzy ćwierci mili ztąd nad Golfem Tarentu, *m.* 10. od S. *Saverina*, 9. od Roſtano.

CARIGNAN, *Carinianum*, Karynian, m. Wł. w Piemonckim z tyt. Xſtwa, w ziemi tegoż im. bardzo urodzayney, i miłey, obfitey w paſtwiſka. Od Franc. r. 1544. wzięte było po potyczce Ceryſolſkiey, i twierdze iego, procz zamku iednak, zburzone były. Znowu r. 1691. zdobyte, i odebrane było. Leży nad Padem, *m.* 3. od Turynu, 6. od Pigneroli, 2. od Karmagnoli, dł. 25. 20. ſz. 44. 45. ob. Yvoi.

CARINOLA, *Forum Claudii*, *Calenum*, m. w Krol. Neapol. z Biſk. Suffr. Kapuańſkiego. Powietrze ieſt nie bardzo zdrowe. Leży blizko góry *Maſſico*, *m.* 6. od Kapuy, 11. od Neapolu.

CARIPOUS, *Caribes*, ob. pod literą K.

CARISTO, *Cariſtus*, Karyſt, m. w części wſchodniey wyſpy Negrepont, z Biſk. blizko Kapu *Loro.*

CARLAT, m. Fr. w Arwernii, w Pow. *Carladez*, z tyt. Hr. *m.* 2. od Auryllaku. Tego im. m.

Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 4. od *Mirepoix*.

CARLAT, *Cartilatum*, Karlat, m. Fr. w Hr. *Foix*, między *Pamiers* i *Rieux*, sł. urodzeniem Piotra Baylego.

CARMAGNOLA, *Carmagnole*, *Carmaniola*, Karmaniola, M. Wł. w Piemonckim, z tyt. Hr. i dobrą cytadellą. Jest handl. Wzięte było od Pana *Catinat* r. 1691 i tegoż r. odebrane od Xcia Eugeniusza. Oyczyzną iest Franciszka Karmanioli. Leży w pow. żyżnym, obfitym w zboża, len, iedwab, blizko Padu, *m.* 5. od Turynu, 7. od Pignerol., dł. 25. 20. sz. 44. 43.

CARMAING, *Carmanum*, m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 6. od Tulozy.

Carmen, Margr. Fr. w Brytanii, *m.* 1. od *S. Pol de Leon*.

CARMONE, *Carmo*, Karmona, dawne M. Hiszpańskie w Andaluzyi. Brama tu Sewilska, iest naywiększą sztuką starożytności w całey Hiszpanii. Leży w gruncie urodzaynym, *m.* 6. na w. od Sewilli.

CARMONS, m. w Hr, Goryckim w Austr. na górze blizko rz. Indry.

CARNEILLE, m. Fr. w Normandyi *m.* 5. od Falezy.

CARNERO, *Carnarius*, nazwisko części Golfu Weneckiego od brzegu zachodniego Istryi, do wyspy Grossy i brzegow Morlakii rozciągaiącey się.

CARNET, m. Fr. w Normandyi, *m.* 4. od *Avranches*.

CARNOET, Opac. Cyster. we Fr. czyni 3000. liwr. *m.* 12. od *Quimper*.

CAROGROD, ob. Konstantynopol.

CAROUGES, m. Fr. w Normandyi, *m.* 5. od *Alençon*.

CARPENTRAS, *Carpentoracte*, M. S. Hrabstwa Weneffyńskiego, z Bisk. sądami, i Synagogą żyd. Jest nad rz. Auzonią pod górą *Ventoux*, o *m.* 5. od Awenionu, 5. od *Orange*, 146. od Paryża, dł. 22. 42. sz. 44.

CARPI, *Carpum*, M. Wł. w Xstwie Modeńskim, z dobrym zamkiem, i tyt. Xstwa. Ma Prałata żadnemu nie podległego Bisk. odstąpione było od Franc. r. 1703. i znowu od tychże odebrane r. 1705. Xżę Eugeni opanował go r. 1706. iest o *m.* 3. od Modeny, 5. od Reggio, 5. od Mirandoli.

CARPI, m. Wł. w pow. Weronezkim, sławne wygraną Xcia Eugeniusza nad Francuzami, r. 1701. Leży nad Adygą, należy do Wenetow.

CARPIO, m. Hiszp. w Andaluzyi, z tyt. Margr. nad rz. Gwadalkwiwir, *m.* 8. od Korduby.

CARRAVEIRA, Karaweyra, M. ArcyBisk. Schizm. w Turcyi Europeyskiey w Macedonii. Zowie się też *Boor Castoro*. Jest to dawna Beroa.

CARTAMA, *Cartamitarum*, m. Hiszp. w Krol. Grenady, leży pod górą *m.* 3. od Malagi.

CARTHAGENA, *Carthago nova*, Kartagena, M. Hiszp. obronne, nadm. w Krol. Murcyi, stoł. powiatu tegoż im. z Bisk. Wystawione było od Azdrubala. Port Kartageński naylepszym iest w całey Hiszp. i iednym z nayznaczniey szych w Europie, co dało przyczynę mowienia sławnemu Doryi, iż 3. tylko znał porty bespieczne. Miesiąc Czerwiec, i Lipiec, i Kartagenę. Jan Leak wziął go był dla Arcy Xcia Austr. potym Ces. Karola VI. r. 1706. ale Xżę Berwick odzyskał go wkrotce. Leży nad odnogą Kartageńską *m.* 11. od Murcyi, dł. 17. 6. sz. 37. 36.

CARTHAGENA, Kartagena, wiel. piekne, i obronne M. Ameryki południ. stoł. Prow. tego im. w ziemi tęgiey. Założone iest około r. 1562. z Bisk. i 3. fortecami. Boccachica, S. Krzyża, i S. Łazarza. Port Kartageny miany iest za naylepszy w całey Ameryce. Handel tu iest bardzo wielki, osobliwie

na perły, co go iednym z naybogatszych miast w Amer. czyni. W Kartagenie składaią wszelkie dochody Krola Hiszp. z Grenady nowey, i całey ziemi tęgiey. Wzięta była od Angl. r. 1585. Francuzi też r. 1697. znaczny ztąd plon unieśli. Amirał Wernon Szef Flotty Angiel. r. 1742. obległ ią był, ale był przymuszony do odstąpienia wszystkich swych utraciwszy ludzi. Leży nad morzem, w mieyscu bardzo wygodnym, i korzystnym. dł. 302. 10. sz. 10. 26. Wielkorządztwo Kartageny gran. z Audyencyą S. Fe, morzem połnocnym, i golfem Daryeńskim. Kray iest gorzysty i pełen źwierzy dzikich.

CARTHAGO, znaczne M. Ameryki połn. w Mexyku w Prow. *Costarica*. Ma Bisk. i Gubernatora Hiszp. Jest bardzo bogate i handlowne.

CARTHAGO, czyli nowa Kartagena, M. Amer. w Audyencyi *Santa Fe* w ziemi tęgiey, *m.* 6. od rz. *Cauca*.

CARY, ob. Macredin.

CASALE, Kazal, *Bondicomagum*, M. S. Xstwa Monsferratu we Wł. piękne i mocne, z cytadellą, i Bisk. założonym r. 1474. od Syxta IV. st. iest wygraną Hrabi *Harcourt* nad Hiszp. r. 1640. Xżę Mantuański przedał go Krolowi Franc. r. 1681. ale r. 1695. wrocone mu było, wzięte będąc od związkowych, po zburzeniu od nichże twierdzy. Znowu go byli odzyskali, i odnowili fortyfikacye Francuzi, lecz r. 1706. Krol Sardyński stał się iego panem. Potym ieszcze odebrane było od Franc. r. 1745. i nakoniec od Kr. Sardyńskiego r. 1746. w Maiu opanowane iest mocą. Jest nad Padem, *m.* 15. od Turynu, 14. od Medyolanu, 20. od Genuy. dł. 26. 4. sz. 45. 7.

CASAL-MAGGIORE, Kazal większy, m. Wł. w X. Medyolańskim nad Padem, *m.* 8. od Kremony, 6. od Parmy.

CASCAES, M. Portugal. przy uyściu Tagu w morze, gdzie zgromadzaią się okręty, maiące płynąć do Indyi. Ma obronną Cytadellę i dobre stanowisko dla okrętow, *m.* 5. od Lizbony.

CASE-DIEU, Opac. Premonstr. fund. r. 1135. czyni 6000. liwr. *m.* 2. od *Plaisance*.

CASERTA, m. Wł. w ziemi Ławorze z tyt. Xstwa i Bisk. Suffr. Jest pod górą Kasertą, *m.* 3. od Kapuy, 5. od Neapolu.

CASLONA, Kazlona, *Castulo*, m. Hiszp. w Andaluzyi blisko rz. Gwadalkwiwir, niegdyś Biskupie.

CASSAGNETES, m. Fr. *m.* 3. od Rodez.

CASSAINOUSE, m. Fr. w Arwernii, *m.* 6. od Aureliaku.

CASSAMANCE, Kassamanka, rz. w Afr. *m.* 30. na połud. od Gambii, ktorey iest odnogą; iest żeglowną w części Afryki, gdzie wolny iest Fruncuzom handel. Przez nią przebrać się mogą do Gambii, przez tę zaś do rz. Niger, ktorey Gambia czyni koryto, i tak maią ułatwiony handel z Senegalią.

CASSAN, Kassan, m. Afr. w Nigrycyi nad Gambią.

CASSANO, *Cassanum*, Cassan, m. Wł. z zamkiem mocnym nad Addą w Medyolańskim Xstwie, *m.* 6. od Medyolanu, 10. od Kremy. Sł. szwankiem, ktory tu odniosł Xżę Eugeniusz od Xcia *Vendome* r. 1705.

CASSANO, albo COSSANO, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi z Bisk. *m.* 2. od Tarentu, 7. od Rossano.

CASSEL, ob. Kassel.

CASSENEUIL, *Cassinogilum*, m. Fr. *m.* 2. od *Villeneuve*.

CASSIS, m. Fr. z portem, *m.* 3. od Marseilli.

S. CAST, wieś Franc. w Brytanii nad Oceanem, *m.* 5. od S. Malo na z. gdzie r. 1758. przyłądowali Anglicy, i byli porażeni.

CASTANET, m. Fr. w Lan-

gwedocyi, *m.* 2. od Tulozy.

CASTEL AMARE, M. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie, z Bisk. i portem dobrym, *m.* 2. od Sorento. 6. od Neapolu. Jest M. tegoż im. na brzegu między *Capaccio* i *Policastro*; i 3cie w Sycylii w Pow. *di Mazara*, o *m.* 12. na połud. ku z. od Palermy.

CASTEL-ARAGONEZE, *Castellum Aragonense*, Kastel, mocne M. Wł. w Sardynii z Bisk. Suffr. Sassar. i portem dobrym, *m.* 8. od Sassari.

CASTEL-BALDO, mały plac w Pow. Weronezkim we Wł. nad Adygą, *m.* 6. od Rowigo.

CASTEL-BOLOGNESE, *Castrum Bononiense*, m. Wł. w Pow. Bonońskim, *m.* 3. od Faenzy.

CASTEL-BRANCO, *Castrum album*, M. Portugal. z Bisk. stoł. Powiatu, w Prow. Beyrze, nad rz. Lyrą, *m.* 14. na półn. ku z. od Alkantary.

CASTEL-CORN, lub CHATEAU-CORN, w Pow. Trentyńskim zamek.

CASTEL-OVO, forteca piękna w Neapolu.

CASTEL-DE-VIDE, plac dosyć obronny Portugal. w Alentei, *m.* 3. od Portalegry na półn.

CASTEL-DURANTE, ob. Urbanea.

CASTEL-FOLLIT, plac Hiszp. w Katalonii obronny na górze nieprzystępney, *m.* 7. na połud. od Kampredony.

CASTEL-FRANCO, m. Wł. w Pow. Bonońskim, *m.* 6. od Bononii, blisko rz. *Sechia*, zasłoniony fortecą Urbinu.

CASTEL-GANDOLFE, *Arx Gandulphi*, plac obronny we Wł. w Stanie Papiezkim, z zamkiem, nad ieziorem tegoż im. *m.* 4. od Rzymu.

CASTEL-GELOUX, *Castrum Gelosum*, m. Fr. w Pow. Wazateńskim, dosyć handl. *m.* 5. od Neraku. Jest tegoż im. m. w Hr. Armaniackim, *m.* 3. od Auch. ob. Kastell.

CASTELLANE, *Castellona*, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 3. od Senezy nad rz. Werduną, w gruncie żyżnym i miłym. Ma prawo deputowania na ziazdy stanow.

CASTELLANETTE, *Castania*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Lekce. z tyt. Xstwa, i Bisk. Suffr. Jest nad rz. Talvo, *m.* 6. od Tarentu.

CASTELLAZZO, *Gaudiorum*, mały plac we Wł. w Xstwie Medyolańskim, pamiętny walną rozprawą woienną Hrabi Staremberg z Francuzami, r. 1704. *m.* 1. od Alexandryi, 4. od Tortony, 4. od *Acqui*.

CASTELLET, zamek w Hr. Wenessyńskim z tyt. Margr. *m.* 2. od Apty.

CASTELLAN, lub CASTILLON, m. Hiszp. w Katalonii, *m.* 2. od Roses.

CASTELLUZZO, nazwisko kilku miast małych we Wł. w Krol. Neapol.

CASTELMORON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od Toulosy. Tegoż im. m. Fr. w Pow. Agineńskim, *m.* 3. od Kleraku; i inne o *m.* 7. od Basas.

CASTELNAUDARY, *Castrum novum Arii*, znaczne M. Fr. stoł. Powiatu; sł. porażką woysk buntowniczych pod wodzem Gastonem Xciem Aureliańskim r. 1632. Xżę *Montmorency* tu był schwytany. Jest na wzgórce blisko kanału w gruncie w zboża żyżnym, *m.* 6. od Karkassony, 13. od Tulozy, 157. od Paryża. dł. 19. 38. sz. 43. 19.

CASTELNAU-DE-BARBARENS, m. Fr. w Hr. Astarackim, *m.* 3. od Auch.

CASTELNAU-DE-BRASSAC, m. Fr. *m.* 3. od *Castres*.

CASTELNAU-DE-BONFONS, m. Fr. *m.* 1. od Albi. Tegoż iest im. m. w Pow. Kahorskim nad zbiegiem rz. Cery z Dordoną,

m. 3. od *Figeac*, zwane *de Bretenous*, i inne *d' Estretefon*, *m.* 4. od Tulozy.

CASTELNAU-DE-MAGNOAC, m. Fr. stoł. 4. dolin, *m.* 6. od Mauleony.

CASTELNAU-DE-MONTMIRAIL, m. Fr. w Pow. Albigeńskim, *m.* 5. od Albi

CASTELNAU-DE-MONTARTIER, m. Fr. między rz. Lutą, i Bargaloną, *m.* 5. od Kadurku.

CASTEL-NOVO, *Castrum novum*, Kastel nowy, m. mocne Dalmacyi z zamkiem wystawionym r. 1373. od Tuandeona Krola Bosnii. Wzięte było od Hiszp. r. 1538. odebrane od Baberossy 1539. Wenetowie uczynili się iego Panami r. 1687. i odtąd do nich należy. Leży nad golfem *Cattaro*, *m.* 4. od *Cattaro*. dł. 36. 20. sz. 42. 25.

CASTEL-NOVO-DE-CARFAGNANE, m. Wł. w Modeńskim Xstwie z dobrą fortecą, po Łacinie *Grafinianum*, od Parmy *m.* 4.

CASTEL-S. JOANNE, Kastel S. Jana, piękne m. Wł. w Xięstwie Placencyi z zamkiem, w kraiu obfitym w ryż, *m.* 4. od Placencyi.

CASTEL-SACRAT, m. Fr. *m.* 5. od Agenny.

CASTEL-SARRASINS, m. Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 3. od Montauban.

CASTELVIEL, m. Fr. nad rz. Tarną.

CASTIGLIONE-DEL-STIVERE, *Castilio Hiverorum*, Kastel Stywer, obronne m. Wł. w X. Mantuańskim z zamkiem. Wzięte było od sprzymier. r. 1701. Tu Francuzi r. 1706. porazili woyska Ces.

CASTILLON, w Hiszp. ob. Castellon.

CASTILLON, Kastyllon, *Castilio*, m. Fr. w Akwitanii, w Pow. Perigord, pamiętne zwycięztwem Franc. nad Angl. r. 1451. nad rz. Dordoną, *m.* 10. od Burdegali. dł. 17. 43. sz. 44. 52.

CASTILLON, m. Fr. *m.* 3. od Liziers. Inne m. tego im. nad Garonną, niżey Burdegali *m.* 12.

CASTILLONES, m. Fr. w Pow. Agineńskim, *m.* 5. od *Bergerac*.

CASTRES, *Castra*, Kastra, znaczne M. Fr. w Langwedocyi wyż. z Bisk. Suffr. Albeńskiego założonym r. 1316. Deodat Opat *de Lagni* był tu pierwszym Bisk. Obywatele przyiąwszy Religią Protest. ułożyli u siebie ksztalt rządu Rzepltey, i umocnili miasto, ale r. 1629. część ich będąc zwyciężona od Ludwika XIII. przymuszeni byli do poddania się, i zrzucenia twierdzy. Jędrzey Dacier, Alex. Morus, i Boyer ztąd byli rodem. Od Albi *m.* 8. na połud. od Tulozy 14. od Paryża 148. dł. 19. 55. sz. 37. 10.

CASTRIES, m. Fr. w Langwedocyi z tyt. Margr. *m.* 2. od Montpellier.

CASTRO, *Castrimonium*, Kastro, M. S. Xstwa Kastreńskiego we Wł. w Stanie Papiezkim. Innocenty X. zburzył go r. 1647. i przeniosł ztąd Bisk. do *Aqua pendente*. Było blisko rz. Opady, *m.* 4. od morza, 10. od Orwiety, 22. od Rzymu. Xstwo Kastreńskie leży nad morzem środziem. między Pow. Orwietańskim, i Toskanią. Obfituie w owoce i zboża. Należało do Xięcia Parmy, na ktorym zdobył go r. 1641. Urban VIII. Pap. a utrzymali Następcy, mimo oporu Właścicielow, do r. 1738. w ktorym ustąpione zupełnie zostało Papieżom przez traktat Wideński dnia 18. Listopada.

CASTRO, m. nadm. i Biskupie we Wł. w Krol. Neapol. w Pow. Otranty. Od Turkow r. 1537. mocno zniszczone zostało. Oyczyzną iest Pawła *de Castro*, o *m.* 3. od Otranty, 3. i pol od Alessano.

CASTRO, m. mocne Ameryki połud. w Chili, Stolica wyspy Chi-

loi z portem. Wzięte ieſt od Holl. r. 1643.

CASTRO-CALTALDO, lub Cartaldo, m. Wł. w Xſtwie Toſkanii, Pow. Sienneńſkim, ſł. urodzeniem Jana *Bocace*.

CASTRO-DE-URDIALES, *Caſtrum Urdialæ*, m. Hiſzp. w Biſkay nad Oceanem, z zamkiem i portem, *m.* 4. na z. od Bilbao.

CASTRO-MARINO, *Caſtrum marinum*, m. Portug. w Algarwii, ieſt bardzo obronne, i prawie przy uyściu Gwadyany, *m.* 24. od Lagos, 24. od Sewilli. dł. 10. 27. ſz. 37. 6.

CASTRO-NOVO, *Caſtrum novum*, M. Wł. w Sycylii, w Pow. *di Mazara*, na wzgórce przy źrzodle rz. Platany. dł. 31. 30. ſz. 37. 40.

CASTRO-VERREYNA, M. Ameryki południ. w Peru, znaczne ſzybami ſrebrnemi, obfitością tabaki dobrey i zdrowym powietrzem, *m.* 60. na połud. ku w. od Limy. dł. 305. ſz. połud. 13.

CATANA, Katana, *Catina*, wiel. dawne, bogate i ſł. M. w Sycylii, pod górą Etną nad golfem tegoż im. wyſtawione od Naxyenow r. przed N. Chriſt. 718. Ma Biſk. Całe miaſto zburzone było trzęſieniem ziemi r. 1693. odnowione potym i zamieſzkane zoſtało dla żyżności gruntu w zboże, wyborne wino i owoce. Oyczyzną ieſt Mikołaia Fudeſchi, *m.* 13. od Syrakuzy, 21. od Meſſyny. dł. 32. 54. ſz. 37. 30.

CATANZARO, *Cantarium*, Kantarya, M. Wł. w Krol. Neapol. ſtoł. Kalabryi, bardzo ludne z Biſk. Jeſt rezyd. ordynar. Gubernatora Prow. Leży na górze, *m.* 4. od *Belcaſtro*. dł. 34. 35. ſz. 38. 58.

CATARAGOUI, forteca nowey Francyi w Amer. nad rz. S. Wawrzeńca przy zaczęciu iez. Ontario, zbudowana dla trzymania w boiaźni Irokweńczykow, ieſt w weſołym położeniu.

CATEAU-CAMBRESIS, *Caſtrum Cameracenſe*, m. Fr. w Pow. Kameraceńſkim. Zdobi go zamek wſpaniały. Jeſt oſiadłe, i pamiętne traktatem tu podpiſanym r. 1559. między Henrykiem II. Kr. Franc. i Filipem II. Kr. Hiſzp. Wyięte ieſt od podatkow, *m.* 5. od Kameraku. dł. 21. 10. ſz. 50. 3.

CATELAR, m. Fr. w Ruſſylońſkim, *m.* 2. od *Villefranche*.

CATELET, *Caſtelletum*, Katelet, m. Fr. w Pikardyi. Od Hiſzp. r. 1557. zdobyte było, i potym kilkakroć wzięte i odebrane ieſt. Od Kameraku *m.* 4.

S. CATHERINE, m. Fr. w Ageneńſkim Pow. i Opac. Auguſtynianek tego im. w Aptcie, ob. S. Katarzyny.

CATHUS, m. Fr. *m.* 2. od Kadurku, i inne *m.* 9. na półn. od *Figeac*.

CATTARO, *Cathara*, Katara, obronne m. w Dalmacyi z dobrym zam. i Biſk. Suffr. Barſkiego. Nal. do Wenetow, i ieſt nad golfem tegoż im. *m.* 4. od Skutary, 11. na w. od Raguzy. dł. 36. 33. ſz. 42. 25.

CAVAILLON, *Cabellio*, m. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim, z Biſk. Suffr. Awenion. Jeſt nad rz. Durancą, w gruncie urodzaynym i weſołym, *m.* 5. od Awenionu, 9. od Arelaty. dł. 22. 52. ſz 43. 52.

CAVALLIERE, m. Fr. *m.* 2. od Milhaud.

CAUDEBEC, Kalidobek, *Calidobecum*, M. Fr. bogate i ludne, ſtoł. Pow. Kaleteńſkiego. Jeſt bardzo handl. Leży pod górą, bliſko Sekwany, *m.* 7. od Rotomagu, 35. od Paryża, 11. na w. od Havre.

CAUDECOSTE, m. Fr. *m.* 3. od Agen, *m.* 1. od Garonny.

CAUDIEZ, *Coderiæ*, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Aletu.

CAVEYRAC, m. Fr. z pięknym zamkiem, *m.* 2. od Niſmes.

CAVITA, Kawita, M. na wyſpie Manilli iedney z Filipińſkich,

z zamkiem dobrym i portem, blizko ktorego ieſt fabryka okrętow. Jeſt o *m.* 4. od Manilli.

CAULINCOURT, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od S. *Quentin.*

CAUMONT, m. Fr. nad Garonną, naprzeciw Marmandy. Jeſt wiele miaſteczek i wſi tego im. w Akwitanii.

CAUNARD, m. Fr. w Gaſkonii, *m.* 6. na w. od Daxy.

CAUNE, m. Fr. *m.* 7. od Kaſtry.

CAUNES, lub Cannes, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 3000. liwr. *m.* 8 na z. od Narbonny.

CAUPENNE, m. Fr. w Gaſkonii *m.* 4. od Daxy.

CAURZYM, dawne, znaczne, i wolne M. Czeſkie. ſtoł. pow. tego im. między Elbą i Moldawą, *m.* 8. od Pragi. Bogaci ten pow. wielki połow Sumow.

CAUSSADE, m. Fr. znaczne obfitością tertufflow i ſzafranu *m.* 5. na półn. ku w. od Montuban.

CAUX, Kaleteńſki powiat, *Caletenſis Ager*, we Fr. w Prow. Normandyi, zamyka 10. miaſt, 30. Zamkow i około 600. parafii, lubo długi ieſt tylko *m.* 18. a ſzer. 10. Jeſt w kſztałt troykąta. Obfituie w zboże, legumini, konopie, wełnę, i owoce. Ma zwyczay ſzczegulny, mocą ktorego ſtarſi otrzymuią wſzyſtko prawie, co młodſzych przymuſza ſzukać ſzczęścia za oyczyzną. Drob domowy tak maią przedni, iż kury tłuſte, Kaleteńſkiemi zwać Francuzi zwykli. Obfituie także w ryby i zwierzynę. *Caudebec* ieſt M. S.

CAUX, m. Fr. *m.* 2. od Karkaſſony.

CAXAMALCA, Kaxamalka, M. Ameryki połudn. w Peru, ſtoł. kraiu tego im. obfituie w paſtwiſka, owoce, ryż, i rożne kruſzce. Kaxamalkanie ſą łagodni, uczciwi, i dowcipni. Jeſt o *m.* 30. od morza ſpokoynego. dł. 304. ſz. połudn. 8.

CAYEUX, *Cadocum*, m. Fr. w Pikardyi, *m.* 2. od S. *Valery.*

Caylar, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 5. od Lodewy.

CAYLUS, m Fr. w Gaſkonii, *m.* 8. na półn. od Montuban.

CAZAUBON, m. Fr. w Armaniackim pow. *m.* 2. od *Eauſe.* Sł. Kazaubon nie był ztąd rodem. ale z *Bordeaux* w Delfinacie.

CAZERERES, m. Fr. *m.* 3. od Rieux.

Cazillac, Baronia Fr. *m.* 4. od Briwy.

Ceauce, m. Fr. w Hr. Cenomańſkim, *m.* 2. od Domfrontu.

Ceaux, m. Fr. w Arwernii *m.* 5. od Brioudy.

CEDOGNA, *Laquedonia*, M. Wł. w Krol. Neapol. z Biſkup. Suffr. Konzan. w poł zruynowane, pod górą Appenninem, *m.* 5. od Melfy dł. 33. 8. ſz. 41. 5.

CEFALONIA, *Cephalonia*, znaczna wyſpa Grecyi, na połd. Albanii, a na półn. i w. Morei. Obfituie w oliwę, wino czerwone, Muſzkatel przedni, rodzynki w gatunku rowne Korynckim. Leży pod Klimatem gorącym. Przeto tu drzewa i w zimie kwitną. Należy do Wenetow od r. 1449 M. S. ieſt Cefalonia, maiące Biſk. dł. 38. 20. ſz. 38. 30.

CEFALU, lub CEFALEDI, *Cephaledis*, M. w Sycylii w Prow. *di Demona*, z zamkiem, portem, i Biſk. *m.* 14. od Meſſyny.

CEILAN, Ceylan, *Celanum*, wiel. Wyſpa w Azyi około 100. mil długa, a więcey nad 50. ſzeroka. Jeſt w kſztałt gruſzki. Wogólności kray ieſt górzyſty powietrze ma zdrowe, doliny żyżne. Obfituie w zwierza i trzody wſzelkiego rodzaiu, procz owiec, w ptaſtwo nam Europ. nieznane, węże bardzo iadowite, małpy, mrowki, ktore wiele czynią tu ſzkody, kość ſłoniową, kamienie drogie, i ſłonie, ktore ſą powſzechnie naybardziey ſzacowane, rożne korzenie farbierſkie, imbier, kardymonią, zioła le-

karſkie, i ryżu naywięcey, ktory poſpolitym Ceylanczykow ieſt pokarmem. Naypożyteczniey ſzym produktem Ceylanu, ieſt cynamon, ktorym tu całe laſy zaroſłe ſię znayduią. Między oſobliwſzemi tu drzewami ieſt *Tallipot*, ktorego liście tak ſą wielkie, że iedno 15. lub 20. ludzi okryć i zaſłonić przed deſzczem może. Woiażerowie i żołnierze z ſuchych tych liści robią namioty. Holl. poſiadaią wſzyſtkie prawie Ceylanu brzegi. Srzodek kraiu ieſt pod pan. Krola Kaddeyſkiego. Sami Bedaſowie ſą niepodlegli. Wyſpiarze ſię zowią Cyngulami, ſą dorodni, i piękney talii. Szlubu ceremonia ieſt u nich bardzo proſta. Pan młody bierze ieden koniec płotna, ktorym opaſuie ſwe biodra, pani zaś młoda trzyma za drugi koniec płotna, potym kropią im wodą głowy i po całym ciele. Poty trwa związek małżeńſtwa, poki zgoda. Pierwſza noc po ſzlubie ieſt dla męża, druga dla brata męża, i tak wciąż aż do ſzoſtego gradusu. Dzieci rownie należą do braci, iak do męża; familye rożnią ſię ſzczegulnemi znakami, iako to, iedni noſzą kaftany, drudzy z plecami gołemi, inni z pierſiami chodzą odkrytemi. i *t. d.* Wſzyſcy Chrześc. ſą ſzlachtą. Syn w teyże zoſtaie kondycyi i profeſſyi, co i oyciec. Maią także niewolnikow, ieſt to rodzay żebrakow, zawſze muſzących o wyżebranym tylko żyć chlebie. Stan ich ieſt wzgardzony, chodzą kupami od mieyſca do mieyſca żebrząc. Mowią, że ſą zdawna na tę karę ſkazani, że będąc niegdyś ſtrzelcami Krolewſkiemi, zamiaſt zwierzyny dali Krolowi mięſo ludzkie. Cyngulanie ſą bałwochwalcami. Wierzą w Boga Stworcę, czczą iednak innych mnieyſzych Bogow, czyli cienie ludzi poczciwych, iako i czartow, ktorych maią za przyczyny chorob, i cienie ludzi złośliwych. Także maią Boga *Buddon*, ktory zbawia duſze, i zſtąpił na ziemię, kłaniaią ſię planetom. Są u nich i kapłani, wierzą w zmartwychwſtanie ciał. Obcowanie niewiaſty z mniey godnieyſzym męſzczyzną, karzą śmiercią. Znayduie ſię w Ceylanie rodzay oſobliwſzy paiąkow. Samica noſi pod brzuchem dwa iaia pełne naſion młodych paiąkow, te wykluwſzy ſię zagryzuią ſwą matkę, Ceylanie wmawiaią w dzieci, iż na drugim świecie, będąc tu nieposłuſzne, ſtaną ſię paiąkami, i będą od właſnego pożarci płodu. Ob. Kandy Kanella. *Le Grand hiſt: wyſpy Ceylan.*

CEIRESTE, *Cæſariſta*, m. Fr. w Prowancyi *m.* 3. od Apty.

CEKORA, lub Czezora, M. w Multanach pamiętne przegraną Polakow z Turkami r. 1619. Jeſt nad zbiegiem Prutku i Seſcyi.

CELANO, *Celanum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, z tyt. Hr. około połmili od iez. tego im.

CELEBES, *Sindarum*, wyſpa Azyatycka na morzu Indyiſkim pod Ekwatorem, na połd. Filipińſkich, między Borneo, i Moluckiemi wyſpami zwana, inaczey ieſt Makaſſar. Długa blizko *m.* 150. ſzer. 90. Zawiera dwa Krol. Celebes na połn. ktorego M. S. tego im. i Makaſſarſkie na połd. Obfituie w ryż, owoce, drzewo palmowe, ktore wydaie kokos, i w bydło. Powietrze ieſt umiarkowane, obywatele niegdyś bałwochwalcy i ludoiedzi, teraz ſą Mahometanie, ob. Makaſſar. Holl, maią tu ſwe zamki i dzierżawy.

CELLE, Opac. Fr. w Szampanii blizko Troyes, czyni 7000. liwr.

CELL, ob. Zell. Altenzell, Marien Zell.

CELLEFROUIN, m. Fr. w pow. Angulemſkim nad Sommą, *m.* 1. od *Chaſſeneuil*, z opac. Auguſt.

CELLES-S. HILAIRE, Opac. Fr. blizko Poitiers, czyni 2000. liwr. inne o *m.* 10. od Poitiers na połd. czyni 6500. liwr. ob. Selles.

CELY, wieś z tyt. Hr. *m.* 3. od *Fon-*

Fontainebleau.

CENEDA, *Acedum*, *Ceneta*, dawne M. Wł. dosyć ludne w Marchii Trewizańskiey, w Państwie Weneckim z Bisk. Suffr. *m.* 8. od Trewizy, 4. od Belluny.

CENIS, Cenowie, lub Senowie, liczny narod Luiziany w Amer. półn. osiadły blizko zrzodła rz. tego im. Ma wielkie stada koni.

CENIS, góra ktora czyni część Alpow, i dzieli Margr. Suzeńskie, od Moryenny, ob. *Mont Cenis.*

CERAM, lub CEIRAM, *Ceramum*, iedna z wysp Moluckich, między nową Gwineą, wyspą Amboiną i Bandą w Az. wzdłuż ma *m.* 56. wszerz 16. i obfituie w rożne korzenie część iey opanonawa iest od Hol. ktorzy tu maią fortecę i skład Negryiczykow część inna nal. do Krl. Ternaty. Mieszkańcy są Mahometanie Hollendrzy wygubiaią tu wszystkie gwoździki. ktore Ceram wydaie.

CERCAMP, Opac. Cyster. w Artezyi, fund. r. 1140. czyni 25000. liwr. *m.* 2. od *Dourlens.*

CERCANCEAU, Opac. Cysterskie w pow. Gatyneńskim, fund. r. 1181. czyni 2000. liwr. *m.* 2. od *Nemours.*

CERDANIA, *Cerdagne*, mała Prow. w podgorzu Pyreneyskim, część iey zawiera Hiszp. część Fr. Hiszpańskiey iest M. S. *Puycerda*, Francuzkiey *Mont-Louis.*

CERENCES, m. Fr. *m.* 3. od *Coutances.*

CERENS, m. Fr. w pow. Cenomańskim, *m.* 4. od Mans.

CERENZA, *Acherontia*, Cerencya, m. Wł. w Kalabryi z Bisk. przyłączonym do Karyackiego. Leży na skale, *m.* 4. od S. *Severina.*

CERET, *Ceretum*, Seret, M. Fr. w pow Russyllońskim. Zdobi go most przepyszny na iedney arkadzie. Tu r. 1660. ziechali się kommissarze Hiszp. i Franc. dla ułożenia granic tych dwoch Krolestw. Jest blizko Tety, *m.* 5. na połd. ku z. od Perpenianu, dł. 20. 21. sz. 42. 23.

CERFROY, głowne mieysce Mathurynow, w X. Walezyskim, *m.* 1. od *Ferté-Milon.*

CERIGNOLA, Ceryniola, *m.* 10. od Manfredonii, 2. od Ofanty, w Apullii w Krol. Neapol. gdzie Franc. r. 1503. byli porażeni.

CERIGO, *Cythera*, wyspa na Archipelagu na połd. Morei, na półn. ku w. wyspy Kandyi, niegdyś sł. pod im. Cythery, z M. S. tegoż im. Obfituie w zaiące, synogarlice, przepiorki, i naylepsze sokoły. Wenerę i Helenę ztąd bydź rodem autorowie mniemaią. Należy do Wenetow.

CERILLY, m. Fr. *m.* 7. od Moulins.

CERINES, *Ceraunia*, M. wyspy Cypru, z dobrym zamkiem, portem i z Bisk. Greckim.

CERISIER, m. Fr. w Szampanii, *m.* 3. od Sens.

CERISOLES, Ceryzol, *Cerisolæ*, wieś w X. Piemonckim, pamiętna wygraną Fr. nad Hiszp. 14. Kwietn. r. 1544. pod Franciszkiem I. Jest o *m.* 3. od Alby, 2. na w. od Karmanioli.

CERISY, m Fr, w Normandyi, z Opac. Bened. czyniącym 16000. liwr. *m.* 4. od Bayeux; tamże m. Fr. tego im. *m.* 3. od *Coutance* na w.

CERNAY, m. Fr. w Szampanii, *m.* 8. na w. od Remy.

S. Cernin, m. Fr. w Pow. Ruteńskim *m.* 6. od Wabry.

Cerny, *m.* 3. na w. od Estampes.

CERTALDO, ob. Castro-Caltaldo.

CERVERA, *Secerræ*, m. i wiel. winnica Hiszp. w Katalonii z Akad. fund. r. 1717. Jest nad małą rz. tego im. *m.* 9. na połn. ku z. od Tarragony. dł. 18. 44. sz. 41. 28.

CERVIA, Cerwia, *Phicocle*, dawne i bogate M. Wł. w Romanii, z Bisk. Suffr. Raweneńskiego, nad Golfem Weneckim. Powietrze ma nie bardzo zdrowe. dł. 30, sz. 44. 16. *m.* 4. od Rawenny.

CESE, Ceza rz. Fr. w Langwedocyi, niesie z wodą odrobinki zło-

ta, wpada w Rodan blizko *Orange*.

CESENA, *Cæsena*, Cezena, piękne i mocne M. Wł. w Romanii z Bisk. iest nad rz. *Savio*, *m.* 6. na w. od Rawenny, 6. od Rimini. Oyczyzna Kardyn. Franciszka Albizzi, i Piusa VI. Pap.

CESSENON, m. Fr. *m.* 3. od Beziers.

CETON, m. Fr. w Normandyi *m.* 2. od *Nogent-le Rotrou*.

CETTE, *Cetta*, port Fr. inaczey zwany *Port S. Louis*, gdzie się zaczyna kanał Langwedocyi między Montpellier i Agdą.

CEVA, *Ceba*, obronny plac, i Margr. we Wł. w X. Piemonckim, nad Tanarą, z dobrą fortecą, *m.* 3. od Mondowy, 7. na z. od Sawony.

CEVENNES, ob. Sevennes.

CEUTA, *Septa*, M. Barbaryi w Krol. Fezańskim w Afr. z wygodnym portem i Bisk. Jan Krol Portugalski zdobył go na Maurach r. 1415. po rewolucyi Portug. r. 1640. należy do Hiszp. ustąpione im traktatem Lizbońskim r. 1668. r. 1697. wytrzymało natarczywe oblężenie przeciw Mauróm, iest nad cieśniną morską na przeciw Gibraltaru, dł. 17. 16. sz. 35. 36.

CEYRAS, m. Fr. *m.* 3. od Lodewy.

Cezy, m. Fr. *m.* 5. na połn. od Antyzyodoru.

Chaage, Opac. Fr. w *Meaux*, czyni 5500. liwr.

Chaalis, ob. Chailly.

CHAALONS, lub CHALONS, nad Marną, *Catalonum*, Szalon, wiel. M. Fr. w Szampanii. Ma Bisk. ktory iest drugim w porządku Hr. i Parow duchownych. Zdobi go pałac dozorcy miasta. Jest mieyscem głownym wielkorządztwa Szampanii. Zawiera 12. Elekcyi. Ablancourt, Blondes Minister, Marc. Akakia, Aubertin, ztąd byli rodem. Fabryka sukien grubych i rasy naywiększy czyni mu odbyt. Leży w pięknych łąkach nad rz. Marną *m.* 16. od Werdunu, od Remow *m.* 10. na połd. ku w. od Paryża 36. dł. 22. 2. sz. 48. 57.

CHABANOIS, m. Fr. z tyt. Xstwa w pow. Angulemskim, *m.* 2. od *Roche Chouart*.

CHABEUIL, m. Fr. w Delfinacie *m.* 3. od Walencyi.

CHABLAIS, *Caballicus Ager*, Szablański pow. w Sabaudyi z tyt. Xstwa. Leży między ieziorem Genewskim, i Rpltą i Walezyą. *Thonon* iest M. S.

CHABLIS, *Cabelia*, Kabelia, m. Fr. na gran. Szampanii *m.* 4. na w. od Antyzyodoru, sł. przedniemi winami białemi. Wzięte było od Kalwinistow r. 1598.

CHABRIS, *Carobriæ*, m. Fr. w X. Orleańskim, *m.* 2. od Romorantynu.

CHADER, znaczna wyspa Azyi, oblana Tygrem i Eufratem, niżey ich zbiegu z sobą.

S. CHAFFRE, Opac. Fr. *m.* 4. od Puy, czyni 10000. liwr.

CHAGNY, m. Fr. *m.* 3. od Chalons w Burgundyi.

CHAHAIGNES, i *Chaillan*, m. Fr. w pow. Cenomańskim.

CHAHARE, ob. Shahare.

CHAILEVETTE, w Santonii, *m.* 2. od Marennes.

Chailloué, w Normandyi *m.* 1. od Seez.

Chaingy, w Aurellii, *m.* 2. od Orleanu, są m. Fr. nikczemne.

CHAILLY, *Caroli locus*, sł. Opac. Cyster. fund. r. 1136. czyni 36000. liwr. *m.* 2. od Senlis.

CHAISE-DIEU, *Casa Dei*, m. Fr. w Arwernii, z Opac. Bened. czyniącym 16000. liwr. *m.* 5. od Brioudy.

CHALABRE, m. Fr. nad rz. Lers, *m.* 3. na połd. od Mirepoix.

CHALADE, Opac. Fr. Cyster. czyni 5500. liwr. *m.* 2. od S. *Menehoult*.

CHALAIS, m. Fr. w Santonii, z tyt. Xstwa *m.* 4. na z. od Aubeterry.

CHALCEDON, lub KALCEDON, M. Bitynii, przy wniyściu połud. Bosforu Trackiego, gdzie miany iest zbor Kościelny przeciw Eutychesowi wśrzod wieku 15.

CHALANCON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4., od Walencyi.

CHALIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Lotaryngii, *m.* 2. od Nancy.

CHALLIN, m. Fr. *m.* 7. na z. od Andegawy.

CHALCZ, m. Pol. w Woiew. Mińskim, mało osiadłe.

CHALONS nad Saoną, *Cabilloxum*, dawne M. Fr. w Burgundyi, z Cytadellą i Bisk. w ktorym pierwszym był Donacyanus w wieku 14tym. Jest nad Saoną *m.* 16. na połud. od *Dijon*, 26. od Lugdunu, 76. od Paryża. ob. *Chaalons*.

CHALONNE, *Calonna*, Kalonna, m. Fr. *m.* 3. na połud. ku z. od Andegawy nad Ligerą, blizko gdzie rz. Layon w nią wpada, naprzeciw kępy także zwaney *Chalonne*. Znayduią się tu blizko kopalnie węgielne. Grunt Kallonny wydaie dobre wina białe.

CHALOSSE, Pow. mały Fr. w Gaskonii. *Dax* iest M. S.

CHALUS, *Castra Lucii*, m. Fr. i zamek w Pow. Lemowiceńskim, z tyt. Hr. sł. walnym iarmarkiem na konie na S. Jerzy, *m.* 6. na połud. ku z. od Lemowiku.

CHAMAKI, ob. Schamakia.

CHAMALIERES, m. Fr. *m.* 1. od Klermontu, w Arwernii.

CHAMARANDE, wieś Fr. w Szampanii z tyt. Hr. *m.* 1. od *Chaumont*.

S. CHAMAS, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 3. na połud. od Salony, sł. wybornemi oliwami.

CHAMB, czyli CHAM, *Chamum*, m. Niem. w Bawaryi niż. stoł. Hrabstwa tego im. w regencyi Straubingskiey, *m.* 14. od Ratyzbony na połn. ku w. Po śmierci ostatniego Elekt. Bawar. dom Austr. pod moc go swą zagarnął r. 1778. dł. 30. 30. sz. 49. 14.

CHAMBERET, m. Franc. w Lemowiceńskim, *m.* 6. od Tulles.

CHAMBERTIN, ob *Gevrey*.

CHAMBERY, *Camberiacum*, Szambery, znaczne i dobrze osiadłe M. S. Sabaudyi z zamkiem. Stolica rządu Xstwa Sawoyskiego. Nie będąc ufortyfikowane, bywało często od nieprzyiacioł dobyte, i oddawane. Oyczyzną iest Xiędza Saint Reala, P. *Vaugelas*, i podług niektorych X. *Chales*, *m.* 16. na połud. od Genewy, 11. od Grenobli, 18. od Lugdunu, 35. od Turynu, 90. od Paryża. dł. 23. 30. sz. 45. 35.

CHAMBLY, forteca nowey Francyi w Amer. naprzeciw małego iez. uczynionego od rz. Soreli z strony Montrealu.

CHAMLY, m. Fr, *m.* 1. od *Beaumont*.

CHAMBON, m. Fr. w krainie zwaney *Combrailles* na gran. Arwernii, *m.* 4. od *Montlucon*. Inne tego im. z Opac. Bened. czyniącym 2500. liwr. iest o *m.* 3. od Thouars.

CHAMBONAS, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 9. od Usez.

CHAMBONS, Opac. Cyster. we Fr. *m.* 11. na z. od *Viviers*, czyni 8500. liwr.

CHAMBOR, *Camborium*, zamek Krolewski we Fr. *m.* 4. na w. od Blezy. Jest to naypięknieysza budowla Gocka we Francyi.

CHAMBOSE w Belloioceńskim, *m.* 3. od Villefranche.

Chamboulive, w Lemowiceńskim, *m.* 6. na połn. od Brywy.

Chamboy, w Normandyi, *m.* 3. na w. od Argentanu.

Chambrais, tamże, *m.* 2. od Bernay.

Chamdeniers, z tyt. Margr. w Piktawii, *m.* 4. od Niorty, są m. Fr. niczym nieznaczne.

CHAMBRE, (la) m. Sabaudyi w Hrab. Moryeńskim, nad rz. Arką z tyt. Margr.

S. CHAMOND, *Oppidum S. Annemundi*, m. Fr. w Pow. Lug-

duńskim, z zamkiem mocnym.

CHAMPAGNAT, m. Fr. *m.* 2. od *Manriac.*

CHAMPAGNE, Szampania, *Campania*, znaczna Prow. Franc. około 65. *m.* długa, 45. szeroka. Graniczy z Hr. Hannonii, Luxemburgiem, Lotaryngią, Burgundyą i Wyspą Francuzką. Większe rz. ma Sekwanę, Mozę i Marnę. Handel iey zależy na winach przednich, zbożu, płotnach, materyach wełnianych, bydle, a naywięcey owcach. Część tey Prow. zwana iest *Champagne pouilleuse*, z przyczyny, iż iest w miłey rowninie, ktora nie wydaie tylko owies, żyto, grykę. Leży między Sezanną i Witry. Szampania miała niegdyś Hrabiow udzielnych do r. 1274. w ktorym Henryk III. zwany otyły, 15sty Hr. Szampanii, i Krol Nawarry nie zostawił tylko iednę corkę Joannę *de Navarre.*, poślubioną Filipowi pięknemu Kr. Fr. i ta wniosła do Korony Franc. tę Prow. Dzieli się na wyż. i niż. *Troyes* iest M. S. Prożno Chalons i Reims spor o prym wiedli. Zawiera 8. Pow. z ktorych pierwszy iest Szampania właściwa. Szampańczykowie są mili, szczerzy, obyczayni, pracowici i mężni. Lubo im nie przypisuią dowcipu, wiele iednak ludzi sł. i uczonych wydała.

CHAMPAGNE, Opac. Fr. Cyster. w Pow. Cenomańskim, czyni 4500. liwr. Tegoż im. m. Fr. *m.* 2. od *Lucon*, i inne *m.* 5. od *Confollens.*

CHAMPDIEU, *m.* 1. od *Montbrison.*

Champeaux, *m.* 3. od Melunu, sł. urodzeniem Wilelma *de Champeaux.*

Champeix, w Arwernii, *m.* 4. od Klermontu.

Champeniers, *m.* 2. od Angulemy, są m. Franc.

CHAMPIGNY, *Campiniacum*, m. Fr. w Turonii, *m.* 1. od *Richelieu*, ktore miało piękny zamek, z ktorego nie pozostało tylko pałac i kaplica.

CHAMPLAIN, wiel. iez. w Kanadzie, ktore wpada w. rz. S. Wawrzeńca.

CHAMPLATREUX, zamek w Wyspie Franc. *m.* 1. od Lusarches.

CHAMPLITTE, m. Fr. *m.* 4. od Gray.

CHAMPRON, dzierżawa Fr. w Burgundyi, *m.* 2. od Charlieu.

CHAMPS, dawny zamek w Lotaryngii, *m.* 1. od Bruyeres.

CHAMPTERCIER, wieś Fr. *m.* 1. od Digne. Oyczyzna Gassenda.

CHAMSAUR, mała Kraina Fr. w Delfinacie.

CHAMPTOCEAUX, *Castrum Celsum*, m. Fr. w Pow. Andegawskim *m.* 13. na z. od Andegawy z zamkiem nad Ligerą, *m.* 7. wyżey Nantes.

CHAMPTOCE, m. Fr. tamże nad Ligerą, *m.* 4. od Andegawy.

CHANCELADE, m. Fr. z Opac. *m.* 1. od *Perigueux* celne mieysce kongregacyi tegoż im.

CHANCHA, bogate i zn. M. w Afr. w Egipcie, *m.* 2. od Kairu, przy wniyściu w puszczę, ktora prowadzi do góry Synay przez rozległą krainę pełną samych drzew palmowych.

CHANCHEU, *Changcheum*, Kanteu, wiel. i piękne M. Chińskie w Prow. Fokienie, sł. przez swoy most, i nieustanne iarmarki na wszelkie towary Chińskie, i cudzoziemskie. dł. 131. 39. sz. 24. 42.

CHANDERNAGOR, lub CHANGANOR, M. Indyiskie stoł. kraiu tego im. w Krol. Bengalskim przy uyściu Gangesu niżey Ougly. Należy do iedney Bałwochwalni piękney i bogatey. Kompania Franc. w Indyi ma tu skład kupiecki, ktory opanowali byli Anglicy r. 1757. i wrocili nazad r. 1763.

CHANGE, i *Changy*, są m. Fr. w Norm. i Pow. Cenomańskim.

Chaniers, w Santonii, *m.* 5. na

w. od Blay.

CHANNSI, lub Xansy, Prow. połnocna w Kr. Chińskim, bardzo żyżna, i naypierwey osiadła od Chińczykow. Obfituie w zboże, bydło, ryżu ma mało, ale bardzo wiele prosa. Obywatele są ludzcy i grzeczni, niewiasty piękne i urodne. Zawiera 5. miast celnych, z tych każde ma wiele innych mnieyszych pod swą dependencyą. Ma blizko 5. millionow ludzi. X. Martini twierdzi, iż znayduią się tu studnie, maiące zamiast wody ogień, ktory mieszkańcom do gotowania iadła służy.

CHANNTON, lub Quang-tong, Kwanton, Prow. nadm. i połnocna Chińska, oblana morzem, i rzekami. Obfituie w ryż, proso, ięczmień i owoce. Drobiu, źwierzyny, i ryb tak wiele, iż prawie darmo ich dostać można. Z drzew zbieraią tu kosmaciznę iedwabną, ktore zostawuią na drzewach gąsienice, lubo te nie są robaczki iedwabne. Sliwki też w wielkiey tu się rodzą obfitości, i znaczny czynią odbyt, ktore obywatele suszą, i niemi handluią. Zawiera ta Prow. 7. millionow ludzi, ktorych maią za naymniey maiących rozumu z Chińczykow wszystkich, ale ktorzy są śmieli, pracowici, i wielcy złodzieie. 5. w tey Prow. iest miast głownych, z tych każde ma pod sobą wiele innych.

CHANONAT, dwa m. Fr. w Arwernii, m. 2. na połud. od Klermontu, maiące wody mineralne.

CHANPING, góra Chińska w Prow. Chanton, z M. tegoż im. ktorego niezostały tylko gruzy. To m. było oyczyzną st. Konfucyusza.

CHANTONAY, m. Fr. w Piktawii, m. 6. od Fontenay.

CHANTEL-LE-CHATEL, *Cantilia*, m. Fr. w Pow. Burbońskim nad rz. Boule, *m.* 3. od *S. Pourçain.* dł. 20. 35. sz. 46. 10.

CHANTELOU, zamek wspaniały blizko Amboizy zbudowany od Xiężniczki z Ursinow, i ozdobiony od Xcia *Choiseul*, do ktorego domu należy.

CHANTEMERLE, Opac. Fr. *m.* 3. od Sezanny, fund. r. 1180. ktore r. 1690. podpadło suppressyi.

CHANTILLY, *Chantiliacum*, m. Fr. *m.* 9. na połn. od Paryża, 2. od Senlis na z. Jest tu zamek wspaniały, i las piękny; należy do domu Kondeuszow.

CHANTRIGNE, m. Fr. *m.* 3. na połn. od Mayenny.

CHAOURCE, *Chaorcium*, m. Fr. w Szampanii, *m.* 3. na z. od Baru nad Sekwaną, przy źrzodle rz. Armancyi. Sł. uczony Edmund Richer urodził się w iego okolicy.

CHAPELLE, Kapella, Opac. Fr. Premonstr. czyni 2000. liwr. *m.* 4. od Baru nad rz. *Aube* na połnoc.

CHAPELLE-AGNON, m. Fr. w Arwernii, *m.* 2. od Amberty.

CHAPELLE-D'ANGILLON, m. Fr. w Pow. Bituryceńskim, *m.* 7. na połn. od Bituryki.

CHAPELLE-LA-REINE, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 2. od Nemuru.

CHARCAS, (los) Charka, *Charcæ*, Prow. Ameryki połudn. w Peru nad morzem połud. Nie trzeba ią mieszać z Audyencyą tegoż im. Jest to naybogatsza w świecie Prow. w kruszce, i minery, ktorych ma bardzo wiele. Plata iest M. S.

CHARCE, wieś Fr. w Prowancyi z tyt. Margr. *m.* 6. od Die.

CHARENTE, *Carantonus*, Karenta, rz. Fr. ktora bierze początek w Lemowiceńskim, płynie przez Pow. Angulemski, Santonią, i wpada w Ocean blisko wyspy Olerony. Jest żeglowną, do Rochefort, i okręty tu zachodzić mogą.

CHARENTENAY, m. Fr. *m.* 3. od Antyziodoru.

CHARENTON, *Carontonus*, m. Fr. *m.* 2. na w. od Paryża, pamiętne zborem Protestantow zniesionym tu r. 1685. Inne iest w Pow. Burbońskim z Opac. *m.* 2. od S.

Amanda.

CHARITE, *Caritas*, M. Fr. w Xſtwie Niwerneńſkim nad Ligerą, z bogatym Przeorſtwem Bened. fund. r. 700. czyniącym 20000. liwr. Zdobi go moſt piękny kamienny, *m.* 5. od *Nevers*, 11. od Bituryki. dł. 20. 40. ſz. 47. 8. Tegoż ieſt im. Opac. Cyſter. *m.* 6. na połn. od Bezançon, czyni 12000. liwr. Jeſt inne Opac. *m.* 2. od Tonnery.

CHARLEMONT, *Carolomontium*, Karlmont, mocne M. Irlandyi, i celne w Hr. Armachſkim. Jeſt z tyt. Wikontu, wyſyła Dep. na Parl. W r. 1690. poddało ſię Wilelmowi Krolowi. Nad rz. Blak-Water, o *m.* 1. od Dunganony, od Armachu na połn. 2. dł. 10. 40. ſz. 54. 20.

CHARLEMONT, piękne M. Niderlandu w Hr. Namurſkim. Zbudowane ieſt na wzgórce od Karola V. i uſtąpione Francyi traktatem Nimegſkim r. 1679. i od nich ufortyfikowane podług ſztuki P. Vauban. Leży nad Mozą, *m.* 10. na połud. ku z. od Namuru, 8. od *Rocroy*. dł. 22. 24. ſz. 50. 5.

CHARLEROY, *Caroloregium*, małe, lecz bardzo obronne m. Niderlandu Auſtr. w Hr. Namurſkim. Wyſtawione ieſt od Hiſzp. r. 1666. i nazwane imieniem Karola II. Porzucone potym od nichże na zbliżenie ſię Francuzow r. 1667. i im. oddane było r. 1668. Odebrane było od Hiſzp. r. 1678. i znowu dobyte od Franc. r. 1693. i wrocone było Hiſzp. r. 1697. Nakoniec traktatem Utrechtſkim uſtąpione ieſt Ceſarzowi. Wzięte ieſt od Franc. r. 1746. Ma fortecę dobrą i Cytadellę. Jeſt nad rz. Sambrą, i Pietoną, *m.* 8. na z. od Namuru, 8. na w. od Mons. dł. 24. 14. ſz. 50. 20.

CHARLE'S-TOWN, *Carolopolis*, Karolopol, nazwiſko 2. miaſt Angiel. w Amer. iedno w Karolinie, drugie w Barbadzie. Pierwſze ieſt nad rz. Ashley, dobrze budowne, i ma port nieco od miaſta.

S. CHARLES, forteca Amer. w Nowey Francyi, nad iez. *Minittic.*

CHARLEVAL, m. Fr. *m.* 4. na w. od Rotomagu.

CHARLEVILLE, m. Irlandyi w Hr. Korkeńſkim, wyſyła Dep. na Parl.

CHARLEVILLE, *Carolopolis*, Karolopol, bardzo piękne M. Fr. w Szampanii, w Pow. Reteleńſkim, zbudowane r. 1606. od Karola Gonzagi Xcia Niwerneńſkiego. Ulice ma ciągnione pod ſznur, budowle rowne, piękne, pod dachowką kamienną, i rynek wſpaniały. W pośrzodku ieſt fontana roſkoſzna. Nal. Karolopol do Xiążąt Kondeuſzow, i wolny ieſt od wſzelkich podatkow. Oyczyzną ieſt Xdza *Longuerue*, Jeſt nad Mozą, blizko Meziers, nie oddzielone tylko moſtem, o *m.* 4. od Sedanu na połn. ku z. 52. od Paryża. dł. 22. 18. ſz. 49. 50.

CHARLIEU, *Carus locus*, M. Fr. blizko Ligery, *m.* 4. na połn. od Roanny z Przeorſtwem Kluniackim czyniącym 15000. liwr. Tegoż im. ieſt Opac. w Franſzkońcie, ktore czyni 20000. liwr. *m.* 6. od Wezulu.

CHARLOTTEMBURG, zamek o *m.* 2. od Berlina, Krola Pruſ.

CHARLY, m. Fr. *m.* 2. na z. od *Chateau-Thierry.*

CHARMES, *ad Carpinos*, m. w Lotaryngii nad Mozellą z bardzo pięknym moſtem, *m.* 3. na w. od *Mirecourt*, 6. na połud. od Nancy. Jeſt także Opac. Fr. *m.* 6. na połud. od Soiſſon.

CHARNE-ERNEE, ob. Ernée.

CHARNIZAY, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 4. od Loches.

CHARNY, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 2. od *Viteaux.*

CHAROLLES, *Quadrigellæ*, Szarolla, m. Fr. ſtoł. Pow. Szarolleńſkiego, maiącego tyt. Hr. i należy

do Kondeuszow, długiego na *m.* 12. sz. 7. po Franc. *Charolois*, w X. Burgundyi, nad rz. Rekoncyą.

CHARON, m. Fr. w pow. Alteńskim nad morzem, z Opac. Cyster. *m.* 3. na półn. od Rupelli.

CHAROST, *Carophium*, m. Fr. w Bituryceńskim podniesione na tytuł Xstwa Para, r. 1690. dla Ludwika *de Bethune*, iest nad Arnoną *m.* 5. na połd. ku z. od Bituryki, 3. od Issodunu.

CHAROUX, *Carrofum*, m. Fr. w pow. Burbońskim z dwoma parafiami *m.* 3. od Gamaty. Tegoż im. iest m. Fr. w Piktawii blizko rz. Charenty z Opac. Bened. przyłączonym do kollegiaty Bryoudzkiey r. 1760. czyniącym 6000. liwr. od *Sivray*, *m.* 1. na w.

CHARPEY, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 4. od Walencyi.

CHARTRE, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 3. na w. od *Chateau-du Loir*.

CHARTRES, *Carnutes*, *Autricum*, Karnut, dawne i znaczne M. Fr. stoł. powiatu, nadane tyt. Xstwa r. 1528. z Bisk. kościoł tu Katedr. iest z naypięknieyszych. Dzwonnica osobliwie godna podziwienia, iż dzwonnica Karnuteńska, sklepienie Ambiańskie, chor Bellowaceński, i facyata Remska poszły w przysłowie. Rownie przedziwney piękności iest statua na wielkim ołtarzu nayśw. Panny rzeźby P. *Conton* w śrzod wieku 18. postawiona. W skarbcu kościoła znayduie się słońce złote pod baldachimem złotym, ktore podczas ceremonii 4. Baronow Angiel. nosić zwykło. Handluie naywięcey zbożem. Jest oyczyzną Filipa Desportes, Regniera, Filibiena, i Nikoli. Leży w gruncie żyżnym nad Eurą, *m.* 18. na połd. ku z. od Paryża, od Orleanu 15. dł. 18. 50. sz. 48. 26.

CHARTREUSE-GRANDE, Kartuzya wielka w Delfinacie *m.* 5. na półn. ku w. od Grenobli, gdzie Generał Kartuzyanow przemieszkuie.

CHARTREUVE, Opac. Fr. Premonstr. czyni 3500. liwr. *m.* 4. na połd. ku w. od Swessyonu.

CHASAGNE, Opac. Fr. Cyster. w Bressyi, czyni 4500. liwr. od Lugdunu na półn. *m.* 6. Tegoż im. wieś w Burgundyi *m.* 3. na połd. ku z. od Belny zalecone dobremi winami.

CHASSELET, *Casseletum*, Kasselet, m. Fr. w Hr. Namur, nad rz. Sambrą, *m.* 1. od Carleroy.

CHASSELAY, m. Fr. nad Saoną, *m.* 2. od Lugdunu.

CHASSENEUIL, m. Fr. w Angulemskim pow. *m.* 2. od *Rochefaucault*.

CHASSIERS, *m.* 2. od *Viviers*.

CHASSIRON, wieża z latarnią morską na końcu połnocnym wyspy *de Re*, ktora ma 2. ogniska, dla rożnicy od wieży Korduańskiey.

CHASTANS, m. Fr. w Piktawii, *m.* 2. od Beauvoir.

CHASTEAU-LA-VALIERE, m. Fr. w Andegawskim pow. z zamkiem dawnym, *m.* 7. na w. od *Beauge*.

CHASTRES, ob Chartres.

CHATEAU-BRIANT, *Castrum Brientii*, m. Fr. w Brytanii na gran. Xstwa Andegawskiego z zamkiem dawnym *m.* 8. na połd. od Rennes.

CHATEAU-CHINON, *Castrum Caninum*, m. Fr. nad Yonną w pow. Niwerneńskim, znaczne fabryką wielką sukien, *m.* 12. na w. od *Nevers*.

CHATEAU-DAUPHIN, obronny zamek na gran. Piemonckiey w Margr. Saluceńskim, ustąpiony Xciu Sabaudyi przez traktat Utrechtski. Od woyska złożonego z Hiszp. i Franc. r. 1744. dobyty i wzięty był. Jest o *m.* 12. od *Briançon*, od Embrunu 11. na w.

CHATEAUDOUBLE, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 2. od Draguignan.

CHATEAU-DU-LOIR, *Castrum Lidi*, m. Fr. w pow. Cenomańskim sł. siedmioletnim oblężeniem, ktore wytrzymało przeciw Herber. *Eveillechien*, Hrabi Cenomanu. Jest nad Ligerą, *m.* 9. od Mans, 39. od Paryża. dł. 18. sz. 47.

CHATEAU-DUN, *Castello-Dunum*, Kastel-Dun dawne M. Fr. stoł. pow. Duneńskiego z Opac. Augustyn. czyniącym 3000. liwr. Mieszkańcy mieni są za bardzo przenikliwego dowcipu ludzi, iż poszło u Franc. w przysłowie: *Il est de Chateau-Dun, il entend à demi mot.* Lambert Likors, August *Costé*, i Timol. *Cheminais* ztąd byli rodem. KastelDun iest budowny porządnie, ulice ma pod sznur, rynek obszerny, zamek i kaplica budowane są od sł. Hrabi de *Dunois*, w skarbcu kościoła iest krzyż złoty z drogiemi kamieniami, i z prawdziwą cząstką krzyża S. i naczynie szklane zwane Karol W. iż iemu miało bydź dane w darze od Aarona Krol. Perskiego. Leży m. na wzgorce nad Ligerą, *m.* 12. od Blezy, 10. od Aurelianu, 29. od Paryża dł. 19. sz. 48. 4.

CHATEAU-FORT, *m.* 1. od *Chevreuse*.

CHATEAU-GAY, m. Fr. w Arwernii *m.* 1. od Riom.

CHATEAU-GONTIER, *Castrum Gonterii*, m. Fr. z zamkiem w pow. Andegawskim nad Mayenną. Ma wody mineralne, *m.* 9. na poln. ku z. od Andegawy, 57. od Paryża, dł. 16. 54. sz. 47. 47.

CHATEAU-IOUX, forteca w Franizkoncie blizko Pontarliery.

CHATEAU-l'ABBAYE, Opac. Premonstr. czyniące 25000. liwr *m.* 2. od Tournay.

CHATEAU-LANDON, *Castrum Nantonis*, Kastel Landon, m. Fr. w pow. Gatyneńskim na górze z Opac. Augustyn. fund. w wieku 6tym, czyniącym 1500. liwr. *m.* 2. od Nemuru, 20. na połd. od Paryża.

CHATEAU-LIN, m. Fr. w Brytanii, *m.* 6. na poln. od Kimpery. Tu w rz. Auzonie wiele poławiaią Sumow.

CHATEAU-MEILLAND, *Castrum-Mediolani*, Kastel Medyolański M. Fr. w pow. Bituryceńskim, *m.* 3. na w. od *Chatre*. Ma kollegiatę i dawny zamek zbudowany, iak mowią, od Juliusza Cezara.

CHATEAU-NEUF, *Castrum novum*, Kastel nowy, nazwisko wielu miast małych Franc. iedne iest w Angulemskim pow. nad Charentą *m.* 4. od Angulemy a *m.* 2. od Jarnaku, iedne iest w Bituryceńskim *m.* 7. na połd. od Bourges. Inne nad rz. Sartą z tyt. Baronii, *m.* 4. na poln od Andegawy. Także o *m.* 5. na w. od Orleanu nad Ligerą, ktore r. 1770. nadane iest tyt. Xstwa pod im. *Urilliere*. Inne *m.* 3. od Belley. Inne *m.* 4. od Karnutu.

CHATEAU-POINSAT, m. Fr. *m.* 8. od Lemowiku.

CHATEAU-PORTIEN, *Castrum Portianum*, m. Fr. w Szampanii w krainie Reteleńskiey z zamkiem zbudowanym na skale maiące tytuł Xstwa od r. 1567 nadany od Karola IX od Retheli na z. *m.* 2. dł. 21. 58. sz. 49. 35

CHATEAU-RENARD, *Castrum Rainardi*, m. Fr. w pow. Gatyneńskim, *m.* 3. na w. od Montargis. Handluie suknem na mundury żołnierskie, i szafranem, dł. 20. 18. sz. 48.

CHATEAU-RENAUD, *Castrum Renaldi*, m. Fr. w Turonii z tyt. Margr. *m.* 4. od Amboizy, 35. od Paryża, tegoż im. m. Fr. *m.* 4. na poln. ku z. od Sedanu, maiące tytuł Xstwa, i inne *m.* 6. od Angulemy na poln. nad rz. Charentą. dł. 18. 26. sz. 47. 22.

CHATEAU-ROUX, *Castrum Radulfi*, m. Fr. w pow. Bituryceńskim, nadane tyt. Xstwa Parostwa dla Henryka *de Bourbon* Xcia

Kon-

Kondeusza. Ale gdy go Ludwik XV. od Hr. Klermonckiego kupił, r. 1736. ustanowił tu sądy Krolewskie r. 1740. Zdobią go kościoły, zamek, i fabryka sukienna. Jest w piękney i rozległey rowninie nad rz. Indrą, *m.* 7. na połd. ku z. od Issoudeny, od Bituryki 13. od Argenton 6. od Paryża 58. dł. 19. 22. sz. 46. 48. 45" tegoż im. m. Fr. w Delfinacie *m.* 2. od Embrunu.

CHATEAU-SALINS, m. Fr. w Lotaryngii *m.* 5. na półn. od Nancy, sł. żupami solnemi.

CHATEAU-THIERRY, *Castrum Theodorici*, M. Fr. w Szampanii, z tyt. Xstwa Parostwa nadanym mu od Karola IX. r. 1566. z zamkiem dosyć pięknym zbudowanym na wyniesionym mieyscu. Oyczyzną iest Jana *de la Fontaine*, sł. Poety. Leży nad Marną *m.* 15. na połd. ku z. od Remow, 19. od Paryża. dł. 21. 8. sz. 49. 12.

CHATEAU-VILLAIN, *Castrum Villanum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. *Auion*, *m.* 6. na w. od Langres. Podniesione było na Xstwo Parostwo r. 1703. dla Hr. Tulozańskiego. Zdobi go zamek. dł. 22. 34. sz. 48. tegoż im. inne iest m. w Delfinacie, *m.* 7. na w. od Wienny.

CHATEL, lub CHATE, *Castellum in Vosago*, m. w Lotaryngii nad Mozellą *m.* 3. na półn. od Mirecourt.

CHATEIGNERAYE, m. Fr. *m.* 4. na półn. od Fontenay.

CHATEL-AILLON, *Castrum Alionis*, dawne M. Fr. nadm. w Santonii *m.* 2. od Rupelli, zniszczone zewszystkim.

CHATEL-CHALON, *Castellum Carnonis*, m. Fr. z Opac. Mniszek Bened. w Franszkoncie, *m.* 2. od *Lons-le Saunier*.

CHATEL-GUYON, wieś Fr. *m.* 1. od Riom, zalecona wodami mineralnemi laxuiącemi.

CHATELAR, m. Fr. zruynowane w Xstwie Dombskim, *m.* 5. od *Trevoux*.

CHATELDON, m. Fr. w Burbońskim pow. *m.* 5. na połd. od *Moulins*, ma wody mineralne lekarskie.

CHATELET, m. Fr. w Lotaryngii *m.* 2. od *Neuchateau*, i zamek, zkąd bierze swe nazwisko familia we Franc.

CHATELET, tegoż im. m. Fr. *m.* 2. od Melunu.

CHATELLERAUT, *Castrum Heraldi*, m. Fr. w Piktawii wystawione w wieku 11stym, nadane tyt. Xstwa Parostwa r. 1515. mieszkańcy są dowcipni i sposobni do handlu. Jest w gruncie żyznym nad rz. Wienną, po ktorey przechodzi się przez most piękny, *m.* 7. na półn. ku w. od Poitiers, 14. od Turony, 67. od Paryża, dł. 19. 13 4" sz. 46. 33'. 36".

CHATELUS, m. Fr. w Marchii *m.* 3. od Guereti, inne *m.* 2. od Bourganeuf. Tegoż im. wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 2. od Awalony.

CHATIGNAN, znaczne M. Indyiskie w Azyi, w Krol. Bengalskim.

CHATILLON, *Castellio*, Kastelion nazwisko wielu miast Fr. znacznieysze są *Chatillon*, w Xstwie Dombskim, oyczyzna Samuela *Guichenon*, *m.* 4. na z. od Bourg. Inne z Opac. *m.* 5. na półn. od Werdunu. Inne iest o *m.* 2. od Romans. Także nad Indrą w miłym położeniu *m.* 4. na połd. ku w. od Loches. Nad Ligerą w Bituryceńskim pow. *m.* 1. od Briary, 4. od Gien.

CHATILLON-SUR-LOING, Kastellion nad Loiną, m. Fr. podniesione na Xstwo pod im. *de Bouteville*, w pow. Gatyneńskim, w dolinie wesołey, *m.* 4. na połd. ku w. od *Montargis*, dł. 20. 30. sz. 47. 50.

CHATILLON-SUR-MARNE, Kastellion nad Marną, w Szampanii, *m.* 3. na z. od Epernay, sł. dawnością posiadaiących go Panow, i urodz. Urbana II. Pap. dł. 21.30.

ſz. 44. 8.

CHATILLON - SUR - SEINE, Kaſtellion nad Sekwaną, w Burgundyi, ktore przedziela na 2. m. rz. Sekwana, iedno ſię zowie *Chaumont*, drugie *Bourg*, *m.* 10. na z. od Langres 11. od Dijon. Ma Opac. Auguſt. dł. 22. 8. ſz. 47. 45.

CHATRE, *Caſtra*, Kaſtra, m. Fr. w pow Bituryceńſkim, w gruncie bardzo urodzaynym, handel znaczny prowadzi bydłem *m.* 11. na połd. ku z. od Bituryki dł. 19. 36. ſz. 46. 35.

CHATRES, lub ARPAYON, m. Fr. w dolinie bardzo miłey *m.* 1. od Montlhery. Jeſt tego im. Opac. Fr. *m.* 1. od Koniaku, i inne *m.* 7. na w. od *Perigueux*, czynią po 1300. liwr.

CHATTAM, wieś Angiel. w Prow. Kent, między Rocheſtr, i Kantuaryą, znaczne dwoma Magazynami okrętow Krolewſkich. Ufortyfikowane ieſt od Angl. ſł. Miniſter Angiel. Pitt, był Hr. de Chattam.

CHAVAGNAC, Margr. Fr. w Arwernii, *m.* 1. od Mulraty.

CHAVAIGNES, m. Fr. *m.* 7. na z. od Mauleon.

CHAVANAY, m. Fr. o *m.* 1. od *Condrieu*.

CHAUDEBOURG, blizko Thionwilli wody mineralne ſkuteczne przeciw zatwardzeniom.

CHAUDES-AIGNES, m. Fr. w Arwernii, maiące wody mineralne, *m.* 5. od *S. Flour*.

CHAUDRON, m. Fr. w Andegawſkim pow. *m.* 6. od Andegawy.

CHAVEZ, lub CHIAWEZ, *Aquæ Flaviæ*, obronny plac Portugalſki naycelnieyſzy w Prow. Tralos-montes. Jeſt pod gorą, *m.* 15. na z. od Braganzy dł. 10 34. ſz. 41. 45.

CHAUL, *Caman*, M. mocne w Indyi na brzegu Malabarſkim w Prow. Blagana, w Krol. Wizapurſkim, z portem bardzo beſpiecznym i dobrą Cytadellą. Jeſt bardzo handl. naywięcey na iedwab piękny. Od Portugal. r. 1507. wzięte było i do nich należy, *m.* 6. na połd. od Bombaymu. Jeſt inne M. tegoż im. blizko pierwſzego rownie mocne, i nal. do właściwych mieſzkańcow kraiu, ieſt o *m.* 2. od morza, dł. 90. 20. ſz. 18. 30.

CHAULNE, *Calniacum*, Kalniak, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Xięſtwa Paroſtwa nadanym r. 1621. i przywroconym r. 1710. Są tu walne co mieſiąc na bydło wſzelkie iarmarki, od Peronny na połd. ku z. *m.* 3. dł. 20. 30. ſz. 49. 45.

CHAUME, ob Nicolas.

CHAUMES, *Calomæ*, m. Fr. *m.* 5. na połd. ku w. od Paryża, *m.* 1. od Roſay z Opac. Bened. ktore czyni 6000. liwr. Jeſt inne Opac. Fr. tego im. w Brytanii czyniące 2000. liwr. blizko *Machecoul*.

CHAUMONT, *Calvus mons*, Łyſa góra, m. Fr. w Szampanii, ſtoł. pow. *Baſſigni*. mieſzkańcy ſą obyczayni i ludzcy. Odprawiała ſię tu niegdyś corocznie ceremonia, zwana la *Diablerie*, w ktorey reprezentowano pamiątkę S. Jana, gdzie Aktorowie przybrani po diabelſku udawali wzięcie Heroda do piekła, leży blizko Marny, o *m.* 7. od *Joinville* na połd. 12. od Troyes, dł. 22. 46. ſz. 48. 6.

CHAUMONT, m. Fr. w pow. Wexyńſkim, *m.* 1. od Magny, inne ieſt w Sabaudyi na wzgorce *m.* 7. na połd. ku z. od Genewy. Także w kraiu Luxemburſkim *m.* 1. od Baſtogny, tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od *Chateau - Portien*, czyni 8000. liwr.

CHAUMOUZAY, m. Fr. w Lotaryngii z Opac. Kanon. Regul. przeſzło r. 1777. do Biſk. Dieńſkiego, *m.* 5. na połn. ku z. od Remiremontu.

CHAUMUSSAY, m. Fr. w Turonii, *m.* 5. od Loches na połd.

CHAUNAI, *Calnucum*, m. Fr. w Piktawii, *m.* 2. od Sivrak

CHAUNI, *Calniacum*, m. Fr. w Pikardyi, *m.* 2. na w. od Noyony. Oyczyzna ſt. Witaſſa.

CHAUSEY, wyſpa Fr. na Oceanie między brzegami Normandyi i Brytanii.

CHAUSSIN, m. Fr. w Burgundyi, z tyt. Margr. należy do domu Kondeuſzow, *m.* 4. na połud. od Doli.

CHAUVIGNY, m. Fr. w Piktawii nad Wienną, *m.* 6. na w. od Poitiers.

CHAUX, w Pow. Angulemſkim, *m.* 2. od Baigne.

Chaylar, *m.* 5. na z. od Tournou.

Chazellieres, *m.* 5. na w. od Montbriſe, ſą m. Fr.

CHĘCINY, M. Pol. i Pow. w Woiew. Sendomirſkim, z Stwem, znaczne ſzybami marmuru, ołowiu, i ſrebra po części w górach tu znayduiącemi ſię. Zamek ma położony na ſkale. Od Krakowa *m.* 15.

CHEERY, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 6. na połn. od Klermontu, czyni 6000. liwr.

CHEKO, lub KECIO, znaczne M. Azyatyckie, ſtoł. Krol. Tonkwińſkiego, leży nad rz. Songkoi, *m.* 40. wyżey iey uyścia. Pałac Krolewſki ieſt tu bardzo wſpaniały. dł. 123. 30. ſz. 21.

CHEKIANG, Prow. nadm. Chińſka, na w. Pekinu, ſł. ſwą żyżnością, w miłym położeniu, bogactwy, i naſiadłością mieſzkańcow, ktorych liczą tu do 4525000. Znayduią ſię tu laſy morwowe, w ktorych żywi ſię wiele robaczkow iedwabnych. Mieſzkańcy nie daią rość drzewom, ale młode tylko rozkrzewiaią latorośle, ponieważ doświadczenie nauczyło ich, iż robaczki, ktore z młodych drzew morwowych żyią liściami, delikatnieyſzy ſnuią iedwab. W tey Prow. ieſt 11. miaſt celnych, i wiele innych.

CHEŁM, *Chelma*, M. Pol. w Woi. Ruſkim ſtoł. ziemi, z Biſk. Łac. i Greckim, Stwem grod. i ſzkołami. Ma Kaſztel. i Sądy ziemſkie. Ziemia Chełmſka na 2. Pow. ſię dzieli, Chełmſki i Kraſnoſtawſki, obiera 2. Poſłow. i Dep. Część iey r. 1773. do kordonu Auſtr. ieſt odłączona, to ieſt Stwo Roſtockie, i Rubieſzowſkie; Diecezyi część wielka pod toż pan. przeſzła. Mundur tey ziemi ieſt kontuſz zielony, obſzlegi czarne, żupan ſłomianego kol. Herb ieſt niedźwiedź biały między dwoma drzewami w polu zielonym. Grunta ma żyżne, i pełne w wielu mieyſcach kredy. Gdzie niegdzie tey ſą własności, iż drzewo obracaią w kamień. Miaſto ieſt na wzgórce, od Warſzawy na połd. *m* Pol. 33. od Lublina 9. od Włodzimierza 15. dł. 41. 42. ſz. 51. 10.

CHEŁMNO, *Culma*, M. S. Woiew. Chełmińſkiego, r. 1775. traktatem podziału oderwanego od Polſki, dziś pod pan. ieſt pruſkim. Przyłączone było do Korony razem z innemi Pruſami, i od Kazimierza Jagellończyka IV. r. 1454 Gubernium na Woi. podnieſione, ktore zawiera w ſobie Ziemię Michałowſką, Pow. Grudziądzki, Chełmińſki, Toruńſki, Kowalewſki; wyſyłało wprzod 2. poſłow. Teraz ma ſwego Biſk. ktory rządzi i Pomezańſką Diec. Woiewodę Kaſztelana, Urzędnikow Ziemſkich i Grodzkich. Chełmno ieſt nad Wiſłą założone podług Stryikowſkiego r. 1239. było niegdyś Anzeatycznym, teraz Biſkupie. Od miewanych tu naywyżſzych Sądow Pruſkich Prawo Chełmińſkie ma ſwoie nazwiſko. Od Warſzawy *m.* 36. od Torunia *m.* 6. dł. 36. 45. ſz. 53. 4.

CHEŁMZA, po Niem. *Culmſee*, m. Pruſkie, o *m.* 1. od Chełmna, znaczne Katedrą Biſk. Chełmińſkiego, ktory rezyduie w Lubawie. Miaſto te r. 1251. ieſt założone.

CHELSEY, na z. Londynu, gdzie ogrod ieſt lekarſki, i ſzpital w zamku dla inwalidow.

CHELY-D'APCHER, m. Fr.

m. 3. od Mendy.

CHEMAZE, m. Fr. *m.* 2. od *Chateau-Gontier.*

CHEMELLEFORT, m. Angiel. w Prow. Effex nad rz. Chelmarą, *m* 8. na połn. ku w. od Londynu. Tu miane bywaią Sądy Prowincyalne.

CHEMILLE, *Camillacum*, Kamiliak, m. Fr. w Andegawfkim Pow. nad rz. Iromą z tyt. Hrabftwa i Kollegiatą, *m* 3. od Beaupreau.

CHEMINON, m. i Opac. Fr. Cyfter. czyniące liwr. 8000. Oyczyzną Richeleta, *m.* 4. na w. od Vitry.

CHEMNITZ, m. Czefkie w cyr. Leutmaryckim, ktore znaczny prowadzi handel fzkłami, fztucznie tu wyrzynanemi. Inne ieft w Margr. Mifnii, o *m.* 12. na połud. ku z. od Drezna.

CHENELAYE, Margr. Fr. w Brytanii, *m.* 3. od Doli.

CHENONCEAU, m. Fr. z bardzo pięknym zamkiem, zbudowanym od Katarzyny *de Medicis*, a ktory doftał fię P. Dupin. Nie ieft on ieszcze dokończony, ale z wyftawioney wielkiey części, można poznać, iak miał być wfpaniały, o *m.* 2. na połud. ku w. od Amboify.

CHER, *Carus*, rz. Fr. ktora wypływa z Arwernii, płynie przez Pow. Burbońfki, i Bituryceńfki, łączy fię między *Tours* i *Saumur* z Ligerą, mało ieft żeglowną.

CHERAC, m. Fr. w Santonii, *m.* 2. od *Saintenu.*

CHERASCO, lub QUERASQUE, *Clarafcum*, Klerafk, obronne i znaczne M. Wł. ftoł. Krainy tegoż im. z dobrą Cytadellą, należy do X. Sabaudyi przez traktat Kambrezki r. 1559. Tu r. 1631. podpifany był traktat. Leży na wzgórce przy zbiegu rz. Stury, i Tanaro, *m.* 9. na połd. ku w. od Turynu, 10. od Pigneroli, 7. od *Coni.* dł. 25. 30. fz. 44. 35.

CHERBOURG, *Cæfaris burgus*, Szerburg, M. Fr. nadm. w Normandyi z portem, i Opac. Augultyn. ktore czyni 6000. liwr. Od woyfk Filipa pięknego r. 1298. złupione było. Sł. ieft potyczką morfką ftoczoną tu blifko r. 1692. Znowu od Angl. r. 1758. fpuftofzone zoftało. Jeft o *m.* 15. na połn. od *Coutances*, 77. od Paryża. dł. 16. 2. fz. 49. 38.

S. CHERON, Opac. Auguft. blizko Karnutu, czyni 2500. liwr.

CHEROMAC, w Piktawii, *m.* 6. na połud. od *Confollens.*

Cheroy, w Pow. Gatyneńfkim, *m.* 4. na w. od Nemuru, fą m. Fr.

CHERSO, lub CHERZO, *Crefpa*, M. i wyfpa Golfu Weneckiego blifko Kroacyi, nal. do Wenetow. Powietrze ma dobre, i kray lubo kamienifty, żywi liczne trzody, obfituie w wino, oliwę, i miod przedni. dł. 32. 15. fz. 45. 8.

CHERSONESUS, ieft termin Grecki Geograf. znaczy klin ziemi między 2. morza wpufzczony. Znacznieyfze fą Tracki, gdzie dziś Gallipoli, Cymbryifki, gdzie blifko Lubeką, Tauricki, gdzie Kaffa &c.

CHERVES, m. Fr. w Turonii, *m.* 7. od Richelieu na połud. ku z. Inne o *m.* 8. na w. od Angulemy.

CHESHIRE, *Caftrienfis Comitatus*, Prow. Angiel. nadm. około 72000. łanow, ktora pofiła 2. Dep. na Parl. Obfituie w fol i paftwifka. Chefter ieft M. S.

CHESSY, wieś Fr. z tyt. Hr. i pięknym zam. *m.* 1. od Lagny.

CHESTER, M. Marylandu w Amer. połn. na brzegu wfchodnim odnogi Chefapeak.

CHESAPEAK, golf morfki w Amer. połn. rozciągaiący fwą zatokę wzdłuż w Prow. Maryland, wflawiony kilką potyczkami morfkiemi i podaniem fię Generała Cornwallis Sprzymier. Francuzom i Amerykanom w czafie woyny teraźnieyfzey między Anglią i Ameryką. Dla okrętow ma befpieczne ftanowifko.

CHESTER, *Ceftria*, mocne,

i znaczne M. Angiel. ſtoł. Cheshiry, z dobrym zamkiem, z tyt. Hr. i Biſk. Handel ma wielki. Ztąd ruſzaią okręty do Irlandyi, i tu Edgar Krol Saſow wieść ſię kazał w bacie 8. Krolom Brytanii i Szkocyi od Kościoła S. Jana do ſwego Pałacu, przymuſzonym robić wioſłami. Wyſyła 2. Dep. na Parl. Jeſt o *m.* 50. na połn. ku z. od Londynu. dł. 14. 29. ſz. 53. 15.

CHESTERFIELD, *Cheſterfida*, M. Angiel. w Derbyshirze z tyt. Hr. *m.* 8. na połn. od Darby, 55. od Londynu. dł. 16. 6. ſz. 53. 12.

CHEVERNY, m. Fr. z tyt. Hr. znaczne ſkładem ſoli, Sądami, i pięknym zamkiem, *m.* 3. od Blezy.

CHEVRES, *Cervia*, m. Fr. w Santonii, *m.* 7. od Angulemy na w.

CHEVIRE, m. Fr. *m.* 2. od *Baugé.*

CHEVREUSE, *Capruſium*, m. Wyſpy Franc. nad rz. Jwettą z tyt. Xſtwa Paroſtwa. Ma dawny zamek na blizkiey górze, *m.* 3. na połud. od Werſalu.

CHEVIERES, Włości z tyt. Marg. w Delfinacie, *m.* 1. od S. Marcellina.

CHEUX, m. Normandyi, *m.* 8. od Caen.

CHEZAL-BENOIT, Opac. Bened. czyni 6000. liwr. *m.* 3. od Iſodunu.

CHEZERY, M. i dolina, ktore Xżę Sabaudyi uſtępuiąc Breſcyi Francyi r. 1601. warował ſobie, dla wolnego przeyścia do Franſzkontu. Zoſtało przy Franc. przez traktat uczyniony z Kr. Sardynii r. 1760. o *m.* 5. na połn. od *Pont-Grezin.*

CHEZY, m. Fr. w Diec. Sweſſyoneńſkiey z Opac. Zakonu S. Benedykta, czyniącym 6000. liwr. nad Marną, *m.* 1. od *Chateau Thierry.*

CHIAMEZZAN, Prow. nadm. w Amer. połn. w Mexyku. Grunt ma bardzo urodzayny. Obfituie w ſzyby ſrebrne, miody i woſki. Mieſzkańcy ſą pięknego wzroſtu i bitni. Niegdyś byli ludoiedzcy, ale za wprowadzeniem Religii Chrześc. z Oſadą Hiſzp. r. 1554. przez Dom Franciſzka *de Y Bavia* odmienili dzikie obyczaie. S. Sebaſtyan ieſt M. S.

CHIAPA, Prow. Mexykańſka w Amer. z dwoma M. tegoż im. Obfituie w robaczki ſzkarłatowe, drob, bydło, źwierzynę, owoce, miod &c. Handel ztąd Hiſzp. wiele zyſku przynoſi. Powietrze ma gorące.

CHIAPA-DE-LOS-INDIOS, wiel. i bogate M. w Prow. Chiapa, o *m.* 12. od poprzedzaiącego, iedno z nayznaczn. miaſt Amer. Wiele w nim mieſzka ſzlachty. Mieſzkańcy kochaią ſię w tańcach i rozrywkach. Nazwiſko ma od wielu tu oſiadłych Indyanow, ktorzy płacą haracz Krol. Hiſzp. dł. 284. ſz. 15. 6.

CHIAPA-EL-REAL, M. S. Prow. Chiapy w Mexyku. Ma Biſk. Suffr. Mexykańſkiego, i Gubernatora. Handel pryncypalny iego zależy, na cukrze, bawełnie, i kakao, dł. 284. 30. ſz. 16. 20.

CHIARENZA, ob. Clarence.

CHIARI, m. Wł. o *m.* 5. na z. od Breſcyi blizko *Oglio*, ſł. wygraną Niemcow odnieſioną nad Franc. r. 1701.

CHIAROMONTE, *Claromons*, M. Wł. w Sycylii w Prow. *di Noto*, na górze o *m.* 11. na z. od Syrakuzy. dł. 32. 25. ſz. 37. 5.

CHIAVARI, m. w Rzeplitey Genueńſkiey, znaczne iarmarkami, *m.* 10. na w. od Genuy.

CHIAVENNA, *Clavenna*, Klawenna wiel. i piękne M. Szwaycarſkie w Kraiu Gryzonow, w Hr. i o *m.* 2. od iez. tego im. Jeſt bardzo handl. oſobliwie w winach i owocach przednich. Zdobią go Pałac Gubernatora i Kościoły. Obywatele ſą Rel. Katol. *m.* 14. na połud. od Koiry, bliſko iez. Komo. dł. 27. 4. ſz. 46. 15.

CHICHESTER, *Cicesteria*, M. Angiel. stoł. Prow. Suffex z Bisk. przeniesionym tu z Suffex za Wilelma zwycięzcy. Ma tyt. Hr. i wysyła 2. Dep. na Parl. Kościoł Katedr. iest przepyszny. Raki tuteysze są bardzo zalecone. Jest o *m.* 20. na połud. ku w. od Londynu, od morza 4. dł. 16. 55. sz. 50. 50.

CHIELETA, obronny plac w Turcyi Europ. w Morei. Wzięty był od Wenetow r. 1685. ale odebrany potym od Turkow z całą Moreą został. Jest o półmili od Golfu Koronskiego. dł. 40. 6. sz. 26. 50.

CHIEMSEE, *Chiemus*, albo *Chiemium*, iezioro Niem. w Bawaryi wyż. Tuż iest M. tego im. z Bisk. fund. r. 1215. o 10. *m.* na z. od Salisburga.

CHIETI, *Teatæa*, Teata, M. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, z Arcy Bisk. fund. od Klemensa VII. Pap. S. Kaietan założył tu zakon ztąd nazwany Teatynow. Jest na górze blizko rz. Peskary, *m.* 6. na połn. ku z. od Anzamo. dł. 31. 48. sz. 42. 22.

S. CHIGNAN, *S. Aniani Oppidum*, m. Fr. *m.* 5. na połud. od S. Pons, rezyd. Bisk. z Opac. Zakon. S. Benedykta, ktore czyni 4500. liwr.

CHIHIRI, *Sequira*, Sekwira, wiel. M. Arabii szczęśliwey, nadm. w Krol. Hadramurskim nad Oceanem z portem głownym w tym Krol. Mieszkańcy Mahometanie są ludzcy, szczerzy i skromni. Maią sobie za honor, gdy corki ich społkuią z cudzoziemcami. Handel prowadzą znaczny. dł. 67. sz. 14. 20.

CHILI, *Cile*, wielki Kray i Krol. w Ameryce połudn. rozległe wzdłuż morza połudn. *m.* 300. szerokie *m.* 15 lub 20. w Prow. tylko Chikuycie szersze iest. Można go dzielić na 3. części, na Bisk. S. Jago, Imperyalskie, i *Cuyo.* Chili odkryta była r. 1525. przez P. Diego Almagra; iest Kray żyżny i łatwy do uprawy, większa część iest mieszkana od Indyanow, ktorzy nie maią ani miast ani wsi, tylko proste chaty. Wadą ich iest piiaństwo i chęć wielu żon mienia; żyią pod rządem głow familii, zwanych Kacykami. Są urodziwi, cery żołtawey, przez ktorą się czerwoność przebiia, są woienni, i zręczni ieżdzce na koniach, ktore naywięcey z Europy sprowadzaią, i wiele ich trzymaią stada. Końskie mięso ieść zwykli. Obfituie Chili w drzewa, owoce, pszenicę Turecką, bydła, a naywięcey kruszce i metalle wszelkiego rodzaiu. Część tego Kraiu wielka należy do Hiszp. od niepodległych Amerykanow napastowanych. S. Jago iest M. S.

CHILOE, *Chiloa*, Wyspa Amer. połud. na brzegu Chileńskim, długa około *m.* 50 szer. 7. Znayduie się wiele bursztynu szarego. Celne iey M. iest *Castro.*

CHILLY, wieś Fr. *m.* 4. od Paryża z pięknym zamkiem.

CHIMAI, *Cimacum*, m. Niderlandu w Hannonii Franc. z tyt. Xięstwa. Jest nad Blanche *m.* 4. na z. od Marienburga, 4. na połn. od *Rocroi.* dł. 21. 57. sz. 50. 30.

CHIMERA, dawna forteca Turecka w Albanii, stoł. Pow. tego im. ktory zawiera ciąg gór, ktorych mieszkańcy zwani Cymeryotami, są powiększey części rozboynicy morscy. Miasto iest na skale nad morzem, *m.* 6. od wyspy Korfu, 15. od Walony. dł. 37. 43. sz. 40. 10.

CHINAI, *Chiney*, lub *Ciney*, M. i Hr. w Bisk. Leodyiskim, *m.* 3. od Dinanty, 6. od Namuru na połud. ku w. Ustąpione było Francyi r. 1681. i oddane r. 1697.

CHINCA, Chinka, wiel. i st. dolina w Peru, w Prow. Limańskiey. Winnice tu udaią się bardzo szczęśliwie. Znayduią się także minery żywego srebra, i owiec wiele.

CHINCHIAN, *Chinchianum*, Chinkian, M. Chińskie, bardzo handl. w Prow. Nakińskiey, ozdobione przepysznemi bałwochwalnia-

mi, i wieżą całą z żelaza. Lekarze tuteyfi mieni fą za naybiegleyfzych w Krol. Chińfkim. Grunta iego pełne fą drzew wiśniowych. Jeft inne M. tego im. w Prow. Junnanie. dł. 137. fz. 30. 56.

CHINY, *Sina*, naydaw. i nayludnieyfze Cef. Azyi, na w. oblane morzem, na połn. oddzielone od Tartaryi murem długim *m*. 400. na z. ma góry i pufzcze, na połud. Ocean, Krol. Tonkwin, Kochinchinią, i Laoańfkie. Rozległe ieft wzdłuż *m*. 750. wfzerż 500. Rowniny tu wfzyftkie fą zaorane i wpłafk zkopane, aby łatwiey zkrapiane być mogły. Góry rznięte w gradufy aby łatwiey zarowno wfzędzie defzcze ią oblewać mogły, i te albo fą uprawne albo drzewami zarofłe. Po wielu mieyfcach obfituią Chiny w rudy żelazne, miedziane, cynowe, fzyby złote, frebrne i merkuryufzu. Naymnieyfzy kawałek ziemi dobrze tu ieft ofzczędzany, iż niema gruntu żadnego tak małego, ktoryby właścicielowi pożytku nie czynił. Zboża, leguminy wfzelkie, ryżu ofobliwie, i ziol lekarfkich naywięcey rodzi. Owoce i drzewa fą niektore fzczegolne w tym kraiu. Jako to drzewo *The*, z ktorego liściow mamy ziele zwane herbata, tę zaś z iednego drzewa zbieraią troiaką, naypierwfza zbierana w Marcu zoftaie w Kraiu, i zowie fię Cefarfką, i ieft naylepfzą, drugie poźniey zbierane zbogacaią ich handel, i fą podleyfze: drzewo to zawfze zielenieie, wyfokie ieft naywięcey ftop 8. Drzewo *Tfichu* w gorąca wielkie wydaie z fiebie fok tłufty, z ktorego Chińczykowie znaiomy Europie pokoft robią. Drzewo łoiowe *Ou-kieou-mu* rodzi owoc, ktory w twardey fkorupce okrytey mchem łoiową maffę wewnątrz zawiera, ktorey Chińczykowie do światła używaią. Drzewa *The-li-mu*, dla twardości żelazney prawie, *Pela-chu*, iż na nim łaficzki fkładaią obficie plaftry miodu. Trzcina *Bambou*, z ktorey papier robić, i pleć naydelikatnieyfze kofzyczki, krzefła &c. Chińczykowie zwykli, i inne podobne rośliny godne tu fą podziwienia. Cały Kray pełen ieft rzek, i dla ułatwienia handlu rznięty kanałami. Naywiękfzy ieft kanał Krolewfki, ktory rożne łączy rzeki i kanały, i nim od iednego końca do drugiego Chiny przebyć można. Chińczykowie cery fą oliwkowey. Być wyfokim, otyłym, czoła fzerokiego, oczow małych i wklęfłych, nofa krotkiego, ufzow obwifłych, brody długiey, i włofow czarnych, naywiękfzą ieft u nich pięknością. Niewiafty na pozor fą tylko fkromne, wychodzą z domu rzadko, ale to dla trudności im pofpolitey chodzenia. W młodości krępuią im nogi, aby były cieńkie, przez co ftaią nieużytemi. Kochaią fię Chińczykowie naybardziey w rolnictwie, handlu, żeglarftwie i naukach: w domach fwych nie fą tak zbytkuiący iak Europ. ale zewnątrz fą okazalfi. Druk, fztychowanie na drzewie, proch do ftrzelania, użytek kompafu dawno im fą znaiome. Chiny więcey liczą mieszkańcow niż fama Europa. Rządzone fą od Cefarza, ktory ma prawo wyznaczenia Następcy. I lubo ieft abfolutny, ftawia fię iednak oycem Narodu fwego. Każdy Mandaryn ma moc oftrzegania go o iego wady biletem liftownym. Nie ma żadnego Pańftwa, ktoreby dłużey trwało nad Chińfkie. Zgadzaią fię wielu świadectwa, iż 4000. lat ftoi. A hiftorya Chińfka daley iefzcze iego zafiąga początku 22. familii przefzło, ktore z fiebie Cefarzow 236. iuż dały. Oftatnia fam. panuiąca ieft Tatarow, ktora pofiada Tron od r. 1640. Cef. ieft głową ich Religii bałwochwalfkiey. On ma prawo Kanonizowania wflawionych ofobliwfzemi cnotami. Chińczykowie, ile wyżywić, tyle żon mieć mogą. Pifmo ich hieroglificzne, każda ofobno figura oznacza rzecz ofobną,

i pewny wyraz. Dzielą się Chiny na 16. wiel. Prow. to ieſt Pekinią, Oanſi, Xenſi, Chanton, Honanę, Suchuenę, Huguang, Kiangſi, Nankinią, Chekianę, Fokienę, Kwanton, Kwangſi, Junnanę, Kweychau, i kray Leaotun. Pekin ieſt M. S.

CHINGTU, *Chingtum*, M. Chinſkie handl. i znaczne w Prow. Suchuenie. Daie się tu widzieć wſpaniały kościoł Kanzungi Krola Choańſkiego, wynalezcy podług Chinczykow wyrabiania iedwabiu, i ſpoſobu chodzenia około robaczkow iedwabnych, d. 130. 47. ſz. 23. 30

CHINGULAIS, czyli CYNGULANIE, ob. Ceylan.

CHINGIANG, M. Chińſkie, ieſt iedno z 15. celnych miaſt w Prow. Hukwangſi.

CHINKAN, M. Chińſkie głowne w Prow. Kwangſi.

CHINON, *Caino*, dawne M. Fr. w Turonii, pamiętne śmiercią Henryka II. Krola Angl. rezyd. Karola VII. Krol. Franc. i urodzeziem Mathuryna *de Neure*, ſł. Rabelais w *Deviniere* o *m.* 1. ztąd urodził się *m.* 4. na połn. od Ryſzelii, 9. od Turony, 60. od Paryża, dł. 17. 47. ſz. 47. 12.

CHINGTING, M. Chińſkie iedno z celnych w Prow. Pekin, ieſt wielkie, dobrze oſiadłe, i 32. miaſt w ſwym pow. zawiera.

CHINY, znaczne m. i Hr. w Xſtwie Luxemburgu Auſtr. nad rz. Semoyą *m.* 8. na w. od Sedany dł. 23. 8. ſz. 49. 38.

CHIOS, ob. Scio.

CHIOURLIK, *Turullus*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii z Biſk. Greckim, ieſt nad rz. tego im. o *m.* 20. na z. od Konſtantynopola, 25. na w. od Adryanopola, dł. 45. 22. ſz. 41. 18.

CHIOZZA, lub CHIOGGIA, *Foſſa Claudia*, dawne i piękne M. Wł. w Państwie Weneckim na małey wyſpie blizko Laguny, z Biſk. Suffr. Weneckiego z portem obronnym Cytadellą, i z Podeſtatem, ieſt o *m.* 6. na połd. od Wenecyi, 9. na w. od Padwy, dł. 29. 58. ſz. 45. 17.

CHIPPEHAN, m. Angl. w Wiltshire, nad rz. Awoną, wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 39. na z. od Londynu dł. 15. 38. ſz. 51. 25.

CHIPPING-WYKOMB, m. Angiel. w Prow. Buckingham, wyſyła 2. Dep. na Parl.

CHIQUITOS, Chikwitowie, Narod Ameryki połd. w Gubernii *de Santa Cruz dela Sierra*, miod i woſk nayważnieyſzym ſą iego bogactwem. Piſarze twierdzą, iż w czaſie chorob zaraźliwych zabiiaią ktorą niewiaſtę, w uprzedzeniu tym będąc, że kobiety ſą wſzyſtkiego złego na świecie przyczyną. Są woienni, nie czuli na powaby płci białey, i zabobonni. Zony odmieniaią, ile razy się im podoba. Nuſſo Chawez pierwſzy wſzedł r. 1557. do ich kraiu, i przymuſił do płacenia daniny Krol. Hiſzp. Lecz potym krwawe prowadzili z Hiſzp. woyny do r. 1690. w ktorym część ich przyięła religią katol.

CHIRAC, w Langwedocyi; *Chirat*, o *m.* 1. od *Chabanois Chirens*, o *m.* 4. na połn. od Grenobli ſą m. Franc.

CHIRVAN, ob. Shirwan.

CHITOR, *Chitorium*, ſł. M. Azyatyckie w Państwie Mogołu, w Prow. tego im. Już nie ieſt dziś tak znaczne iak było dawniey, dł. 94. ſz. 23.

CHIVAS, lub CHIVASSO, CHIWASSA, *Clavaſium*, mocne M. Wł. w Xſtwie Piemońſkim; wzięte było r. 1639. od Tomaſza Xcia Sabaudyi, odebrane od Franc. tegoż r. i potym zdobyte 1705. odzyſkali go związkowi r. 1706. w tak wygodnym położeniu ieſt nad Padem, iż kto się ſtaie iego panem, ma nie iako klucz, do kraiu Turyńſkiego, Kawaneńſkiego, Wercelleńſkiego, Lombardyi, i Monſferratu, o *m.* 5. na połn. ku w. od Turynu, o 3. i pół od Weruy, dł. 25. 20. ſz. 45. 8.

CHIUSY, *Clusium*, Kiuza, m, Wł. w Xstwie Toskańskim, nad rz. Chiava, *m.* 9. na półn. ku z. od Orwietty z Bisk. Suffr. Sienneńskiego, iest mało ludne z przyczyny niezdrowego tu powietrza dł. 29. 30. sz. 43.

CHIUTAY, *Cotieum*, Chyutaya, znaczne M. Turcyi Azyatyckiey, stoł. Natolii właściwey i rezydencya Beglerbeya, iest nad rz. Churzaką, ktora się łączy z Sangarą, *m.* 30. na połd. od Bursy dł. 47. 22. sz. 39. 42.

CHIZE, m. Fr. w Piktawii, *m.* 5. od Niorty.

CHLUMECZ, m. Czeskie w cyr. Konisgratzkim, znaczne licznemi w tym pow. przedniemi hutami szklannemi. Od Könizgratzu na z. *m.* 4.

CHNIM, m. dosyć mocne w Bośnii, *m.* 6. na połd. od Banialuku, nal. do Wenetow.

CHMIELNIK, m. Pol. w Woi. Podolskim, nad rz. Bogiem, od Constantynowa *m.* 3.

CHOCIM, M. w Multanach na pograniczu Polskim nad rz. Dniestrem, sł. dwoma osobliwie zwycięstwami Polakow odniesionemi nad Turkami, iednym r. 1621. drugim r. 1683. i śmiercią wielkiego bohatyra Chodkiewicza Hetmana W. Lit. r. 1621. wzięte było od Moskalow po wyiściu z niego garnizonu Tureckiego 1769. od Kamieńca Podol. *m.* Pol. 3. od Lwowa 35. od Warszawy 92. dł. 44. 50. sz. 48. 50.

CHOCIMIERZ, m. Pol. w Woi. Ruskim, teraz pod pan. Austr. w gruncie żyźnym, od Stanisławowa *m.* 5. od Sniatyna 7.

CHOCZ, m. Pol. w Woi. Kaliskim.

CHOISEUIL, Caseolum, m. Fr. w Szampanii, *m.* 5. na połn. ku w. od Langres. Od niego wziął nazwisko znaczny dom we Fr. de *Choiseuil*, ob. Polisi.

CHOISY, nad Sekwaną, pałac roskoszny Krola Franc. *m.* 3. wyżey Paryża.

CHOISY-BELLEGARDE, *m.* 4. na z. od Montargis, iest m. Fr. z tyt. Margr.

CHOLET, m. Fr. w pow. Andegawskim, nad rz. *Moine*, *m.* 9. od Andegawy na połd. z tyt. Baronii i pięknym zamkiem, Dało imie znaczney familli Franc. *de Cholet*, *m.* 70. od Paryża.

CHOMELIS, m. Fr. w Arwernii *m.* 4. od Puy.

CHOMSK, m. Pol. w Woi. Brzeskim Litt. w pow. Pińskim, nad rz. Jasiołdą, od Pińska *m.* 9.

CHONAD, *Cenadium*, m. i Hr. Węgierskie o *m.* 10. na połn. od Temeszwaru z Bisk. Suffr. nad rz. Maroczą.

CHOOQUES, Opac. Fr. w Artezyi, *m.* 1. od Betuny.

CHORETNIK, m. Pol. w Woi. Sendomirskim nikczemne.

CHOROSTOW, m. Pol. w Woi. Podolskim pod pan. zaś Austr. w cyr. Halickim w Dystrykcie Zaleszczyckim, osiadłe dosyć, od Usiatyna *m.* Pol. 4. na połn od Kamieńca Podolskiego 9.

CHORGES, *Caturygæ*, m. Fr. w Delfinacie, spalone było od Xcia Sabaudyi r. 1692. iest o *m.* 4. na z. od Embrunu.

CHOTZEMICZ, blizko Elby rz. w cyr. Caurzymskim. Tu woyska Austr. wygrały na Krol. Pruskim potyczkę r. 1757.

CHOUAQUEN, Haukwena, forteca Amer. nad iez. Ontario w Kanadzie, wzięta była od Fr. r. 1756.

CHOUG, lub Shogla, M. dosyć wielkie Azyatyckie w Syryi nad Orontą z bardzo pięknym karawanem, czyli Austeryą, gdzie wszyscy podrożni, bez żadney rożnicy przyimowani i żywieni są darmo. Jest na trakcie z Alepu do Seydy.

CHOUZE, m. Fr. nad Ligerą, *m.* 4. na w. od *Saumur*, inne *m.* 6. od Turony.

CHOYNICE, *Chonick*, m. w

Woi. Pomor. pod pan. Pruſkim z kościołem luterſkim, pamiętne w woynie Krzyżackiey z Polakami, doſyć handl. ieſt nad rz. Brdą *m*. 2. na półn. od Tucholi.

CHRIST-CHARCH, m. Angiel. w prow. Hantshire nad rz. Aworą o *m*. 1. od morza, 29. na połd. ku z. od Londynu. Wyſyła 2. Dep. na Parl. dł. 15. 45. ſz. 50. 46.

S. CHRIST, blizko Peronny we Fr. mieyſce zalecone wodami mineralnemi tychże własności co Forżeńſkie.

CHRISTIAN-ERLANG, ob. Erlang.

CHRISTIANIA, ob. Anſlo.

CHRISTIANOPEL, *Chriſtianopolis*, Chryſtyanopol, mocne M. Szwedzkie ſtoł. Blekingii, z dobrym portem nad morzem Baltyckim. Nazwiſko ſwe wzięło od Chryſtyana IV. Krola Duńſkiego ſwego fund. traktatem Roſchildzkim uſtąpione było Szwecyi r. 1658. *m*. 10. na połd. ku z. od Kalmaru dł. 34. 12. ſz. 56. 20. ob. Kryſtynopol.

CHRISTIANSBURG, Kryſtyansburg, forteca Afr. w Gwinei na brzegu złotym, blizko Akary, nal. do Duńczykow. Od Negreyczykow r. 1658. opanowana była, ale potym wrocona Duńczykom zoſtała.

CHRISTIANSTADT, *Chriſtianoſtadium*, Kryſtyanſtad, m. Szwedzkie w Schonii, założone r. 1600. od Chryſtyana IV. Krola Duńſkiego i uſtąpione było Szwedom traktatem Roſchildzkim, r. 1658. wzięte było od Duńczykow r. 1678. i znowu odebrane od Szwedow r. 1680. od Kopenhagi na połn. ku w. *m*. 20. dł. 32. 5. ſz. 56. 5. Port Kryſtyanſtadzki ieſt o *m*. 4.

CHRISTIANSTADT, m. Niem. w Luzacyi, nad rz. Doberą.

CHRISTIANA, M. niegdyś ſtoł. nowego Jerſey w Amer. połn. za czaſu pan. tu Szwedow, teraz *Eliſabeth*.

CHRISTINAUX, ob. Kiliſtinowie.

S. CHISTOPHORI, ins. ob. S. Krzyſztofa W.

S. CHRISTOPHE, m. Fr. w Turonii, z tyt. Baronii *m*. 7. na połn. od Turony; tegoż im. m. Fr. w Aurelii *m*. 4. od Romorantynu na połd.

CHROBESZ, dawny zamek Polſki w Woi. Sendomirſkim, w pow. Wiślickim.

CHRUDYM, M. Czeſkie w cyr. i nad rz. tegoż im. *m*. 12. na w. od Caurzymu. Poddało ſię było Huſſytom r. 1421. znaczne ieſt węglanemi zupami.

CHAUNGKING, wiel. i piękne M. Chińſkie w Prow. Suchuenie nad zbiegiem dwoch rzek rybnych, obfitych w oſtrzygi.

CHUSISTAN, lub Kurzystan, dawniey *Suſiana*, Prowin. Perſka w Azyi między Tarſą i Baſſorą. Powietrze tu gorące, zkąd owoce ſą dobre i ranne, iako i zboża, oſobliwie trzciny cukrowe. Jeſt w piękney rowninie, Souſter ieſt M. S.

CIALIS, *Cialium*, Krol. Cialińſkie w Azyi, w Tartaryi wolney, gran. na połn. z Krol. Eluth, na w. z ſtepami piaſzczyſtemi, na połd. z Krol. Tybetańſkim, na z. z Turkieſtanem, od ktorego go oddziela góra Imaus. Ma M. S. tegoż im. doſyć handl. w gruncie bardzo urodzaynym.

CIAMPA, Krol. Cyampańſkie w Azyi, w Indyach, od w. i połd. oblane morzem wſchodnim, na połn. ma Kochinchinę, a na z. Krol. Kamboyſkie, ku połd. kray pełny ieſt laſow i ſtepow, dla wielości tygryſow i ſłoniow dzikich, nie bardzo beſpieczny, niezdrowe ma powietrze przez 6. oſobliwie mieſięcy gorąca panuiącego. Grunt tu piaſzczyſty, a wody po większey części ſą ſzkodliwe. Znayduie ſię tu wiele chrześcian, a tych bardzo gorliwych w Religii ſwey.

CIBOLA, Prow. nowego Me-

xyku w Ameryce mieſzkana ieſt od ludzi dzikich; obſituie w pſzenicę Turecką, ſmołę, ſol, niedzwiedzie, lwy, tygryſy, &c. i ſzczegulny rodzay baranow bardzo wielkich. dł. 266. ſz. 35.

CIECHANOW, M. Pol. i ziemia w Woi. Mazowieckim z Kaſztelanią mniey. i Stwem grod. Leży w rowninie między błotami, od Pułtuſka *m.* 3, ziemia Ciechanowſka dzieli ſię na 3. pow. Ciechanowſki, Sochocińſki, i Praſznyſki, ktory oſtatni pow. i ziem. Ciechan. maią ſwych urzędnikow. Wyſyłaią 2. Poſłow.

CIECHANOWICE, m. Pol. w Woi. Podlaſkim miewa znaczne iarmarki, od Bielſka na z. *m.* 7.

CICLUT, Cyklut, forteca w Dalmacyi, zdobyta na Turkach od Wenetow r. 1694. Jeſt o *m.* 2. od Narenzy. 16. od Raguzy dł. 35. 58. ſz. 43. 25.

CIKOKO, ob. Kiceſui.

CILLEY, lub CILIA, CYLYA, dawne M. i Hr. Niem. w Styryi wyż. między Sawą i Drawą, na pogran. Karynthii i Karnioli. M. Cylley ieſt rz. Saaną *m.* 10. na połn. ku w. od Laubachu, dł. 33. 20. ſz. 46. 28.

CIMBEBAS, lub KLEMBEBANIE, narod Afr. w Kafreryi oſiadły nad morzem na z. w Krol. Matamańſkim.

CIMKOWICE, m. Pol w Xięſtwie Słuckim, w Woi. Nowogrodzkim, Xżąt Radziwiłłow od Nieświeża na połd. *m.* 4.

CINALOA, Cynaloa, Prow. nowey Hiſzp. w Amer. połn. nad morzem Kalifornii, powietrze ma niezdrowe, obfituie w owoce, leguminy, i wełnę; właściwi mieſzkańcy kraiu ſą ſłuſzni i mężni. M. S. ieſt Cinaloa, lub S. Jago.

CINAN, *Cinanum*, Cynan, wielkie i ludne M. Chińſkie, naypierwſze z celnych miaſt w Chantonii w gruncie bagniſtym. dł. 134. 50. ſz. 37.

CINQMARS, m. Fr. *m.* 4. od Turony.

CINTAGABELLE, m. Fr. *m.* 6. od Mirepoix.

CIOTAT, *Civitas*, Ciotata. M. Fr. nadm. w Prowancyi, handl. oſiadłe, i znacne przedniemi winami muſzkatowemi. Jeſt tu blizko klaſztor Serwitow, w ktorych obmurowaniu znayduie ſię źrzodło, doznaiące *fluxum* i *refluxum* morſkiego, czyli regularnego dwa razy w 12. godzin wznieſienia ſię i opadnienia wody. Jeſt od Tulonu na z. *m.* 8. od Marſellii 5. dł. 23. 15. ſz. 43. 16.

S. CIR, *S. Cyricus*, S. Cyra, wieś Fr. o *m.* 1. od Werſalu, ſławna wſpaniałym i pożytecznym kollegium fund. od Ludwika XIV. i dokonanym r. 1686. dla edukacyi 250. panien ſzlachetnych, wywodczyniących ſzlacheſtwa przez 4. ſtopnie z oyca, i niemogących tu ſię mieścić przed rokiem 7. ani wniyść po r. 12ſtym, ani zoſtawać dłużey iak do r. 20go wieku ſwego. Zakonnice zatrudniaiące ſię ich edukucyą, czynią ślub 4ty uczenia panien. Jeſt m. Fr. tego im. *m.* 1. od Lugdunu, inne *m.* 4. od Mortain.

S. CIRAN, *S. Sigirannus*, m. Fr. nad rz. Klezą z ſt. Opac. Bened. *m.* 5. na połn. od *Du Blanc.*

CIRCESTER, lub CIRENCESTER, CORINIUM, m. Angl. w Prow. Glaceſtershire, wyſyła 2. Dep. na Parl. i ieſt nad Schurną, *m.* 4. od Gloceſteru, 24. od Londynu, dł. 15. 47. ſz. 31. 24.

CIRENZA, lub ACERENZA, *Acherontia*, M. Arcy Biſk. w Krol. Neapol. nad Brandano, w podgórzu Apenninu *m.* 14. na w. od Konzy, 20. od Baru, *m.* 5. na połd. ku w. od Wenozy, dł. 33. 40. ſz. 40. 48.

CITADELLA, *Jamna*, Cytadella, mocne M. S. wyſpy Minorki z portem, należało do Anglikow, odebrane razem z całą wyſpą od ſprzymierz. Hiſzp. i Franc. na imie Krol. Hiſzp. r. 1782. ieſt o *m.* 11.

na połn. ku z. od Portu Mahon. dł. 21. 48. ſz. 39. 58.

CITEAUX, *Cyſtercium*, Cyſterſia, ł. Opac. Fr. w Burgundyi, mieyſce głowne Zakon. Cyſter. ozdobione przepyſznym ich Klaſztorem i Kościołem, fund. r. 1098. Leży między błotami, *m.* 2. od Kuits.

CITTA-DE-LA-PIEVE, *Civitas plebis*, M. Wł. w Pow. Peruzańſkim, z Biſk. założonym r. 1601. *m.* 2. na w. od *Chiuſi*.

CITTA-DI-CASTELLO, *Tifernum*, M. i Hr. Wł. w Umbryi z Biſk. dependuiącym tylko od Pap. Jeſt dosyć obronne i ludne. Leży nad Tybrem, *m.* 11. na połud. ku w. od Urbinu, 10. od Peruzy, 40. od Rzymu. dł. 29. 44. ſz. 43. 28.

CITTA-NUOVA, m. Wł. nadm. w Iſtryi z Biſk. Suffr. Udyńſkiego, należy do Wenetow, *m.* 24. na w. od Wenecyi.

CIRCUMCISIONIS terra, *terre de la Circonciſion*, ieſt to kray odkryty r. 1739. 1wſzego Stycznia przez P. Loziera *Bouvet*, wyſłanego od Kompanii Franc. w Indyach do poznania Kraiow na połud. Afryki leżących. Poſtrzegł pod grad. 54. ſzerokości połud. a 28. grad. i minut 30. dług. Kap, ktory od dnia wynalezienia iego nazwał, dla wiatrow przeciwnych, dla zapchanych lodami brzegow wyſieść on na ląd nie mogł. Ile mogł go iednak uważyć, poſtrzegł go być gorzyſtym, i przerzynanym rzekami wielkiemi. Zda ſię być zaś ten ląd Auſtralny tenże ſam, co dawniey r. 1503. od Kapitana *de Gonneville* był odkryty, ktory go opiſuie żyżnym, oſiadłym, rządzonym od małych Krolow, obfitym, i mieſzkańcow ludzkich maiącym, położenia mu pewnego naznaczyć nie można.

CIUDAD-DE-LAS-PALMAS, *Civitas Palmarum*, M. S. wyſpy Kanaryi z Biſk. od r. 1485. z dobrym portem i fortecą. dł. 3. ſz. 28.

CIUDAD-DE-LOS-REYES, *Civitas Regis*, M. Amer. w ziemi tęgiey w Prow. S. Marthy, bliſko źrzodła rz. Cezar Pompatao.

CIUDAD-REAL, *Phillipopolis*, M. Hiſzp. w nowey Kaſtylii, ſtoł. Prow. Mancha, znaczne naylepſzą tu wyprawą ſkor na rękawiczki. Jeſt o *m.* 1. od Gwadyany, 5. od Kalatrawy, 36. na połud. od Madrytu. dł. 14. 10. ſz. 39. 2.

CIUDAD-RODRIGO, *Mirobriga*, Roderykopol, mocne, i zn. M. Hiſzp. w Krol. Legiońſkim z Biſk. Wzięte było od Portugal. i ich związkowych r. 1706. w 4. dniach, a odebrane im od Hiſzp. r. 1707. Jeſt w okolicy urodzayney nad rz. Agwadą, *m.* 46. na z. od Madrytu, 16. od Salamanki. dł. 11. 54. ſz. 40. 38.

CIUNCHEU, wiel. i bogate M. Chińſkie, dzieſiąte z miaſt celnych w Prow. Fokienie, bliſko morza nad golfem. dł. 134. 40. ſz. 25.

CIVIDAD-DI-FRIULI, *Forum Julii*, Friula, dawne M. Wł. w Pow. Foroiulieńſkim w Państwie Weneckim, znaczne oſiadłą tu ſzlachtą, dawnością ſwą. Jeſt obronne nad rz. Natyzoną *m.* 3. na połn. ku w. od Udynu, od Akwilei 8. dł. 31. ſz. 46. 15.

CIVITA-CASTELANA, *Faliſcæ*, Faliſka, m. Wł. Biſk. w Patrymonium S. Piotra bliſko Tybru, *m.* 7. wyżey Rzymu.

CIVITA-DUCALE, ob. Pinna.

CIVITA-VECCHIA, *Centum Cellæ*, *Civita-Vekia*, m. Wł. nadm. w Patrimonium S. Piotra, ufortyfikowane od Urbana VIII. z portem dobrym i zbroiownią, w ktorey poſpolicie chowane bywaią galery Papiezkie. Powietrze tu ieſt niezdrowe. Od Rzymu *m.* 14. od *Caſtro* tyleż. dł. 29. 17. ſz. 42. 5.

CIVRAC, m. Fr. z tyt. Hr. *m.* 3. od Liburny na w. *Civrai*, ob. Sivrai.

CIZE, dolina Nawarry niż. ktorey mieyſcem głownym ieſt *S. Jean Pié de port.*

CLAIN, Klena, rz. Fr. w Piktawii, wpada w Wiennę, od Chatelleraut o *m.* 1. wyżey.

CLAIR, *Fanum S. Clari ad Eptam*, Klera, m. Fr. w Pow. Wexyńſkim, ſł. pielgrzymkami czynionemi tu z nabożeńſtwa. W tym m. traktat r. 945. między Rychardem I. Xciem Normandyi, i Ludwikiem IV. Kr. Franc. był podpiſany. Jeſt nad Eptą, *m.* 3. od Giſors, 2. od Magny, 12. od Rotomagu.

CLAIRA, *m.* 2. od Perpinianu. *Claire*, *m.* 4. od Rotomagu, ſą m. Fr.

S. CLAIRE, S. Klary, wyſepka na morzu południowym, o *m.* 25. od Kapu białego, bliſko odnogi morſkiey Gwayakwili. Jeſt figury człowieka umarłego przyſypanego ziemią.

Tegoż im. wyſpa w Afr. ieſt iedną z Kanaryiſkich; leży między Lancerottą, i Allegranzą, i nie ieſt tylko ſkałą wielką.

S. CLAIRE, nazwiſko kilku Opactw we Fr. *Claire-Fontaine*, Opac. Fr. Auguſtyn. *m.* 2. od Dourdany, czyni 3000. liwr. Inne ieſt o *m.* 5. na połn. od Weſouli, czyni 5000. liwr.

CLAIRFAIX, Opac. Fr. Cyſter. *m.* 4. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

CLAIRLIEU, Opac. Fr. Bernar. fund. r. 1151. *m.* 2. od Nancy.

CLAIRMONT, Opac. Fr. *m.* 3. od Lawali, czyni 8000. liwr.

CLAMECI, *Climiciacum*, Klameſa, m. Fr. w Pow. Niwerneńſkim. Betlem Przedmieście tego m. ma tyt. Biſk. Roger *de Piles* był ztąd rodem. Jeſt nad zbiegiem Beuwrony, i Yonny, *m.* 7. na połud. od Antyziodoru, 45. od Paryża. dł. 21. 11. ſz. 47. 27.

S. CLAR, m. Fr. w Armaniaku niż. *m.* 3. od *Leictoure*.

CLARE, ob. pod lit. K.

CLARENZA, lub Chiarenzà, *Clarentia*, Klarenza, M. niegdyś znaczne i ſtoł. Xſtwa tegoż im. ktore ieſt dawną Elidą, na brzegu zachodnim Morei, dziſiay prawie zruynowana. dł. 39. 10. ſz. 37. 55. ob. Baſtida.

CLARENCE, m. Angiel. z tyt. Xſtwa nad Sturą w Hrabſtwie Suffolk.

CLAVAS, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 4. od Annonay.

S. CLAUDE, *S. Claudius*, S. Klaudyuſz, piękne M. Fr. w Franſzkońcie z Biſk. fund. r. 1742. od Benedykta XIV. Mellet *Fargues* był tu pierwſzym Biſk. Sł. Opac. tuteyſze ſekularyzowane zoſtało, zakonnicy uczynieni Kanonikami noſzą medalle złote, i czynią wywod ſzlachectwa. Nabożeńſtwo do ciała S. Kladyuſza wielu tu ściąga ludzi. Leży nad rz. Liſoną, *m.* 6. na z. od Genewy, 23. od Bezançon. dł. 23. 35. ſz. 46. 20. Tegoż im. ieſt m. Fr. *m.* 2. od Blezy.

CLAYE, *m.* 3. od Meaux. *Clecy*, *m.* 6. od *Vite*. *S. Clement*, *m.* 2. od Tulli, ſą m. Fr.

S. CLEMENTE, Klemenia, M. Hiſzp. w Prow. Mancha, ſławna ſwą wiernością dla Krola Filipa V. ktory iey dał tytuł: *Nayſzlachetnieyſzego*, *Arcy-Krolewſkiego*, *i naywiernieyſzego miaſta*.

CLEMONT, m. Fr. w Szampanii, *m.* 5. na połn. od Langry. Inne ieſt o 5. *m.* od Gieny.

CLERAC, lub Clairac, *Claviacum*, Klerak, M. Fr. nad Lotą. Kościoł Parafialny ma tyt. Opac. ktorego dochody 12000. liwr. oddał Kościołowi S. Jana Laterańſkiego w Rzymie Henryk IV. Klerak ieſt ludny i bogaty dla handlu, ktory wielki prowadzi tabaką, winem i gorzałką. Od Ageny na połn. ku z. *m.* 3. dł. 18. 8. ſz. 44. 28.

CLERMONT, w Argonnii, *Claromontium*, Klermont, m. Fr. z tyt. Hr. w Pow. Werduńſkim, o *m.* 3. od *S. Menehoult*, 51. od Paryża. dł. 22. 44. ſz. 49. 46. Tegoż im. m. Fr. z zamkiem i tyt. Hr. ieſt w Langwedecyi niż. *m.* 3. od

Lodewy.

CLERMONT, M. i Hr. wyſpy Franc. *m.* 6. od Bellewaku, 15. od Paryża. dł. 20. 4. ſz. 49. 22. Inne m. i Baronia Fr. tego im. ieſt w Delfinacie, *m.* 5. na połn. od Grenobli. Ztąd Hrabiowie *de Clermont-Tonnere* biorą ſwe nazwiſko.

CLERMONT-FERRAND, *Auguſtonometum*, *Arverni Clarus mons*, znaczne, bogate, i ludne M. Fr. ſtoł. Arwernii, z Biſk. ktorego Katedra, gmachy publiczne, i place do przechadzki ſą bardzo piękne. Jeſt mieyſcem Sądow. Daie ſię tu widzieć moſt naturalny zrobiony od wytryſkuiącey wody z źrzodła maiącey moc petryfikacyi. Zalecony ieſt także Klermont wodami mineral. Filip Auguſt przyłączył go do Korony r. 1212. Tu miane było *Concilium* za Urbana II. r. 1095. na ktorym pierwſza Krucyata uchwalona ſtanęła. Sawaron, Audigier, Jan Bonefons, Paſchal, Domat ztąd byli rodem, *m.* 22 na połud. od Mouliny, 31. od Lugdunu, 88. od Paryża. dł. 20. 45. ſz. 45. 46.

CLERMONT-DESSOUS, o *m.* 4. od Ageny. *Clermont-Galterande*, o *m.* 1. od Flecbe. *Clermont-Lodeve*, między Lodewą i Pezenas, ſą małe m. Franc.

CLERVAL, *Claravallis*, Klarawalla, m. Fr. z zamkiem w Franſzkoncie, nal. do Domu Wirtemberſkiego, poſiada go Hr. Montbelliard. Dependuie od Korony Fr. o *m.* 2. od *Baume-les-Dames.* Jeſt inne m. tamże zwane *Clervaux*, *m.* 2. od Orgelety.

CLERVAUX, *Claravallis*, Klarawalla, iedno z naypięknieyſzych i nayſł. Opactw. Fr. ieſt w Szampanii o *m.* 2 od Baru, w dolinie opaſaney laſami i górami. Mieyſcem ieſt głownym Cyſterſow idących za uſtawą S. Bernarda, ktorą im. dał r. 1115. Tu ſię daie widzieć ſł. owa wanna S. Bernarda zawieraiąca 800. beczek. Blizko tego Opac. uformowało ſię miaſteczko. Jeſt tegoż im. Opac. Panien Cyſter. w Metzu.

CLERY, m. F.. ſł. obrazem cudownym Nayświętſzey Panny, *m.* 3. od Orleanu.

CLERY-CREQUI, m. Fr. *m.* 1. od Peronny.

CLICHI, *Clipiacum*, m. Fr. o *m.* 1. od Paryża. Tu miany był zbor Biſk. Fr. r. 1636.

CLIMA, Klima, ieſt termin Geograficzny, znaczy przeciąg ziemi zawarty między dwoma cyrkułami rownoległemi Ekwatorowi. Takowe Klimata biorąc ie od Ekwatora do cyrkułow polarnych z obuch ſtron iedne od drugich maią dnie dłuższe połgodziną, *n. p.* Jeżli Klima pierwſze między Ekwatorem i cyrkułem wyżey lub niżey leżącym ma dzień godzin 12. zaczynaiący ſię drugi mieć będzie dnia 12. godzin i poł. I tak inne Klimata poſtępuiąc coraz daley ku cyrk. polarnym rożnić ſię będą połgodziną dnia, a zatym i nocy. Takich zaś Klimatow zwanych godzinnemi ieſt 24. od Ekwatora do cyrk. polarnego połnocnego, i drugie 24. od Ekw. do cyrk. polar. połudn. z drugiey ſtrony. z cyrkułow polarnych ku biegunom zaś dni Klimatow Mieſiącem ſię rożnią, i ieſt ich po 6. tak, że oſtatnie Klimata maią dzień uſtawiczny 6. Mieſięcy trwaiący. Poſpolicie zaś przez Klima rozumie ſię rożność Krain, czyli co do powietrza, czyli co do właſności ziemi lub mieſzkańcow.

CLINCHAMPS, m. Fr. w Normandyi, *m.* 2. od *Caa.*

CLISSA, Kliſſa, forteca w Dalmacyi Weneckiey wielkiey wagi, zdobyta od Wenetow na Turkach była r. 1684. Jeſt o *m.* 3. na połn. od Spalatro, 12. od Sebeniki. dł. 35. ſz. 44.

CLISSON, *Cliſſonium*, Kliſſon, m. Fr. nad Seurą, m. 5. od Nantes.

CLOIS, m. Fr. w Diec. Ble-

zeńskiey, *m.* 2. od Kasteldunu.

S. CLOUD, *Novigentum*, *S. Clodoaldus*, S. Klodoald, m. Fr. *m.* 2. na z. od Paryża nad brzegiem Sekwany. Znaczne iest zamkiem wspaniałym, ktory Ludwik XIV. nabył od Franc. *de Gondy* pierwsz. Arcy Bisk. Paryzkiego dla Filipa Xcia Aureliańskiego swego brata, ktory go na przepyszny obrocił Pałac, i ieden z naypięknieyszych w Euro. Kaskady tu osobliwie godne są podziwienia. Włość nal. do Arcy Bisk. Paryzkiego, ktore nadane tyt. Xstwa Parostwa było r. 1674. dla Francisz. *Harlay*, Arcy Bisk. Paryzkiego. dł. 19. 52. sz. 50. 37.

CLUNI, *Cluniacum*, Kluniak, M. Fr. w Burgundyi i st. Opac. Bened. 45000. liwr. czyniące. Tu podług świadectwa Dzieiopisow Pol. Kazimierz syn Mieczysława II. r. 1309. Mnichem został, ktorego uwolnionego od ślubow zakonnych przez Benedykta XI. Polacy na Tron wezwali. Leży nad rz. Grosną, *m.* 4. od *Maçon*, 15. od Lugdunu, 70. od Paryża.

CLUSA, Kluza, m. Wł. w Xięstwie Sabaudyi, stoł. Pow. Fossyńskiego nad Arwą, *m.* 9. od Genewy, 8. od Annecy, 16. od Szambery.

CLUYS-DESSUS, *m.* 2. od Aigurandy. *Cluys-Dessous*, *m.* 4. od Argentony, są m. Fr. w Pow. Bituryceńskim.

COARAZE, Baronia Franc. w Pow. Bearneńskim, *m.* 4. od Pau.

COCHEREL, wieś Fr. w Normandyi, *m.* 3. na w. od Ebroiki, st. wygraną tu Giesklina odniesioną nad Krolem Nawarry r. 1364.

CODOGNO, *Cotoneum*, Kotonea, m. Wł. w Xstwie Medyolańskim, Pow. Lodezańskim ku zbiegowi rzek Addy i Padu. Tu r. 1746. Austryacy z placu spędzeni byli.

COESNON, *Coetnus*, Koetna, rz. Fran. wpada w morze przy Pontorsonie.

COETLOGON, lenność *de Haubert*, w Brytanii mnieyszey, ktora daie nazwisko iednemu zacnemu Domowi Franc.

COEUVRE, m. Fr. o *m.* 3. na z. od Swessyonu z tyt. Xstwa Parostwa

COGNAC, *Coniacum*, Koniak, M. Fr. w Pow. Angulemskim, z zamkiem pamiętnym przez urodzenie w nim Franciszka I. Prożno r. 1651. od Xcia Kondeusza było oblegane. Wodki tu są przednie. Jest w gruncie miłym, i obfitym w wina, nad rz. Charentą, *m.* 7. na z. od Angulemy, 2. od Jarnaku. Tegoż im. m. Fr. w Piktawii.

COGNI, *Iconium*, Konia, wiel. i dawne M. w Turcyi Az. w Karamanii, rezyd. Beglerbeya. Jest w piękney rowninie i żyżney. Obfituie w zboża, leguminy, owoce i bydło. Owce tu znayduią się tak wielkie, iż ogony ich do 30. funtow ważą. Od Satalii *m.* 60. na w. dł. 51. 30. sz. 37. 56.

COGORETTO, lub COGURETTO, Kaguretta, wieś we Wł. nadm. w Rzeplcie Genueńskiey z małym portem, od Genuy na za. *m.* 10. st. iest urodzeniem Krysztofa Kolomba, ktory wynalazł Amerykę r. 1492.

COIGNY, wieś Fr. w Normandyi z tyt. Xstwa, o *m.* 2. od Carentan.

COINCY, m. Fr. *m.* 2. od *Chateau-Thierry*.

COIMBRA, *Conimbrica*, Konimbryka, piękne, st. i wiel. M. Portug. stoł. Prow. Beiry z Bisk i st. Akademią fund. od Dyonizego Krola; zdobią go Katedra wspaniała i roskoszne fontanny. Sł. Pisarze *de Diego*, *Paiva*, *Andrada*, i *Thom. Correa*, ztąd byli rodem. W położeniu iest miłym, obfitym w winnice, ogrody oliwne, owoce. Leży na wzgórce nad brzegiem rz. Mondegi, ktora go na dwie części dzieli. Od Bragi *m.* 35. od Porto 24. od Lizbony 36. dł. 9. 48. sz. 40. 10.

COIRE, *Curia Rhætorum*, po Niem. *Chur*, Kur, wiel. i piękne M. Szwaycarskie, stoł. Kraiu Gry-

zonow z Bisk. bardzo dawnym, ktorego Biskup ma prawo bicia monety, i ieſt Xciem Imperii. Dzieli ſię na 2. części, mnieyſze ieſt Katol. drugie Proteſt. Koira ma ſwoy rząd oſobny i prawa ſzczegolne. Rada ſkłada ſię z oſob 70. z ktorey 15. Senatorow bywa. Leży w rowninie między górami obfitey w źwierzynę, i zaroſley winnicami, o ćwierć mili od Renu, 22. od Konſtancyi, 21. od Zurychu. dł. 27. 8. ſz. 46. 50.

COISLIN, wieś Fr. w Brytanii z tyt. Xſtwa, *m.* 2. od *Pont-Chateau.*

COL, termin Fr. Geogr. ſą to wąwozy między gorami, przez ktore trakty ſię ciągną. Znacznieyſze ſą *Col d'Aguelle*, przechod z Fr. do Włoch, ktory prowadzi z Gwilletry do *Chateau-Dauphin. Col-d'Argentiere*, przechod z Fr. do Włoch między Margr. Saluceńſkim, i Hr. Niceńſkim. *Col-de-Limon*, trakt przez Alpy prowadzi z Soſpelli, do *Coni. Col-de-Tende*, przechod przez Alpy między Piemontem i Hr. Niceńſkim, nazwaney od góry leżącey w Hr. Niceńſkim.

COLIMA, Kolima, wiel. i bogate M. Amer. połn. w Mexyku, ſtoł. Pow. tego im. bardzo weſołego i urodzaynego. dł. 270. 33. ſz. 18. 50.

COLIOURE, *Caucoliberis, Illiberis*, Illibera, dawne i mocne M. Fr. w Pow. Ruſſyllońſkim w podgorzu Pyreneyſkim z małym portem, *m.* 4. od Perpinianu, 2. od Elny. dł. 20. 45. ſz. 42. 31.' 45."

COLLE, *Collis*, m. Wł. w Xięſtwie Toſkańſkim w Pow. Flor. z Biſk. Suffr. Florenc. *m.* 4. na połn. ku z. od Sienny, 10. od Florencyi. dł. 28. 45. ſz. 43. 24.

COLIGNY, m. Fr. z tyt. Hr. w Breſcyi, *m.* 5. na połn. od Bourgu.

COLMAR, *Collumbaria*, Kolmar, znaczne M. Fr. w Alſacyi wyż. ktorey ieſt M. S. Było niegdyś Ceſ. Mieyſcem ieſt rządu naywyż. i Rady Alſackiey, nadane ieſt pięknemi Przywileiami. Lutrzy mają tu wolność ſwey Religii; ieſt blizko rz. Illi, *m.* 2. od Briſachu, 9. od Bazylei, 14. od Strazburga, 97. od Paryża. dł. 25. ſz. 48.

COLMARS, *Collis Martis*, Kollmarya, m. Fr. w Prowancyi, maiące prawo deputowania na ziazd Stanow. Leży przy Alpach, *m.* 8. od Glandawy, 8. od Digne. dł. 24. 30. ſz. 44. 17.

COLMEÑAR, m. Hiſzp. w Kaſtylii dawney, *m.* 10. na połn. ku w. od Placencyi.

COLOCHINA, dawne M. Morei nad Golfem Kolochińſkim, *m.* 20. na połud. ku w. od Mizytry, 4 od Cerygo.

S. COLOMBE, *S. Columba*, S. Kolomba, m. Fr. nad Rodanem, na przeciw Wienny. Tegoż im. ieſt Opac. Fr. zakonu S. Benedykta blizko m. Sens, czyniące 6500. liwr. Także *la Colombe*, Opac. Cyſter. fund. r. 1146. *m.* 2. od Tremouilli.

COLOMBO, *Colombum*, Kolomba, piękne i mocne M. na brzegu zachodnim wyſpy Ceylanu w Azyi z dobrą Cytadellą i trzema fortecami. Po długim oblężeniu wydarli go Hollendrzy Portug. r. 1656. i tu rezyduie Gubernator Holl. dł. 98. ſz. 7.

COLOMMIERS, *Columbariæ*, M. Fr. w gruncie urodzaynym i tłuſtym, *m.* 13. na w. od Paryża, 4. od Meaux.

COLONGES, Opac. Fr. *m.* 2. od Gray.

COLONNA, Kolumna, m. Wł. w Kampanii Rzymſkiey, ktore dało nazwiſko ſ. familii Kolumnow, od Rzymu *m.* 6.

COLORNO, *Colurnium*, Kolurna, M. Wł. w Xſtwie Parmy, ozdobione pałacem dla rozrywki Xięcia Parmeńſkiego. Jeſt to iedno z mieyſc nayroſkoſznieyſzych we Wł. przez położenia weſołość, piękność ogrodow, i obfitość wſzyſtkiego zalecone. Leży blizko Padu, *m.* 3. od Parmy. dł. 27. 50. ſz. 44. 54.

CO-

COLOURI, *Salamis*, Kolura, wyſpa i wieś Grecyi w Golfie Engieńſkim. Ma około *m.* 25. o *m.* 5. od Aten. Nal. do Turkow.

COMACHIO, *Comacula*, Komakia, m. Wł. w ſtanie Papiezkim, w pow. Ferrarſkim z Biſk. znaczne zupami ſolnemi. Wzięte było od woyſk Ceſar. r. 1708. ale potym Karol VI. wrocił go Benedyktowi XIII. powietrze tu panuie niezdrowe, przeto nie ieſt prawie mieſzkane tylko od rybakow. Leży między bagnami zwanemi *Valli-di-Comacchio*, o *m.* 8. na połn. od Rawenny. 11. od Ferrary dł. 29. 42. ſz. 44. 40.

COMAYAGA, ob. Valladolid.

COMBELONGUE, Opac. Fr. Premonſtr. czyni 2000. liwr. *m.* 2. od S. Lizier.

CAMBRAILLE, mała ſkraina Fr. ktorey mieyſcem głownym ieſt *Evaux*.

COMBRONDE, *Opidum Candidobrenſe*, m. Fr. z tyt. Margr. w Arwernii *m.* 3. od Gannaty.

COMO, *Comum*, Koma, M. Wł. ludne i mocne w Xſtwie Medyolańſkim, ſtoł. pow. z Biſk. ieſt o połmili od dawnego *Comum*. Zdobyte było od Ceſ. r. 1706. ieſt oyczyzną Pawła Jowiuſza, i Innocentego XI. Leży nad ieziorem tego im. o *m.* 11. od Bergamy, 9. od Medyolanu na połn. dł 26. 32. ſz. 45. 45.

COMINES, *Cominium*, zamek i M. Fr. w Flandryi nad rz. Lis, ktore należało do Filipa *de Comines*, o *m.* 3 na połn. od Lilli.

COMMIQUIERES, m. Fr. *m.* 6. na połn. od Olony.

COMMERCY, *Commerciacum*, Kommerſa, piękne M. Fr. w Xſtwie Barſkim z tyt. Xſtwa i wſpaniałym zamkiem wyſtawionym od Franc. *de Gondi* Kardyn. de Retz, w czaſie tu iego bawienia. Karol Xżę Lotaryngii kupił go od tego Kardynała dziedziſtwem dla Xcia *de Vaudemont*. Ludwik XIV. uſtąpił go z Xſtwem razem Xciu Leopoldowi r. 1707. Powrociła do korony Fr. z Lotaryngią, ieſt nad Mozą *m.* 5. od Touli na z. od Baru Xiążęcego *m.* 6. na w. od Paryża 60. dł. 23. 15. ſz. 48. 40.

COMMINGES, *Convenæ*, Konwenneńſki, pow. we Fr. z tyt. Hr. z ſądami, i Biſk. Dany był Krolowi Franc. od Małgorzaty dziedziczki Hrabſtwa tego zmarłey r. 1443. ma długości *m* blisko 18. ſzer. 6. leży między Gaſkonią, Katalonią i Langwedocyą. Handel tego pow. zależy naywięcey na bydle, mułach, i zbożu. S. Bertrand ieſt M. S.

COMORIN, Komoryn, Kap w Indyi; w części naybardziey poſunioney ku morzu połwyſpy Indyiſkiey, ku południowi Malabaru, o *m.* 40. prawie na z. od wyſpy Ceylanu.

COMORRE, Komorſkie wyſpy w Afryce, między Zangwebaryą, i Madegaſkarą. Naywiękſza z nich ieſt Komora, ale nie urodzayna, i Angaſia. Rządzone ſą od małych Xiążąt pogan, lub Mahometanow, ktorzy ſą hołdowniczemi Portugal. mieſzkańcy handluią na ſwe produkta z Portugal. w Mozambice. Bydła maią podobne do Europeyſkich, dł. 60. ſz. 12.

COMPANS, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 3. od Meaux.

COMPEYRE, m. Fr. nad Tarną *m.* 1. od Milhaud.

COMPIEGNE, *Compendium*, Kompiegna, M. wyſpy Franc. z pięknym zamkiem, w ktorym częſto rezyd. Krolowie Franc. Zborów kośc. 5. tu mianych było. Sławna pod imieniem *Pucelle d' Orleans*, tu w niewolę od Angl. wzięta była r. 1430. Tu Kardyn. *Richelieu* zawarł związkowy traktat z Holl. r. 1624. Oyczyzną ieſt Piotra d'Ailly, i Hieron. Hangeſta. Zbudowane było od Karola łyſego, ieſt blizko laſu zawieraiącego około 29000. morgow, bardzo weſołego i wygodnego do polowania *m.* 5. na połn. od Noyony, 8. na z. od Sweſſyonu, 12. od Bellowaku, 18. od Paryża dł.

29. 41. ſz. 49. 24.

COMPOSTELLA, *Brigantium*, Kompoſtella, ſt. M. Hiſzpań. ſtoł. Krol. Galicyi, z ArcyBiſk. fundowane r. 1120. i Akademią, w kapitule tuteyſzey ieſt Kardynałow kapłanow 7. przez naśladowanie kościoła Rzymſkiego. Rynki i gmachy publiczne, kościoły, a oſobliwie Metropolitańſki, ſą bardzo wſpaniałe. Poſpolſtwo od dawna mniema, że ciało S. Jakoba Ap. tam ſpoczywa, przeto wielka dotąd zewſząd liczba chrześcianſtwa ſię gromadzi. Wzięte i ſpalone było przez Almanzora Xiążęcia Arabſkiego. Ztąd zakon żołnierſki S. Jakoba z Kompoſtelli wziął ſwoy początek. Leży na kępie uczynioney od rz. Tambry i Ulli, w rowninie miłey. *m.* 35. od Bragi, 55. od Legionu, 101 od Lizbony, 110. od Madrytu, dł. 9. 28. ſz 42. 54.

COMPOSTELLA, nowa M. nowey Hiſzpanii w Ameryce połn. w Prow. Xaliſco, zbudowane od Nunona Guzmana r. 1531. ieſt o *m.* 33. na z. od Gwadalaxary.

COMPREIGNAC, o *m.* 4. na z. od Milhaud.

COMPS, nad Nartabrą *m.* 3. od Kaſtellany, ſą m. Franc.

COMTE, *Comitatus*, ob. Hrabſtwo.

CONCARNAU, *Concarneum*, M. Fr. w Brytanii z portem i zamkiem dobrym, *m.* 4. od *Quimper*.

CONCEPTION, *Conceptio*, Koncepcya, M. Amer. połd. w Chilii, założone r. 1550. od Piotra *Baldivia*, podbiciela kraiu tego. Ma Biſk. i port obſzerny i piękny. Od Indyanow po kilkakroć zdobyte i ſpuſtoſzone było. Obywatele ſą urodni, mocni, i grzeczni, ale gnuśni, ieſt miaſto nad morzem, w gruncie dobrym, w kraiu obfitym w zboża i wina wyborne, dł. 304. 27. ſz. 36. 32.

CONCEPTION, m. nowey Hiſzpanii w Ameryce połn. dependuie od Audyencyi Gwatymalſkiey, ieſt nad małą rz. wyżey Porto-Bello.

CONCEZE, m. Fr. w pow. Lemowiceńſkim, *m.* 7. od Briwy.

CONCHES, *Conchæ*, Koncha, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr. i Opac. Bened. fund. r. 1050. czyniącym 13000. liwr. handel prowadzi znaczny, ieſt o *m.* 4. na połd. ku z. od *Evreux*, 13. od Rotomagu, dł. 18. 26. ſz. 48. 57.

CONCORDIA, Konkordya, m. Wł. z tyt. Hr. w Xſtwie Mirandoli. Oblegane było od wielkiego Przeora Franc. r. 1704. ieſt nad rz. Sacchią, o *m.* 2. na z. od Mirandoli. Oyczyzna Rufina dł. 28. 34. ſz. 44. 52.

CONCORDIA, m. Wł. zruynowane z Biſk. o *m.* 12. na z. od Akwilei. Biſkup tuteyſzy rezyduie w blizkim mieście Porto-Gruaro, dł. 30. 30. ſz. 44. 52.

CONCRESAUT, *Concurcallum*, m. Fr. w pow. Bituryceńſkim, *m.* 5. od Briary.

CONDAT, m. Fr. *m.* 4. od Muraty.

CONDE, *Condate*, Kondea, M. Fr. Niderlandu w Hannonii, z zamkiem, i z tyt. Xſtwa, ieſt to iedno z obronnieyſzych miaſt, ktorego twierdze ſą dziełem kawalera *de Ville*. Wzięte było od Franc. r. 1676. i otrzymali go traktatem Nimegſkim, r. 1678. Leży blizko zbiegu rzek Skaldy i Hainy, *m.* 5. na z. od Mons, 5. i poł od Tournai, 51. od Paryża, dł. 21. 15. ſz. 50. 26. Od tego miaſta wzięła nazwiſko familia Kondeuſzow.

CONDE-SUR-NERAU, Kondea nad Nerallą, m. Fr. w Normandyi, znaczne handlem. Jeſt nad rz. Nerallą, *m.* 8. na połd. od *Caen*, 50. na z. od Paryża.

CONDE-SUR-ITHON, lub CONDE L'EVEQUE, m. Fr. w Normandyi *m.* 5. na połd. ku z. od Ebroiki. Jeſt wiele innych mieyſc we Fr. tegoż im. ktore znaczy zbieg, czyli złączenie ſię dwoch

rzek.

CONDEON, m. Fr. *m.* 10. od Saintes.

CONDOM, *Condomium*, Kondom, m. Fr. w Gaſkonii, ſtoł. pow. tego im. z Biſk. założonym od Jana XXII. r. 1349. dla niedoſtatku handlu ieſt ubogie. Wzięte było i ſpuſtoſzone od P. Montgomery wodza Proteſtantow r. 1569. Kondom winien ſwe założenie dawnemu klaſztorowi znieſionemu r. 1549. Scipion *Dupleix* ztąd był rodem *m.* 3. od Naraku. 30. od Burdegali. dł. 18. ſz. 44.

CONDRIEU, *Condriacum*, Kondryak, piękne m. Fr. w pow. Lugduńſkim, zalecone dobremi winami, ieſt blizko Rodanu, *m* 3. na połd. ku z. od Wienny, 14. od Walencyi, 7. od Lugdunu dł. 22. 28. ſz. 45. 28.

CONFLANS, mały pow. Konflanſki w Hr. Rouſſyllońſkim, ktorego ieſt M. S. *Ville-franche*.

CONFLANS, m. Wł. w pow. Tarentezkim w Sabaudyi, ma tyt. Margr. *m.* 6. od Montiery nad Iſerą.

CONFLANS, *Confluentes*, m. Fr. w Lotaryngii, na pograniczu Franſzkontu, *m.* 5. na z. od Metzu. Jeſt tego im. nad zbiegiem Marny i Sekwany, wieś ozdobna pałacem ArcyBiſk. Paryſzkiego.

CONFLUENT, *Confluens*, toż ieſt co zeyście ſię razem dwoch rz. w iedno koryto.

CONFOLENS, *Confuentes*, m. Fr. nad rz. Wienną na pogran. Marchii i Piktawii, *m.* 10. od Lemowiki, 12. od Angulemy.

CONI, *Cuneum*, Konia, M. Wł. bardzo obronne w Xſtwie Piemonckim z dobrą cytadellą. Poddało ſię Francuzom r. 1641. i znowu od nich oblegane było ale r. 1691. r. 1706. od niego odſtąpić byli przymuſzeni, iako i r. 1744. w oſtatnim razie ſtoczona była potyczka, ieſt nad zbiegiem Geſſy i Stury, *m.* 14. na połd. od Turynu, 12. od Pigneroli, 12. od Finali dł. 25. 20. ſz. 44. 23.

CONIMBRIA, ob. Koimbra.

CONLIE, Konlia, m. Fr. mieyſce głowne Margr. Lawardyńſkiego, zalecone walnemi co tydzień targami *m.* 4. na połn. ku z. od Mans. W tymże na w. położeniu *Connerai* m. Fr.

CONQUET, *Conqueſtus*, Konkiet, piękne i bogate nadm. m. Fr. w Brytanii niż. w Kornuwalii z dobrym portem, i wygodnym ſtanowiſkiem dla okrętow, o *m.* 5. na z. od Breſty.

CONGUES, m. Fr. *m.* 5. na połn. od Rhodeſy z Opac. Sekularyzowanym czyniącym 10000. liwr.

CONSERANS, lub Couserans, *Conſorani*, mały pow. Konſorańſki we Fr. w Gaſkonii, między Hr. Foix, i Konweneńſkim, z Biſk. ktory po zruynowaniu Konſorany przez Bernarda Hrabiego Konweneńſkiego rezyd. w S. Lizier.

S. CONSTANCE, nazwiſko ſtrony iedney przylądku dobrey nadziei, ſławney wybornemi winami. Ob. Konſtancya.

CONSTANTINA, Konſtantyna, m. Hiſzp. w Andaluzyi z zamkiem na górze, o *m.* 17. od Korduby.

CONTINENS, termin łac. Geograficzny, znaczy *Ląd*, czyli większą rozległość ziemi, żadnym morzem nieprzerwaney ani rozłączoney. Dzielą Geografowie poſpolicie ziemię na dwa lądy *ſtary*, *inowy*. Stary zawiera Europę, Azyą, i Afrykę, nowy tylko Amerykę, ktora ieźli ſię, iak niektorzy mniemaią, łaczy z Azyą, ieden ląd tylko byłby prawdziwy.

CONTY, *Conteium*, Konteia, m. Fr. w Pikardyi wyż. z tyt. Xięſtwa, ktory noſi z tąd familia Xżąt de Konty będących drugą Linią domu Kondeuſzow. Jeſt nad Seilą, *m.* 4. od Ambianu, 25. na połn. od Paryża, dł. 19. 34. ſz. 49. 54.

CONVERSANO, *Cuperſanum*, Konwerſana, M. Wł. w Krol.

Neapol. w ziemi Barskiey, leży między górami, o *m* 4. od Golfu Weneckiego, 6. od Baru, dł. 34. 50. sz. 41. 10.

CONZA, *Consa*, lub *Compsa*, Konza, dawne m. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie z ArcyBisk. Jest nad rz. Offantą, *m*. 12. od Benewentu, 21. na w. od Neapolu, 13. od Salerny, dł. 32. 55. sz. 40. 50.

COQUIMBO, lub la SERENA, Kokwimba, m. Ameryki polud. blizko rzeki tegoż im. w Chili, wystawione od Piotra *Valdivia* r. 1544. Mieszkańcy są dobrzy, ludzcy, i obyczayni. Kray obfituie w owoce, kruszce, i metale rożne. Pola są zawsze zielone, deszcz tu pada rzadko. Od Anglikow pokilkakroć złupione było, dł. 306. 24. sz. 29. 54.

CORBEIL, *Corbolium*, Korbelia, m. Fr. nad Sekwaną, ktora ią na 2. miasta dzieli, zawiera 4. parafie, Xżę Burgundyi prożno ią oblegał, r. 1418. Kalwiniści też od oblężenia ztąd odstąpić przymuszeni byli, ale od Xcia Parmy r. 1590. dobyte było. Jest o 7. *m*. na połd. od Paryża, 3. od Melunu dł. 20. 6. sz. 48. 38.

CORBENY, Korbeny, m. Fr. między Laoną i Reims, o *m*. 5. od nich. Znaczne iest relikwiami S. Markowa, do ktorych lud się tu zbiega, dla uzdrowienia wolów pod gardłem wyrosłych, i Krolowie Fr. po koronacyi to mieysce odwiedzać zwykli, r. 776. był tu pałac Krol.

CORBIE, *Corbeia*, Korbeia, m. Fr. w Pikardyi z sł. Opac. Bened. czyniącym 65000. liwr. wzięte było od Hiszp. r. 1636. ale Ludwik XIII. odebrał go r. tegoż Ludwik XIV. zrzucić go kazał r. 1673. Jest nad Sommą *m*. 4. na w. od Ambianu, 30. od Paryża dł. 20. 10. sz. 49. 54.

CORBIERES, dolina Fr. w Langwedocyi, pamiętna, iż tu Fr. w wieku osmym w pień Saracenow wycieli. Jest z strony Aletu.

CORBIGNY, *Corbiniacum*, Korbiniak, m. Fr. w pow. Niwerneńskim, z Opac. Bened. ktore czyni 7000. liwr. *m*. 5. od *Clameci*.

CORBON, m. Fr. *m*. 2. od Mortagne.

CORDES, m. Fr. nad rz. Ceroną, liczy 800. dymow, *m*. 4. od Alby; inne tego im. *m*. 9. od Toulosy.

CORDILIERES, ob. Andes.

CORDOUAN, sł. wieża Korduańska z latarnią morską we Fr. przy uyściu Garumny. Wieża ta Architektury iest przedziwney; odnowioną była od Ludwika XIV. r. 1665. dla oświecenia okrętow, i obwarowania, aby nie wpadały na piaski, ktore są przy uyściu Garomny o *m*. 22 od Burdegali.

CORDOVA, *Cordoue*, *Corduba*, Korduba, dawne wielkie i mocne M. Hiszp. w Andaluzyi z Bisk. ozdobione wielkiemi i pięknemi gmachami publicznemi, wzięte było r. 170. Hegiry od Abderama Generała Maurow. Ferdynand Krol odebrał go niewiernym w wieku 13stym. Jest w gruncie żyżnym, i w okolicy pełney sadow cytrynowych, pomarańczowych, i winnic przednich. Ztąd naylepsze konie Hiszpańskie wychodzą. Oyczyzną iest obydwoch Senekow, Lukana, Jana Sepulwedy, Ferdynanda z Korduby, Ludw. Gongory, i Kardyn. Toleta. Leży nad Gwadalkwiwirą *m*. 28. od Sewilli, 34. od Malagi, 70. od Madrytu, dł. 13. 48. sz. 37. 42.

CORDOVA, nowa Korduba, M. Amer. połd. w Paragway, z Bisk. ktorego iest rezyd. o *m*. 70. od S. Jago.

CORFOU, Corinthus, ob. pod literą K.

CORI, *Coria*, m. Wł. w Kampanii Rzymskiey, *m*. 4. na połd. od Palestryny.

CORIA, *Corium*, Korya, m. Hiszp. w Krol. Legionu z Bisk. iest nad rz. Alaganą *m*. 10. od Placencyi, 10. od Alkantary.

CORME-ROYAL, m. Fr. w Santonii, o *m.* 3. od Saintes.

CORMEILLES, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr. Jest nad rz. Kaloną, *m.* 3. od Lisieux.

CORMERY, *Cormeriacum*, Kormeryak, m. Fr. w Turonii w położeniu miłym nad Indrą, *m.* 3. od Turony, z Opac. ktore czyni 4000. liwr. Oyczyzna Joach Periona.

CORMICY, w Szampanii, *m.* 4. od Reims. *Cormolain*, *m.* 3. od *S. Lo*. *Corné*, *m.* 3. od Andegawy. *Corneillan*, *m.* 2. od Aire, są nikczemne m. Fr.

CORNET, forteca wyspy Gernesey, należy do Anglikow.

CORNETO, *Cornuetum*, Kornet, m. Wł. w Patrimonium S. Piotra z Bisk. dependuiącym od Papieża. Jest nad Martą, o *m.* 1. od morza, 8. od Witerbu, 15. na połn. od Rzymu.

CORNEVILLE, Opac. Fr. August. czyni 6000. liwr. w Normandyi, *m.* 2. od Pontaudemery.

CORNWALL, *Cornovaille*, *Cornubi*, Kornuwallia, Prow Angiel. nadm. maiąca w około *m.* 50. a łanow ziemi 960000 wysyła 2. Deput. na Parl. Doliny tey Prow. obfituią w zboże i pastwiska; góry w kruszce cynowe i miedziane, w źwierzynę rożną a osobliwie Bekassy. Tu naywiększy iest w Angl. na Sardyny połow. Obywatele są mocni i odważni. Egbert Krol Angiel. pierwszy tę podbił Prow. r. 809. Lanceston iest iey M. S.

CORNOVAILLES, *Corisopitum*, *Cornu Galliæ*, Kraina Fr. w Brytanii, ktora zawiera Diec. Kwimperską.

CORNUS, m. Fr. *m.* 4. od Kadurku.

COROGNE, *Coruna*, *Corunium*, Koruna, bogate i mocne M. Hiszp. nadm. w Galicyi, z zamkiem i portem bardzo obszernym, obronnym dwoma Cytadellami. Daie się tu widzieć wieża stara zbudowana od Rzymian. Koruna iest na małey połwyspie, *m.* 6. od Betanzos, 15. od Kompostelli. dł. 9. 20. sz. 43. 20.

CORON, *Corona*, Korona, dawne i mocne M. Morei, nad Golfem Korońskim, w Prow. Belwederze. *Leon Veteran*, rozboynik morski Genueński dobył go r. 1204. i tegoż r. poddało się Wenetom. r. 1498. wzięte było od Bajazeta II. a odzyskane od Xcia Doryi r. 1533. Znowu gdy powrociło pod moc Turkow, zdobył go Francisz. Morosini r. 1685. i potym go odebrali Turcy. Jest o *m.* 6. od Modony na połnoc ku w. od Misitry 15. dł. 39. 40. sz. 36. 55.

CORPS, m. Fr. w Delfinacie, o *m.* 9. od Grenobli.

CORREGIO, *Corregium*, piękne i wesołe m. Wł. stoł. Xstwa tegoż im. należącego do Xcia Modeńskiego, ozdobione pięknym zamkiem. Poddało się Xciu Eugeniuszowi r. 1706. Oyczyzną iest st. malarza Antoniego z Corregium, *m.* 4. na połn. ku z. od Modeny, 3. od Reggio. dł. 28. 20. sz. 44. 45.

CORREZE, m. Fr. w Lemowiceńskim, *m.* 3. od Toulli.

CORSICA, ob. Korsyka.

CORSE, m. Fr. nad Ligerą, *m.* 3. od Andegawy.

CORTA, *Cenestum*, Cenest, M. Wł. na wyspie Korsyce z Kollegium, i mocnym zamkiem w śrzodku wyspy. Jest rezyd. Bisk. Aleryiskiego, o *m.* 11. na połud. ku z. od Bastyi, 10. od Calvi. dł. 26. 55. sz. 42. 12.

CORTONA, dawne M. Wł. w Xstwie Toskańskim w Pow. Florenckim z Bisk. i st. Akad. Oyczyzna Piotra Beretyna, st. malarza. Jest na górze, o *m.* 13. na połud. ku w. od Sienny, 8. od Peruzyi. dł. 29. 37. sz. 43. 18.

CORVO, wyspa Krucza, iedna z Azorow naybardziey ku połnocy leżąca. Ma *m.* 3. w około; iest z zamkiem dobrym i z portem, na

połn. wyſpy *de Flores.*

COS, wyſpa. ob. Stanchio.

COSENZA, *Conſentia*, Koſenza, znaczne M. Wł. z zamkiem dobrym i Arcy Biſk. ſtoł. Kalabryi dalſzey w Krol. Neapolitańſkim. Oyczyzna Jana Grawiny. Jeſt w rowninie żyżney nad rz. Gratą, *m.* 4. od morza, 12. na połud. ku z. od Roſſano, 60. od Neapolu. dł. 34. 10. ſz. 39. 23.

COSNAC, m. Fr. w Santonii nad Garonną, *m.* 7. od Saintes.

COSNE, *Condate*, m. Fr. nad Ligerą, *m.* 6. na połud. od Gieny.

COSSANA, *Coſſa*, ob. Caſſano.

COSSE, m. Fr. w Pow. Andegawſkim, *m.* 4. na połud. od Lawali.

COSTARICCA, *Ora dives*, Brzeg bogaty, Prow. Ameryki połnocney w nowey Hiſzp. dependuie od Audiencyi Gwatymalſkiey. Ziemia ieſt uboga i niepłodna, ale w bydła obfituie wielkie i opałe. *Carthago* ieſt tey Prow. M. S.

COSTE, termin Geograf. Fr. po Łac. *Littus*, po Pol. Brzeg, zowią ſię tak podnadm. Prowincye, ob. ie pod dodanemi ſobie ſzczegolnemi nazwiſkami.

COSTE-ROTIE, nazwiſko nadane brzegowi Prow. Delfinatu wyżey Walencyi i Thainy, gdzie dobre zbieraią wina.

COTENTIN, Pow. Konſtancyeńſki w Normandyi niż. nad morzem Brytańſkim, obfity w paſtwiſka, trzody liczne i konie wyborne. Obywatele ſą dowcipni, roſtropni i pracowici. *Coutances* ieſt M. S.

COTIGNAC, Kotyniak, m. Fr. w Prowancyi, zalecone dobremi konfiturami, *m.* 2. od Barioli.

COUBERT, wieś Fr. z tyt. Hr. *m.* 6. od Paryża.

COUCY, *Codiciacum*, m. Fr. w Pow. Laońſkim, ſt ruiną zamku zbudowanego od dawnych Panow *de Coucy*, odnowionym i powiękſzonym od Ludwika Xcia Aureliańſkiego brata Karola VI. Krola Fr. Ma ſądy, leśnictwo i ſkład ſoli: zwane ieſt także *Coucy-le-Chatel*, o *m.* 5. od Laony na z. od Sweſſyonu 3.

COUHE, m. Fr. w Piktawii, *m.* 7. od Poitiers.

COULANGES-LES-VINEUSE, *Coloniæ Vinoſæ*, m. Fr. *m.* 3. na połud. od Antyziodoru ſł. dobremi winami. *Coulanges*, nad Yonną ieſt o *m.* 2. od Clamecy. *Coulans*, m. Fr. z tyt. Baronii i z zamkiem, o *m.* 3. od Mans. *Coulomb*, Opac. Bened. *m.* 4. od Karnuty, czyni 11000. liw.

COULONCHE, w Normandyi, *m.* 3. od Domfrontu. *Coulonges*, w Piktawii, *m.* 4. od Fontenay. *Coulons*, w Pow. Bituryceńſkim, *m.* 3. od Gieny. *Courbeville*, *m.* 3. od Lawali, ſą małe m. Franc.

COVOLO, Kowolo, znaczna forteca w Hr. Tyrolu, ktora przechodu broni z Niemiec do Włoch. Jeſt wielkiey wagi. Artylerya, żywności i żołnierze wciągani być do tey fort. zwykli za pomocą pewney machiny.

COURBIERES, Włość mała w Prowancyi, *m.* 2. od Manoſki.

COURBONS, wieś Fr. z tyt. Margr. *m.* 1. od Digne, i *Courcy*, z tyt. Margr. *m.* 2. od Pithiviers.

COURDIEU, Opac. Fr. Cyſter, *m.* 5. od Orleanu, czyni 5000. liwr.

COURGIS, *m.* 2. od Antyziodoru, *Courle*, *m.* 6. od *Thouars*, *Cournonteral*, *m.* 2. od Montpellier. *Cournillon*, *m.* 5. od Nyons. *Courſan*, *m.* 1. od Narbonny. *Courſon*, *m.* 5. od Rupelli. Inne w Burgundyi z tyt. Hr. *m.* 4. od Antyziodoru. *Courtanavaux*, w Pow. Cenomańſkim z tyt. Margr. *m.* 5. od Vendome, ſą nikczemne m. Fr.

COURTENAY, *Curtiniacum*, m. wyſpy Fr. w Pow. Gatyneńſkim, ſł. przez ſwych dziedzicow, *m.* 6. od Sens, 24. od Paryża. dł. 20. 45. ſz. 48. 1.

COURTESON, m. Fr. w Xięstwie Arauzykańskim, *m.* 1. od Orange. Oyczyzna Sauryna.

COURTISON, m. Fr. w Szampanii, *m.* 2. od Chalons.

COURTOMER, m. Fr. z zamkiem i tyt. Margr. w Normandyi, *m.* 2. od Seezy.

COURTRAY, *Corturiacum*, Korturyak, dawne M. i Kasztel. w Flandryi Austr. Ludwik XIV. zdobył go i zruynował r. 1683. Jest nad rz. Lis, *m.* 4. od Lilli na półn. ku w. od Paryża 56. dł. 20. 58. sz. 51. 51.

COURVILLE, *m.* 3. od Karnuty. *Coursana*, z Baronią w Lotaryngii, *m.* 3. na w. od Baru. *Courzieux*, *m.* 4. na z. od Lugdunu, są m. Franc.

COUSSEY, wieś z tyt. Hr. *m.* 1. od *Neuchateau.*

COUTANCES, *Constantia*, Konstancya, dawne i znaczne M. Fr. w Normandyi stoł. Powiatu, z Bisk. ozdobne Kościołami, osobliwie Katedrą wspaniałą. Jest blizko morza, *m.* 5. od *S. Lo*, 16. od. *S. Malo*, 9. od *Avranches*, 71. od Paryża. dł. 16. 12. sz. 49. 2.' 50."

COUTERNE, m. Fr. w Normandyi, *m.* 3. od Domfrontu.

COUTHENAS, wieś Fr. *m.* 2. od Montbellard, sł. źrzodłami wody słoney, i górą kamienia łupalnego.

COUTRAS, *Corterate*, m. Fr. nad rz. Dordogną, *m.* 4. na półn. ku w. od Liburny, pamiętne wygraną Henryka IV. r. 1587.

COUTURE, Opac. Bened. w Diecezyi Mańskiey, czyni 15000. liwr.

COUTURELLE, wieś w Artezyi z tyt. Margr. *m.* 3. od Dourlens.

COUVERTOIRADE, m. Fr. *m.* 5. od Milau.

COUVONGES, zamek w Xięstwie Barskim we Fr. *m.* 2. od Baru.

COYAC, m. Hiszp. w Diec. Owiedańskiey, sł. mianym tu zborem Kościel. r. 1050.

CRANSAC, wieś Fr. *m.* 6. na półn. ku z. od Rhodezy. Sł. wodami mineralnemi skutecznemi na zatwardzenia.

CRAON, zamek i Xstwo w Lotaryngii, *m.* 1. od Lunewilu, przedtym zwane *Haden villers.*

CRAONNE, m. Fr. *m.* 4. od Laony.

CRAPONNE, m. Fr. w Arwernii, *m.* 5. od Puy. Toż iest nazwisko kanału rz. Durancyi, ktory służy do uprawy rol Powiatu *Crau.*

CRATO, Krata, m. Portug. w Estremadurze z zamkiem, niegdyś było Przeorstwo Maltańskie, ale teraz przyłączone iest do Korony, *m.* 4. na z. od Portalegry.

CRAU, Pow. Krawelński w Prowancyi między Rodanem, i Stawem Berry, w gruncie kamienistym. Tegoż im. rz. we Fr. wpada w morze śrzodziemne przy Agdzie.

CRAVAN, *Crevenum*, Krawana, m. Fr. w Burgundyi nad zbiegiem rz. Kury z Yonną. Sł. iest stoczoną bitwą między Franc. i Anglikami r. 1423. Jest w gruncie żyżnym, i w wina obfitym. Od Antyziodoru, *m.* 4. od Awalony 5. od Paryża 35. dł. 21. 15. sz. 47. 42.

CREANCES, m. Fr. w Normandyi, *m.* 3. od *Coutances.*

CREANGE, Marg. udzielne, zawarte w Lotaryngii, o 7. *m.* na w. od Metzu.

CRECI, *Creciacum in Pontivo*, Kresy, dawny Pałac Krol. Fr. w Pikardyi, sł. zwiedzioną tu potyczką Anglikow z Franc. pod Filipem Walezyuszem r. 1346. Jest o *m.* 4. od Abbewilli, 12. od Ambianu, 40. na półn. od Paryża. Tegoż im. m. *m.* 3. od Meaux, inne o *m.* 2. od Swessyonu, także nad rz. Serrą, *m.* 3. od Laony.

CREIL, *Creolium*, m. wyspy Franc. o *m.* 2. od Senlis, 12. na półn. od Paryża. dł. 20. 8. sz. 49. 13.

CREME, *Crema*, Krema, mocne m. Wł. w Państwie Weneckim. stoł. Pow. Kremasku z Bisk. zało-

żonym r. 1579. Należy do Wenetow od r. 1428. Jeſt nad rz. Seryą, *m.* 8. na połn. od Placencyi, 8. od Kremony, 10. od Breſcyi, 9 od Medyolanu. dł. 27. 25. ſz. 45. 25.

CREMIEU, Kremiak, m. Fr. w Delfinacie, o *m.* 1. od Rhodanu, 6. od Lugdunu.

CREMONA, Kremona, znaczne, dawne i obronne M. Wł. w Xſtwie Medyolańſkim, ſtoł. Pow. tegoż im. z zamkiem dobrym i Biſk. Xżę Eugeni prożno ſię o zdobycie iego na Franc. pokuſił, Marſzałka iednak Franc. *de Villeroy* z pośrzod Fortecy zabrał w niewolę, r. 1702. a przez kapitulacyą r. 1707. i Miaſto. Oyczyzną ieſt Hieron. Widy. Leży w rowninie bardzo miłey nad Padem, o *m.* 12. na połn. ku z. od Parmy, 6. od Placencyi, 11. od Breſcyi, 15. od Mantuy, 11. od Medyolanu. dł. 27. 30. ſz. 45. 8. Kremoneńſki Powiat położony ieſt między Xſtwem Parmeńſkim, Mantuańſkim, Breſcyaną, Kremaſkiem, i Lodezaną w Xſtwie Medyolańſkim. Zyżny ieſt w wina i owoce. Nal. do Domu Auſtr.

CRESCENTINO, *Creſcentinum*, Kreſcentyna, m. Wł. w Xſtwie Piemonćkim nad Padem. Wzięte było od Franc. r. 1704. i odebrane od związkowych 1706. Jeſt o *m.* 8. od Turynu, 7. na połud. ku z. od Kazali.

CRESPY, *Criſpitiacum*, m. Wyſpy Franc. ſtoł. Pow. Walezyiſkiego, z ſądami. Jeſt o *m.* 5. na połud. od *Compiegne*, 13. od Paryża. Tegoż im. *m.* 2. od Laony. *Creſpin*, *m.* 2. od *Condé*; także blizko Sweſſyonu, ſą Opac. Franc.

CREST, m. Fr. w Arwernii blizko Alliery, *m.* 4. od Klermontu. Tegoż im. w Delfinacie nad rz. Dromą, *m.* 6. od Walencyi. Także Opac. Fr. Cyſter. czyniące 9000. liwr. *m.* 6. na połn. od Langres.

CRETA, ob. Kandya.

CREVECOEUR, Krewekier, fort. Niderlandu w Hollandyi nad Mozą, o połtory mili od *Bois-le-Duc*. Wzięta ieſt od Franc. r. 1672.

CREVEÇOEUR, m. Fr. w Pow. Kambrezkim nad Skaldą. Jeſt blizko mieyſca tego, gdzie było dawniey *Vinciacus*, ſł. wygraną Karola Martella r. 717. Tegoż im. m. Fr. w Pow. Bellowiceńſkim, zalecone dobrą fabryką materyi. Ma tytuł Margr.

CREUILLY, m. Fr. *m.* 2. na w. od Bayeux.

CREUSE, *Croſa*, Kreza, rz. doſyć znaczna we Fr. wypływa z Marchii, i łączy ſię z rz. Wienną.

CRIEL, w Normandyi, o *m.* 2. od Eu. *Criquetot*, tamże *m.* 3 od Fekampy. *Crog*, *m.* 4. na połud. od Auſance, ſą małe m. Franc.

CROISIC, Port morſki w Brytanii, o *m.* 3. na połn. od uyścia Ligery, 102. od Paryża.

CROIX-S.-L'EUFROY, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Baronii Opac. Bened. ktore czyni 9000. liwr. *m.* 2. od Ebroiki.

SAINTE-CROIX, nazwiſko wielu Opactw we Fr. w Quimperlay Bened. czyni 8000. liwr. W Burdegali czyni 15000. liwr. &c. ob. Heiligen-Kreutz, Santa Cruz.

S. CROIX, *Sancta Crux*, S. Krzyża wyſpa w Amer. połn. iedna z Antylſkich. Wzdłuż ma mil 22. wſzerż więcey nad 4. lub 5. Grunt tu ieſt dobry, i bardzo ſpoſobny. Przerzyna go wielka liczba rzek. W niektorych porach roku panuie tu powietrze niezdrowe, dla wielkich płaſzczyzn. Znayduią ſię na tey wyſpie 3. porty dobre. Francuzi poſiadaiący ią przedali Duńczykom, ktorzy wyſtawionym zamkiem ubeſpieczyli r. 1735.

S. CROIX, m. Fr. w Alſacyi, *m.* 5. od Enſisheim.

CROIX-DE-ROCHEFORT, *m.* 4. od Andegawy. *Crolles*, *m.* 4. od Grenobli. *Cromont* w Pikardyi *m.* 3. od Abbewilli ſą liche m. Fr.

CROTONA, *Croto*, Krotona, dawne M. Wł. w Krol. Neapol. nad Gol-

Golfem Tarenckim z Biſk. i Cytadellą. Sł. Milon Krotoneńczyk ztąd był rodem, od S. Seweryny na połd. *m.* 5 dł. 35. ſz. 39.

CROTOY, m. i forteca Fr. w Pikardyi nad uyściem Sommy. Twierdze iego zniesione były. *m.* 5. od Abbewilli, dł. 19. 20. ſz. 50. 15.

CROUPIERE, w Arwernii nad Dorą *m.* 2. od Thiers *Crouy*, blizko Fertè-Milon. *Creuzille*, o *m.* 7. od Lemowiki. *Crouzet*, o *m.* 4. na połn. ku z. od Roanny, ſą m. Franc.

CRUSSOI, zamek Fr. w pow. Wiwareńſkim o *m.* 3. od Tournony, od ktorego znaczna familia Franc. wzięła nazwiſko. *Cruſy*, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 3. od S. Pons. *Cruzy*, o *m.* 3. od Tonnery.

CUBA, Kuba, wiel. wyſpa Amer. połnocney przy wniyściu do Golfu Mexykańſkiego, długa około *m.* 250. ſzer. 35. Odkryta była od Krzyſztofa Kolomba, r. 1494. obfituie w kuropatwy, ſynogarlice, papugi, kruſzce niegdzie złote, tabakę i cukier. Kray ieſt górzyſty i nieurodzayny. Należy do Hiſzp. od ktorych ieſt zamieſzkany, właściwych obywatelow niemaſz iuż prawie żadnych. Angl. r. 1760. opanowali byli część Kuby, ale wrocili ią traktatem Werſalſkim, r. 1763. Hawana ieſt w niey M. S.

CUBLANC, m. Fr. w pow. Lemowiceńſkim *m.* 4. od Briwy. *Cucg*, m. Fr. w Langwed. *m.* 4. od Kaſtry.

CUCE, zamek Fr. z tyt. Margr. blizko Rennes

CUDNOW, M. Pol. w Woi. Wołyńſkim, w dzieiach Pol. pamiętne zwycięztwem woyſk Polſkich pod Staniſł. Potockim i Jerzym Lubomirſkim Hetmanami Kor. odnieſionym nad Moſkwą, gdzie nieprzyiaciela na 36000. padło. Jeſt od Dubna o *m.* Pol. 22. od Berdyczowa 4.

CUENZA, *Concha*, Kuenza, M. Hiſzp w Kaſtylii nowey, ſtoł. pow. Sierry z Biſk. Alfons IX. zdobył ią na Maurach. Wzięte było od Mylorda Peterborugha, ale od Xcia Berwick mimo żwawego odporu odebrane zoſtało. Tu ſię rodzili Ludwik Molina, i Alwarez Albornor. Jeſt nad rz. Xukarą, *m.* 32. na w. od Toledu, 31. od Madrytu. dł. 15. 56. ſz. 40. 10. Tegoż im. ieſt M. w Amer. połd. w Peru, o *m.* 6. na połd. od Kwito.

CUILLE, o *m.* 7. na połn. ku z. od Chateau-Gontier. *Cuizeaux*, w Diec. Lugduńſkiey *m.* 10. od Chalons. *Culant*, o *m.* 5. na w. od Karnuty, ſą m. Franc.

CULHAT, m. Fr. w Arwernii nad Allierą, o *m.* 4. na ſw. od Riomy.

CUMANA, Kumana, M. Ameryki połd. w ziemi tęgiey, ſtoł. Prow. tegoż im. ktorey brzegi odkryte były od Alfonſa z Ojedy i Ameryka Weſpucyuſza 1499. Nal. do Hiſzp. dł. 314. ſz. 9. 46.

CUMIERES, m. Fr. nad Marną, zalecone winami o *m.* 1. od Epernay.

CUPERTINO, Kopertyn, m. Wł. w Krol. Neapol w ziemi Otranckiey, o *m.* 3 od Nardo. Oyczyzna S. Jozefa z Kopertynu.

CURE, *Chora*, Kura, rz. Fr. ktora w Krawanty mieście łączy ſię z Yonną.

CURSOLARES, wyſpy Kurſolary w Gecyi oblane odnogą Lepańtſką, ieſt ich 5. ſą małe nieludne i niemal opuſzczone. Dawniey zwane były *Echinades*, pamiętne ſą zwycięztwem odnieſionym od Jana Auſtryaka na Turkach, r. 1571.

CURVAT, m. Fr. w Langwedocyi o *m.* 5. od Alby. *Curzay*, z tyt. Margr. o *m.* 5. od Poitiers.

CURZOLA, *Corcyra Nigra*, Kurzola, wyſpa Golfu Weneckiego przy brzegach Dalmacyi, długa około *m.* 8. z małym m. tegoż im. i z Biſk. Suffr. Raguzańſkiego. Należy do Wenetow, dł. 34. 50. ſz. 43. 6.

CUSSAC, w Piktawii, o *m.* 2. od Rochechouart, i *Cuſſet*, w pow. Burbońſkim z ſt. Opac. Mniſzek o *m.* 7. na połn. od Roanny, ſą m. Franc.

CUVES, m. Fr. w Normandyi o *m.* 4. od Avranches. *Cuvilly*, w Pikardyi, o *m.* 3. od Montidiery. *Cuxac*, m. Fr. w Langwedocyi o *m.* 2. od Narbonny.

CUYO, ob. Chiguitos.

CYKLADY, *Cyclades*, ſą to wyſpy na Archypelagu, tak w rząd leżące, iż koło czynią; zkąd maią Greckie nazwiſko, od ſłowa znaczącego *Koło*. Są na połnoc Kandyi, w śrzodku ich ieſt wyſpa Delos. Zoſtaią pod pan. Turkow.

CYPR, *Cyprus*, wielka wyſpa w Azyi na morzu śrzodziemnym, niegdyś zawierała 7. Kroleſtw; długo w rękach Perſow, Egipcyanow, na koniec w mocy zoſtawała Saracenow, ktorym od Rycharda I. Krola Angiel. w czaſie krucyat, r. 1189. wydarta była, potym doſtała ſię Wenetom, r. 1458. na tych zaś r. 1571. zdobył Selim II. Ceſarz Turecki. Obfituie w wſzelkie potrzeby i wygody, iż bez innych kraiow obeyść ſię może. Wydaie wina przednie, cukier, owoce &c. Kurdybanu bardzo wiele wychodzi. Nikozya ieſt M. S.

S. CYPRIEN, m. Fr. o *m.* 4. od Sarlaty, tegoż ieſt im. Opac. w Poitiers.

S. CYR, ob. Cir.

CYTHERA, ob. Cerigo.

CZACKA-THURN, plac obronny w Styryi niż. na pograniczu Węgier, oblegany od Węgrzynow buntowniczych, r. 1704. Leży między rz. Muerą, i Drawą. Wina Czakaturſkie ſą bardzo zalecone, *m.* 16. na połd. ku w. od Grätzu, 40. od Wiednia dł. 34. 4. ſz. 46. 24.

CZACZANIE, m. Pol. w Woi. Bracławſkim doſyć znaczne, od Bercad na połd. *m.* 2.

CZARNAWCZYCE, m. Pol. w Woi. Brzeſkim Litt. znaczne pałacem, i pięknym ogrodem Xżąt Radziwiłłow, o *m.* 3. od Brześcia, 24. od Warſzawy.

CZARNKOW, m. Pol. w Woi. Poznańſkim nad rz. Noteczem, o *m.* 1. od Santoka.

CZARNOBYL, m. Pol. w Woi. Kiiowſkim, doſyć znaczne, domu Chodkiewiczow. ieſt nad rz. Prypecią przy uyściu rz. Uſzy, od Kiiowa na połn. *m.* Pol. 36.

CZARNOKOZIENICE, m. Pol. w Woi. Podolſkim, bogate znayduiącym ſię w gruntach ſwych alabaſtrem i marmurem, od Kamieńca na z. *m.* Pol. 3.

CZARTKOW, małe m. Pol. w Woi. Podol. od Trembowli na połd. *m.* 3.

CZARTORYSK, m. Pol. z zamkiem, w Woi. Wołyńſkim, niegdyś Xſtwo, od ktorego podobno wielka familia Xżąt Czartoryſkich ma nazwiſko, ieſt nad rz. Sterem, od Łucka na połn. *m.* 11.

CZASŁAW, *Czaslavia*, m. Czeſkie ſtoł. cyr. tego im. ſł. grobem Jana Zyſki, i wygraną tu Krola Pruſkiego odnieſioną nad Auſtr. r. 1742. dnia 17. Maia, ieſt nad rz. Krudemką o *m.* 17. na połd. ku w. od Pragi, dł. 33. 18. ſz. 46. 24.

CZAUSY, m. Pol. w Woi. Mściſławſkim, między Czauſami i Szyſzowem za Zygmonta I. r. 1514. Moſkale na głowę porażeni byli.

CZASNIKI, m. Pol. w Woi. Połockim, pamiętne wygraną woyſk Litewſkich nad Moſkalami r. 1564. odnieſioną w ſtoczoney potyczce tu w pobliſkości na polach Iwańſkich. Jeſt nad Ulą rz. od Uly miaſta na połd. *m.* 3. od Połocka 10.

CZCHOW, m. i pow. w Woi. Krakowſkim z ſądami ziemſkiemi, z kaſztelanią i ſtaroſtwem niegrodowym. Teraz pod pan. Auſt. w pow. Wiśnickim, ieſt nad Dunaycem *m.* 2. od Wiśnicy, 8. od Krakowa.

CZEHRYN, m. Pol. w Woi. Kiiowſkim nad rz. Taſminą, małe

osiadłe, iest Stwo niegrod.

CZECHY, *Bohemia*, Krol. Europeyskie, gran. na poł. z Misnią i Luzacyą, na w. z Szląskiem i Morawią, na połd. z Austryą, na z. z Bawaryą, Jest wksztalt figury owalney; ma długości *m.* 80. szer. 60. kray iest bardzo żyżny, obfity w zboże, szafran i chmiel, z ktorego robione tu wyborne piwa wielki im czynią odbyt. Znayduią się minery srebrne, cynowe, i ołowiane, często i dyamenty, iako naywięcey kamieni drogich. Ma liczne trzody bydła, i gęsi wiele, ktorych pierza obcym przedaie. Czechowie, są słuszni, urodni, i dowcipni. Język ich pochodzi z Słowieńskiego. Religia panuie katolicka. Rz. Moldawa przedziela Czechy na wschodnie i zachodnie. Te się zaś dzielą na 9. cyrkułow, czyli małych Prow. Praga iest M. S. Niepotrzeba mieszać Czech z Prowincyami im przyległemi, ktore są Morawia, Luzacya, i Szląsk. Przez długi czas miało to Krol. własnych Krolow, z ktorych Wacław był razem Krolem Pol. po śmierci Ludwika II. Krola Czeskiego. Tron ten r. 1526. przeszedł do domu Austryackiego, z ktorego Ferdynand I. Ces. miał za sobą Annę siostrę Ludwika II. Potomność Ferdynanda I. posiadała go do r. 1618. w ktorym po Macieiu Ces. gdy Korona Cesar. spadła na drugą linią familii Austr. Czechy ofiarowały tron Fryderykowi Elekt. Reńskiemu, co wszczęło woynę lat 30. Utrzymał się dom Austr. do Karola VI. r. 1740. ostatniego z tey familii. Po ktorym obiął Karol Albert Elekt. Bawarski, ktory lubo był wspierany od Francyi, dom iednak Austr. na Tron Czeski powrocił, i do tychczas do niego należy; odmieniony rząd przyniosł to w korzyści Krol. Czeskiemu, iż chłopstwo z ostatniey tu wydźwignął niewoli.

CZEREIA, m. Pol. w Woi. Witebskim, iest nad rz. Ulą.

CZEREMISSY, iest Narod Tatarow osiadłych na połn. Wolgi w Moskwie, ktorzy są wszyscy prawie poganie.

CZERKASSY, m. Pol. Woi. Kiiowskim, na pograniczu Moskwy z Stwem i zamkiem. Jest nad rz. Dnieprem, dł. 50. 40. sz. 49.

CZERNIECHOW, M. S. w Woiewodz: Czerniechowskiego, ktore podbite za Zygmonta III. przyłączone do Korony za Władysława IV. było, a za Jana Kazimierza wrociło się pod pan. Moskiewskie, tytuł się tylko przy Polszcze został. Herb iego iest Orzeł o dwóch głowach, dzieli się na powiat Czerniechowski i Nowogrodzki, ma Woiewodę Kasztelana i Stwo grod. tegoż im. Seymikuie teraz w Włodzimierzu, obiera 4. Posłow, 2. Dep. i 1. Kommissarza. Miasto iest dosyć obronne, leży nad rz. Desząą, od Kiiowa na połn. *m.* Pol. 25. dł. 59. 58. sz. 51. 20.

CZERNIOWCE, *m.* Pol. w Woi. Podolskim dosyć znaczne nad rz. Czeremosą, od Sniatyna m. Pol. na w. 3.

CZERSK, m. Pol. w Woi. Mazowieckim, stoł. swey ziemi, niegdyś obronne, dziś zruynowane, było stolicą Xżąt Mazowieckich. Ziemia Czerska zawiera 4. pow. Czerski, Groiecki, Warecki, i Garwoliński; ma Kasztelana większego, Starostę, i sądy ziemskie. Seymikuie w Czersku, obiera 2. Posłow i 2. Deput. Czersk iest nad Wisłą od Warszawy *m.* 5. dł. 39. 28. sz. 51. 58.

CZERWIENSK, Opac. Kanon. regul. S. Augustyna w ziemi Wiszogrodzkiey.

CZERWONOGROD, m. i Pow. w Woi. Podolskim z stwem Niegrodowym.

CZĘSTOCHOWA, albo JASNA GORA, *Clarus mons*, M. Pol. w Woi. Krakowskim, mieysce wsławione cudami Maryi Panny, ktorey tu kościoł iest bardzo bogaty i

wspaniały, fund. z Klasztorem Paulinow od Bolesława Xcia Opolskiego r. 1389. R. 1655. attakowali Szwedzi fortecę Częstochowską, ale z klęską odstąpić musieli. Na utrzymanie tey fortecy wyznaczyła Rplta Stwa Brzeznickie, Kłobuckie, i Dębowiec. utwierdziła zaś ie Konstytucya Seymu r. 1764. i nakazała aby Kommendant tey fortecy był Szlachcić i Katolik, i zdawał sprawę Kommissyi Woyskowey o iey stanie corocznie. Jest nad rz. Wartą od Krakowa o *m.* 20. dł. 36. 50. sz. 50. 48.

CZŁUCHOW, m. i Pow. w Woi. Pomorskim, z Stwem teraz, pod pan. Pruskim. Jest nad rz. Brdą.

CZONGRAD, m. i Hrabstwo Węgier niż. o *m.* 8. na połn od Segedynu, nad zbiegiem Cissy i Keresy.

CZORSTKOW, m. w Woi. Podolskim, iest nad rz. pod pan. Austr. w dystrykcie zaleszczyckim, od Trębowli na połud. *m.* 4.

CZORSZTYN, m. Pol. w Woi. Krakowskim z Stwem, iest nad Dunaycem.

CZUCZ, m. Pol. w Woi. Sendomirskim, teraz pod pan. Austr. w cyr. Wiślickim dosyć handl. w gruncie żyżnym, o *m.* 2. od Rzeszowa, od Lwowa 23.

CZYRKASSYA, *Cercetia*, wielki Kray Azyi między Donem i Wolgą, o *m.* 10. od morza Kaspiyskiego, między Daghestanem, Mingrelią i morzem czarnym. Mieszkańcy są po większey części niepodlegli i bawiący się rozboiem. Handluią miodem, woskiem, mydłem i skorami. Religia ich iest Mahometańska mieszana z Chrześciańską. Niewiasty są piękne i urodne. Część tego Kraiu nal. do Moskwy, w ktorey M. S. iest Terki.

CZYRNITZ, m. i iezioro w Xstwie Karnioli, o *m.* 6. na połud. ku w. od Laubachu, w ktorym woda wysycha na wiosnę, tak iż w nim siano na lato zbierać mieszkańcy zwykli, toż na iesień napełnia się wodą, i mnostwo ryb łowiącym dostarcza.

D.

DABO, ob. Dachsperg.

DĄBROWICA, ob. Dubrowica.

DABUL, *Dunga*, *Dabulum*, wiel. M. Az. w Krol. Wizapurskim, przy odnodze Kamboyskiey, nad rz. spławną. Almeyda General Portugalski dobył go i zruynował r. 1509. Nie iest tak znakomite, iak przedtym. Handel iego zawisł na pieprzu i soli, leży *m.* 2. od morza. Jest to miasto Indyiskie; Anglicy maią tu swoie siedliska. dł. 91. sz. 18.

DACHSPERG, Dasburg, czyli Dabo, m. niż. Alsacyi z obr. zamkiem przy rz. Sarze, o 3. *m.* od Saverny.

DACHSTEIN, m. niż. Alsacyi, o milę od Molzheimu, należy do Bisk. Strafzburgskiego. dł. 25. 20. sz. 48. 35.

DADIWAN, rownina Azyatycka w Persyi, *m.* 5. maiąca obwodu, w Farsystanie, zarosła iest pomarańczami, granatami, cytrynami; przez śrzodek iey płynie rz. bardzo rybna. Angl. i Holl. będący w m. Ormus, na tey rowninie, iako na mieyscu dziwnie roskosznym i zdrowym, zwykli przepędzać lato. Leży między M. Schiras i Larą, o 5. lub 6. *m.* od pierwszego.

DAFAR, czyli DOFAR, M. Az. w Arabii szczęśliwey, nad Oceanem, przy odnodze tegoż im. dł. 71. sz. 16. 30.

DAGHESTAN, *Daghestama*, Prow. Az. gran. na w. z morzem Kaspiyskim na połn. z Cyrkassami, na połud. z Schirwanem. Mieszkańcy iey są Tatarowie, lud zboiecki i dziki, wszyscy Religii Mahometańskiey, każde miasto ma swego Rządzcę, ktory nazywa się *Myrsas*, tych zaś wszystkich szef albo pryncypał nazywa się *Schemkal*, i od nich

obieranym bywa. Zostaią pod protekcyą Persow. M. S. tey Prow. iest Terki.

DAGHO, *Dagoha*, *Dago*, wyspa morza Baltyckiego przy brzegu Inflant. między odnogą Finlandzką i Rizką, nal. do Szwed. ma figurę Troykąta. dł. 40. sz. 59.

DAGNO, *Thermidava*, M, Turcyi Eur. w Albanii, stol. Pow. Dukagini. Jest nad rz. Dryną, m. 6. od Skutary. dł. 37. 23. sz. 42.

DAKA, *Paropanisus*, M. Ind. w Krol. Bengalskim nad Gangesem, znakomite handlem. Angl. i Holl. maią tu wspaniałe i wygodne swe pomieszkania. dł. 106. 45. sz. 24.

DALAKA, czyli DALHAKA, wyspa na morzu czerwonym, 25. *m.* długa, 12. szeroka, naprzeciw brzegu Abex, grunta ma żyżne, i znakomite iest wielkim pereł połowem. Ma iednego Rządzcę, ktory iest Religii Abissyńskiey. Mieszkańcy po większey części czarniawi, są odważni, biegli korsarze, i głowni Mahometanow nieprzyiaciele. Wyspa ta otoczona iest wielką liczbą pomnieyszych wysep, ma iedno M. S. leżące naprzeciw Abissynii. dł. 58. 30. do 59. 1. sz. 14. 20. do 16. 15.

DALEKARLIA, *Dalecarlia*, Prow. Szwedzka, tak nazwana od rz. Dalekarli, przy ktorey iest położona; bliska Norwegii. Dzieli się na 3. części, długa *m.* 40. szeroka 70. obfituie w kruszce żelazne i cynowe. Dalekarliyczykowie są pracowici, i dziko odważni. Do nich to Gustaw Waza z więzienia Duńskiego umknąwszy, udał się. Prowincya ta same tylko ma wsie i m. między ktoremi nayznakomitsze iest Fahlun.

DALEM, m. Niderlandu, stol. Powiatu tegoż im. nad rz. Barwiną, *m.* 2. od Leodium, 6. od Limburga. dł. 23. 34. sz. 50. 40.

DALIA, Prow. Szwedzka w zachodniey Gothii, długa *m.* 30. szeroka 13.

DALKEITH, m. Szkocyi nad rz. Ehską z tyt. Xstwa, *m.* 2. od Edymburga, 112. od Londynu. dł. 14. 35. sz. 56. 10.

DALMACYA, *Dalmatia*, Prow. Eur. 112. *m.* długa, 23. szeroka, gran. na połn. z Bosnią, na z. i połud. z odnogą Wenecką, na w. z Serwią. Dzieli się na Dalmacyą Wenecką, ktorey M. S. Salpetro, Raguzańską, ktorey M. S. Raguza, i Turecką, ktorey M. S. Herzegowina. Nayznacznieyszą część posiadaią Wenetowie.

DAM, Damma, *Dammum*, obronne M. Flandryi Austr. Oyczyzna sławnego Jakoba Peryzoniego. Leży blisko morza, *m.* 2. od Ekluzy. dł. 20. 50. sz. 51. 14.

DAM, Damma, *Damnona*, m. Groningi nad rz. Damsterą, *m.* 5. od Groningi, o milę od morza. dł. 24. 23. sz. 53. 36.

DAM, m. Niem. w Pomeranii, nal. do Kr. Pruskiego nad rz. Odrą, o *m.* 1. od Szczeczyna. dł. 32. 40. sz. 53. 4.

DAM, Dama, czyli Tham, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Xięstwie Kwerfurt, niedaleko od Granicy Luzacyi, *m.* 13. od Wittemberga.

DAMAN, *Damanum*, M. nadmorskie Indyi przy wniyściu odnogi Kamboyskiey. Rzeka tegoż im. dzieli go na 2. części, z ktorych iedna nazywa się *nowy Daman*, druga *stary Daman*, część pierwsza mocnym Portugal. garnizonem osadzona, ma piękne i wspaniałe budowle, druga bardzo licho iest zabudowana. Między dwiema temi miastami iest Port obronną wzmocniony fortecą. Marcin Alfons Susa dobył M. tego r. 1535. Mogol wielki o dobycie iego kilkakroć się kusił, lecz zawsze bezskutecznie. Leży o *m.* 20. od Suraty, 80. od Goa. dł. 90. 10. sz. 21. 5.

DAMAK, *Leontopolis*, M. st. znaczne w Arabii szczęśliwey. dł. 67. sz. 16.

DAMAS, *Damascus*, Damaszek,

ſławne i dawne w Azyi M. S. Syryi. Przedtym było ſtoł. Krol. tegoż im. Omar Kalif naſtępca Mahometa, z całą Fenicyą pod ſwoie zagarnął go panowanie. Sułtan Selim r. 1516. wydarł to miaſto Mamelukom, i dotąd przy Turkach zoſtaie. Baſza Tur. ma w nim ſwoią rezydencyą, ſławne ieſt fabryką iedwabnych adamaſzkow, ktorą tam wynaleziono, tudzież fabryką ſławną ſzabel i nożow. Ma Arcy Biſk. Grec. nal. do Metropolyi Antyocheńſkiey, liczy wielu Katolikow, i Zydow. Leży nad rz. Baradi w Kraiu nayobfitſzym Syryi, o 45. *m.* od Jerozolimy, 45. od Antyochii. dł. 54. 53. ſz. 33.

DAMAZAN, m. Fr. w Pow. Wazateńſkim, *m.* 6. od Ageny.

DAMBEA, Prow. Afr. w Abiſſynii przy iezziorze tegoż im. blizko Nilu, Kray żyżny i wielą oblany rzekami.

DAMERY, *Dameracum*, m. Fr. w Szampanii nad rz. Marną, ſławne dobrym winem.

DAMERAUCOUR, m. Fr. *m.* 2. od Foix.

DAMGARTEN, M. Niem. w Pomeranii z zamkiem. Szwedzi opanowali go r. 1630. a Ceſ. r. 1637. lecz 1638. powrocili go Szwedom. Leży nad rz. Reknitzą, *m.* 7. od Stralſundu. dł. 30. 45. ſz. 54. 20.

DAMIANO, *Sanctus Damianus*, m. Wł. w Montferacie, *m.* 3. od Alby. Marſzałek Bryſak bronił ſię tu przez 3. mieſiące r. 1553. i przymuſił woyſko Ceſarſkie do odſtąpienia od miaſta, ktore potym zruynowane zoſtało.

DAMIETA, dawne i ſł. M. Afr. w Egipcie, ma port bardzo wygodny i Biſkup. S. Ludwik dobył go był r. 1249. w krotce potym z ziemią zrownane zoſtało, o milę zaś od tego mieyſca nową Damietę wyſtawiono. Okolice Miaſta iedne z nayurodzaynieyſzych, czynią go naybogatſzym po Kairze. Wywożą ztąd Cudzoziemcy wiele łoiu, konopi, zboża, drzewa, a na to miaſt przywożą ſol, wino, gorzałkę, papier, kitayki &c. Nie trzeba miaſta tego, brać za *Peluſium*, ktorego położenie według Strabona było wcale inne. Leży o *m.* 40. od Kairu, 50. od Alexandryi. dł. 50. ſz. 31.

DAMMARTIN, *Dominium Martini*, m. Wyſpy Fr. *m.* 7. od Paryża.

DAMARIE, m. Fr. o milę od Karnuty.

DAMPIERS, wieś Fr. *m.* 3. od *S. Jean d'Angely*, zkąd wzięła imie dawna familia wygasła r. 1603. inna tegoż im. wieś, *m.* 6. od Dijon, dała imie familii Franc. Hrabiow Flandryi.

DAMVILLE, *Damvilla*, m. Fr. w Normandyi, nadane tyt. Xięſtwa r. 1610. nad rz. Itoną, *m.* 4. na połud. Ebroiki.

DAMVILLIERS, *Damvillerium*, Damwillera, m. Fr. w Xięſtwie Luxemburſkim, ufortyfikowane było od Karola V. r. 1528. Zdobyli go Franc. pod Henrykiem II. i Ludwikiem XIII. r. 1637. uſtąpione nakoniec zoſtało Francyi Traktatem Pyreneyſkim, i twierdze iego znieſione r. 1673. Leży na gorze, w Kraiu bagniſtym, o *m.* 12. na połud. ku z. od Luxemburga, 6. od Werdunu, 11. od Thionwilli. dł. 23. 8. ſz. 49. 22.

DANDA, *Danda*, znaczne, piękne i handlowne M. w Krol. Dekańſkim, od Goa, na półn. *m.* 9. dł. 88. 50. ſz. 18. 20.

DANDA, rz. bardzo rybna Afr. w Kongo, znayduie ſię tu wiele krokodylow.

DANIA, *Danemarck*, Dania, Krol. Europeyſkie, gran. na w. z morzem Baltyckim, na z. i półn. z Oceanem, na połud. z Niemcami. Dzieli ſię na ſtan lądowy, ktory zawiera Jutlandyą, i morſki, ten zamyka wyſpy. Ze zaś Krol. to ieſt naydawnieyſze ze trzech Kroleſtw połnocnych, przeto Krol Duńſki ma pierwſzeńſtwo przed Szwecyą.

Kray to bogaty, ludny, handlowny i żyżny. Mieszkańcy iego dobrzy pospolicie żołnierze, wszyscy Religii Luterskiey. Rząd Krol. stał się dziedzicznym i wielowładnym, z wolnego i Arystokratycznego od r. 1660. Teraz panuiąca w Danii familia iest Xiążąt Holsztyńskich na Oldemburgu, maiących swe dzierżawy w Niemczech. Między inszemi Państwami Europ. Duńczykowie posiadaią także niektore Osady w Ameryce. M. S. Kopenhaga. Do Krol. tego należy ieszcze Norwegia i Islandya między Grad. dł. 25. 25. i 30. sz. 54. i 57. 30.

DANIALA, bogate, ludne i handlowne M. w Afr. stoł. Nubii nad Nilem, *m.* 60. na połn. od Sennaru. dł. 52. 10. sz. 15. 6.

DANGEAU, *m.* 6. na połud. od Karnuty, i *Dangu* w Normandyi, *m* 1. od Gizory nad Esetą, są m. Fr.

DANIEL, (Eau de) lub wody Alezyiskie, blizko tego m. w Langwedocyi są wody mineralne, skuteczne na bole żąłądka.

DANIŁOWICE, m. Pol. w Woiew. Wileńskim, od Wilna na w. ku połn. *m.* 27.

DANKALIA, *Dancalum*, Krol. Dunkalskie w Afr. w Abissynii na z. cieśniny Babelmandelskiey, Kray cały prawie niepłodny.

DANN, wieś w Lotaryngii, *m.* 1. od Phaltzburga zalecona wodami mineralnemi, zwanemi *bonne fontaine*, pomocnemi na krwi płynienie.

DANNEBERG, albo DANNENBERG, *Danorum mons*, M. Niem. w cyr. niż. Saxonii, stoł. Hr. tegoż im. należącego do Elekt. Hanowerskiego. Leży nad rz. Jetzą, niedaleko Elby, o 16. *m.* od Luneburga, 30. od Brunświku. dł. 29. 30. sz. 53. 18. Powiat Danneberski zawiera 77. Wsi.

DANTZIG, ob. Gdańsk.

DANUBIUS, ob. Dunay.

DAOULAS, ob. Doulas.

DARBY, albo DERBY, *Darbia*, M. S. Prow. Angl. Darbyshire, ma tyt. Hr. bogate, handlowne i ludne; budowle publiczne ma dziwnie wspaniałe. Wysyła 2. Dep. na Parl. Leży nad rz. Derwantą, na ktorey piękny kamienny most tu znayduie się, *m.* 30. od Londynu. dł. 16. 10. sz. 52. 54. ob. Derbyshire.

DARDA, forteca wyż. Węgier, zbudowana od Turkow r. 1686. a wzięta od woysk Ces. 1687. przy ktorych została się. Leży nad rz. Drawą, *m.* 2. na połud. od Baraniwaru. dł. 36. 45. sz. 45. 45.

DARDANELLE, *Dardanellæ*, dwa dawne i mocne zamki Tureckie, ieden w Romanii, drugi w Natolii, leżące ze dwoch stroń kanału przedtym zwanego Hellespontem, właściwie zaś cieśniną czyli kanałem Dardanelskim, ktory czyni kommunikacyą Archipelagu z Propontydą, czyli morzem zwanym Marmora. Oba te zamki wystawił Mahomet II. ktore nazwać można kluczami Konstantynopolu, od ktorego na *m.* 65. są odległe. Znayduią się tam ieszcze dwa nowe zamki *Dardanelle* przy uyściu cieśniny tey wystawione od Mahometa IV. r. 1659. dla zastawienia się naiazdom Weneckim. Odległość iednego od drugiego prawie iest na połtory mili. Znayduią się procz tego dwie małe *Dardanelle* w Grecyi przy cieśninie łączącey odnogę Patraską z odnogą Lepantską.

DAREL-HAMARA, *Prisciana*, dawne M. Afr. w Krol. Fezańskim wystawione od Rzymian, handel iego zawisł na oliwie i zbożu. Leży na gorze pełney lwow. dł. 9. sz. 34. 20.

DARHA, albo DRAS, wiel. Prow. i rz. Afr. w Krol. Marokańskim. Obfituie w miod i wyśmienite daktele.

DARIENSKA cieśnina, albo PANAMA, iest przesmyk łączący Amerykę połud. z połnocną, blizko

tego przesmyku znayduie się rz. i odnoga tegoż im.

DARMOUTH, albo DERMUTH, m. Angiel. w Prow. Devonshire, z tyt. Xstwa i portem obronnym. Tu Xżę Arauzykańſki przylądował był i wysiadł zwoyſkiem r. 1688. wysyła 2. Dep. na Parl. o m. 55. od Londynu, 9. od Excester, dł. 14. 2. ſz. 50. 16.

DARMSTADT, *Darmstadium*, M. Niem. z zamk. obr. w Cyr. niż. Renu stoł. Landgrafostwa Hassyi-Damſztadt. Woyska Ces. pod kommendą Hr. *de Buron*, wzięły go były przez attak, r. 1546. leży nad rz. tegoż im. o *m.* 6. od Frankfortu, 7. od Moguncyi 8. od Wormacyi, dł. 26. 15. ſz. 49. 50.

DARNETAL, m. Fr. blizko Rotomagu.

DARNEY, m. Fr. w Lotaryngii *m.* 8. na z. od Remiremontu.

DASSEL, m. Hr. i grod. dziś się nazywa *Hundesruck*, ob. Hundesruck.

DASSEN-EYLAND, czyli wyspa koz dzikich, iedna ze 3. wysp leżących na połn. Kapu dobrey nadziei; bierze swe nazwiſko od wielości koz dzikich tu się znayduiących, ktore przywiezione tu od Spilberga r. 1601. mocno się rozmnożyły. Owce tu tak są wielkie iż ogon iedney waży do 19. funtow.

DAUGIELISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńſkim, z Stwem.

DAUHN, albo THAUN, m. Niem. z zamkiem w Cyr. wyż. Renu o *m.* 5. na połd. od Symmereny. Lubo nie iest Hrabstwem, w nim atoli rezyduiący Hrabia, tytułuie się Hrabią *de Dauhn*.

DAUHN, Daun, m. w Elek. Trewirſkim z grodem. Leży pod gorą o *m.* 11. od Koblentza. Miasto i zamek Daunſki wyszedł z domu Hrabiow tegoż im. ktorzy przywiązawszy się do domu Austr. osiedli w kraiach domu tego dziedzicznych.

DAVID, *Menevia*, Dawid m. Angl. w Hr. Pembrock, z Biſkupstwem przedtym bardzo znaczne, teraz podupadło, leży blizko morza o 5. *m.* na połn. ku z. od Pembroku, dł. 12. 22. ſz. 52. 5.

S. DAVID, forteca Indyi wsch. przy brzegach Koromandelu; nal. do kompanii Angiel. Indyi wsch. wielce iest dla nich wygodne, i niemałych korzyści źrzodłem, leży o 5. *m.* na połd. od Pondicheri. P. *de Lille* fortecę tę zburzył był r. 1758. za co Angl. mszcząc się zruynowali Pondicheri, dł. 97. 30. ſz. 11. 30.

DAWIDOW, m. Pol. w Woi. Brzeſkim Litt. na wyspie rz. Horynia.

DAVIS, przesmyk Dawizańſki, iest cieśnina morſka miedzy wyspą S. Jakuba i zachodnią stroną Groenlandyi, tak nazwana od Jana Davis Anglika, ktory ią odkrył r. 1585. ludzie dzicy w tych okolicach mieszkańcy, są silni odważni, żyią pospolicie lat sto z okładem, żywią się zdobyczą łowiectwa i połowu. Niewiasty twarz swoią umyślnie ranią, a potym blizny czarnym zapuszczaią kolorem, co u nich naywiękſzą iest pożyczaney piękności okrasą. Ciż ludzie obieraią sobie rządcow, ktorzy by niemi władali, i na zgromadzeniach ich prezydowali. Mieszkaią pod namiotami, ktore podług upodobania z mieysca na mieysce przenoszą, naysmakowitszym dla nich napoiem, iest krew z zabitych zwierząt wytłoczona. W miesiącach Grudniu i Styczniu maią noc nieprzerwaną, miesiące zaś Czerwiec i Lipiec ich lato składaią, podczas ktorego maią dzień żadną nocą nieprzerwany, powietrze pogodne miłe i dosyć ciepłe. W sztuce gwiazdarſkiey są arcy biegli, do marynarki dziwnie sposobni i zręczni, osobliwie na małych batach. ſz. 64. 10.

DAUMA, *Dauma*, M. i Krol. Duamſkie Afr. w Nigrycyi, kray dziwnie bogaty, dł. 34. ſz. 8.

DAVOS, albo TAFAAS, Dawos, zgromadzenie Gryzonow, pierwsze w Lidze trzeciey. Lubo

ta Prow. ieſt obſzerna, iednę tylko ma iednak parafią zwaną S. Jana z Dawas, o *m.* 6. na w. od Koiry, gdzie obrady ſwe Liga ta miewa, kray ten ieſt bardzo ludny; naywięcey obfituie wryby, kruſzce ſrebrne, miedziane i ołowiane.

DAUPHIN, ob. Fort Dauphin.

DAUPHINE, ob. Delfinat.

DAUPHINE, *d'Auvergne*, mała kraina Fr. w Arwernii, wzdłuż rz. Alliery, celnieyſzym iey mieyſcem ieſt *Vaudables.*

DAX, albo Acqs, *Aguæ Tarbelſicæ*, Daxa, M. Fr. w Gaſkonii, ſławne ſwemi łaźniami, Saraceni zburzyli go r. 910. Karol VII. zdobył go na Anglikach r. 1461. od tego czaſu przy Franc. zoſtaie, leży nad rz. Adurą o 12. *m.* od Baionny, 30. od Burdegali 60. od Paryża, dł. 16.35'.5". ſz, 43.42. ob. Ax.

DĘBICA, m. Pol. w Woi. Sendomirſkim, teraz pod pan. Auſtr. w cyr. Pilznińſkim, blizko rz. Wiſłoki mało oſiadłe, od Sędziſzowa *m.* 3. od Rzeſzowa 6.

DĘBOWIEC, m. Pol. w Woi. Krakowſkim z Stwem, pod Pan. Auſtr. w cyr. Pilzninſkim; dawniey wyznaczone było od Rpzltey na utrzymanie fortecy Częſtochowſkiey, od Biecza ieſt daley nad *m.* 2.

DEBRETZEN, *Debrecinum*, Debreczyn, M. niż. Węgier, ſtoł. Hr. Biharſkiego, r. 1684. od Turkow wzięte, ale tegoż r. od woyſk Ceſ. odebrane zoſtało, *m.* 18. od Tokaiu 18. od wielkiego Waradynu 35, od Budy, dł. 38.46. ſz. 47.30.

DECISE, *Decetia*, dawne M. Fr. w Pow. Niwerneńſkim, ſł. urodzeniem Gwidona, *Coguille*, ieſt blizko Ligery, *m.* 8. od Nevers na połd.

DEE, *Divus*, Dywa, rz. Angielſka wpada w morze Irlandzkie. dwie tegoż im. rzeki znayduią ſię w Szkocyi.

DEGNIZLU, piękne i wiel. M. Turcyi Azyat. w Natolii, o *m.* 60. na w. ku połd. od Smirny, leży blizko ruin dawney Laodycei Frygiyſkiey, wmieyſcu żyżnym i wielą rzekami oblanym.

DEINSE, m. Flandryi Auſtr. nad rz. Lis, *m.* 3. na połd. od Gandawy. 5. od *Courtray*, dł. 21. 11. ſz. 51. 59.

DEKAN, *Decanum*, Krol. Dekańſkie, czyli Subabia w Indyach, uformowane z krain podbitych od Aurengzeba, w połwyſpie Gangeſu na połd. Mogołu, ktorego znaczną czyni Prow. Prowincye tego Krol. ſkładały niegdyś Krol. Golkondzkie, Wizapurſkie, i Narſyngańſkie. Nababowie, czyli rządcy powiatowi, nie obowiązani ſą tylko do lennoſci Subabowi, ten zaś ieſt hołdownikiem Mogolſkim. A w ſwych wzaiemnych powinnościach utrzymywani ſą boiaźnią. Handel iego zależy na pieprzu, materyach bawełnianych i iedwabnych. Aurengabad ieſt M. S.

DEKENDORF, m. Niem. w niż Bawaryi *m.* 8. na w. od Straubingi, blizko Dunaiu. Szwedzi opanowali go r. 1641. a Auſtryacy r. 1742. nal. do domu Auſtr. mocą traktatu r. 1778. po śmierci oſtatniego Elekt. Bawarſkiego, dł. 30. 40. ſz. 48. 46.

DELVAR, rz. Amer. połn. ktora oddziela Penſylwanią od nowego Jerſey. Daie nazwiſko iedney Prow. rozciągaiącey ſię od Filadelfii, aż do uyścia teyże rz. Prowincya ta graniczy na w. z tą ſamą rz. na z. z Marylandem na połn. z Penſylwanią, na połd. z morzem, ieſt ona iedną z 13. ſtanow ziednoczonych. ob. Stany ziednoczone. Penſylwania.

DELBRUCK, m. Biſk. Paderbornſkiego, o 4. *m.* na z. od Paderbrony.

DELEBIO, *Dalebium*, Delebia, m. znaczne, i iedynaſte zgromadzenie *de la Seguadra de Morbegno*, w Watelinie, blizko fortecy

Fuentes. W okolicy Dalebii ieſt Opac. *Aqua Fredda*, i blizko Dalebii kaplica pod tyt, Maryi Panny, wyſtawiona, na tym placu, na ktorym Filip Marya odnioſł ſławne zwycięſtwo na Wenetach, r. 1432. i 1434.

DELEMONT, ob. Delſperg.

DELFINAT, *Dauphiné*, po Franc. *Delphinatus*, Prow. Fr. gra. na z. z Rodanem, na połn. z tąż rz. i Sabaudyą, na połd. z Prowancyą na w. z Alpami. Bierze nazwiſko od Gwidona IV. Hr. Aboneńſkiego, ktoremu na chrzcie dane było imie Delfina. Humbert Delfin widząc ſię bezdzietnym, wſzyſtkich ſwoich włości odſtąpił Filipowi Synowi Krola Filippa Walezyuſza r. 1343. pod tym warunkiem, aby imie iego i herb przyiął, od tego czaſu Krolowie Fr zaczęli dawać nayſtarſzym ſynom ſwoim dziedzicom tronu tytuł Delfina. Kray w niektorych tylko mieyſcach żyżny, obfituie w zboże, wino, oliwę, cyprys, iedwab, żelazo, i miedź &c. iedna znaczna część tey Prow. nic prawie nie rodzi, co mieſzkańcow iey przymuſza, iż dla wyżywienia ſwego i opłacenia podatkow w pobliżſzych Prow. do robot naymuią ſię. Znacznieyſze Delfinatu rzeki ſą: Ren, Durance, Iſere i Drom. Grenobla M. S. Delfinat czynił niegdyś ſtan Państwa do r. 1628.

DELFT, *Delphi*, pięknei wiel. M. Hollandyi połd. trzecie mieyſce trzyma wrzędzie tych, ktore maią prawo deputowania; ma Arſenał dobrze opatrzony i grob Stathuderow. Początek ſwoy winno Godfrydowi garbatemu Xciu niż. Lotaryngii, ktory tu wybudował fortecę r. 1071. r. 1536. całe prawie w perzynę obrocone zoſtało. Zalecone ieſt fabryką pięknych Faianſow, i innych rękodzieł. Wſzyſtkie publiczne gmachy, a nadewſzyſtko Ratuſz, ſą dziwnie wſpaniałe. Hugo Blotius, Adam Sasbut, Korneli i Hugo Grotius, tudzież Teodor Graſwinkel, z tego miaſta byli rodem, leży nad rz. Sehią, między Roterodamem i Leydą, *m.* 2. od pierwſzego a 3. od drugiego, ma kommunikacyą z portem tegoż im. nad rz. Mozą ſtoiącym; przez kanał długi *m.* 2. dł. 21. 48. ſz. 52.

DELFZYL, forteca Hollend. w Gronindze nad rz. Fiwelą, o *m.* 6. od Groningi, o *m.* od Damy, z portem doſyć wygodnym. Przedmurzem ieſt Hollendrow od Niemcow dł. 24. 26. ſz. 53. 18.

DELHY, albo Dehli, *Dellium*, wielkie piękne i handlowne M. Indoſtanu, zbudowane na początku wieku 16. od Chageana oyca Aurengzeba, dla uczynienia z niego ſtolicy ſwego Ceſar. ſą ktorzy mniemaią, że przeſzłe Delli było ſtolicą Poruſa Krola. Wielki Mogoł często w nim przemieſzkuie; ma tu ſwoy Saray, tudzież pałac koſztowny i wielkie zawieraiący ſkarby. Stoi nad rz. Gemmą o *m.* 85. od Lahory, 40. od Agry, dł. 97. ſz. 28. 20.

DELISTH, albo Delitz, to ieſt z Wandalſkiego ięzyka, las święty.

DELITIUM, M. piękne w Miſnii, z zamkiem dobrym, w cyr. Lipſkim, od Lipſka *m.* 3. na połn. nad Lubberą, wzięte było od Huſſytow r. 1429.

DELLE, *Della*, m. Fr. w Alſacyi *m.* 2. od Porentru.

DELMENHORST, M. i Hr. Niem. w cyr. Weſtfal. nad rz. Dalmą, blizko Weſſery, z dobrą Cytadellą. Antoni Hr. z Oldenburgu opanował go r. 1547. Krol Duńſki ſtał ſię iego Panem od r. 1667. ale dał go potym r. 1773. Xciu Holſztyńſkiemu w zamianę za Holſztyn Xiążęcy. Jeſt o *m.* 3. od Bremy 7. od Oldenburga, dł. 26. 12. ſz. 13. 10.

DELMINA, ob. la Mina pod lit. M.

DELOS, ob. Sdila.

DELSPERG, albo Delemont, M. Szwaycar. w Biſk. Ba-

zyleyſkim o *m*. 4. od Solury, dł. 28. 58. ſz. 47. 18.

DEMER, *Tabuda*, rz. doſyć znaczna w Barbancyi wpada w Dylę.

DEMERARY, rz. znaczna Gwyan. Holl. brzegi iey ſą bardzo żyżne, ma kommunikacyą z wielą innemi rzekami, i przeto ſtaie ſię ſpławną. Hollendrzy maią tu ſwoie wygodne ſtanowiſka dla ładowania okrętow, ktore do Europy wyſyłaią.

DEMETRYADA, M. Turcyi Europ. w Teſſalii na półn. odnogi Armiro.

DEMETRYOWICZ, M. Państwa Roſſyiſkiego w Woi. Smoleńſkim, przy rz. Ugra. dł. 54. ſz. 52. 30.

DEMEU, m. Fr. w pow. Armaniackim, *m*. 2. od Vic.

DEMNIN, dawne M. Niem. w Xſtwie Szczecińſkim, w Pomeranii, nal. do Krola Pruſkiego o *m*. 12. od Stralſundu. dł. 32. 20. ſz. 54. 3.

DEMONA-VAL-DI-DEMONA, *Valles Nemorenſis*, Prow. Sycylii w dolinie obſzerney w części nayblizſzey Neapolu. Jeſt długa *m*. blizko 40. ſzeroka 50. kray na podziw żyżny, miaſto w nim celne Meſſyna.

DEMONT, albo DEMONA, forteca Xſtwa Piemontſkiego w Hr. Saluceńſkim nad rz. Sturą. Jeſt o *m*. 4. na połd. ku z. od Coni 7. od Tendy.

DENAIN, m. Fr. w Niderlandzie w Hr. Hanonii, nad rz. Skaldą, ſł. zwycięztwem odnieſionym przez Marſzałka *de Villars*, r. 1712. i Opac. Kanoniczek. Jeſt między *Valenciennes* i *Bouchain*. dł. 21. 3. ſz. 50. 20.

DENAT, m. Fr. *m*. 3. od Alby.

DENBIGH, *Denbiga*, M. Angielſkie ſtoł. Prow. Denbigshiry, w Xſtwie Wallii z zamkiem, wyſyła Dep. na Parl. ſtoi na ſkale maiącey w ſobie wiele wapna, co niezdrowym czyni dla obywatelow powietrze; handel prowadzi rękawiczkami. Leży o *m*. 54. od Londynu, dł. 13. 55. ſz. 53. 13.

DENBIGHSHIRE, Prow. Angl. w Xſtwie Walii ma obwodu na *m*. 40. łanow ziemi 410000. kray w śrzodku żyżny, obfituie w rudy ołowianne, wyſyła na Parl. Deputata.

DENDERMOND, Dermond, albo Tenermond, *Teneræmunda*, piękne i obronne M. Auſtr. w Niderlandzie, w Flandryi z zamkiem. Xiążę de Malborugh, dobył go r. 1706. a Fr. r. 1745. otaczaią go bagna i piękne łąki, ktore obywatele zalać mogą za pomocą ſluzow. Jeſt nad zbiegiem Dendry i Skaldy, o *m* 6. od Antwerpii, 5. od Gandawy, 6. od Bruxelli. dł. 21. 38. ſz. 51. 3.

DENIA, dawne i moc. M. Hiſzpańſkie w Krol Walencyi, z zamkiem mocnym i portem wygodnym. Było dawniey Biſk. zdobyli go związkowi r. 1705. odzyſkał go Asfelel Kawaler, r. 1708. Kilko wiekami przed J. Xtuſem było od Marſelczykow założone, leży przy morzu pod górą o *m*. 21. od Alikanty. 28. od Walencyi na przeciwko wyſpy Iwiki, dł. 18. 8. ſz. 39.

DENIS, (S) S. Dyonizego. Opac. w Reims, czyni 9000. liwr. Tego im. Opac. w Dyec. Kambrezkiey czyniące 15000., liwr. i m. Fr. o *m*. 4. od Orleanu.

DENTIUM Littus, *Coſté des dents*, *Pomorze ſloniowe*, kray nadbrżeżny w Gwinei w Afr. między brzegiem złotym; Malagwą i Kwakwami. Rozciąga ſię na *m*. 80. Europ. dzielą go na dwa narody dobry i zły. Dla portow nie wygodnych i dzikości mieſzkańcow rzadko tu Europeyſkie zawiiaią okręty. Handel tego kraiu naywiękſzy zawiſł na zębach Słoniowych, i ztąd ma ſwoie nazwiſko.

DENYS, (S) *S. Dyoniſius*, M.

Wyſpy Francuzkiey ze ſławnym Opac. Bened. gdzie widzieć groby Krolow. Fr. i ſkarb koſztowny, o *m.* 2. od Paryża. dł. 20. 22. ſz. 48. 56. 8. Tegoż im. M. Fr. w Langwedocyi, *m.* 3. od S. Papoul, i inne w Pow. Andegaweńſkim, *m.* 3. od Sabli; ſą inne mniey znaczne mieyſca we Fr. tegoż nazwiſka.

DEPFORT, m. Ang. nad Tamizą, *m.* 2. od Londynu. Tu okręty Krolewſkie buduią i naprawiaią, w położeniu ieſt miłym.

DERAS, wiel. M. Azyi w Perſyi. dł. 79. 30. ſz. 31. 32.

DERBENT, *Derbentium*, wiel. i obronne M. Azyi w Perſyi, fundowane od Alexandra W. powiękſzone od Naushirwana Krola Pers. rozciąga ſię prawie na milę. Widzieć ſię w tym mieście daią liczne groby, mury iego ſkładaią ſię z kamieni twardſzych nad marmur, kitowanych maſſą robioną z tłuczonych miałko ſkorupek ślimaczych; z tartego na proch głazu. Bliſko tego miaſta widzieć gruzy muru, ktory ſię ciągnął od morza Kaſpiyſkiego, aż do morza czarnego. Piotr W. opanował to miaſto pod czas oſtatnich rozruchow w Perſyi. Leży bliſko morza Kaſpiyſkiego przy górze Kaukazie. dł. 67. 35. ſz. 42. 8.

DERBISHIRE, Prow. Angiel. obfituie w zboże paſze i laſy. Wyſyła 1. Dep. na Parl. ma góry marmurowe, rudy węgielne, żelazne, ołowiane, alabaſtrowe i kryſztałowe. Derby iey M. S. ob. Darby.

DERNBACH, M. wyż. Haſſyi z zamkiem tegoż im. *m.* 3. od Marpurga. Grod Dernbachſki nal. do Landgrafa Darmſtadſkiego.

DERN, M. nadm. w Afr. w Krol. Barkańſkim.

DERNIS, M. Dalmacyi z fortecą. Wenetowie wzięli go r. 1684.

DEROTA, Deiruta, M. Egyptu na wyſpie, ktorą czyni kanał płynący z Kairu do Rozetty, ma Kościoł wſpaniały, okolica tego m. wydawała dawniey bardzo wiele cukru. dł. 49. 30. ſz. 30. 40.

DERPT, *Derpatum*, piękne i doſyć znaczne M. w Inflanciech, niegdyś Wdztwo i Biſk. za rządow Pol. Wzięte było od Cara Iwana Waſilowicza r. 1558. odebrał go r. 1604. Hetman W. Lit. Chodkiewicz, zdobyte było od Szwedow r. 1625. a nakoniec opanowane od Cara Piotra W. z całemi Inflantami, zoſtało przy Moſkwie. Leży na górze, ma zamek za miaſtem nad rz. Ambeką, od Pleſkowa *m.* 20. od Narwy 25. dł. 45. 10. ſz. 58. 10.

DERVAL, dawna Baronia Fr. *m.* 8. na połud. od Rennes.

DESIDERADE, *Deſiderata*, Dezyderada, wyſepka Amer. półn. iedna z Antylſkich, odkryta przez Krzyſztofa Kolumba, nal. do Franc. Opanowali ią byli Anglicy, ale traktatem Werſalſkim wrocili ią Franc. r. 1763. Jeſt długa *m.* 4. ſzer. 2. od Marygalanty o *m.* 7.

DESIRE, Kap kończący Kray nazwany ziemia ogniſta, przy uyściu przeſmyku Magiellańſkiego w morze połud.

DESNY, m. Czeſkie w cyr. Bechińſkim, ſł. wodami mineralnemi.

DESSAU, *Deſſavia*, M. obronne Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Xſtwie Anhalt, ſł. ſtoczoną tu bitwą w r. 1626. ozdobione ieſt pięknym zamkiem; ma własnego Xcia z linii drugiey Xiążąt Anhaltyńſkich, i ztąd to ta linia ſwoy tytuł bierze. Leży przy zbiegu Elby z Muldą, między Magdeburgiem i Wittembergiem, o *m.* 15. od Lipſka. dł. 30. 25. ſz. 51. 58.

DETERN, w Oſt-Fryzyi, znakomite od lat kilku z przyczyny wod mineralnych.

DETHMOLD, *Detmoldia*, dawne m. Niem. w Weſtfalii nad Wehrą, o *m.* 1. od Lemgowii, 6. od Paderborny, rezydencya Hrabi Lippeńſkiego.

DETROIT, przeſmyk, termin Fr. ob. Fretum.

DETTINGEN, albo Det-

GING, m. Niem. w Elekt. Moguńckim, znakomite zwycięstwem, ktore Jerzy II. Krol Angl. odniosł r. 1743. między tym miastem i Selingstadtem nad Franc. maiącemi na czele Generała *Noailles*.

DEVA, port Hiszp. na morzu Biskayskim w Prow. Gwipuskoa, o *m.* 12. od Bilbao, 5. od Placencyi. dł. 15. 8. sz. 43. 30.

DEVELTO, albo Zagoria, m. Turcyi Europ. w Bulgaryi, ma Arcy Bisk. Greckiego. Leży nad Panizą, o *m.* 9. od Sissopoli, 26. od Adryanopola, 45. od Konstantynopola. dł. 45. 8. sz. 42. 33.

DEWENTER, *Daventria*, wiel. obronne, handl. ludne i sławne M. Hollandyi, stoł. Prow. Owerissel, przedtym wolne Anzeatyckie, i z Bisk. ktore znieśli tu Holl. opanowawszy go r. 1591. Biskup Monasterski zdobył go był r. 1672. ale go tegoż r. powrocił. Oyczyzną iest Jak. Gronowiusza, i Bronhorsta. Leży nad rz. Isselą, o *m.* 4. od Zutphanii, 22. od Amsterdamu. dł. 23. 43. sz. 52. 18.

DEVEZE, m. Fr. w Armeniackim Pow. *m.* 8. od Auch.

DEUILLY, zamek Fr. w Xięstwie Barskim, *m.* 3. od Darney.

DEWIZES, m. Angl. w Hr. Wiltonskim, wysyła 2. Dep. na Parl. *m.* 2. od Wiltony.

DEWONSHIRE, *Devonia*, Prow. nadmorska i połud. Angiel. posyła 2. Dep. na Parl. Powietrze ma zdrowe i ziemię urodzayną. Mieszkańcy iey są nayzdrowsi i nayrzeźwieysi ze wszystkich Anglikow. Ma miny cynowe, ołowiane, manufaktury sukien, szarży, koronek; zawiera łanow, ziemi 1920000. a w koło ma *m.* 65. Excester iey M. S.

DEUX Ponts, ob. Zweybrück.

DEZIZA, *Decicia*, M. Egyptu nad Nilem, niedaleko Kairu. Obywatele miasta tego twierdzą, iż Jeremiasz Prorok tu iest pogrzebiony. dł. 49. 10. sz. 28. 54.

DEHIHON, ob. Massisa.

DIAMPER, M. Indyiskie w Krol. Kochinchinskim, przy brzegu Malabarskim, Obywatele iego są religii Chrześciańskiey.

DIANO, M. Stanow Genueńskich, *m.* 1. od Onelii.

DIARBEK, Diarbekir, *Mesopatamia*, Prow. Turcyi Azyat. między Tygrem i Eufratem, dawniey zwana Mezopotamią.

DIARBEK, Diarbekir, Amed. *Amida*, wiel. i dawne M. Turcyi Azy. stoł. Prow. tegoż im. położone w miłey nader i żyżney rowninie przy rzece Tygrys, Mahometanie miasta tego obywatele są polerowni, w obcowaniu mili, uczynni i ludzcy dla Chrześcian, ktorych tam liczą na 20000. Handel wielki prowadzą płotnem, skorami czerwonemi, i bawełną. Basza Diarbeku iest Wezyrem Cesarza Tureckiego, i może wystawić woyska konnego 20000. Odległe o *m.* 65. od Alepu, 52. od Mazuli. dł. 57. sz. 36. 58.

S. DIDIER, m. Fr. *m.* 7. na półn. od Puy. Tegoż im. m. Fr. *m.* 1. od Lugdunu.

DIE, *Dea Vocontiorum*, M. Fr. w Delfinacie z Bisk. Jest stoł. Pow. z przyczyny religii wiele szkod poniosło od Dyssydentow, przed zniesieniem Edyktu Nanteńskiego. Wody mineralne ma zdrowe, leży nad rz. Dromą, o *m.* 9. od Walencyi, 12. od Grenobli, 115. od Paryża. dł. 22. 58. sz. 44. 44.

DIE, (S.) *S. Deodatus*, M. Lotaryngii, ma sławną Kapitułę, ktorey Kanonicy czynią wywod Szlachectwa, a Proboszcz miał władzę Biskupią, przed ustanowieniem tu Biskupstwa, z przyczyny zaszłego sporu r. 1777. Jest o *m.* 12. na połud. ku w. od Lunewilu. dł. 24. 45. sz. 48. 20. Tegoż im. iest m. Fr. nad Ligerą, *m.* 4. od Blezy.

DIECZIN, ob. Teschen.

DIELETTE, mały port morski w Normandyi, dokończony r. 1731. *m.* 5. na połud. od Cherburga.

DIEMANSTEIN, włość w

Niem. ludzielna domu tegoż im. w cyr. Szwabskim w Xstwie Oettyngeńskim.

DIEMENTS, Kray w ziemi południowey na połnoc nowey Hollandyi, tak nazwaney od Hollendrow od imienia Antoniego Diements Generała Kompanii Indyiskiey w r. 1642.

DIENVILLE, m. Fr. w Szampanii, o *m.* 3. od Baru nad Albą.

DIEPBURG, m. Niem. w Elektorstwie Moguńckim, na w. Moguncyi.

DIEPHOLD, m. i Hr. Niem. w cyr. Westfalskim, przy ieziorze Dumer, między Bremą i Osnabrygą, o *m.* 12. od Minden. Nal. do Elekt. Hannowerskiego. dł. 26. 10. sz. 52. 45.

DIEPPE, *Deppa*, Dieppa, piękne M. Fr. w Normandyi wyż. z portem wygodnym, zamkiem dawnym, i dwoma pięknemi tamami przy wieździe portowym. Kościoł Parafialny S. Jakuba arcy wspaniałą ma wieżą, z ktorey, iak powiadaią, w czasie pogodnym doyrzeć można brzegow Anglii. Handel miasta tego zawist na śledziach, stokwiszu, koronkach &c. Wyżey Dyeppy Flotta Angiel. i Holl. r. 1690. była porażona, r. zaś 1694. była szturmowana od Anglikow, nie iest teraz tak znaczna iak była dawniey. Krasset, Pekwet, i Rychard Simon ztąd byli rodem. Leży nad uyściem rz. Bethuny, o *m.* 12. od Rotomagu, 6. od Treportu, 18. od Paryża. dł. 18. 44.' 12." sz. 49. 55. Mała Dyeppa iest w Gwinei w Afr. zbudowana od Francuzow na brzegu Malagwetty.

DIERSTEIN, m. niż. Austr. z zamkiem przy Dunaiu. Rychard I. Krol Angielski przytym mieście był przytrzymany w r. 1194.

DIESSENHOFFEN, *Divodurum*, wielkie, bogate i piękne M. Szwaycarskie nad Renem, w Kant. Szafuzkim, ma swoie obrady i przywileie innym miastom Kantonowym służące. Przyieło Religią Protestancką r. 1529. dł. 26. 25. sz. 47. 45. od Szafuzy leży o *m.* 2.

DIEST, *Diesta*, M. w X. Brabanckim, wzięte było od X. Marboruga r. 1705. odebrane wkrotce i zburzone od Franc. Jest Oyczyzną Mik. Klenarda. Leży nad rz. Demerą, o 6. *m.* od Lewanium, 4. od Tillemontu. dł. 22. 35. sz. 50. 59.

DIETRICHSTEIN, m. Niem. w wyż. Karynthyi, nad rz. Geylą, *m.* 1. od Arnoldsteynu. Jest to dziedzictwo ss. Xiążąt i Hr. Dytrychsteynow.

DIETZ, M. i Hr. Niem. w Weterawii, z dwoistym zamkiem, nal. do Xiążąt Nassau. Dietz nad Loną, o *m.* 6. od Koblentz, 3. od Nassau. dł. 25. 35. sz. 50. 22.

DIEU, albo L'ISLE-D'YEU, wyspka Fr. o *m.* 3. od brzegow Piktawii. Ma iedno Miasteczko.

DIEULEFIT, m. Fr. w Delfinacie, *m.* 5. od Montelimardy.

DIEUSE, *Decempagi*, M. Fr. w Lotaryngii, znakomite wodą solną, z ktorey tu warzą wiele soli. Jest nad rz. Seillą, między Metzem i Sawerną, *m.* 9. na połn. ku z. od Nancy. dł. 24. 20. sz. 48. 50.

DIGNANT, m. Istryi, należy do Wenetow., o *m.* 1. od morza. dł. 31. 40. sz. 45. 10.

DIGNE, *Dinia*, piękne M. Fr. w Prowancyi, z Bisk. przyłączonym do Senezkiego r. 1776. ss. łaźniami, w bliskości znayduiącemi się nad rz. Bleoną, *m.* 14. od Embrunu 7. od Systerony, 155. od Paryża. dł. 23. 2. sz. 44. 5.

DIJON, *Divio*, Diżon, wielkie, piękne, bogate, i iedno z nayznakomitszych M. Fr. stoł. Burgundyi, i Pow. Diżoneńskiego. Ma Parlament ustanowiony od Ludwika XI. r. 1477. Bisk. erygowane od Klemensa XII. r. 1731. Akademią Prawa, Akademią scientiarum, grod, Opactwo znane pod im. S. Benigna i zamek. Kościoły i domy publiczne po większey części bardzo są piękne.

Na Rynku widzieć można ſtatuę konną Ludwika XIV. *Boſſuet*, *de la Monnoie*, *de Longepierre*, *Crebillon*, *Piron*, ztąd byli rodem. Blizko miaſta znayduie ſię bogata Kartuzya, w ktorey ſą wſpaniałe Xiążąt Burgundyi groby. Miaſto ſamo leży w piękney nader i żyzney rowninie, między dwiema rzekami Ouche i Suzon. Obfituie w przednie wina, o *m.* 19. na z. Bezanſonu, 40. od Lugdunu, 67. od Paryża. dł. 22. 42.' 23." ſz. 47. 19.' 22."

DILA, rz. w Brabancyi, ktora ſię łączy z Skaldą.

DELIGE, M. obr. wyſpy Ceylan, w nim Krol Kandeyſki rezyduie. dł. 99. 10. ſz. 7. 40.

DILLENBURG, *Dilenburgum*, m. Niem. ſtoł. Hr. tegoż im. maiącego *m.* 8. wzdłuż, 10. wſzerż w Wetterawii, i należącego do Xcia Naſſau-Dietz, czyli Xcia Arauzykańſkiego. Leży nad rz. Dillą, o 9. *m.* od Marpurga, 18. od Frankfortu, 20. od Bonny. dł. 25. 59. ſz. 50. 45.

DILLINGEN, *Dilingia*, Dilenga, M. Niem. w Szwabii w Biſk. Auſzpurſkim z Akademią fundowaną r. 1549. Rezydencyą ieſt Biſk. Auſzpurgſkiego. X. Bawaryi oblegał to miaſto r. 1703. bezſkutecznie. Leży blizko Dunaiu, *m.* 8. od Burgawy, 4. od Auſzpurga, 8. od Neuburga. dł. 28. 10. ſz. 48. 38.

DILO, Op. Premonſtr. o *m.* 4. od Sens, czyni 1200. liwr.

DIMOTUK, *Didymotichos* M. Turcyi Europ, w Romanii, z Arcy Biſk. Grec. Leży na wzgórku oblanym rz. Marizą, o *m.* 15. od Adryanopolu, 10. od Traianopolu. dł. 44. 8. ſz. 41. 38.

DINAN, *Dinamum*, M. Fr. obronne w Brytanii, o *m.* 6. od S. Malo, 83. od Paryża. dł. 15. 26.' 40." ſz. 48. 27.' 16."

DINANT, *Deonantum*, *Dinantium*, bogate i obronne M. Niderlandu w Biſk. Leodyiſkim. R. 1554. i 1675. od Franc. zdobyte było, ale przez Traktat Ryświcki, Biſkupowi Leodyiſkiemu powrocone zoſtało. Leży nad Mozą w Kraiu obfituiącym w marmur czarny i żelazo, o *m.* 6. na połud. od Namuru, 16. od Leodium. dł. 22. 34. ſz. 50. 15.

DINCKELSPIL, ob. Dunkeſpield.

DINGELFING, *Dingolvinga*, piękne M. Niem. w niż. Bawaryi, między Landshutem, i Straubingą, nad rz. Iſerą.

DINGLE, *Dinglia*, m. Irlandyi z portem wygodnym, i naywiękſzą w całym Kraiu odnogą, w Hr. Kerry, o *m.* 3. na z. od Korku, 60. od Dublina. dł. 7. 25. ſz. 52. 6.

DINGUWAL, M. Szkocyi w w Hr. Roſs. w Kraiu żyznym nad rz. Konnelą, w ktorey częſto znaydowano perły, o *m.* 40. od Edymburga, 115. od Londynu. dł. 13. 40. ſz. 57. 46.

DIOIS, *Dienſis Tractus*. Dieńſki Powiat we Fr. w Delfinacie, ktorego M. S. Die.

DIOKO-WAR, m. i forteca w Sławonii w Hr. Poſzegſkim. Jeſt rezydencyonalne Biſk. Boſnii, do ktorego też należy.

DIPPOLDISWALD, m. Niem. Miſnii w Saxonii, o *m.* 3. na połud. od Drezna.

DIRSCHAU, ob. Tczewo.

DISIMIEU, m. Fr. w Delfinacie z tyt. Hr. o *m.* 1. od *Cremieu*.

DISMA, Dyzma M. Japonii wązkim kanałem oddzielone od Nangaſaki. Hollendrzy maią tu wielki i bogaty magazyn, i handlować tu mogą przez cały mieſiąc Październik.

DISSENTIS, bogate Opac. Bened. w Kraiu Gryzonow, niedaleko Ilantz.

DISSENZANO, m. Wł. w Stanie Weneckim, nad ieziorem Gardy, o *m.* 7. od Breſcyi, ſł. dobrym winem.

DITHMARSEN, *Ditmarſia*, Kray leżący przy morzu Baltyckim, między Elbą i Ewderą. Fryderyk II.

Krol Duński opanował go był r. 1552. iedna część należała do niego, druga do Xcia Holsztyńskiego, lecz r. 1773. Xiążę ustąpił swey części wraz z Xięstwem Holsztyńskim za Xięstwa Oldemburskie i Delmenhorstskie. Miasta znacznieysze kraiu tego są: Meldorp i Lunden.

DITZEN, m. Niem. w Bisk. Osnabruckim, znaczne szybami solnemi o *m.* 7. na połd. ku w. od Osnabrugi.

DIU, obronne M. Indyiskie na wyspie tegoż im. w Krol. Guzaraty z dobrą fortecą; obywatele iego żyią bardzo długo, wyspa i miasto do Portugalii nal. od r. 1535. nie tak, iak przedtym handlowne. dł. 86. 30. sz. 21. 45.

DIVANDURA, *Divandurae Insulae*, Dywandurskie wyspy, nazwisko pięciu wysep Azyi, z ktorych każda ma około *m.* 7. obwodu, blizkie są wyspom Maldywskim, należą do Krola Kananorskiego, powietrze maią zdrowe i grunta urodzayne. Handel znaczny prowadzą.

DIVAR, wyspa morza Indyiskiego na połnoc Goy, nal. do Portugal.

DIVE, *Diva*, rz. Fr. w Normandyi, bierze swoy początek wyżey Gassey, wpada w morze, spławną być zaczyna, przy Korbonie, inna rz. tegoż im. znayduie się we Franc. w Piktawii.

DIWIKORA, *Divicore*, M. przy brzegach Koromandelu nad rz. Kalarmą, opanowane od Angl. r. 1749. gdyby można znieść piaski, ktore tamuią rzekę Jedynyby ten tylko Anglicy w tey stronie swoy port mieć mogli.

DIXMUDE, *Dicusmuta*, Dyzmuda M. obronne w Niderlandzie katolickim we Flandryi, od Brugenczykow r. 1459. od Gandawczykow r. 1580. oblegane było bezskutecznie, w r. zaś 1647. 1658. 1695. i 1745. od Franc. wzięte było, ale traktatami Utrechtskim i Akwizgrańskim domowi Austr. ustąpione zostało. Leży w mieyscu urodzaynym nad rz. Iperlą, o *m.* 4. na połn. od Ipry, 7. i pół od Dunkierki, 3. od Neuportu, dł. 20. 30. sz. 51. 2.

DNIEPR, *Borysthenes*, wiel. Rzeka Pol. poczyna się w Moskwie, powiększa się rzekami: Orsycą, Ordwakiem, Berezyną, Prypeciem, Desną, Sożą, Rastowicą, Samarą i. t. d. płynie przez znaczną część Litwy około Mohilowa, Rohaczowa, i Rzeczycy, potym odgranicza nas od Moskwy, oblewa Kiiow, Czerkasy, Kryłow, na koniec przez Tartaryą mnieyszą przebiegłszy wpada w morze. Jest żeglowny.

DNIESTR, *Tyras*, wiel. rz. Pol. zaczyna się od gór Karpackich w Woi. Ruskim, płynie przez granicę Podola i Multan wpada w morze czarne niedaleko Białogroda, iest rz. spławną i rybną.

DIZIER, (S) *S. Desiderii Fanum* dosyć znaczne M. Franc. w Szampanii, sł. wytrzymanym attakiem przeciw Karolowi V. r. 1544. twierdze iego zaniedbane były. Leży nad rz. Marną *m.* 6. na w. od Witry. dł. 22. 35. sz. 48. 35.

DOBBERAN, sławny niegdyś klasztor w Xstwie Meklemburgskim, w włości Rostockiey, *m.* 4. na połn. ku z. od Rostoku.

DOBBERTIN, Opac. Panien szlachetnych w Xstwie Melklemburgskim, *m.* 5. na połd. od Gustrowa.

DOBCZYCE, m. Pol. w Woi. Krakowskim, pod panowaniem Austryackim w Cyr. Wielickim, Starostwo iest nad rz. Rabą *m.* 2. na połd. od Wieliczki.

DOBEL, ob. Voitsberg.

DOBROMIL, m. Pol. w Woi. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Samborskim, od Szambora *m.* 4. i pół.

DOBRZYN, *Dobrinum*, m. Pol. w Woi. Płockim, stol. swey ziemi, iest drewnianne i spustoszałe, podczas woyny Krzyżackiey z Pol.

Pol. wiele ucierpiało. Zamku dawnego gruzy zostały. Leży na górze nad Wisłą, od Torunia *m.* Pol. 10. od Warszawy 20. od Gorzna 6. dł. 37. 35. sz. 52. 38. Dobrzyńska ziemia w Woi. Płockim, iest oddzielona rz. Dribencą od Pruss, od Woi. Inowrocławskiego Wisłą, dzieli się na 3. powiaty, Dobrzyński, Słoński, i Rypiński. Ma swego Kasztelana, ziemstwo i grod, seymikuie w Lipnie, obiera 2. Posłow, 1. Deputata i Kommisarza. Używa za herb, trzech wież. Mundur iey iest kontusz amarantowy z wyłogami błękitnemi, żupan biały. Od Konrada Xcia Mazowieckiego dana była Krzyżakom, ktorą nim potym odzyskali Polacy przez sto kilkadziesiąt lat z Krzyżakami i Prusakami krwawą wiedli woynę.

DOCKUM, *Doccum*, M. obrone Hollend. w Fryzyi, w kraiu urodzaynym. Jest oyczyzną Reniera Gemmy, zwanego Fryzonem, Jana Dokuma i Kornell. Kempiusza. Leży przy uyściu rz. Wery o *m.* 4. od Lewandyna, 9. od Groningi, dł. 23. 28. sz. 53. 18.

DOE, czyli Doue, *Theoduadum*, Doa, m. Fr. w Andegaweńskim Pow. znakomite pałacem dawnych X. Akwitańskich, ktorego dotąd gruzy widzieć można, tudzież iarmarkami, piękną fontanną i urodzeniem XX. Marsolles, i Jakuba Sawary, leży o *m.* 3. od Saumur. dł. 17. 13. sz. 47. 12.

DOEBELN, m. w Cyr. wyż. Saxonii w Misnii *m.* 2. od Lipska, nad rz. Muldą, sł. przedniemi fabrykami kapeluszow i sukien.

DOEMITZ, ob. Domitz.

DOEZBURG, *Teutoburgum*, m. Hollenderskie nad rz. Issylą w Hr. Zutfanii. Wzięte było od Xcia Maurycego *de Nassau*, r. 1591. a od Franc. 1670. dł. 23. 42. sz. 52. 3.

DOFAR, ob. Dafar.

DOGADO, albo Dogat, *Venetus Ducatus*, część Państwa Weneckiego, w ktorey leży miasto stołeczne Wenecya.

DOHNA, o 3. *m.* od Drezna w Misnii, iest to dziwnie piękny dom rozrywki, gniazdo familii Burgrabiow de Dohna.

DOL, *Dola*, M. Fr. w wyż. Brytanii z Bisk. Oyczyzna Alexandra *de Ville-Dieu*, o *m.* 2. od morza, w kraiu obfituiącym w Konopie, zboże i owoce, z ktorych wyśmienite iabłeczniki robią, o *m.* 7. od Antraim, 7. od St. Malo, 77. od Paryża, dł. 15. 53'. 48". sz. 48. 33'. 9".

DOLCE-AQUA, m. i Hr. Piemontskie z zamkiem dosyć obronnym nad rz. Nerwią, leży w kraiu obfitym w wino i przednią oliwę, *m.* 2. od Wintemilli, dł. 25. 15. sz. 43. 52.

DOLCIGNO, ob. Dulcigno.

DOLE, *Dola Sequanorum*, Dola piękne M. Fr. w Franszkoncie. Francuzi wzięli go byli 1479. X. Kondeusz dobywał r. 1636. lecz próżno. Ludwik XIV. dobył go r. 1668. Fortyfikacye Doleńskie zburzone zostały, r. 1674. Kollegium tuteysze iest iedno z naypiękniey-szych we Francyi. Leży nad rz. *Doux*, w kraiu miłym i urodzaynym, o *m.* 6. od Bezańsony, 12. od Dyżonu, 78. od Paryża, dł. 23. 10'. 6". sz. 47. 5'. 42".

DOŁHINOW, m. Pol. w Woi. Wileńskim pow. Oszmiańskim, niedaleko rz. Wilii *m.* 3. od iey źrzodła, od Oszmiany *m.* 26.

DOLINA, m. Pol. w Woi. Ruskim pod panowaniem Austr. w Cyr. Halickim, w dystrykcie Tyzmienickim z Stwem. *m.* 8. na połd. ku z. od Halicza.

DOLLART, iezioro albo raczey odnoga morza Niemieck. przy Xstwie Ost-Fryzyi; była to dawniey piękna i obszerna rownina, ktorą z 33. wsiami zalało morze r. 1277.

DOLOMIEU, Margr. Fr. w Delfinacie.

DOLTABAT, M. w stanach

W Mogoła, z fortecą i edną z naylepszych w tym kraiu w Prow. Balagacie, dł. 94. 30. sz. 18. 40.

DOLUS, m. Fr. na wyspie Oleronie przy brzegach pow. Alteńskiego.

DOMAZLICZA, albo Thaus, M. Czeskie nad rz. Kadburzą, w Cyr. Pilźnieńskim, sł. zwycięztwem odniesionym przez obywatelow nad Krzyżakami wysłanemi od Papieża przeciwko Hussytom r. 1466. Szwedzi dobyli go r. 1641.

DOMBES, *Pagus Dombensis*, Dombskie Xstwo udzielne we Fr. wzdłuż ma około *m.* 9. wszerz tyleż, gran. na w. z Brescyą, na połn. z Masonenskim, na z. z Belloceńskim, na połd. z Lugduńskim Pow. Kray iest żyzny i w miłym bardzo położeniu; dzieli się na 12. Kasztelanii. Krol Fr. kupił to Xstwo od Hrabiego *d'Eu* r. 1762. i swego tu wysyła Intendenta.

DOMEURE, Opac. Fr. w Lotaryngii z Juryzdykcyą Biskupią niegdyś, przed przyłączeniem iego do Bisk. Dieńskiego r. 1777. *m.* 1. od Blamontu.

DOMFRONT, *Domfrontium*, m. Fr. z tyt. Hr. w Normandyi, iest na górze *m.* 14. od Alensony, 56. od Paryża.

S. DOMINGO, *Hispaniola*, S. Dominika wyspa Hiszp. w Ameryce naybogatsza z Antylskich, długa na *m.* 160. szer. na 30. obwod zaś iey wynosi na *m.* 350. odkryta iest od Krzysztofa Kolumba r. 1492. dnia 6. Grudnia. Mieszkana była wprzod od dzikich wyspiarzow, ktorych tu Hiszp. w przeciągu lat 17. 3. milliony wygubili. Otoczona iest zewsząd prawie skałami i hakami niebespiecznemi. Gorąco byłoby tu nieznośne, przez sześć miesięcy roku, gdyby nie wiatr wschodni, i częste a obfite deszcze były, ktore sprawuią wilgoć mocno szkodliwą, a mięso, zboże, owoce w krotkim czasie bardzo psuiącą. Częstym a prędkim podlega odmianom powietrza, tudzież trzęsieniom ziemi, nayznacznieysze przytrafiło się r. 1727. Rodacy tamteysi żyią bardzo długo, Europeyczykowie zaś prędzey się tu, niżeli gdzie indziey starzeią. Wielą zalana iest rz. z ktorych znacznieysze są: *Ozama*, *Neywa*, *Macoris*, *Usague*, *Yuna i Astibonita*, ostatnia iest naydłuższa i nayszersza ze wszystkich. Posiada miny złote naypięknieysze i naybogatsze w świecie, tudzież szyby krysztalowe, marmurowe, szpitzglas, siarkę, cynę, żelazo i. t. d. niewyczerpane dotąd od Europ. dla niedostatku robotnika. Część iey wschodnia do Hiszp. zachodnia do Francuzow należy.

DOMINGUE, (S.) piękne M. Amer. stoł. wyspy tegoż im. w części Hiszp. z Akademią i Arcy Bisk. ktorego Katedra ma być nader przepyszna. Od niego wyspa ma swoie nazwisko, leży na brzegu połd. rz. Ozamy, dł. 304. 20. sz. 18. 20.

DOMINIQUE, (la) Dominika, *Dominica*, wyspa w Amer. połnocney iedna z Antylskich, między Martyniką i Gwadalupą, tak nazwana od Hiszp. iż w dzień Niedzielny odkryta była. Ma figurę okrągłą, ktorey srzednica wynosi na *m.* 13. obwod zaś 35. wody ma wyborne, góry obfituiące w drzewo do nay większych budowli zdatne. Mieszkana była od Karaibow aż do r. 1771. ktorego od Angl. opanowaną, a r. 1763. traktatem za własność ich poczytaną została. Roku 1778. Francuzi we 24. godzinach opanowali ią, i iednego nie utraciwszy żołnierza. Miasto *Rosau*, iest wyspy tey niby stoł. dł. 315. 40. i 316. sz. 15. 30.

DOMINIKA, rzeka na połd. rz. Senegali w Afr. nad ktorey brzegami maią swe osady Portugal. dla handlu.

DOMITZ, *Domitium*, M. obronne Niem. w Xstwie Meklemburgskim; wzięte było od woysk Cesarskich 1627. od Szwedow 1631.

od Cef. i Safow 1637. od Szwedow nakoniec 1643. leży przy zeyściu się rzek Elby i Eldy o *m.* 10. od Szwerynu, 5. od Danenbergi, 8. od Grabowa, dł. 29. 16. fz. 53. 25.

DOMME, *Mons Domæ*, m. Fr. w Perigord, na górze blizko Dordony, ma sądy Krolewſkie, od Sarlaty *m.* 2.

DOMMERTE d'AUBRAC, ob. Aubrac.

DOMO-D'-OSCELLA, *Ofcella*, m. Włoſkie w Xſtwie Medyolańſkim przy Alpach, nad rz. Tozą, nal. do Krola Sardyńſkiego, ieſt w Hr. Anghierſkim, o *m.* 10. na połn. ku z. od Anghiery.

DOMPAIRE, dawne M. Lotaryngii, w którym Krolowie Auſtrazyi i Xiążęta Lotaryngii przedtym rezydowali. Teraz ieſt tylko wſią o *m.* 4. od Darney, 6. od Remiremotnu.

DOMPIERE, *m.* 2. od Doraty w Pow. Lemowiceńſkim, inne tegoż im. *m.* 2. od Rupelli ſą m. Franc.

DOMREMY, m. Fr. *w Barrois*, nazwane *la Pucelle*, ſławne urodzeniem Joanny *d'Arc*, znaiomey pod imieniem *Pucelle d'Orleans*. Leży nad Mozą o *m.* 2. od *Neuf-Chateau* 3. od *Vaucouleurs*.

DON, *Tanais*, iedna z nayprzyncypalnieyſzych rzek Europ. ktorą oddziela od Azyi, bierze ſwoy początek w Prow. Rezańſkiey w Meſkwie i wpada w iezioro zwane *Mœotis*, więcey nad 500. rzek łączy ſię z nią. Kozacy Dońſcy po nad iey brzegiem oſiedli, od niey biorą nazwiſko ob. Kozacy.

DONAT, (S.) forteca Niderlandu w Flandryi Hollend. od niey dependuie Ekluza. i może ią zruynować ſwoią Artyleryą. Tegoż ieſt im. m. Fr. w Delfinacie *m.* 3. od Romanſy.

DONAWERT, *Donaverda*, *Danubii Inſula*, obronne m. Niemieckie w Cyr. Bawarſkim na pograniczu Szwabii, po kilka razy zdobyte i odzyſkane było w czaſie woien Niemieckich. Przedtym było Ceſarſkie, teraz nal. do X. Bawaryi, leży nad połnocnym brzegiem Dunaiu, o *m.* 10. od Auſzburga, 5. od Neuburga, 15. od Ulmy, dł. 28. 30. ſz. 48. 46.

DONCHERY, *Doncheriacum*, Donſzery, piękne m. Fr. w Szampanii nad Mozą, o *m.* 1. od Sedany.

DONGO, Krol. Afr. w Abiſſynii przy Krol. Angola, teraz prawie nieznane.

DONION, m. Fr. w Burboński pow. *m.* 4. na z. od Digoin.

DONNERAILLE, m. Irlandyi, w Hr. Kork, wyſyła Dep. ſwego na Parl.

DONNEZAN, kraina Fr. w Hr. *Foix*, ktorey mieyſcem głownym *Querigut*.

DONZENAC, m. Fr. w Lemowiceńſkim pow. *m.* 2. od Brives.

DONZERE, m. w Delfinacie, z tyt. Xſtwa, ktory noſi Biſk. *de Viviers*, o *m.* 2. od Montlimart.

DONZY, *Domitiacum*, m. Fr. ſtoł. Donzeńſkiego pow. o *m.* 3. od Coſne, 9. od Niwerny. Tegoż im. m. Fr. z zamkiem i ſądami o *m.* 2. od Fours.

DORAT, *Doratum*, m. Fr. w Marchii nad rz. Scurrą, o *m.* 10. od Lemowiki, 3. od Bellaku.

DORCHESTER, *Darnovaria*, M. Angiel. ſtoł. Prow. Dorſet nad rz. Frozną nie daleko grobli Rzymſkiey nazwaney Foſſway, na ktorey Rzymianie trzymali, niektore ſwe pułki, iako z dawnych medalow widzieć ſię daie. Znaczny tu obywatele maią odbyt z ſzarzy nayprzednieyſzey. Wyſyła 2. Dep. na Parl. leży o *m.* 40. od Londynu, dł. 15. 10. ſz. 50. 41.

DORDOGNE, *Dordonia*, rz. Fr. bierze ſwoy początek w górze zwaney złotą, w niż. Arwernii, płynie przez Guiennę i łączy ſię z Garumną.

DORDRECHT, albo DORT,

Dordracum, piękne, obr. i bogate M. Hollend. w Prow. Hollandyi, pierwſze z Stanow tey Prowincyi, ſławne Synodem Kalwińſkim w r. 1618. połowem ſumow, tudzież urodzeniem Pawła Meruli, Kornell. Adryana, Gwilhelma Lindana, i Jana Wita. Leży na Kępie, tam gdzie Merwa łączy ſię z Mozą, o *m*. 4. od Roterodamu, 6. od Bredy, 15. od Amſterdamu. dł. 22. 8. ſz. 51. 50.

DOREN, ob. Dure.

DORFEN, m. Niem. w niż. Bawaryi w Regencyi Landshutſkiey nad Iſerą. Częſte na to mieyſce lud odprawuie pielgrzymki.

DORIA, rz. Wł. w Piemoncie.

DORMANS, *Domnamantum*, m. Fr. w Szampanii, o *m*. 4. od Eperny, z tyt. Hr. i obronnym zamkiem.

DORNEBURG, albo DORNBURG, m. Niem. w wyż. Saxonii nad Salą, z zamkiem, o *m*. 2. od Jeny, należy do domu *Saxe-Weimar*; zaś Domburg zamek niedaleko Zerbſt, nal. do domu *Anhalt-Zerbſt*.

DORNHEIM, dawny zamek zruynowany blizko Darmſtadtu, przy ktorym Ceſarz Adolf z Naſſau, r. 1298. był zabity od Alberta I. Xcia Auſtryackiego.

DORNOCK, *Dorodunum*, M. Szkocyi połn. ſtoł. Sutherlandii, ma zamek i port obſzerny nad odnogą tegoż im. Leży o *m*. 42. od Edimburga, 150. od Londynu. dł. 14. 10. ſz. 57. 58. Wyſyła Deputata na Parl. Xżę Edward zdobył go r. 1746. poraziwſzy wprzod Lorda Lovedona.

DORSETSHIRE, Prow. nadmorſka Angielſka, wyſyła 2. Dep. na Parl. obfituie w zboże i marmur. Dorcheſter ieſt iey M. S. zawiera łanow ziemi 712000. Jeſt w położeniu miłym.

DORSTEN, *Dorſta*, M. obronne Niem. w cyr. Weſtfalſkim w Stanach Elekt. Kolońſkiego nad Lippą, o *m*. 8. od Duysburga, 20. od Kolonii, 15. od Monaſteru, 5. od Weſeli. dł. 24. 38. ſz. 51. 38.

DORTMUND, *Tremonia*, M. Niem. piękne, obronne, bogate, ludne, Ceſarſkie, w cyr. Weſtfalii, w Hr. Mark, nad rz. Emſą, o *m*. 14. od Monaſteru, 15. od Kolonii. Ma wſpaniałe Kollegium dla Proteſtantow, fund. r. 1543. piękne Kościoły, Klaſztor Franciſzkanow i Dominikanow. Połowa mieſzkańcow ieſt Religii Proteſt. Uwolnieni zoſtali we Francyi od prawa kadukowego r. 1770. dł. 25. 6. ſz. 51. 30.

DOUARNENES, m. Fr. niż. Brytanii z portem przy odnodze tegoż im. dł. 48. 10. ſz. 13. 35.

DOUAY, *Duacum*, Duak, wielkie i obronne M. Flandryi Francuzkiey, ma ſławną Akademią, fundowaną od Filipa II. Krola Hiſzp. r. 1552. i Parl. uſtanowiony r. 1686. Wzięte było od Franc. r. 1667. odebrane od związkowych 1710. i znowu zdobyte od Franc. 1712. po potyczce Deneńſkiey, ktorym własność miaſta tego traktatem Utrechtſkim zabeśpieczona zoſtała. Oyczyzną ieſt Hieron. Kommelina i Jana z Bononii. Leży o *m*. 6. od Kameraku, 5. od Atrebaty, 45. od Paryża. dł. 20. 44.' 47." ſz. 50. 22.' 10." Forteca *de Scarpe* ieſt ztąd na wyſtrzelenie z armaty.

DOUERO, albo DOURO, *Durius*, rz. Hiſzp. bierze początek w dawney Kaſtylii z góry Urbion, płynie przez Portugalią, i wpada w Ocean przy *S. Jean* niżey Porto, przebiegłſzy wprzod od w. do z. Kraiu na *m*. 90. Prow. Portug. położona między tą rzeką i rz. Minho, bierze od nich nazwiſko.

DOUGLAS, m. nadmorſkie w Szkocyi, w Prow. Merche, i Xſtwo, o *m*. 12. na połud od Edimburga. Jeſt to także nazwiſko iednego Kapu i m. leżącego w części wſchodniey wyſpy Man.

DOULENS, albo DOURLENS, *Donincum*, m. Fr. w Pikardyi, o

m. 6. od Ambianu, 7. na z. od Arras.

DOUMY, Baronia Fr. w Bearnie, o 3. m. od Pau.

DOURBUY, ob. Durbu.

DOURDAN, *Dordingum*, m. wyspy Fr. sławne iedwabnemi i wełnianemi manufakturami. Leży nad rz. Orge, o m. 9. od Karnuty, 10. od Paryża. dł. 19. 42. sz. 48. 30.

DOWN, *Dunum*, Downa, m. Irlandyi, stoł. Hr. Downeńskiego w Prow. Ultonii; posyła 1. Dep. na Parl. z Bisk. przyłączonym do Konnorskiego. Leży o m. 22. od Dublinu. dł. 11. 48. sz. 54. 23. Hrabstwo Downeńskie, maiące 15. m. wzdłuż i tyleż wszerż, oblane iest morzem ze trzech stron, i ma grunta dziwnie żyzne.

DOWNTON, m. Angiel. w Wiltshire, posyła 2. Dep. na Parl.

DOVER, albo Douvers, Dowera, *Dubris*, M. nadmorskie Angiel. bardzo znakomite. Ma obronny zamek, zbudowany ieszcze iak powiadaią od Rzymian. Od tego portu do portu Kaletańskiego we Fr. nie ma iak m. 7. Jest to pospolita droga z Anglii do Francyi, przeco od Cudzoziemcow bardzo iest uczęszczane. Posyła 2. Dep. na Parl. Leży o m. 23. od Londynu, 67. od Paryża. dł. 18. 58.' 57." sz. 51. 7.' 47."

DOUX, *Dubis*, rz. Fr. w Franszkońcie, wypływa z góry Jury i wpada w Saonę; nie iest spławna.

DOUZE, m. 3. od Perigueux; *Douzy*, m. 2. od Sedany, są m. Franc.

DRACKEMBURG, Drakemburg, M. Niem. w Hr. Hoyeńskim, na prawym brzegu Wesery, o m. 2. od Nienburga. Krwawa pod tym miastem odprawiła się bitwa między Cesar. i Saskiemi woyskami r. 1547.

DRAGUIGNAN, *Dracenum*, Dragwiniana, M. Fr. w Prowancyi nad rz. Pisą, w kraiu miłym i żyżnym, o m. 4. od Frejus, 9. od Tropezy, 15. od Toulony.

DRAHELM, m. Niem. w nowey Marchii, z zamkiem nad rz. Dragą, o m. 2. na połn. od Falkemburga.

DRAHIM, m. stoł. Stwa Drahimskiego, na granicy Pomeranii przy Woiewodztwie Poznańskim, do ktorego należało, ale traktatem Bydgoskim r. 1657. ustąpione Fryderykowi Wilelmowi Elekt. Brandeburgskiemu, w summie pretendowaney za woienne posiłki 120000. talerow. Wykupno tego Starostwa Rzeplta zleciła Krolowi Michałowi i Następcom iego. Na Seymie Grodzieńskim r. 1726. pozwolono Woiewodztwu Poznańskiemu i Kaliskiemu uczynić składkę na to wykupno, co się i stało, ale Ministerium Saskie na inne ią obrociło potrzeby; a Woiewodztwom w rzeczoney summie ustąpiona iest Sierakowszczyzna.

DRAMBURG, M. Niem w nowey Marchii nad rz. Dragą, o m. 2. na połud. od Falkemburga.

DRAWA, *Dravus*, rz. znaczna w Niem. bierze swoy początek w cyr. Bawarskim, i łączy się z Dunaiem w Węgrzech, niżey Esseku.

DREFURT, ob. Trefurt.

DRENTA, Kraina Hollend. graniczy na w. z Westfalią, na połn. z Groningą i Omlandyą, na z. z Fryzyą, na połud. z Owerysselią, ktorey to ostatniey część przedtym czyniła. Koworda iest M. S.

DRESDEN, *Dresda*, Drezno, piękne, wielkie i obronne M. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, stoł. Misnii. Rezydenc. Elekt. Saskiego, ma wspaniały zamek, w ktorym rezyduie Elektor. Tobiasz, Tandler i Kentmann ztąd byli rodem. Krol Pruski dobył miasta tego r. 1745. i 1756. ale r. 1759. do ustąpienia był przymuszony, a 1760. prożno go oblegał. Leży nad Elbą, ktora go na dwa rozdziela miasta, to iest na miasto stare i nowe, pierwsze

ma obronną fortecę i we wszystko zamożny arsenał, o *m.* 6. od Meissen, 16. od Lipska, od Warszawy *m.* Pol. 86. od Wrocławia 51. od Pragi 30. dł. 31. 26. sz. 51. 12.

DREUX, *Durocaſſes*, dawne i sławne M. Wyspy Franc. znakomite bitwą tu stoczoną r. 1562. za Karola IX. na ktorey Protestanci zbici, a Xżę Kondeusz poimany został. Henryk IV. dobył go r. 1593. Obywatele wielki handel prowadzą suknem zdatnym na mundury żołnierskie. Godeau i Poeta Rotrou ztąd byli rodem. Leży nad rz. Blezą, o *m.* 6. od Karnuty, 20. od Rotomagu. dł. 19. 1.' 24." sz. 48. 44.' 17."

DRIBURG, dawny zamek Niemiecki, o *m.* 4. od Paderborny, w Bisk. Paderboneńskim, sł. wodami mineralnemi.

DRIESEN, *Driesa*, M. obr. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiey, z dobrą fortecą. Szwedzi wzięli go r. 1630. lecz 1650. oddali. Leży nad rz. Nelzą, o 12. *m.* od Landsberga. dł. 33. 36. sz. 52. 26.

DRIN, *Drino*, *Drinus*, Dryn czarny, rz. Turcyi Europ. wypływa z góry *Marinœi*, przy granicach Albanii, i wpada w odnogę Dryńską, ktora składa część odnogi Weneckiey.

DRINAWARD, *Drinopolis*, M. Turcyi Europ. w Serwii na kępie oblaney rz. Drynem, *m.* 7. wyżey iey uyścia w Sawę.

DROBIN, m. Pol. w Woi. Płockim, spustoszałe.

DROGHEDA, *Pontana*, M. bardzo obronne, ludne i handlowne, stoł. Hr. Louth, w Irlandyi, ma port wygodny, sławne odniesionym zwycięstwem przez X. *d' Orange*, nad Jakubem II. r. 1690. Leży nad Boiną o 12. *m* od Dublinu, 16. od Armaghu. dł. 11. 20. sz. 53. 53.

DROHICZYN, m. Pol. dosyć znaczne w Woi. Podlaskim, stoł. ziemi tegoż im. z Stwem grodowym, z szkołami, mieysce Seymikow i Sądow. Miało zamek Krolewski, spalony od Litwy r. 1384. Leży nad Bugiem, *m.* 10. od Bielska, 20. od Warszawy. Drohicka ziemia Seymikuie w Drohiczynie, obiera Posłow 2. Dep. 1. Sądy ziemskie agituią się w Drohiczynie, Sokołowie, w Miedzny i Mokobodach koleią. Grunta ma urodzayne, Obywatele dość znaczny prowadzą handel na swe produkta. Dawniey iak świadczy Gwagnin z ziemi tey i Bielskiey w potrzebie samey Szlachty stawało na 20. tysięcy.

DROHOBYCZ, m. w Woi. Ruskim, pod pan. Austr. z Stwem, w gruncie bardzo żyznym; stoł. Dystryktu, w cyr. Samborskim, od Sambora *m.* 4.

DROHUBUSK, albo DOROHOBUSK, m. Pol. w Pow. Włodzimirskim, z Opac. Greckim, od Ostroga *m.* 5. na półn. nad rz. Horyniem.

DROITWICH, m. Angl. w Hr. Worcesterskim, znaczne przednią solą, ktorą tam biorą z trzech zup. Posyła 2. Dep. na Parl dł. 15. 26. sz. 52. 20.

DROM, Droma, rz. w Normandyi, o *m.* 8. od swego źrzodła łączy się z fossą *Souey*. Jest rz. tegoż im. w Delfinacie, ktora wpada w Ren przy Liwronie.

DROMORA, *Dromoria*, m. Irl. w Hr. Downeńskim z Bisk, o *m.* 7. na połnoc ku z. od Downy.

DRONERO, *Draconerium*, m. Włoskie w Piemoncie, w Margr Saluzkim, przy Alpach nad rz. Makrą, na ktorey znayduie się most wysokości podziwienia godney.

DRONTHEIM, *Nidrosia*, wielkie i bogate M. Norwegii, stoł. wielkorządztwa tegoż im z Arcy Bisk. i wygodnym portem nal. do Krol. Duńskiego. Handel prowadzi wielki. R. 1658. od Szwedow wzięte było, ale tegoż r. od Duńczykow odebrane zostało. Ustąpione było Krol. Duńskiemu traktatem Kopenhadzkim r. 1660. zewsząd prawie

oblane ieſt morzem i rzeką Nidderą. Leży o *m.* 95. na półn. ku w. od Bergen, 136. od Kopenhagi, 108. od Sztokolmu. dł. 28. ſz. 63. 15.

DRONTHEIM-HUS, Prow. Norwegii, ieſt naywiękſzą częścią tego Krol. rozciągłą od połud. ku półn. na z. oblewa ią Ocean, na półn. golf Wardhuſki, na połud. Bergienſki, na w. graniczy z Szwecyą. Nie ieſt ludna, z przyczyny wielkich gór, ktore ſię po całym rozciągaią Kraiu. Drontheim ieſt iey M. S.

DROSENDORF, M. niż. Auſtryi z zamkiem, blizko granic Morawii, o *m.* 8. od Znaimu.

DROSSEN, M. Niem. w nowey Marchii, ma fabryki dobrych ſukien, o 4. *m.* od Kuſtrynu.

DROUVILLE, Baronia Fr. w Lotaryngii, o *m.* 2. od Lunewilli.

DROUX, m. Fr. o *m.* 2. od Doraty.

DRUIA, lub Sapiezyn, m. Pol. w Woiew. Wileńſkim, doſyć znaczne i handlowne, drewniane, nad rz. Dzwiną, z zamkiem dobrym na pograniczu Połockim, *m.* 6. od Braſławia.

DRUSSENHEIM, m. obr. w niż. Alſacyi nad rz. Moterą, blizko Renu, o 6. *m.* od Straſzburgu, w Hr. Lichtembergſkim, opanowane od Ceſ. r. 1704. ale odebrane od Franc. było po dwudniowym attaku r. 1706.

DRUY, Baronia Franc. w Niwerneńſkim Pow. o 4. *m.* od Niwerny.

DRUZBAKI, po Niem. *Rauſchenbach*, wieś Pol. w Stwie Spizkim, ſł. łaźniami i wodami zdrowemi. Ciekawe iey ſą wody obracaiące ziemię w kamień, zkąd groble rury wodne, &c. widzieć ieſt zkamieniałe, lub obroſłe kamieniem. Ma także wody obracaiące żelazo w miedź, tudzież wody zimne, a zawſze wrzące, wody kwaśne i inne tak nieznośney ewaporacyi, iż ptaſtwo po nad nie przelatuiące zdycha. Jeſt od Krakowa *m.* 15. od Biały *m.* 1.

DRUZOWIE, *Druſi*, Narod Syryi mieſzkaiący w ziemi świętey na Libanie i Antilibanie. Obyczaie iego nie ſą nam znaiome. Zdaie ſię, iż to ſą potomki Chrześcian prześladowanych, ktorzy ſię na te ſchronili góry. Amurat IV. Kray ich obrocił w Prow. Ottomańſką.

DRWĘCA, rz. Pol. w Woi. Pomorſkim, wpada w wiſłę.

DRYBENTZ, rz. w Pruſiech, wypływa z Hokerlandyi, rozgranicza Woi. Chełmińſkie od ziemi Michałowſkiey, i Mazowſza, wpada w wiſłę.

DRZEWICA, m. Pol. w Woi. Sandomirſkim, piękne i porządne, ſł. rudami żelaznemi, i fabryką paſow doſyć znaczną, gdyby była w ſwym utrzymywana ſtanie. Jeſt imienia Szaniawſkich.

DRYSZYN, m. Pol. w Woi. Mściſławſkim pod pan. Roſſyiſkim, od Mohyłowa na w. *m.* 10.

DUAK, ob. Doway.

DUAR, m. obronne Dalmacyi blizko brzegu wſch. Cettiny, na połud. Almiſſy, nal. do Wenetow, ktorzy tu mocny utrzymuią garnizon.

DUBIN, m. Niem. w Xſtwie Saſkim z zamkiem nad rz. Muldą, między Lipſkiem i Wittembergiem. Niedaleko miaſta tego znayduie ſię koperwas, ſiarka i hałun.

DUBLIN, *Dublinum*, M. S. Irlandyi w Prow. Linſterſkiey w Hr. tegoż im. Jeſt wielkie, bogate, piękne i ludne, ma Arcy Biſk, Parlament i Kollegium wſpaniałe Akademii fundowane od Krolowey Elżbiety r. 1591. Rezydencyą ieſt Vice-Reya Irlandzkiego, ſprawiedliwość tym prawie idzie tu trybem co i w Londynie. Liczy wiele wſpaniałych budynkow. Załamanie ſię izby Parlamentowey wielkiey w czaſie ſamych Obrad, wielu Irlandczykow o śmierć przyprawiło r. 1782. Ma Port wygodny. Jakob Uſſeryuſz ztąd był rodem. Leży nad

rz. Liffi, blizko morza, w kraiu żyżnym o *m.* 75. od Edymburga, 85. od Londynu, dł. 11. 15. fz. 53. 18. Hrabftwo Dublińfkie rozciąga fię w zdłuż na *m.* 8. wfzerz na *m.* 4.

DUBOURG, Opac. Fr. Auguft. niedaleko Nantes, czyni do roku 1800. liwr. *Duce* i *Duclaire*, fą m. Fr. w Normandy.

DUBIENKA, m. Pol. dofyć porządne, znaczne fzpichlerzami, czyli fkładem zboż, ofiadłe ieft cieślami, leży nad Bugiem, zkąd wiele ftatkow Pol. do Gdańfka corocznie płynie. Jeft od Chełma *m.* 2.

DUBENOW, m. Inflanckie nad zbiegiem rz. Dubny z Dźwiną, na z. Dyneburga.

DUBINKI, m. Pol. w Woi. Wileńfkim imienia Radziwiłłow, z zamkiem zapadłym; od Wilna na półn. *m.* 7.

DUBISSA, rz. w Xftwie Zmudzkim, łączy fię z Niemnem, płynie pod Rofienie.

DUBNO, znaczne M. Pol. w Woi. Wołyńfkim, z zamkiem dobrym i Opac. Bazyliańfkim, ft. kontraktami i ordynacyą Xiążąt Sangufzkow. Jeft dofyć handlowne i mocne nad rz. Irwą od Brodow *m.* 7. od Lwowa 20. od Berdyczowa 26. od Warfzawy 62.

DUBROWICA, lub Dąbrowica, m. Pol. w Woi. Brzefkim Litt. z fzkołami; niegdyś Xftwo Lit. Jeft nad Horyniem.

DUBROWNA, lub Dąbrowna, m. Pol. w Woi. Witebfkim pod pan. Roffyifkim, nad Dnieprem od Orfzy *m.* 3. od Smoleńfka 18.

DUDERNSTADT, *Duderftadium*, M. Niem. w Xftwie Brunświckim, nal. do Elekt. Moguncklego od r. 1365. ktorego mu uftąpione było. Leży nad rz. Wipperą, o 6. *m.* na w. od Gottingi, 15. od Kafselu, 52. od Moguncyi, dł. 28. 1. fz. 51. 34.

DUGSME, m. Fr. w Burgundyi nad Sekwaną o *m.* 4. od Chatyllon. Okolica od niego bierze fwoie nazwifko.

DUFFEL, m. w Brabancyi Auftr. między Maliną i Lierą nad rz. Nethą.

DUFFERIN, m. Irlandyi w Hr. Downeńfkim, wyfyła 1. Dep. na Parl.

DUISBURG, *Teutoburgum*, M. Niem. w Cyr. Weftfalii, w X. Kliwii z Akademią, fund. r. 1656, przedtem Cefarfkie, teraz nal. do Krola Prus. leży nad rz. Roorą, blizko Renu, o *m.* 5. od Duffeldorpu, 14. od Kolonii, dł. 24. 25. fz. 52. 24.

DUKLA, m. Pol. w Woi. Sandomirfkim, ieft handlowne, pięknym ozdobione pałacem, i ofiadłe; teraz pod pan. Auftr. w Cyr. Pilźnińfkim, od Lwowa *m.* 31. od Czucza 8.

DULCIGNO, Dolcigno, *Ulcinium*, Dulcynia, M. obronne Turcyi Europ. w wyż. Albanii, z Bifk. i portem wygodnym, i mocną cytadellą. Wenetowie oblegli go r. 1696. lecz bezfkutecznie. Obywatele miafta tego pod imieniem Dulcygnotow pofpolicie rozboiem morfkim bawią fię. Leży nad rz. Drineną, niedaleko ftarego Dulcigno, o 4. *m.* od Antybaru, 8. od Skutary, dł. 37. 2. fz. 41. 54.

DULECK, m. Irlandzkie o *m.* 9. od Dublinu, pofyła 1. Dep. na Parl.

DULMEN, *Dulma*, m. Niem. w Bifk. Monafterfkim, z Opac. *m.* 7. od Monafteru.

DUMBAR, ob. Dunbar.

DUMBLAN, *Dumblanum*, m. Szkockie w Hr. Montheickim, ft. zwycięztwem odniefionym przez X. *Argile*, r. 1715. nad Partyzantami Pretendenta Tronu. Leży nad rz. Theetą, o *m.* 2. od Sterlinga, 12. od Edymburga, dł. 14. 16. fz. 56. 34.

DUN-LE-ROI, *Dunum-Regis*, zn. M. Fr. w Pow. Bituryceńfkim, nad Auroną, *m.* 7. na połd. ku w. od

od Bituryki, 10. od Niwerny.

DUNA, ob. Dźwina.

DUNAY, *Danubius*, po Niemiecku *Donau*, wielka i nayznacznieyſza w Europie rz. wypływa z laſu czarnego w Szwabach przy Zumberdze, płynie od z. ku w. przez Szwabią Bawaryą Auſtryą Węgry i Turcyą Europeyſką, a zabieraiąc w ſię innych rzek bardzo wiele, kilką korytami wpada w morze czarne, z takim pędem, że od ſwego uyścia na *m.* 10. iako doświadczono, zachowuie wodę ſłodką w morzu. W mieyſcu blizkim uyścia tey rzeki, poławia ſię pewna mała ryba, ktora włożona w butelkę nalaną wodą rzeczną z trochą piaſku na ſpodzie, oznacza ſwą ſpokoynością, lub ruſzaniem ſię, rożne odmiany czaſu, lepiey i pewniey, niżeli Termometra.

DUNAIEC, rz. Pol. wypada z gór Karpackich, biały i czarny łączy ſię przy Nowymtargu, płynie po pod Kroſienko, Sandecz, Zakliczyn, powiękſzony uyściem Popradu wpada w Wiſłę.

DUNBAR, czyli BUMBAR, *Bara* M. Szkockie, w Prow. Lothianie, z portem ſławnym połowem śledzi i ſumow, tudzież przegraną Karola II. 1650. Poſyła 1. Dep. na Parl. leży o *m.* 9. na w. od Edymburga, 7. od Berwicku, 118. od Londynu, dł. 15. 23. ſz. 56. 12.

DUNBARTON, albo DUNBRITTON, *Caſtrum Britonum*, *Dunbritonium*, M. Szkockie, ſtoł. Hr. Lenoxeńſkiego, wyſyła 1. Dep. na Parl. Ma zamek ieden z nayobronnieyſzych w Europie, do ktorego ſchroniwſzy ſię Bretowie, utrzymywali ſię w nim więcey iak lat 300. Leży przy zbiegu rzek Leweny i Kleydy, na wyſokiey przerwiſtey ſkale, o *m.* 4. od Glaſkowa, 18. od Edymburga, 130. od Londynu, dł. 13. 15. ſz. 56. 38.

DUNDALKA, *Dundalkum*, M. Biſk. w Irl. w Hr. Lutheńſkim, z portem bardzo wygodnym, wyſyła Dep. na Parl. o *m.* 3. na połn. ku w. od Luthy.

DUNDE, *Diedonum*, Dunda, M. Szkocyi połn. w Prow. Anghuſkiey, znaczne ſwym położeniem, mocą, handlem i rodem ſł. hiſtoryka Boeryuſza. Kromwel dobył go przez attak, leży nad rz. Tayą, o *m.* 5. od Perthy, 12 na połn. od Edymburga, 121. od Londynu, dł. 15. 5. ſz. 56. 42.

DUNEBURG, forteca w Inflanciech, nad rz. Dźwiną, z Staroſtwem dawniey ſtoł. Woi. Inflanckiego, ma zamek ſypany, lecz zaniedbany, i ſzkoły. Jeſt od Rygi na w. około *m.* 34.

DUNAMUNDA, po Niem. *Dünemundt*, forteca Inflandt, przy uyściu rz. Dźwiny, wzięta od Szwedow r. 1621. a od Moſkalow na początku wieku tego. dł. 42. ſz. 57.

DUNES, termin Franc. czyli nazwiſko wzgórkow piaſzczyſtych, ktore ſię wznoſzą na brzegach nadmorſkich Prowincyi, i ſłużą im za wały zaſłaniaiące od zalania kraiu w przypadku wylewu morza nad brzegi. Szczegulniey tym nazwiſkiem, zowie ſię pomorze Flandryi, ktore ieſt między Dunkierką i Neuporrem (Turenniuſz tu ſł. wygrał potyczkę r. 1658.) i brzegom wſchodnim Angli. na przeciw Kenty na połn. Doweru zaſłonionym fortecą *Sandun*, *Daab*, i *Walmer*.

DUNES, m. Fr. w Kondomſkim Pow. o *m.* 1. od Garomny, między rz. *Giers* i *Baiſe*.

DUNFREIS, *Dunfreia*, M. piękne i bardzo handlowne w Szkocyi połd. w Prow. Nityſdalii. Poſyła 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Nithą, na ktorey piękny moſt kamienny ieſt zmurowany, o *m.* 22. od Edymburga, dł. 13. 50. ſz. 55. 8.

DUNGAL, ob. Dunnegal.

DUNGANNON, M. Irlan. w Hr. Tyrońſkim, z ſtanowiſkiem dla okrętow bardzo wygodnym o *m.* 4.

od Armaghu. Deputuie na Parl. dł. 10. 50. ſz. 54. 30.

DUNGARWAN, *Dungarvanum*, M. Irlan. w Hr. Waterfordzkim, z zamkiem obronnym; wyſyła Dep. na Parl. *m.* 9. od Waterfordu na połd. ku *z.* dł. 10. 12. ſz. 52. 2.

DUNGEANON, albo DUNCANNON, *Duncanonium*, M. Irl. w Hr. Wexfortſkim, z zamkiem dobrym, od ktorego dependuie port Waterfordzki, leżący o *m.* 3.

DUNIN, m. Pol. w Woi. Brzeſkim Kuiawſkim z Stwem.

DUNKEL, *Duckeldinum*, m. Szkockie w Pertshire nad rz. Tafą, ſławne zwycięztwem odnieſionym przez Krola Angiel. nad woyſkami Pretendenta. Leży o 4. *m.* od Perthy, 14. od Edymburga, 123. od Londynu, dł. 14. 10. ſz. 56. 55.

DUNKERKA, Dunikierka, piekne i znaczne M. Fr. we Flandryi z portem wygodnym r. 1558. Franc. zdobyli go byli na Angl. i uſtąpili Hiſzp. przez traktat Kambrezki, ktorym odebrał Xżę *Enguien*, r. 1646. po wroceniu go Hiſzpanom Generał Turenpiuſz zdobył go po potyczce, r. 1658. przy Dunes, i znowu przeſzło do Anglikow, od ktorych Ludwik XIV. kupił to miaſto r. 1662. i wyſtawił twierdze podziwienia godne, ktore potym były zburzone, i port iego zawalony mocą traktatu Utrechtſkiego. Odnowione były znowu twierdze Dunkierki, ale przez traktat Werſalſki r. 1763. powinny były powtornie być rozwalone. Wſzyſtkie tu domy murowane ſą z cegły białey pod ieden wymiar. Liczą mieſzkańcow na 80. tyſięcy. Oyczyzną ieſt ſławnego Marynarza Jana Barth. Leży od Nieuporta na połd. ku z. o *m.* 6. od Grawel. Oſtendy, 9. od Paryża, 62. od Gandawy, 18. dł. 20. 2. ſz. 51. 2.

DUNKESPIEL, Dunkelſula, M. wolne, Ceſarſkie, w Szwabii nad rz. Wernitzą. Ma radę wielką i małą. Wielka częścią z katolikow, częścią z lutrow ſkłada ſię, mała zaś z ſamych katolikow. Obywatele znaczny prowadzą handel ſierpami i ſuknem, r. 1770. uwolnione zoſtało od prawa Kadukowego we Franc. leży o *m.* 16. od Neuburga, 15. od Norymberg. dł. 29. 5. ſz. 49. 2.

DUNELACECASTLE, M. obronne Irlan. o *m.* 4. od Antrymy. Leży na ſkale blizkiey morza, i od lądu kanałem ieſt oddzielone.

DUNNEGAL, albo DUNGHAL, m. Irlandzkie i Hr. inaczey zwane Tyrkonelią. Wyſyła 1. Dep. na Parl. leży o *m.* 40. od Dublina, o 2. *m.* od tego miaſta, znayduie ſię iaſkinia, nazwana *Czyściec Sgo Patrycego*, w Ultonii, dł. 9. 28. ſz. 54. 36.

DUNOIS, *Dunenſis Pagus*, Duneńſki Pow. we Fr. z tyt. Hr. *Chateaudun* iego M. S.

DUNS, *Dunſum*, M. Szkocył połd. w Hr. Mercyi, ſławne podług zdania niektorych urodzeniem niezrozumiałego doktora Jana *Dun-Scot*, o *m.* 10. na połd. ku w. od Edymburga, 110. od Londynu, ſz. 55. 58. dł. 15. 25.

DUNSTAFAL, m. Szkockie pryncypalne w Pow. Lomarſkim z portem.

DUNSKIE Kroleſtwo, ob. Dania.

DUNWICK, m. Angielſkie w Pow. Suffolkshire, o *m* 5. od Ipſwiku, wyſyła 2. Dep. na Parl.

DUQUELA, Dukwela, Prow. Afr. w Krol. Marokańſkim, długa *m.* 30. ſzer. 24. Azamur iey M. S. obfituie w zboże i bydło.

DURANCE, rz. Fr. wypływa z Alpow, wpada w Rodan o milę za Awenionem. Wylewy iey dla mieſzkańcow ſą mocno ſzkodliwe. Nie ieſt ſpławną.

DURANGO, M. Hiſzp. doſyć ludne, w Biſkai o 4. *m.* od Bilbao.

DURANGO, m. Amer. połn. w nowey Biſkai, czyniącey część nowey Hiſzp. z Biſk. Suffr. Mexy-

kańskiego. Leży w kraiu dziwnie urodzaynym, i obfituiącym w szyby solne, dł. 271. 15. sz. 24. 30.

DURAS, *Duracium*, m. Fr. w Akwitanii o *m.* 13. od Ageny, ma tyt. Hr. od r. 1688.

DURAVEL, m. Fr. w Pow. *Querci*, nad rz. Lotą o *m.* 1. od Fümeli, dł. 18. 40. sz. 45. 40.

DURAZZO, *Dyrrachium*, dawne i sł. M. Turcyi Europ. w Albanii z Arcy-Bisk. obrządku Łacińskiego i portem wygodnym przy odnodze Weneckiey, o 17. *m.* od Skutary, 7. od Kroy, 30. od Otrenty. dł. 37. 2. sz. 41. 25.

DURAK, M. Perskie, przy zbiegu rz. Eufratu i Tygris, sławne swemi trzcinami do pisania zdatnemi. dł. 74. 30. sz. 32. 15.

DURBEN, m. Kurlandyi z zamkiem nad rzeczką tegoż im. celne iest swey parafii, od Goldyngi na połd. blizko *m.* 6.

DURBU, albo DURBUY, *Durbutum*, m. i Hr. w Xstwie Luxemburskim, o *m.* 10. od Leodium, 13. od Namuru, 12. od Dinant, dł. 23. 18. sz. 50. 15.

DURCKEIM, m. Niem. w Palatynacie o *m.* 5. od Neustadtu i Spiry, dł. 25. 30. sz. 49. 26.

DUREN, Doren, Dueren, Durena, *Duria*, czyli *Marcodurum*, M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Juliaceńskim, przedtym Cesarskie, teraz od r. 1407. nal. do Xcia Juliaceńskiego. Karol V. wziął go przez attak r. 1543. a potym od Generała *Rose*, r. 1642. dobyte było, i tegoż r. odebrały go woyska Cesar. Leży nad rz. Roerą o *m.* 5. od Juliaku, 10. od Kolonii, dł. 24. 15. sz. 50. 46.

DURETAL, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ligerą, ma piękny pałac, obfituie w wino i zboże o *m.* 3. od Fleche.

DURFORT, m. Fr. *m.* 3. od Castelnaudary, inne o *m.* 3. od Alezyi.

DURGUT, m. Turcyi Azyat. o *m.* 15. od Smirny.

DURHAM, *Dunelmum*, M. znaczne Angiel. stoł. Prow. tegoż im. z Bisk. Suffr. Arcy-Bisk. Yorkskiego i zamkiem pięknym rezydencyie Biskupa. Powietrze ma zdrowe, chleb dziwnie smaczny. Niedaleko miasta tego, r. 1346. woyska Szkockie od Anglikow zniesione były, i Dawid Brus Krol ich w niewolą poymany. Prowincya i M. po 2. Dep. na Parl. wysyła. Leży nad rz. Warą, o 70. *m.* od Londynu, dł. 15. 55. sz. 54. 45.

DURNBERG, albo TURNBERG, iest to nazwisko iednego mieysca w Arcy-Bisk. Saltzburskim położonego, zkąd wodę słoną kanałami prowadzą do Hellein, i tam ią przewarzaią.

DURNSTEIN, pałac rozrywki Bisk. Wormackiego, o 3. *m.* od Wormacyi.

DUSSELDORF, *Dusseldorpium*, M. Niem. w Cyr. Westfalskim, w Xstwie Bergeńskim z pałacem, w ktorym Elekt. Woiewoda dawniey często przemieszkiwał, tu Francuzi rozlokowali byli swe woyska, podczas woyny, o sukcessyą Hiszpańską ale, r. 1708. wyciągnąć ie musieli. Leży nad rz. Dusselą, w tym mieyscu, gdzie taż rzeka wpada w Ren o *m.* 9. od Kolonii 25. od Monasteru, dł. 24. 28. sz. 51. 12.

DUSSELTHALL, Opactwo Cysterskie fundowane r. 1707. o ćwierć mili od Dusseldorfu.

DUTLINGEN, Dutlinga, m. Niem. w Szwabii z mostem na Dunaiu, i zamkiem obronnym, stoiącym na górze za miastem, blizko Rotwelii, nal. do Xstwa Wirtembergskiego, o *m.* 12. od Schaffuzy, dł. 26 27. w okolicach miasta znayduią się obfite miny żelazne.

DUWR, ob. Dower.

DWOCH-MOSTOW, ob. Zweybrück.

DYBOW, m. Pol. w Woi. Inowrocławskim, z Stwem, naprzeciw

Torunia.

DYNEBURG, ob. Düneburg.

DYRWIANY wielkie, m. w Xstwie Zmudzkim stoł. Powiatu, ma swego Ciwuna. Sądy Powiatu Wielko-Dyrwiańskiego agituią się w Telszewie. Niedaleko są małe Dyrwiany z swym Powiatem.

DZIAŁOSZYN, m. Pol. w ziemi Wielunskiey, spustoszałe, przyozdobione ogrodem pięknym. Od Wielunia *m.* 2.

DZIEWIENISZKI, m. Pol. w Woi. Wileńskim z Stwem, od Lidy na połn. *m.* 9.

DZIKIE POLE, *Campi deserti*, Kraina nowey Serwii między Polskiemi granicami i Dnieprem; nal. do Moskwy, pełna stepow, mało mieszkana od Tatarow, pamiętna przegraną woysk Polskich r. 1386.

DZISNA, m. Pol. w Woi. Połockim pod pan. Rossyiskim. Leży blizko uyścia rz. Dziesny w Dźwinę.

DZIESNA, rz. Pol. ma źrzodło w Pow. Wilkomirskim, płynie przez Pow. Brasławski i w Woi. Połockim wpada w Dzwinę.

DZWINA, *Chesinus Duina*, rz. w Pańßwie Rossyiskim, wpada w morze białe. Jest tegoż nazwiska Prowincya, ktorey Archangel iest M. S. graniczy ona na połn. z morzem białym i Jugoryą, na w. z Zyrainą, na z. z Usciugyą, na połud. z Prowincyami Wagą, i Onegą.

DZWINA, rz. Pol. zaczyna się w Moskwie, płynie około Witepska, Połocka, Dyneburga, Rygi i wpada w morze Baltyckie. Jest spławną.

E

EARNA, wiel. iezioro Irl. w Prow. Ultonii, w Hr. Farmanagh.

EAST-MEATH, Hr. Irl. w Prow. Leinster, iest piękne, bogate i ludne, długie i szerokie na *m.* 33. Kells iest M. S.

EATON, albo ETON, *Etona*, m. Angl. nad Tamizą, naprzeciwko Windsor, sławne Kollegium fundowanym r. 1443. przez Henryka VI. w ktorym 70. studentow edukuie się *gratis*, a ztamtąd wysyłaią ich do Kollegium Kambridzkiego.

EACOURT, Opac. Fr. August. *m.* 2. od Bapaume.

EAUNES, Opac. Cyster. we Fr. *m.* 3. od Toulosy, czyni 2000. liwr.

EAUSE, *Elusa*, dawne m. Fr. w Armagnac, niegdyś stołeczne *Novempopulanii*, *m.* 7. od Kondomy. dł. 17. 42. sz. 43. 56.

EBELEBEN, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii w Tyryngii, z zamkiem pięknym i Kollegium, *m.* 5. na w. od Mulhausen.

EBERBACH, *Eberbachium*, M. Niem. w Palatynacie Reńskim, o pułmili od Mossbach, nad rz. Nekrą, sławne winami. Jest inne tegoż im. w Alsacyi, *m.* 3. od Haguenau.

EBERBERG, albo EBERBURG, zamek w Niem. w Palat. Reńskim. Generał *Rose* dobył go r. 1639. Landgraf Hesse-Kasselski prożno o iego kusił się dobycie r. 1692. Leży przy uyściu rzek Nawy i Alseny, *m.* 2. od Kreutznachy, 5. od Bingeny. dł. 25. 5. sz. 49. 53.

EBERMUNSTER, Opac. Bened. o *m.* 1. od Schelestat, w Alsacyi.

EBERSDORFF, *Ala nova*, daw. Opac. Niem. w Misnii, blizko Chemnitz.

EBERSDORFF, m. i zamek w Misnii blizko Geta.

EBERSDORF, *Ala nova*, pałac rozrywki Dworu Wideńskiego w niż. Austryi, na wyspie Schoechet uformowaney od Dunaiu, *m.* 5. od Wiednia na w. dł. 54. 56. sz. 48. 32.

EBERSTEIN, Hr. położone w lesie czarnym, między Margr. Badeńskim i X. Wirtembergskim, długie *m.* 12. sz. *m.* 6. Zamek Ebersteinski leżący o 3. *m.* od Baden,

nal. do Margrabi Badeńskiego. dł. 25. 52. ſz. 48. 40.

EBERSTEIN, inne Hr. Niem. w Kraiu Hannowerſkim. Zamek tytularny tego Hr. leży na górze, między Oldenburgiem i Bewern w Kraiu Brunświckim, blizko Weſery.

EBOLI, ob. Evoli.

EBORA, ob. Evora.

EBORACH, albo Eberach, Klaſztor w Biſk. Wurtzburſkim, gdzie chowaią ſerca wſzyſtkich Biſkupow Wurtzburſkich.

EBER, *Iber*, iedna z pomiędzy większych rzek Hiſzp. bierze ſwoy początek na pograniczu dawney Kaſtylii, w górach Santyllańſkich, płynie przez Arragonią, Katalonią, i wpada w morze śrzodziemne niżey Tortozy. Wody iey ſą bardzo zdrowe. Zaczyna być ſpławną dla batow pod Tadellą.

EBREUIL, *Ebiogilum*, m. Fr. w Arwernii; *m.* 8. od Riom, 10. od Clermont, z Opac. Bened. przynoſzącym do roku 6000. liwr. dł. 20. 40. ſz. 46. 5.

EBROIKA, ob. Evreux.

EBSDORF, dawne, piękne i bogate Opac. Panien Luterſkich w X. Zell, *m.* 6. od Luneburgu.

ECHALIS, ob. Eſchalis.

ECHAUFOUR, m. Fr. w Norm. *m.* 4. od Seezy.

ECHEBRUNE, m. Fr. *m.* 5. od Saintes.

ECHELLE, termin geograficzny Francuzki, znaczący port albo miaſto handlowne przy morzu śrzodziemnym w Azyi, przy Oceanie zaś leżące *Eſcales* nazywaią ſię: tak w tych iako w tamtych Narody Europeyſkie niektore, ſwych utrzymuią Konſulow.

ECHELLE-DIEU, ob. Eſcale-Dieu.

ECHELLES, (les) *Scalæ*, M. Sabaudzkie, znaczne wſpaniałym grobem marmurowym, *m.* 2. od wielkiey Kartuzyi. dł. 23. 25. ſz. 45. 20.

ECHELSBEK, m. Flandryi z zamkiem obr. *m.* 2. od Bergues.

ECHILLEUSE, m. Fr. w Gâtyneńſkim Pow. *m.* 3. od Pithiviers.

ECHTEREN, albo Epternach, *Epternacum*, M. w Xſtwie Luxemburſkim, *m.* 4. od Treviry nad rz. Surą, z Opac. Bened. gdzie znayduie ſię grob Sgo Wilbroda. W tymże Opac. widzieć ieſt text Ewangelii bardzo dawny, ięzykiem Saxonow napiſany.

ECIYA, ob. Exiia.

ECKARDSBERG, m. Turyngii, założone r. 998. od Ekarda Margrabi Miſnii, o *m.* 4. od Naumburga. W okolicach znayduie ſię koperwas.

EKARTSBERG, m. w wyż. Luzacyi blizko Zittau.

ECKEREN, wieś w Niderlandzie w Margr. Antwerpſkim, ſławne batalią między Fr. i Sprzymierzonemi odprawioną r. 1703. *m.* 2. od Antwerpii, 9. od Bredy. dł. 21. 57. ſz. 51. 18.

ECLARON, m. Fr. w Szamp. nad rz. Blezą, z tyt. Baronii, *m.* 5. od Joinville.

ECLUSE, albo Sluis, *Sluſæ*, Ekluza, m. obr. w Niderl. Hollend. w Flandryi z portem dziwnie wygodnym, i śluzami. Anglicy r. 1405. prożno o iego kuſili ſię dobycie. Hollendrzy pod kommendą X. Maurycego de Naſſau dobyli go r. 1604. Leży nad morzem, *m.* 3. od Bruges, 5. od Middelburga. dł. 20. 54. ſz. 51. 18. Jeſt inne tegoż im. m. w Flandryi, *m.* 3. od Duaku.

ECLUSE, albo la Cluse, forteca nad Renem, blizko niey Ren ginie w ſkale, a potym o kilka ſtay pokazuie ſię.

ECOLIERS, (le Val des) *Vallis Scholarum*, Opac. Fr. w Baſſigny, nad rz. Marną; *m.* 1. od Chaumont.

ECOS, m. Fr. w Norm. *m.* 3. od Giſors.

ECOUCHE, m. w Norm. nad rz. Orną, 2. *m.* od Argentan.

ECOUIS, *Eſcovium*, m. Fr. w

Norm. *m.* 2. od Andely, ma tyt. Hr.

ECS-MIAZIN, ob. Trois-Eglises.

ECUREY, Opac. Cyst. fund. r. 1144. *m.* 5. od Baru Xiążęcego we Fr.

EDAM, M. w Niderl. Holl. sławne serami, *m.* 2. od Horny, 3. od Amsterdamu. dł. 52. 33. sz. 22. 28.

EDEN, m. w Kurlandyi z znacznemi rudami żelaznemi i hutą miedzianą, w Pow. Goldyńskim.

EDER, *Aedera*, *Adrana & Adranus*, rz. w Czechach, wpada w Elbę w Leutmeryczy.

EDERABAD, ob. Bagnagar.

EDIMBURG, *Aneda*, *Edemburgum*, Edymburg, piękne i obszerne M. S. Szkocyi i Hr. tegoż im. ktore 1. Dep. na Parl. wysyła. Przedtym było siedliskiem Krolow. Ma zamek, ktory za niedobyty poczytują, przeto iż na wysokiey i niedostępney ieſt położony skale. Ma Akademią, Pałac wspaniały, Kościoł duży i dziwnie piękny. W Bibliotece Akademii widzieć ieſt rog kilka calow długi, ktory r. 1671. niewieście iedney lat już 50. maiącey, był upiłowany, a ktora lat ieszcze 12. po tey operacyi żyła. Alexander de Chales, Robert Barclay, Gilbert Burnet, ztąd byli rodem. Leży o poł mili od morza, w kraiu żyznym i miłym, o 75. *m.* od Dublinu, 120. od Londynu, 180. od Paryża. dł. 14. 34.' 55." sz. 55. 58.

S. EDMONSBURY, *Sanctus Edmundus*, M. Angl. w Prow. Suffolk, wysyła 2. Dep. na Parl. *m.* 20. od Londynu. dł. 18. 30. sz. 52. 20.

EFFERDING, m. Niem. w wyż. Austr. *m.* 3. od Lintz. dł. 31. 48. sz. 48. 18.

EGER, *Egra*, rz. znacznieysza w Czechach, bierze początek w Frankonii, i wpada w Elbę.

EGG, zamek wyż. Karnioli, *m.* 5. od Laubach.

EGLISOW, albo EGLISAU, *Eglisovia*, M. w Kant. Zurych nad Renem, częstym trzęsieniom ziemi podlega. dł. 26. 15. sz. 47. 45.

EGMONT, Kray połn. Hollandyi, od ktorego znaczna familia swe bierze nazwisko.

EGERA, lub AEGERI, *Aquae Regiae*, *ad aquas regias*. Towarzystwo czyli liga Szwaycarska, ktora z miastem Zug, i Towarzystwem Menzygeńskim i Barskim, składa udzielność Kantonu Zug.

EGERI-SEE, Egierskie iezioro. Jeſt bardzo głębokie i pełne ryb, na milę długie. Loretz rz. z niego wypływa. Wieś Egera ieſt nad tym iezioren, *m.* 3. od Zug.

EGRA, Egere, albo Eger, *Mesnogada*, *Egra*, piękne, i obr. M. w Czechach, przedtym Cesar. lecz teraz nal. do domu Austr. Rząd iego zostaie przy czterech Burmistrzach. R. 1742. od Fr. opanowane, a 1743. od Austr. odebrane zostało: tu narodził się Gaspar Bruschius. Leży nad rz. Egrą, *m.* 38. od Pragi, 15. od Kulembachu, 82. od Wiednia. dł. 30. sz. 50. 2.

EGUE-LE-CUINGIL, m. Afr. w Prow. Hea, w Krol. Marok. stoi na górze bardzo przykrey.

EGIPT, *Egyptus*, znaczny Kray Afr. długi *m.* 200. szeroki 50. graniczy na połud. z Nubią, na połn. z morzem śrzodziemnym, na w. z morzem czerwonym, i przesmykiem Suez, na z. z Barbaryą. Dzieli się na wyższy niższy i śrzedni. Niższy rozciąga się do miasta Kairu, śrzedni od miasta Kairu aż do Benesuef, wyższy zamyka w sobie dawną Tebaidę. Kray to urodzayny, nie tak atoli dobrze iak przedtym uprawny i ludny. Mieszkany ieſt od Koptow, i ci właściwi są iego rodacy: tudzież od Maurow, Arabow, Grekow i Turkow, ktorzy są iego Panami. Położenie Egiptu dziwnie go sposobnym do handlu czyni, z przyczyny bliskości śrzodziemnego i czerwonego morza. Egipcyanie pierwsi zaczęli doskonalić nauki, nadewszystko Geometryą i Astronomią. Deszcz w Egipcie pra-

wie nigdy nie pada. Długo Kray ten od własnych rządzony Krolow, nayprzod Persom, od tych Alexandrowi W. a za czasow Kleopatry Rzymianom dostał się. Omar Kalif i następca iego Abubeker zagarnąwszy Egipt pod panowanie swoie, rządy iego powierzali wysyłanym z ramienia swego Sułtanom. Mamelukowie wydarlszy go im, spokoynie dzierżeli do r. 1517. ktorego Selim I. Ces. Ottomański Kray ten zawoiował, i odtąd przy Turkach zostaie. Nil rz. płynie przezeń od połud. na połn. Kair iest M. S.

EHENHEIM, *Ehenheminum*, M. Alsacyi przedtym Ces. teraz do Fr. nal. od r. 1648. Leży nad rz. Ergelą, *m.* 5 od Strazburga. Znayduie się tu Opac. obrocone na Kapitułę 15. Kanonikow.

EHINGEN, *Dramina*, *Ehinga*, nazwisko dwoch miast Niem. do domu Austr. nal. w Szwabii, iedne przyległe Dunaiowi, *m.* 4. od Ulmy, drugie nad Nekrą, *m.* 2. od Tubingi.

EHRENBERG, *Erebergum*, forteca w Tyrolu, *m.* 10. od Kempten. Maurycy Elekt. Saski dobył iey r. 1552. Tegoż im. znayduie się w wyż. Śląsku dzierżawa między Jägerndorfem i Raciborzem.

EHRENBREITSTEIN, ob. Hermanstein.

EICHSFELD, Kray Niem. między Hassyą Turingią i X. Brunświckim, nal. do Elekt. Moguńckiego. dł. *m.* 12. sz. 8. Dudernstadt iego M. S.

EIFFEL, *Eflia*, *Eiffalia*, Pow. Niem. między X. Juliaku, Elekt. Trewirskim, X. Luxemburskim i Elekt. Kolońskim, nal. do Xcia d'Arenberg, i innych wielu Xiążąt, a zatym od rożnych cyrk. dependuie.

EIMBEK, M. S. X. Grubenhagen, przedtym Ces. teraz nal. do Elekt. Hannowerskiego, ktory z iego szyb żelaznych i srebrnych ma wielkie dochody, *m.* 5. od Gottyngi, 10. od Hildesheimu. dł. 27. 38. sz. 51. 46.

EINSIEDEL, albo Einsidten, Einzydla, Opac. Bened. w Kant. Switz. iest Oyczyzną Teofrasta Paracelsa.

EINVILLE, zamek zmurowany od Krola Stanisława o milę od Lunewilu.

EISENACH, *Isenacum*, piękne M. Niem. stoł. Kraiu tegoż im. długiego *m.* 12. sz. *m.* 10. w Turyngii. Ma sławne Kollegium, nal. do domu Saxe-Weimar. Jan Rosin ztąd był rodem. Leży nad rz. Nessą, *m.* 8. od Smalkaldy, 15. od Erford. dł. 28. 6. sz. 50. 59.

EISENBERG, obr. zamek w Czechach w cyr. Satz. Inny tegoż im. zamek w Hr. Waldeck. Nazywa się też inaczey Isenberg.

EISENHARTZ, w wyż. Styryi, ma obfite miny żelazne.

EISFELD, m. Frankonii, o 3. *m.* od Koburga, blizko źrzodła rzeki Werra.

EISGRUB, po Czesku Lednize, m. Morawii z zamkiem, w cyr. Brynny, na pograniczu Austr. okolice wyborne wydaią wina.

EISLEBEN, *Isleba*, M. Niem. z zamkiem, w Hr. Mansfeldskim, sławne rodem Marcina Lutra, ktory był głową sekty tegoż nazwiska. Od r. 1570. zostaie w Sekwestrze pod władzą Elekt. Sask. Leży o *m.* 8. od Mansfeld. dł. 29. 45. sz. 51. 40.

EITDEVET, daw. M. Afr. w Krol. Marok. w Prow. Hea. Leży na wierzchołku góry iedney zewsząd otoczoney skałami, i dwiema oblaney rz. Znayduią się w tym M. sławne Kraiowe szkoły.

EKELENFORD, *Ekelenfordia*, M. Dun. w X. Sleswickim przy morzu Balt. *m.* 5. od Sleswiku, 14. od Lubeki. dł. 27. 55. sz. 54. 40.

EKELBEK, m. Flandryi, *m.* 2. od Bergues, z zamkiem bardzo pięknym.

EKLIPTYKA, ob. Zodyak.

ELAN, *Eilamium*, Opac. Cyster. Fr. fund. r. 1144 w Szampanii *m.* 2. od Meziers, czyni 6500. liwr.

ELBA, albo Elwa, *Ilva*, Wyſep Włoſki przy Toſkanii naprzeciwko Piombino, pod protekcyą Krola Neapolitańſkiego, do ktorego miaſto tegoż wyſpu, *Porto-Longone*, nal. W. Xiążę Toſkańſki ma tu ſwoią fortecę. *Porto-Ferraio.* Wyſep ten obfituie w miny żelazne i marmurowe.

ELBA, *Albis*, wiel. rz. Niem. wypływa z góry Geary, na pograniczu Czech i Szląſka, w Cyr. Bunzlau, płynie przez Miśnią od Saxonii, i wpada w morze wyżey Hamburga.

ELBE, m. i Vice-Hr. Fr. w *Quercy*, *m.* 2. od *Ville-Franche.*

ELBEFELD, albo Elverfeld, M. bogate w Xſtwie Bergeńſkim nad rz. Wupperą, ktora przez śrzodek miaſta płynie, i handel iego ułatwia, *m.* 6. od Duſſeldorpu.

ELBEUF, m. Fr. w Normandyi nadane tyt. Xſtwa Paroſtwa od Henryka III. r. 1581. dla Karola Lotaryńſkie: Znayduie ſię tu ſławna ſukienna manufaktura założona r. 1667. leży nad Sekwaną *m.* 4. od Rouen, 26. od Paryża, dł. 18. 8. ſz. 49. 20. Inne tegoż im. m. znayduie ſię w Bray z zamkiem pięknym, o *m.* 6. od Andeli.

ELBLĄG, *Elbinga*, po Niem. *Elbing*, M. Pruſkie w Woi. Malborſkim, Anzeatyckie, iedno z 3. wiel. miaſt Pruſkich, handlowne, bogate, i ufortyfikowane, przyozdobione pięknemi manufakturami, kościołami katolickim i luterſkiemi, z zamkiem. Oſadą ieſt Lubecką, i zażywa prawa Lubeckiego. W ſprawach duchownych dependuie od Biſk. Warm. r. 1454. odpadło od Krzyżakow, r. 1626. i 1656. dobrowolnie poddało ſię Szwedom; przez pakta Bydgoſkie, r. 1657. okolicę Elbląſką zaſtawiła Rzplta Pol. Fryderykowi Elekt. Brandeburſkiemu w ſummie 400000. talarow, po śmierci Fryderyka ſyn iego obiął Elbląg, r. 1698. ale r. 1700. wrocił go Polakom, zrzekaiąc ſię prawa zaſtawnego, za co mu 300000. talarow obiecano, i dla pewności tey ſummy kleynoty ze ſkarbu Krolewſkiego dane mu wzaſtaw były, do ſummy tey przydać 50000. talarow, i niektore użyteczne kondycye przyrzekło ſamo miaſto Elbląg, co gdy do ſkutku nie przyſzło, lubo iuż na to podatek z młynow był ułożony, wziął Elektor okolicę Elbląſką, a przez traktat r. 1773. i Elbląg ſam pod panowanie Pruſkie przeſzedł, r. 1703. oblegany był od Szwedow, a r. 1710. dobyty od Moſkalow. Leży nad rz. Elbingą, w gruncie żyżnym, maiący podług Rączyńſkiego kamień agatowy, perły, dyamenty, rubiny, od Warſzawy *m.* 40. od Krolewca 14. od Gdańſka 10. dł. 37.40. ſz. 54. 12.

ELBINGERODE, m. w Xięſtwie Grubenhagen, nad rz. Badą *m.* 5. od Halberſtądtu, inne tegoż im. m. leży o *m.* 4. od Duderſtadtu.

ELBURG, *Elburgum*, m. Niderlandu w Geldryi, wzięte od Franc. 1672. *m.* 4. od Harlemy, dł. 13. 20. ſz. 52. 30.

ELCHA, *Illicum*, piękne m. Hiſz. w Walencyi, w mieyſcu obfituiącym w daktyle i wino, o *m.* 4. od Alikanty, dł. 17. 25. ſz. 38. 10.

ELCHINGEN, *Abbatia Elchengenſis*, Opac. Niem. w Szwabii, nad Dunayem, blizko Ulmy. Niedaleko od tego mieyſca ieſt moſt na Dunayu.

ELEKTORSTWO, *Electoratus*, zowie ſię kray Niem ktorego właściciel ma prawo głoſowania na Elekcyi Ceſarza. Elektorſtw rachuie ſię 9. 3. duchowne, a te ſą: Moguńckie, Trewirſkie, i Kolońſkie, 6. zaś świeckich; to ieſt, Czeſkie, Bawarſkie, Saſkie, Brandebur-

deburſkie, Palat: iHannowerſkie. Ze zaś r. 1777. Elektor Palatyńſki zoſtał dziedzicem Bawaryi, przeto teraz, dwa te tytuły Elektorſtwa, ieden tylko ſkładaią, a tak pięć tylko Elektorſtw świeckich liczy ſię.

ELEPHANT, *Elefanta*, czyli Słonia wyſep Indoſtanu, przy brzegach Malabaru, o *m.* 3. od wyſpy Bombayny; tak nazwany dla figury Słonia, ktory tu widzieć ſię daie wyrżnięty na ſkale, i tey wielkości, iak ſłoń prawdziwy. W tymże mieyſcu, widzieć ieſt konia kamiennego, tak dobrze udanego, iż za żywe poczytanoby go zwierzę; tudzież bałwochwalnią obok, ktorey ſtoi 40. poſągow ludzkich, wielkości olbrzymiey, i ſymmetryi przedziwney. Wſzyſtko to ieſt celem czci owych pogan.

ELEFANTINA, wyſep Egiptu wyż. uformowany od Nilu. Tu kończyły ſię granice Państwa Rzymſkiego, tu także Egypcyanie kończą ſwą żeglugę na Nilu.

ELGIN, *Elgia*, Elgina, M. Szkocyi puln. ſtol. Prow. Murray, ktora 1. na Parl. Dep. wyſyła. Leży nad rz. Loſſą *m.* 40. od Edymburga, 31. od Londynu, dł. 14. 45. ſz. 57. 45.

ELHAMMA, M. Affr. w Prowin. Trypolitańſkiey, blizko miaſta tego, znayduie ſię iezioro zwane, *Jezioro trędowatych*, przeto iż trądem zarażonych ulecza, dł. 28. 26. ſz. 34.

ELISABETHEMBURG, ob. Maydungen.

ELLENBOGEN, ob. Elnbogen.

ELLERENA, *Regiana*, m. Hiſzp. z port. w Eſtremadurze, *m.* 20. od Merydy. 2. od Sewilli, dł. 12. 45. ſz. 38. 8.

ELKAFIF, M. Azyi w Arabii ſzczęśliwey na brzegu zachodnim odnogi Perſkiey, z portem wygodnym, dł. 70. 40. ſz. 26. 6.

S. ELMA, zamek na wyſpie Malcie. Jeſt tegoż im. forteca w Perpinianie.

ELMEDIN, *Elmedina*, M. Afr. w Prow. Eſkuryi, w kraiu obfitym w boże, wino, i trzody.

ELMOHASKAR, M. Afr. w Krol. Algerſkim.

ELNBOGEN, albo Łokieć, *Lokta*, M. obronne Czeſkie w Cyr. tegoż im. nazywanym połacinie *Circulus Cubitanus*, ma Cytadellę, na przerwaney wyſokiey ſkale. Słowo *Ellenbogen* znaczy po naſzemu *Łokieć*, ponieważ to miaſto ma figurę łokcia czyli węgielnicy. Leży nad rz. Egrą *m.* 12. od Egry, 30. od Pragi, dł. 30. 26. ſz. 50. 20.

ELNE, *Elna*, m. Fr. w Ruſſylionie. Biſkupſtwo miaſta tego przenieſione zoſtało do Perpinianu. r. 1604. leży nad rz. Techą blizko morza śrzodziemnego, *m.* 2. od Perpinianu, dł. 20. 40. ſz. 42. 30.

ELOY, (Mont S.) Opac. Aug. *m.* 2. od Atrebaty.

S. ELOY-FONTAINE, Opac. Aug. o milę od *Chaunay*, czyni 6000. liwr. ob. Noyon.

ELPHIN, *Elphina*, M. Irl. w Hr. Roſkomońſkim, o 6. *m.* od Roſkomony, dł. 19. 20. ſz. 53. 56.

ELSE, *Olſus*, rz. Szląska, płynie po pod Jabłonkę; Cieſzyn, i wpada w Odrę bliſko Oderbergi.

ELSE. w Biſk. Paderboneńſkim, niedaleko miaſta Paderbony, zdaie ſię być tam, gdzie *Caſtrum aliſo*, ktore Generał Rzymſki *Druſus* zbudował, przy zeyściu ſię rz. Almy i Lippy.

ELSENOR, ob. Helſingor.

ELSFELT, M. Niem. nad rz. Weſerą, w Hr. Oldenburſkim, nal. do Xſtwa Holſztyńſkiego.

ELSTER, Elſztera rz. w Elektor. Saſkim, płynie przez Gerę i Zeitz, potym łączy ſię z Salą wyżey Merſeburga.

ELSTER Schwartz, *Eliſter niger*, Elſztera czarna, rz. w Luzacyi, bierze ſwoy początek blizko miaſta Kamieńca, płynie przez Elekt. Saſkie, i łączy ſię z Elbą,

blizko Wittemberga. M. Elſter leży przy iey uyściu *m*. 3. od Wittemberga, dł. 31. 20. ſz. 51. 28.

ELTEMAN, m. Biſk. Wurtzburſkiego, nad Menem *m*. 7. od Bambergi.

ELTEN, Opac. Panien katol. w Xſtwie Kliwii na wyſokiey górze fund. od Hr. Zutfanii, r. 968.

ELTOR, ob. Tor.

ELTZA, *Aulica*, m. Niem. w Biſk. Hildesheimſkim, nad rz. Leiną, między Hildesheimem i Hamelinem.

ELVAS, *Elva*, Elwa obronne M. Portugalii w Alentei z zamkiem mocnym. Hiſzpanie r. 1659. a Fr. 1706. prożno o dobycie miaſta tego kuſili ſię, ſtoi na wyſokiey górze nie daleko Gwadyany, *m*. 20. od Ewory, 40. od Lizbony, 5. od Badaioki, dł. 11. 6. ſz. 38. 44.

ELVANGEN, *Elvanga*, M. Niem. w Szwabii, z Kapitułą, ktorey Proboſzcz ieſt Opatem, Xiążęciem Imperii i Panem miaſta, leży nad rz. Jaxtą 6. *m*. od Halli, 10. od Anſpachu, dł. 28. 53. ſz. 49. 2.

ELY, *Helia*, M. Biſk. w Angl. *m*. 5. od Kambrydgi, dł. 17. 35. ſz. 52. 20.

EMBDEN, albo EMDEN, *Embda Emetha*, piękne i obronne M. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim; ſtoł. Hr. tegoż im. inaczey zwanego *Ooſt-Friſia*, czyli Zachodnia Fryzya, z Portem wygodnym. Przedtym zoſtawało w protekcyi Prowincyi ſkonfederowanych, ktore r. 1744. uſtąpiły go Krol. Pruſkiemu za pewną pieniężną ſummę. Leży nad rz. Emſą, blizko morza, *m*. 10. od Groningi, 18. od Oldemburga, dł. 24. 38. ſz. 53. 20.

EMBOLI, *Amphipolis*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, ma Arcy-Biſk. Greckiego, leży nad rz. Stromony, *m*. 6 od Teſſaloniki, dł. 41. 38. ſz. 40. 55.

EMBRUN, albo AMBRUN, *Ebrodunum*, M. znaczne Fr. w Delfinacie z Arcy-Biſk. ktorego Katedra ieſt dziwnie wſpaniała, leży blizko rz. *Durance* na ſpadziſtey ſkale, *m*. 8. od Grenobli, 14. od Digne, 18. od Senezy, 146 od Paryża, dł. 24. 9. ſz. 44. 34.

EMBS, m. w Weterrawii blizko Naſſau, ma pięcioro łazien, z ktorych dwie ze źrzodłem nal. do Landgrafa Darmſztadſkiego, inne zaś 3. do Domu Naſſau-Dietz. Każdy z nich ma tu ſwoy pałac.

EMEZA, albo HEMZA, *Emiſa* dawne M. Azyatyckie w Syryi nad rz. Orontą *m*. 10. od Hamy. Wiele tu widzieć ſię daie zabytkow ſtarożytności, co ieſt dowodem, iż przedtym było piękne i wſpaniałe to miaſto.

S. EMILLON, m. Fr. w Powiecie Burdegali, *m*. 2. od Liburny, w okolicach wyśmienite maią wina.

EMMELEY, *Emelia*, m. Irl. w Hr. Tipperari, *m*. 8. od Kashelu.

S. EMERAN, *Abbatia Sancti Emerani*, ſławne Opac Bened. w Ratyzbonie: tak nazwane od S. Emmeryana Biſk. Ratyzbońſkiego. Ceſarz Arnolf z ſynem ſwoim w tem Opac. ieſt pogrzebiony.

EMMERIK, *Emmericum*, Emeryk wielkie, bogate, obronne i piękne M. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim, w Xſtwie Kliwii. Franc. opanowali go byli r. 1672. a 1673. Elekt. Brandeburſkiemu powrocili, przy ktorym dotąd zoſtaie. Leży nad Renem o *m*. 3. od Kliwii, 8. od Nimegi, dł. 23. 56. ſz. 51. 49.

EMUI, ſławny Port Chińſki w Prow. Tokienie, przy ktorym Ceſarz mocny utrzymuie garnizon. Wielki tu zewſząd prowadzą handel; lecz cudzoziemcy na wielkiey mieć ſię muſzą oſtrożności, aby oſzukanemi nie zoſtali; handel bowiem w tym mieyſcu iak wielki ieſt, tak z większą nierownie odprawuie ſię trudnością, z przyczyny nie łatwości w znalezieniu poręki na pienią-

dze, ktore za towary swoie muszą borgować kupcom mieyscowym. dł. 136. 40. sz. 24. 30.

EMPOLI, *Empolia*, m. w Toskanii nad rz. Arną, *m.* 7. od Florencyi, 11. od Pizy.

EMS, *Amasus*, rz. Niem. wypływa z Hr. Lippońskiego, płynie przez Oost-Fryzyą i wpada w morze przy Embdenie. Daie nazwisko Powiatowi Bisk. Monasterskiego.

EMO, *Emza*, m. Niem. w Szwabii, *m.* 3. od Bergentzy, stoł. Hr. Emenskiego, albo Hohen-Ems, ktore iest wolne i niezależące od Cesarza.

ENCAUSSE, wieś Fr. w Hr. Komeneńskim, *m.* 4. od S. Bertrand, znaczna wodami mineralnemi.

ENCHUYSE, *Enchusa*, M. w Holl. pułnocney, nie tak iak przedtym handlowne, z przyczyny, iż piaski coraz bardziey port iego zamulaią. Tu urodził się Ruard Tapper, *m.* 3. od Horn, 7. od Staveren. 10. od Amsterdamu. dł. 22. 55. sz. 52. 59.

ENDING, M. Szwabii w Bryzgawii, o 3. *m.* od Fryburga, nal. do domu Austr. przedtym było wolne i Cesarskie.

S. ENEMIE, m. Fr. w Gwedan. *m.* 5. od Mende.

ENGADIN, Dolina Szwaycarska w Kraiu Gryzonow. Dzieli się na wyż. i niż. graniczy z Tyrolem.

ENGELBERG, Opać. Bened. fund. r. 1125. w Kant. Unterwaldskim, *m.* 3 od Altorfu.

ENGERN, *Angria*, m. Hr. Rawensberskiego, przedtym stoł. Xięstwa Engern. i Westfalii Saskiey. Wittykind wielki tu mieszkał, i tu iest pogrzebiony. Kapituła ktorą fundował, przeniesiona zostala do Herfordu r. 1414.

ENGHIEN, albo ANGUIEN, *Engyum*, M. bogate w Niderlandzie, *m.* 6. od Bruxelli. dł. 21. 40. sz. 50. 40. Tytuł Xięstwa Enghieńskiego był przeniesiony do Montmorancy.

ENGIA, *Ægina*, M. Greckie na wyspie tegoż im. długiey *m.* 5. szerokiey *m.* 3. przy Golfie Engineńskim, *m.* 10. od Aten. dł. 41. 44. sz. 37. 45.

ENGLESQUEVILLE, m. Fr. w Norm. 6. *m.* od Arques. Inne tegoż im. w Norm.

ENGOLIZMENSKI Pow. ob. Angoumois.

ENISKILLING, m. obronne Irlandyi, w Hr. Fermanagh. Wysyła 1. Dep. na Parl. Leży nad iezioorem Earną, *m.* 15. od Armaghu. dł. 9. 55. sz. 54. 18.

ENNIS, m. Irl. w Hr. Klareńskim, wysyła na Parl. Deput.

ENNISGORTY, m. Irl. w Hr. Wexfortskim. 1. Dep. posyła na Parl. dł. 11. 2. sz. 52. 30.

ENNISLEAQUE, m. Irl. w Hr. Kilkenny, posyła na Parl. Deput.

ENO, albo ENOS, *Ænos*, m. Turcyi Europ. w Romanii, bliskie odnogi tegoż im. z Arcy Bisk. Greckim, o *m.* 50. od Konstantynopola. dł 43. 50. sz. 40. 46.

ENS, Ensia, M. obronne Niem. w wyż. Austryi, z tyt. X. Leży przy zeyściu się Dunaiu i Ensy (*Anasus*, *Anisus*) rzeki, ktora wypływa z gór Saltzburgskich. Ma dobry Arsenał. Leży o *m.* 5. od Lintzu, 36. od Wiednia. dł. 32. 22. sz. 48. 12.

ENSISHEIM, *Ensishenum*, M. Fr. w wyż. Alsacyi, *m.* 4. od Mulhausen, 18. od Strazburga, 99. od Paryża. dł. 25. 1.' 55." sz. 47. 52.' 2."

ENSKIRKEN, m. Niem. w Westfalii, w X. Juliaceńskim, *m.* 4. od Juliaku. dł. 25. 1.' 55." sz. 47. 52.

ENTRAIQUES, *Inter aquas*, m. Fr. w Hr. Rouergue, *m.* 6. od Aurylaku, ma tyt. Hr.

ENTRAINS, ob. Antrain.

ENTRASNE, m. Fr. w Xstwie Andegaweńskim, *m.* 2. od Lawali.

ENTRE-DUERO-E-MINHO, Prow. Port. długa *m.* 18. szeroka tyleż. Kray bardzo bogaty i żyżny. Braga iey M. S.

ENTREVAUX, *Intervalles*,

m. Fr. w Prowancyi, nad rz. Warą blizko Glandeves. dł. 24. 46. ſz. 44. 1.

ENTSHEIM, blizko Strazburga, gdzie General Turenniuſz zbił X. Lotaryńſkiego r. 1674.

ENVERMEU, *Anvermodium*, m. Fr. w Normandyi nad rz. *Eaune*, *m.* 2. od Argues.

S. ENY, m. Fr. w Normandyi, 3. *m.* od Karentany.

EO, rz. Hiſzp. w Gallicyi, daie nazwiſko miaſtu Ribadeo.

EPAIGNE, m. Fr. w Normandyi, *m.* 2. od Pontaudemery.

EPARRES, m. Fr. w Delfinacie.

EPERIES, *Eperiæ*, Preſzow. M. wyż. Węgier, ſtoł. Hr. Sarozkiego, ſł. iarmarkami i zupami ſolnemi. Wzięte było od Rokoſzanow r. 1682. ktorzy tu od Generała Schulza, zbici, i miaſto dobyte było. r. 1685. opanowali go powtornie rokoſzanie r. 1704. ale od woyſk Ceſarſkich odebrane zoſtało 1707. Twierdze Preſzowa z wyroku Jozefa II. Ceſ. r. 1782. zwalone ſą. Jeſt nad rz. Tarzą od Koſzyc na poln. *m.* 8. od Lwowa *m.* Pol. 45. od Dukli 14. od Lewoczy 7. od Preſzburga 47. dł. 38. 36. ſz. 48. 50.

EPERNAY, ob. Eſpernay.

EPFIG, m. Alſacyi, *m.* 2. od Benfeldu.

EPHESUS, Efez, albo *Alaſaluk*, dawne i znaczne M. Turcyi Azyatyckiey w Natolii. Miaſto to przedtym tak ſławne, teraz naynędznieyſzą ſtało ſię wioſką, nie widzieć w nim nic, tylko ruiny, i ſmutne dawnego blaſku zabytki. Tu odprawiło ſię Concilium Generalne r. 431. wcale rożne od owey ſchadzki r. 449. znaiomey pod imieniem rozboiu Efezyńſkiego, na ktorym wielu Biſkupow Katol. zezwoliło przez boiaźń na złożenie S. Flawiana, głownego Eutychyanow nieprzyiaciela. Leży przy odnodze tegoż im. o *m.* 20. od Smirny. dł. 45. 8. ſz. 37. 58.

EPINAY, Margr. Fr. w Brytanii, o *m.* 1. od Witry.

EPINOIS, m. Fr. w Artezyi z tyt. X. *m.* 3. od Lilli, 3. od Duaku.

EPIR, *Epirus*, Prow. Turcyi Europ. gran. na poln. z Albanią, na w. z Teſſalią, na połud. z Achayą, na z. z morzem Greckim. Nazywa ſię *Nowym Epirem*, aby uczynić rożnicę między tym Kraiem, ktory dawni Epirem mianowali. Amurat II. Ceſarz Turecki wypędziwſzy Lenarda dzikiego deſpotę, obrocił Kray ten w Prow. Turecką, wyiąwſzy Pargę, ktora do Wenetow nal. Dzieli ſię na 2. części, Chimerę czyli Karnią i Artę, w ktorey S. Jamina ieſt M. S.

EPOISSES, m. Fr. z tyt. Marg. 3. *m.* od Semuru.

EPPINGEN, M. Niem. w Palatynacie Reńſkim z zamkiem nad rz. Elſatzą, *m.* 7. od Filipsburga, 6. od Hailbrony. dł. 27. 34. ſz. 49. 12.

EPSOM, wieś Angielſka w Surrey, *m.* 7. od Londynu, ma wody mineralne z ktorych wyciągaią ſol, zwaną Epſomką.

EPSTEIN, m. Niem. w Wetterawii, o 6. *m.* od Frankfortu nad Menem, w okolicach znayduią ſię rudy żelazne, tudzież połowiaią ſię oſtrzygi i raki ſmaczne.

EPTA, rz. w Normandyi, bierze ſwoy początek bliſko Bernay i łączy ſię z Sekwaną wyżey Wernony.

EPTERNACH, ob. Echteren.

S. EPURE, Opac. Fr. Bened. w Touli, wynoſi 8000. liwrow.

ERAUT, *Araura*, rz. Fr. w Langwedocyi, bierze ſwoy początek w Sewenneńſkich gorach, wpada w morze śrzodziemne.

ERKELENS, *Herculanum*, dawne M. X. Juliaceńſkiego, o *m.* 1. od Roery. Francuzi twierdze iego zburzyli r. 1674. dł. 24. 8. ſz. 51. 6.

ERDING, ob. Aerding.

EREKLI, albo BENDEREKLI, M. Turcyi Azyat. z zamkiem i portem wygodnym, przy morzu czar-

nym, *m.* 60. od Konstantynopolu, 15. od Sakaryi. Zbudowane iest na rozwalinach dawney Heraklei.

EREKLI, *Archelais*, m. Turcyi Azyat. w Karamanii, o 35. *m.* od Kogni, obfituie w zboże i owoce.

ERFORT, albo ERFURT, wielkie, ludne, obronne i bogate M. S. Turyngii wyż. w Niem. z Akademią fund. r. 1392. Przedtym Cesarskie, lecz od r. 1664. nal. do Elekt. Moguncкiego, leży nad rz. Gerą, o *m.* 12. od Mulhauzen, 8. od Weimaru. dł. 28. 55. sz. 51. 4.

ERGUEL, zamek i Kray nie wiel. Bisk. Bazyleyskiego.

ERIE, iezioro Kanady, 300. *m.* maiące obwodu.

ERINI, ob. Santorin.

ERISSO, *Achantus*, M. Turcyi Europ. w Macedonii z portem i Bisk.

ERYWAN, albo CHIRWAN, *Revanum*, M. Azyi, stoł. Armenii Perskiey, ma Patryarchę Ormiańskiego, i wino przednie. Leży blizko ieziora tegoż im. Chazefi Krol Perski zdobył go na Turkach. r. 1769. bezskutecznie od Moskwy podczas woyny z Turkami oblężone było. Leży nad rz. Zengwią, o 42. *m.* od Astabaty, 80. od Erzerom. dł. 63. 15. sz. 40. 20.

ERLACH, m. Szwaycarskie w Kant. Berneńskim nad iezіorem Bienne. Są w Austryi niż. włości tegoż. im.

ERLACH, zamek i wieś w Frankonii. Zamek nal. do Xstwa Schwartzembergskiego.

ERLANG, m. Niem. w cyr. Frankonii w dystrykcie Neustadskim, nad Reignitzą, o *m.* 6. od Norymbergi, 10. od Bambergi, nal. do Margrabi *de Bareuth*, ktory blizko Erlangi kazał wystawić nowe miasto dla zbiegłych Francuzow, nazywaią go nowy Erlang, albo Chrystyan-Erlang, od imienia fundatora swego Chrystyana. Margrabia Fryderyk przeniosł do Chrystyan-Erlangi, Akademią z Bareuth. dł. 28. 42. sz. 49. 38.

ERLAUT, ob. Agria.

ERMELAND, ob. Warmia.

ERMENONVILLE, M. Fr. z tyt. Vice-Hr. o 2. *m.* od Senlis. W roskosznych mieysca tego ogrodach, pogrzebiony był *J. J. Rousseau*, dnia 4. Lipca, r. 1778. ob. Armenonville.

ERNEE, *Ernacum*, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, przy pograniczu Brytannii, nad rz. tegoż im. 5. *m.* od Mayenny.

ERPACH, *Erpachum*, m. Frankonii, i Hr. *Imperii*, położone między Elekt. Moguncкim, i niż. Palatynatem, długie *m.* 12. szerokie *m.* 8. Religia Luterska panuiąca; samo miasto leży o *m.* 9. od Heidelbergi. dł. 27. 42. sz. 48. 23.

ERTZGEBURG, imie iednego cyr. w Elekt. Saskim, gdzie są bogate minery Freybergskie.

ERTCHOT, ob. Aerschot.

ERVY, m. Fr. *m.* 3. od S. Florentin.

ERZEROM, *Aziris*, wielkie i obronne M. Turcyi Azyat. nad Eufratem z Bisk. Ormiańskim i Greckim, rządzone iest od Beglerbeya. Wina ma naygorsze; handel tego miasta zawisł na futrach; grunta ma urodzayne. Leży o *m.* 35. od morza, 80. od granic Perskich. dł. 57. 50. sz. 39. 56. 35."

ESCALE-DIEU, Opac. Cyst. *m.* 4. od Tarbes, czyni 1600. liwr.

ESCALONA, m. Hiszp. w nowey Kastylii, z tyt. X. nad rz. Albercha, o *m.* 16. od Madrytu, 9. od Toledo.

ESCATALENS, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 2. od Montauban.

ESCAUT, *Scaldis*, Skalda, iedna z nayznacznieyszych rzek Niderlandu, bierze swoy początek w Pow. *Vermendois*, płynie przez Flandryą, a o *m.* kilka przed fortecą Lillą, na dwa dzieli się koryta, iednym płynie blizko Berg op-zoom, i nazywa się Skaldą wschodnią, dru-

gim przez Flessyngę, i zowie się Skaldą zachodnią; wpada w morze Niem. spławną być zaczyna przy Walencyi.

ESCHALIS, Opac. Fr. Cystr. *m.* 4 od Joigny, czyni 5500. liwr.

ESCHWEGA, nad rz. Werną, *m.* 11. od Kasselu, iest piękne M. niż. Hassyi, blizko niego znayduie się góra *Weisner* zwana, w ktorey rzadkie nader znayduią się zioła, i węgle kamienne.

ESCOMMY, m. Fr. w Cenomańskim Pow. *m.* 4. od Mans.

ESCOT, źrzodło wody mineralney, w dolinie Aspie w Bearnie, *m.* 2. od Olerony.

ESCOUEN, m. Fr. z pięknym zamkiem, o 4. *m.* od Paryża.

ESCOUSSON, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Kastry.

ESCURIA, Eskurya, Prow. Afr. w Krol. Marokańskim.

ESCUREY, ob. Ecurey.

ESCURIAL, *Scoriale*, Eskuryal, wieś z sławnym Klasztorem w nowey Kastylii w Hiszp. zbudowanym od Filipa II. r. 1563. na pamiątkę odniesionego nad Fr. zwycięstwa przy *Saint - Quentin.* W Klasztorze znayduie się Biblioteka 130000. książek obeymuiąca, tudzież mieszkanie dla Krola i Dworu Krolewskiego, okien w nim liczą 1140. Klasztor sam oddany był Hieronimitanom, ktorzy w nim 200. żywią Mnichow. Kościoł iest na wzor Kościoła S. Piotra w Rzymie, w figurę kraty, na ktorey był pieczony S. Wawrzyniec, i na ktorego cześć ta poświęcona budowla. Leży nad rz. Gwadarą o *m.* 10. od Segowii, 6. od Madrytu. dł. 14. sz. 40. 35.

ESCUROLLES, *Scorialæ*, m. w Burbońskiey Prow. *m.* 2. od Ganaty.

ESSENS, M. Ost-Fryzyi, *m.* 2. od Aurich. Oyczyzna Hulzemana i Brenneysena.

ESTFARAIN, M. Azyi w Prow. Korazanie, sławne wielką liczbą znamienitych Pisarzow, ktorych wydało. Leży o *m.* 3. od Afterbaty. dł. 73. 58. sz. 36. 48.

ESGREVILLE, m. Fr. *m.* 3. od Nemurs.

ESKIMOWIE, dziki Narod Amer. połn. w ziemi Labradora. Są to naydziksi ludzie, i iedni tylko między Narodami Amerykańskiemi, ktorych uswoić niepodobna; każdey czasu pory okrywaią się dobrze, mięso surowe iedzą. Duńczykowie pierwsi ten Narod odkryli.

ESLINGEN, *Eslinga*, Ezlinga, znaczne M. Niem. w cyr. Szwabskim, w X. Wirtemberskim, wolne i imperialne, zostaie pod protekcyą X. Wirtemberskiego; sławne zwycięstwem odniesionym przez Ludwika Bawarskiego, nad Fryderykiem Austr. Obywatele Eslingi maią prawo następstwa we Fr. od r. 1770. Leży nad rz. Nekrą, o *m.* 10. od Tubingi, 2. od Studgardy, 16. od Ulmy. dł. 27. 50. sz. 48. 40.

ESMOUTIER, m. Fr. *m.* 7. od Lemowiki.

ESNEVAL, Baronia Fr. w Normandyi, o 4. *m.* od Rotomagu.

ESPAGNAC, M. Langwedocyi, *m.* 4. od Mendy.

ESPAIN, M. Fr. w Turonii, *m.* 5. od Chinon.

ESPAU, Opac. Fr. fund. 1229. *m.* 1. od Mans zakonu Cyster. czyni 4000. liwrow.

ESPERAZAN, M. Langwedocyi, *m.* 2. od Arlety.

ESPERNAY, *Spernacum*, dawne i piękne M. Fr. w Szampanii z Opac. August. czyniącym 4500. liwrow. Henryk IV. dobył miasta tego r. 1592. po wytrzymanym długim odporze, gdzie Marszalek Biron był zabity. Okolice miasta są dziwnie miłe i obfite w wino, leży nad rz. Marną, o 7. *m.* od Chalons, 6. od Reims, 29. od Paryża. dł. 21. 46. sz. 49. 2.

ESPERNON, *Sparno*, m. Fr. nad rz. Guessą, *m.* 5. od Karnuty, 2. od Maintenon.

ESPINAL, *Spinalium*, zna-

czne M. Lotaryngii, blizko góry *Vosge* zwaney, z Opac. Kanoniczek, ktore dyftyngwowane tylko między fobą umieszczaią Panny, sławne przedniemi papierniami, w okolicach iego znayduiącemi się. r. 1670. od Marszałka *de Crequi* dobyte było. Leży nad Mozellą, *m.* 4. od Remiremont, 14. od Nancy. dł. 24. 14. fz. 48. 22.

ESPINOSA, dwa m. Hiszp. iedno w Biskai o *m.* 6. od Santyllany, drugie w starey Kastylii, *m.* 9. od pierwszego.

ESPLESIERS, w Pikardyi, o 5. *m.* od Ambianu. *Espoey*, w Bearnie, o 3. *m.* od Pau. *Espondbillan*, w Langwedocyi, 3. *m.* od Besiers, są małe miasta Fr.

ESSARS, Kraina Fr. w Normandyi z obronnym zamkiem, *m.* 1. od Conches, 4. od Ebroiki, ob. *Avrilly*.

ESSARTZ, m. Fr. w Piktawii, *m.* 4. od Mauleon, ma tyt. Baronii.

ESSEK, *Mursa*, znaczne i handlowne M. Węgier. w Sklawonii w Hr. Werraszeńskim, z zamkiem obronnym. Przy mieście tym znaydował się most drewniany, 8565. stop długi a 17. szeroki, zbudowany od Turkow, a od Węgrow r. 1685. do szczętu spalony. Ulice miasta drzewami wysadzone. Woyska Ces. zdobyły go na Turkach r. 1687. i dotąd przy Domu Austr. zostaie. Leży nad rz. Drawą, o 36. *m.* od Belgradu, 45. od Budy, 70. od Wiednia. dł. 36. 30. fz. 45. 36.

ESSEN, *Essendia*, M. Ces. Niem. w cyr. Westfalskim, na pograniczu X. Kliwii. Jest rządzone od Senatu złożonego z Protestantow; sławne fabrykami pałaszow, szpad i inney broni. Blizko miasta tego znayduie się Opac. Panien Bened. ktorego Xieni dependuie od samego Imperium, i znaczne posiada włości, *m.* 4. od Duisburga, 6. od Dorstein. dł. 24. 42. fz. 51. 25.

ESSEN, m. Bisk. Osnabrückiego, niedaleko Rawensbergi, znaczny handel prowadzi wełną.

ESSEQUIBO, Essekwiba, znaczna rz. Amer. połud. w Guyanie Hollenderskiey, o 40. *m.* od Surinamu. Na iey brzegach mieszkaią ludzie dzicy, ktorzy są wielcy piiacy, tak męszczyzny iako i kobiety noszą się nago. Hollendrzy maią tu swoie stanowiska.

ESSEX, *Icenorum Regio*, Prow. Nadmorska Angiel. z tyt. Hr. na połnoc Tamizy, ma na 50. *m.* obwodu, zawiera ziemi na 1240000. łanow. Wysyła 2. Dep. na Parl. Obfituie w zboże zwierzynę i szafran, oblana iest wielą bardzo rybnemi rzekami. Kolchester iey M. S.

ESSEY, Opac. Bened. we Fr. blizko *Villeneuve*, czyni 1800. liwrow; iest tegoż im. m. w Normandyi, *m.* 2. od Seezy.

ESSONE, m. Fr. o *m.* 7. od Paryża.

ESSONNE, rz. Fr. ktora o *m.* 1. od *Villeroy* wpada w Sekwanę, wody iey koniom są mocno szkodliwe.

ESSOYE, m. Fr. w Szampanii, o 5. *m.* od Baru nad Albą.

EST, termin geograficzny, znaczy punkt kardynalny Horyzontu, pospolicie wschod.

ESTAFORT, ob. Astafort.

ESTAGEL, w Russylionie, o 4. *m.* od Perpinianu.

ESTAGNAC, w Angulemskim Pow. *m.* 11. od Angulemy. *Estain*, o 6. *m.* od Werdunu. *Estaing*, o 6. *m.* od Rhodez, są m. Fr.

ESTAIRE, m. Niderlandu nad rz. Lis, na pograniczu Artezyi, między Morwillą i Armantyerą, o *m.* 5. od Lilli.

ESTAMPES, *Stampæ*, znaczne M. Fr. w Pow. *Beauce*, z tyt. X. Wiele w tym mieście odprawiło się koncyliow Prowincyalnych, i iedno Nacyonalne. Leży nad rz. tegoż im. w Kraiu urodzaynym; sławne wielkim handlem rakow połowem, *m.* 12. od Karnuty, 14. od Orleanu, 13. od Paryża. dł. 14. 48. fz. 48. 25.

ESTANG, m. Fr. w Armaniackim Pow. *m.* 4. od Aire.

ESTAPLES, *Stapulæ*, M. Fr. nadmorſkie w Pikardyi, nie ieſt tak znaczne iak przedtym, leży przy uyściu rzeki Canche, *m.* 4. od Bolonii, 49. od Paryża. dł. 18. 16. ſz. 50. 30.' 44."

ESTAPO, obr. M. Ameryki w nowey Hiſzpanii, mieſzkane od Hiſzpanow i Indyanow, *m.* 12. od uyścia rz. Tabaſko. dł. 273. 40. ſz. 17. 50.

ESTARAC, ob. Aſtarak.

ESTARKO, *Starcum*, dawne M. Perſkie w Farſyſtanie, w Kraiu obfitym w wino i daktele, czym znaczny prowadzi handel, *m.* 12. od Schiras.

ESTATS, Eſtaty, Wyſpy, ieſt ich 3. iedna na morzu lodowatym blizko Moſkwy, i do niey nal. druga przy cieśninie morſkiey, trzecia przy ziemi Jeſſo.

ESTAVAYER, piękne M. Szwaycarſkie w Kant. Fryburſkim, z obr. zamkiem przy brzegu wſchodnim ieziora Neuchatel. dł. 24. 30. ſz. 46. 46.

ESTE, *Ateſta*, Eſta, m. Wł. w Stanie Weneckim, *m.* 8. od Padwy, 8. od Wincencyi. dł. 29. 15. ſz. 45. 15. Ztąd dom wyſzedł Ateſtyńſki, panuiący w Modenie.

ESTELLA, *Stella*, m. Biſk. w Hiſzp. w Krol. Nawarry. nad rz. Egą, *m.* 6. od Pampeluny, 10. od Kalahorry. dł. 15. 50. ſz. 42. 25.

ESTEPA, *Aſtapa*, m. Hiſzp. w Andaluzyi, 6. *m.* od Eciia, 25. od Malagi. dł. 13. 25. ſz. 37. 10.

ESTERP, ob. Leſterp.

ESTEVAN-DE-GORMAS, M. Hiſzp. w nowey Kaſtylii z tyt. Hr. niedaleko rz. Duero, *m.* 26. od Madrytu.

ESTIOLLES, m. Fr. 6. *m.* od Paryża.

ESTISSAC, m. Fr. o *m.* 1. od Mucidary, 6. od Burdegali, ma tyt. Xſtwa.

ESTIVAL, *Stivagium*, Opac. Premonſtrat. w Lotaryngii, *m.* 3. od Dié, przedtym miało Juryzdykcyą *quaſi epiſcopalem*, ale ſię iey zrzekło 1777. gdy ſię przenioſło do Biſkupſtwa *de S. Dié.*

ESTIVAL, *Æſtivalum*, Opac. Bened. fund. 1109. *m.* 9. od Mans.

ESTONIA, Prow. Państwa Roſſyiſkiego na wſchod morza Baltyckiego, graniczy na w. z Ingryą, na polud. z Inflantami, na połn. z odnogą Findlandzką, ma tyt. Xſtwa. Dzieli ſię na 5. Dyecezyi, a te ſą *Alentaki*, *Virri*, *Harri*, *Viki* i *Jerwi*, nal. do Roſſyi przez traktat Neuſtadſki.

ESTOTILAND, ob. Bretagne nouvelle.

ESTOUTEVILLE, m. Fr. w Norm. *m.* 4. od Kalidobeku; inne tegoż im. o 5. *m.* od Rotomagu.

ESTREMADURA HISZPANSKA, Prow. Hiſzp. długa *m.* 70. ſz. 40. graniczy na połn. z Krol. Legiońſkim i ſtarą Kaſtylią, na w. z nową Kaſtylią, na polud. z Andaluzyą, na z. z Portugallą. Obfituie w zboże, wino, owoce &c. Powietrze ma niezdrowe dla obcych, dla zbytniego gorąca. Mieſzkańcy miani ſą za ludzi niepolerownych, ale w rzeczy ſamey ſą ſzczerzy, mocni, i odważni. Ta Prow. ſkłada w rzeczy ſamey część Kaſtylii nowey.

ESTREMADURA PORTUGALSKA, *Eſtremadura Luſitanica*, Prow. Portugal. między Beirą, morzem Atlantyckim, i Allenteią ku uyściu rz. Tagu. Obfituie w wino, oliwę przednią, miod i pomarańcze. W tey to Prow. one nayprzod ſzczepione być poczęły, gdy tu z Chin przywiezione były. Dzieli ſię na 5. ziemi: Setuwalią, Atangwerę, Santarenę, Leirię, i Tomarę. Lizbona ieſt iey M. S.

ESTRECHY, *Hripaniacum*, m. Fr. *m.* 2. od Etampes, inne *m.* 5. na w. od Bituryki.

ESTREE, Opac. Fr. o *m.* 1. od Dreux, w ktorym po przyłączeniu iego do Biſk. Kwebeckiego oſadzono

no mnifzki. *Eftrée* zaś Xftwo, toż ieft co *Coeuvre*.

ESTREMOS, lub EXTREMOS, *Extrema*, m. Portug. w Alentei z dawnym zamkiem, pamiętne zwycięztwem Hrabiego Schomberg nad Hifzp. r. 1663. Jeft nad rz. Terrą, ktora wpada do Tagu o *m.* 15. na z. od Badaiozy, 30. na w. od Lizbony. dł. 10. 46. fz. 38. 44.

ESTREPAGNY, m. i Baronia Fr. *m.* 3. od Gifors.

ESTRUN, Opac. Bened. *m.* 1. od Atrebaty.

ESTURWA, *Efluguа*, Prowincya Biledurgerydu w Afr. mieszkana od Berebetów.

ESURE, m. Fr. w Turonii blizko rz. Indru, *m.* 3. na połd. od Tours.

ETAIN, *Stagnum*, m. Fr. w Lotaryngii, *m.* 6. na połn. ku w. od Werdunu.

ETANCHES, *Stagnum*, Opactwo Fr. Cyfter. w Lotaryngii, *m.* 1. od *Neufchateau*.

ETATS-GENERAUX, ob. Hollandya.

ETATS-UNIS, ob. Stany ziednoczone Amerykańfkie.

ETHIOPIA, kray Murzynow, wielka Prow. Afryki; ma na w. morze czerwone, na połn. Egipt i Nubią, na południe Kafreryą, na z. Kongo. Dla piaskow, wielości gadu, i upałow, ani ieft żyżny, ani ofiadły. Miał dawniey Krolow własnych. Teraz zawiera rożne narody, i Państwa fwemi fzczegulnemi prawami i zwyczaiami fię rządzące. Nil i Niger tu fwe maią źrzodła. Dzikość zwyczaiu handlowania ludźmi, niemały Narodom Europ. maiącym fwe dzierżawy w Afryce, przedażą niewolnikow Murzynow bawiącym fię, czyni odbyt. Ob. Abiffynia.

S. ETIENNE, *Fanum S. Stephani*, lub *Furania*, S. Stefana, znaczne M. Fr. w Pow. Forez, zalecone fabrykami fztuk żelaznych i ftalowych, do ktorych hartowania tuż płynący potok *Furens* bardzo im ieft wygodny, o *m.* 12. na połd. ku z. od Lugdunu, 110. od Paryża. dł. 22. fz. 45. 22. Jeft mieyfc innych we Franc. mniey znacznych tegoż im. wiele.

S. ETIENNE D'ARGENTON, m. Fr. blizko Argentony z tyt. Margrabftwa.

S. ETIENNE, ieft Opac. F. Bened. w *Caen*, czyni 40000. liwr.

ETLINGEN, dawne M. Niem. z grodem w Szwabii, nal. do Margrab. Badeńfkiego, pamiętne urodzeniem ft. Irenika. Jeft między Pfortzheimem, i Rafztadtem, o *m.* 4. od obydwoch, dł. 27. 6. fz. 48. 55.

ETNA, lub ETHNA, naywżfza góra w Sycylii zwana także Gibel, fławna wybuchaniem ognia wraz z kamieńmi, popiołem, i rożnemi gruzami, ktoremi okolice na milę w koło zafypuie. Okolice iednak fą żyżne, maią winnice i paftwifka dobre, lafy fofnowe, iodłowe &c. ale wierzch okryty ieft popiołem miałkim, i kamieniami dziurkowatemi. W śrzodku ieft otwor czyli rozpadlina przepaści niezmierney, zwana od dawnych naturaliftow *Crater Aetnae*. Góra ta bardzo wielkich była pożarow przyczyną. Wybuchanie iey w wieku tym iuż nie co uftawa.

ETOILE, *Stella*, m. Fr. w Delfinacie *m.* 2. od Walencyi. Tegoż im. Opac. Cyfter. *m.* 6. od Poitiers, ktore czyni 3600. liwr.

ETON, ob. Eaton.

ETSCHLAND, *Athefinus ager*, Etzlandia, kraina Niem. w Hr. Tyrolfkim położona w okolicach rz. Adygi.

ETTAL, klafztor z Akademią Benedyktynow nad rz. Ammerą w Niem. w Bawaryi wyż. w Regencyi Munichu.

ETRURIA, kray Wł. teraz zwany Tofkania.

ETTINGEN, wieś Niem. ob.

Dettingen.

EU, *Auga*, znaczne M. Fr. w Normandyi wyż. z zamkiem pięknym. Ma tyt. Hr. Parostwa. Handel iego zależy na ſarzach i koronkach. Jeſt tu Opac. Kanon. Regul. czyniące 6000. liwr. Leży nad rz. Brelą, *m.* 6. na połn. ku w. od Dieppy, 5. na połd. ku z. od Abbewilli, 38. od Paryżą, dł. 19. 5. ſz. 50. 2.

EVAUX, m. Fr. w Pow. *Combraille.*

EVESHAN, m. Angiel. handlowne, w Hr. Worceſterſkim; ieſt nad rz. Awoną, wyſyła 2. Deput. na Parl. Oyczyzna Hugona czarnego. (*Atratus*) od Worceſteru na połd. ku w. *m.* 6. dł. 15. 44. ſz. 52. 10.

EUBEA, wyſpa, teraz ſię zowie Negrepont.

EUGUBIO, ob. Gubia.

EVIAN, *Aguianum*, m. Sabaudyi w Xſtwie Szablańſkim nad iez. Genewenſkim, o *m.* 9. od Genewy. 4. od Lauzanny.

EWIKSZTA, rz. w Inflanciech, ktora przed odpadnieniem całych Inflant od Polſki, ſtanowiła granice między Inflantami Polſkiemi i Moſkiewſkiemi. Wpada w Dźwinę.

EVOLI, m. Wł. w Krol. Neapolitańſkim w Pryncypacie z tyt. Xſt.wa, *m.* 7. na w. od Salerny.

EVORA, *Ebora*, znaczne M. Portugalſkie ſtoł. Alentey, z Arcy-Biſk. erygowanym od Pawła III. r. 1540. i Akad. fund. od Kardynała Henryka, ktory potym był Krolem Portug. Kaſtylliyczykowie zdobyli byli Eworę, r. 1663. ale wkrotce od Portugal. wypędzeni ztąd byli. Jeſt w piękney i obſzerney rowninie, *m.* 24. od Lizbony, 52. od Sewilli, 20. od Elwas, dł. 10. 20. ſz. 38. 28.

EVORA-DE-MONTE, *Ebora Alta*, Ewora gorzyſta, m. Portugal. w Alentey ſt. wygraną Portugalczykow nad Hiſzpanami, r. 1663. o *m.* 7. od Ewory.

EUPHRATES, Eufrata, M. i Kanton Penſylwanii w Amer. o 50. *m.* od Filadelfii, oſiadły od Kacerzow Niem. zwanych *Drinkartami*, zabobonnieyſzych Fanatykow nad Kwakrow ſamych, a ktorych herſztowie ſą rownie ſpokoyni. Zyią oni wſpolnie w mieście, po iedney ſtronie męſzczyźni, po drugiey niewiaſty. Gdy ktory z nich chce ſię żenić, udawać ſię muſi za miaſto, i tam ſobie obierać mieſzkanie. Publiczny ſkarb opatruie ich potrzeby, a dzieci ſwe odſyłaią do miaſta na edukacyą. Maią rożne rękodzieła, i ſą bardzo pracowici. Zyią oſzczędnie, i ſtaią ſię iednemi z naypożytecznieyſzych w ſpołeczności.

EUPHRATES, Eufrat wiel. rz. Azyi, iedna z nayſławnieyſzych na świecie. Wypływa z góry Ararat w Armenii, i wpada do Golfu Perſkiego, złączywſzy ſię wprzod z rzeką Tygrys, wody iey ſą bardzo zdrowe. Przeſtaie być o *m.* 55. wyżey ſwego uyścia żeglowną. Podlega wylewom, ktore ſtepy Azyi okrywaią wodą i rybami: gdy zaś opada, wody ſtoiące i ryby zgniłe zarażaią powietrze, ktore w Baſſorze na połowę wygubia obywatelow. A to co 4. lub 5. lat tylko przytrafia ſię, gdyż roztopy śniegow nie zawſze ſą rownie obfite.

EURE, *Ebura*, *Audura*, lub *Autura*, rz. Fr. ktora ma początek w *Perche*, i łączy ſię z Sekwaną. Nieſie baty od Maintenon.

EVREUX, *Mediolanum*, *Eburovices*, *Ebroicæ*, Ebroika, dawne M. Fr. w Normandyi wyż. z Biſk. Suffr. Rotomagſkiego czyniącym 30000. liwr. Ma 8. parafii 6. klaſztorow. Dane było Xciu Bouillon w zamianę za Sedan, ktory tu blizko ma piękny zamek. Mieſzkańcy handluią ſuknami, płotnem i zbożem; maią fabryki axamitu bawełnianego, i cwilichu, tak dobre, iż wyrownywaią Bruxelſkim. Wino i

iabłeczniki robią tu dobre. Szymon Wigor, i Marcin Metayer ztąd byli rodem. Jeſt nad rz. Itoną, *m.* 7. na z. od Wernony, 10. od Rotomagu 22. od Paryża, dł. 18. 48. ſz. 49.

EVRON, m. Fr. z Opac. Bened. czyniącym 6000. liwr. *m.* 4. od Mayenny.

EUROPA, iedna z 4. części świata mieſzkanego; nayſzczupleyſza w ſwey rozciągłości, bo od Azyi 4. a od Afryki 3. niemal razy ieſt mnieyſzą, ale pierwſza w porządku, i tych wiekow nayznakomitſza dla ſwych płodow urodzayney ziemi, oświecenia, dowcipu, i poloru mieſzkańcow, i naybiegleyſzey polityki rządow. Gran. na połn. z morzem lodowatym, na z. z Oceanem żachodnim, na w. z Azyą, od ktorey oddziela ią Archipelag, cieśnina Gallipoli, morze Marmora, cieśnina Konſtantynopolitańſka, morze czarne, cieśnina Kaffeńſka morze Zabacha, i rz. Don: na połd. cieśnina Gibraltarſka i morze ſrzodziemne odłącza ią od Afryki. Zawiera Szwecyą, Danią, Norwegią, Moſkwę, Francyą, Niemcy, Hollandyą, Szwaycary, z ſprzymierzonemi, Polſkę z Pruſami i Kurlandyą, Hiſzp. Portugalią, Niderland, Włochy, Turcyą Europ. Węgry, Czechy z Szląſkiem, wyſpy Brytanii, i wyſpy inne. Ob. te artykuły. Długość Europy wynoſi na mil 1100. ſzerokość naywiękſza 900.

EVROUL, *S. Ebrulphus*, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened. czyniącym 20000. liwr. o *m.* 3. od Laigle.

S. EUSTACHE, *S. Euſtachii Inſula*, S. Euſtachiego wyſpa mała w Amer. połn. naymocnieyſzą z Antylſkich przez ſwe położenie. Jeſt na połn. ku z. wyſpy S. Krzyſztofa, a na połn. ku w. Saby. Ma obronną fortecę, i nie ieſt właściwie tylko ſkałą morſką nakſztałt głowy cukru ſtyrczącą, ktorey ſam wierzch ieſt wydrążony. Należy do Holl. po 2. lub po 3. razy należała do Franc. W oſtatniey woynie wzięta była od Anglikow, odzyſkana potym od Franc. i wrocona była r. 1781. Hollendrom, dł. 17. 40. ſz. 16. 40.

EUTIM, lub Eutin, *Otinum*, piękne M. Niem. w Xſtwie Holſztyńſkim, z zamkiem, gdzie Biſkupi Lubeccy maią ſwą rezyd. Dom Holſztyńſki panuiący w Szwecyi piſze ſię na Gottorpie i Eutynie. Jeſt nad iez. o *m.* 8. na połn. od Lubeki.

EUZET, źrzodło mineralne w Langwedocyi zalecone przeciw pierſiowym affekcyom, o *m.* 3. na z. od Uſez.

EUZUGAGWENA, m. mocne w Afr. w Prow. Hea w Krol. Marokańſkim. Mieſzkane ieſt od ludu grubiańſkiego i naydzikſzego w Barbaryi. Handel ich zawiſł na woſku i miodzie.

EXCESTER, *Exonia*, Exceſter, M. Angielſkie w Dewonſhire, z Biſk. Suffr. Kantuaryiſkiego, i z tyt. Hrabſtwa. Znaczne przez ſwą wielkość, bogactwa, handel ſarży nayprzednieyſzych, i obronne fortyfikacye. Wyſyła 2. Deputatow na Parl. ieſt nad rz. Exą. *m.* 14. na w. od Dorceſtery, 12. od Plimouthu, 47. od Londynu, dł. 14. 10. ſz. 50. 42.

EXIDEUIL, m. Fr. w Pow. Angûlemſkim, *m.* 6. od Perygueux.

EXIIA, lub Eciia, *Aſtygis*, piękne m. Hiſzp. w Andaluzyi, niegdyś Biſkupie i znaczne bardzo, iakim teraz iuż nie ieſt. Leży w kraiu urodzaynym i obfitym w dobre paſtwiſka nad brzegiem rz. Xenili o *m.* 12. na połd. ku z. od Korduby, 18. na w od Sewilli. dł. 13. 23. ſz. 37. 22.

EXILLES, *Ocelum*, m. Wł. w Xſtwie Piemonckim w Pow. Bryaſońſkim, z mocnym zamkiem, ktory wzięty zoſtał od Xcia Sabaudyi, i iemu był warowany traktatem U-

trechtſkim. Jeſt to trakt walny z Bryaſony do Suzy. Leży nad rz. Dorya, *m.* 3. na z. od Suzy, 10. od Pigneroli, 15. od Embrunu, dł. 24. 35. ſz. 45. 5.

EXMOUTH, wieś nadmor. Angiel. w Dewonii: o *m.* 5. od Exceſteru, dł. 14. 20. ſz. 50. 35.

EXOUDUN, m. Fr. w Piktawii, *m.* 3. od S.Maixant.

S. EXUPERY, m. Fr. *m.* 10. na w. od Tulli.

EYE, m. Angiel. w Suffolkshire, wyſyła 2. Dep. na Parl.

EYMET, m. Fr. nad rz. Drota, *m.* 3. od Berżeraku. *Eymoutiers* o *m.* 8. na poln. od Perigueux.

EYND'HOVEN, Eyndowena, piękne m. w Brabancyi Hollenderſkiey nad rz. Dommelą, o *m.* 5. na połd. ku w. od *Bois-le-duc*, dł. 23. 5. ſz. 51 28.

EYNEZAT, m. Fr. w Arwernii, *m.* 2. od Riomy.

EYRAGOŁA, Eyragoła, lub Iragoła, dawne m. Pol. drewniane w Xſtwie Zmudzkim, ſtoł. powiatu. *Stryikowſki*, ſtwierdzaiąc ſwe mniemanie o byciu Palemona w Litwie, wywodzi założenie miaſteczka tego od Rzymian wnoſząc płonnie z nazwiſka, iakoby miało to nazwiſko Łac: *Errantium coloniæ*, to ieſt zabłąkanych Rzymian oſady. Jeſt nad rz. Dubiſſą, od Roſienia na połd. ku z. *m.* 7.

EYSZYSZKI, m. Pol. w Woi. Wileńſkim w Pow. Lidzkim z Staroſtwem, na pograniczu Woi. Trockiego, o *m.* 7. ku połn. od Lidy.

EZAGUENA, Ezaguena, bogate i dawne M. Afr. w Prow. Hasbacie, w Krol. Fezańſkim. Jeſt w gruncie urodzaynym, i obfitym w przednie wina, o *m.* 23. na połn. ku z. od Fezu.

EZY, m. Fr. na przeciw Anetu o *m.* 6. od Ebroiki.

EZZAB, Prow. Affr. w Kroleſtwie Trypolitańſkim, wydaie wyborny ſzafran.

F

FAARBURG, m. Duńſkie na brzegu połudn. wyſpy Fionii z małym portem uczęſzczanym od kupieckich okrętow; leży w gruncie urodzaynym.

FABAS, ieſt kilka wſi we Fr. tego im. ob. Favas.

FABREGUES, m. Fr. w Langwedocyi *m.* 2. od Montpellier, *Fabrezan*, o *m.* 5. od Narbonny.

FABRYANO, *Fabrianum*, Fabryrna, M. Wł. w Marchii Ankonitańſkiey, zalecone nayprzednieyſzemi papierniami. To miaſto iednym ieſt z 4. zamkow Włoſkich o *m.* 7. na połn. od Nocery, dł. 30. 25. ſz. 43. 20.

FAENZA, *Faventia*, Fayanſa, dawne M. Wł. w ſtanie Papiezkim z Biſk. Suffr. Raweneńſkiego. Sławne wynalazkiem pięknych fabryk farfurowych, ztąd maiących faianſow nazwiſko. Wzięte było od woyſk Ceſar. r. 1708. ktorzy wkrotce potym ztąd uſtąpili. Oyczyzną ieſt ſł. Torricellego. Leży nad rz. Amorą, *m.* 8. na połd. ku z. od Rawenny, 4. od Forli, 4. od Imoli, dł. 29. 28. ſz. 43. 18.

FAHLUN, ob. Kopfersberg.

FAIFO, Port w Azyi w Krol. Kochinchińſkim, do ktorego zawiiaią częſto Chinczykowie, i prowadzą handel wielki na ryż, cukier, iedwab, i kość ſłoniową.

FAISANS, (iſle des) *Inſula Faſianorum*, Fazyana, wyſepka oblana rz. Bidaſſoą, ktora oddziela Francyą od Hiſzp. o milę od Fontarabii. Sł. ieſt pokoiem Pyreneyſkim tu zawartym r. 1659. między Franc. i Hiſzp. iako i widzeniem ſię Krolow Franc. i Hiſzp. w czaſie małżeńſtwa Ludwika XIV.

FAISE, Opac. Cyſter. we Fr. *m.* 1. od *Coutras*, czyni 4500. liwrow.

FAKATA, m. i Port Japońſki na wyſpie Xymo. W tym to mie-

ście Cesarz Tayeo-Sama r. 1585. pierwszy wydał Edykt przeciw Chrześcianom.

FALAISE, *Falesia*, Falezia, piękne m. Fr. w Normandyi niż. z zamkiem, ktorego wieża miana iest za naypięknieyszą we Fr. Jest tu Opac Premonstr. czyniące 3500. liwr. Roch Bailli, la Riviere zwany Tanneguy, le Fevre ztąd byli rodem. Znaczny prowadzi handel serżami, płotnem i koronkami. Jest nad Antą, o *m.* 10. na półn. ku z. od Seezy, 11. od Lizieux. dł. 17. 25. sz. 48. 45.

FALCKENBERG, małe m. Szwedzkie w Prow Halandii nad morzem Baltyckim. dł. 29. 55. sz. 56. 56.

FALCKENBERG, grod Niemiecki i zamek na górze, w Hrabstwie Lippe-Detmold.

FALCKENBURG, *Coriovallum*, obronne M. Niem. w nowey Marchii Brandeburskiey z zamkiem, nal. do Krola Pruskiego, ale posiada go P. Borg. Jest nad rz. Dragą, o *m.* 33. na połud. od Kolbergi, 28. na w. od Szczecina. dł. 33. 36. sz. 53. 20.

FALCKENSTEIN, w Austryi wyż. w okolicy Miheli, czyli Muhl, sł. iż dał nazwisko Hrabiom de Falckenstein. Jest wiele innych mieysc tegoż im. w Niem. w Xstwie Halberstadzkim z tyt. Hrabstwa Imperii, w Woigtlandyi, w Hr. Lichtemberskim, w Xstwie Bipontyńskim.

FALCKENSTEIN, Hr. Niemiecki w Palatynacie niż. o *m.* 6. na połud. od Kreutznachu. Jedno to było Hr. ze wszystkich dzierżaw domu Lotaryńskiego, ktore on sobie warował ustępuiąc Lotaryngii podług traktatu r. 1735. końcem otrzymania mieysca między Xiążętami Imperii, i dostąpienia Tronu Cesar. Syn iego Cesarz Jozef II. pod imieniem Hrabi de Falckenstein zwiedził Francyą w Miesiącu Kwietniu i Maiu r. 1777. Rossyą r. 1780. i znowu Franc. i Holl. r. 1781.

FALKIRK, m. Szkockie w Prow. Szterlingii, *m.* 9. na z. od Edymburga, sł. zwiedzioną tu potyczką między woyskiem Angielskiem, i Xcia Edwarda.

FALKLAND, m. Szkocyi połud. w Hr. Fifeńskim nad rz. Eydeną, o *m.* 7. na półn. od Edymburga.

FALKLAND, wyspy Falklandzkie w Amer. połudn. na ktorych Anglicy uformowali swe osady r. 1767. a z ktorych wypędzeni zostali przez Hiszp. r. 1770. Toż iest nazwisko, ktore daią Anglicy wyspom Malwińskim.

FALMUTH, *Voliba*, Falmut, dawne M. Angiel. w Kornuwallii z portem dobrym umocnionym 2. fortecami od Henryka VIII. Jest iednym z naylepszych portow w Anglii. Ztąd baty pocztowe wychodzą do Lizbony. Jest o *m.* 75. na połud. ku z. od Londynu. dł. 12. 36. sz. 50. 15.

FALSTER, *Falstra*, *Falstria*, mała wyspa Duńska na morzu Baltyckim, ktorey m. głowne iest Nikopinga.

FALTZBURG, ob. Phalsburg.

FAMAGOSTA, lub MAGOSA, M. na wyspie Cyprus, obronne 2. fortecami z Bisk. Greckim. Turecki Moczet iest tu rownie przepyszny iak w Konstantynopolu. Wzięte było od Turkow Wenetom r. 1571. po dziesięciu miesięcznym obleżeniu. Mustafa żałosny ze straty 80000. ludzi w dobywaniu tego M. Walecznego Bragadina, ktory go żwawo bronił przeciw danemu słowu żywego ze skory odrzeć kazał. Jest o *m.* 25. na półn. ku w. od Nikozii. dł. 52. 40. sz. 35.

FAMINA, Powiat Niderlandu, w części zachodniey Hrabstwa Chineńskiego, i Xstwa Luxemburskiego.

FANIAUX, *Fanum Jovis*, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od Mirepoix.

FANO, *Fanum Fortunæ*, m. Wł. w Stanie Papiezkim, w Xstwie

Urbinu z Bisk. niedependuiącym tylko od Papieża. Zdobią go, Brama tryumfalna, wspaniałe Pałace, i Kościoły piękne. Oyczyzną iest Klemensa VIII. Leży nad golfem Weneckim, *m.* 3. od Pezaro, 8. na w. od Urbinu. dł. 30. 32. sz. 43. 51.

FANTYN, *Fantinum*, małe Krol. Fantynskie w Afryce na pomorzu złotym Gwinei. Jest bardzo ludne, bogate w złoto, i obfite w zboże i niewolnikow. Naywyższy Szef tego Krol. zwany iest *Brasso*, i rządzi razem z radą Starcow, ktora ma wiele powagi. Anglicy i Holl. maią tu swe fortece. Fantyn iest mieyscem głownym i rezydencyą Braffi.

FAON, m. Fr. w Brytanii w głąb Golfu Brest.

FAKWIROWIE, rodzay mnichow na wschodzie. Są między niemi bałwochwalcy i Mahometanie.

FARO-DI-MESSINA, *Fretum Siculum*, Cieśnina Sycyliyska na morzu śrzodziemnym, między Sycylią i Krol. Neapol. sławne wzbieraniem i opadaniem morza z naywiększą prędkością, i regularną od 6. do 6. godzin. Przy uyściu tey cieśniny w stoczoney bitwie morskiey znaczną Hiszpani od Franc. ponieśli klęskę r. 1675.

FARE, wieś Fr. *m.* 5. na połud. od Puy, sławna dawnym nazwiskiem znaczney familii Franc.

FARELLONS, Farellona, wyspa Afryk. w Nigrycyi, na *m.* 6. blizko długa. Obfituie osobliwie w słonie i owoce. dł. 5. sz. 6. 48.

S. TARGEAU, *S. Fereoli Oppidum*, daw. M. Fr. celne Pow. Puyzeyskiego z dobrym zamkiem i tyt. Xstwa. Jest o *m.* 4. od Briary, 10. od Antyziodoru, 38. na połud. od Paryża. dł. 20. 45. sz. 47. 40.

FARQUES, zamek Fr. o *m.* 1. od Aweniony.

FARMOUTIERS, *Farense Monasterium*, Farmutier, m Fr. nad rz. Moriną z Opac. Bened. *m.* 3. na półn. od Rosoy.

FARNESA, Farneza, zamek we Wł. w Xstwie Kastreńskim, zkąd wzięła nazwisko sławna familia Farnezych. Jest nad Olpitą, *m.* 2. od Castro.

FARO, *Farus*, M. Portugal. w Krol. Algarwii z Bisk. i portem nad brzegiem Golfu Kadyzkiego. Alfons Krol Portug. zdobył go na Maurach r. 1249. Jest o *m.* 8. od Tawiry, 14. na w. od Lagos, 40. od Ewory. dł. 9. 58. sz. 36. 54.

FARS, lub FARSYSTAN, Prow. Perska oblana na w. rz. Kerman, na z. graniczy z Khusystanem, na połud. z Golfem Perskim, na półn. z Korozanem.

FARSA, m. Turcyi Europeyskiey w Tessalii na połud. Laryssy; pola Farsalskie pamiętne są przegraną Pompeiusza, a zwycięztwem Cezara.

FARFAK, *Syagros*, *Fartachium*, M. Azyat. w Arabii szczęśliwey w Krolestwie i przy Kapie tegoż im. dł. 69. sz. 16.

FAVAS, zruynowane M. od Saracenow we Fr. w Diec. Forojuliańskiey.

FAUCOGNEY, m. Fr. w Franszkońcie, *m.* 3. na w. od Luxewilli.

FAUCON, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 1. od Barcelonetty. Oyczyzna S. Jana de Matha.

FAVOGNANA, *Aegusa*, wysepka Wł. maiąca w około na *m.* 6. ku brzegowi zachodn. Sycylii z fortecą zwaną S. Katarzyny.

FAWORYTA dawna, *l'ancienne Favorite*, Pałac rozrywki Cesarskiey na przedmieściu Wiednia zwanym *Leopolstadt*. Cesarzowa Krolowa r. 1746. założyła w nim Konwikt czyli Akademią dla młodzi Szlachetney, zwaną *Academia Theressiana* od imienia Cesarzowey.

FAWORYTA nowa, *la nouvelle Favorite*, inny Cesarski Pałac rozrywki na przedmieściu Wiedeńskim, w ktorym wielka iest sala

do Oper, i ogrody koſztowne i piękne.

FAUQUEMONT, lub WALKENBURG, *Coriovallum*, małe m. Niderlandzkie w X. Limburſkim, nal. do Holl. wzięte było od Franc. r. 1672. Jeſt nad rz. Gwelą, *m.* 2. od Maſtrychtu, 9. od Juliaku. dł. 23. 38. ſz. 50. 52.

FAUQUEMONT, m. Fr. w Lotaryngii z tyt. Margr. o *m.* 4. na połud. od Boulay.

FAUSSIGNY, *Fuciniacum*, Foſſyńſki Powiat w Sabaudyi przy Alpach z tyt. Baronii, ktorego M. S. ieſt *Cluſa*.

FAUVILLE, m. Fr. w Normandyi o milę od Ebroiki, inne ieſt o *m.* 4. od Kalidobeku.

FAYAL, *Faialis*, wyſpa Oceanu Atlantyckiego, iedna z Azorow, długa około *m.* 6. nal. do Portugal. Obfituie w bydła, ryby i paſtele. dł. 350. ſz. 30.

FAYENCE, *Faventia*, Fawencya, m. Fr. w Prowancyi, blizko rz. Biaſony, *m.* 4. na z. od Graſſy. dł. 24. 22. ſz. 43. 44.

FAYOLLES, Marg. Fr. w Arwernii, *m.* 2. od Evaux.

FE, ob. Santa-Fé.

FEARNES, lub FERNES, *Ferna*, m. Irlandzkie w Hr. Wexfordzkim z Biſk. Suffr. Dublińſkiego. Deputuie na Parl. Jeſt o *m.* 18. na połud. od Dublina. dł. 11. 8. ſz. 52. 32.

FEATHATA, m. Irlandyi w Hr. Wexfordzkim, deputuie na Parl. Jeſt o *m.* 7. od Wexfordu.

FEATHER, m. Irlandyi w Hr. Typperarſkim, deputuie na Parl. Jeſt o *m.* 4. od Kashelu.

FEFZA, ob. Fiſtella.

FEHRBELLIN, m. Niem. w Marchii śrzedniey, w cyr. Hawellandyi, gdzie na przeprawie rz. Rynu Elektor Fryderyk Wilelm poraził Szwedow r. 1675.

FELDKIRK, Feldkirch, piękne M. i Hrabſtwo Niem. w Szwabii bardzo handlowne. Niegdyś było Ceſar. ale teraz nal. do Domu Auſtr. od ktorego znacznemi nadane ieſt przywileiami. Leży nad rz. Illą blizko Renu, o *m.* 6. na w. od Appenzelli, 12. od Koiry, 16. od Konſtancyi. dł. 27. 24. ſz. 47. 14.

FELDKIRCH, lub WELDKIRCH, m. Niem. w Karynthii niż. należy do Biſkupa Bamberſkiego. Jeſt o *m.* 8. na połn. ku z. od Klagenfurtu.

FELIN, *Felinum*, m. w Inflanciech w Eſtonii nad rz. Feliną, o *m.* 25 od Rewelu, 18. na w. od Parnawy. dł. 43. 40. ſz. 58. 22.

FELICES, Dofryn, lub Darafied, paſmo gór wielkich w Norwegii wzdłuż Kraiu rozciągłych, obfitych w kruſzce rożne, oſobliwie rudy żelazne, maiące wiele paſtwiſk, i laſow, ktore wydaią drzewo do budowli okrętow. Te w ciągu ſwoim rożne biorą nazwiſka.

FELIU-DE-QUIXOLO, m. Hiſzp. w Katalonii z portem nad brzegiem morza śrzodziemnego i z zamkiem, *m.* 9. na połud. od Gironny.

S. FELIX, m. Fr. o *m.* 4. na w. od Vabres.

S. FELIX-DE-CARMAING, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. od S. Papoul.

FELIX-PREX, Opac. Bened. w Hannonii, *m.* 1. od Giwety. Tegoż im. wyſpa w Amer. połud. blizko wyſpy S. Ambrożego, o 150. *m.* od Chili.

FELTRI, *Feltria*, dawne M. Wł. w Marchii Trewizańſkiey, ſtoł. małey Krainy tegoż im. z Biſk. Jeſt nad rz. Aſoną, *m.* 16. na połn. od Padwy, 7. od Belluno, 17. od Wenecyi. dł. 29. 26. ſz. 46. 3. Powiat Feltryńſki naywiękſzy handel prowadzi żelaza. dł. 29. 26. ſz. 54. 30.' 40."

FEMEREN, *Fimbria*, Femerena, wyſpa mała Duńſka na morzu Baltyckim, o *m.* 1. od Holſztynu. Obfituie w zboża i paſtwiſka. Leży między graduſami. dł. 28.

50. — 29. 20. sz. 54. 30.

FEMI, *Fidemium*, Opac. Franc. Bened. o *m.* 2. od Landrecy, przyłączone do *S. André.*

FEMINE, (Isola delle) Wyspa Niewiast, tak zwana, leży we Wł. na morzu śrzodziemnym przy brzegu poln. w Sycylii, *m.* 2. od Palermu, ma iedne małe m.

FENERYA, M. celne w Krol. Ciompańskim, ob. Tsiompa.

FENESTRANGEN, lub WINSTRINGEN, *Vinstringium*, m. małe Niem. w Wielkorządztwie Nansenskim, stoł. Powiatu tego im. nad rz. Sarrą, o *m.* 7. od Marsali, 7. na połud. od Dwoch-Mostow. Należy do Xcia Salmskiego. dł. 24. 46. sz. 48. 52.

FENESTRELLA, mały plac w dolinie Wodenskiey nad Kluzoną, wzięty na Franc. od Xcia Sabaudyi r. 1708. i otrzymany mocą traktatu Utrechtskiego. Jest między Suzą i Pignerolą. dł. 24. 45. sz. 44. 58.

FENIERES, *Fenerium*, Opac. Fr. Cyster. *m.* 3. na połn. od Muraty, czyni 1600. liwr.

FENOUILLEDES, *Feniculetum*, Fenulleda, mały Pow. Fr. w Langwedocyi niż. ktorego mieyscem głownym iest *S. Paul.*

FER, Ferro, wyspa Afrykańska, iedna z Kanaryiskich naybardziey ku z. posuniona, około *m.* 7. długa, a 6. szeroka z małym m. tegoż im. nie bardzo osiadła, sławna iż Geografowie Fr. prowadzą linią pierwszą połudn. przez brzeg iey zachodni za rozkazem Ludwika XIII. Należy do Hiszp. o *m.* 18. od Teneryffy. sz. 27. 40.

FERABATH, znaczne i piękne M. Perskie w gorach, ktore oblewa morze Kaspiyskie, o 5. *m.* ku połud. od morza. Szach-Abas często tu prepędzał zimę. dł. 70. 2. sz. 36. 54.

FERDEN, lub VERDEN, *Verda*, znaczne M. Niem. i Xstwo tego im. w Westfalii, niegdyś Biskupie i Cesarskie, ale teraz nal. do Elekt. Hannowerskiego, ktoremu ustąpione było od Szwedow. r. 1720. Jest nad rz. Allerą, blizko Weseru, o *m.* 10. od Bremy, 20. od Hamburga, 20. od Hannoweru. dł. 26. 58. sz. 53. 3. ob. Brema.

FERDINAND, ob. Fernand.

FERE, *Fara*, m. Fr. w Pikardyi, znane dla młynu prochowego, i szkoły dla Artylleryi. Twierdze iego zburzone były. Jest nad rz. Serrą, o *m.* 3. od Chauny, 8. na połn. od Swessyonu, 30. od Paryża. Tegoż im. m. Fr. w Szampanii, *m.* 7. od Chalons.

FERE, m. Fr. w Pow. Tardeneńskim, o *m.* 6. na połud. od Swessyonu w Szampanii. Znayduie się tu plac obwiedziony murem zawieraiący łanow ziemi, 996. w ktorym iest dawny zamek zbudowany od familii *Chatillon*, odnowiony i powiększony od Xiężny Anny *de Montmorency* r. 1532.

FERENTINO, *Ferentinum*, Ferentyn, m. Wł. w Kampanii Rzymskiey z Bisk. niedependuiącym tylko od Papieża. Jest na gorze o *m.* 3. od Anagni, 15. od Rzymu. dł. 30. 46. sz. 41. 41.

FERIA, m. Hiszp. w Estremadurze na gorze spadzistey, o *m.* 4. na z. od Zafry, 10. od Badaiozy. Dziedzice maią tytuł. Xcy i Grandessa.

S. FERIOLE, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim, o *m.* 2. od Brives.

FERMENAGH, *Comitatus Farmanagensis*, Hrabstwo Fermenackie w Irlandyi w Prow. Ultonii, na połud. Dunnegalii i Tyronii, około 10. *m.* wzdłuż, a wszerż więcey ma nad *m.* 8.

S. FERME, Opac. Fr. w Akwitanii, blizko Liburny, czyni rocznie 5000. liwr.

FERMO, lub FIRMO, *Firmium*, dawne i mocne M. Wł. w Marchii Ankonitańskiey z Arcy Bisk. erygowanym r. 1589. od Syxta V. sł. urodzeniem Laktancyusza, i Xdza Annibala Adami. Jest blizko Golfu Wenec

neckiego o 7. *m.* na połd. ku w. od Maceraty, 13. od Ankony, 40. na poł. ku w. od Rzymu: dł. 31. 13. ſz. 43. 10.

FERNANBUCO, ob. Olinda.

FERNANDO, lub FERNANDEZ, wyſpa Jana Fernanda, ieſt na morzu południowym, maiąca w około *m.* 20. od brzegow na 110. *m.* daleka, odkryta od Jana Fernando, od ktorego zoſtawione tu 3. lub 4. kozy tak ſię potym rozmnożyły, iż cała wyſpa była ich pełna. Pola tu zawſze zielenieią, grunt ieſt urodzayny, wody bardzo dobre, brzegi rybne, port beſpieczny. Z tym wſzyſtkim Hiſzpani trzymali ią w zaniedbaniu, ale widząc z żalem, iż służyła za ſchronienie Korſarzom, i od Lorda Anſona zaczęła być ſtanowiſkiem dla okrętow Europeyſkich przebywaiących, poſtanowili wſzyſtkie tu wygubić zwierza, ale gdy im ta nieudała ſię ſztuka, i 5. Anglikow zoſtawionych od Kapitana Dawida wypędzić nie zdołali, poſtanowili wyſtawić tu fortecę, przez co ta wyſpa użyteczną ſtać ſię może oſadą, dł. 302. 40. ſz. 36. 30.

FERNANDO-NORONA, Wyſpa o 70. mil ku w. od brzegow Brezylii odległa, opanowana od Porugal. aby przeſzkodzić innym narodom Europeyſkim ſtawania przy tey wyſpie, płynącym do Indyi. Kompania Franc. w tym zamyśle przywłaſzczyła ią była ſobie, ale r. 1737. od Portugalczykow ztąd wypędzeni byli. Opanowawſzy ią Portugal. wyſtawili tu miaſteczko i kilka fortec, ponieważ dla niedoſtatku deſzczow ieſt niepłodną, prowianty z Fernanbuku doſyłane bywaią.

FERNAND-PO, wyſpa Ferdynand-Po od ſwego wynalezcy nazwana, blizko brzegow Krol. Beninſkiego w Afr. na *m.* 5. długa na 2. ſzeroka. Wydaie rożne zioła, obfituie w kozy dzikie, cielęta i lwy morſkie, ktore ſą bardzo tłuſte, i mięſo ich dobre ieſt do iedzenia. Zebrana z iednego lwa tłuſtość wynoſiła niekiedy na kwart pięćſet. Jedno tylko ta wyſpa ma mieyſce wygodne do rzucenia kotwic w części połnocney, gdzie ſą 3. odnogi, a nayłepſza z tych zwana Kumberland. Należy do Portugal.

FERNES, ob. Fearnes.

FERNEY, wieś Fr. w kluczu Gewezyiſkim o *m.* 1. na połn. ku z. od Genewy. Tu przez długi czas przemieſzkiwał P. *Voltaire*, i wſławił to mieyſce ſwemi dobrodzieyſtwy, oſadzaiąc w nim mieſzkańcow, rozdaiąc im grunta do zabudowania ſię, i opatruiąc ſpoſob utrzymywania ſię wielkiey liczbie Zegarmiſtrzow i innych rzemieślnikow, tak iż ktora była podłą wioſką, wygląda dziś iak miaſto. Rząd ieſt determinowany utrzymywać to mieyſce rownie wſtanie dobrym, w iakim było za życia P. *Voltaire*.

FERO, Farra, *Gloſſariæ*, Wyſpy no morzu połnocnym, ku połn. wyſp Weſternów, i Irlandyi, ku Islandyi idąc, nal. do Krol. Duńſkiego. Jeſt ich 24. większych 12. tyleż mnieyſzych, a 17. oſiadłych. Powietrze w nich zdrowe, mieſzkańcy żyią długo. Tegoż im. ieſt wyſepka między wyſpami Szotlanckiemi i Orkadami, maiąca port mały i dobrze oſiadły; służy za ſtanowiſko okrętom Hollenderſkim powracaiącym z Indyi.

FERET, Kap na zachod Francyi na przeciw brzegom Burdegali.

FERRANDINA, Ferrandyna, m. Wł. w Krol. Neapol. w Bazylikacie z tyt. Xſtwa. Jeſt blizko rz. Baſiento, o *m.* 6. na połd. ku z. od Matery, 10. od Cyrenzy, dł. 34. 10. ſz. 41. 40.

FERRARA, *Ferraria*, wiel. piękne i ſławne M. Wł. w Stanie Papiezkim, z Biſk. nie dependuiącym tylko od Papieża; zdobią go kościoły wſpaniałe, rynek przepyſzny, i dobra cytadella zbudowana od Klemenſa VIII. Nie ieſt dziś tak kwitnące iak dawniey. Kardynał Bentivoglio, Jan Guarini, Jan Riccioli, ſławny Lelio Gregorio Gi-

raldi ztąd byli rodem. Leży blizko rz. Po, o 10. *m.* na połn. ku w. od Bononii, 15. od Rawenny, 28. od Florencyi, 76. od Rzymu, dł. 29. 8. ſz. 44. 54. *Xięſtwo Ferrarſkie*, ieſt Prowincyą ſtanu Papiezkiego, graniczy na połn. z Poleſią Rowizańſką, na z. z Xſtwem Mantuy, na połd. z Bononią i Romanią właściwą, na w. z Golfem Weneckim. Nie ieſt teraz tak rozległe, iak za czaſu właſnych Xiążąt, ktorych miało do r. 1597. w ktorym Klemens VIII. przyłączył Xſtwo Ferrary do Kamery Apoſtolſkiey. Od tego prawie czaſu kray ten lubo tak dobry, zoſtał prawie odłogiem. Powietrze tu bardzo niezdrowe, z przyczyny bagnow, i błot, ktore małość mieſzkańcow oſuſzyć nie może. Ferrara ieſt M. S.

FERRETE, lub PFITH, *Ferreta*, m. i Hr. Fr. w Sundgawii z zamkiem za miaſtem leżącym. Sądy ma w Radzie Kolmarſkiey. Jeſt w gruncie bardzo żyżnym, o *m.* 4. na połd. ku z. od Bazylei, 10. na w. od Montbeliardu, dł. 25. ſz. 47. 40.

FERRIERE, Feryer, m. Fr. z tyt. Hr. w pow. Burbońſkim, o *m.* 4. na połd. ku w. od *Vichy*. Tegoż im. m. Fr. w Normandyi *m.* 2. od Domfrontu, inne o *m.* 2. od Conches. &c.

FERIERES, *Ferrariæ*, m. Fr. z Opac. Bened. ktore czyni 4500. liwr. w Pow. Gatyneńſkim, *m.* 2. na połn. od Montargis, 23. od Paryża. Także Opactwo zakonu S. Benedykta w Piktawii czyniące 2500. liwr. *m.* 1. od Thouars. Tegoż im. m. Fr. w Prowancyi, *m.* 7. na połd. ku w. od Arelaty.

FERROL, Ferrola, m. Hiſzp. w Krol. Galicyi *m.* 5. na połn. od Koruny z portem iednym z naylepſzych w Europie.

FERTE-ALAIS, *Firmitas Adelahidis*, m. Wyſpy Fr. *m.* 10. na połud. od Paryża, 3. od Eſtampes.

FERTE-AUCOL, lub FERTE SOUS-JOUARRE, *Firmitas Authulphi*, piękne m. Fr. w Bryi Szampańſkiey nad Marną między Chateau Thirry i Meaux. Ma wielki odbyt z kamieni młyńſkich, ktore za nayłepſze miane ſą w całey Franc.

FERTE-AURAIN, *Firmitas Aureni*, m. Fr. w Pow. Blezeńſkim nad rz. Beuvron, *m.* 7. na połd. od Aurelianu.

FERTE-BERNARD, *Firmitas Bernardi*, m. Fr. w Pow. Cenomańſkim, *m.* 6. na połn. ku w. od Mans. Sł. ieſt urodzeniem Roberta Garniera Poety.

FERTE-CHAUDRON, (la) m. Fr. w Pow. Niwerneńſkim, o *m.* 4. od Moulins.

FERTE-FRESNEL, w Normandyi o *m.* 2. od Aigle.

FERTE-GAUCHER, *Firmitas Galtieri* m. Fr. w Bryi nad rz. Moriną, o *m.* 5. na połn. od Provins, tyleż od Chateau-Thierry.

FERTE-LOUPIERE, *Firmitas Lupera*, m. Fr. w Pow. Gatyneńſkim, *m.* 4. od Joygny.

FERTE-MILON, *Firmitas Milonis*, m. Wyſpy Fr. z zamkiem dawnym, ſławne urodzeniem Jana Racine, *m.* 3. na w. od Creſpy. 15. od Paryża.

FERTE-SUR-AUBE, m. Fr. w Szampanii od Baru nad Albą *m.* 4. na połd.

FERTE-SUR-CROSNE, Opac. Fr. Cyſter. fund. r. 1113. o *m.* 3. od Chalons nad Sommą. Tegoż im. ieſt wiele innych mieyſc we Francyi.

FERVAQUES, m. Fr. w Normandyi, *m.* 3. na połd. od Liſieux.

FESCAMP, *Feſcamnum*, Feſkam, m. Fr. w Pow. *Caux*, z Opactwem Bened. czyniącym 80000. liwr. z portem, i tyt Baronii. Handel prowadzi znaczny. Jeſt o *m.* 8. na połn. ku w. od *Havre de Grace*, 6. od Montiviliery, 12. od Dieppy, 45. od Paryża, dł. 18. 1. ſz.

49. 46.

FETIPUR, m. w ſtanach wiel. Mogołu, w Prow. Agra, znaczne i ozdobne pałacem Ceſarza.

FETU, *Fetum*, małe Krol. Fetuańſkie w pomorżu złotym w Afryce, na *m*. 4. długie i tyleż ſzerokie; Obfituie w owoce, oliwę, bydło, drzewa palmowe, ktore doſtarczaią wina. Hollendrzy maią tu fortecę.

FEUCHT-WANGEN, *Hydropolis*, m. Niem. w Frankonii, niegdyś wolne i Ceſarſkie, teraz nal. do Margrabi Anſpachſkiego. Ma grod i kapitułę. Jeſt o *m*. 2. od Dukenſpieli.

FEVERSHAM, m. Angiel. z tyt. Hr. w Prow. Kent, między Kantuaryą, i Roſzeſterem, o *m*. 13. na połd. ku w. od Londynu, 6. od Roſzeſteru, dł. 18. 25. ſz. 51. 19.

FEUILLADE, włość w pow. Lemowiceńſkim we Fr. nadana tyt. Xſtwa, o *m*. 5. na połd. ku z. od Albuſſony.

FEUILLANS, (la Baſtide des) w Hr. Konweneńſkim, o *m*. 2. od Rieux. Jeſt tu Opac. zakonu tego im. czyli *Fulienſium*, fund. r. 1162. ktora ma dochodu 30000. liwr.

FEUILLETIN, m. Fr. w Marchii na pograniczu Burbońſkim z ſądami Krol. *m*. 2. od Albuſſony.

FEUGUIERES, m. Fr. w Bellowaceńſkim pow. *m*. 4. od Aumali.

FEURS, *Forum Seguſianorum*, Fora, dawne m. Fr. głowne w pow. Forez nad Ligerą o *m*. 6. na połd. ku w. od Ruanny, 14. od Lugdunu, 95. od Paryża.

FEZ, *Fezzanum*, Krol. Fezańſkie wielkie w Afryce; leży przy morzu między Krol. Algerſkim na w. a Marokańſkim na połd. Dzieli ſię na 7. Prow. Azgarę, Szaunę, Ertifę, Garet, Hasbatę, i Temeznę. Kray ieſt ludny, i bardzo żyżny; obfituie w zboże, bydło, legominę, owocę, i woſk. Y gdyby nie gnuśność obywatelow wydawałby więcey. Rz. Sebu przerzyna go. Miał niegdyś ſwych Krolow, teraz zaś hołduie Marokanom. Gór tu ieſt wiele mieſzkanych przez Berreberow, ktorzy ſą Arabowie bitni, gorliwi o ſwą wolność, niepodlegli. Nie potrzeba go mieſzać z Fezańſką Prowincyą, ktora ieſt tylko częścią tego Krol. i ieſt nadzwyczayney żyżności.

FEZ, *Fezza*, dawne mocne i iedno z naywiękſzych i naypięknieyſzych miaſt w Afryce całey, w Prowincyi, i nad rz. tegoż im. w Barbaryi, ſtoł. Krol. Fezzańſkiego. Składa ſię z 3. miaſt, z ktorych naydawnieyſze ieſt *Beleyda*, drugie *Fez ſtary*, trzecie, *nowy Fez*. Stary Fez ieſt nayznacznieyſzy, zawiera mieſzkańcow więcey nad 80000. zdobią go pałace i Meczety wſpaniałe, z ktorych ieden zwany *Karruwan* bardzo piękny na 17. wſpiera ſię arkadach, te zaś na 10500. pillaſtrach z marmuru białego; przy nim wielka ieſt liczba ſzkoł, w ktorych ięzykiem Arabſkim, rożnych nauk uczą. Zydzi też maią tu ſwe przepyſzne Synagogi. Twierdzą, że w ſamey Prow. Fezzańſkiey na 800000. znayduie ſię. Inni mieſzkańcy ſą Makometanie. Rezyduie tu Mufty, ktory ma i powagę i dochody bardzo wielkie. Damy maiętne zwykły około nog noſić łańcuchy złote i ſrebrne. Sam Fez otoczony murem ozdodionym wieżami, z 7. bramami, podzielony na 12. kwater, z ktorych każda ma kommendanta Policyi. Leży nad rz. o *m*. 100. na w. od Maroko, 40. na połn. ku w. od Sali dł. 13. 50. ſz. 33. 40.

FEZEHSAC, Hr. Armaniackie, ob. *Vic-Fezenſac*.

FEZENZAGUET, Vice Comitatus w Hr. Armaniackim, ktorego *Maveſin* ieſt mieyſcem celnym.

FEZZAN, ob. Faiſans.

FIAC, m. Fr. w Lagwed. o *m*.

4. na z. od Kaſtry.

FIANO, *Flanum*, m. Wł. w Patrymonium S. Piotra, oyczyzna Hiſtoryka Franceſco, nad rz. Tybrem, *m.* 6. na połn. od Rzymu.

FIANONE, *Flanona*, Fianona, m. Wł. w Państwie Weneckim, w Iſtryi z portem nad Golfem Karnerſkim, o *m.* 7. na połn. od Poli.

FIASCONE, ob. Monte-Fiaſcone.

FICHERUOLO, m. Wł. w Xſtwie Ferrary, nad rz. Po, zkąd kanał prowadzony łączy rz. Po, z Panaro, o *m.* 7. na poł. ku z. od Ferrary.

FICHTELBERG, ſławna góra w Frankonii w pow. Bareytſkim blizko granic Czeſkich. Okryta ieſt laſem ſoſnowym, i ma 12. mil w około; Men, Eger, Naba i Sala rzeki z iey wypływaią zrzodeł, co dało początek tym dwom wierſzom Łac.

Mœnus ubique patet, & cum Sala nobilis Egrus,
Et Nabus ex uno fonte, lacuque fluunt.

FIESOLI, *Feſulæ*, Fiezol, dawne m. Wł. w Xſtwie Florenckim z Biſk. Oyczyzną ieſt Angelika z Fiezoli; nie ieſt teraz tylko wſią. Od Florencyi na połn. ku w. *m.* 2. dł. 28. 59. ſz. 43. 43.

FIFE, *Otholiniæ*, Fifa, Prow. nadm. w Szkocyi, graniczy z Golfami Tay i Forth z morzem i górami Ochell. Deputuie na Parl. Powietrze ma zdrowe, kray żyżny w zboże i paſtwiſka. Wiele tu oſiadło ſzlachty. S. Andrews ieſt M. S.

FIGEAC, *Figiacum*, Fiżak, m. Fr. w Pow. Kandurſkim z Opactwem Sekular, czyniącym 15000. liwr. po 3. mieſiącach attaku proteſtańci byli przymuſzeni ztąd od oblężenia odſtąpić, złupili go r. 1576. a Cytadella i twierdze iego z ziemią zrownane zoſtały. Jeſt nad Sellą *m.* 9. na połn. ku w. od Cahons, 19. na połn. od Albi, 108. od Paryża.

FIGEN, lub Fisgen, Fizena, Prow. Krol. Japońſkiego na wyſpie Xymo. Niewiaſty tuteyſze ſą naypięknieyſzemi w Japonii. Tu robią wſzyſtkie porcellany Japońſkie.

FILADELFIA, ob. Philadelphia.

S. FILIPPA, forteca *Fort S. Philippe*, na wyſpie Minorce. Była nayprzod w rękach Anglikow, tym odebrana od Francuzow r. 1756. i odzyſkana od Anglikow znowu r. 1763. traktatem Paryzkim, na koniec czaſow tych opanowana od Hiſzpanow zoſtała razem z całą wyſpą.

S. FILIPPA, wyſpa ob. Fuego.

S. FILIPPA, miaſto w Ameryce połn. w Nowey Hiſzpanii, w kraiu żywiącym bardzo wiele bydła.

S. FILIPPA, m. ob. Bengwela.

FILIPPI, *Philippi*, M. Turcyi Europ. w Macedonii, blizko Golfu Konteſſy, o 25. *m.* na połn. ku w. od Saloniki.

FILIPPINA, *Philippina*, forteca w Belgium, w Flandryi Holl. nad Skaldą. Wzięta była od Xcia *de Naſſau*, r. 1633. Hiſzp. od oblężenia iey odſtąpić byli przymuſzeni w krotkim czaſie po wzięciu iey od Franc. r. 1635. Jeſt o milę od *Sas de Gand.*

FILIPPINY, *Philippinæ*, Wyſpy na morzu Indyiſkim, w Azyi, na Archipelagu S. Łazarza, pod Strefą gorącą. Odkryte były od Jana Magellana, ktory był zabity od Krola wyſpy Sebu, będącey w śrzodku tego Archipelagu, r. 1519. Jeſt wyſp tych liczba wielka i powietrze maią gorące i wilgotne, co niezdrowie w mieſzkańcach ſprawuie. Położenie ich ieſt weſołe, grunt żyżny; obfituią w wſzelkie potrzeby życia. Drzewa tu zielenieią zawſze, i w każdey porze roku doźrzałe wydaią owoce. Łąki ży-

wią liczne trzody bawołow dzikich, a łaſy zwierza; między ktoremi wiele ieſt małp, a tych niektorych bardzo wielkich, znayduią ſię także nieznane nam Europ. zwierza. Perły, bawełna, ambra, rożne korzenia, a naywięcey obfite minery złota nayznacznieyſze ſkładaią wyſp Filipińſkich bogactwa. Obywatele ſą Hiſzpani, Indyanie i inni przychodniowie. Należą po części do Hiſzpanow. Są nieiako centrem, do ktorego bogactwa wſzyſtkie z 4. części świata ſpływaią, i nazad znowu innemi rozlewaią ſię korytami. Znacznieyſze z Filippin wyſpy ſą: Mindano, Manilla, Leyta, Ibabao, Paragwa, Mindoro, Sebu, Panay, Wyſpa czarnych, i Bool. Są między grad. dł. 132. i 145. ſz. 1. i 23.

FILIPPINY NOWE, czyli Wyspy de Palaos, na morzu Indyiſkim, między Filipinami dawnemi, Moluckiemi i Maryańſkiemi wyſpami leżące. Liczą ich na 87. ale te nie ſą nam dobrze znaiome. Zawarte ſą między Ekwatorem i Tropikiem Cancri.

FILIPPOPOL, lub Philippoli, *Philippopolis*, dawne i znaczne M. Turcyi Europ. w Romanii z Arcy Biſk. Rezydencyą ieſt Sandziaka. Leży nad rz. Maryzą, o *m.* 25. na połn. ku z. od Adryanopola, 75. od Konſtantynopola. dł. 42. 30. ſz. 42. 15.

FILIPPOW, m. Pol. w Woi. Trockim w Pow. Grodzieńſkim, z Stwem niegrod. Od Olity ku w. około *m.* 10.

FILIPPOWCY, ieſt to lud wśrzod laſow i bagnow Litewſkich oſiadły gdzie niegdzie będący ſekty maiącey podobieńſtwo do Religii Chrześciańſkiey przy zabobonach i baśniach; małym handlem ſię bawią.

FILIPSEGK, piękny zamek dobrze obronny w Weterawii, *m.* 3. na połn. od Butzbachu, blizko granic Hr. Solmſkiego. Należy do Domu *Heſſe-Darmſtadt*.

FILIPSTOWN, ob. Kingſtown.

FILIPSTADT, *Philippolis*, Filipſztad, m. Szwedzkie w Wermelandyi. Leży między bagnami i ſtawami, o 7. *m.* na połn. od Karlośztadu, 42. od Sztokolmu. dł. 32. 5. ſz. 59. 30.

FILISBURG, lub Philippsburg, *Philippoburgum*, M. Niem. w cyr. Renu wyż. Jeſt bardzo mocne, i uważane iako przedmurze Państwa Niem. Ceſarz ma prawo podczas woyny trzymania tu ſwego garnizonu. Zdobyły go woyſka Ceſarſkie na Biſk. Spireńſkim r. 1633. wkrotce potym Szwedzi, i oddali go Ludwikowi XIII. Odebrał go Ceſarz r. 1635. a znowu Francuzi r. 1644. Odzyſkali go związkowi r. 1676. Wzięte było od Delfina Fr. 1688. i oddane 1697. Jeſzcze r. 1734. opanowane zoſtało od Franc. ale ci wkrotce wrocili go Niemcom. Jeſt nad prawym brzegiem Renu, na ktorey rz. piękny ma moſt na batach ſtawiany, w mieyſcu gdzie Salza łączy ſię z Renem. O *m.* 2. od Spiry, 5. od Landau, 9. od Wormacyi, 16. od Strazburga, 115. od Paryża. dł. 26. 8. ſz. 49. 13. Filisburg zwał ſię niegdyś Udenheim, miaſto nał. do Biſk. Spireńſkiego, ale fortyfikacye iego nal. do Rzeſzy Niem.

FILLEK, *Filecum*, M. Węgierſkie zburzone, w Hr. Nowogrodzkim. Turcy opanowali go r. 1554. Odzyſkali go potym Chrześcianie. Rokoſzanie Węgierſcy uczynili ſię iego Panami r. 1682. Jeſt nad rz. Ipolą, o *m.* 11. na połn. od Agryi.

FILTZIAMES, Filczama, przedtym *Warthi*, ziemia Fr. podnieſiona na Xſtwo z tyt. Para, blizko Klermontu, w Pow. Bellowaceńſkim, na połn. ku w.

FIMARCON, Margr. Fr. maiące w około na *m.* 12. mieyſcem iego głownym ieſt: *Caſtelnau*, o *m.* 1. od Kondomy.

FINAL, *Finalium*, M. Wł. i Marg. nad brzegiem zachodnim Rzeczypoſpolitey Genueńſkiey z dobrą

Cytadellą, dwoma fortecami, zamkiem, i z portem. Kupione ieſt od Genueńczykow u Karola VI. Ceſarza r. 1713. za 300000. talerow. Jeſt przy morzu śrzodziemnym, o *m.* 13. na połud. ku z. od Genuy, 22. na połud od Turynu, 24. od Kazalu. dł. 25. 52. ſz. 45. 18.

FINALE, *Finalium*, Final, m. Wł. w Xſtwie Modeńſkim. Wzięte było od woyſk Ceſar. r. 1703. po uſtąpieniu Francuzow. Odebrali go r. 1704. Fr. a Xżę Eugeni zdobył go 1706. Leży na kępie oblaney rz. Panaro, o *m.* 9. na płn. ku w. od Modeny, 5. od Mirandoli. dł. 28. 50. ſz. 44. 50.

FINHAM, m. Fr. w Langwed. *m.* 3. od Montauban.

FINISTERRE, *Finiſterræ*, Finiſterra, ieſt Kap naybliżſzy zachodu względem nietylko Gallicyi i Hiſzp. ale i Europy. Ma ſwe nazwiſko od mniemania dawnych, iż tu był koniec ziemi, czyli świata, iż go daley za morzem nie znali. Jeſt tamże wieś tegoż im.

FINLANDIA, *Finnonia*, Prow. Szwedzka, gran. na z. z Golfem Bothickim, na w. z Roſſyą, na połud. z Golfem Finlandzkim i Ingryą, na połn. z Botnią i Laponią. Obfituie w bydło, paſtwiſka i ryby. Mowią ięzykiem ſzczegolnym. Sztuka cała ich ſkładania wierſzy zależy na tym, iż dwa, lub trzy ſłowa zaczynaią ſię iednakowoż. Finlandia ma tytuł Xſtwa, i zawiera 6. wielkich Krain, Finlandią właściwą, Kaianią, Taweſtlandią i wyſpę Aland, Nylandią, Sawolaxią i Karelię. *Abo* ieſt iey M. S. Finlandia właściwą dzieli ſię na połnocną i południową. Część Finlandii uſtąpiona zoſtała Moſkwie. Golf Finlandzki rozciąga ſię wzdłuż na *m.* 90.

FINMARCK, *Finmarchia*, Prow. Laponii Duńſkiey czyli Norwegſkiey; ſkłada część Wielkorządztwa Wardhuſkiego. Kray gorzyſty, niepłodny, mało mieſzkany, obfity w zwierze ſzacowane dla futra.

FINSTERWALD, ciemny las, m. i grod Niem. w cyr. Miſnii, o *m.* 8. na w. od Kotbuza blizko Luzacyi.

FIONDA, *Thaſelis*, dawne m. Biſkupie Azyatyckie w Natolii, blizko Golfu Satalieńſkiego. Jeſt bardzo ſpuſtoſzałe, o *m.* 10. na połud. ku z. od Satalii. dł. 48. 32. ſz. 36. 45.

FIONIA, lub FUNEN, znaczna wyſpa Duńſka na morzu Bałtyckim między wyſpą Zeelandyą i Jutandią, figury prawie okrągłey. Wydziałem bywa nayſtarſzego Krolewica Duńſkiego. Obfituie w paſtwiſka, zboża i owoce, oſobliwie iabłka, z ktorych dobre robią tu iabłeczniki. Żywi wiele bydła, i koni dobrych. Laſy zwierza pełne, a brzegi ma bardzo rybne. Odenſee ieſt M. S.

FIORENZO, (San) m. na wyſpie Korſyce, w części połnocney, blizko Golfu tego im. z portem dobrym. Rezydencyą ieſt Biſk. Nebbiyſkiego. dł. 27. 5. ſz. 42. 35.

FIORENZUOLA, *Florentiola*, m. Wł. w Lombardii w Pow. Buſſeto, w Xſtwie Parmeńſkim. Leży w bardzo miłey rowninie, o *m.* 8. na połn. ku z. od Parmy. Oyczyzną ieſt Kardyn. Alberoniego. dł. 27. 25. ſz. 44. 56.

FIRANDO, *Firandum*, małe Kroleſtwo Japonii, na wyſpie przyległey Xymo. Portugal. Hollendrzy i Anglicy znaczny tu przedtym prowadzili handel.

FIRMIAN, ob. Sigmundkron.

FISCHAUSEN, m. Pruſkie nad Friſchhafem, z zamkiem, *m.* 2. na z. od Krolewca.

FISCHBACH, lub WISP, m. Szwaycarſkie w Walezyi wyż. o *m.* 11. na w. od Siony, ſł. zwycięztwem Walizeyczykow nad Amadeuſzem Xciem Sabaudii.

FISMES, *ad Fines*, dawne M. Fr. w Szampanii, ſławne dwoma Synodami tu mianemi w wieku

IXtym i Xtym. Jeſt nad rz. Weslą, o *m.* 6. na z. od Rheims, 28. na półn. ku w. od Paryża. Oyczyzną ieſt Panny *Couvreur*, ſławney komedyantki Franc. dł. 21. 22. ſz. 49. 20.

FISIMA, Fuſſimi, lub Fuſſigni, ſt. M. Japońſkie, o *m.* 16. od Oſakki, o 3. od Meako.

FISTELLA, lub Fefza, M. Afryk. w Krol. Marokańſkim w Prow. Tedeli z zamkiem mocnym, i z wieżą znaczną. Mieſzkańcy ſą bogaci, obyczayni, woienni. Nie mały prowadzą handel pięknemi kaftanami. Jeſt o *m.* 62. na półn. ku w. od Maroku, 50. na połud. od Fezu. dł. 12. 40. ſz. 32.

FITACHI, lub Fitatz, *Fitacum*, Kroleſtwo w Japonii, na brzegu wſchodnim wyſpy Niphon leżące, na półn. ku w. od Jedo, a na połud. Kraiu Oxuńſkiego.

FIUM, *Flumium*, piękne, wielkie M. S. Prow. tegoż im. w Egypcie. Jeſt bardzo ludne, a Koftowie maią tu ſwego Biſk. Widzieć ſię tu daią drogie i liczne wſpaniałey ſtarożytności zabytki. Mieſzkańcy znaczny maią handel na płotna, len, figi, rozenki, rogoże, &c. Ta Prow. zawiera naywięcey kanałow, i moſtow ſtawionych od Egypcyanow dawnych. I ieſt iedyną tu Krainą, ktora wydaie rozenki. Leży Fium nad kanałem, ktory ſię z Nilem łączy, o *m.* 28. na połud. ku z. od Kairu, dł. 49. 4. ſz. 29. Ob. St. Veit.

FIUMICINO, rz. w Krol. Neapol. między Rawenną i Rimini, inaczey zwana *Piſatello*, a dawniey *Rubicon*, ktorą przebywał Juliuſz Cezar.

FLABEMONT, Opac. Fr. Premonſtr. fund. r. 1140. w Xſtwie Barſkim, *m.* 3. na z. od Darney, czyni 4000. liwr.

FLADA, mała wyſepka, ieſt iedną z Weſternow, położona między Skią i Lewis, maiąca na milę obwodu. Znaczna wielkim połowem tu wielorybow i innych ryb morſkich.

FLAGY, m. Fr. w Pow. Gatyneńſkim, o *m.* 2. od *Montereau.*

FLAIX, ob. Saint Germer.

FLAMANVILLE, m. Franc. portowe w Normandyi, *m.* 4. na połud. ku z. od Cherbourg.

FLAMARENS, Baronia Fr. w *Lomagne*, Pow. *m.* 4. na półn. ku w. od *Leictoure.*

FLANDRYA, *Flandre* po Fr., *Flandern* po Niem., *Flandria*, Wielka Prow. Niderlandu, ktorą dzielić można, na Flandryą Hollend. Francuzką, i Auſt. Leży między morzem Niemieckim, Artezyą, Brabancyą, Hannonią, i Hr. Zelandyi. Grunt ma urodzayny, obfity w dobre paſze dla bydła. Obywatele ſą pracowici, flegmatycy, do handlu ſpoſobni, rozſądni, ludzcy, miłośnicy ſwych wygod, rozrywek i wolności. Niewiaſty rownie ſą piękne, iak cnotliwe. Religia panuie Katol. procz w części Höll. Prow. ta miała ſwych niegdyś dziedzicznych Hrabiow, i często ſtawała ſię teatrem woyny. Niekiedy niewłaściwie przez Flandryą całe Belgium Katolickie rozumie ſię.

FLARAN, Opac. Fr. Cyſter. w Hr. Fezenzac, czyni 1600. liwr.

FLAVACOURT, m. Fr. *m.* 1. od Giſors.

FLAVIGNAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńſkim, *m.* 5. na połud. ku z. od Lemowiki.

FLAVIGNY, *Flaviniacum*, Flawini, m. Fr. w Burgundyi w Pow. Antyziodoreńſkim, z ſławn. Opac. Bened. pod im. S. Piotra, fund. od Widrada, ktore czyni 3200. liwr. Jeſt na górze, *m.* 3. na w. od Semuru, 12. od Dижonu, 56. od Paryża.

FLECHE, *Flexia*, Fleſz, m. Fr. na granicy Xięſtwa Andegawſkiego, ku Prow. *Maine*, znaczne przez ſwe ſt. Kollegium fund. od Henryka IV. r. 1603. Leży nad Ligerą, o *m.* 10. na półn. ku w. od Andegawy, 10. od Cenomanu, 57.

od Paryża. dł. 17. 32. ſz. 47. 42.

FLECKENSTEIN, zamek i Baronia Fr. w Alſacyi niż. o m. 20. na połn. od Haguenau, 14. od Landau.

FLEMMING, mały Powiat w cyr. Elektoralnym Saſkim, blizko granic Marchii. Zboża wydaie obficie. Ztąd wyſzła ſławna familia Flemingow.

FLENSBURG, *Flensburgum*, piękne M. Duńſkie, głowne Gubernii, i nad Golfem tegoż im. w Xięſtwie Slezwickim, z dobrą Cytadellą. Oyczyzną ieſt Th. Fincka. Leży o m. 6. na połud. od Apenrady, 6. od Slezwiku. dł. 27. 12. ſz. 54. 50.

FLERS, m. Fr. w Normandyi, z tyt. Hrabſtwa, m. 3. na połn. od Domfrontu.

FLEKKEROEN, Flekkero, m. Norwegii, w Gubernii Aggerhuzkiey nad morzem z portem dobrym.

FLESSINGA, *Vliſſinga*, piękne, mocne i znaczne M. Holl. w Zelandyi na wyſpie Walchernie, z portem bardzo wygodnym, ktory czyni handel tu wielki. Jeſt to ieden z 3. placow, ktorych ſtrzeżenie pilne zalecał Karol V. Filipowi II. Sł. Amirał Ruyter ztąd był rodem. Leży przy uyściu Skaldy zwanym *Hondt*. Od Middelburga m. 1. od Sluys na połn. ku w. m. 3. od Gandawy 10. dł. 21. 7. ſz. 51. 26.

FLEURANCE, m. Fr. celne mieyſce w Hr. Gaureńſkim, m. 1. od *Leictoure*.

FLEURUS, wieś w Niderlandzie w Hr. Namurſkim, między *Charleroy*, i *Gembloers*, pamiętna 2. potyczkami tu ſtoczonemi; iedną r. 1622. w ktorey Hiſzpanie porażeni byli, drugą r. 1690. gdzie Xżę Luxemburſki zbił związkowych. Jeſt od Namuru na w. o m. 6. dł. 22. 10. ſz. 50. 25.

FLEURY, dawniey *Perignan*, m. Fr. podnieſione na Xſtwo z Margrabſtwem Rokoſelſkim, o m. 2. od Narbonny. Tegoż im. m. Fr. w Prowincyi Aureliańſkiey, m. 1. od Sully. Inne w Szampanii, o m. 4. na połud. ku z. od Werdunu.

FLINES, Opac. Fr. Mniſzek Cyſter. m. 2. od Duaku.

FLINT, *Flintum*, m. Angiel. w Kraiu Wallii, z dawnym zamkiem fund. od Henryka II. Wyſyła 1. Dep. na Parl. Od Londynu na połn. ku z. m. 50. dł. 14. 20. ſz. 53. 15. *Flintshire*, leży między Chetshirą na w. i Denbigshirą na z. Zawiera łanow ziemi blizko 160000. Deputuie na Parl.

FLIX, *Flixa*, m. i zamek Hiſzp. w Katalonii. Fortyfikacye iego zwalone ſą. Jeſt nad rz. Ebrem, m. 10. na połn. od Tortozy, 8. od Lerydy.

FLIXCOUR, m. Fr. w Pikardii, m. 3 od Ambianu.

FLOCELIERE, m. i Margr. Fr. w Piktawii, m. 3. od Mauleor.

FLORAC, *Floriacum*, m. Fr. w Pow. Gewodańſkim, blizko rz. Tarny, z tyt. Baronii, m. 4. od Mendy.

FLORET, Opac. Premonſtr. w Belgium, między Oignies, i Namurem, o m. 2. od obydwoch, fund. r. 1121.

FLORENCYA, *Florentia*, dawne, wiel. mocne i ſł. M. Wł. ſtoł. Toſkanii, z Arcy Biſk. założonym od Marcina V. Uniwers. ſławną Akademią, i z obronną Cytadellą. Jeſt zaś tak piękne, iż Xżę Albert *de Saxe* mawiał, że niepotrzebaby go dopuſzczać Cudzoziemcom widzieć, tylko w ſame święta i Niedziele. Zdobi go 152. Kościołow, 17. Rynkow, 160. poſągow publicznych, wielka bardzo liczba przepyſznych pałacow, z ktorych naywſpanialſzy ieſt zwany *Pitti*, rezydencya Arcy Xcia. Tu to ieſt ſł. ſtatua Wenery *de Medicis*, cud piękności i ſztuki. Znayduią ſię też wielkie Biblioteki, z ktorych nayznacznieyſza ieſt S. Wawrzeńca, w ktorey ſamych rękopiſmow rzadkich na 3900. liczą. W Katedrze godney podziwienia ieſt Merydian zrobiony od Toſkanelle-

nellego wyfoki 221. ftop. ktory od 3. wiekow trwa dotąd cały. Naywiękfze fwe ozdoby winna Florencya wfpaniałości Medyceufzow, iż fprawiedliwie ieft zwaną *Florencyą piękną.* Florentczykowie fą ludzie fpofobni do wfzyftkiego. Dante oyciec Poezyi Włofkiey, Machiawel, Leon-Alberti, Ameryk Wefpucyufz, Mafo Finiquera, ktory fztukę rzeźby r. 1440. wynalazł, Baccio Bladini, ktory ią wydofkonalił, ff. Aftronom Galileufz, wielki Muzyk Lulli, znakomity Hiftoryk Guichardin, Leo X. i XI. Klemens VII. i Urban VIII. zafzczycili to miafto fwym urodzeniem, iako i wielu innych wiel. ludzi. W Florencyi naypięknieyfzym ięzykiem Włofkim co do ftylu i wyrazow mowią, zkąd przyfłowie: *Lingua Tofcana in Bocca Romana.* Leży nad rz. Arną, ktora ią przerzyna w rofkofzney rowninie. 19. *m.* na południe od Bononii, 24. od Modeny, 34. od Parmy, 36. od Mantuy, 46. od Wenecyi, 50. na połn. od Rzymu. dł. 28. 59. fz. 43. 46.

FLORENNES, *Florina*, m. w Bifk. Leodyifkim, między rz. Mozą i Sambrą, o *m.* 2. na połn. ku w. od Filipwilli, 5. ku połd. od Namuru.

FLENSAC, m. Fr. w Langwedocyi między Agdą i Pezenas, o *m.* 2. od obydwoch.

FLORENT-LE-VIEL, (Saint.) m. Fr. w Pow. Andegawfkim nad brzegiem południ. Ligery, o *m.* 9. od Andegawy, 19. od Saumur z Opac. Bened. czyniącym 10000. liwrow.

FLORENTINO, Florencka Prowincya, iedna z trzech, ktore fkładaią wielkie Xftwo Tofkanii, a ktorego M. S. ieft Florencya.

FLORENTIN, (Saint.) *Sancti Florentini Caftrum*, Florantyn, m. Fr. w pow. Senoneńfkim z tyt. Wikontego. Jeft blizko brzegu rzek *Armance* i *Armaçon*, o *m.* 6. na połn. ku w. od Antyziodoru, 10. od Sens, 32. od Paryża.

FLORES, *Florum*, Wyfpa na Oceanie, iedna z Azorow, około *m.* 7. maiąca w około. Wydaie paftele i wfzelkiego pożywienia doftatek. Należy do Portugalczykow.

FLORIMOND, m. Fr. w Alfacyi *m.* 3. od Bedfortu.

FLORYDA, *Florida*, wielki kray Ameryki połn. ktory fię rozciąga, od rz. Panuko w Nowey Hifzpanii, wzdłuż Golfu Mexykańfkiego, i od morza połn. aż ku 18. gradufowi fzer. Zawiera Luyzianę, Florydę, Hifzp. Nową Georgią, i część Karoliny. Tak nazwana była od fwego wynalezcy Jana *Ponce de Leon*, ktory tę Prow. odkrył r. 1512. Hifzpanie nie pofiedli ią, aż po wylaniu krwi wielkiey liczby dzikich rodakow. W powfzechności tuteyfi miefzkańcy fą dorodni, cery oliwkowey, z przyczyny, iż fwe ciało pewnemi nacieraią ziołami; chodzą prawie nadzy, fą odważni i okrutni; bawią fię boiem, rybitwą i polowaniem. Czczą iedynie Słońce za Boga, do niego fię modlą, iemu poświęcaią kościoły, i na ofiarę mu zabiiaią ludzi, ktorych potym ciała iedzą. Razem niewiafty i dzieci fą u nich niewolnikami. Zoftaią pod rządem *Kacykow*, czyli w familii fwey ftarfzych, i *Paraufłow*, ktorym tylko wolno mieć żon więcey; z pierwfzey iednak tylko dzieci fą dziedzicami. Maią fwych kapłanow, czyli lekarzow, ktorzy w wielkiey u ludu fą powadze, ktorych zowią *Jonafami.* Edukacya u nich zawifła na ćwiczeniach ciała w biegu, pływaniu, fkakaniu, w czym rownaią fwą walecznością niewiafty męfzczyznom. Obfituie Floryda w rożne zwierza, ptaki i zioła. Hifzpanie uftąpili tu fwey części Anglikom traktatem Werfalfkim r. 1763.

FLOTTE, m. Fr. na wyfpie *de Re.*

FLOTZ, *Flotta*, m. Turcyi Europeyfkiey w Wołofzech nad Ja-

loniką, blizko gdzie ta rz. łączy się z Dunaiem.

FLOUR, (Saint.) *S. Florifanum*, m. Fr. w Arwernii wyższey ktorey pretenduie być M. stoł. z grodem i Bisk. postanowionym od Jana XXII. Handel tu wielki na zboże i muły. Leży na gorze, *m.* 18. na połd. od Klermontu, 12. na w. od Aurillaku. 109. od Paryża. dł. 20. 45.' 32." sz. 45. 1.' 55."

FOCHEU, lub FOTCHEOU, *Focheum*, St. w Chinach M. S. Prowincyi Fokieny; ozdobne pięknemi budowlami, wspaniałemi mostami, i ulicami. Osiadłe iest od kupcow bogatych; ma wielu ludzi uczonych. Leży nad rz. Miną w gruncie obfitym w *Lichi*, w *Lugyen*, w *Muiginly*. dł. 137. sz. 26.

FOCHIANOVA, Fokia, m. Natolii, na półn. Smirny, na przeciw Meteliny z portem dobrym i zamkiem. Blizko miasta tego woysko morskie Turkow od Wenetow porażone zostało, r. 1650. Zowie się nową, dla rożnicy od *Fochia-vecchia*, ktora niedaleko ztąd iest tylko wsią małą.

FODWAR, *Fodovarium*, m. Węgierskie, na przeciw Koloczy z drugiey strony Dunaiu. dł. 36. 55. sz. 46. 45.

FOGARAS, zamek i forteca w Państwie Siedmiogrodzkim, z Bisk. Greckim, o 10. *m.* na z. od Kronstadtu, dł. 42. 18. sz. 46. 30.

FOGGIA, m. w Krol. Neapol. w Kapitanacie, o *m.* 5. na połd. ku z. od Manfredonii, przy rz. Cerbaro. Tu r. 1285. Karol Xżę Andegawski Krol oboyga Sycylii umarł. Na cłach miasta tego summę 430000. czerw. złł. Krolowi Hiszp. Filippowi II. pożyczoną, ubespieczyła Krolowa Pol. Bona. Summa ta, dziedzictwem spadaiąca na Zygmunta Aug. i siostry iego, znaioma iest pod imieniem *Summ Neapolitańskich.*

FOI, (Sainte) Foa, m. Fr. w Pow. Ageneńskim nad Dordonią niżey Bergeraku o *m.* 5. z sądami Krol. pamiętne iest kilką wytrzymanemi obleżeniami w czasie zamieszania Krolestwa. Od Gnała *de la Force* pobite zostało, r. 1621. Tegoż im. m. Fr. na z. ku połd. od Toulosy iest o *m.* 8.

FOIGNI, *Fussiniacum*, Opac. Fr. Cyster fund. r. 1121. o milę od *Vervins*, czyni rocznie 15500. liwrow.

FOIX, *Fuxum*, Foa m. Fr. w Wielkorządztwie Russylloński na granicy Francyi ku połd. Stoł. Hr. tegoż im. ktore ma swe partykularne stany. Miasto Foix leży pod górami Pyreneyskiemi, o *m.* 3. na połd. od Pamiers, 12. od Toulosy na połd., 10. od S. Lizier, 162. od Paryża, dł. 19. 15. sz. 43. 2. ob. S. Volusien.

FOKIEN, Fokiena Prow. Chińska nadmorska, 11sta w tym wiel. Cesar. Prowadzi handel wielki. Mieszkańcy są dowcipni, sprawni, i wylani na roskoszę. Góry dostarczaią tu drzewa obficie do budowli okrętow. Focheu M. S.

FOLEMBRAI, *Follanebraium*, wieś z dawnym pałacem Krolow Fr. spustoszałym od pan. Ludwika XIII. *m.* 2. na połd. od Chauni.

FOLIGNI, *Fulginia*, m. Wł. w Umbryi, z Bisk. dependuiącym tylko od Pap. Zdobią go piękne pałace i wspaniałe kościoły. Jest handlowne, i sławne przedniemi konfiturami, papierniami, fabryką materyi iedwabnych, iarmarkami biegłych prawnikow, i lekarzow, ktorych to m. wiele sławnych wydało. Leży na spadzistym schyłku iedney góry, w gruncie miłym, i żyżnym, blizko Topino, 5. *m.* na półn. od Spoletu, 27. od Rzymu. dł. 30. 13. sz. 42. 57.

FONCHIALE, ob. Funchal.

FONCOMBAUD, *Fons-Combaldus*, Opac. Fr. Bened. fund. r. 1090. nad Krezą *m.* 2. od Blanc, 2400. liwr. czyni.

FONDETES, m. Fr. w Turonii blizko Ligery *m.* 2. od Tours,

FONDI, *Fundi*, m. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z Bisk. Jest w gruncie urodzaynym, ale w niezdrowym powietrzu blizko iezioira tego im. o *m.* 17. na półn. ku z. od Kapuy, 20. od Neapolu, 22. na połd. ku w. od Rzymu. dł. 31. 3. sz. 41. 22.

FONGWILLIERS, m. Flandryi, *m.* 3. na z. od Bapaume.

FONSFORT, źrzodło sł. w pow. Forezkim, przy *S. Galmier*, maiące smak kwaśny, pomocne na kamień o *m.* 8. na półn. ku z. od Lugdunu.

FONTAINE - BLEAU, *Bleaudi fons*, Fonteneblo, m. wyspy Franc. w pow. Gatyneńskim, znaczne pałacem Krolewskim, i zwierzyńcem wielkim, gdzie Krolowie Franc. zwykli na rozrywki polowania udawać się od czasu Ludwika VIII. Las ktory go otacza, zawiera 26424. łanow. Henryk III. i Ludwik XIII. tu się urodzili. Jest o *m.* 14. na połd. ku w. od Paryża.

FONTAINE-D'ALAIY, w Diec. Alezyiskiey; *Fontaine Daniel*, fund. r. 1204. o *m.* 1. od Mayenny czyniące 8000. liwr. *Fontaine-Guerard*, fund. 1135. o *m.* 4. od Rotomagu; *Fontaine-Jean*, w pow. Gatyneńskim, o *m.* 2. od Chatillon, czyniące 2700. liwr.; *Fontaines-Blanches*, w Diec. Turoneńskiey, *m.* 2. od Amboisy, czyniące 4000. liwrow; *Fontenay*, o *m.* 1. od Montbaru, fund. r. 1118. czyniące 8000. liwr. są wszystkie Opac. Cysterskie we Fr.

FONTAINE-DEFER, źrzodło wody mineralney w Pikardii przy Bolonii, dobre przeciw zatwardzeniom. Inne zwane *Fontaine-la-Vineuse*, w Pow. Gapenskim, ma smak wina.

FONTAINE-FRANCOISE, m. Fr. w Burgundii, o *m.* 5. na półn. ku w. od Dyżonu, sławne wygraną odniesioną od Henryka IV. nad Xciem *de Mayenne*, r. 1595.

FONTAINE-L'EVEQUE, *Fons Episcopi*, m. Niderlandu Fr. w Hanonii, blizko Sambry, o milę na z. od Charleroy, *m.* 6. od Namuru, 4. na w. od Mons. Ustąpione było Francyi traktatem Akwizgrańskim r. 1667.

FONTAINE-SUR-SOMME, w Pikardii, o *m.* 2. od Abbewilli. *Fontaines*, o milę od Lugdunu, 7. na w. od Gien. *Fontanges*, w Arwernii, *m.* 11. na półn. ku z. od S. Flour, są małe m. Franc.

FONTARABIA, *Fons rapidus*, małe m. Hiszp. ale bardzo mocne w Biskai w Prow. Gwipuskoa z zamkiem dobrym. Jest nieiako kluczem Hiszpanii z tey strony. Leży nad morzem przy uyściu Bidassoy, o *m.* 9. na połud. ku z. od Bayonny, 25. na w. od Bilbao. dł. 15. 51. sz. 43. 23.

FONTENAY, wieś Fr. z grodem, o *m.* 4. na połud. od Antyzi-odoru, sł. potyczką tu zwiedzioną między dziećmi Ludwika łagodnego Kr. Fr. r. 841. między tą wsią i drugą, raczey niż w Fontenay, o *m.* 2. na z. od Tonnery.

FONTENAY-LE-COMTE, *Fontenetum Comitis*, piękne m. Fr. w Piktawii niż. sławne handlem zn. i iarmarkami. Oyczyzną iest Piotra Brissota, Jędrzeia Tiraqueau, i Fran. Wiette. Jest nad Wendeą, *m.* 6. od morza, 10. na półn. ku w. od Rupelli, 118. od Paryża.

FONTENAILLES, ziemia Fr. podniesiona na Margr. *m.* 2. od Caen.

FONTENAY L'ABBATTU, m. Fr. w Santonii, *m.* 2. od Niorty, erygowane na Xięstwo Parostwo pod imieniem *Rohan-Rohan*.

FONTENELLES, Opac. Fr. August. fund. r. 1210. czyni 2500. liwr. o milę od Roche nad Yonną. Tegoż im. iest Opac. Cyster. o milę od Valenciennes. Ob. Vandrille.

FONTENOY, wieś w Flandryi blizko rz. Skaldy, *m.* 1. od

Tournay, pamiętna wygraną Francuzow dnia 11. Maia r. 1745.

FONTENOY, wieś Fr. w Lotaryngii z tyt. Hr. m. 3. na z. od Nancy. Ob. Fontenay.

FONTEVRAULT, *Fons Ebraldi*, m. Fr. w Pow Andegawſkim z Opac. Mniſzek fund. od Roberta *d'Arbriſſel*, *m.* 2. od Ligery, 3. od Saumur, 64. od Paryża.

FONTFROIDE, *m.* 3. od Narbonny, czyniące 8000. liwrow fund. r. 1130. *Fontguillem*, *m.* 4. na w. od Bazas, czyniące 2200. liwr. fund. około 1147. *Fontmorigny*, *m.* 3. od Niwerny czyniące 4000. liwr. fund. r. 1148. ſą Opac. Cyſterſkie we Fr.

FORCALQUIER, *Forum Calcarium*, M. Fr. w Prowancyi, ſtoł. Hrabſtwa tegoż im. Leży na górze, o *m.* 7. na połud. ku z. od Syſterony, 12. od Aix, 140. od Paryża. dł. 23. 31. ſz. 43. 58.

FORCE, (la) m. Fr. w Pow. Perigord, *m.* 2. od Berżeraku, podnieſione było na Xſtwo Paroſtwo.

FORCHAIN, lub Forcheim, *Forchemium*, *Turtavia*, lub *Forchana*, obronne M. Niem. w Frankonii w Biſk. Bamberſkim z pięknym Arſenałem, i zamkiem nad rz. Rednicą, *m.* 6. na połud. od Bambergi, tyleż na połn. od Norymbergi. Jeſt głowne mieyſce grodu ſwego. dł. 28. 40. ſz. 49. 44.

FORA, Foehr, lub Fore, mała wyſpa na morzu Niem. ku brzegowi zachodniemu Xſtwa Slezwickiego. Obfituie naywięcey w bydło i zboże. Nal. do Danii. Mieſzkańcy zachowuią obyczaie, ięzyk i ubior dawnych Fryzonow.

FORE, dwa małe m. w Irlandii, iedno w Hr. *Eſt-Meath*, drugie w Hr. *Meath*. Maią prawo deputowania na Parl.

FORES-MONTIERS, Opac. Fr. na połn. Abbewilli zakonu S. Bened. fund. r. 1045. czyni 6000. liwrow.

FORESTIERES, (Villes) ob. Wald-Städten.

FORET-NOIRE, ob. Schwartz-Wald.

FOREZ, *Foreſium*, Pow. Foreſki we Fr. między Pow. Lugdunſkim, Belloioceńſkim, Arwernią i Welaią. Leży w rozległey dolinie, żyżney i miłey, ktorą przerzyna Ligera. Dzieli ſię na górny i dolny. *Montbriſon*, ieſt M. S. Przyłączony był do Korony po śmierci Hetmana W. Burbona.

FORFAR, *Orrhea*, m. Szkocyi połn.ſtoł. Prow. Anghuzkiey; deputuie na Parl. Jeſt przy ieziorze, ktore rozlewa rz. wpadaiąca w Tayą, o *m.* 4. na z. od Montrozy, 14. na połn. od Edymburga, 140. od Londynu. dł. 15. 5. ſz. 56. 50.

FORGES, *Forgiæ*, Forża, m. Fr. w Normandyi wyż. ſł. wodami mineralnemi. Leży w małym Pow. Bray, o *m.* 9. na połn. ku w. od Rotomagu, 4. od Gournay, 3. od Neufchatel, 25. od Paryża.

FORLI, *Forum Livii*, M. Wł. w Romanii z Biſk. Suffr. Rawenneńſkiego, i z dwoma Cytadellami. Poddało ſię było Stolicy Apoſtol. pod Juliuſzem II. Zaſzczycaią go piękne gmachy publiczne, i niemała liczba ludzi ſławnych, ktorzy tu ſwe wzięli urodzenie. Leży w Kraiu urodzaynym, miłym i zdrowym, *m.* 4. od Faenzy, 8. na połud. ku z. od Rawenny, 18. od Florencyi. dł. 29. 33. ſz. 44. 13.

FOROJULIENSKI Powiat, ob. Friuli, Frejus.

FORMELLO, m. Wł. w Prow. Patrimonium S. Piotra, *m.* 5. na połn. ku z. od Rzymu, ozdobne pięknym pałacem Xcia *Chigi*.

FORMENTERA, wyſpa iedna z Balearſkich na połud. Iwiki; ieſt niemieſzkaną z przyczyny mnogości gadow tu znayduiących ſię. Nal. do Krola Hiſzp.

FORMIGNY, *Forminiacum*, wieś Fr. w Normandyi niż. *m.* 3. na w. od Iſigny, tyleż na z. od Bayeux. Pamiętna ieſt przegraną tu Angli-

kow r. 1450. pod Karolem VII.

FORMOZA, *Formosa*, wyspa znaczna na morzu Chińskim, ktorą gór pasmo dzieli na wschodnią i zachodnią. Część wsch. nie iest mieszkaną tylko od właściwych rodakow, ktorzy od Chińczykow mieni są za dzikich. Zachodnia część iest pod pan. Chińskim, ktorzy ztąd wypędzili Hollendrow r. 1661. Jest Kray dziwnie dobry, i w wszelkie wygody życia obfity. Rodacy są obyczaiow łagodnych, szczerzy, sprawiedliwi, swarow i kradzieży wielcy nieprzyiaciele, w strzelaniu z łukow nayzręcznieysi, i szybcy w biegu. Na ciałach swych rysuią rożne figury drzew, źwierząt, kwiatow &c. M. S. iest *Taiouan-Fou*, od ktorego i wyspa u Chińczykow toż ma nazwisko.

FORNOVE, czyli Foronuovo, *Forum novum*, m. Wł. w Xstwie Parmeńskim, sławne potyczką, ktorą Karol VIII. wygrał na Włochach r. 1495. o *m.* 3. na połud. ku z. od Parmy.

FORST, *Forsta*, m. Niem. w Luzacyi z zamkiem na kępie oblaney rz. Nissą, o *m.* 6. na połud. ku z. od Kotbuza. Część miasta nal. do Hrabi de Promnitz, zamek zaś iest Elektora Saskiego. Mieszać go nie trzeba z *Forstem* leżącym w Elek. Kolońskim, ktory nal. do domu *Meternich*.

FORT, (S.) m. Fr. *m.* 3. na połn. od Kosnaku.

FORT-FRIDERICH, ob. Friderichs.

FORT, i PORT-DAUPHIN, ieden z naypięknieyszych i naylepszych portow w Ameryce, na wyspie *S. Dominguo*, należy do Francuzow.

FORT-DE-KEIL, ob. Kell.

FORTELLE, *Fortella*, wspaniały zamek Franc. blizko Rosay w Bryi.

FORTEVENTURA, znaczna wyspa Afryk. na Oceanie Atlantyckim, iedna z Kanaryiskich, odkryta od Jana *Betancourt* Szlachcica Franc. r. 1417. Należy do Hiszp.

FORTH, *Forchea*, rzeka Szkocyi połud. ktora daie nazwisko golfowi, zwanemu *de Forth*.

FORT-LOUIS, *Arx Ludovicia*, Forteca Ludwika, obronny plac Fr. w Alsacyi ufortyfikowany od Ludwika XIV. na kępie oblaney Renem, *m.* 8. na połn. od Strazburga, 5. na połud. od Landau, 20. od Brisaku, 5. od Weissemburga.

FORT-LOUIS, forteca w Afryce w Senegalii wzięta od Anglikow r. 1758.

FORT-LOUIS, forteca Amer. na wyspie Kayennie zbudowana od Franc. r. 1643. Wzięta była od Hollendrow r. 1675. a odebrana od Hrabiego *d'Estrees* r. 1676.

FORTUNADE, (S.) m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim.

S. FORTUNAT, m. Fr. w Langwedocyi, w Diec. Wiwareńskiey.

FORZA-DE-AGRO, *Agri Fortalitium*, m. Wł. w Sycylii w Prow. *di Demona*, przy potoku, o *m.* 8. na połud. od Messyny.

FOS-DI-NOVO, *Fossa nova*, m. Wł. o *m.* 2. na połn. od Sarzany w dolinie *di Magra*; nal. do Margrabi *di Fos-di-Novo*, z domu Malespinow.

FOSSANO, *Fossanum*, mocne m. Wł. w Xstwie Piemonckim z zamkiem dobrym i Bisk. Suffr. Turyńskiego. Jest nad Sturą. *m.* 4. od *Coni*, 10. na połud. od Turynu, 11. od Pigneroli, 4. od Mondovi.

FOSSAT, m. Fr. w Hr. *de Foix*, *m.* 3. na połud. od Pamiers.

FOSSERET, m. w Langwedocyi, *m.* 3. na z. od Rieux.

FOSSEUX, Baronia Fr. *m.* 3. na połud. ku z. od Atrebaty.

FOSSOMBRONA, *Forum Sempronii*, m. Wł. w Xstwie Urbińskim z Bisk. Leży blizko rz. Metro, o *m.* 5. na połud. ku w. od Urbinu, 5. i pol od Fano, 7. na połud.

ku z. od Pesaro. dł. 30. 19. sz. 43. 41.

FOTHERAINGAY, zamek w Anglii, o m. 4. od Peterboruga, gdzie Krolowa Marya Sztuart w więzieniu osadzona była.

FOUCARMONT, m. Fr. w Normandii, m. 3. na połn. ku z. od *Anmale*. Znayduie się tu Opac. Cyster. fund. r. 1130.

FOUE, ob. Fuva.

FOUG, m. Fr. w Lotaryngii, o m. 1. od Toul.

FOUGERES, *Filiveriæ*, M. Fr. w Brytanii z zamkiem dawnym i Opac. August. nad rz. *Cuesnon*, o m. 10. na połn. ku w. od Rennes, 9. od *Avranches*, 60. na z od Paryża. *Fougeroles*, w Pow. Cenomanskim, o m. 6. na połn. ku z. od Mayenny.

FOUILLOUSE, m. Fr. w Pow Forezkim, m. 4. na połud. ku w. od Montbrisony, 2. na w. od S. Marcellina.

FOURAS, i S. Laurent, m. Fr. w Pow. Alteńskim, o m. 4. na połud. Rupelli.

FOURQUEVAUX, m. Fr. w Langwed. z tyt. Margr. o m. 4. na połud. ku w. od Toulosy.

FOWEY, m. Angiel. nadm. w Prow. Kornuwallii, wysyła 2. Dep. na Park. Jest o m. 75. na połud. ku z. od Londynu.

FRAGA, obronne M. Hiszp. z dosyć dobrym zamkiem w Krol. Aragonii, sławne zwiedzioną tu potyczką r. 1134. Leży blizko rz. *Cinca*, m. 12. na połud. od Balbastro, 20. od Saragossy. dł. 17. 28. sz. 17. 58.

FRANCASTEL, m. Fr. w Pikardii, m. 2. od Breteuil.

FRANCOISE, m. Fr. m. 2. od Montauban.

FRANCYA, *France*, *Francia*, wielkie Krol. Europeyskie, gran. na połn. z Niderlandem, na w. z Szwaycarami i Sabaudyą, na połud. z morzem śrzodz. i górami Pyreneyskiemi, na z. z Oceanem. Długości ma około m. 240. szer. 220. Powietrze tu iest zdrowe, czyste i umiarkowane; położenie iego miłe i korzystne. Ma góry i rzeki znaczne; grunt urodzayny, obfity w zboże, legumíny, owoce i wino &c. rudy żelazne, ołowiane, cynowe &c. Kray iest ludny, i liczy na 20 millionow ludzi. Nauki, rękodzieła, i handel ledwie gdzie na świecie w rownym iest stopniu. Ma wiele Akademii, i 20. *Universitates*. Sama Religia Katolicka iest panuiącą, i znoszoną. Zawiera to Krol. 18. Arcy Bisk. 114. Biskupstw, nie rachuiąc 6. Bisk. wyspy Korsyki; 13. Parlam. 34. Wielkorządztw, 40. Gubernii. Obywatele są obyczayni, grzeczni, oświeceni, czyniący pożycie z sobą wesołe i miłe. Krol ma tytuł *Christianissimus*. Familia teraz panuiąca iest Burbońska. Dochody Krola Fr. są wielkie, i służą do utrzymywania znacznego woyska. Dwor sam Krolewski wynosi na 10. tysięcy ludzi. Francyi położenie iest bardzo wygodne co do handlu, iuż z przyczyny wielu Portow na Oceanie i morzu śrzodziemnym, iuż że będąc w śrzodku Europy ma łatwą kommunikacyą z innemi Państwami. Znacznieysze iey Prowincye są: Alsacya, Pow. Alteński, Angulemski, Andegawia, Armaniak, Artezya, Arwernia, Aurelia, Pow. Belloceński, Belsia, Pow. Bigorreński, Bituryceński, Burboński, Bressia, Britania, Bria, Bugezia, Delfinat, Flandrya, Forez, Franszkont, Gaskonia, Gwienna, czyli Akwitania, Hanonia, Kambrezia, Langwedocya, Pow. Lemowiceński, Lugduński, Lotaryngia, *Maine*, lub Pow. Cenomański, Marchia, Nawarra, Pow. Niwerneński, Normandia, Perche, Perigord, Pikardia, Piktawia, Prowancya, *Querci*, czyli Pow. Kadurski, Ruteneński, Russyllon, Santonia, Szampania, Turonia, trzy Biskupstwa, i Pow. Wiwareński. Każda z tych Prow. dzieli się na rożne Krainy, ktore swe maią nazwiska,

Paryż. ieft M. S. całey Francyi. Do tego Krol. nadto należą rożne Państwa i wyspy w Ameryce &c.

FRANCUZKA Wyspa, *Isle de France*, Prow. Fr. między Normandią, Pikardią i Szampanią leżąca, zawiera procz okolicy Paryzkiey, Pow. Bellowaceński, Walezki, Hr. Senlis, Wexin Francuzki, Powiat Gatyński, Manteński, Goelą, Multien, i Hurepois. Paryż M. S. ob. Kanada, Maurycy.

FRANCHE-COMTE, czyli Comté de Bourgogne, *Burgundiae Comitatus*, Franszkont, czyli Hrabstwo Burgundyi. Znaczna Prow. Fr. między Lotaryngią, częścią Szampanii. Xięstwem Burgundyi i Szwaycarami. Długa ieft na *m.* blizko 50. szer. 32. dzieli się na 14. Grodow. Obfituie w zboże, wino, bydło, konie, góry żelazem, cynowe i ołowiane. Przerzyna ią 5. rzek znaczniey-szych: *Sona*, *Lougnon*, *Doux*, *Louve* i *Dain*. Ludwik XIV. zdobył ią r. 1674. i ustąpiona została Francyi traktatem Nimegskim r. 1678. *Besançon* ieft iey M. S.

FRANCHEVILLE, m. Fr. w Normandii, *m.* 2. na połn. ku z. od *Veneuil.*

FRANCHIMONT, Franszmont, M. S. Margrabstwa Franszmonckiego, ktore kupił Elektor Koloński r. 1731. Leży w Kraiu Leodyiskim, o *m.* 6. na połud. ku w. od Leodium.

S. FRANCISCI Insulae, *Isles de St. François*, Wyspy S. Francifzka, Są Wyspy Ameryk. w Kanadzie w Kraiu Irokweńczykow, przy końcu ieziora S. Piotra. Jest ich 5. lub 6. są zarosłe lasami pełnemi rożnego źwierza. Zyto tu naypiękniey rośnie. Tegoż im. ieft rz. w Ameryce wyżey Mont-Realu, ktora rozciąga się wzdłuż na *m.* 7.

FRANCKENBERG, m. Hassyi wyższey nad Ederą z dawnym zamkiem, głowne mieysce Grodu. Znaczne obfitemi minami srebra i miedzi. Jest o *m.* 7. na połn. od Marpurga, i należy do Landgraffa Hesse-Kasselskiego.

FRANCKENBERG, m. i Grod Niem. w cyr. Saxonii wyż. nad Zschoppą w dystryk. Ertzgęburskim, blizko Woigtlandii. Częstemi pożarami mocno nadwerężone zostało. Piękne tu znayduią materyi wełnianych fabryk.

FRANCKENDAL, *Francodalia*, Frankendalia, nowe i mocne M. Niem. w Państwie Elektora Woiewody. Tu miana była ſł. rozmowa między Anabaptystami. Wzięte było od Hiszp. r. 1623. od Szwedow r. 1632. a potym od woysk Cesar. Ustąpione było Elekt. Woiewodzie Reńskiemu traktatem Westfalskim. Francuzi pod Hetmańſtwem Delfina zdobyli go r. 1688. i zburzyli go 1689. Ale wkrotce od Elektora Woiewody odnowione zostało. Leży blizko Renu przeciw Manheimu, o *m.* 5. na połud. ku z. od Heidelbergi, 5. od Spiry, 2. na połud. od Wormacyi, 105. od Paryża. dl. 26. 4. sz. 49. 28.

FRANCKENHAUSEN, m. Niem. w Turyngii nad Wipperą, należy do Xcia Rudelsztadzkiego, a ktory dependuie od Elekt. Saskiego. Ma znaczne zupy solne.

FRANCKENSTEIN, m. i mieysce głowne Regencyi Frankensteynskiey w Szląsku z pięknym zamkiem. Nal. do Xżąt Auersberskich. Leży w Xstwie Munsterbergskim, o *m.* 4. na z. od Munsterbergi, w Kraiu bardzo urodzaynym, obfitym w zboże osobliwie w pszenicę. Proch do strzelania bardzo dobry tu robią. Inny *Frankenstein* w śrzodku Langrafst. Darmsztadzkiego, i o *m.* 2. na połud. ku w. od Darmsztadu, ieft dziedzictwem Baronow *de Franckenstein.*

FRANCKENSTEIN, m. Niem. w Xstwie Dwoch Mostow, o *m.* 8. na połud. ku w. od *Zweybrück.*

FRANCONVILLE, m. Wyspy Franc. o *m.* 4. na połud. od Pa-

ryża, 3. od Pontoiſe.

FRANEKER, *Franequera*, piękne i mocne M. Niem. w Belgium Hollend. w Fryzyi, z zamkiem u Uniwers.; ozdobione gmachami publicznemi, i wſpaniałemi Pałacami. Jeſt o *m.* 2. od Zuyderzee, między Lewardą i Harlingą, o *m.* 2. od nich, 6. na połn. od Slooten. dł. 23. 8. ſz. 53. 12.

FRANKFORT nad Menem, *Francofordia*, *Francofurtum ad Mœnum*, dawne, wielkie i piękne M. Niem. w Frankonii, znaczne wielkim handlem, i walnemi iarmarkami. Katol. maią tu wiele Kościołow, i Lutrzy Zborow. Obywatele od Prawa Kadukowego w Fr. r. 1767. ſą uwolnieni. Tu to Elektorowie Niem. ſwe maią ziazdy do obrania Ceſarza czyli Krola Rzymſkiego. Oyczyzną ieſt Karola Łyſego Krola Francuzkiego i Adama Elsheimera. Leży w Weterawii, w rowninie bardzo żyżney nad rz. Menem, ktory go dzieli na dwa miaſta, iedno zwane *Saxen-Hauſen*, drugie *Frankfort*; Karol W. zgromadził w tym mieście Zbor Biſk. r. 804. z przyczyny decyzyi Zboru drugiego Niceyſkiego względem obrazow. W Frankforcie dochowuie ſię dotąd ſł. *Bulla złota* w ſwym oryginale, napiſana od Karola VI. Ceſ. r. 1356. Jeſt o *m.* 8. na połn. ku w. od Moguncyi, 18. na połn. od Heidelbergi, 13. od Wormacyi, 30. od Kolonii, 140. od Wiednia, 110. od Paryża. dł. 26. 15. ſz. 50. 6.

FRANKFORT nad Odrą, *Francofurtum ad Oderam*, bogate, wiel. i piękne M. w śrzedniey Marchii Brandeburſkiey, niegdyś Ceſar. teraz nal. do Krola Pruſkiego. Znakomite przez ſwą ſł. Uniwers. fundowaną r. 1506. i wielkie iarmarki. Handel iego ieſt bardzo znaczny oſobliwie z Polſką. Od Sztetina na połud. o *m.* 12., 18. od Berlina, 30. na połn. ku w. od Wittembergi, 100. od Wiednia, od Krakowa *m.* Niem. 64. dł. 32. 35. ſz. 52. 20.

FRANKONIA, *Franconia*, po Niem. *Fränckiſcher-Kreiſs*, cyrkuł, czyli Prow. Niem. gran. na w. z Czechami, i Palatynatem wyżſzym, na z. z Palatynatem niż. i Arcy Biſk. Moguńckim na połud. z Bawaryą i Szwabią, na połn. z Miſnią i Turyngią. Położony ieſt w ſamym prawie śrzodku Niemiec, ma figurę koła, ktorego diametr wynoſi na *m.* 60. śrzodek iego ieſt bardzo żyżny, ale ku granicom ieſt pełny gór nieuprawnych i laſow. Rzeka w nim znacznieyſza ieſt Men. Religia panuiąca ieſt Luterſka, ale po mieyſcach wiełu mieſzczą ſię Katol. Proteſtanci maią tu ſwe Zbory, iako i Żydzi Synagogi. Zawiera w ſobie rożne mnieyſz[illegible] Państwa Duchowne i Swieckie. D[illegible]ne ſą 4. znacznieyſze: 1°. [illegible]ia i Miſtrz Teutońſki *de Merg[illegible]chm.* 2°. Biſk. Bamberſkie. 3°. [illegible]k. Wurtzburſkie. 4°. Biſk. Aichſztadzkie. Swieckie ſą: 1°. Burgrawiat wyżſzy, w ktorym *Bareuth*, *Culmbach* &c. Burgrawiat niż. zwane inaczey Margrabſtwem Anſzpachſkim, i Xſtwa Henneberg, Koburg, i Szwartzenberg. 2°. Hrabſtwa *Imperii*. 3°. Miaſta Ceſar. wolne. Szlachta Frankońſka ieſt bardzo mocna; nie wchodzi nic w intereſſa cyrkułu, ale ſkłada ſtan nieiako oſobny, i miewa ſwe obrady w Schweinfurcie. R. 1769. wyrobiła dla ſiebie i dla poddanych wyięcie od prawa Kadukowego we Fr. Co do ſtanow cyrkułu Frankońſkiego Biſk. Bamberſki, i Margrabia Brandeburſki na Bareucie i Kulmbachu, ſą dyrektorami mocą dawnych traktatow.

FRANQUEMONT, dobra w Xſtwie Montbeliard, we Fr. o *m.* 8. na połud. od Montbeliardu, nad rz. *Doux*. Rząd i dochody należą do Xcia Montbeliardzkiego, pod nayżyſzą zwierzchnością Biſk. Bazyleyſkiego. Toż nazwiſko dane było pod tyt. Hr. ziemi *Han*, w Xſtwie Barſkim, między Barem Xiążęcym i S. Michel.

FRANQUEVAUX, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1143. czyni 2000. liwr *m.* 4. na połud. od Nimes.

FRASCATI, *Tusculum novum*, Fraskata, bardzo piękne M. Wł. zbudowane blizko na tymże gruncie, gdzie dawne za Rzymian było *Tusculum*, z Bisk. niedependuiącym tylko od Pap. i iednym z 6. ktorzy obieraią Kardynałow. Zdobi go wielka liczba pałacow kosztownych, i roskosznych ogrodow, ktore Włosi winnicami *la Vigna* nazywaią. Leży pod górą, o 5. *m.* na połud. ku w. od Rzymu, 4. od Palestryny. dł. 30. 12. sz. 41. 48.

FRAUENBERG, lub FRAUMBURG, M. Pruskie w Xstwie Warmińskim zaszczycone Katedr. Kościołem B[illegible] Warmińskiego, ktorego Kopern[illegible] [illegible] Kanonikiem. Leży nad Haffem, o 4. *m.* na połn. ku w. od Elbląga.

FRAUENBERG, czyli HLUBOCKA, zamek obronny w Czechach, w cyr. Bechińskim. Wzięte było od Woysk Pruskich r. 1744. ale ciż wkrotce do opuszczenia go przymuszeni byli.

FRAUENBURG, m. Kurlandzkie z Ekonomią Xiążęcą i zamkiem zruynowanym. Jest w Starostwie Goldyńskim.

FRAUNHOSEN, włość udzielna w Niem. w Bawaryi niż.

FRAUSTADT, ob. Wschowa.

FRAWENFELD, m. Szwaycarskie, stoł. Turgowii. Są tu dwa Kościoły, dla Katol. ieden, a drugi Protestancki. Leży na wzgorce, blizko rz. Murgi, *m.* 6. na z. od Konstancyi. dł. 26. 35. sz. 47. 40.

FRAWENSTEIN, m. Niem. w Saxonii wyż. nad rz. Muldą, o *m.* 6. na połud. od Drezna.

FRECKENHORST, st. Opactwo w Bisk. Monasterskim dam szlachetnych nad rz. Emsą o *m.* 7. na w. od Munsteru.

FREIDBERG, lub FREYBERG, *Friberga*, mocne M. Niem. w Misnii, sławne przez swe minery, i grobem Xżąt Domu Elekt. Saskiego. Dobyte było od woysk Cesar. r. 1632. a r. 1762. Prusacy nad Woysk. Imper. znaczną tu odnieśli korzyść. Jest nad rz. Muldą, o *m.* 15. na połud. ku w. od Lipska, *m.* 6. na połud. ku z. od Drezna. dł. 31. 15. sz. 51. 2. Jest tu zamek zwany *Freudestein*.

FREIGNE, m. Fr. w Andegawii nad rz. Ardrą, o *m.* 9. na z. od Andegawy.

FREISACH, *Virunum*, *Friesacum*, M. Niem. w Karynthii niż. od ktorego dependuie dystrykt, maiący *m.* 6. kwadratowych. Należy do Ar. Bisk. Salizburskiego, *m.* 5. na połn. ku w. od Gurcku. dł. 31. 15. sz. 47. 10.

FREISGEN, *Frisingen*, *Freysingen*, lub *Frisinga*, *Fruxinum*, Fryzynga, piękne i znaczne M. Niem. stoł. Bisk. tegoż im. w Bawaryi wyż. Biskup iest Xciem udzielnym, i Suffr. Salizburskiego. S. Korbinian Francuz rodem, pierwszym od r. 720. do 730. był tu Biskupem. Kościoł Katedr. i Pałac Biskupa są bardzo wspaniałe. Leży na górze przy rz. Iser, w Krainie miłey, o *m.* 8. na połn. od Munichu, tyleż na połud ku w. od Landshuta, 15. od Neuburga, 15. na w. od Auszburga. dł. 29. 15. sz. 48. 20. Wiele mieysc w Austryi zależą od tego Bisk.

FREIUS, *Forum Julii*, Foroiulia, dawne M. Powiat i Bisk. we Fr. w Prowancyi, niegdyś portowe, ale z czasem port iego zamulony został. Wzięte było od Xcia Sabaudii r. 1707. Leży przy morzu, nad rz. *Argens*, wśrzod bagnisk, ktore tu czynią powietrze niezdrowe, o *m.* 16. na połn. ku w. od Toulonu, 12. od Nice, 185. od Paryża. dł. 24. 28. sz. 43. 26.

FRENADE, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1148. czyni 1500. liwr. o *m.* 2. od *Cognac*.

FRESCATIS, Freszkat, zamek Biskupow Metskich w Lotaryngii, o *m.* 1. na połud. od Metzu, ob. Frascati.

FRESNAYE, (Notre Dame

de la) M. Fr. w Pow. Cenomańskim, *m.* 2. na w. od Alensony.

FRESNELS, Baronia Fr. w Lotaryngii blizko *Mirecour.*

FRESNES, m. Fr. w Normandii, w Kraiu *Bocage*, o *m.* 5. na połud. ku w. od *Vire*. Tegoż im. zamek blizko *Claye*, *m.* 3. na z. od *Meaux*.

FRESNOY, m. Fr. w Pow Bellowaceńskim, o *m.* 3. na połud. ku z. od *Compiegne*, z Przeorstwem Bened. Jest Margr. tegoż im. *m.* 3. na połn. od Mondidiery.

FRESSENEVILLE, m. Fr. w Pikardii, o *m.* 2. na połn. od *Gamaches*, 4. na z. od Abbewille.

FRETHUN, m. Fr. *m.* 1. od Kaletu.

FRETTEVAL, m. Fr. w Pow. Aureliańskim, *m.* 3. na połn. ku w. od *Vendome*.

FRETUM, termin Łac. Geograficzny, po Fr. *Detroit*, po Polsku Cieśnina lub Przesmyk morski, oznacza wązki kanał morza ściesniony dwoma ziemiami, ktorym albo odnoga z Oceanu wypływa, albo dwa morza się łączą, iako przesmyk Kaletański &c.

FREUDENBERG, nazwisko dwoch miast małych w Niem. 1. w Frankonii nad Menem, o *m.* 7. na z. od Wertheimu, 2. w Weterawii w Hr. Nassau, sławne handlem żelaza i stali.

FREUDENSTADT, lub FREDENSTAT, *Friderici stadium*, lub *Freudenstadium*, piękne i mocne M. Niem. w lesie czarnym, zbudowane r. 1600. przez Fryderyka Xcia Wirtemberskiego, końcem aby wniyścia i wyiścia z lasu czarnego broniło, i aby było schronieniem Protestantow, *m.* 15. na połud. ku z. od Tubingi, 9. na połud. ku w. od Strazburga. dł. 26. 2. sz. 48. 25.

FREUDENTHAL, czyli ROSKOSZNA DOLINA, M. Szląskie z tyt. Xstwa w Xstwie Oppawskim, o *m.* 7. od Oppawy. Zalecone iest przedniemi koniami, i fabryką pięknych płocien. Krol Pruski dobył go był r. 1741. i 1744. Powrocone było Domowi Austr. Zależy od Zakonu S. Maryi *de Mergentheim*. Jest inne mieysce tego im. w Karnioli śrzedniey, i pałac roskoszny w Hr. Gleichenskim.

FREYBERG, ob. Freydberg.

FREYBURG, ob. Friburg.

FREYDSTADT, m. i włość Austryi wyż. o *m.* 5. na połn. od Lintzu.

FREYE-ÆMPTER, wolne Powiaty, czyli grody Szwaycarskie w Argowii, ktorych mieszkańcy wszyscy są religii Katol. Wyższy Powiat, w ktorym iest m. Meyenberg, i st. Opac. Mureńskie, nal. do 8. Kantonow dawnych; niższy zaś, w ktorym znayduią się miasta Bremgarten i Mellingen iest pod pan. Kantonu Zurychskiego, Berneńskiego i Glaryskiego. Cały Kray rozciąga się między Russą o milę od Lucerny i ieziorami Baldeck i Hallweil, aż poniżey Mellingen, maiąc na w. i połn. Kanton Zurychski i Hr. Badeńskie, na połud. Kanton Lucerneński i Zugski, na z. Kanton Berneński. Było to niegdyś Hrabstwo Roreńskie, i dawne dziedzictwo Hrabiow Habspurskich, zowią go po Łac. *Argovia libera*. Szwaycarowie opanowali go na Fryderyku Xciu Austryackim r. 1415. za namową i rozkazem Cesarza Zygmunta i Zboru Konstancyeńskiego.

FREYENWALD, piękne m. Niem. w Marchii śrzedniey nad Odrą, *m.* 10. niżey Kustrynu. Handel znaczny prowadzi rybami, zbożem płotnem i piwem. Zalecone iest wodami zdrowemi i minerami hałunowemi. Jest grod tegoż im. w Pomeranii dalszey, o *m.* 10. na w. od Szetyna.

FREYSINGEN, ob. Freysgen.

FREYSTADT, m. Węgier wyż. w Hr. Neytreńskim, z zamkiem dobrym. Od Turkow prawie całe spalone zostało. Jest nad rz. Wagiem, naprzeciw Leopoldstadu. dł. 36. 30. sz. 48. 50.

FREYSTADT, m. Szląskie w Xstwie Glogowskim, o *m.* 8. na

połn. ku z. od Głogowa. Proteſtanci r. 1709. wybudowali tu kościoł, i ſzkoły ſwoie. Oyczyzną ieſt Jana Kuneuſa.

FREYSTADT nad Olſą, m. Szląſkie w Xſtwie Cieſzyńſkim, głowne całey Włości tegoż im. *m.* 12. na połud. ku w. od Racibora.

FREYSTAETT, lub Freystett, m. Niem. w wyż. Hr. *Katzenellenbogen*, nowo wybudowane nad Menem. Trzy Religie: Katolicka, Luterſka i Kalwińſka tu ſą znoſzone zarowno, o *m.* 5. na połn. ku z. od Darmſztadu.

FREYWALD, bogate M. Szląſkie, w Xſtwie Grotkowſkim, o *m.* 6. na połud. od Neiſſy, w wygodnym bardzo i korzyſtnym położeniu. Dom Auſtr. warował go ſobie r. 1742. iako miaſto załogowe.

FRIAS, M. znaczne Hiſzp. w Kaſtylii dawney na gorze; blizko Ibru, *m.* 14. na połn. ku z. od Burgos. dł. 14. 8. ſz. 42. 50.

FRIBURG, Freyburg, *Friburgum*, wiel. M. Niem. ſtoł. Bryzgowii Auſtryackiey, założone r. 1120. Znakomite ieſt przez ſwą Univers. fund. r. 1540. i wieżę Kościoła wielkiego, ktora, wyiąwſzy Strazburſką, naypięknieyſzą ieſt w całym Państwie Niem. kryſztały i kamienie drogie nayprzedniey tu polerować umieią. Pamiętne ieſt wielą wytrzymanemi oblężeniami. Generał *de Crequi* dobył go r. 1677. a Marſzałek *de Villars* r. 1713. po długim i upornym oblężeniu. Ludwik XV. opanowawſzy go r. 1744. zburzył iego twierdze. Leży nad rz. Triſeną, o *m.* 4. na w. od Briſachu, 9. na połn ku w. od Bazylei, 12. na połud. od Strazburga, 100. od Paryża. dł. 25. 32. ſz. 48. 4.

FRIBURG, *Friburgum*, wiel. i piękne M. Szwaycarſkie ſtoł. Kantonu tego im. fund. było od Berchtolda IV. Xcia Zeringenſkiego r. 1176. Przyięte było w liczbę Kantonow r. 1481. Zdobią go gmachy publiczne, a oſobliwie Kościoł Katedr. na podziw piękny. Obywatele ſą gorliwi Katolicy. Rząd Miaſta, co do duchownych rzeczy ieſt przy Biſk. Lauzańſkim, ktory tu ma rezyd. co do innych, przy wielkiey i małey radzie, ktorey głową ieſt Prezydent zwany *Avoyer*. Sł. Hiſtoryk w wieku 16. Gwilimann ztąd był rodem. Leży nad Saną, o *m.* 7. na połud. ku z. od Berny, 12. od Lauzanny, 14. od Soloturny, 30. od Zurychu. dł. 24. 46. ſz. 46. 50.

Kanton Fryburgſki opaſany ieſt ze wſzech ſtron Kantonem Berneńſkim, wyiąwſzy Pow. Eſtawager, ktory graniczy z ieziorem Neufchatel.

FRIBURG, ſławna puſtynia Szwaycarſka, o milę od Fryburga miaſta. Jeſt to godne podziwienia mieſzkanie puſtelnicze wykute w ſkale; dom wielki i Kościoł długi na 63. ſtopy, a 36. ſzeroki, z dzwonicą 70. ſtop wyſoką. Dzieło to ieſt roboty Jana *Dupre de Gruyer* puſtelnika z pomocą iednego tylko ſługi. Dzwonica i komin, ſą naybardziey podziwienia godne. Komin ieſt 90. ſtop wyſoki. Rzecz prawie niepodobna do wiary, aby dwoch ludzi tak wielkiego dzieła w ciągu lat 25. dokazać mogli.

FRIBURG, lub Freyburg, m. Niem. w Turyngii, nad rz. Unſtruttą, o *m.* 2. na połn. od Naumburga; należy do Domu Elekt. Saſkiego.

FRICENTO, *Frequentum*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Pryncypacie dalſzym, z Biſk. przyłączonym do Awellińſkiego. Jeſt blizko *Tripalto*, o *m.* 8. na połud. ku w. od Benewentu, 14. na połn. ku w. od Salerny. dł. 32. 48. ſz. 40. 59.

FRIDAU, piękne M. Niem. w Styryi niż. nad Drawą, *m.* 15. na połud. ku w. od Gratzu.

FRIDBERG, lub Frideberg, *Mons Friderici*, M. Niem. Ceſar. w Weterawii, ktore wyięte od Prawa Kadukowego we Fr. zoſtało r. 1770. Jeſt tu Kancellarya, i Bur-

grabia Szlachty udzielney tu ma rezyd. Leży na górze o *m.* 6. na połn. ku w. od Frankfortu, 5. na połud. od Gieffen. dł. 26. 25. fz. 50. 14. ob. Friedberg, Johansberg.

FRIDBERG, Friedeberg, lub *Hohen Friedeberg*, m. Szląfkie w Xftwie Szwiednickim, *m.* 4. na połn. ku z. od Szwiednicy, przy ktorym r. 1745. Krol Prufki nad Auftryakami znaczne odniofł zwycięftwo.

FRIDBERG, *Fridberga*, m. Niem. w Bawaryi wyż. z zamkiem dobytym i zruynowanym od Szwedow r. 1632. Wzięte było od Auftryakow r. 1743. Jeft na połn. ku z. od Munichu o *m.* 14. od Aufzburga 3. dł. 28. 40. fz. 48. 25.

FRIDERICHS-HENDRIGSSCHANTZ, czyli Forteca Fryderyka Henryka w Belgium w Brabancyi Hollenderfkiey przy ujściu rz. Skaldy, o *m.* 4. na połn. ku z. od Antwerpii. dł. 21. 46. fz. 51. 20.

FRIDERICHSBURG, *Fridericoburgum*, zamek i Pałac Krola Duńfkiego; na wyfpie Zelandii. Szwedzi wzięli go byli i złupili r. 1659. Jeft o *m.* 6. na połn. ku z. od Kopenhagi. dł. 30. 8 fz. 55. 50.

FRIDERICHBURG, znaczna forteca i ofada Brandeburfka w Afr. na brzegu złotym Gwinei przy Kapie trzech wierzchołkow, o *m.* 30. blizko od *Capo Corfo.* dł. 16. 20. fz. 4. 30.

FRIDERICHS-ODE, *Fridericia*, M. Duńfkię mocne w Jutlandii wyftawione od Fryderika III. Szwedzi pod Wodzem Wrangelem opanowali go byli r. 1657. Jeft blizko morza, *m.* 12. na połud. od Arthuzy; 20. na połn. od Slezwiku, 15. od Koldyngi. dł. 27. 35. fz. 55. 42.

FRIDERICHSSTADT, m. Duńfkie w Jutlandii połud. wyftawione r. 1621. Jeft blizko rz. Eydery, *m.* 3. na połn. ku w. od Tormingi, 7. od Slezwiku. dł. 26. 58. fz. 54 32.

FRIDERICKSSTADT, lub FRIDERICKSHALL, *Friderico ftadium*, obronne M. Norwegii w Gubernii Aggerhufkiey. Przy oblężeniu tego miafta Karol XII. Krol Szwedzki poftrzelony poległ. Leży nad brzegiem odnogi Kategaty, o *m.* 10. na połud. ku w. od Anslo, 26. od Bahus, 14. od Aggerhus. dł. 28. 20. fz. 59. 2.

FRIDERICKSTADT, albo NEUSTÄDTCHEN, m. Semigallii z Kościołem Luterfkim w Stwie Selburgfkim. Odtąd Semigallia aż ku naydalfzemu końcowi wyżfzym Kraiem nazywa fię.

FRIDING, mały plac Niem. w Auftr. Szwabii nad Dunaiem, o *m.* 8. na połud. ku w. od Tubingi, 12. na połn. od Konftancyi. dł. 26. 36. fz. 47. 50.

FRIDLAND, m. Czefkie na pograniczu Szląfka w cyr. Bolefławfkim, o *m.* 6. na połud. od Gorlitza.

FRIDLINGEN, lub FRIEDLINGEN, obronne M. Niem. w Szwabii między Hunningą i Bazyleą blizko Renu. Pamiętne ieft zwiedzioną potyczką r. 1702. między woyfkiem Cefar. i Franc. ktora Panu *de Villars* przyniofła rangę Marfzałka Franc. dł. 25. 15. fz. 49. 43.

FRIEDBERG, lub FRIEDEBERG, bogate m. Szląfkie w Xftwie Grotkowfkim, o *m.* 6. na połud. ku z. od Neiffy, ktore Dom Auftr. warował fobie r. 1742.

FRIEDEBURG, *Friedeburgum*, forteca w Xftwie Oftfryzyi, o *m.* 6. na w. od Auricku.

FRIEDEBURG, w Xftwie Bremeńfkim, o *m* 6. na połn. od Stady, mieyfce gdzie lądować zwykły ftatki Kupieckie handluiących Elbą, po niżey Hamburga.

FRIEDRICHSTADT, przedmieście Drezneńfkie w Saxonii.

FRIESACH, ob. Freifach.

FRIGENTI, ob. Fricento.

FRIULI, *Forojuliensis tractus*, Foroiulicńfki Powiat, znaczna Prow.

Wenecka, gran. na półn. z Karynthią, na połd. z Golfem Weneckim, na w. z Hr. Goryckim i Golfem Tryestańskim, na z. z Marchią Trewizańską, z Feltrynem i Bellunezą. Kray iest żyźny obfity w wina, owoce, i należy do Wenetow aż po Lisonzo, ktora odłącza go od Państw domu Austr. Udin iest M. S.

FRISOITA, m. Niem. w Bisk. Monasterskim, nad Sossą, o *m.* 5. na połd. ku z. od Oldemburga.

FRISCH-HAFF, odnoga morza Baltyckiego przy brzegach Pruskich, dzieli się od morza ięzykiem ziemnym zwanym *Neringa.*

FRISIA, Fryzia, *Frise*, iedna z Prow skonfederowanych, Hol. graniczy na połn. z morzem, na z. z Zuyderzee, na połd. z tymże; z Owerissellią, na w. z Prow. Groningą. Po śmierci Xcia Andegawskiego, brata Henryka III. przyłączyła się ta Prow. do Prowincyi skonfederowanych Holl. i obrała za Stadhudera, czyli rządcę Generalnego Xięcia Arauzykańskiego, i odtąd godność Stathudera stała się dziedziczną domu tego. Biorąc Fryzią w ogolności dzieli się na dwie części, *West-Fryzia* albo zachodnia, iey M. S. Lewarden, nal. do Rzpltey Holl. wschodnia albo *Ost-Fryzia*, należy do Krola Pruskiego, iey M. S. Embden. Obsituie Fryzia w zboże i bydło, osobliwie konie dobre.

FRITZLAR, Frideslar, lub Fritisłard, *Frislaria*, piękne m. Niemieckie w Hassyi niż. wzięte szturmem od Gwilelma Landgrafa Haskiego, r. 1631. należy do Elektora Moguuckiego, i iest położone na wzgórce obsitym w zboża, owoce, wina, przy rz. Eder, o *m.* 4. na połd. ku w. od Waldecku, 7. od Kasselu. dł. 26. 55. sz. 51. 6. wystawione było w wieku osmym na ruinach *Buriburu.*

FROIDMONT, Opac. Fr. fundowane r. 1134. w Diec. Bellowaceńskiey, zakonu Cyster. czyni 22000. liwr. blizko tego Opac. iest pole Cezara zwane: *le Mont César.*

FROLOIS, m. Fr. w Burgundii, *m.* 2. od Flavigny.

FROME, m. Angiel. w Hr. Somerset. Jest bardzo handlowne i zalecone pięknemi fabrykami. Jest nad rz. Fromą, *m.* 3. od Bath, 6. na połd. ku w. od Bristolu, 31. od Londynu, dł. 15. 15. sz. 51. 18.

FROMERIES, m. Fr. w Pikardii, *m.* 3. na połd. ku z. od Poix.

FRONSAC, *Frontiacum*, Fronzak, m. Fr. w Akwitanii z tyt. Xstwa Parostwa nad rz. Dordonią, o *m.* 9. na poł. ku w. od Burdegali. dł. 17. 22. sz. 46.

FRONTEIRA, m. Port. w Allentei, sł. potyczką stoczoną między Hiszp. i Portugal. w ktorey Hiszpanie porażeni zostali r. 1663. iest o *m.* 4. na połn. ku w. od Estremos, 8. od Portalegry, 13. na w. od Lizbony, dł. 10. 52. sz. 38. 56.

FRONTENAC, wielkie iezioro Amer. w Kanadzie zwane też *Ontario*, długie blizko na *m.* 80. szer. 30. Toż nazwisko zwykło bydź dawane fortecy wybudowaney nad tymże iez. nazwaney właściwie: *Cataracoui.*

FRONTIGNAN, *Forum Domitii*, Frontinian, m. Fr. w Langwedocyi niż. sławne przedniemi winami muszkatowemi, rozynkami, i Ratuszem pięknym. Leży nad bagnem *de Maguelonne*, o *m.* 6. na połn. ku w. od Agdy, 7. na połd. ku z. od Montpelier, 159. od Paryża, dł. 21. 24. sz. 43. 28.

FRONTON, m. Fr. w Langwedocyi wyż. *m.* 5. na połn. od Tulosy.

FROSE, m. Niem. nad Elbą w Xstwie Magdeburskim, *m.* 4. na połud. od Magdeburga.

FROULALAY-TESSE, m. Fr. w Normandii, *m.* 3. na połd. ku w. od Domfrontu.

FRYBURG, ob. Friburg.

FRYDERIKSZTADT, ob. Friderichsstadt.

FRYSLAND, lub FRIEDLAND,

m. Krolewſkie w Woi. Pomorſkim z kościołem Luterſkim.

FUCHEO, ob. Funay.

FUEGO, lub Fogo, albo wyſpa ogniſta, albo wyſpa S. Filippa, iedna z wyſp Kapu zielonego na Oceanie Atlantyckim leżących, ieſt o *m.* 15. od S. Jago, nazwana ieſt ogniſtą od góry na niey będącey, ktora ogień wybucha, i rożne kamienie wielkie, gruzy, ziemię z podobnym do grżmotow hukiem wyrzuca, dł. 353. 12. ſz. 15. 20.

FUEGO, lub Fogo, wyſpa Azyatycka między Japonią, Formozą i Chinami, dł. 148 35. ſz. 28. 4.

FUENCHEU, handlowne M. Chińſkie w Prow Chanſi, w ktorey piątym ieſt z miaſt głownemi zwanych. Robią tu z ryżu tak przedni i zalecony trunek, iż w niczym nie uſtępuie winom Europeyſkim. Zdobią to M. wiele pałacow wſpaniałych, i kościołow poświęconych ich bohatyrom, dł. 128. 27. ſz. 37.

FUENFES, *Arx Fortanenſis*, forteca Wł. w Xſtwie Medyolańſkim przy uyściu rz. Addy w iezioro Komeńſkie, dł. 26. 35. ſz. 46. 5.

FUESSEN, Fuſſen, *Abudiacum*, lub *Faucena*, m. Niem. w Szwabii, należy do Biſk. Auſzpurſkiego. Jeſt nad Lechem, *m* 10. na połd. ku z. od Auſzpurga, dł. 28. 26. ſz. 47. 28.

FUGGER, ziemia Niem. w Szwabii, poſiadana od familii Fuggerow, ktora zbogacona handlem, od Maxymiliana I. ſzlachecki a od Karola V. tytuł Hr. *Imperii* otrzymała. Hr. rozciąga ſię nad rz. Lechem, i Dunaiem między Auſzpurgiem i Ulmą. Familia Fuggerow w Auſzpurgu ſwoy wzięła początek, i poſiada tam ieſzcze pałac zwany od ich imienia.

FUGOS, (Riodos) rz. w części wſchodniey Afryki pod linią Ekwinokcyalną.

FUHNA, kanał Funeńſki w śrzedniey Marchii Brandeburſkiey, ktory wykopać r. 1749. kazał Krol Pruſki dla połączenia rz. Hawel z Odrą.

FULCIEN, (S.) Opac. Fr. Bened. *m.* 2. na połd. od Ambianu, czyni 4000. liwr.

FULDA, po Niem. *Fulden*, znaczne M. Niem. w Cyr. Renu wyż. z ſt. i bogatym Opac. Bened. ktorego Opat ieſt Prymaſem wſzyſtkich Opatow Imperyi, i Kanclerzem Ceſarzowy Niem. maiącym prawo iey Koronowania, i ieſt udzielnym władzcą Państwa leżącego między Haſſyą i Frankonią rozległego wzdłuż i wſzerż na *m.* 30. Założone było przez S. Bonifacego Biſkupa Moguncklego, r. 744. a S. Sturmiuſz zmarły r. 779. był pierwſzym tu Opatem. Benedykt XIV. podnioſł go na Biſkupſtwo. Zakonnicy w tym Opac. powinni być ſzlachta. Miaſto Fulda położone ieſt wśrzodku kraiu. Zamek, i ogrody roſkoſzne, kościoł nowo poſtawiony na przeciw zamku, Seminarium Jezuickie r. 1734. obrocone na Univeſ:, i dawna Biblioteka bogata w rękopiſma ſtarożytne, czynią ozdobę tego miaſta godne widzenia obcych. Kapituła ſkłada ſię z 13. Kanonikow. Atanazy Kircher ztąd był rodem, a Gilbert rodem Moguntczyk, o ktorym fałſzywie niektorzy piſzą, iakoby pod im. Jana VIII. r. 854. był Papieżem, tu do ſzkoł chodził. Leży nad rz. Fuldą o *m.* 22. na połd. od Kaſſelu, 14. na półn. od Wurtzburga, 15. od Marſpurga 23. od Frankfortu, dł. 27. 28. ſz. 50. 40.

FULIANIE, *Foules*, Narod Afrykańſki, oſiadły blizko wyſpy Senegalii. Kray ich wydaie daktele, proſo, i ma dobre paſtwiſka. Mieſzkańcy ſą cery ogorzałey, doſyć obyczayni, a oſobliwie ludzcy w przyimowaniu obcych. Krol ich ieſt Mahometanin.

FULNECK, m. Morawii z zamkiem w Cyr. Przerawſkim, o *m.* 10. na półn. ku w. od Ołomuńca.

FULSTEN, dziedziczne dobra domu tegoż im. w Szląsku w Xstwie Oppawskim, o *m.* 7. na półn. ku z. od Troppawy.

FUMAY, m. w Państwach Biskup. Leodyiskiego w lesie Ardeńskim nad Mozą; o *m.* 7. na półn. od Mezieres. Rząd duchowny tego miasta nal. do Bisk. Leodyskiego, a cywilny do Arcy-Bisk Trewirskiego. Cesarzowa Krolowa Węgierska przez traktat dnia 22. Sierpnia r. 1769. ustąpiła Krolowi Franc. pretensyi swych, ktore miała do tego mieysca. Tu blizko znayduią się kamienie łupalne.

FUMEL, m. Fr. w pow. Ageneńskim nad Lotą, *m.* 4. na w. od *Villeneuve.*

FUNCHAL, lub Fonsalle, *Funchalla*, M. S. wyspy Madery z Bisk. z portem niebespiecznym i kilką twierdzami, iest wielkie, obronne i bardzo osiadłe. Kościoły ma przepyszne. Handel iego naywiększy zależy na winie i konfiturach. Należy do Portugal. iest w dolinie urodzayney pod górą, z ktorey wiele wypływa potokow. dł. 3. 4. sz. 31. 30.

FUNAY, lub Fucheo, M. S. wyspy *Bongo*, ktora niema żadnego miasta. Krol niegdyś Bongański przyprowadziwszy swe Krol. do religii chrześciańskiey, był iednym z 3. Krolow Japońskich, ktorzy r. 1582. wysłali swych do Grzegorza XIII. Pap. Posłow. Leży Funay na wschod swey wyspy.

FUNEN, ob. Fionia.

FUNGIANG, *Fungia*, znaczne M. Chińskie, drugie z celnych miast Prow. Kianguang, sł. urodzeniem *Chu*, ktory z prostego kapłana został Cesarzem Chińskim. sz. 33. 48. dł. 134. 10.

FUNFKIRCHEN, ob. Quinque Ecclesiæ.

FUNSTERMUNTZ, m. Niem. nad Jnną w Hr. Tyrolskim. Jest to trakt znaczny z kraiu Gryzonow do Niem. prowadzący. Leży o *m.* 20. na połd. ku z. od Inspruku.

FURAN, rz. Fr. w pow. Forez, ktora wielu papierniom, fabrykom iedwabnym i zbroiowym wod dostarcza.

FURCA, *la Fourche*, wysoka góra Szwaycarska w samym końcu wschodnim Prow. Walezyi, ktorey dwa rozdzielone wierzchołki czynią podobieństwo wydłow.

FURNES, *Furnæ*, Furna M. obronne w Belgium w Flandryi Austr. z Cytadellą iedno z miast Barrierowych, z ktorego r. 1781. Hollendrzy z woli Jozefa II. Cesarza swe wyprowadzili załogi. Wzięte było r. 1287. od Roberta dziedzica Artezyi, od Franc. r. 1488. 1583. i znowu 1693. i. 1744. iest blizko morza nad kanałém prowadzącym z Bruges do Dunkierki, o *m.* 2. na połd. ku z. od Nieuportu, 3. od Dixmuydy, 5. na w. od Dunkierki, 64. na półn. od Paryża. dł. 20. 19. sz. 51. 4.

FUROT-LAVALETTE, m. Fr. *m.* 5. od S. Etienne.

EURSTEMBERG, *Furstembergensis Comitatus*, Państwo Niemieckie udzielne z tyt. Xstwa w Szwabii, posiadane od iednego z nayznakomitszych i naydawnieyszych domow w Niem. z zamkiem tegoż im. na górze blizko Dunaiu, o *m.* 6. na połd od Rothweili. Xiążęta maią głos i mieysce na seymach Rzeszy Niem. Graniczy z Xięstwem Wirtemberskim, z Hr. Hohenbergskim, i innemi ziemiami domu Austr. z Bryzgawią, lasem czarnym, z Bisk. i ieziorem Konstancyeńskim. Jest bardzo wązkie, ale wzdłuż rozciąga się [na] mil 48. Od prawa Kadukowego we Fr. mieszkańcy r. 1777. wyięci zostali.

FURSTEMWALD, m. piękne Niem. w Marchii środkowey Brandeburskiey nad Sprą, o *m.* 8. na z. od Frakfortu nad Odrą. Szwedzi zdobyli go byli r. 1631. dł. 32. 5. sz. 52. 23.

FURSTEMBERG, m. Niem.

w Łuzacyi niż. nad Odrą, wyżey Frankforta, gdzie komora celna ustanowiona była. Prusacy opanowali go r. 1745. dla uczynienia sobie wolnego przeyścia do Szląska. Jest inne mieysce tegoż im. w Xięstwie Meklemburskim, w włości Stargardzkiey, o *m.* 4. na połd. ku w. Strelitzu.

FURSTENFELD, *Aquæ*, m. Niem. w Styryi niż. z zamkiem i tyt. Xstwa nad rz. Feistritzą, o *m.* 12. na półn. ku w. od Gratzu, 12 na półn. ku z. od Kaniski, 20. od Wiednia. dł. 34. 10. sz. 47. 35. Tegoż im. piękny konwent Cysterski, *m.* 6 na z. od Munichu.

FURSTENWERDER, m. Niem. w Marchii Brandeburskiey.

FURT, *Furtum*, mocne M. Niemieckie w Bawaryi niż. w departamencie Straubingskim, na pograniczu Czech, o *m.* 12. na półn. od Straubingi nad rz. Chamą. Od Szwedow r. 1641. wzięte było.

FURTH, m. Niem. w Frankonii w Bisk. Bambergskim, o *m.* 12. na półn. ku w. od Norymbergi. Należy do Kapituły Bambergskiey pod Juryzdykcyą Margrabi Anspachskiego.

FUSSEN, ob. Fuessen.

FUVA, *Fuvara*, *Fea*, po Fr. *Foué*, dawne i wiel. M. w Egipcie niższym nad Nilem, w gruncie rolkoszuym i urodzaynym, *m.* 10. na połd. od Rosetty, 16. na w. od Alexandryi. dł. 49. sz. 30. 40.

G.

GABARET, *Gabarretum*, Gabareta, m. Fr. w Gaskonii, stoł. pow. zwanego *Gabardan*, leży nad Gelissą, o *m.* 9. od Kondonny, 135. od Paryża. dł. 17. 36. sz. 43. 59.

GABASTON, Baronia Fr. o *m.* 2. od Morlas, 4. od Pau.

GABEL, m. Czeskie, w Cyr. Bolesławskim; przez nie Xiążę Henryk wtargnął do Czech, 31. Lipca, r. 1778. przepłoszywszy Austr. woyska.

GABES, ob. Cabes.

GABIAN, wieś Fr. w Langwedocyi, o *m.* 3. od Pezenas; blizko tey wsi znayduie się zrzodło mineralne, a przy nim skała z ktorey cieczę olęy czarny, nazywaiący się skalny, przeto, iż ze skały sączy się: inaczey zowią go *Oleiem Gabiańskim*. Służy on do uleczenia wielu chorob.

GĄBIN, m. Pol. powiatowe, w ziemi Gostyńskiey, z Stwem niegrod. Leży wrowninie między błotami, o 6. *m.* od Płocka, 16. od Warszawy. dł. 38. 10. sz. 52. 18.

GABRIAC, (S. Jean de) Baronia w Gewoduńskim pow. 3. *m.* od Mendy.

GABRIEL, (wysep S.) ob. Colonie'du S. Sacrement, pod lit. S.

GAGE, m. Fr. w Normandyi, nad rz. Tougue; o *m.* 5. od Aigle, 5. od Séezy.

GADEBUSCH, *Lucus Dei*, M. Meklemburskie, o *m.* 8. od Wizmaru, z zamkiem, tu Szwedzi woyska Duńskie znieśli r. 1712. Wiednym oknie kościoła miasta tego, znayduie się kawałek metalu, ktory, iak powiadaią, wszystkim złotnikom iest nieznaiomy.

GADEMES, Narod na połd. Krol. Tunetańskiego, prowadzi handel Karawanami; iest między Nigrycyą i Tunetem.

GADERSLEBEN, Krol. Afrykańskie z miastem tegoż im. w Nigrycyi. Obfituie w zboże, ryż, miny złote &c:. Mieszkańcy są z rodzaiu dzikich. dł. 19. 40. sz. 10.

GAIETA, Gaiete, albo Gaeta, dawne piękne i obronne M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Laworze, z fortecą, Cytadellą, portem i Bisk. Wzięte było od woysk Cesar. szturmem r. 1707. Oyczyzna sławnego Kardynała *Cajetani*; Leży pod górą blizko morza, o 12. *m.* na półn. ku z. od Kapuy, 15. od Neapolu, 28. od Rzymu. dł. 31. 12. sz. 41. 30.

GAILENDORF, albo GAILDORG, m. w Hr. Limpurgſkim, z zamkiem, nad rz. Kocherą, o 4. *m.* od Hali w Szwabii.

GALLAC, *Galliacum*, M. w pow. Albingeńſkim, z Opac. Bened. czyniącym 5000. liwrow; leży nad Tarną, o 5. *m.* od Alby, 6. od Lawaru. dł. 19. 30. ſz. 43. 50.

GAILLAC-TOULZA, m. Fr. w Langwedocyi, o *m.* 4. od Rieux.

GAILLE-FONTAINE, m. Fr. w Normandyi, znakomite wſpaniałym pałacem, nal. do Arcy-Biſk. Rotomagſkiego, i piękną Kartuzyą. Leży w mieyſcu weſołym, o poł mili od Sekwany, 2. od Andely, 9. od Rotomagu.

GALACZ, albo GALAISI, *Axiopolis*, M. Turcył. Europ. w Bulgaryi, blizko Dunaiu.

GALASIER, włość Fr. w Perche.

GALAM, forteca Fr. w Affr. w Senegalii, uſtąpiona Angl. Traktatem Werſalſkim, r. 1763.

GELERANDE, ob. Clermont.

GALIBES, *Galibowie*, Narod Ameryki połd. w Guyanie, w części należącey do Hollendrow.

GALICIA, Galicya, Prowincya Hiſzp. gran. na półn. i z. z Oceanem, na połd. z Portugalią, od ktorey oddziela ią rzeka Minho, na w. z Aſturyą i Krol. Leońſkim. Powietrze ma umiarkowane po nad brzegami, daley zimne i wilgotne. Kray nieludny, rodzi wino, cytryny, len; ma miny ſrebrne, cynowe, ołowiane i laſy, ktorych drzewo do budowli okrętow ieſt zdatne. Galicyanie ſą odważni i dobrzy żołnierze. Kompoſtella ieſt tey Prow. M. S.

GALICYA-NOWA, inaczey zwana Gwadalaiara, kray Ameryki połnocney, ſąſiedzki nowey Hiſzpanii. Powietrze ma umiarkowane, przeto mieſzkańcy poſpolicie długo żyią. Obfituie w zboże, leguminy, ſzyby ſrebrne i cynowe. Rodacy tego kraiu kochaią ſię w tańcu aż do ſzaleńſtwa, tudzież w malowaniu ciała i przſtrzeniu ſię rożnemi piorami.

GALINDYA, Kraina Prus wſchodnich w Cyr. Natangii, oddzielona od Mazowſza wielkim laſem.

GALLICYI Krol. ob. Halickie Kroleſtwo.

GALISONIERE, włość Fr. w Brytanii, o 4. *m.* od Nantes.

GALITE, *Aegiminus*, *Galata*, wyſep w Afr. przy brzegach Barbaryi, w Krol. Tunetańſkim, o 5. *m.* od wyſpy Tabarki.

GALL, (S.) *Fanum S. Galli*, S. Galla, M. znaczne Szwaycarſkie, z ſławnym i bogatym Opac. ktorego Opat ieſt Xciem Imperii. Ma prawo bicia monety, do 100. tyſięcy dukatow, a w potrzebie 12000. woyſka wyſtawić może. Miaſto, ktore od Opata nie dependuie, ſkłada małą Rzplitą ſprzymierzoną z Kantonami; ma bibliotekę publiczną, i handel znaczny prowadzi płotnami. Leży w dolinie nieurodzayney między dwiema górami, o *m.* 15. od Zurychu, 2. od ieziora Koſtancyeńſkiego, 48. od Berny, 25. od Lucerny. dł. 17. 10. ſz. 47. 38.

GALLAN, m. Fr. *m.* 2. od Mauleon.

GALLAPAGOS, albo GALLAPES, nazwiſko wielu wyſep morza połd. pod Ekwatorem, od Hiſzpanii odkryte, do ktorych też należą. Nie ſą mieſzkane. Znayduie ſię na nich mnoſtwo ptakow, i wyśmienite żołwie.

GALLARDON, *Galardo*, m. Fr. w *Beauce*, nad rz. *Voiſe*, o *m.* 4. od Karnuty.

GALLARGUES, (le grand) m. Fr. w Langwedocyi o *m.* 4. od Niſmes. Inne m. tegoż im. o *m.* 4. od Montpelier.

GALLE, -PUNTA-DE-GALLE, forteca wyſpy Ceylan, nal. do Holl. ktorzy r. 1640. Portugalczykow z niey wyparowali. Leży na ſkale w

kraiu miłym i żyżnym, i wielką mnogość mrowek białych maiącym. dł. 97. ſz. 6. 30.

GALLEMBERG, w Karnioli wyż. o *m.* 12. od Laubachu.

GALLOWIE, *Galli*, Narod Affr. blizko Abiſſynii. Jeſt on naygłownieyſzym Abiſſińczykow nieprzyiacielem, na ktorych liczne zdobył Prow. Zywią ſię trzodami ſwemi, i zdobyczą; ſą obrzezani; żon tyle każdy z nich ma, ile ſię ktoremu podoba.

GALLIA, lub WALLIA, *Cambria*, od Rzymian zwana *Britania ſecunda*, Prow. Angielſka, prawie część piątą tego Krol. ſkładaiąca. Ma tyt. Xſtwa dla nayſtarſzego ſyna Krolewſkiego od czaſow Edwarda II. Powietrze ma zdrowe, i żywność tanią. Kray gorzyſty, zimny, niemogący ſię ani żyżnością ani naſiadłością porownać z Anglią, dzieli ſię na 12. pomnieyſzych Prow. Gallowie ſą porywczy, i gniewliwi, mowią ięzykiem właściwym, ktory ieſt bardzo dawny. Wielu katolikow między ſobą liczą.

GALLIOPOLI, *Galliopolis*, Galliopol, małe lecz obronne M. Wł. w Krol. Neapoł. w ziemi Atranteckiey, z Biſk. fortecą i portem. Leży na ſkale w koło oblaney morzem, *m.* 11. od Atranty, 18. od Tarentu, dł. 35. 45. ſz. 40. 20.

GALLIOPOLIS, Galliopol, bogate i rozległe M. Turcyi Europ. w Romanii, przy morzu *di Marmora*, z portem i Biſk. Mieſzkane ieſt od Turkow, Grekow i Zydow. Soliman opanował go r. 1357. Jeſt rezyd. Baſzy. Leży nad przeſmykiem, nazwanym także *Przeſmyk Dardanelli*, o 16. *m.* od Rodeſto, 40. od Konſtantynopolu, 18. od Imbra. dł. 44. 34. ſz. 40. 30.

GALLOWAY, *Gallovidia*, Prow. znaczna Szkocyi połd. z tyt. Hr. przy morzu Irlandzkim. Obfituie w zboże, paſtwiſka, ryby, wełnę, konie, ktore wielce u poſtronnych ſą zalecone.

GALLOWAY, Hr. Irlandzki w Prow. Konnacyi, blizko *m.* 30. długie, 16. ſzerokie. Jeſt na z. Hr. Roſkomońſkiego. Obfituie w zboże, paſtwiſka. Galloway iego M. S.

GALLOWAY, *Galliva*, piękne, bogate i obronne M. Irl. ſtoł. Prow. Konnacyi, i Hr. Gallowayſkiego. Ma port wygodny, ktory czyni to miaſto nayhandlownieyſzym w Irlandyi. Wyſyła 2. Dep. na Parl. leży blizko cieśniny tegoż im. o *m.* 8. od Toamy, 14. od Athlony, 15. od Limmeryku, 34. od Dublinu. dł. 8. 32. ſz. 53. 12.

GALMIER, (S.) m. Fr. o *m.* 8. na z. od Lugdunu, 4. od Montbriſon. ob. Fonsfort.

GAMACHES, *Gamapium*, m. Fr. na pograniczu Normandyi i Pikardyi, z tyt. Margr. o *m.* 2. od *Eu*. Oyczyzna uczonego Franciſzka *Vatable*.

GAMBAIS, m. Fr. w *Mantois*, o *m.* 1. od Houdan, 2. od Monsfort. Ma ſkład ſoli od r. 1767. i tyt. Margr.

GAMBIA, *Gambea*, małe Krol. w Affr. w Nigrycyi, z wielką rz. tegoż nazwiſka, ktora ieſt iednym z koryt rzeki *Niger* zwaney. Obfituie w zboże, zwierzynę, ſłonie. Francuzi, Anglicy i Portugal. tu handel prowadzą, lecz Anglicy bronią go Francuzom.

GAMMALAMMA, M. znaczne w Indyach, na wyſpie Ternacie, iedney z Moluckich, nal. do Hollendrow.

GANARA, *Ganara*, M. Affr. w Nigrycyi, nad rz. Nigrem, ſtoł. Krol. tegoż im. inaczey zwanego Kroleſtwem Uangarſkim. Ztąd wywożą złoto, ſenes i niewolnikow. Jeſt obronne i ludne. dł. 33. 13. ſz. 12. 20.

GAND, *Gandavum*, Gandawa, wielkie i piękne M. S. Flandryi Auſtr. z fort. wyſtawioną od Karola V. dla wſtrzymania od buntu mieſzkańcow; i z Biſk. fund od Pawła IV. r. 1559. Domow publicznych

liczy wiele, a tych dziwnie wſpaniałych. Jeſt ſł. Traktatem nazwanym *Pacyfikacyą Gandawſką*, ktora ſtała ſię r. 1576. Ludwik XIV. dobył tego miaſta r. 1678. i powrocił go Hiſzp. mocą Traktatu Nimegſkiego. Xiążę Malborough opanował r. 1706. a Franc. go odebrali, r. 1708. Karol V. tu ſię narodził, iako też: Piotr Bakier, Arnulf Boſtius, Jan Palfin. &c. Leży przy zbiegu rzek Lis, Liwe, i Moer, ktore rożnemi kanałami dzielą miaſto na 26. wyſep; o 9. *m.* od Antwerpii, 11. od Maliny, 10. i puł od Bruxelli, 12. od Middelburga, 66. od Paryża. dł. 21. 35. ſz. 51. 34.

GANDELU, m. Fr. o 4. *m.* od *Chateau-Thierry*.

GANDERSHEIM, *Gandersum*, m. Niem. w Cyr. niż. Saxonii, w Xſtwie Brunświck-Wolfenbutel, z ſławnym Opac. Panien Proteſtanckich; o *m.* 7. od Goſlaru. dł. 24. 46. ſz. 51. 48.

GANDIGOT, M. obronne Azyi, na połwyſpie Indyiſkim, w Krol. Karnateńſkim, z ſł. Bałwochwalnią Indyiſką, gdzie widzieć ieſt mnoſtwo bożyſzcz złotych i ſrebrnych.

GANDIA, *Gandia*, M. Hiſzp. w Krol. Walencyi, z tyt. Xſtwa, należącym do Domu Borgiaſzow. Deklarowało ſię na ſtronę Arcy-Xięcia r. 1706. lecz Franc. opanowali go po wygraney pod Almanzą. Leży blizko morza, o *m.* 22. od Alikanty, 13. od Walencyi. dł. 17. 55. ſz. 39. 6.

GANESBORUGH, albo GAINBORUGH, wielkie i znaczne M. Anglii w Linkolshirze nad rz. Trentą, o *m.* 4. od Linkolny, 38. od Londynu. dł. 16. 45. ſz. 53. 20.

GANGARA, Krol. Gangarſkie, w Affr. w Nigrycyi, przy pograniczu kraiu Zanfary, Ma ſwego Krola, ktory nie wiele może. Wywożą ztąd złoto, ſenes i niewolnikow.

GANGEA, albo GANDIA, *Gandeau* iedno z naylepſzych i naypięknieyſzych miaſt Perſkich w Georgii. Rynki ma dziwnie wſpaniałe, a domy roſkoſznemi pooddzielane gaikami. Leży w rowninie miłey i żyżney, o 6. *m.* od Erywanu, 42. od Feſliſy. dł. 65. 10. ſz. 41. 32.

GANGES, *le Gange*, wiel. i ſławna Rz. Azyi w Indyach, wypływa z góry graniczącey z małym Tybetem, płynie przez wiele Kroleſtw, i wpada w odnogę Bengalſką; ma wiele podobieńſtwa do Nilu, w wylewach rocznych i żywieniu Krokodylow. Wodę ma czyſtą, ktora nieſie z ſobą wiele kruſzcu złotego, i kamieni drogich. Indyanie maią tę rz. za świętą, i wielce ſą do niey nabożni. Nayuſilniey zaś o to ſwych Bogow proſzą, aby mogli w iey wodach życie kończyć.

GANGES, m. Fr. o 7. *m.* od Montpelier, z tyt. Margr.

GANNAT, *Gannatum*, Gannata, m. Fr. w Burbońſkim pow. na pograniczu Arwernii, z kapitułą, o *m.* 10. od Moulins.

GANT, m. w Bearnie nad Netzą, o połtory mili od Pau. Jeſt mieyſcem urodzenia P. *de Marca*.

GAOGA, Kroleſtwo Gaotańſkie w Affr. na brzegu wſch. Nigrycyi; gran. z Krol. Burneńſkim, z kraiem Bardoa; z częścią Egyptu, Nubią i Krol. Gorgańſkim. Mieſzkańcy ſą grubianie, dzicy i bez wſzelkiey religii. M. S. leży przy iezıorze tegoż imienia.

GAP, *Vapincum*, dawne M. Fr. w Delfinacie, ſtoł. Gapeńſkiego Pow. z Biſk. Xiążę Sawoyſki dobył go r. 1692. i większą część miaſta w popioł obrocił. Leży przy górze, z ktorey płyną wody mineralne, uzdrawiaiące febrę terciannę, o *m.* 11. od Syſterny, 8. od Embrunu, 20. od Grenobli, 141. od Paryża. dł. 23. 44. ſz. 44. 35.

GAPENNES, m. Fr. w Pikardyi, o *m.* 3. od Abbewilli.

GARACK, Wyſpa znaczna na w. Azyi, na odnodze Perſkiey, ſławna pięknemi perłami, ktore ſię przy iey brzegach poławiaią. dł. 67.

15. ſz. 28. 45.

GARD, Opac. Fr. Cyſt. fund. r. 1139. o 2. *m.* od Ambianu nad Sommą, czyni 12000. liwr. ob. Pont du Gard.

GARDANE, włość Prow. o *m.* 1. od Aix.

GARDA, M. w Pow. Werońſkim, w Państwie Weneckim, przy rozległym iezîorze, ktoremu ſwe nadaie nazwiſko, o 7. *m.* od Werony. dł. 28. 16. ſz. 45. 35.

GARDE, (la) m. Fr. w Delfinacie, o *m.* 1. od *St. Paul-trois Chateaux*, od ktorego nazwiſko wziął ſławny Baron *de la Garde* zwany Kapitan Paulin.

GARDE-DE-DIEU, Opac. Fr. Auguſt. fund. r. 1150. o 5. *m.* od Montauban, czyni 3500. liwrow.

GARDELEBEN, albo GARDELEGER, *Gardelebia*, m. Niem. w dawney Marchii Brandeburſkiey, nad Muldą, o 13. *m.* od Magdeburga, 22. od Brunſzwiku.

GARDIOLLE, m. Fr. w Langwedocyi, o 4. *m.* od Lawory.

GARDON, rz. w Langwedocyi, bierze ſwoy początek w Sewennach, i łączy ſię z Renem, noſi z wodą odrobiny złota. Ob. Pont-du-Gard.

GARDUCH, m. wyż. Langwedocyi, o 6. *m.* od Tuloſy.

GARED, m. Afr. w Krol. Marokańſkim, w Prow. Suza. ſł. młynami cukrowemi.

GARET, *Gareta*, Kraina Afryk. w Barbaryi w Krol. Fezańſkim, nieurodzayna, iednakże ludna. Melilla, Kazaza, Tezor, Mekwa, ſą tey Krainy miaſta znacznieyſze.

GARGANVILLARD, m. Fr. o 3. *m.* od Riviere-Verdun.

GARGEAU, ob Jargeau.

GARIAB, ob Geriach.

GARILLAN, *Liris*, *Clanus*, rz. Włoſka, w Krol. Neapol. ktora oddziela Ziemię Lawora od Kampanii Rzymſkiey; bierze ſwoy początek w Abruzzo, wpada w morze Toſkańſkie.

GARNACHE, m. Fr. w Piktawii, o 2. *m.* od morza, 7. od Nantes.

GARNERANS, m. Fr. w X. Dombſkim, o 2. *m.* od Macon.

GARNESEY, *Sarnia*, Wyſep na morzu *Manche*, przy brzegach Normandyi, nal. do Angl. długa na *m.* 10. ma figurę lutni, handel znaczny prowadzi, gadu iadowitego nie cierpi i nie zna, znayduią ſię na niey kamienie Szmergiel, ſłużące złotnikom do czyſzczenia kamieni drogich, ſzklarzom do rznięcia ſzkła. S. Piotr ieſt iey M. S. Leży o *m.* 6. od Wyſpy Jerſey, 8. od Konſtancyi, 15. od St. Malo. dł. 14. 48.-- 15. 5. ſz. 49. 28.' 36."

GARONNE, *Garumna*, rz. Fr. bierze ſwoy początek w górach Pireneyſkich, w Pow. *Conſerans* na pograniczu Arragonii, płynie przez Langwedocyą, Akwitanią i wpada w morze o *m.* 20. niżey Burdegali złączywſzy ſię z rz. Dordoną pod *Bec-d'Ambez.* Od tego mieyſca, aż do iey uyścia, daią iey nazwiſko *Gironde.* Zaczyna być ſpławną od Muretu.

GARRIS, m. Fr. niż. Nawarry, o *m.* 1. od S. Palais.

GARTZ, *Gartia*, m. Wyſpy Rugieny przy Pomeranii leżącey. Nal. do Szwedow. Leży na tym mieyſcu, na ktorym przedtym było potężne miaſto Karentz, *Carentia*, wieku 12. od XŻąt Pomorſkich zburzone.

GARTZ, *Gartia*, M. Pomeranii w X. Szczecińſkim, nad Odrą, nal. do Krola Pruſ. dł. 34. 45. ſz. 53. 13.

GARWOLIN, m. Pol. w ziemi Czerſkiey, ſtoł. Pow. Garwolińſkiego, z Stwem, ktore płaci kwarty Zł. 1707. ſławne dobremi Piwami, od Warſzawy *m.* Pol. 7.

GASKONIA, *Gaſcogne*, *Vaſconia*, wielka Prow. Fr. w Wielkorządztwie Akwitańſkim, między Garumną Oceanem i górami Pireneyſkiemi; zamyka w ſobie Powiaty:

les Landes, *la Chalose*, *le Tursan*, *le Marsan*, *le Bigorre*, *le Comminges*, *l'Armagnac*, *le Conserans*, *le Gabadan*, *la Lomagne*, *l'Astarac*, *la Riviere-Verdun*, *le Nebusan*, i cztery Doliny; nadto Kray Albret, Pow. Komdomski, część Bazadeńskiego i Bendgalskiego. Czasem, lubo niewłaściwie, pod im. Gaskonii rozumieią Langwedocyą i całą Guiennę. Gaskończykowie są wielce dowcipni, ich wielomowność i chełpienie się w dziełach odwagi i męstwa, dało imie Gaskonady temu, co trąci samochwalstwem. Gaskończykowie, mieszkaiący w Prow. sąsiedzkich górom Pireneyskim, pochodzą z Hiszpanii.

GASPESIA, *Gaspozya*, Prowincya Amer. półn. gran. na półn. z górami zwanemi Maryi Panny, na półn. i w. z odnogą S. Wawrzyńca, na połd. z Akadyą, na z. z Kanadą. Mieszkana iest od ludzi dzikich, urodziwych, mężnych, zręcznych i napodziw gibkich. Przenoszą się z mieysca na mieysce, żyią połowem i polowaniem. Farbuią się czarno i czerwono, niektorzy zaś z nich daią sobie przekłuwać koniec nosa, i rożne przypinaią ozdoby. Cześć oddaią słońcu; piianstwu bardzo podlegli, mimo tego są z temparamentu powolni, i spokoyni, łakomstwa nieprzyiaciele głowni i dalecy od wszystkich wad narodom dzikim pospolitych.

GASSION, przedtym *Camou*, m. niż. Nawarry, o *m.* 2. od *St. Palais*. Znayduie się tu blizko Thionwilli zamek zwany przedtym Neurburg, teraz zaś *Gassion*, przeto iż General tegoż im. przy nim obozował r. 1643.

GASTEIN, *Gastenium*, mieysce st. łaźniami swoiemi, w Arcy Bisk. Salisburskim.

GASTINE, Opac. Fr. fund. r. 1138 o *m.* 4. od Tours, czyni 3200. liwr. ob. Partenay.

GASTINOIS, *Vastinium*, Gastyński Pow. we Fr. długi *m.* 18. szeroki 12. Dzieli się na Francuzki i Orleański, obfituie w pastwiska, lasy i szafran. M. S. iego *Chateau-London*.

GATE, wielkie pasmo gór w Azyi na połwyspie, z tey strony Gangesu, ktory ie w całey ich długości, na dwie bardzo nierowne rozdziela części. Naygodnieysze tu uwagi iest to: iż z iedney strony przy Malabarze tęga zima zaczyna się w Mięsiącu Czerwcu z wiatrem połud. i z. gdy tegoż czasu z drugiey strony przy Koromandelu, w niektorych mieyscach *m.* 20. tylko odległych od Malabaru piekna nader iest wiosna i nayślicznieysza czasu pora.

GATTEVILLE, m. Fr. w Normandyi, niedaleko Barfleur.

GATTON, m. Ang. w Surrey, wysyła 2. Dep. na Parl.

GAU, Gaw, Gou, albo Gow, są to zakończenia czyli terminacye, ktore wielu imionom przydaią się i odpowiadaią słowom Francuzkim *Contrée*, *Canton*, Polskim Kraina, Powiat, Łacińskiemu słowu *Pagus*, ktore pospolicie znaczyło okolice położone w dolinach oblanych rzekami.

S. GAUDENS, *Fanum S. Gaudentii*, M. Fr. bardzo ludne, stoł. Nebuzańskiego Pow. Leży nad Garomną, o 2. *m.* od St. Bertrand. dł. 18. 36. sz. 43. 8.

GAVE, nazwisko, ktore daią we Fr. niektore prowincye strumykom, czyli wodom płynącym, a ktore swe szczegulne biorą imiona od mieysc popodktore płyną, iako to *Gave de Pau*, *Gave d'Oleron*.

GAVELKOWEN, m. Niem. w niż. Bawaryi, w Regencyi Landshutskiey, o *m.* 8. od Landshutu.

GAUIAC, m. Fr. w Gaskonii, o 5. *m.* od Daxy.

GAURAN, wieś Irl. w Hr. Kilkenny, o *m.* 4. na w. Kilkenny. Deputuie na Parl.

GAURE, Hr. w Lomanii, ktorego *Fleurance* mieyscem głownym.

GAVRE, m. z tyt. X. w Hr. A-

losteńskim, między Gandawą i Udenardą.

GAVROWIE, albo Gwebrowie, *Persi*, Narod rozsypany, w Azyi, osobliwie w Persyi i Indyach. Są to reszty dawnych Persow. Ogniowi wielkie poszanowanie oddaią, rolnictwo czynią aktem Religii, i poczytuią go za rzecz nayprzyiemnieyszą Bogom. Zoroastra mienią być swym Fundatorem. Dwoch wierzą Bogow, iednego złego, drugiego dobrego. Obyczaie ich miłe, są mężni i pracowici, mimo tego nędzni, nieumieiętni, od Persow i innych Mahometanow mocno prześladowani. Zyią podług obyczaiow swych Przodkow i przepisow Kapłanow. Alexandra W. i Mahometa, maią za dwoch naywiększych zbrodniow, i zawsze o nich mowią z pogardą. Nie żenią się tylko z osobami wychowanemi i statecznemi w ich religii. Nie mogą mieć więcey żon nad iednę, lecz w przypadku niepłodności, w przeciągu 9. pierwszych lat małżeństwa mogą drugą poiąć.

GAVREY, Baronia Fr. w Normandyi, o 3. *m.* od *Coutances*.

S. GAUTIER, m. Fr. w Bituryceńskim Pow. o *m.* 2. od Argentony.

GAZA, *Gaza*, dawne i sławne M. Azyi w Palestynie o *m.* 1. od morza, z portem nazwanym nowa Gaza, Maiama i Konstancya. Dziś iest bardzo małe, o pierwotney iednak iego piękności, z pozostałych wnosić można gruzow. Blizko miasta iest zamek, w ktorym rezyduie Basza. Leży o *m.* 20. od Jeruzalem. dł. 52. 30. sz. 31. 28.

GDANSK, *Gedanum*, po Niem. *Dantzig*, M. Pruskie w Woiew. Pomorskim, iedno z naywiększych, naybogatszych i naymocnieyszych miast Europy; trzecie w rzędzie 3. głownych miast Pruskich, z portem sławnym dla handlu, ktory z całą prowadzi połnocą. Jest miasto wolne, Anzeatyckie, rządzene przez swoy Magistrat podług swych praw i zwyczaiow, iest pod protekcyą Krola Pol. Zdobią go publiczne gmachy, wspaniałe Kościoły, Zbroiownia, Spiklerze wielkie, Gymnasium Akademiczne, Biblioteka, Giełda, zwana *Artushoff*, Brama, Zegar dawny godny podziwienia, statua Augusta III. Ratusze w nowym i starym mieście starożytne. Ulice iednak ma wązkie. Fortyfikacye iego utrzymywane są od miasta w swym stanie. Gdańsk liczy osiadłych Obywatelow na 80000. procz wielkiey liczby obcych. Handel iego użycza produktow Polskich innym Narodom; a towary morskie temuż Krolestwu w zamian przesyła, ktory iak iest znaczny można wnieść z opisu r. 1752. w ktorym przyszło do Gdańska z Polski statkow 1288. z morza zaś 1014. okrętow, a przywieziono zboża więcey nad 58060. łasztow, atoli rok ten nie był nayzyskownieyszym dla Gdańszczan rokiem. Roku zaś 1780. weszło okrętow Kupieckich 405. wypłynęło 412. wprowadzono z Polski zboża łasztow 13072. Obywatele są Religii Luterskiey, wniesioney tu pod Zygmuntem Augustem, nowość iey wielkich zamieszek była przyczyną. Mieszczą się iednak Katolicy, maią swe Kościoły, i w rządach Duchownych do Officyała Pomorskiego należą, ktory tu ma rezyd. Gdańsk ma Kasztelana swego, i Posłowie iego przed traktatem r. 1775. zasiadali między Senatorami Pruskiemi, na Generałach Pruskich. Od r. 997. iuż Gdańsk był dobrym miastem, r. 1343. ufortyfikowany został, r. 1454. wybił się z pod iarzma Krzyżakow, i poddał się Kazimierzowi IV. Krol. Pol. od ktorego wielkie Przywileie i Prawo bicia monety otrzymał. R. 1577. gdy niechciał uznać Stefana Krola, od bannicyi znaczną summą opłacić się musiał r. 1706. Krol. Angiel. Hollandya, i Krol Pruski obowiązali się do Gwarancyi Gdańskowi. R. 1734.

za przyięcie Stanisława Leszczyńskiego wiele złego od Moskwy poniosł R. 1752. wszczęte międzyGdańszczanami zamieszki, ustawą Krolewską zostały przytłumione. Należy do Rzepltey Polskiey. Oyczyzną iest Filipa Kluweryusza, sław. Heweliusza Astronoma, i Lengnicha Pisarza Hist. i Prawa Pol. Leży nad Raduniem i Motławą, nad ktorą ma młyn o 18. kołach, ktory miał czynić mu przedtym na godzinę czerwony złoty. Jest od morza o milę, od w. i połn. Wisłą czyli Leniwką, od połud. i z. górami opasany. Od Krolewca *m.* 21. od Torunia 24. od Warszawy 49. od Wiednia 125. od Paryża *m.* Fr. 300. dł. 36. 40. sz. 54. 22. Gdańska żuława oblana Wisłą i Motławą zawiera Wsi 33. łanow ziemi 1400. zawisła od rządu miasta, nal. do Kr. Prus.

GEARON, albo Garon, m. Perskie w Farsystanie, między Schiras i Banderkongi, w ziemi nayprzednieysze wydaiącey daktele w całey Persyi.

GEBWEILLER, M. wyż. Alsacyi nad kanałem idącym do nowego Bryssaku, o 3. *m.* od Kolmaru.

GEDROYCE, m. Litt. w Woiew. Wileńskim, założone od Kniaziow Gedroycow, ktorych dotąd Dom kwitnie, a ktorzy tu swe szeroko rozpościerali włości, bo wzdłuż więcey nad *m.* 26. Jest od Wilna ku połn. *m.* 7.

GEFAL, m. Saskie w Woigtlandyi, o milę od Plaweny.

GEGENBACH, albo Gengenbach, *Gegenbachium*, M. Niem. wolne Cesar. w Szwabii, w Ortenawii pod protekcyą Domu Austr. i Xżąt Fürstenberskich. R. 1770. uwolnione zostało od Prawa Kadukowego we Fr. znayduie się w tym mieście Opac. fund. 712. r. od Rutarda Hr. Alsacyi. Opat ma Przywiley nadany od Rudolfa I. r. 1278. iż żaden z poddanych od Sądow iego appellować nie może. Prałat ten iest członkiem Stanow Imperii. Miasto leży nad rz. Kinzią, o 6. *m.* od Strazburga, 10. od Fryburga. dł. 25. 40.' 58" sz. 48.' 24.' 50."

GEILDORF, ob. Gailendorf.

GEISLENGEN, piękne M. Cesar. Niem. w Szwabii, o 7. *m.* na połn. ku z. od Ulmy. dł. 27. 37. sz. 48. 38.

GEISMAR, albo Wyższy Geizmar, dawne m. Niem. w Landgrafstwie Kasselskim, ma dobre wody mineralne, iest o *m.* 5. na połn. od Kasselu.

GEITHEN, albo Geithann, m. Niem. Misnii. w cyr. Lipskim, o *m.* 2. od Rochlitza.

GELDRIA, ob. Gweldria.

GELNHAUEN, *Gelnusa*, Gelnhauza, m. Niem. Cesar. w Weterawii, pod protekcyą Elekt. Palatyna, z zamkiem zbudowanym od Fryderyka I. nal. on do Szlachty Imperii. Leży nad rz. Kinzią, o 6. *m.* od Hanau, 10. na połn. od Aszafenburga. dł. 26. 48. sz. 50. 20.

GEMAAIEDID, *Gontiniana*, mieysce obronne w Afryce na wysokiey górze, blizko Prow. Marokańskiey. Ma swego Xięcia i mieszkańcow wiele.

GEMBELOURS, *Geminiacum*, Gamblur, m. Niderlandu w Brabancyi z tyt. Hr. i dawnym bardzo Opac. *Don Juan*, Austryacki Generał poraził przytym mieście woyska Hollend. r. 1578. Leży nad rz. Orną, o 7. *m.* od Lowanium, 4. na połn. od Namuru, 9. od Bruxelli. dł. 22. 20. sz. 50. 32.

GEMINIANO, (San) m. Wł. w Toskanii na górze, w ktorey znayduią się koperwas. Ma piękne pałace, o 10. *m.* na połud. od Florencyi.

GEMMINGEN, *Gemminga*, m. Niem. w Palatynacie Reńskim, o 5. *m.* na z. od Hailbrony.

GEMOZAC, m. Fr. o *m.* 3. od Saintes.

GEMUND, m. Niem. w wyż. Karyntyi, z zamkiem, o 10. *m.* od Klagenfurtu.

GEMUNDA, M. Niem. w X. Juliaceńskim, o *m.* 8. na połd. od Juliaku.

GEMUNDA, m. Niem. w Biskup. Wurtzburskim, o 10. *m.* od Wurtzburga, nad Menem; wzięte było od Xcia *de Saxe-Weimar* r. 1643. Jest wiele innych mieysc tegoż im.

GEMUNDA, *Gemunda*, M. Cesarskie Niem. w Szwabii. Handel iego zawisł na paciorkach, ktore wszędzie obficie rozsyła. Obywatele są katolicy. R. 1775. od prawa kadukowego we Franc. uwolnione zostało. Leży nad rz. Remnitzą, o 11. *m.* na w. od Sztutgardy, 12. od Ulmy. dł. 27. 20. sz. 48. 40. ob. Gmunden. Neekers-Gemund.

GENAP, *Genapum*, m. Brabancyi Austr. nad Dylą o *m.* 1. od Niwelli, 7. od Lowanium, 6. od Bruxelli. dł. 22. 4. sz. 50. 36.

GENEHOA, kray Afr. w Nigrycyi ponad Nigrem, obfituie w zboże, ryż, trzody i ryby. Nayięcey tu bawełny zbieraią.

GENEP, albo GENNEP, *Genepum*, m. obronne Niem. z tyt. Hr. w Kliwii, zdobyli go Hollen. r. 1641. Franc. r. 1672. Nal. do Krola Prus. Jest nad rz. Neersą blizko Mozy, o 2. *m.* od Kliwii, 5. od Nimegi. dł. 23. 25. sz. 51. 42.

GENERAC, m. Fr. w Langwedocyi o 2. *m.* od Nismes.

GENESTON, Opac. Fr. fundowane 1163. o 4. *m.* od Nantes. Zakonu S. Aug. czyni 12000. liwr.

GENEWA, *Geneve*, *Geneva*, dawne piękne, wielkie, ludne i obronne M. S. Rzpltey tegoż im. przedtym Cesarskie i Biskupie, lecz gdy miasto chwyciło się Kalwinizmu, Biskupi iego wypędzeni zostali. Jest sprzymierzone z Kantonami Zurychu, Berny i Solury. Ma sławną Akademią, ktorey naypierwsi dway Teologii Professorowie byli Kalwin i Teodor Beza. Rzplta ta ktorey rząd dotąd był Arystokratyczny, składa się z Obywatelow, Mieszczan, Rodakow, Mieszkańcow i poddanych. Dwie pierwsze klassy zgromadzone składaią naywyższą władzę, z nich składa się Rada dwuchset, Rada 25. i Rada 60. w tych 3. Radach właściwie iest zwierzchność naywyższa, ponieważ od nich zawisło decydować, co ma być proponowano zgromadzeniom Obywatelow i Mieszczan. Inne klassy składaią pospolstwo, i podlegaią dystynkcyom wielce nienawistnym, ktore wielkich częstokroć zamieszek w tey Rzpltey bywaią przyczyną. Jakoż r. 1782. wzniecone z tey przyczyny rozruchy, do tego rzecz przywiodły stanu, iż rząd Arystokratyczny w Demokratyczny przemocą Rodakow i Reprezentantow zamieniony został. A przeto wielu wewnętrznych odmian, co do klass Obywatelow i obrad spodziewać się należy. Budynki publiczne Genewy są arcy wspaniałe. Obywatele o swą gorliwi wolność. Od czasow chwycenia się Religii Kalwinskiey; stali się wielce sławnemi przez swe rożliczne pisma na publiczny widok podane. Teofil Bonet, Jan Robert, Chouetius, Daniel Klerk, J.J. Rousseau &c. ztąd byli rodem. Leży nad Renem, ktory go na dwie nierowne dzieli części, niedaleko iezziora Genewenskiego, czyli Lemanskiego, o 28. *m.* od Lugdunu, 26. od Besansonu, 16. od Chambery, 54. od Turynu, 95. od Paryża. dł. 23. 50. sz. 46. 12.

GENEWENSKIE Jezioro, ob. Lemanus lacus. Lemańskie iezioro.

GENGENBACH, ob. GEGENBACH.

GENGOUX-LE-ROYAL, (St.) *Gengulfinum Regale*, M. Fr. w Burgundyi, sławne dobremi winami i Kasztelem Krol. Jest 4te w rzędzie miast, ktore deputuią do Stanow swey prow. Leży przy górze blizko rz. *Grone*, o *m* 8. od *Macon*, 7. od *Chalons*, 66. od Paryża. dł. 22. 8. sz. 46. 40.

GENIEZ-DE-MALGOIRES, (St) m. Fr. w Langwedocyi, o 7. *m.* od Uſezy. Jeſt wiele we Franc. innych mieyſc tegoż nazwiſka.

GENIEZ, (St.) Opac. Bened. o 2. *m.* od Montpeliers.

GENILLE, m. Fr. w Turonii o poł milę od Loches.

GENIS-LAVAL, m. Fr. w pow. Lugduńſkim, o *m.* 1. od Lugdunu.

GENITE, m. Fr. w pow. Lemowiceńſkim, o *m.* 8. od Brives.

GENLIS, m. Fr. w Pikardyi, z tyt. Margr. i Opac. Premonſtr: czyniącym 2000. liwrow.

GENOUILLAC, m. Fr. o *m.* 8. na połn. ku z. od Uſezy.

GENOUILLAT, m. Fr. w Marchii, o *m.* 4. od Guerety.

GENOUILLE, m. Fr. w Santonii, *m.* 4. od *St. Jean d'Angeli*, inne o *m.* 1. od *Civrai.*

GENTHIN, m. Niem. w X. Magdeburſkim, w Cyr. Jerichawii, *m.* 2. od Jerichau.

GENTILLIS, wieś Fr. *m.* 1. od Paryża, w niey odprawiło ſię iedno Conſilium r. 767.

GENUA, po Fr. *Genes*, dawne, obronne, bogate, wſpaniałe M. i iedno z naypryncypalnieyſzych we Włoſzech. Stoł. Rzpltey Genueńſkiey; ma Arcy-Biſk. i port bardzo wygodny, ubeſpieczony groblą na 560. ſtop ſzeroką. Kościoły, budynki publiczne, pałace, ktorych tam bardzo wiele liczy ſię, ſą dziwnie wſpaniałe; oſobliwie zaś pałac Doży, Familii Doriow, Grymaldow, Pallawicinich, &c. i przeto zowią Genuę pyſzną. Ludwik XIV. bombardował go r. 1684. Krolowey Węgierſkiey poddało ſię 1746. lecz ieden z obywatelow będąc źle traktowanym od Officera Auſtr. d. 5. Grudnia roku tegoż wzburzył poſpolſtwo, że rzuciło ſię do buntu, i woyſka Krolowey, większą część o śmierć przyprawiwſzy, z miaſta wypędziło. Oblegli go byli Auſtr. potym, lecz od woyſk Fr. pod wodzem *Bouflers*, do odſtąpienia przymuſzeni zoſtali r. 1747. Papież Adryan V. Lazaro Calvi, Jan Balbi, Oberto Fogliera; Doryowie, tudzież inni wielcy i ſławni ludzie z tego miaſta rodem byli. Handel wielki prowadzi, zalecaią go fabryki materyi iedwabnych, a ſzczegulniey akſamitu i adamaſzku. Leży prawie wpośrzodku Rzpltey, częścią na rowninie, częścią na wzgórku, niedaleko morza śrzodz. w położeniu dziwnie miłym. Budowane ieſt wpoł koła, nakſztałt Amfiteatru o *m.* 28. od Medyolanu, 25. od Turynu, 26. od Parmy, 45. od Florencyi, 90. od Rzymu, 182. od Paryża. dł. 26. 32. ſz. 44. 25.

GENUEŃSKA, Rzeczpoſpolita we Włoſzech, zamyka pomorze Genuy, i wyſpę Kapraią. Przed tym nierownie znakomitſzą była, niżeli ieſt dziſiay. Pomorze Genuy rozciąga ſię po nad morzem śrzodz. między Toſkanią ku połd. Xſtwem Maſſańſkim, ku w. na z. Hr. Niceńſkim, Xſtwem Monaceńſkim i Alpami, ku połn. Xſtwem Parmy, Medyolanu i Monsferatu. Rząd Rzpltey zoſtaie przy Senacie, ktory ma tytuł *Excellentiæ*, na ktorego czele ieſt Doża, a ten ma tytuł *Nayiaśnieyſzego*, rządzi on lat 2. kończy ſwoy urząd oſtatniego dnia Grudnia; ieżeli ſię dobrze ſprawił, zoſtaie dożywotnim Prokuratorem Rzpltey, a niemoże być Dożą obrany aż w lat 5. Do rządu należy wielka Rada, w ktorą wchodzą wſzyſcy Szlachta od lat 22. wieku ſwego; ta zaś ieſt ſtara, zwana *Veteris porticûs*, i nova, *novæ porticûs*, iż dawniey, ſtarſi iednemi, nowi drugiemi drzwiami do ſali radney wchodzili. Także ieſt rada mała, ze 200. oſob wybranych z rady wielkiey, ſkładaiąca ſię. To ieſt tu ſzczegulnego, że Elekcye do celnych Urzędow, idą loſem gałek wyciąganych z puſzki zwaney *Seminarium*, maiących napiſy godnych Obywatelow. Zkąd od loſu

całe zawiſł rząd tey Rzpltey. Godność częſto nieſzczęśliwa, ſtarzeie ſię przez kaprys loſow na ſpodziewany puſzki. Uſtanowienie rządu wolnego, winni ſą Genueńczykowie familii Doriow, ktorzy maiąc ſobie oddaną od Karola V. Genuę, przywrocili iey wolność.

S. GEORGIUS, S. Jerzy, Zamek rozrywki Margrabi Bareutſkiego, blizko ieziora, przy ktorym znayduie ſię fabryka piękney Porcellany, i niedaleko ztąd weſoła puſtynia.

GEORGIUS, (S.) bogate Opac. Niem. Auguſtyanow, w mieście Iſny, w Szwabii. Opat ma głos i mieyſce na Seymie Rzeſzy Niemieckiey.

GEORGIUS, Monaſter z grodem w X. Wirtemberſkim. Tu Dunay ſwoy bierze początek.

GEORGE, (S.) Opac. Bened. w Rennes. ob. Bocherville.

GEORGII, (S.) del Paſſo, klaſztor blizko Madrytu, fund. 1457. od Henryka IV. na pamiątkę odprawionego tu kawalerſkiego turnieiu od P. *Cueva*, dla przeświadczenia kollegow ſwoich, iż w Krolowey miał naylepſzą przyiaciołkę.

S. GEORGE-DES-BOIS, Opac. Fr. Aug. czyni 1500. liwr. w Mans.

S. GEORGE-D'ESPERANCE, m. Fr. w Delfinacie, o 3. *m.* od Wienny.

S. GEORGE-SUR-LOIRE, m. w Andegawii, o *m.* 1. od *Chantocé*. Jeſt tu Opac. Aug. wynoſzące 1500. liwrow.

GEORGENSTADT, ob. Johan-Georgenſztadt.

GEORGII, (S.) S. Jerzego, mała wyſpa w Pan. Weneckim, na połd. miaſta ſtoł. Jeſt tu klaſztor Bened. ktorego kościoł ma być ieden z naypięknieyſzych we Włoſzech.

S. GEORGES, w Normandyi o 3. *m.* od Mortain.

S. GEORGES, na wyſpie Ré. S. GEORGES-DE-LUZENSOU, o 3. *m.* od Milhaud, ſą miaſta Fr.

S. GEORGES-DE-MUSIDAN, ob. Muſſidan.

GEORGIA, czyli Gurgistan, *Georgia*, Prow. Azyi, ſkładaiąca część Perſyi i Turcyi Azyat. w okolicach Kaukazu, między morzem czarnym i Kaſpiyſkim. Miaſt ma bardzo mało. Chleb, wino, granaty, bydło i inne rzeczy do życia potrzebne, ſą tu wyśmienite, i w wielkiey obfitości. Krew naydelikatnieyſza w świecie płynie w żyłach oboiey płci. Niewiaſty tamteyſze, pierwſze co do piękności i urody między wſzyſtkiemi na całym świecie, trzymaią mieyſce, tyle tylko ich nagany, iż ſię nazbyt malują. Georgianie z przyrodzenia maią wiele dowcipu, ſą grzeczni, ludzcy, w poſiedzeniu mili, ale w piiaństwie i cieleſności aż nadto zatopieni. Wſzyſcy prawie ſą chrześcianie, maią wielu Biſk. i Patryarchę iednego. Niektorzy z ich rządcow czyli panow zoſtaiący pod władzą Sułtana, zbuntowali ſię byli przeciwko niemu, aby ſię uwolnili od daniny Corek, ktore do iego Saraiu poſyłać ſą obowiązani; i pryncypałem ſwoim uznali Herakliuſza; iakoż przez traktat zawarty r. 1774. między Portą i Roſſyą od tey daniny uwolnionemi zoſtali. Vice Rey, ktory od Perſow tu przyſłany bywa, ieſt Mahometanin. Rzeka Kur płynie przez cały ten kray i noſi baty, co nie ieſt rzeczą powſzechną dla rzek Perſkich. Teflis tey Prow. ieſt M. S. ob. Mingrelia.

GEORGIA-NOWA, *la Nouvelle Georgie*, Kolonia Angiel. w Amer. połn. w Florydzie, między 31. i 32. graduſem ſzerokości; wiele tu robią iedwabiu; leży na połd. Karoliny. Jeſt iedna ze 13. ſtanow ſkonfederowanych Ameryki. Ob. Stany ziednoczone Amer. i Penſilvania.

GEPPENG, albo Goeppinga, M. Szwabſkie w X. Wirtember-

ſkim, z zamkiem nad rz. Wilſą, o 10. *m.* od Sztutgardy, 5. od Gemundy, 10. od Ulmy, ſławne wodami mineralnemi. dł. 27. 10. ſz. 48.

GER, w Normandyi o 2 *m.* od Mortain. *Ger*, w Bearnie o 3. *m* od Tarbes, ſą m. Franc.

GERA, albo mały Lipſk. *Gera*, piękne M. Niem. w Cyr. wyż. Saxonii, w Miſnii, zdobi go wſpaniałe *Collegium*, leży nad Elſterą o 4. *m.* od Zeitzu. R. 1449. od Czechow zrabowane było; ma znaczną fabrykę kitaiek i innych materyi iedwabnych. r. 1781. ze wſzyſtkim pogorzało.

GERAW, *Geravia*, Pow. Niemiec. w Cyr. wyż. Renu, tak nazwany od małego miaſteczka Geraw, o *m.* 2. na w. od Darmſtadu. Ma Xcia tegoż nazwiſka.

GERBOREY, *Gerboredum*, M. Fr. w Bellowaceńſkim Pow. z piękną Kapitułą, i zamkiem nadruynowanym. Wzięte było od Angl. r. 1437. a odebrane ſzturmem od Franc. r. 1449. ſławne ieſt wiernością ku ſwym Krolom, co ſprawiło iż, gdy Henrykowi IV. przechodzącemu z woyſkiem, mieſzczanie w prezencie ofiarowali wino, on niekazawſzy wprzod podług zwyczaiu Podczaſzemu ſwemu koſztować, napił ſię te powiedziawſzy ſłowa, *niemamy tu dla nas czego obawiać ſię*. Leży o *m.* 5. na połn. ku z. od Bellowaku, 20. od Paryża. dł. 19. 22. ſz. 49. 35.

GERBES, GERBI, albo Zerbi, *Girba*, wyſpa Affr. w Krol. Tunetańſkim przy brzegach Barbaryi, na morzu śrzodziemnym. Sam tylko ięczmień rodzi, procz tego iednak wydaie obficie figi, oliwę i rozenki. Na brzegach tey wyſpy znayduie ſię drzewo, od dawnych zwane *kothus*, rodzące owoce wielkości bobu, żołte iak ſzafran, tak zaś przedni i wyśmienity ten owoc ma ſmak, iż u Grekow w przyſłowie było, że kto raz zakoſztował tego owocu, iuż o ſwey zapomniał Oyczyźnie. Dependuie od Baſzy Trypolitańſkiego, od tego czaſu iak Turcy wypędzili ztąd Xżąt Alby i Medinaceli. dł. 29. 5. ſz. 34. 10.

GERBEVILLERS, m. Fr. w Lotaryngii, o *m.* 2. od Lunewilli, z tyt. Margr. i pięknym zamkiem. W kościele Karmelitow, ktory ieſt dziwnie piękny, widzieć ieſt groby Margrabiow tego mieyſca.

GERBSTAEDT, m. i grod w Hr. Mansfeldzkim, przedtym był to tylko klaſztor Kamedułow. Przedane ieſt wraz z Trezwitzą Krolewicowi Pruſkiemu. Od Mansfeldu na połn. ku w. *m.* 3.

GERDEREST, Baronia Fr. w Bearnie, o *m.* 2. od Molas.

GERENRODE, ob. Gernrode.

GERGEAU, ob. Jargeau.

GERGENTI, *Agrigentum*, Agrygent, M. Wł. w Sycylii z zamkiem i Biſk. Leży w dolinie *di Mazara*, blizko rz. S. Błażeia, o 24. *m.* na w. od Mazary, 20. od Palermu. dł. 31. 21. ſz. 47. 23.

GERGY, m. Fr. w Burgundyi, o *m.* 1. od Chalons.

GERIAK, forteca i port przy brzegach Malabaru, oddalone od Bombayu na 12. godzin żeglugi. Ta forteca ſłużyła niegdyś za ſchronienie Korſarzowi Andria. Admirał Watſon. r. 1758. flottę iego ſpalił i fortecę opanował.

GERINGSWALDA, m. o *m.* 2. od Rochlitzu, w Miſnii.

GERMAIN, (S.) m. Fr. w Lemowiceńſkim pow. o *m.* 11. od Lemowiki z Kapitułą.

S. GERMAIN, Opac. Bened. blizko Rhodes. Tegoż im. inne w Antyziodorze czyniące 1400. liwr.

S. GERMAIN-DE-BOURGUEIL, m. Fr. w Andegaweńſkim pow. o *m.* 4. od Saumur, z Opac. Bened. czyniącym 14000. liwrow, z zamkiem i tyt. Baronii, blizko laſu tegoż im.

S. GERMAIN-DE-PREZ, Opac. Bened. w Paryżu, czyni 150000. liwrow.

S. GERMAIN-EN-LAIE, *Sanctus Germanus in Lidia*, piękne M. Wyſpy Fr. z Pałacem Krolewſkim, przyozdobionym od wielu Krolow Franc. a oſobliwie od Ludwika XIV. ktory ſię w nim urodził. Jeſt to iedno z naypięknieyſzych pomieſzkań we Francyi dla proſpektu, ktory mieć można, z wſpaniałey grobli, z ogrodow i łączącego ſię z ogrodem roſkoſznego laſu, o 4. *m*. od Paryża nad Sekwaną. dł. 19. 40. ſz. 48. 52.

S. GERMAIN-LAMBRON, m. Fr. w Arwernii, w ziemi zwaney Lambron nad Allierą, o 5. *m*. od *Brioude*.

S. GERMAIN-LAVAL, M. Fr. w Pow. Forez, z Kaſztelem Krolewſkim, ieſt w gruncie żyżnym i w dobre wino obfituiącym, o 6. *m*. na połud. od Rotomagu, 91. od Paryża. dł. 21.' 31.' 42." ſz. 45. 49.' 57."

S. GERMAIN-DE-PRINCAY, m. Fr. w Piktawii, o 6. *m*. od Fontenay.

GERMANO, M. Wł. w Krol. Neapol. w ziemi Labour, przy gorze Kaſſyńſkiey, nal. do Opata gory Kaſſynu. dł. 31. 28. ſz. 41. 33.

S. GERMANS, m. Angiel. w Kornwalli, o 2. *m*. od Plymouthu. Wyſyła 2. Dep. na Parl.

S. GERMER-DE-FLAIX, m. Fr. o 4. *m*. od Bellowaku, z Opac. Bened. czyniącym 12000. liwr.

GERMERSHEIM, *Vicus Julius*, *Germersheimum*, m. Niem. w Palatynacie Reńſkim, nal. do Woiewody Renu. Leży niedaleko uyścia rz. Kweichy w Ren. Ceſarz Rudolf I. tu umarł r. 1290. O *m*. 2. na z. od Filipsburga, 3. od Landau. dł. 26. 2, ſz. 49. 10.

GERMIGNY, *Germiniacum*, m. Fr. o milę od S. Florentin. Jeſt inne Germigny o milę od *Meaux*.

GERMINI, m. Lotaryngii z tyt. Hr. o 2. *m*. od Wezelis, 4. od Nancy.

GERNESEY, ob. Garneſey.

GERNRODE, albo Gerode, ſt. Opac. Niem. ktorego Xieni ieſt Xiężną Imperii, blizko Opac. Kwedlinburg. Zoſtało ſekularyzowane.

GERNSHEIM, albo Geresheim, M. Niem. nad Renem, w Landgrafſtwie Darmſtadzkim z zamkiem dobrym, o 3. *m*. od Worms, tyleż od Darmſtadu. dł. 26. 6. ſz. 49. 44.

GERODSHOFEN, dawne M. Niem. w Frank. w Biſk. Wurtzburſkim. o 7. *m*. na połud. od Szweinfurtu.

GEROLDSECK, Geroldzek, Hr. wolne i udzielne w Szwabii w leſie czarnym, między Ortenawią i Brisgawią, o 7. *m*. na połud. ku w. od Strazburga. Jeſt inny Geroldſeck w Hr. Lichtenberſkim.

GEROLSTEIN, m. Niem. w Pow. Eiffel, nad Killą, o 12. *m*. na półn. od Trewiru. Ob. Kufſtein.

GERRENSHEIM, m. Niem. Elekt. Moguńckiego, o 9. *m*. na połud. ku w. od Moguncyi, nad Renem.

GERRESHEIM, Opac. Panien Szlachetnych, w X. Bergeńſkim, blizko Duſſeldorfu.

GERS, rz. Fr. w Gaſkonii, bierze ſwoy początek w Nebuzan, i łączy ſię z Garumną, o *m*. 2. wyżey Agenny.

GERSAW, M. Szwaycarſkie niedaleko ieziora Lucerneńſkiego, o 2. *m*. od Szwitz, ktore ſkłada małą Rzeplitę od nikogo niedependuiącą, od czaſow bezpamiętnych.

GERTRUDENBERG, Klaſztor Bened. w Biſk. Oſnabruckim, niedaleko Oſnabrugi.

GERTRUYDENBERG, *Gertrudenberga*, piękne, dawne i obronne M. Niderlandu w Brabancyi Holl. Jeſt iednym z naylepſzych baſtyonow Hollend. Zdobyte było od Stanow Skonfederowanych na Hiſzpanach r. 1573. odebrane od Xcia

Parmy r. 1589. Xżę Maurycy opanował go po 3. mieśięcznym oblężeniu r. 1593. i odtąd nal. do Holl. Tu miany był Kongreſs r. 1710. Leży nad rz. Dungeną, ktora wpada w Bies-Bos, o 4. *m.* od Bredy, 5. od Dordrechtu, 3. od Gorkumy. dł. 22. 24. ſz. 51. 44.

S. GERVAIS, S. Gerwazy, m. Fr. w Dyecezyi Klermontſkiey, o *m.* 8. od Riomy. Jeſt inne tegoż im, o 6. *m.* na z. Lodewy w Langwedocyi.

GESTE, m. Fr. w Andegaweńſkim Pow. o 3. *m.* od Kliſſony.

GESTRICIA, Geſtritz, Prow. Szwecyi połn. ma miny złote. Tyle tylko wydaie zboża, ile na wyżywienie mieſzkańcom iey potrzeba. Gewalia iey M. S.

GESULA, *Geſula*, Giezula, Prow. Affr. przy brzegach Barbaryi w Krol. Marokańſkim. Obfituie w zboże, bydło, złoto, cynę i żelazo. Więkſza część mieſzkańcow, ſą Kowale i Kotlarze. Co rok bywa tu wielki iarmark dwa mieśiące trwaiący, na ktorym wſzyſcy kupcy zagraniczni, ktorych liczba na 10000. wynoſi, żywieni i utrzymywani bywaią publicznym Prow. koſztem.

GEWALIA, albo Gafle, *Gevalia*, M. Szwedzkie, ſtoł. Geſtrycyi, bliſko odnogi Botnickiey, o *m.* 18. na połn. ku z. od Upſalu, 26. od Sztokolmu, 14. od Kopferbergi. dł. 34. 50. ſz. 60. 32.

GEVAUDAN, (le) *Gebalitus Pagus*, Gewodzki Powiat Fr. w Langwedocyi, gran. na połn. z Arwernią, na z. z Ruterguenſkim Pow. na połud. z górami Sewenneńſkiemi, na w. z Wiwareńſkim. Pow. Kray gorzyſty i niepłodny. Menda iego M. S.

GEUDERN, albo Goedern, włość wolna Niem. w Weterawii, między Haſſyą i Hr. Iſemburſkim.

GEVRES, albo Tremes, wieś Fr. z tyt. X. Paroſtwa, o 2. *m.* od *Ferté-Milon.* Jeſt inne w Pow. Cenomańſkim, nad Sarthą, o 4. *m.* od Alanſony, z tyt. Margr.

GEVREY, m. o *m.* 2. od Diżonu, ztąd wychodzą wina *de Chambertin* i *de Baize.*

S. GEWER, ob. S. Gower.

GEX, *Geſium*, m. Fr. w Diżońſkim Wielkorządztwie, ſławne przedniemi ſerami, głowne włości tegoż im. leżącey przy górze S. Klodyuſza, między górą Jurą, Renem, ieziorem Geneweńſkim i Szwaycarami, o 4. *m.* na połn. ku z. od Genewy, 90. od Paryża. dł. 23. 44. ſz. 46. 20.

GEYER, znaczne Hr. Niem. w Frankonii, nal. do Margr. Anſzpachſkiego. Miaſto, nadaiące imie Hrabſtwu, leży na pograniczu Biſk. Aichſtadzkiego, o 2. *m.* od Weiſenburga.

GEZIR, *Gezira*, M. Azyi w Dyarbeku, na wyſpie uformowaney od rz. Tygris, o *m.* 28. od Mozulu, 6. od Amadyi; zoſtaie pod rządem Beya. dł. 58. 45. ſz. 36. 30.

GHELA, *Ocelis*, port Arabii ſzczęśliwey, nad cieśniną Babel Mandelſką.

GHERMES, ob. Laar.

GHILAN, albo Guilan, Prow. Azyatycka w Perſyi przy brzegach morza Kaſpiyſkiego. Ma podoſtatkiem iedwabiu, oliwy, wina, ryżu i przednich wſzelkiego gatunku owocow. Mieſzkańcy ſą odważni, ſilni, przemyślni, idą za Sektą Omara. Reſcht iey M. S.

GIAC, m. Fr. w Arwernii o milę od Croq, 11. na z. od Rionny.

GIBEL, góra, ob. Etna.

GIBRALEON, m. Hiſzp. w Andaluzyi, nad rz. Odielą, z tyt. Margr. niedaleko morza.

GIBRALTAR, *Gibraltaria*, Zybraltar, piękne i obronne M. Hiſzp. w Andaluzyi przy górze tegoż im. z ktorey wierzchołku o 40. *m.* widzieć można morza, w ſtronie połnocney Golfu tegoż im. ktory łączy Ocean z morzem śrzodziemnym. Ma Port obronny kilką Fortecami. Mieyſce to poczytano zawſze za niedobyte, lecz mniemanie to r.

1704. zbite zostało, gdy od Angl. i Holl. wzięte było. Hiszpani prożno o iego odzyskanie kusili się r. 1705. 1718. i 1727. Przez traktat Utrechtski i Sewilski Gibraltar został przy Anglikach. W ostatniey teraźnieyszey woynie bronią go mężnie Anglicy, przeciw zebranym nieprzyiacioł siłom iuż od r. 1779. Leży o *m.* 10. od Ceuty, 18. od Cadix, 34. od Sewilli. dł. 12. 30. sz. 36. ob. Algezires.

GICZIN, M. Czeskie w cyr. Koenisgratzkim, o *m.* 9. na połn. ku z. od Koenigsgratzu.

GIDLE, m. Pol. w Woiew. Sieradzkim.

GIEBICHENSTEIN, stary zruynowany zamek, o pół. mili od Hali, w Saxonii nad rz. Salą. Widzieć tu ieszcze okno z ktorego sławny Ludwik, zwany Skoczek Landgraf Turyngii skoczył w Salę, i tym ocalił swe życie. Był bowiem osadzony w tym zamku z rozkazu Cesarza Henryka IV. za zabicie Fryderyka Hr. Palatyna Saskiego, chcąc Adelaidę małżonkę iego poiąć za żonę.

GIECH, Hr. wolne od r. 1726. w Frankonii w Margrabstwie Bareut blizko Kulmbachu, zawiera Grod Thurnawii i Buchowii.

GIELNIOW, M. Pol. w Woiew. Sendomirskim spustoszałe, sławne dobremi piwami, i urodzeniem S. Władysława.

GIEN, *Giemum*, m. Fr. w Orleańskim Pow. nad rz. Ligierą, o *m.* 2. od Bryary, 33. od Paryża.

GIENGEN, *Gienga*, M. wolne Cesar. Niem. w Szwabii nad rz. Brentzą, między Ułmą i Nordlingą, o *m.* 4. od drugiego. R. 1775. uwolnione zostało we Fr. od Prawa Kadukowego. dł. 28. 2. sz. 48. 38.

GIENZOR, *Gienzora*, M. Afr. w Barbaryi, w Krol. Trypolitańskim, od ktorego na *m.* 4. iest odległe.

GIERACE, *Hieracum*, Gieraz, M. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi z Bisk. stoi na gorze blizkiey morza, o *m.* 13. od Regio, 11. od Nikotery. dł. 34. 18. sz. 38. 15.

GIESBUCHEL, gora w Saxonii niedaleko Pirny, znayduią się w niey rudy żelazne.

GIESSEN, *Giessa*, obronne M. Niem. w Hassyi, ma *Universitatem*, fund. r. 1605. zamek obronny i wspaniały Arsenał. Należy do wydziału Domu Darmstadtzkiego. Leży nad rz. Lhoną, w położeniu miłym i żyznym, o 4 *m.* od Marpurga, 12. od Frankfortu nad Menem. dł. 26. 26. sz. 56. 20.

GIF, Opac. Benęd. o *m.* 4. od Paryża, 2. od Wersalu.

GIFFORN, *Gifhornia*, M. w X. Zelleńskim z zamkiem obronnym i grodem, nad rz. Allerą, o 4. *m.* od Brunszwiku, 5. od Zelli. dł. 28. 24. sz. 52. 36.

GIGEAN, m. Fr. o *m.* 3. od Montpelieru, ma Opac. Panien Cystersek.

GIGERS, M. Afr. w Krol. Algerskim, leży na w. Algeru.

GIGLINGEN, m. X. Wirtembergskiego nad rz. Zaber, o 13. *m.* na połn. od Sztutgardy.

GIGLIO, *Oegilium*, wyspka Wł. przy brzegach Toskanii, z zamkiem, składa ona część Xstwa Toskańskiego. dł. 38. 35. sz. 42. 24.

GIGNAC, m. Fr. w Langwedocyi, o 4. *m.* od Montpelieru, blizko rz. Eraud. Ma prawo deputowania.

GIGONDAS, m. w X. Arauzykańskim, *m.* 3. od Orange.

GIHON, wielka rz. Azyi, dawnym zwana *Oxus*, bierze swoy początek w gorze Imaus, wpadała w morze Kaspiyskie, lecz Tatarzy dla uwolnienia się od naiazdu Korsarzow morza Kaspiyskiego, uyście iey zwrocili do ieziora Aral, i przeto przerwali handel Indyi z Europą przez morze Kaspiyskie i morze czarne.

GIION, M. Hiszp. nadmorskie w Asturyi, o 4 *m.* od Oviedo. Tu

było ostatnie schronienie Pelagiusza Xiążęcia Chrześciańskiego, przeciwko Saracenom. Ma port z obronnym zamkiem.

S. GILBERT, Opac. Premonstr. czyni 1800. liwrow, w Diec. Klermonckiey.

GILDAS-DES-BOIS, Opac. Bened. czyniące 3500. liwrow, o *m.* 2. od *Pontchâteau.*

GILDAS-DES-RUYS, Opac. Zakonu S. Bened. czyni 6000. liwr. o *m.* 4. od Vannes.

GILGENBURG, m. w Krol. Pruskim, o 25. *m.* od Krolewca, sławne bitwą roku 1450. między Krolem Polskim i Wielkim Mistrzem Krzyżackim stoczoną.

S. GILLES, *S. Ægidii Villa*, S. Idzi, m. Fr. w Langwedocyi, iedno ze dwoch wielkich Przeorstw Maltańskich, z Kapitułą, ktorey Szef ma tyt. Opata i dochodu 14000. liwr. o *m.* 5. na z. od Arelaty, 11. od Montpelieru. dł. 22. 8. sz. 43. 40. Tegoż im. m. Fr. o 4. *m.* na półn. od *Sables d' Olerone* nad Oceanem.

GILOLO, *Gilola*, wielki Wyspa Azyi, z M. S. tegoż im. na Archipelagu Wysp Moluckich. Obfituie naywięcey w ryż, rodzi wiele drzewa zwanego *Sagus*, z ktorego owocu mieszkańcy maią chleb i napoy, a z skory tegoż drzewa robią nici, ktore im służą do robienia kraiowych kitaiek. Mieszkańcy są dorodni, ale chitrzy i dzicy. Krol tey Wyspy część tylko iey posiada. Hiszpanie i Hollendrzy maią tu swoie stanowiska. Leży pod Ekwatorem. dł. 145.

GILOWI, m. w Czechach, w cyr. Caurzymskim, żyły złote znaydować się tu maią.

GIMONE, rz. Fr. w Gaskonii, płynie z doliny *Magnoac*, łączy się z Garumną blizko Opac. *Belleperche.*

GIMONT, *Gimontium*, m. Fr. w Gaskonii, w Lomanii, z Opac. Cyster. fund. r. 1142. ktore czyni 8500. liwr. Leży nad rz. Gimoną, o 4. *m.* na w. od *Auch.* dł. 18. 40. sz. 43. 40.

GINESTAS, m. Fr. w Langwedocyi, o 3. *m.* od Narbony.

GINGI, *Gingis*, M. i Forteca Azyat. w Indyach, stoł. Kr. tegoż im. na połud. Kr. Karnateńskiego, o 11. *m.* na z. od Pondychery. Pomieszkanie tu dla Europeyczykow iest bardzo szkodliwe, gdyż nabywaią się febry pospolicie śmiertelne. dł. 97. 30. sz. 11. 58.

GINGIRO, Krol. Afr. w Kafferyi mało co znane.

GIODDACH, albo Gedda, wielkie M. i Port na brzegu wschodnim morza czerwonego w Arabii. Wielce iest handlowne i uważane iako Port Mekki. dł. 58. sz. 22.

GIOVENAZZO, *Juveniacum*, Dziowanezza, M. Wł. w Kr. Neapol. w ziemi Barskiey z tyt. Xięstwa z Bisk. Leży na górze blizko morza, o *m.* 4. od Baru, 5. na w. od Trani. dł. 34. 25. sz. 41. 33.

GIRAISSONS, m. Fr. o *m.* 2. od Lavaur, w Diec. Albeńskiey, z Kasztelanią i Sądami Krolewskiemi.

GIRAULMER, iezioro na iedney górze w Lotaryngii, w Grodzie Wosghienskim.

GIREFT, *Girfra*, wielkie M. w Persyi w Karamanii, handel iego zawist na pszenicy i daktelach. dł. 75. 30. sz. 27. 30.

GIRGE, *Girgium*, M. znaczne w Afr. stoł. wyż. Egyptu, niedaleko Nilu, o *m.* 90. od Kairu. Handel iego zawist na zbożu, szocewicy, bobie, płotnie i wełnie. dł. 49. 50. sz. 25. 5.

GIRGENTI, ob. Gergenti.

GIRONDE, ob. Garonne.

GIRONE, *Gerunda*, dawne, obronne i znaczne M. Hiszp. w Katalonii, z Bisk. Francuzi opanowali go byli r. 1694. ale nazad powrocili mocą Traktatu Ryświckiego. Mikeletani (gorale Pyreneyscy) r. 1705. uczynili się iego panami, Generał

zaś *Noailles* zdobył go, r. 1711. Leży na górce przy rz. Annas, ktora wpada w Terę, o 7. *m.* od morza, 5. na połn. ku z. od Palmos, 10. od Barcellony. dł. 20. 32. ſz. 41. 55.

GIRONS, (S.) *Santus Gerontius*, M. Fr. w pow. *Conſerans* nad rz. Salatą, o *m.* 11. od *Saint Lizier*, ſławne licznemi, a walnemi iarmarkami, ktore ſię w nim odprawuią, oſobliwie na bydlęta i muły. dł. 18. 45. ſz. 42. 58.

GISORS, *Giſortium*, Giſor, M. Fr. w Normandyi, nadane tyt. Xſtwa dla Marſzałka *Belliſle*, ktory go przy ſwoiey śmierci znowu w Krolewſkie ręce złożył, r. 1761. Dane potem było Hrabiom *d'Eu*, wzamian za Xſtwo Dombſkie. Leży nad rz. Eptą, w kraiu obfituiącym w zboże, o 5. *m.* na połn. od Gornay, 14. na połd. ku z. od Rotomagu, 16. od Paryża. dł. 19. 18. ſz. 49. 15.

GIVET, *Givetum*, piękne M. Fr. w Niderlandzie, rozdzielone na dwie części przez rz. Mozę, z ktorych iedna nazywa ſię *Givet S. Hilarego*, druga *Givet Panny Maryi*, fortyfikacye miaſta bardzo dobre, ſą one dziełem ſławnego P. *Vauban* i Kazernie wygodne. Jeſt blizko *Charlemont*, o *m.* 9. od Namuru, 8. od Rocroy. dł. 22. 22. ſz. 50. 5.

GIVIRA, m. Wł. w Xſtwie Medyolańſkim, w Hr. Anghierſkim, *m.* 3. na połd. od Anghiery.

GIULA, *Julia*, obronne M. wyż. Węgier, na pograniczu Tranſylwanii. Wzięte było od Turkow. r. 1566. odzyſkały go woyſka Ceſarſkie, r. 1693. Traktatem Karłowieckim przy Węgrach zoſtało; leży nad Keresblanem, o 12. *m.* od Arady, 12. od wielkiego Waradynu. dł. 39. 36. ſz. 46. 25.

GIULIA-NOVA, M. Wł. w Krol. Neapol. w Abruzzo, przy odnodze Weneckiey, z tyt. Xſtwa o *m.* 8. na w. od *Aſcoli*

GIVORS, m. Fr. w pow. Lugduńſkim, o 2. *m.* od Wienny.

GIVRI, m. Fr. w Burgundyi, ſławne dobremi winami, o milę od Chalon.

GIUSTANDILA, albo OCHRIDA JUSTINIANA, wielkie i obronne M. Turcyi Europ. w Macedonii, z Arcy-Biſk. Grec. Oyczyzna Juſtyniana Ceſarza, blizkie ieziora Ochrydy, o 28. *m.* na połd. ku w. od Durazzo, 52. od Laryſſy. dł. 38. 25. ſz. 41. 10.

GIZY, m. Fr. o 2. *m.* na w. od Laony.

GLACIALE-MARE, ob. Lodowate morze.

GLACIERES-DE-SUISSE, ob. Gletscher.

GLADBACH, m. w Xſtwie Juliaceńſkim, o 3. *m.* na połn. od Erkelens, 15. od Akwizgranu, tu robią piękne płotna, znaiome pod nazwiſkiem płocien Hollenderſkich; w mieście znayduie ſię Opac. Bened. w ktorym konſerwuie ſię głowa S. Wawrzyńca, Krolowie Hiſzpańſcy kilkakrotnie dopraſzali ſię o nią dla przyozdobienia Eſkuryalu.

GLAMERGANSHIRE, *Glamergania*, Prow. Angl. maiąca około 37. *m.* obwodu, a łanow ziemi 540000. w Xſtwie Wallii, wyſyła 1. Dep. na Parl. Część połud. tey Prowincyi, tak ieſt żyżna, iż ią nazywaią ogrodem kraiu Walliyſkiego. Kardyf, iey M. S.

GLANDEVES, *Glannateva*, M. Fr. w Prowancyi z Biſk. wylewy rz. *Var* zniſzczyły go, ieden tylko zoſtał ſię pałac Biſk. Kapituła przenieſiona zoſtała do *Entrevaux*, małego m. o milę ztąd. 19. na połd. ku w. od Embrunu, 10. na połn. ku z. od Nice. dł. 24. 38. ſz. 43. 59.

GLARIS, *Glarona*, piękne i obſzerne M. Szwaycarſkie, ſtoł Kantonu tegoż im. Tu odprawuią ſię ziazdy generalne Kantonu, na ktorych każdy maiący lat 16. znaydować ſię ieſt obowiązany z ſzablą u bo-

boku. Senat ſkłada ſię z 62. oſob, w ktorym prezyduie Landmann i Prokonſul, ktorzy nigdy być oba nie mogą iedneyże religii. Glarys ſkłada ſię z Katolikow i Zwingliuſzow, ktorych tu wielka znayduie ſię mnogość: tak ci, iako i katolicy w wielkiey żyią ſpokoyności, nabożeńſtwa ſwoie w iednymże kościele odprawuią koleyno, o *m.* 10. na w. od Szwitzu, 7. od Koiry, 13. od Zurichu. dł. 26. 48. ſz. 47. 6.

GLARIS, Kanton Glaryſki, oſmy w liczbie 13. Kantonow Szwaycarſkich; gran. na w. z Gryzonami, na połd. z temiż i z Kantonem Uri. na z. z Kantonem Uri i Szwitz, na połn. z rz. Limatą; kray górzyſty ſerami wielki handel prowadzi. Zdobyli go Szwaycarowie na Auſtryakach r. 1352. i na Kanton obrocili.

GLASKOW, *Glaſcua*, piękne i wielkie M. Szkocyi, w Prow. Klydeſtalii, ma ſławną Akademią, Drukarnią i moſt wſpaniały, przed tem było Arcy-Biſk. Kościoł Katedralny dotąd pozoſtaie, widzieć w nim naywybornieyſzą iak tylko być może, Architekturę. Handel wielki prowadzi dla ſwego portu. Wyſyła 1. Dep. na Parl. leży nad rz. Klydą, o *m.* 4. od Dumbattony, 14. od Edymburga, 114. od Londynu. dł. 13. 36. ſz. 56. 20.

GLASHUTTE, m. w Cyr. Miſnii, o 6. *m.* na połd. od Drezna.

GLATTAU, m. Czeſkie, w Cyr. Pilzneńſkim, o *m.* 8. na połd. od Pilſen. Tu Jezuici mieli Kolleg. Na bliźkiey górze znayduie ſię zamek *Raby*.

GLATZ, *Glatium*, piękne i obronne M. z zamkiem, na pograniczu niż. Szląſka, do ktorego inkorporowane zoſtało od Krola Pruſs. o *m.* 16. od Wrocławia, 36. od Pragi, 52. od Wiednia. Hrabſtwo Glatz ma długości *m.* 18. ſz. 10. obwodu blizko 48. Uſtąpione było Krolowi Pruſkiemu, od Krolowey Węgierſkiey. r. 1742. i r. 1745. potwierdzone. Znayduią ſię tu węgle kamienne, żyły ſrebrne, żelazne, tudzież źwierza, bydła i laſow podoſtatkiem. Obywatele co do rządu Duchownego, podlegaią Konſyſtorzowi Wrocławſkiemu, co do rządu Cywilnego, Regencyi uſtanowioney od Krola Pruſkiego, od ktorey appellować mogą do Kamery Berlinſkiey. dł. 34. 33. ſz. 50. 25.

GLEICHEN, zamek Niem. w Turyngii na górze, o *m.* 2. od Erfortu; ſą ieſzcze inne dwa zamki tegoż im. Gleichen, co znaczy *podobne*, w Xſtwie Kalemberg, w okolicy Gottyngenſkiey.

GLEUCHEN, *Glaucha*, m. i zamek Niem. w Miſnii nad Muldawą, 2. *m.* od Zwikau, ſławne rodem Jerzego Agrykoli.

GLENAN, wyſepki niemieſzkane, o 4. *m.* od *Concarneau*, w Brytanii.

GLETSCHER, albo Les glacieres, góry Szwaycarſkie w Kantonie Berneńſkim, w Gryndewalii, ſą to góry złożone z lodow nigdy nietopnieiących, wyſokości nadzwyczayney, ktore gdy ſię rozpadaią tak ſtraſzny łoſkot ſprawuią, iak gdyby cała góra roſſypywała ſię w kawałki. Podrożni, ktorym przypada przez te góry przeieżdżać, częſtokroć od tych rozpadlin pogrążeni zoſtaią. Wody z tych gór wypływaiące, ſą iedne znaylepſzych i nayzdrowſzych.

GLEWITZ, m. Szląſkie w X. Oppawſkim, o *m.* 12. od Oppawy.

GLINIANY, M. Pol. w ziemi Lwowſkiey, z Stwem niegrod. ſławne zebraniem ſię tu ſzlachty po śmierci Zygmunta Auguſta, i woyſk Pol. r. 1648. teraz pod panowaniem Auſtryackim, w Cyr. Lwowſkim, od Lwowa na w. *m.* 5. od Złoczowa, 4. tegoż im. ieſt m. w Woi. Sandomirſkim.

GLISSOLES, m. Fr. w Arwernii, o 2. *m.* od Brioude.

GLOCESTER, *Claudia Caſtra*, piękne, obronne, ludne i wiel-

kie M. Angiel. ſtoł. Hr. tegoż im. z Biſk. wyſyła 2. Dep. na Parl. Kościoł Katedralny ma dziwnie wſpaniały. Leży nad rz. Sawerną, o 28 *m.* od Londynu, 8. na połn. od Worceſteru. dł. 15. 26. ſz. 51. 56.

GLOCESTERSHIRE, Prowincya nadmorſka Angiel. wyſyła 2. Dep. na Parl. ma obwodu *m.* 34. a łanow ziemi 800000. przez śrzodek iey płynie rz. Sawerna. Obfituie w zboże, drzewo, żelazo, wełnę, ſtal, ſumy i przednie ſery, z ktorych wielki ma odbyt.

GLOGAU, *Glogovia*, wielki Głogow obronne i znaczne M. Niemiec. ſtoł. X. tegoż im. w Szląſku; w kraiu urodzaynym. Niegdyś X. dziedziczne iedney dzielnicy familii Piaſtow. Po Wrocławiu to miaſto ieſt nayludnieyſze i wnayſepſzym położeniu ze wſzyſtkich miaſt Szląſkich. Krol Pruſki opanował go r. 1741. i utrzymał ſię przy nim mocą Traktatu zawartego 1742. r. uſtanowił w nim Trybunał ſprawiedliwości, naypierwſzy Konſyſtorz kraiu, Kamerę Ekonomii Krolewſkich i Kamerę woienną. Płeć żeńſka idąca z linii proſtey, ma tu pierwſzeńſtwo do dziedzictwa, nad męzką poboczną. Głogow leży nad rz. Odrą, o *m.* 20. od Wrocławia, 20. od Gorlitza, 46. od Pragi. dł. 33. 48. ſz. 51. 40.

GLOGAU, Głogow mały, drugie M. Szląſkie w Xſtwie Opawſkim; woyſka Saxe-Weimarſkie opanowały go były r. 1627.

GLOS, m. Fr. w Normandyi o *m.* 2. od Laigle.

GŁOGOW, piękne m. Pol. w Woi. Sendomirſkim, ozdobne Pałacem Xiążąt Lubomirſkich i kościołami. Zydzi znaczny tu handel prowadzą. Teraz zoſtaie pod Pan. Auſtryackim, w Cyr. Pilżninſkim, od Rzeſzowa *m.* 2.

GLUCKSBURG, albo LUXBURG, *Glucksburgum*, m. Duńſkie, z fortecą w Xſtwie Slezwickim, o *m.* 3. od Flensburga.

GLUCKSTAD, *Gluckſtadium*, *Tychopolis*, obronne i znaczne M. Niem. w Xſtwie Holſztyńſkim, nal. do Krol. Duńſkiego, leży przy zeyściu ſię rzek Rhyny i Elby, o *m.* 12. od Hamburga, 22. na połn. od Bremy. dł. 26. 50. ſz. 53. 52.

GLURENS, M. w Hr. Tyrolſkim nad rz. Adygą, o 14. *m.* na połn. ku z. od Bolzano.

GMUNDEN, piękne M. wyż. Auſtryi, niedaleko ieziora Traun, o *m.* 8. na połd. od Lintzu. dł. 31. 40. ſz. 47. 45.

GNIEW, lub MEAW, m. Pol. w Woi. Pomorſkim, pod panowaniem Pruſkim. Leży nad Wiſłą przy uyściu Ferzy, z Cytadellą. Wzięte było od Szwedow, r. 1626. i 1655. celne ieſt ſwego powiatu.

GNIEZNO, *Gneſna*, M. Pol. ſtoł. Woi. a niegdyś Krol. Polſkiego; zaſzczycone Katedrą Arcy-Biſkupow Gnieznieńſkich, ktorzy ſą Prymaſami całego Krol. i Vicereiami w czaſie bezkrolewia. Pomiętne grobem Sgo Woyciecha. Założenie iego od Lecha, a nazwiſko mu nadane od znalezionych tu wielu gniazd orlich, wywodzą dawni naſi Hiſtorycy. Wielkości i wſpaniałości iego dawney, małe pozoſtaią znaki. Powiat Gnieznieńſki czynił część Wdztwa Kaliſkiego, ale przez Konſtytucyą Seymu, r. 1768. na Woiewodztwo podnieſione zoſtało, i Wda otrzymał po Czerniechowſkim mieyſce. Dzieli ſię na dwa powiaty, Gnieznieńſki i Keyńſki. Używa munduru tego co i Wo. Poznańſkie. Arcy-Biſk. Gnieznieńſkie założone ieſt w Pol. naydawniey r. 1000. Kapituła ma przywiley ten, iż Prezydent i Vice-Prezydent Trybunału Wielko-Polſkiego z niey zawſze bywaią. Gniezno ma ſwego Kaſztelana, Stę i ſzkoły. Przedtem było mieyſcem Koronacyi Krolow. R. 1613. pożar ognia mocno go zniſzczył, a wprzod woyny Krzyżakow. Leży w rowninie między ieziorami, od Kaliſza *m.* Pol. 14. od

Poznania 7. od Warszawy 45. dł. 35. 55. sz. 52. 28.

GOA, wielkie i obronne M. Azyi, w części zachod. połwyspu, z tey strony Gangesu, w Krol. Dekańskim. Alfons *Albuquerque* zdobył go na Hidakanie dla Krol. Portug. r. 1508. odebrał on go był, r, 1510. ale znowu go *Albuquerque* odzyskał. Być to miasto poczyna kluczem handlu wschodniego, pierwszym placem handlu Indyiskiego, i iednym z pomiędzy nayślawnieyszych i naybogatszych miast w świecie. Mieszkańcy są rożnych Narodow i rożnych Religii. Ma Vicereia Portugal. i iednego Inkwizytora, ktorych Pałace są dziwnie wspaniałe. Podniesione było na Arcy-Biskup. r. 1552. Arcy-Bisk. iest Prymasem całych Indyi. Leży pod Strefą gorącą, na wyspie maiącey *m.* 9. obwodu, i wielką liczbę wsi zawieraiącey w sobie, nad rz. Manduą, z portem dobrym i kilką fortecami. Około mil 100. od Kochiny. dł. 89. 25. sz. 15. 31.

GOAR, ob. Gower.

GOAVE, mały i wielki, miasteczka nal. do Fr. na wyspie St. Domingo.

GOBELINS, (les) Dom w Paryżu, na przedmieściu S. Marcina, tak nazwany od Idziego Gobelina przedniego Farbierza wełny, ktory za panowania Franciszka I. wynalazł sekret farbowania pięknego szarłatu, nazwanego potym *Szarlatem Gobelinskim*. W mieyscu tym znayduie się nayprzednieysza fabryka obiciow w całey Europie, tudzież fabryka kobiercow. Ob. Bievre.

GOBIN, (St.) zamek Fr. blizko Fery, tu robią szkła, ktore potem w Paryżu poleruią.

GOCH, *Herenashium*, *Gochum*, m. Niem. w Xstwie Kliwii. Wzięte było od Hiszp. r. 1599. a od Holl. r. 1614. nal. do Krol. Pruss. leży nad Neersą, o 2. *m.* od Kliwii. dł. 23. 37. sz. 51. 40.

GOCHSHEIM, albo Gochiltzheim, m. Niem. z zamkiem obronnym w Xstwie Wirtemberskim, blizko Durlachu.

GOCIANO, m. wyspy Sardynii nad rz. Thirsa, z tyt. Hr.

GODACH, M. znaczne Azyi w Indostanie, położenie iego do pomieszkania, dziwnie ięst roskoszne, nie tak atoli teraz, iak przedtym, kwitnie, o *m.* 20. od Brampura.

GODARVILLE, m. Fr. w Normandyi o 3. *m.* od Oceanu, 3. od Montivilliers.

GODING, Golding, albo Hodonin, m. Niem. w Morawii o *m.* 6. od Hradyski.

GOEDENS, włość w Xstwie Ost-Fryzyi.

GOEDERN, ob. Geudern.

GOEPPINGEN, ob. Gepping.

GOERLITZ, ob. Gorlitz.

GOERTESKE, m. w Xstwie Magdeburskim, o *m.* 12. od Magdeburga.

GOERTZ, ob. Goritz.

GOES, *Gossense Cœnobium*, Klasztor Szlachetnych Panien Benedykt. w wyż. Styryi.

GOES, albo ziemia Goes, *Goæ* obronne i znaczne M. Holl. w Zelandyi. Kommunikuie z morzem przez kanał. Leży o 4. *m.* na w. od Midelburga, 5. od Berg-op-zeom 12. od Gandawy.

GOETTINGEN, ob. Gottingen.

GOEWICH, ob. Ketwin.

GOGO, mieysce handlu w stronie wschodniey Guząraty. dł. 21. 45. sz. 87. 45.

GOJAMA, *Gaiamum*, Krolestwo Goiańskie, w Affr. w Abissynii przy południowym końcu ieziora Dambea. Ze wszech prawie stron oblane iest Nilem, i wielce stało się sławnym od czasu odkrycia tu początku tey rzeki.

GOILLE, Opac. Fr. August. fund. r. 1199. w Dyecezyi Besanson, przy Salins, czyni 3000. liw.

GOITO, m. Wł. w X. Mantuańskim zdobyte było od związkowych r. 1701. i wzięte od dziedzicznego Xcia Hassyi r. 1706. Leży nad rz. Mincio, i ieziorami Mantuańskim i Gadeńskim.

GOŁANCZA, m. Pol. w Woiew. Gnieźnieńskim, liche i mało osiadłe.

GOLKONDA, *Golconda*, Kr. Azyat. na połwyspie z tey strony Gangesu, graniczy z Prow. Berar, z Krol. Oryxańskim, odnogą Bengalską, Kr. Karnateńskim i Wizapurskim. Czyni teraz to Krol. część Subabii Dekańskiey. Naypięknieysze tu znayduią się dyamenty. Golkonda, przedtym Bagnagar, iest Krolestwa tego M. S. ob. Bagnagar.

GOLDBERG, m. i grod w X. Meklemburskim nad iezioreм, o 4. *m* na połud. od Gustrowa.

GOLDBERG, *Goldberga, Aurimontium*, M. Szląskie w X. Lignickim, nad rz. Katzbach, *m.* 5. na połud. ku z. od Lignicy. dł. 33. 45. sz. 51. 3.

GOLDENTRAUM, M. Luzacyi, blizko rz. Kweysy, wyżey Marklisy.

GOLDYNGA, *Goldinga*, znaczne M. Kurlandzkie, z Xżęcą Ekonomią, Stwem zamykaiącym w sobie 9. Parafii, z zamkiem spustoszałym, Kościołem Luter. i Katol. sławne rezydowaniem niektorych Xiążąt Kurlandzkich. Niegdyś miało swego Bisk. Było dosyć handlowne, teraz nieco podupadłe. Leży nad rz. Windawą, od Rygi na z. *m.* 22.

GOLDSDORF, m. Szląskie w X. Grotkowskim.

GOLF, ob. Odnoga.

GOLGOTHA, Kolkota, albo Kalikota, Dom handlowny dla Faktorow kupcow Angiel. o *m.* 8. niżey Szandernagor, na odnodze Bengalskiey. Wielki tu zewsząd prowadzą handel. R. 1756. Anglicy wypędzeni ztąd byli od Nababa, lecz we 4. miesiące znowu odzyskali. Dom ten leży nad Gangesem.

GOLNOW, albo GOLNAU, *Golnovia*, M. Niem. w Pomeranii, nal. do Krola Prus. Leży nad Ilną, blizko Odry, o *m.* 8. od Stetyna, 9. od Kammina. dł. 32. 54. sz. 53. 44.

GOLTZEN, M. Luzacyi, niedaleko Lukau.

GOLUB, m. z Powiatem, w ziemi Michałowskiey, pod pan. Pruskim, z zamkiem i z Stwem pamiętne rezydowaniem Anny Siostry Zygmunta III. do ktorey także należała okolica Golubska. Jest nad rz. Drwęcą, od Torunia na w. *m.* 5.

GOMERA, iedna z wysep Kanaryiskich, między wyspami Fera i Teneryffa. Ma około *m.* 20. obwodu, port wygodny, grunta żyżne, i miasto tegoż nazwiska. Nal. do Hiszp. od r. 1445.

GOMERFONTAINE, Opac. Panien Cysterſek, fund. r. 1208. o *m.* 1. od Gisors.

GOMRON, ob. Bander, Abassa.

GONDAR, M. albo raczey pole Abissynii, w Afr. o *m.* 400. od Kairu. Tu rezyduie Cesarz Abissynii, ktorego Pałac ma być wielce wspaniały. Znayduie się tu Patryarcha, ktory dependuie od Patryarchy Alexandryiskiego. Złoto w sztukach i sol oczkowata w tablicach, są Kraiu tego monetą. Sol tę biorą z góry Lafry.

GONDELUR, M. na brzegach Koromandelu, nal. do Angl. odległe od fortecy S. Dawida na strzelenie z harmaty.

GONDOM, Opac. Benard. czyni 1500. liwr. Leży nad rz. Lerulsą, blizko Agen. Tegoż im. m. Fr. o *m.* 1. od Gien.

GONDON, albo GOUDON, m. Fr. w Hr. Bigorreńskim, nad rz. Arros, o *m.* 3. od Tarbes.

GONDRECOURT, *Gandulfi curia*, m. Fr. w Hr. Barskim, nad rz. Orney, w ktorey przednie połowiaią się Ostrzygi. O *m.* 8. na połud. od *S. Michel*, 7. od *Bar-le-Duc*. dł. 23. 12. sz. 48. 30.

GONDRECOURT, wieś Fr.

podnieſiona na Hr. o *m.* 2. od Baru nad Albą.

GONDRIN, m. Fr. w Hr. Armaniackim, o 3. *m.* od Condom.

GONDREVILLE, *Gundulfi villa*. m. Lotaryngii nad Mozellą. Przedtym znaydował ſię tu ſławny Krolewſki Pałac, teraz zaś ieſt zamek, należący do X. *Elbeuf*, ktory tu wſpaniały zbudował Szpital, Kaplica iego ma być dziwnie piękna. Jeſt w położeniu miłym, o *m.* 3. na z. od Nancy, od Toul na połn. ku w. *m.* 1. dł. 23. 38. ſz. 48. 40.

GONDYN, m i Powiat w Xięſtwie Zmudzkim, maiący ſwego Cywunia, ktore Cywuńſtwo płaci kwarty 6426. Zł.

GONESSE, *Ganeſſia*, m. Wyſpy Fr. o 4. *m.* od Paryża, nad Kruldą, ſławne rodem Filippa Auguſta, i dziwnie ſmacznym chlebem, ktory ztąd dwa razy na tydzień do Paryża dowożą. dł. 20. 6.' 41." ſz. 48. 59.' 15."

GONGA, *Gannum*, dawne M. Turcyi Europ. w Romanii, blizko morza Marmora, o 5. *m.* na połud. od Rodeſto, 15. od Galliopoli. dł. 45. 6. ſz. 40. 53.

GONIĄDZ, m. Pol. z grodem, w Woiew. Podlaſkim, na z. Bielſka.

GONNORD, m. Fr. w Andegawii, o 5. *m.* od Andegawii, z zamkiem. Leży nad potokiem, ktory ſię łączy z rz. Layoną.

GONZAGA, zamek, ktory nadał im. ſławney Gonzagow Familii Włoſkiey o 4. *m.* od Gwaſtally.

GOPŁO, iezioro Pol. w Woiew. Brzeſkim Kuiawſkim, obfite w ryby, z niego wypływa rzeka Notecz, rozciąga ſię wzdłuż na *m.* blizko 6. a w ſzerż połtory.

GOR, M. Indyiſkie, ſtoł. Kr. tegoż im. ſkładaiącego cząſtkę Stanow Mogola, niedaleko wielkiego Tybetu. dł. 106. ſz. 31.

GORA, m. Pol. w ziemi Czerſkiey, ozdobne kilką Kościołami, z Proboſtwem do ktorego należy, i ſzkołami. Od Warſzawy *m.* 5. nad Wiſłą.

GORKUM, *Gorichenum*, bogate i obronne M. Hollandyi połud. Handel znaczny prowadzi ſerem, maſłem i innemi drobiazgami. Jeſt oyczyzną Henryka z Gorkumy, Gwilhelma Eſtyuſza, Tomaſza Erpiniuſza i Henryka Verſkurego. Leży nad rz. Linghą i Mozą, o 5. *m.* od Dordrechtu, 7. od Bredy, 13. od Amſterdamu. dł. 22. 29. ſz. 51. 49.

GORDON, *Curto*, M. Fr. w Pow. Kadurſkim, o *m.* 5. od Sarlaty, 7. od Cahors. dł. 19. 6. ſz 45. 53. O *m.* 2. od miaſta znayduie ſię Opac. Cyſterſow zwane Maryi Panny Gordeńſkiey, czyni 1600. liwr. fund. r. 1241.

GOREA, imie dwoch wyſep, iedney w Holl. połud. drugiey na Oceanie przy brzegach Afryki. Ta druga zewſząd otoczona ieſt niedoſtępnemi ſkałami, wyiąwſzy iedno małe przeyście. Uſtąpiona była Hollendrom r. 1617. od Briama Krola Kapu zielonego, od ktorego na *m.* 6. ieſt odległa, ktorzy tu dwie zmurowali fortece. Anglicy opanowali ią r. 1663. ale odzyſkał ią Admirał Ruiter r. 1664. Hrabia *d'Eſtrées* zdobył ią r. 1677. i odtąd przy Francuzach zoſtaie, własność iey traktatem Werſalſkim im zabeſpieczona była. Kray to nieurodzayny, wielce iednak ważony z przyczyny wygodnego dla okrętow ſtanowiſka. Roku 1777. Obywatele Guiany Francuzkiey, otrzymali na lat 15. handel wyłączaiący kupno Negryiczykow na tey wyſpie, i brzegach Afryki, od Kapu zielonego aż do rz. Kaſamanty. dł. 30. ſz. 14. 30.

GORGONNA, *Gorgon*; wyſepka Wł. maiąca *m.* 3. obwodu, na morzu Toſkańſkim, na połn. wyſpy Korſyki, nal. do W. X. Toſkanii. dł. 37. 35. ſz. 43. 22.

GORGONNA, wyſep morza południowego w Papayanie, o 5. *m.* od brzegow, blizko *m.* 2. długa, a 1. ſzeroka. Ma port bardzo wy-

godny.

GORGUE, M. Flandryi, nad rz. Lys, o 5. *m.* na z. od Lilli.

GORIAN, Opac. Bened. o 3. *m.* od Lodeve.

GORITZ, Goertz, *Goritia*, M. obronne Niem. z mocnym zamkiem, ftoł. Hr. tegoż im. w Karnioli. Leży nad rz. Lizonzo, o *m.* 8. od Akwilei, 26. od Wenecyi. dł. 35. 8. fz. 46. 12. Erygowane zoftało na Arcy Bifk. r. 1751.

GORICK, ob. Kirich.

GORLITZ, *Gorlitium*, piękne i obronne M. Niem. w Luzacyi, nal. do Elekt. Safkiego. Krol Prufki dobył go r. 1745. a przegrał tu bitwę r. 1757. Ma Kościoł wfpaniały, i wielkie fabryki, fukien, płocien &c. Leży nad rz. Neiffa, o *m.* 20. na w. od Drezna, 28. od Pragi. dł. 32. 50. fz. 51. 10.

GORON, m. Fr. o *m.* 4. od Mayenny.

GORYON, m. Irl. w Hr. Wexfortfkim, deputuie na Parl.

GORZDY, m. w X. Zmudzkim, na pograniczu Prufkim, z Stwem, ktore płaci kwarty 4350. Zł.

GORZE, m. Fr. w Pow. Mesfyńfkim, o *m.* 1. od Mofelli, 4. od Metzu, z Opac. fekularyzowanym, wynofzącym 28000. liwr. fund. r. 749.

GORZNO, m. Pol. w ziemi Dobrzyńfkiey, drewniane, między lafami, na pagórku, niegdyś otoczone wałem, od Dobrzyna mil Pol. 6.

GOSEK, Klafztor S. Benedykta niedaleko Naumburga, ztąd *Chronicon Gofecenfe* fwe bierze nazwifko.

GOSLAR, *Goftaria*, wiel. dawne M. Niem. w Saxonii niż. w Xftwie Brunświckim, założone r. 923. od Henryka Cef. zwanego Ptafznikiem. Jeft M. wolne i Cefar. pamiętne wynalezionym tu fpofobem robienia prochu do ftrzelania od Bertholda Schwartza mnicha Bened. około r. 1354. Jeft nad potokiem Gofen, o *m.* 9. na połud. ku w. od Hildesheimu, 15. na połud. ku z. od Halberfztadtu, 10. na połud. od Brunświku. Bogaty ieft Goslar w góry żelazne i ołowiane, i wielki ma odbyt z piw przednich. r. 1775. wyięte zoftało we Francyi od Prawa Kadukowego. dł. 28. 12. fz. 51. 55.

GOSTYN, *Goftinia*, m. Pol. w Woiew. Rawfkim, dofyć znaczne, Powiatowe, mieyfce Seymikow Pow. z Stwem, ktore płaci kwarty 1360. Zł. i z zamkiem, w ktorym uwięziony Szuyfki Car Mofkiewfki umarł. Leży między bagnami, ma fwego Kafztelana. Ziemia Goftyńfka zawiera 2. Pow. Goftyńfki i Gąbińfki, obiera 2. Pofłow. i 2. Dep. co trzeci rok. Seymikuie w Gąbinie. Od Warfzawy *m.* 16. 14. od Torunia. dł. 37. 45. fz. 52. 25.

GOTHA, Gota, M. Niem. w Turyngii, pod pan. Xcia z Domu Safkiego; ozdobione pięknym zamkiem i Akademią, ktorą zafzczyca wielka Biblioteka i gabinet ofobliwfzych ciekawości. Mieszkańcy wyięci fą r. 1778. od Prawa Kadukowego w Fran. Sł. lekarz Hofman ztąd był rodem. Leży nad Leyną, o *m.* 6. na z. od Erfortu, 6. na połud. ku w. od Mulhaufen. dł. 28. 35. fz. 51. 2.

S. GOTHARD, m. Węgier niż. nad Rabą w Woiew. Walwarfkim; pamiętne iż blizko niego Turcy od Cefarfkich r. 1664. porażeni zoftali, *m.* 12. na poln. ku z. od Kanifchu.

S. GOTHARDA góra, *Aduła*, iedna z gór naywyżfzych w Szwaycarach, o *m.* 3. od Altdorffu. Niema piękniey fzego w świecie widoku, iak z wierzchołku iey na rozległe poglądać okolice. Na wierzchu iey ieft Klafztor Kapucynow, w ktorym ludzko przyimuią przychodniow. Trakt tędy z Ury do Bellinzony fię ciągnie, 4. rzeki z tey wytryfkuią góry: Ren, Rufs, Rodan i Tefyn.

GOTHENBURG, lub Gotheburg, *Gotheburgum*, Gotemburg, bogate i mocne M. Szwedzkie w Westrogothii z portem dobrym, przy uyściu Gothelby, *m.* 4. na połud. od Bahus, 42. na połn. ku w. od Kopenhagi, 75. od Sztokholmu. dł. 29. 25. ſz. 57. 42.

GOTHIA, część, czyli Prowincya wiel. Szwecyi w Skandynawii nad morzem Baltyckim. Dzieli ſię na 3. części, na Oſtrogothią ku w. Weſtrogothią ku z. i Smalandią czyli Gothią południową.

GOTHLANDIA, znaczna wyſpa na morzu Baltyckim w części wſchodniey Szwecyi, do ktorey należy. Wisby ieſt iedyne w niey miaſto. dł. 37. ſz. 57.

GOTO, *Gotum*, Krol. Japonii, ktore ſkłada ſię z 5. wyſep małych; z tych naywiękſzą ieſt i nayżyźnieyſzą. Okura ieſt M. S. Handel rybny bardzo tu ieſt wielki.

GOTTESBERG, ob. Gottsberg.

GOTTESGABE, m. Czeſkie w cyr. Ellenbogenſkim, o *m.* 5. na połn. od Ellenbogen.

GOTTINGEN, lub Gottigen, Gottynga, znaczne M. Niem. z Akademią, fund. r. 1737. w Xięſtwie Kalemberſkim, niegdyś Ceſar. teraz pod pan. Domu Brunświckiego. Utrzymuie fabryki wſzelkiego rodzaiu, ktore go bogacą. Opanowali ie byli Francuzi r. 1757. i 1761. Oyczyzną ieſt Jana Kazeliuſza. Leży nad Leyną, o *m.* 10. na połn. ku w. od Kaſſelu, 12. na połud. ku w. od Goslaru. dł. 27. 40. ſz. 51. 32.

GOTTLEUBE, m. Niem. w Miſnii, gdzie ſł. ieſt ſtąpor, blizko Pirny. Auſtryacy odnieśli tu znaczną nad Pruſakami korzyść r. 1757.

GOTTLIEBEN, *Teophiliæ*, piękny i obronny zamek Biſk. Konſtancyeńſkiego, zbudowany r. 934. od Konrada Biſkupa Konſtanc. Jan Huſs tu r. 1415. w więzieniu ſiedział.

GOTTORP, *Gottorpium*, wſpaniały zamek Xżąt Holſztyńſkich, na ktorym ſię piſzą. Jeſt blizko Slezwiku, nal. do Krola Duńſkiego.

GOTTSBERG, czyli Góra Boża, m. Szląſkie w Xſtwie Szwidnickim, o *m.* 5. na z. od Szwidnicy. Dawne iego miny ſrebrne doſtarczaią teraz węglow ziemnych.

GOTTSCHEE, m. Niem. w Karnioli, o *m.* 16. na połud. ku w. od Laubachu.

GOTTWEICH, *Gotvicum*, piękne Opac. Bened. w Auſtryi niż. na pograniczu Styryi. Dependuie proſto od Papieża. Opat tego mieyſca Godefryd Beſſeliuſz wydał Kronikę tego Opac. w wieku 18ſtym.

GOUDA, lub Tergow, *Goudæ*, znaczne M. w Hollandyi połud. ſławne ſwym przepyſznym Kościołem i urodzeniem Mikołaia Hartſockera i wielu innych ſł. mężow. Leży nad Iſſelą przy uyściu rzeczki Gow, o *m.* 5. na połn. ku w. od Rotterdamu, 5. na połud. ku w. od Leydy. dł. 22. 12. ſz. 52. 2.

GOUDENSBERG, lub Goedesberg, m. Niem. z grodem w Haſſyi niż. nad rz. Ederą, *m.* 5. na połud. od Kaſſelu.

GOUELLE, Guella, mała Kraina czyniąca część Wyſpy Franc. w okolicach Dammartynu. Inna tegoż im. w Artezyi.

GOVERNOLO, m. i dobry plac we Wł. w Xſtwie Mantuańſkim, zdobyty od woyſk Ceſar. r. 1702. a od Franc. r. 1703. Leży nad Mincio, blizko Po, o *m.* 5. na połud. ku w. od Mantuy, 5. na połn. ku w. od Mirandoli. dł. 28. 30. ſz. 45. 2.

GOUFERN, ob. S. Andre.

GOUIS, m. Fr. *m.* 2. na z. od Fleche.

GOULLES, m. Fr. *m.* 9. na połud. ku w. od Toulli.

GOURCY, wieś Fr. z tyt Hr. o milę od Longwy w Xſtwie Barſkim.

GOURDAN, Gurdan, Baronia Fr. w Nebuzanie nad Garonną,

o milę od S. Bertranda.

GOURDON, ob. Gordon.

GOURGE, m. Fr. w Piktawii, o *m.* 7. na połn. ku z. od Poitiers.

GOURNAY, *Gornacum*, Gurnay, m. Fr. w Normandyi, w Kraynie Bray, sławne walnemi iarmarkami na masła. Leży nad Eptą, o *m.* 5. na połn. od Gisors, 10. na w. od Rotomagu, 5. na z. od Bellowaku, 21. od Paryża. Jest wiele innych mieysc we Fr. tego im. dł. 18. 8. sz. 49. 25.

GOURNAY, wieś Fr. nad Marną o *m.* 4. na w. od Paryża, gdzie iest Przeorstwo; zakonnice *de Chelles*, częstym odwiedzaniem mieysca tego dały początek przysłowiu Franc. *elle a passé le Pont de Gournay, elle a sa honte bue.* Przeszła przez most Gurnayu, i obmyła swą hańbę.

GOURVILLE, m. Fr. w Piktawii, o *m.* 4. od Niorty.

GOUSSAINOILLE, m. Fr. blizko Gonessy, znaiome robotami koronek.

GOWER, lub S. Gewer lub S. Goar, *S. Goaris villa*, M. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Stanach Domu Hesse-Reinfelskiego, stoł. Hrabstwa Katzenellenbogen. Mocny zamek Reinfels, gdzie XXżęta tego im. rezydować zwykli, broni tego miasta. Landgraf Hesse-Kasselski w czasie woyny ma prawo trzymania tu swego garnizonu. Leży nad Renem o *m.* 6. na połd. ku w. od Koblentzu, 7. na połd. ku z. od Moguncyi, 19. na połn. ku w. od. Trewiru. dł 29. 19. sz. 50. 2.

GOY, zamek Fr. w Prowancyi, *m.* 3. od Taraskony.

GOZZI, lub Gozes, małe wyspy na morzu srzodziemnym, na połd. części zachodniey wyspy kandyi, o *m.* 5. na w. od fortecy Selilino.

GOZZO, lub Goza, *Gaulos*, wyspa Afrykańska przy brzegach Barbaryi, na połn. ku z. względem wyspy Malty, od ktorey iest na *m.* 2. na połd. wyspy Sycylii. Należy do Kawalerow Maltańskich, ktorzy ią dobrze umocnili. Niema żadnych zwierząt iadowitych.

GRABOW, *Grabowia*, m. Niem. w Xstwie Meklemburskim nad Eldą potokiem, o *m.* 4. od Neustadtu.

GRABOW, m. Pol. w Woi. Kaliskim nad rz. Prosną, *m.* 6. na połd. od Kalisza.

GRABOWIEC, m. Pol. w Woi. Bełzkim, dawniey powiatowe z Stwem grod. teraz pod pan. Austr. w Cyr. Bełzkim. Leży o *m.* 3. od Zamościa. Stwo Grabowieckie czyni kwarty 3311. złł: Pol.

GRACAY, m. Fr. o *m.* 5. od Romorantyna na połd. ku w.

GRACE-DIEU, Opac. Cyster. w Franszkoncie, *m.* 3. na połd. od *Baume*. Tegoż im. Opac. Premonstr. w Gaskonii, o milę od *Aire* czyniące 6000. liwr.

GRACE-DIEU, Opac. Fr. Cyster. o *m.* 5. na w. od Rupelli, czyni 6000. liwr. Tegoż im. Opac. Bernard. o *m.* 8. od Cahors. ob. Grasse.

GRACYANOPOL, ob. Grenoble. Gracyanopolitański pow. ob. Grausivaudan.

GRADISCA, *Gratiana*, Gradyska, małe ale bardzo mocne m. wystawione r. 1472. w Hr. Goryckim, i o *m.* 2. na połd. od Горytza nad Lisonzo, przy granicach powiatu Foroiulieńskiego. Jest to iedna obronna zasłona granic Państw Domu Astr. z strony Rzpltey Weneckiey. Jest o *m.* 6. od Udynu. dł. 31. 12. sz. 46. 6.

GRADISKA, m. mocne Węgier. w Sklawonii na gran. Kroacyi nad rz. Sawą, odebr. Turkom od Ces. r. 1691. *m.* 8. od Posega. dł. 35. 30. sz. 45. 38.

GRADLITZ, Gradlicz, m. Czeskie w Cyr. Koenigsgrackim, zalecone sławnemi cieplicami zwanemi *Kukus*, czyli *Kukus-bad*, o *m.* 4. na połn. od Koenigsgratzu.

GRADO, *Gradus*, m. na wyspie tegoż im. przy brzegach Forojulii w Stanach Weneckich, o *m*. 4. na połd. od Akwilei, 22. na półn. ku w. od Wenecyi. dł. 31. 30. ſz. 45. 52.

GRADORF, m. Niem. w Haſſyi wyż. z zamkiem nad Siegą. Jeſt tu rezydencya ordyn. Hrabiego Hatzfeldzkiego.

GRAEFENTHAL, m. Niemiec. w zaleſiu Turyngii, nal. do Domu Saxe-Saalfeld. Znayduią ſię tu przednich ſzkieł huty, o *m*. 5. na połd. od Saalfelda.

GRAFTON, Pałac Krola Angiel. w Hr. Northampton z tyt. Xſtwa, o *m*. 4. na połd. od Northampton.

GRAINOILLE, m. Fr. w Normandyi, o *m*. 3. na połd. od Feſcamp.

GRAISIVAUDAN, *Pagus Gratianopolitanus*, powiat Gracyanopolitańſki, we Fr. w Prow. Delfinacie, zwany także *le territoire de Grenoble*. Jeſt bardzo oſiadły. Gracyanpol iey M. S.

GRAITZ, m. Niem. w Miſnii w Cyr. Woigtlandii nad Elſterą, o *m*. 6. na z. od Zwickau.

GRAMAT, m. Fr. w pow. *Qercy*, o *m*. 6. na półn. ku z. od *Figeac*.

GRAMMONT, *Gerardimons*, m. w Flandryi Auſtr. nad Dendrą, o *m*. 8. na półn. ku w. od Tournay, *m*. 3. na w. od Oudenardy. dł. 21. 31. ſz. 50. 46. Tegoż im. zamek w Franſzkoncie w Hr. Wezulſkim, *m*. 4. na połd. ku w. od *Vesoul*. Także m. Fr. w Lomanii nad Arrozą, o *m*. 3. na w. od *Leictoure*.

GRAMMONT, czyli GRANDMONT, *Grandimontium*, m. Fr. w Marchii Lemowiceńſkiey ſł. przez ſwe Opactwo znieſione dawniey pierwſze ſwego zakonu. Jeſt o *m*. 6. na połd. ku w. od Lemowiku. W Nawarze niż. ieſt tego im. wieś maiąca tyt. Xſtwa Parostwa, o *m*. 3. na półn. od *Palais*.

GRAMSDEN, m. w Kurlandyi, iedna z 9. parafii Kurlandzkich.

GRAMPSOW, m. Niem. w Uker-Marchii Brandeburſkiey, o *m*. 7. na z. od Szczecina. Francuzi Hugonoci tu oſiedli zaſieli i rozmnożyli tabakę.

GRAMPOUND, m. Angl. w Kornuwalii, wyſyła 2. Dep. na Parlament.

GRAN, lub STRYGON, *Strigonium*, piękne, obronne i wielkie M. w Węgrach wyż. z Arcy-Biſkup. ktore lubo bierze tytuł od temiaſta, Katedra iego iednak przenieſiona ieſt do Tyrnawy. Sułtan Soliman zdobył go r. 1543. odzyſkał go Karol Xżę *de Mansfeld*, r. 1595. Znowu tu weſzli r. 1604. Turcy, ale r. 1683. od woyſk Ceſar. wypędzeni zoſtali. Jeſt nad lewym brzegiem Dunaiu, o *m*. 8. na połd. ku w. od Komory, 10. na półn. ku z. od Budy, 13. na w. od Raby, 14. na półn. od Alby Krolewſkiey, 35. od Wiednia. dł. 36. 35. ſz. 48.

GRANARD, m. Irlandyi, w Hr. Longfortſkim, deputuie na Parlament.

GRANCEY-LE-CHATEL, Granſey, m. Fr. w Szampanii, o *m*. 5. na połd. ku z. od Langres, z tyt. Baronii, zamkiem i Kollegiatą.

GRAND, m. Fr. w pow. *Basſigny*, o *m*. 7. na półn. ku w. od Chaumont; gdzie ſię daią widziec rozwaliny Amfiteatru, między ktoremi rożne znayduią medalle.

GRANDBOIRE, m. Fr. w Andegawii.

GRAND-BODVAR, ob. Bodvar.

GRAND-CHAMP, Opac. Fr. Premonſtr. w Diec. Karnuteńſkiey, *m*. 3. od *Montfort l' Aumary*, czyni 2600. liwr. Tegoż im. wieś Fr. nad morzem, ſławna połowem ryb morſkich od Bayeux, *m*. 6. na półn. ku z.

GRANDE, ob. Iſle.

GRAND-PRE, m. Fr. w Szampanii w Diec. Remeńſkiey nad

rzeczką Ayrą w okolicy łąk obszernych z tyt. Hr. Parostwa, *m.* 5. na połd. ku z. od Stenay.

GRANDVILLIERS, m. Fr. w Pikardyi *m.* 3. od Poix.

GRANE, m. Fr. *m.* 4. od Montlimart.

GRANGES, Granż, włość Fr. w Franszkoncie, w Xstwie Montbeliard. Należy do Xiążąt Montbeliardskich, dependuie od Korony Fr. iest od Montbeliardu o *m.* 3.

GRANSEE, m. Niem. w śrzedniey Marchii Brandeburskiey, w Cyr. Rupińskim, od Rupina na w. o *m.* 6.

GRANSELVE, Opac. Fr. Cyster. fund. r. 1144. w Diec. Tulosanskiey, czyni 16000. liwr. o *m.* 2. na z. od Werdunu.

GRANSON, m. Szwaycarskie z Grodem w kraiu Wodzkim, z zamkiem pamiętnym potyczką, ktorą tu wygrali Szwaycarowie r. 1475. Leży na wzgórce przy ieziorze Nefszatelskim, o milę od Ywerdunu. dł. 24. 10. sz. 46. 48.

GRANTHAM, *Granta*, m. Angiel. w Linkolnshirze, sł. przez swe Kollegium zbudowane od Rycharda Foxa, Biskupa Winszefterskiego, i przez swą dzwonnicę wielkości nadzwyczayney. Wysyła 2. Dep. na Parl. iest o *m.* 30. na połn. od Londynu. dł. 16. 52. sz. 52. 50.

GRANVILLE, *Grandisvilla*, Granwilla, M. Fr. nadmor. w Normandyi niż. z portem wystawionym pod Pan. Karola VII;. Leży po części na iedney skale, po części w rowninie, o *m.* 6. na połd. ku z. od *Coutances*, 74. od Paryża. dł. 16. 2. sz. 48. 50.

GRASSE, *Grassa*, piękne m. Fr. w Prowancyi z Bisk. Suffr. Embruńskiego. Jest położone na wzgórce, o *m.* 6. na z. od Nice, 5. na połn. ku z. od Antibes, 26. od Aix, 173. od Paryża. dł. 24. 36. sz. 43. 39. Tegoż im. m. Fr. w Langwedocyi, w Diec. Karkasońskiey nad rzeczką *Orbieu*, pod górą *de la Courbiere*, blizko Opac. Bened. fund. r. 793. zwane *Notre Dame de la Grasse*, ktore czyni 18000. liwr.

GRATIOSA, *la Gratieuse*, wyspa na Oceanie Atlantyckim iedna z Azorow, maiąca piękne grunta, i wiele bardzo owocow. Nal. do Portugal. Jest o *m.* 8. na z. od Tercery. dł. 330. 30. sz. 39. 20.

GRATOS, Margr. Fr. w Normandyi, o milę od *Coutances*.

GRATZ, *Graiacum*, piękne i mocne M. Niem. stoł. Styryi niż. ktore zdobi zamek położony na skale, Pałac i Akademia fund. r. 1585. Wiele tu iest osiadłey szlachty. Mieyscem iest obrad. stanow Styryi. Leży nad Muerą, o *m.* 34. na połd. ku z. od Wiednia, 18. od Waradynu. dł. 34. sz. 47. 4. ob. Konigsgratz.

GRATZEN, m. Czeskie blizko Budweis.

GRAU, nazwisko Fr. ktore daią w Prowancyi uyściom rzek i iezior w morze.

GRAVE, *Gravia*, Grawa, M. Rzpltey Hollend. w Brabancyi. Zdobyte było od Hollendrow, r. 1577. przez ugodę z Mieszkańcami. Odebrał go Xżę Parmy, r. 1586. ale Xżę Maurycy opanował go znowu, r. 1602. a Francuzi, r. 1672. po nich Wilhelm III. Xżę Arauzykański uczynił się iego Panem, r. 1674. Leży na lewey stronie rz. Mozy. Za rzeką ma mocną fortecę, ktorey twierdze są bardzo regularne i dobre do podziwienia Cudzoziemcow, iako i twierdze samego miasta, ktore w sobie iest szczupłe, i nie zawiera iak 400. domow źle budowanych. Od Nimegi na połd. *m.* 3. od Boisle-duc na połn. ku w. 6. od Bruxelli, 26. dł. 23. 16. sz. 51. 46. ob. Burdeaux.

GRAVELINES, *Gravenengæ*, Grawelina, obronne bardzo M. Niderlandu w Flandryi Franc. w Wielkorządztwie Lilli z zamkiem i z portem. Fortyfikacye iego są dziełem Kawalera *de Ville*, i Mar-

ftałka Vauban, a zatym iedne z naylepfzych. Wzięte było od Anglikow, r. 1383. od Franc. r. 1644. Odzyfkał go Arcy-Xżę Leopold r. 1652. a Marfzałek *de la Ferté* r. 1658. Ustąpione zoftało Francyi przez traktat Pyreneyfki. Leży w gruncie błotniftym nad Aą blizko morza między Kaletem i Dunkierką, o *m.* 3. od obydwoch, *m.* 26. od Gandawy, 61. od Paryża. dł. 19. 47. fz. 50. 59.

GRAVELLE, m. Fr. w pow. Cenomańfkim, *m.* 4. na z. od Lawali.

GRAVENECK, lub GRAFENECK, zamek i Hr. w Xftwie Wirtemberfkim, blizko Minfingen; ieft zamek tegoż im. w Auftryi niż.

GRAWESEND, *Gravefinda*, Grawefenda, piękne m. Angiel. w Prow. Kent. nad Tamizą, *m.* 8. na w. od Londynu. Ma port, do ktorego często zawiiaią okręty. dł. 17. 58. fz. 51. 30.

GRAWESEND, Gravefinda, piękne m. w Hollandyi, o *m.* 4. na połd. od Hagi. dł. 21. 35. fz. 51. 58.

GRAVILLE, m. Fr. w Normandyi z tyt. Hr. o milę od Montvilliers.

GRAVINA, Grawina, M. Wł. w Krol. Neapolit. w ziemi Barfkiey z Bifk. i tyt. Xftwa. Należy do domu Urfynow i ieft o *m.* 10. na w. od Cyrenzy, 13. na połd. ku z. od Baru. dł. 34. 10. fz. 40. 54.

GRAULHET, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 4. na połn. ku z. od *Caftres.*

GRAVOSA, lub SANTA CROIA, port Rzpltey Raguzańfkiey i naylepfzy w tey ftronie.

GRAUPEN, lub GRUPNA, m. Czefkie w Cyr. Leutmeryckim. Położone ieft między górami blizko Auffig.

GRAY, *Gradicum*, M. Fr. w Franfzkoncie, ftoł. grodu Amontfkiego, ieft bardzo handl. Ludwik XIV. opanował go r. 1668. i zrzucił fortyfikacye iego. Leży nad Saoną, o *m.* 8. na połn. od Doli, 12. od Befanfony, 10. od Dyżonu, 73. od Paryża. dł. 23. 15. fz. 47. 29.

GRECYA, *Græcia*, wielki i znakomity kray Europy teraz pod pan. Turkow będący. Zawiera 6. części Macedonią, Albanią, Liwadią, Morcę, wyfpę Kandyą, i wyfpy na Archipelagu; podzielone te części, fą na dwie Juryzdykcye, ktore maią fwych Bafzow; ieden, ktory ieft Bafzą Romelii ma pod fobą 24. Sandziakow, i drugi Kapitan Bafza, ktory ieft Amirałem, ma pod fobą 13. Sandziakow. Grecya mieszkana ieft od Chrześ. i Mahometan. Ludność iey codzień fię zmnieyfza. Woyna między Portą i Roffyą zakończona r. 1774. była dla niey niefzczęśliwą. Grecy nie cierpiący iarzma Turkow, mniemali iż przyfzedł czas dla nich zrzucenia go z fwych karkow za pomocą Mofkwy, Turcy niemogąc ich rokofzu wftrzymać, przepuścili na nich Albańczykow chętnych dla nadziei zdobyczy. Grecy boiaźliwi nazbyt, oprzeć im fię nawet nieśmieli; fami Mofkale, będąc w małey liczbie prożno ufiłowali wftrzymać Albańczykow, ktorzy miafta i wfie rownali z ziemią, tyfiące wyrznęli mieszkańcow, a co ich ufzło okrucieńftwa, stało fię ich chciwości łupem. Ledwie frogości ich w 4. lata po zakończoney woynie wftrzymać fami zdołali Turcy.

GREENWICH, znaczne m. Angiel. w Prow. Kent, o *m.* 2. niżey Londynu, nad Tamizą. Jeft tu fł. obferwatorium i fzpital zbudowany od Wilhelma III. dla ubogich żeglarzow, niemogących więcey fłużyć na okrętach. dł. 17. 30. fz. 51. 28.

S. GREGORIUS, Opac. Niemieckie w Ifnie, dependuiące bezśrzednie ab Imperio.

GREIENBERG, m. Niem. z zamkiem pięknym w Ucker-Marchii Brandeburfkiey, o *m.* 6. na połd. od Prentzlowa. Jeft inne m.

tegoż im. w Pomeranii, o *m.* 3. na połud. od Treptowa. Także inne nad Drawą w Karynthii niż.

GREIFFENHAGEN, *Viritinum*, m. Pomeranii dalszey nad Odrą, *m.* 4. od Stralsunda, nal. do Krola Pruskiego.

GREIN, *Greyna*, lub *Gruka*, M. Niem. w Austr. niż. z zamkiem przy Dunaiu, o *m.* 12. na w. od Lintzu.

GREITZ, ob. Graitz.

GREMONVILLE, m. Fr. z tyt. Margrabstwa w Normandii, o *m.* 4. na półn. od Kalidobeku.

GRENADA, *Granata*, wielkie, piękne i bardzo roskoszne M. Hiszp. stoł. Krolestwa Grenady z Arcy Bisk. i Universit. Podzielone iest na 4. części. Handel prowadzi bardzo wielki iedwabiem, ktory tu miany iest za naylepszy w Europie. Ferdynand V. zdobył go na Maurach r. 1492. Gmachy publiczne ma bardzo wspaniałe. Oyczyzną iest Suareza i Ludwika z Grenady. Leży w Kraiu bardzo miłym, blizko Daro, gdzie ta się z Xenilą łączy, o *m.* 50. na połud. ku z. od Murcyi, 25. na półn. ku w. od Malagi, 45. na w. od Sewilli, 90. od Madrytu. dł. 14. 46. sz. 36. 56.

GRENADA, znaczną Prowincya Hiszp. z tyt. Krolestwa, gran. na półn. z nową Kastylią, na z. z Andaluzyą, na w. z Murcyą, na połud. z morzem śrzodziemnym. Długa iest na *m.* 70. szer. na *m.* 30. Obfituie w zboże, wino, oliwę, cukier, len, wyborne owoce, wosk, miod, rozenki, morwy, ktore tu żywią niezliczoną moc robaczkow iedwabnych, w lasy, ktore wydaią galas, drzewa palmowe, dębinę, z ktorey żołądź smak ma lepszy nad orzechy. Mieszkańcy są spokoyni, trzeźwi i obyczayni. Ferdinand V. przyłączył tę Prow. do Korony r. 1492. Grenada iest iey M. S.

GRENADA, wyspa Ameryki połnocney, iedna z Antylskich, maiąca wzdłuż około *m.* 10. wszerz zaś 5. a obwodu *m.* 12. Jest bardzo urodzayna, osobliwie w trzciny cukrowe. Należaia do Franc. od r. 1650. ktorzy traktatem Paryzkim ustąpili iey Anglikom r. 1763. Ci ostatni opanowali ią r. 1762. Nawałność r. 1781. wiele tu poczyniła szkody. Ma port i fortecę wystawioną od *P. Cailus* r. 1706. sz. 11. 50. dł. 315. 35.

GRENADA, iedna z naypięknieyszych i naybogatszych miast Amerykańskich, w Mexyku nowym blizko ieziora tegoż im. na *m.* 28. od morza południowego, nal. do Hiszp. Rozboynicy Amerykańscy Francuzcy złupili go byli r. 1665. i 1675.

GRENADA nowa, Prowincya Ameryki połud. w ziemi tęgiey, około *m.* 30. długa i tyleż prawie szeroka. Ma szyby złote, rudę miedzianą i stalową. Obfituie w konie, muły, pastwiska, zboże i owoce. Należy do Hiszp. *Santa-Fe-de-Bogota* iest w niey M. S.

Są tegoż im. 2. małe m. we Fran. W Gaskonii iedno blizko rz. Adour, *m.* 3. od *Aire*, i inne nad Garonną o milę od Werdunu.

GRENETIERE, Opac. Fr. fund. r. 1130. o *m.* 8. na półn. od *Lucon*. Jest Bened. i czyni 6000. liwr.

GRENOBLE, *Gratianopolis*, Gracyanopol, lub Grenobla, piękne, ludne i dawne M. Fr. stoł. Delfinatu z Bisk. Ma Parlament erygowany od Ludwika XI. r. 1453. gdy nie był ieszcze tylko Delfinem, Kommissyą Skarbu, wielkorządtwo &c. Skory i rękawiczki Grenoblskie są naybardziey szacowane. Leży nad Iserą, o *m.* 11. na połud. ku z. od Chambery, 42. od Turynu 16. od Wienny, 124. od Paryża. dł. 23. 23. sz. 45. 11.

GRESSE, m. Fr. w Delfinacie, o *m.* 7. na połud. od Grenobli.

GRESTAIN, m. Fr. w Normandyi, z Opac. Bened. ktore czyni 6000. liwr. o milę od Honfleur.

GRETMER, grod w. Xstwie Ost-Fryzyi nad Oceanem, gdzie rośnie i zkąd wychodzi naylepsza Koniczyna. Mieysce iego głowne iest Gretshyl.

GRETSHYLL, Greth, lub Gretta, m. z zamkiem nad morzem Niem. zkąd *Ubho Emmius* był rodem, o *m.* 5. na połn. ku z. od Embden.

GREVEEN, m. Niem w Bisk. Monasterskim nad Emsą. Sławne przez swe wielkie co rok na S. Lamberta iarmarki.

GREVENBROICH, m. Niem. w Xstwie Juliaceńskim, nad Erwą, *m.* 5. na połn. ku w. od Juliaku.

GREUSEN, m. Niem. w Xięstwie Schwartzberskim, o *m.* 4. na połud. od Sondershausen.

GREZ, m. Fr. o milę od Nemours.

GRIESKIRCHEN, m. Niem. w Austr. wyż. *m.* 6. na połud. ku z. od Lintzu.

GRIFFEN, m. Niem. w Karynthii wyż. nal. do Arcy Bisk. Salisburskiego.

GRIFFENHAGEN, ob. Greifenhagen.

GRIGNAN, m. Fr. w Prowancyi z tyt. Hrabstwa na pograniczu Delfinatu, o *m.* 2. od *S. Pol trois Chateaux.*

GRIGNOLS, m. Fr. o *m.* 4. od *Perigueux.*

GRIMAUD, *Athenopolis*, m. Fr. w Prowancyi, o *m.* 5. na połud. od *Draguignan*, blizko morza śrzodziemnego i zatoki morskiey tegoż im.

GRIMBERG, lub GRIMBURG, *Grimburgum*, Grymberga, m. Niem. w Elekt. Trewirskim, o *m.* 6. na połud. od Trewiru.

GRIMBERGEN, m. w Niderlandzie Austr. w Brabancyi w okolicy Bruxelskiey, z tyt. Xstwa z Opac. i Kapitułą. Od Bruxelli na połn. *m.* 2.

GRIMM, Grimma, m. Niem. w Misnii nad rz. Mułdą na ktorey iest most, o *m.* 6. na połud. ku w. od Lipska. Jest tu Kollegium fundowane od Elekt. Maurycego.

GRIMMEN, m. Niem. w Pomeranii, *m.* 6. na połud. od Stralsunda.

GRIMSBY, m. Angiel. w Linkolnshirze, wysyła 2. Dep. na Parl.

GRINSTEDT, (Est) m. Angiel. w Sussexie, wysyła 2. Deput. na Parl.

GRIPPEL, w Xstwie Zell, sławne żupami hałunowemi.

GRIPSWALD, *Gripsvaldia*, obronne i znaczne M. Niem. w Pomeranii bliższey, niegdyś Cesar. ale teraz będące pod pan. Szwedow. Ma port dobry i *Universitatem*, fund. r. 1456. przez Wratysława IX. Xcia Pomorskiego. Leży blizko morza Baltyckiego nad rz. Rick, o *m.* 6. na połud. ku w. od Stralsundy, 22. na połn. ku z. od Szczecina. dł. 31. 28. sz. 54. 4.

GRISONES, *Rhœti*, *les Grisons*, Rzeplta Gryzonow. Gryzonowie, Narod Włoski w gorach Alpeńskich sprzymierzony z Szwaycarami, i podzielony na 3. wielkie części zwane *Ligi*. Liga Gryzońska, Liga Kadeyska, czyli Domu Bożego na połud. i 10. Sądow na połn. Kray ich na 36. *m.* długi, położony między Szwabami, Hrabstwem Tyrolu, Bisk. Trydentskim, Włochami i Kantonami Uri i Glarys, iest bardzo ludny. Rząd ich iest gminowładny; od lat 16. każdy może wchodzić do Rady. Każda liga rządzi się osobno według swych praw, i każda wysyła Posłow na ziazdy swe coroczne, na ktorych radzą o interessach tyczących się całey Rzepltey. Religii są Katol. i Protest. Katolicy do rządow Duchownych zależą od Bisk. Koireńskiego i Opata Dyssentyskiego. Gryzonowie są weseli, odważni, gorliwi o swą wolność. Posiadaią nad to Hr. Bormieńskie, Chiaweńskie i Waltelinę.

GRISSAU, Opac. Szląskie w Xstwie Szwidnickim Cystersow, iest

ieſt bogate, i Opat ma tyt. Xcia.

GRIZOLLES, m. Fr. w Langwedocyi, o milę od Werdunu.

GROAYS, wyſepka Fr. na Oceanie przy brzegach Brytanii, *m.* 2. od *Port-Louis.*

GROBIN, m. w Kurlandii z zamkiem głowne ſwey okolicy, o milę na w. od morza.

GRODEK, m. Pol. w Woi. Podlaſkim, blizko Buga. Jeſt mało oſiadłe, od Drohiczyna *m.* 4.

GRODEK, m. Litt. w Woi. Trockim, nad rz. Tegoż im. m. Pol. w Woi. Podolſkim, od Kamieńca na połn. *m.* 10.

GRODEK, m. Pol. w Woi. Ruſkim, Stwo Krolewſzczyzna czyniąca kwarty na rok 24613. Zł. teraz pod pan. Auſtr. w cyr. Lwowſkim, od Lwowa *m.* 4. Pamiętne śmiercią Władyſława Jagiełła r. 1434.

GRODNO, znaczne M. Litt. w Woi. Trockim Powiatowe, handl. oſiadłe, ozdobne Pałacami, Zamkiem i Kościołami; z Stwem Grodowym. Sławne Seymami z Kadencyi na Wiel. Xſtwo Litewſkie podług Konſtytucyi r. 1673. ktorey lubo ubliżono nie raz, Przywiley iednak Grodna znieſiony nie zoſtał. Wnieſione tu rękodzieła za ſtaraniem panuiącego Monarchy zbogaciły go znacznie, ale przez pożary r. 1753. i 1782. wiele ponioſł ſzkody. Mieyſcem ieſt Trybunału Litt. Seymikow i Kommiſſyi Skarbowey Litt. Ekonomia Grodzieńſka należy do Dobr ſtołowych Krolewſkich. Tu r. 1586. umarł Stefan Batory Krol Pol. Leży nad Niemnem, od Wilna *m.* 25. od Warſzawy 43. od Smoleńſka 95. od Nitawy 51. dł. 42. 45. ſz. 53. 18.

GROENBERG, ob. Nepomuc.

GROENLANDIA, Groenland, to ieſt zielona ziemia, nazwana przeto, iż okryta ieſt rozległemi paſtwiſkami. Znaleziony ten Kray był r. 982. od Eryka żołtowłoſego, ktory mu dał to nazwiſko. Mimo tęgiego tu zimna, grunt ieſt doſyć żyżny, morze rybne, pełne wilkow, pſow i cieląt morſkich, a naywięcey wielorybow. Handel z tym Kraiem zmnieyſzać ſię począł w wieku 14ſtym, w śrzodku oſtatniego ſtarali ſię Duńczykowie odnowić go, ale dotąd ieſt bardzo małym. Znayduie ſię tu 12. oſad Duńſkich zaprowadzonych na iey brzegi od r. 1721. do 1759. Położenie Groenlandyi ieſt w ziemiach Arktycznych między cieśninami Dawis i Forbiſcher. Na połn. nie wiemy iey granic. Mieſzkana ieſt od ludzi dzikich, ktorzy karmią ſię nadgniłemi rybami ſurowemi, dla czego nieznośnie śmierdzą. Piią tłuſtość wielorybią, wina nie cierpią. Nie maią żadnych miaſt ale tylko ſtanowiſka dla okrętow, do ktorych zaieżdzaią Anglicy, Hollendrzy i Duńczykowie po ich futra.

GROIEC, m. Pol. i Powiat w Ziemi Czerſkiey z Stwem.

GROLL, *Grolla*, M. Holl. w Xſtwie Geldryi w Hr. Zutfanii. Wzięte było od Franc. r. 1672. ale potym oddane, a twierdze iego zrzucone zoſtały. Jeſt nad rz. Slinką, o *m.* 6. na połud. ku w. od Zutphen. dł. 24. 5. ſz. 52. 7.

GRONA, lub Gruna, M. Niem. w Biſk. Hildesheimſkim nad Leyną. Należy do Domu Xżąt *de Saxe-Weimar. m.* 4. od Hildesheimu.

GRONDA, lub Grunda, m. Niem. w Xſtwie Kalemberſkim, o *m.* 4. na połud. od Hameln, nad Wezerą.

GRONINGA, bogate, ludne, piękne i mocne M. Rzepltey Holl. ſtołeczne iedney z 7. Prow. ziednoczonych. Ma dobrą Cytadellę, Akad. dawniey Biſk. Jan Weſſellius ztąd był rodem. Leży nad rz. Huneſii, Aą, o *m.* 4. od morza, 11. na w. od Lewarden, 22. na połn. od Dewenteru, 34. od Amſterdamu. dł. 24. ſz. 53. 13.

GRONINGA, iedna z 7. Prow. Hollend. ziednoczonych, gran. na

w. z Oftfryzyą, na z. z Fryzyą, na połn. z morzem Niem. na połud. z Oweriffelią i Hrabftwem Bentheimfkim. Jeft Prow. bardzo żyżna i na dwa rożne dzieli fię ftany. Mieszkańcy miafta Groningi czynią ftan ieden, a Kray przyległy zwany Ommelandia, czyni drugi. Z tych to Stanow Deputaci fkładaią ziazdy Prowincyi, przy ktorych rząd ieft naywyżfzy, a ktory bardzo podobny ieft do rządu Rzymfkiego.

GRONSFELD, Hrabftwo w Xftwie Limburfkim blizko Maftrichtu, o milę od Wick.

GROSBOIS, zamek, o *m.* 4. od Paryża na w. ma tyt. Margrabftwa.

GROSBOSC, lub GROSBOIS, Opac. Fr. Cyfter. fund. r. 1159. *m.* 4. od Angulemy.

GROSSA, (Ifola) Wyfpa Dalmacyi w Golfie Weneckim, w Hrabftwie Zarańfkim, maiąca około *m.* 20. obwodu. Należy do Wenetow.

GROSSEN, ob. Kroffen.

GROSSEN-EHRICH, m. Niem. w Xftwie Schwartzburfkim w Turyngii, *m.* 4. na połud. od Sondershaufen.

GROSSEN-HAYN, ob. Hain.

GROSSETTO, *Grofetum*, m. Wł. w Tofkanii z zamkiem dobrym i z Bifk. Suffr. Sienneńfkiego. Leży blizko morza, *m.* 4. na połud. ku z. od Sienny. dł. 28. 45. fz. 42. 50.

GROTKAU, Grotkow, piękne m. Szląfkie, w miłym położeniu i w rowninie urodzayney nad Niffą, *m.* 4. na połud. ku z. od brzegu, 10. od Wrocławia, 12. od Glatzu. dł. 35. 10. fz. 50. 42. Należy do Bifk. Wrocławfkiego.

GROTORF, lub KROTTORF, m. Niem. w Xięftwie Bergeńfkim z zamkiem, w włości Wildenburfkiey.

GROTZKA, o *m.* 6. na połud. od Belgradu, mieyfce pamiętne przegraną Chrześcian z Turkami potyczką, za ktorą naftąpił pokoy Belgradzki r. 1739.

GROYE, ziemia Groyeńfka we Fr. z tyt. Margrabftwa, *m.* 2. na w. od *Chatelleraut.*

GRUBENHAGEN, *Grubenhaga*, zamek fpuftofzały, głowne mieyfce XięftwaGrubenhageńfkiego, należącego do domu Hanowerfkiego, o *m.* 3. na połud. od Eimbeku, 17. od Brunświku, 17. na połud. od Hanoweru. Xftwo tegoż im. leży nad Leyną. dł. 27. 36. fz. 51. 54.

GRUDEK, m. Pol. w Woi. Bracławfkim, o *m.* 8. na w. ku połn. od Bracławia.

GRUDZIĄDZ, *Graudentz*, *Grudentum*, dawniey Grodek, znaczne M. Prufkie w Woiew. Chełmińfkim, zbudowane r. 1299. z zamkiem pięknym i z fzkołami. Wfławione ieft Generałami Prufkiemi, ktore tu przed traktatem podziałowym, alternatą z Malborgiem odprawiały fię. Ma Stę, ktory płaci kwarty 8206. Zł. Mieszkańcy fą Katolicy i Lutrzy. Jeft pod pan. Prufkim, przy uyściu rz. Offy w Wiflę. Od Chełmna *m.* 6. dł. 37. 2. fz. 53. 20.

GRUISSAN, m. Fr. w Langwedocyi, *m.* 2. od Narbonny.

GRUNBERG, m. Niem. w Haffyi wyż. nad Lohną, o *m.* 2. na połud. od Marpurga. Należy do Domu Darmfztadzkiego. Francuzi r. 1761. znaczną nad Hanoweranami odnieśli korzyść. Nie trzeba go miefzać z grodem tegoż im. w nowey Marchii Brandeburfkiey, *m.* 8. na połn. ku z. od Kuftrynu.

GRUNBERG, m. Niem. w Szląfku w Xftwie Głogowfkim, znaczne fabryką dobrych fukien, i obfitemi w okolicy winnicami. Jeft od Głogowa na połn. ku z. o *m.* 10.

GRUNDA, ob Gronda.

GRUNINGEN, *Gruninga*, m. Szwaycarfkie w Kantonie Zurychfkim, o *m.* 5. na połud. ku w. od Zurychu.

GRUNENTHAL, znaczne mieyfce w Mifnii, gdzie miedź oczyfzczaią i topią, w cyrkule ieft Ertzgeburgfkim.

GRUNINGEN, lub GROENIN-

GEN, m. Niem. w Xſtwie Halberſztadzkim, nad Bodą, z Grodem i zamkiem. Jeſt tu Kościoł przepyſzny, w ktorym ſą organy przedziwne. Jeſt w tym mieście beczka iedna, ktora zawiera 161. kuf wina.

GRUNINGEN, piękne m. Niem. w Hr. Solmſkim, z Grodem, o *m.* 4. na z. od Butzbachu. Francuzi tu r. 1762. Hanoweranow porazili.

GRUNSFELD, m. Niem. Frankonii, nad potokiem, ktory wpada w Tauberę, o *m.* 5. na połn. ku w. od Maryenthalu.

GRUNSTADT, *Gruneſtadum*, piękne m. Niem. w Palatynacie Renu; należy do Hrabiow *de Linange-Weſterburg*, i ieſt w gruncie urodzaynym, o *m.* 5. na połd. ku z. od Worms. dł. 25. 46. ſz. 49. 31.

GRUPINA, ob. Graupen.

GRUYERES, m. Szwaycarſkie w Kantonie Fryburſkim, z zamkiem dosyć pięknym i znane ieſt przez ſwe wielkie fery, ktore niemały mu czynią odbyt, od Fryburga *m.* 6. na z.

GRYPSWALD, ob. Gripſwald.

GRYZONOWIE, ob. Gryſones.

GUADALAJARA, lub GUADALAXARA, Gwadalaxara, Miaſto Hiſzp. w Kaſtylii nowey, w pow. Alkali nadHenarezą. Ma fabrykę ſukień podobną Hollenderſkim. o *m.* 4. na połn. ku w. od Alkali, 12. od Madrytu. dł. 14. 50. ſz. 40. 36.

GUADALAJARA-DE-BUGA, m. Ameryki południowey w Popayanie, o *m.* 15. na połn. ku w. od Popayanu.

GUADADALAJARA, znaczne M. Ameryki połnocney, ſtolica bogatey i żyżney Prowincyi tego im. w Hiſzpanii nowey z Biſk. Nuno Guſman wyſtawił ią w r. 1531. Jeſt o *m.* 87. na z. od Mexyku. ſz. 20. 20. dł. 271. 40.

GUADALAVIAR, *Durias*, Gwadalawiara, rz. Hiſzp. ktora wypływa z gor dzielących Kaſtylią nową od Krol. Legionu, wpada w morze śrzodziemne niżey Walencyi.

GUADALQUIVIR, *Bætis*, Gwadalkwiwir, wiel. Rz. Hiſzp. ktora ma początek w *Manche*, i nieſie ſwe wody do Golfu Kadyxſkiego wpadaiąc przy *S. Lucar de Barameda* oblawſzy Kordubę, Sewilię &c.

GUADARAMARA, Gwadaramara, m. Hiſzp. w Kaſtylii ſtarey, znaczne. handlem ſerow. Leży nad Gwadaraną, o *m.* 9. na połn. ku z. od Madrytu, 6. na połd. od Segowii. dł. 15. 35. ſz. 40. 43.

GUADIANA, *Anas*, Gwadiana, rz. Hiſzp. ktora bierze początek w Kaſtylii nowey blizko Kanamayezy i wpada w Ocean między Kaſtromarynem i Agromontem. Oddziela Hiſzpanią od Portugalii. Wciągu ſwym ukrywa ſię płynąc pod ziemią przez *m.* 32.

GUADIX, *Acci*, Gwadyx, dawne i wielkie M. Hiſzp. w Krol. Grenady z Biſk. Krol. Alfons mądry zdobył go na Maurach r. 1252. ktorzy odebrali go wkrotce; ale r. 1489. wydarł go im Ferdynand Katolicki. Leży w gruncie urodzaynym, o *m.* 14. od Grenady.

GUADEL, *Guadela*, Gwadel, m. Perſkie w Prow. Mekranii z portem dosyć dobrym.

GUADELUPA, Gwadelupa, *Aquæ Lupiæ*, M. Hiſzp. w Eſtremadurze z ſławnym klaſztorem Hieronomitanow budowli na podziw wſpaniałey i bogactw bardzo wielkich. Leży nad rzeczką tego im. o *m.* 2. na połn. ku z. od Kalatrawy. dł. 13. 15. ſz. 39. 15.

GUADELUPA, *Guadeloupe*, Gwadelupa, wyſpa Amerykańſka iedna z Antylſkich Franc. między wyſpą Dominiką, Marigalantą, Dezyderadą i wyſpą Monſferatą. Rozciąga ſię wſzerż na mil 60. Jeſt bardzo ludna, żyżna, obronna kilką fortecami, oſiadła od Franc. od r. 1635. Anglicy opanowali ią byli r.

1759.

1759. ale wrocili ią Francyi przez Traktat Werfalfki r. 1763.

GUAGIDA, *Lanigara*, dawne i obronne M. Afrykańfkie w Krol. Tremefyńfkim. Muły tuteyfze fą naywybornieyfze w Afryce. Leży w miley rowninie, o *m.* 14. na połn. ku w. od Tremefyna.

GUAGOCINGO, Gwagocynga, m. Ameryki połnocney w Hifzpanii nowey, o *m.* 12. na połd. ku w. od Mexyku.

GUAM, lub GUAN, naycelnieyfza i naydaley ku południowi pofunięta wyfpa, iedna z wyfp rozboyniczych, czyli Maryańfkich, mil prawie 40. w około maiąca. Należy do Hifzp. ktorzy tu maią fwoy garnizon. Mieszkańcy fą właściwi wyfpiarze rodacy, mieni za nayfprawnieyfzych w budowaniu batow morfkich. Wyfpa ta obfituie w owoce przednie i ma zdrowe powietrze; Guamczykowie iednak podlegli fą pewnemu gatunkowi trądu. dł. 157. 10. fz. 13. 25.

GUAMANGA, *Guamanga*, znaczne M. i Bifk. w Amer. połud. w Prow. tego im. w Peru w Audyencyi Limańfkiey. Sławne ieft handlem konfitur, toż przez fwe fabryki, fzyby złote, frebrne, dyamentow, a naywięcey żywego frebra i. t. d. Jeft o *m.* 80. na połn. ku w. od *Pifco*. 70. od Limy. dł. 306. 40. fz. połud. 13.

GUANAHANI, *Infula Salvatoris.*, czyli wyfpa Katt. w Amer. połnocney iedna z wyfp Lukayfkich. Jeft ſi pierwfzym odkryciem nowego świata przez Krzyfztofa Kolumba uczynionym, r. 1492. tego dnia, ktorego Hifzpani ftęfknieni długim nieoglądaniem żadnego lądu, zabić go chcieli. dł. 302. 30. fz. 24. 10. -- 40.

GUANCAVELICA, Gwanzawelika, m. Ameryki połud. w Peru, w Audyencyi Limańfkiey bogate i obfite ieft w minery merkuryufzowe, o *m.* 60. na połd. ku w. od *Pifco*, dł. 305. 30. fz. połud. 12. 40.

GUANUCO, *Guanucum*, Gwanuka, bogate i piękne M. w Amer. połud. ftoł. krainy tego im. w Audyencyi Limańfkiey. Obfituie w wfzelkie potrzeby życia, i liczy 30000. Indyanow hołdowniczych. Jeft o *m.* 45. na połn. ku w. od Limy. dł. 304. 40. fz. połud. 9. 15.

GUARDAFUI, Gwardafuy, Kap czyli przylądek w Affr. nad brzegiem Abiffynii, ku końcu wfchodniemu Krol. Adelfkiego i Afryki, przy wniyściu cieśniny Babel-Mandelfkiey.

GUARDIA, lub GUARDA, Gwarda, m. Portugal. w Prow. Beirze, z Bifk. Suff. Lizbońfkiego, *m.* 24. na połd. ku w. od Lamego, *m.* 5. na połn. ku w. od Lizbony. dł. 11. 18. fz. 40. 20.

GUARDIA, m. Hifzp. w Galicyi przy uyściu rz. Minho z portem i zamkiem dobrym zbudowanym na fkale.

GUARDIA-ALFEREZ, m. Wł. w Krol. Neapolitańfkim, w Hr. Molifeńfkim z Bifk. Suff. Beneweńtańfkiego, o *m.* 2. od Larino.

GUARGALA, Guerguela, Gwargala, M. Affr. ftoł. Krol. tego im. w Billedulgerydzie, na połd. góry Atlas. Mefzkańcy żyią daktelami, mięfem ftrufim i wielbłądzim. Jeft o *m.* 170. na połud. ku w. od Algieru dł. 27. 30. fz. 28.

GUASTALLA, *Guardaftallum*, *Vaftalla*. Gwaftalla, małe ale bardzo obronne M. Wł. w Xftwie Mantuańfkim z tyt. Xftwa i z Opac. ktore zależy bezśrzednie od Papieża. Sławne ieft potyczką między Franc. i woyfkiem Cefar. r. 1734. Czyni część ftanow Xcia Parmy, ieft blizko Padu, o *m.* 6. na połn. od Reggio, 8. od Mantuy. dł. 28. 8. fz. 44. 55.

GUASTO, *Vaftum*, Gwafta, m. Wł. w Abruzzo, między uyściem rzek *Trigno*, i *Afinella* w morze Adryatyckie, o *m.* 6. na w. od Lanciano.

GUATIMALA, Gwatymala, znaczna Prow. Ameryki połn. w Hiſzp. nowey, rozległa wzdłuż więcey nad *m.* 300. a wſzerz na *m.* 180. Obfituie w Kakao, ktorego tu używaią za monetę. Ma innych 12. Prowincyi pod ſobą. Indyanie będący pod Pan. Hiſzp. ſą grubiańſcy, Religii Katolickiey, no ktorey rożne mieſzaią zabobony. Lubią bardzo tańce i upiiaiące trunki. *Sant Jago de Guatimala* ieſt M. S.

GUATIMALA, wiel i bogate M. Amerykańſkie w Hiſzpanii nowey ſtoł. Prow. tego im. z Akademią i z Biſk. Wielki prowadzi handel na Kakao i inne produkta ſwoiego kraiu. dł 286. 5. ſz. 14.

GUAXACA, Gwaxaka, Prow. Ameryki połnocney w Hiſzpanii nowey. Jeſt bardzo żyżna, oſobliwie w pſzenicę i żyto Indyiſkie Kaſſyą. Obfituie w ſzarłatne robaczki; ma wiele ſzyb złotych i ſrebrnych, iako i kryſztałowych. *Andequera* ieſt M. S.

GUAXACA, m. Amer. w Hiſzpanii nowey w Prow. tego im. zbudowane ieſt w dolinie, o *m.* 30. na połn. ku z. od Antequery. Jeſt tu Biſk. i 2000. mieſzkańcow.

GUAYAQUIL *Gwayaquilum*, Gwaiakwil, M. Zatoka i port w Amer. południ. w Peru, ſtoł. Prow. tego im. w Audyencyi należącey do *Quito*, obronne dwoma fortecami. Grunt iego rodzi obficie Kakaowy owoc, o *m.* 8. na w. od wyſpy Puny, 60. od *Quito.* Sz. połud. 2. dł. 300. 40.

GUBEN, *Guba*, piękne M. Niem. w Luzacyi niż nad rz. Niſſą. i należy do domu *Saxe-Merſeburg.* Oyczyzna ieſt Godefryda Kircha. Oſiadłe ieſt wielą ſukiennikami i piwowarami. Jeſt o *m.* 10. na połud. od Frakfortu nad Odrą, 25. na połn. ku w. od Drezna. dł. 32. 34. ſz. 51. 55.

GUBER, Krołeſtwo w Afryce małe w Nigrycyi około Senegalii rzeki, ktora go przedziela na część wſchodnią i zachodnią. Jeſt tu także M. S. tegoż im.

GUBIO, lub Eugubio, *Eugubium*, M. Wł. w Xſtwie Urbińſkim z Biſk. Leży o *m.* 14. na połud. od Urbinu, 7. od Peruzium, 35. na połn. od Rzymu. dł. 30. 5. ſz. 43. 20.

GUCHEU, *Gucheum*, M. Chińſkie handlowne piąte z miaſt głownych w Prow. Kwangſi nad rzeką *Ta*, ktora w tym mieyſcu zabiera z ſobą rz. Teng, Yung, Pinglo i Fu. Są tu 2. kościoły poświęcone na cześć ludzi znakomitych. Gucheu ma 6. miaſt pod ſobą. dł. 128. 16. ſz. 24. 2.

GUDA, ob. Gouda.

GUE-DE-LAUNAY, Opac. Fr. Bened fund. r. 1159. czyni 2500. liwr. niema zakonnikow, ale Opata tylko. Jeſt blizko Wibray.

GUEIDAN, ziemia Fr. w Prowancyi, zkąd znakomita familia Fr. wzięła nazwiſko, a *m.* 5. na połn. ku w. od Aix.

GUEIHOEI, m. Chińſkie, 4te z miaſt głownych Prow. Chonan, nad Gweią. Do niego należy miaſt 6.

GUELDERN, *Gueldria*, Gweldrya, *Geldern*, lub Geldrya, Prowincya Rzpltey Hollen. z tyt. Xſtwa pierwſza z 7. prow. ziednoczonych. Dzieli ſię na właściwą Prow. i wyżſzą okolicę Geldryiſką. Zawiera 3. Hr. Nimegſkie, Arnheimſkie i Zutfanii. Wyżſza okolica Geldryi zawiera powiat Rüermontſki, ktory poſiadany ieſt od 3. rożnych Panow. Krol Pruſki poſiada Geldryą miaſto mocą traktatu Utrechtſkiego. Dom Auſtr. Ruremondę i z iey okolicą, Rzplta Hollender. Wenlo i Stewenſwert.

GUELDRES, Geldrya, mocne M. Niderlandu w Xſtwie tego im. Prożno go oblegali Hollendrzy r. 1637. 1639. i 1640. w pierwſzym oblężeniu porażeni tu byli. Wzięte było od woyſk związkowych r. 1703. i uſtąpione ieſt traktatem Utrechtſkim Krolowi Pruſ. Francuzi opanowali go r. 1757. ale r. 1763. wypro-

wadzili ztąd swą załogę. Leży między bagnami nad r. Niersą, o *m.* 4. od Renu, 4. na półn. ku w. od Wenlo. dł. 23. 56. sz. 51. 30.

GUEMUNDA, m. Niem w Hassyi wyż z grodem tego im. nad Woehrą, o *m.* 9. od Marpurga. Nal. do domu Darmstadzkiego. Ob. Gemunda.

GUEPIE, *Guepia*, m. Fr. w Langwedocyi w Diec. Albeńskiey nad rz. *Biaur*, o *m.* 6. na połud. od *Villefranche*, z grodem i Kasztelanią.

GUERANDA, m. Fr. w Brytanii w Hr. Nanteńskim. Zbogaca go handel soli białey, ktorey mu dostarczaią zupy solne będące wiego okolicy. Jest o *m.* od morza, 16. na z. ku połud. od Nantes, 100. od Paryża. dł. 15. 13. sz. 47. 19.

GUERARD, m. Fr. *m.* 2. na z. od *Coulommiers*.

GUERBIGNY, m. Fr. w Pikardyi *m.* 2. od Montdidier.

GUERCHE, lub GUIERCHE, Gwersz, m. Fr. w Turonii z zamkiem, w ktorym przemieszkiwała Agnieszka Sorel faworyta Karola VII. Jest nad rz. *Creuse*, *m.* 2. od Hay. Tegoż im. m. Fr. w Brytanii z Kollegiatą, o *m.* 7. na w. od Rennes.

GUERCHEVILLE, m. Fr. *m.* 2. na z. od Nemours.

GUERCHY, m. Fr. *m.* 2. od *Charité*. Inne tego im. z tyt. Margr. *m.* 3. od Antyziodoru.

GUERET, *Varactum*, Gweret, m. Fr. stoł. Marchii wyż. nad Gartampą. Oyczyzna Antoniego *Varillas*, *m.* 14. na półn. ku w. od Lemowiku, 68. od Paryża.

GUERVILLE, m. Fr. o milę od Mantes.

GUESCAR, ob. Huescar.

GUESCHARD, m. Fr. w Pikardyi, *m.* 4. na z. od Dourlens.

GUETARIA, *Menosca*, m. Hiszp. w Prow. Gwipuskoa, z zamkiem i portem dobrym. Oyczyzna sł. żeglarza Sebestyana *Canot*, *m.* 6. na półn. od Tolosy. dł. 15. 12. sz. 43. 26.

GUETA, *Opta*, dawnem m. Hiszpań. w Kastylii nowey. Alfons VI. Krol Kastyliyski zdobył go r. 1080. Poddało się było związkowym r. 1706. Jest *m.* 6. na półn. ku z. od *Cuença*, 26. na w. od Madrytu. dł. 15. 36. sz. 40. 20.

GUEYROSSE, Baronia Fr. w Bearnie, o *m.* 4. od Dax.

GUJANA, *Guiana*, wielki kray Ameryki południ. między rzeką Amazonow i Orenoką, na w. Peru. Brzegi iey tylko prawie są znane. Srzodek kraiu osiadły iest od wielkiey liczby dzikich rodakow, z ktorych niektorzy maią swe łoża na drzewach, iako ptacy gniazda. Francuzi posiadaią iey część znaczną, ktorą zowią Francyą Ekwinokcyalną, gdzie wiele dobyli gruntow nowych, przezco otrzymali handel, wyłączywszy Negryiczyczykow, na wyspie Gorey i brzegach Afryki od Kapu zielonego, do rz. Kasamanki, r. 1777. 14. Września, na lat 15. Do Holl. druga część należy. Ob. Surynam. Nie znaią tu, tylko 2. pory roku lato i zimę, ktore tym się rożnią, że w zimie padaią deszcze, a lato nazbyt suche bywa i trwa przez Lipiec, Wrzesień, Sierpień, Październik. Gorąco we dni iest zbyteczne, ale nocy dla wiatrow są dosyć chłodne; i lubo lato tak iest gorące, znośnieysze iest iednak nad zimę dla wielkiey w czasie iey wilgoci powietrza. Cały kray obfituie w trzciny cukrowe. Zadnego źwierza iadowitego nie ma.

GUIBRAI, ob. Falaise.

GUICHE, włość we Fr. od ktorey wzięła nazwisko znakomita familia Fr. o *m.* 2. od *Charolles*. Tegoż im. Opac. Fr. *m.* 2. od Blezy.

GUIENNE, *Aquitania*, Akwitania, lub Gwienna, naywiększe Wielkorządztwo i Prowincya Franc. między górami Pyreneyskiemi, Nawarrą, Langwedocyą, Powiatem Le-

mowiceńskim, Angulemskim, Santonią, Arwernią i Oceanem. Rozciąga się wzdłuż na *m.* 90. wszerz 80. Dzieli się na wyższą i niższą; w wyższey są: Pow. Kadurceński, Ruteneński, Armaniaceński, Konweneński, i Hr Bigorreńskie; w niższey: Pow. Akwitański, Perigordeński, Agineński, Kondomeński, Bazateński, Landeński, Gaskonią właściwą, i ziemię Labour. M. S. tey Prow. iest Burdegala. Przyłączona była do Korony pod Karolem VII.

GUILFORD, *Guilloforduim*, Gwilford, piękne M. Angiel. stoł. Hrabstwa Surrey, nad Weyą. Oyczyzną iest Roberta i Jerzego Abora. Wysyła 2. Deput. na Parl. i iest o *m.* 10. na połud. ku w. od Londynu. dł. 17. 6. sz. 51. 10.

GUILLAIN, S. Guislain, *Gislenopolis*, Guillen, M. w Hanonii Austr. Wzięte było od Francuzow r. 1678. Związkowi opanowali go r. 1708. i 1709. a Francuzi r. 1746. Leży w gruncie błotnistym nad rz. Hayną, broni miasta *Mons* przez swe śluzy, od ktorego iest o *m.* 2. na z. dł. 21. 29. sz. 50. 25.

GUILLAUME, forteca ob. Innerlochy.

S. GUILLAUME-DU-DESERT, Opac. Bened. *m.* 5. na w. od Lodewy, czyni 4500. liwr.

GUILLAUMES, m. Fr. w Prowancyi nad rz. *Var*, o *m.* 4. na połud. ku w. od Kolmaru. Ustąpione było Krolowii Sardynii traktatem r. 1760.

GUILLESTRE, *Gallitæ*, m. Fr. i zamek w Delfinacie w gorach Alpach, *m.* 3. na w. od Embrunu. Xżę Eugeni zdobył go r. 1692.

GUILLOTIERE, przedmieście Lugdunu za Rodanem.

GUIMARAENS, *Virmaranum*, Gwimaran, piękne, dawne, mocne i znaczne M. Portugal. w Prow. *Entre Minho & Duero*. Zdobią go wspaniałe budowle publiczne. Alfons I. Krol Portug. Emmanuel i Augustyn Barbosa, Damazus I. Pap. ztąd byli rodem. Leży o *m.* 4. na połud. ku w. od Bragi, 11. na połn. ku w. od Porto, 16. od Lamego, 66. od Lizbony. dł. 9. 46. sz. 41. 25.

GUIMENEE, m. Fr. w Brytanii z tyt. Xstwa, *m.* 10. na połn. ku z. od *Vannes*.

GUINEGASTE, wieś przy *Therouenne*, we Fr. gdzie Francuzi r. 1479. i 1513. ponieśli klęskę.

GUINCAMP, m. Fr. w Brytanii, o *m.* 5. od S. Brieux.

GUIOLLE, m. Fr. w Pow. Ruteneńskim na pograniczu Arwernii przy gorach tegoż im. *m.* 2. od *Aubrac*.

GUIPUSCOA, Gwipuskoa, mały Powiat Biskay w Hiszp. obfity we wszystko procz pszenicy. Tolosa iest iego M. S.

GUISCARD, dawniey *Magny*, *Guiscardum Maginiacum*, m. Fr. z tyt. Margrabstwa, *m.* 2. na połn. od Noyony, 2. od Ham.

GUISE, *Guisia*, Gwizya, m. Fr. w Pikardii z zamkiem bardzo mocnym i z tyt. Xstwa Parostwa. Hiszpani oblegali go bez skutku r. 1650. Leży nad rz. *Oise*, o *m.* 6. na połn. ku w. od *S. Quentin*, 10. od Kameraku, 38. od Paryża. dł. 21. 17. sz. 49. 53. Tegoż im. wieś Fr. nad Mosellą z tyt. Xstwa *m.* 3. od Nancy.

GUISTRES, m. Fr. w Diec. Burdegalskiey z Opac. Bened. ktore czyni 3500. liwr. o milę od *Coutras* nad Illą.

GULETTA, znaczna forteca w Afryce na brzegach Barbaryi w Krol. Tunetańskim, st. Korsarz Barbarossa opanował ią r. 1535. Karol V. dobył iey szturmem r. 1536. ale nakoniec Selim II. uczynił się iey Panem r. 1574. iest o *m.* 10. na połn. od Tunetu, 150. na w. od Algeru. dł. 22. 25. sz. 37. 10.

GULZOW, m. Niem. w Pomeranii dalszey, w Xstwie Kamińskim.

GUMPENBERG, włość Bawaryi wyż. należąca do Baronow

tegoż im. w Regencyi i Munichskiey.

GUMPOLTS-KIRCHEN, M. Niem. w Austryi niż. w dystrykcie Wiedeńskim. Okolica iego naylepsze w Austryi całey wydaie wina.

GUNDELFINGEN, *Gundelfinga*, m. Niem w Szwabii z zamkiem dawnym spustoszałym w Xstwie Furstemberskim. Jest o *m.* 16. na półn. ku w. od Dutlingi. Imienia tegoż m. Niem. w Xstwie Neuburskim przy uyściu Brentzi w Dunay między Ulmą i Donawertem.

GUNDELSHEIM, m. Niem. w Szwabii nad Nekrą. Ma zamek na iedney górze zwany Horrek, o *m.* 14. na w. od Heidelbergi.

GUNTERSBLUM, m. Niem. w Cyr. Renu wyż. w Hr. Linangeńskim, *m.* 2. od Oppenheimu.

GUNTZBURG, m. Niem. w Cyr. Szwabii, stoł. Margr. Burgawii z pięknym zamkiem. Wzięte było od Bawarczykow, r. 1744. ale roku następuiącego powrocone zostało. Leży nad zbiegiem rz. Guntzy z Dunaiem, *m.* 2. na z. od Burgawii, 8. od Ulmy.

GUNTZEN-HAUSEN, m. Niem. w Margr. Anspachskim w Frankonii nad rz. Altmulą, blizko lasu, *m.* 2. od Weissemburga.

GURCK, *Gurcum*, piękne M. Niem. w Karynthii niż. z Bisk. Suffr. Salisburskiego. Leży nad rz. Gurką, *m.* 10. na półn. od Klagenfurtu, 22. od Salisburga. dł. 31. 50. sz. 47. 10.

GURGISTAN, ob. Georgia.

GURIEL, *Guria*, Prow. Azyatycka w Mingrelii, gran. na półn. z Imerettą, na w. z Kaukazem, na z. z morzem czarnym, na połud. z Turcyą. Jest pod pan. Krola Chrześcianina hołdowniczego Sułtanowi. Mieszkańcy tychże są obyczaiow co Mingrelianie.

GURMENCON, m. Fr. o milę od Olerony.

GUSTOWBURG, ob. Moguncya.

GUSTROW, *Gustrovium*, znaczne M. Niem. w Saxonii niż. w Xstwie Meklemburskim, z zamkiem wspaniałym, gdzie Xżęta Meklemburscy pospolicie przemieszkuią. Obywatele są Religii Luter. Leży o *m.* 5. od Rostoku, 11. na w. od Wizmaru, 14. od Szwerynu.

GUTTENBERG, m. Fr. w Alsacyi niż. w Wielkorządztwie Strazburskim, o milę od Weissemburga, 3. od Landau. Należy do Xżąt Bipontyńskich.

GUTTENSTEIN, m. Niem. w Austryi niż. w Dystrykcie Wieleńskim, ozdobne zamkiem i Klasztorem. Fryderyk Austryacki tu umarł r. 1330. Tegoż iest im. m. w Karynthii i należy do Hrabiow *de Guttenstein*, o *m.* 3. na połud. ku w. od Lawamundy.

GUTTENZELL, Opac. Niem. ktore bezśrzednie zależy od Rzeszy Niem. fund. około r. 1330. o milę od Ulmy, 2. od Memmingi nad Rottą. Jest Cysterstek, ktorych tu Xieni iest Xiężną Imperii.

GUTTERBORK, ob. Jutterbork.

GUTTSTADT, m. Pruskie w Xstwie Warmińskim nad rz. Allą zbudowane r. 1325. od Heilsberga ku połud. *m.* 4.

GUTZKOW, m. i Hrabstwo Niem. w Pomeranii bliższey. Należy do Szwecyi. Jest nad Peenną, od Wolgatzu *m.* 4. od Gustrowa 20.

GUYER, rz. Franc. w Delfinacie, ktora oddziela Francyą od Sabaudyi i wpada w Rodan o *m.* 2. od *Pont-beau-voisin*. Robi się z 2. potokow, z ktorych ma iedno źrzodło swe przy wsi *S. Pierre*, i podług traktatu r. 1760. rozgranicza Sabaudyą od Delfinatu; Krol Sardyński zrzekł się swych pretensyi do drugiego potoku, i do wielkiey Kartuzyi.

GUZARATA, Prow. Państwa Mogolskiego w Indostanie. Jest na podziw żyzna i wielkich dochodow. Ekbas wielki Mogoł uczynił się iey Panem r. 1565. Amadobab iest M. S.

GWADALUPA, Gwadalkwir, Gwatymala &c. ob. Guadelupa, Guadalquivir, Guatymala &c.

GWALATA, *Gualata*, Krol. Afrykańſkie w Nigrycyi między rz. Senegalią, paſmem gór, rz. S. Antoniego i Ludayami. Mieſzkańcy tego Krol. zwani ſą Benayami. Są dzicy, ale z przyrodzenia dobrzy. W ich Kraiu znayduie ſię iedno miaſto zwane *Gauben*, lub Haben.

GWALOR, *Galeora*, wielkie i mocne M. w Indoſtanie, ſtol. Prow. tegoż im. z fortecą dobrą, *m.* 20. na połud. od Agry. dł. 87. ſz. 25. 45.

GWEBROWIE, ob. Gaurowie.

GWEMUNDA, ob. Guemunda.

GWINEA, *la Guinée*, *Guinea*, Wielki Kray Afryki, graniczy z Nigrycyą, Abiſſynią i Kafreryą. Nieznane iego ſą tylko brzegi do *m.* 120. w głąb Kraiu za pomocą rzek. Dzieli ſię na niżſzą Gwineę, czyli Kongo, i wyż. ktora zawiera Malagwetę, czyli Pomorze pieprzowe, Pomorze ſłoniowe, złote, Kroleſtwo Judańſkie, Ardreńſkie i Benińſkie. Powietrze tu ieſt niezdrowe i Nigryiczykowie Gwineyſcy nie żyią nad lat 50. Jeſt tu pewny gatunek robakow, ktore wpiiaiąc ſię w nogi ludzkie zagryzuią ich żywych. Obywatele wylani ſą na lubieżność, w przeſtawaniu z niewiaſtami zbytkuiący, gnuśni, chytrzy, lubiący trunki, zdobią ſwe ramiona i kolana łańcuchami złotemi, kością ſłoniową, koralami &c. Są bałwochwalcy. Owce Gwineyſkie maią włoſy zamiaſt wełny, a ludzie przeciwnie wełnę zamiaſt włoſow. Gwinea wydaie pieprz, cukier, ryż, ięczmień, rzadkie owoce; obfituie w kość ſłoniową, proſzek złoty, ſkóry, burſztyn, &c. Pierwſi Franc. odkryli ią r. 1364. pod Karolem V. i uczęſzczali tu ſami dłużey nad lat 60. nim innym Europeyczykom była znaną. Na początku wieku 15go tu ſwoy Portugalczykowie wnieśli handel, i znaczne ztąd wyprowadzali bogactwa. Po r. 1604. Hollendrzy i Anglicy cały prawie opanowali handel. Brandeburczykowie iednak i Duńczykowie maią tu ſwe ſkłady kupieckie. Benin ieſt M. S.

GWINEA nowa, *la nouvelle Guinée*, Wielka wyſpa na Oceanie wſchodnim, na w. wyſp Moluckich. Zwaną ieſt ziemią *Papus*. Leży na połud. i blizko Ekwatora. dł. 140. do 170. Kray ieſt żyżny i mieſzkany od ludzi dzikich.

GY, m. Fr. w Franſzkońcie, gdzie Arcy Biſkupi Bezanſońſcy maią piękny zamek, o *m.* 3. na w. od Gray, o 5. na połn. od Bezanſonu.

GYE, m. Fr. w Szampanii nad Sekwaną o *m.* 6. na połud. ku z. od Baru nad Albą.

H.

HAAG, m. w Bawaryi wyż. w Regencyi Munichu, blizko rz. Inny. Ceſarz odebrał go iako lenność Ceſarſtwa, po śmierci oſtatniego Elekt. Bawarſkiego r. 1778. *m.* 10. na w. od Munichu.

HABAR, dawne m. Perſkie na trakcie z Sultanii do Komu w Prow. Irak-Agemi. dł. 67. ſz. 36. 12.

HABELSWERTH, m. w Hr. Glackim, o 3. *m.* od Glatzu nad Neyſſą.

HABSBURG, lub HAPSBURG, *Habsburgum*, dawny zamek Szwaycarſki w Argowii niż. w Kantonie Berneńſkim, o *m.* 1. od Lentzburga. Był on rezydencyą Hrabiow Habsburſkich, od ktorych poſzedł Dom Auſtr. Rodolf Habsburſki, będąc obrany Ceſarzem r. 1273. był początkiem tego ſławnego Domu. dł. 25. 45. ſz. 47. 22.

HACHEBERG, ob. Hocheberg.

HACQUEVILLE, m. Fr. w Normandyi, o 2. *m.* od Giſors, 2. od Andely.

HACZAC, *Sarmisia vallis*, Kraina w Xſtwie Siedmiogrodzkim.

na Granicach Wołoſkich z tytułem Hrabſtwa.

HADAMAR, *Hadamarium*, Hrabſtwo i m. nowo zbudowane w Weterawii połud. Należy do Domu Naſſau-Dietz. Jeſt tam Kollegium i piękny zamek blizko rz. Elſy, o *m.* 9. od Moguncyi, 6. od Koblentzu. dł. 25. 41. ſz. 50. 21.

HADDINGTON, *Hadina*, m. Szkocyi połud. w Lotyanie. Wyſyła 1. Dep. na Parl. o *m.* 5. od Edymburga. dł. 15. 6. ſz. 56. 10.

HADELLE, lub Hadelland, *Hadelia*, Kraina Niem. na połn. Kraiu Bremeńſkiego niedaleko Elby. Ma 6. *m.* wzdłuż a 4. wſzerż. Zamyka w ſobie m. Atlerndorf, i 12. Parafii Proteſtanckich. Należy do Domu Hannowerſkiego, iako lenność Ceſarſka.

HADEQUIS, m. Afryk. w Kr. Marokańſkim, w Prow. Hea. Portug. ſzturmem go wzięli r. 1514. i uwieźli ztamtąd naypięknieyſze niewolnice.

HADERSLEBEN, *Hadersleba*, m. i znaczny Pow. Duńſki, w Xſtwie Slezwickim z dobrą cytadellą, o *m.* 9. na w. od Ripen, 14. na połn. od Slezwiku. dł. 27. 10. ſz. 55. 24.

HADHRAMUT, *Hadramutum*, m. Azyatyckie i Prow. Arabii ſzczęśliwey nad Oceanem. dł. 67. 8. ſz. 14. 40.

HADMERSLEBEN, m. Niem. z Grodem nad Bodrą w Xięſtwie Magdeburſkim, o *m.* 8. na z. od Magdeburga. Należy do Kapituły Magdeburſkiey.

HADMERSLEBEN, Klaſztor Mniſzek Katol. w Xſtwie Halberſztadzkim, o 4. *m.* na w. od Halberſztadu, ob. Hammersleben.

HADONVILLIERS, ob. Craon.

HADZIACZ, m. w Woi. Kiiowſkim Moſkiewſkim, nad rz. Pſzczołą blizko uyścia Hrony od Rumnego na połn. *m.* Ukraińſkich 7. ſt. Kommiſſyą tu mianą pod Janem Kazimierzem. Dzierżawa Hadziacza r. 1661. oddana była Chmielnickiemu.

HAESBRUCK, ob. Hazebruck.

HAGA, *Haga comitis*, *Haye*, M. wſpaniałe w Hollandyi ſtolicą rządu Rzeczypoſpolitey, rezydencya Stanow Generalnych Prowincyi ziednoczonych, Miniſtrow i Posłow zagranicznych. Lubo nie ma mieyſca pomiędzy miaſtami Hollenderſkiemi, można go iednak porownać z naypięknieyſzemi miaſtami w Europie, przez ſwoią wielkość, liczbę i piękność ſwych Pałacow i ulic, ſwe miłe mieyſca do publicznych przechadzek, i ſwoy wielki handel. nadewſzyſtko Xiążek. Oyczyzną ieſt Fryderyka Ruyſch, Jakuba Golius, Huighenesa, Jana Sekonda, i Wilhelma III. Krola Angiel. Xiążęcia d'Orange. Leży o *m.* 1. od morza, 1. na połn. ku z. od Delftu, 3. na połud. ku z. od Leidy, 5. na połn. ku z. od Roterdamu, 12. na połud. ku z. od Amſterdamu, 75. na połn. ku w. od Paryża. dł. 21. 45. ſz. 52. 4.

HAGEMAN, ob. Hagetmau.

HAGENAU, m. Niem. w cyr. Saxonii niż. w Hr. Szweryńſkim, o *m.* 11. na połud. ku z. od Szwerynu.

HAGENBACH, m. Niem. w Palatynacie niż. z zamkiem nad Renem, o *m.* 5. niżey Filipsburga.

HAGEMAN, lub Hagetman, m. Fr. w Gaſkonii nad rz. *Lous*, *m.* 3. na połud. od S. Seweryna. Okolice iego obfituią w wyborne wina i źwierzynę.

HAGIAR, m. Azyatyckie w Arabii, w Prow. Hagias, o *m.* 35. na połn. od Medyny. dł. 57. 50. ſz. 25. 40.

HAGIAS, Prow. Azyatycka w Arabii, graniczy na z. z morzem czerwonym, na połn. z Arabią ſkaliſtą na w. z Theamą.

HAGUE, mały Powiat Fr. na połn. rz. Diyetty i Dielletty, kto-

rego mieyſcem głownym ieſt Cherburg. Jeſt Kap tegoż imienia, ktorego mieſzać nie trzeba, z Kapem *de la Houque*.

HAGUENAU, *Hagenovia*, m. i grod Fr. w Alſacyi w wielkorządztwie Strazburſkim, niegdyś było Ceſar. Zdobyli go byli Franc. r. 1673. *Montecuculli* ztąd od oblężenia odſtąpić był przymuſzony, r. 1675. Opanowały go woyſka Ceſar. r. 1702. Franc. zaś r. 1703. i znowu Ceſar. r. 1704. i 1705. po ktorym wzięciu Xżę Ludwik *de Bade* poraził Franc. ktorzy miaſto odebrali r. 1706. Jeſt nad Motterą, ktora go dzieli na 2. części i blizko laſa tęgoż im. o *m.* 5. na połn. od Strazburga, 6. na z. od Bady, 10. od Landau, 102. od Paryża. dł. 25. 27. ſz. 48. 48.

HAIGERLOCH, m. i Hr. Niem. w Szwabii. Należy do Domu Xżąt *Hohenzollern Sigmaringen*, o *m.* 7. na połd. ku w. od Tubingi.

HAILBRUN, lub Heilbronn, *Aliſium*, piękne, mocne wolne M. Ceſarſkie w Szwąbii. Wzięte było od Szwedow, r. 1631. od Ceſ. r. 1634. a od Franc. 1680. W okolicy iego znayduią ſię wody mineralne. Jeſt w położeniu bardzo dobrym nad Nekrą, na ktorey tu ieſt moſt piękny kamienny, o 10. *m.* na połn. ku w. od Stutgardy, 12. od Heidelbergi, 12. na w. od Filipsburga, 28. od Strazburga. Mieſzkańcy wyięci ſą od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1770. dł. 27. 50. ſz. 49. 10.

HAIMBURG, *Comagenum Haimburgum*, dawne m. Niem. w Auſtr. niż. zdobyte od Macieia Korwina Krol. Węgierſkiego, r. 1482. Leży nad lewym brzegiem Dunaiu, o *m.* 4. od Presburga, 10. na w. od Wiednia. dł. 35. 10. ſz. 48. 10.

HAIN, Hayna, piękne m. Niemiec. w Saxonii wyż. w Cyr. Miſnii. Od Huſſytow, r. 1429. zruynowane było. Ztąd był rodem ſł. Jan zwany *ab Indagine*. Leży nad Rederą o *m.* 5. na połn. ku z. od Drezna, 4. na połn. ku w. od Miſnii dł. 31. 18. ſz. 51. 20.

HAIN, m. Szląſkie w Xſtwie Lignitzkim, o *m.* 4. na połn. ku z. od Lignitzy. dł. 33. 49. ſz. 51. 10.

HAINAN, *Haina*, znaczna wyſpa na połn. Golfu Kochinchińſkiego na połd. Prowincyi *Quanton*, od ktorey ieſt na *m.* 8. Obfituie w wſzyſtkie potrzeby życia. Bogata ieſt oſobliwie połowem wielorybow i pereł. Należy do Chinczykow. Wśrzodku kraiu mieſzka narod niepodległy. Kintcheow ieſt M. S. dł. 125. 30.--120. ſz. 18.--20.

HAINAUT, *Hannonia*, prowin. Niderlandu nazwana od rz. Hayny, ktora ią przez ſam śrzodek przerzyna; położona między Flandryą, Pikardyą, pow. Kambrezyiſkim, Namur, Biſk. Leodyſkim i Brabancyą. Dzieli ſię na Hannonią Auſtr. ktorey M. S. Mons i Franc. w ktorey ieſt *Vincennes*. Klima tego kraiu zimne, dżdżyſte, z przyczyny przyległych gór Ardeńſkich.

HAINE, lub Haina, rz. w Hannonii, żeglowna od Mons aż do *Condé*. Służy czynią ią ſpławną. Bierze ſwoy początek u *Binche*, wpada w *Eſcaut*, czyli Skaldę przy *Condé*.

HAK, termin Pol. Geograficzny znaczący górę na morzu lub rzece żeglowney z piaſku wyſypaną. Po Niem. *Bank*, po Fr. *Banc de Sable*.

HALA, ob. Halla.

HALABAS, m. Az. w Indoſtanie, ſtołeczne Prow. tegoż im. nad Gangeſem pod pan. Mogoła, o *m.* 5. na w. od Agryi. dł. 100. 35. ſz. 28. 30.

HALBAU, m. Niem. w Luzacyi na pograniczu Szląſkim.

HALBERSTADT, *Halberſtadium*, piękne M. Niem. w Cyr. Saxonii niż. dawniey ſtoł. Biſk. obroconego na Xſtwo traktatem Weſtfalſkim. Xſtwo to leży nad rz. Bodą między X. Bruńświckim i Magdeburſkim i Xſtwem Anhaltyńſkim.

ſkim. Ma 16. *m.* w zdłuż a 12. w ſzerz, należy do Krola Pruſkiego. Miaſto leży w miłym położeniu nad rz. Holtzemmą, o 13. *m.* od Brunświku, 11. od Magdeburga, 12. od Mansfelda. Zoſtawiono tam tylko Kapitułę złożoną z 20. Kanonikow, z ktorych iedni ſą Religii Luterſkiey, drudzy Katolickiey, inni naoſtatek Kalwińſkiey. Katedralny kościoł ieſt bardzo wſpaniały. W mieście znayduią ſię dwa klaſztory Panien, dwa Opactwa i trzecie za miaſtem. dł. 29. 4. ſz. 52. 6.

HALDE, m. Norwegii w wielkorządztwie Aggerhuſkim.

HALDENSLEBEN, albo HALDERSLEBEN, m. Niem. w Xtwie Magdeburſkim nad rz. Olmą, o 7. *m.* od Magdeburga. Wielu tam Hugonotow Franc. znayduie ſię oſiadłych.

HALDENSTEIN, Baronia Szwaycarſka wolna i niepodległa z pięknym i mocnym zamkiem przy Koirze. Wyſtawiony on był r. 1547. przez Jana Jakuba *de Chatillon* Poſła Franc.

HALEN, *Hala*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Auſtr. nad Gettą o 5. *m.* od *Lovanium.* dł. 22. 42. ſz. 50. 58.

HALICZ, *Halicia*, znaczne M. przed oderwaniem iego od Pol. ſtoł. ziemi Halickiey w Woi. Ruſkim, teraz ſtoł. Cyrkułu tego im. w Krol. Galicyi, ktore od niego ma nazwiſko, niegdyś zaś ſtolica Krol. Halickiego. Jeſt obmurowane z zamkiem, miało dawniey Katedrę Arcy-Biſk. Lwowſkiego do r. 1416. Bogacił go handel wiel. na Ruś i ſol warzona. Jeſt nad Dnieſtrem, od Lwowa *m.* 16. od Staniſławowa 4. od Kołomyi 10. dł. 43. 35. ſz. 49. 20. Krol. Halickie ſund. r. 1208. miało 1go Krola Kolomana ſyna Jędrzeia Krola Węgier. po nim Daniel Romanowicz ſyn Romana Xcia Ruſi Czerw. Oſtatni był Leo ſyn Daniela, na ktorym pod Leſzkiem VI. Krol. Pol. uſtało Halickie Krol. z Ruſią całą będąc przyłączone do Korony Pol. Przywłaſzczali go ſobie nieraz Krolowie Węgierſcy i w tytułach ſwych dokładali *Galiciæ* i *Lodomeriæ*, lubo Ludwik Krol Węgierſki i Pol. zrzekł ſię ſwego wſzelkiego do niego prawa, r. 1349. ktore zrzeczenie ſię Krola Węgierſkiego potwierdzone kilkakrotnie było: wtych czaſach Jozef II. Ceſarz odezwał ſię z ſwemi pretenſyami r. 1772. i gdy Roſſya i Krol Pruſki niektore Pol. Prow. odrywali, on Xſtwa Oświecimſkie i Zatorſkie, Spiſz z znacznemi Wdztwa Krakowſkiego i Sandomirſkiego częściami, tudzież całe Woi. Ruſkie oprocz ziemi Chełmſkiey, Bełſkie całe i część Podola i Wołynia woyſkiem ſwoim zagarnął, a oderwane części Kroleſtwami Galicyi i Lodomeryi ſię dziś zowią i podzielone na 6. Cyrkułow, Lwowſki, Halicki, Samborſki, Bełzki, Pilźninſki i Wielicki; te znowu na ſwe ſię dzielą dyſtrykta maiące ſwych dyrektorow. Naywyżſzy zaś ich Gubernator i ſąd ieſt we Lwowie z appellacyą do Wiednia. Halicki Cyr. dzieli ſię na 4. dyſtrykty: Halicki, Zaleſzczycki, Tyzmienicki i Kołomyiſki.

HALL, włość w wyż. Auſtryi w powiecie Traun, ſł. przez ſwe łaźnie.

HALLANCOURT, m. Fr. w Pikardyi, o 3. *m.* na połd. ku w. od Abewilli, 5. od Amiens.

HALLAND, *Hallandia*, kraina Szwedzka w Prow. Schoonii. Leży nad morzem Duńſkim. Należy do Szwedow od r. 1645.

HALLA, *Hala*, m. w Tyrolu przy Inſprucku, z ſtarym zamkiem, kollegium i ſeminarium. Biią tam bardzo piękną monetę. O dwie *m.* ztamtąd znayduią ſię bogate ſzyby ſolne. Sol tam tak ieſt biała i przezroczyſta, iak nayprzednieyſzy kryſztał.

HALLA, *Hala*, m. z obalonemi Fortyfikacyami w Hannonii

Auftr. Kościoł N. P. do ktorego lud zewſząd bardzo częſto uczęſzcza, zawiera w ſobie niezmierne bogactwa. Złupiony był przez Franc. r. 1691. Leży nad rz. Seną o 10. *m.* od Mons, 3. od Bruxelli. dł. 21. 50. ſz. 50. 44.

HALLA, *Hala Magdeburgica*, albo *Hala Saxonum*, piękne mocne i znaczne miaſto Niem. w wyż. Saxonii w Xſtwie Magdeburſkim z ſł. Akademią fundowaną, r. 1694. i warzeniem ſoli. Znayduie ſię tam ogrod piękny, zamek i Krolewſkie fabryki iedwabiu. Na iednym z przedmieściow, nazwanym Glaucha, ieſt ſł. dom ſierot fundo. przez Auguſta Hermana Francke, r. 1698. ſzkoły nazwane *Pædagogium*, i dom dla niewiaſt nazwany *Gynæceum*. Jeſt tam także Gimnazyum Krol. dla Kalwinow i Opactwo ſekularyzowane dla dam ſzlachetnych Religii Luterſkiey. Należy do Krola Pruſkiego. Jeſt oyczyzną Baltazara Brunnera, Jędrzeia Bachmana i Pawła Hermana. Leży na piękney rowninie nad Saalą, o 6. *m.* na połn. ku z. od Lipſka, 12. na połud. ku z. od Wittembergi, 16. na połd. ku w. od Magdeburga. dł. 30. 8. ſz. 51. 36.

HALLA, albo Hall, *Hala Svevorum*, M. wolne Ceſar. Niem. w Szwabii, z ſzybami ſolnemi nad rz. kocherą, między ſkałami i gorami. Leży o 11. *m.* od Hailbrony, 15. od Stutgardy. dł. 28. 25. ſz. 49. 6. Obywatele ſą religii Luterſkiey, uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Franc. r. 1770.

HALLEIN, *Haliola*, m. w Biſk. Salzburſkim. Leży nad Salzą o 4. *m.* od Saltzburga między gorami, w ktorych ſzyby ſolne zbogacaiące kray i miaſto, znayduią ſię. dł. 30. 50. ſz. 47. 33.

HALLENSLEBEN, Opac. Mniſzek religii Katolickiey zakonu Cyſterſow w Xſtwie Magdeburſkim, fund. przez Hr. Gerona, r. 965. przy Haldenſleben.

HALLIFAX, m. w Akadyi w Ameryce Ang. z portem przedtym *Cheboucton*, zwanym, o 28. *m.* od Annapolu.

HALLIFAX, *Olicana*, m. znaczne Ang. w Yorkshirze ſł. przez ſwe rękodzieła wełniane Leży o 50. *m.* na połn. ku z. od Londynu, 8. od Yorku. dł. 15. 50. ſz. 53. 38.

HALLUIN, imie to dane było wraz z Xſtwem Paroſtwem Magneleſowi miaſteczku leżącemu o 4. *m.* od Montdidier.

HALPO, Halapo, *Halapum*, m. znaczne Amer. w nowey Hiſzp. nad rz. Tabaſco, o 9. *m.* od Eſtapo.

HALS, m. i Hr. przy Paſſau, ktore Ceſarz odebrał iako Lenność Ceſarſtwa r. 1778. po śmierci oſtatniego Elekt. Bawarſkiego.

HALSBRUCK, m. o 1. *m.* od Freybergi w Miſnii w Cyrkule Ertzgeburgſkim.

HALIEREN, albo Haliern, m. Niem. w Biſk Munſterſkim. Leży nad rz. Lippą, o 11. *m.* od Munſteru. dł. 23. 52. ſz. 51. 42.

HALVA, *Halva*, m. Affr. w Krol. Fezańſkim, o 3. *m.* od Fezu, nad rz. Cebu. dł. 13. 40. ſz. 33. 30.

HALY, m. Azyatyckie w Arabii ſzczęśliwey. dł. 60. ſz. 19. 40.

HAM, *Hammona*, małe ale mocne M. Niem. ſtoł. Hr. Marck nad Lippą, należy do Krola Pruſkiego. Wyśmienite tam ſzynki i dobre piwo robią. Leży o 9. *m.* od Munſteru, 22. od Kolonii. dł. 25. 28. ſz. 51. 42.

HAM, *Hamus*, m. Franc. w Pikardyi nad Sommą. Hiſzp. dobyli go po batalii S. Wawrzeńca r. 1557. Jeſt to oyczyzna *Pana de Vadé.* Leży o 4. *m.* od Noyony, a 26. na połn. od Paryża. dł. 20. 44'. 16". ſz. 49. 44' 58". Jeſt tam Opactwo męſzczyzn zakonu S. Benedykta pod tytułem N. P. fundo. r. 1108. ktore czyni 15000. liwr.

HAM, m. Artezyi, w ktorym ieſt

Opac. zakonu Benedyktyńskiego pod tyt. S. Salwadora, o 1. *m.* na połd. od Aire, ob. Hem.

HAMA, *Hamet Epiphaneia*, dawne m. Syryi nad Orontą, o 30. *m.* od Trypolu, 40. na półn. ku w. od Damaszku. Znayduie się tam mocny zamek; miasto zaś iest stolicą Biskupa Jakobitow.

HAMADAN, ob. Amadan.

HAMAMET, m. Afryk. Barbaryi, nad Golfem tegoż im. Leży o 17. *m.* na połd. ku z. od Tunetu. dł. 28. 50. sz. 36. 35.

HAMAR, *Hammaria*, m. w Norwegii w Wielkorządztwie Aggerhus. Biskupstwo iego przyłączone było do Bisk. w Anslo, od ktorego na 24. mil iest oddalone. dł. 28. 40. sz. 60. 30.

HAMBERS, m. Fr. w Dyec. Mans, o 4. *m.* od Maienny.

HAMBURG, *Hamburgum*, *Hammonia*, wielkie, piękne, mocne i bogate M. Cesar. Anzeatyckie Niem. w Cyr. niż. Saxonii w Xstwie Holsztyńskim, do ktorego wcale nie należy, iest bowiem niepodległe. Było fundowane przez Karola W. przedtym było Arcy-Bisk. Ma senat złożony z czterech Woytow, z 20. raycow, z ktorych dziesięciu iest literatow a dziesięciu kupcow, z trzech Syndykow i iednego sekretarza. Miasto i Kapituła złożona z 12. Kanonikow, iest wyznania Auszburskiego r. 1769. Mieszkańcy uwolnieni byli od prawa Kadukowego we Fr. dnia 27. Maia r. 1768. Xiążęta Holsztyńscy zawarli traktat z tym miastem, mocą ktorego odstąpili swych praw, ktore mieli do niego. Ztąd poszło, iż wolny głos i mieysce na Seymie Ratysbońskim było mu nazad przyznane. Oyczyzną ona iest Gvernera Rolfincka i Geverharta Elmenhorst. W korzystnym iest położeniu nad brzegiem półn. Elby i nad Alsterą. Leży o 14. *m.* od Luneburgu, 15. od Lubeki, 24. od Slezwiku, 22. od Bremy 175. od Wiednia. dł. 27. 28. sz. 53. 43. Zamek *Stella*, Gwiazda, ktory od niego leży na wystrzelenie z armaty, służy mu za przedmurze.

HAMBYE, m. Fr. w Normandyi w Dyec. *Coutances*, z dobrym zamkiem, i Opac. Bened. fund. r. 1145. ktore czyni do roku 4500. liwrow. Leży o 3. *m.* od Coutances.

HAMELBURG, *Hamelburgum*, m. Niem. w Frakonii w powiecie Fuldeńskim nad rz. Saalą. Jest Oyczyzną Jana Frobena Drukarza. Leży o 10. *m.* od Fuldy, 8. od Wurtzburga. dł 27. 36. sz. 50. 10.

HAMELEN, albo HAMELN, *Hamela*, m. mocne Niem. w niż. Saxonii na granicach Xstwa Brunświckiego, ktorego te miasto iest Kluczem. W miłym leży położeniu, przy zbiegu rzek Hamelu z Wezerą, o 9. *m.* od Hannoweru, 16. od Paderborny, 17. od Brunświku. Cesarscy byli zbici u Hamelenu r. 1633. Fr. go opanowali r. 1757. dł. 27. 10. sz. 52. 17. ob. Hastenbeck.

HAMES. Baronia w Hr. Gwines o 2. *m.* od Kaletu.

HAMERSZTYN, Hammerstein, M. Pruskie w Woi. Pomorskim na pograniczu Pomeranii z Starost. oddanym dawniey w dziedzictwo Domowi Unruhow. Leży wśrzod gór i lasow obszernych od Człuchowa na z. *m.* 9.

HAMHUS, forteca Niem. w Dythmarsyi. W złym iest stanie, należy do Xiążęcia Holsztyńskiego.

HAMILTON, *Hamiltonium*, m. w Szkocyi połd. iedno z nayznacznieyszych w Prow. Klidestalii, z tyt. Xstwa, z wspaniałym pałacem i pięknym zwierzyńcem. Leży o 3. *m.* od Glaskowa, 12. od Edymburga, 100. od Londynu. sz. 55. 12. dł. 13. 45.

HAMIZ-METAGARA, m. Afr. w Barbaryi w Krol. Fezańskim, sł. przez swe piękne ogrody.

HAMERSLEBEN, bogaty

klaſztor zakonnikow katolickich w Xſtwie Halberſztadzkim. Leży o 4. *m.* na półn. od Halberſztady, ob. Hadmerſleben.

HAMMIRSZTEIN, albo HERMENSTEIN, lub Ehrenbreitſtein, *Eriberti Saxum*, Woytowſtwo i zamek Niem. nad Renem, naprzeciwko Koblenzu w Elektorſtwie Trewirſkim. dł. 25. 28. ſz. 50. 30.

HAMONT, *Hamontinm*, m. Niem. w Cyr. Weſtfalſkim w Biſk. Leodyiſkim nad rz. Moockerą Heidą, o 12. *m.* od Maſtrychu. dł. 23. 16. ſz. 51. 17.

HAMPSHIRE nowa, Prow. nowey Anglii. Leży nayblizey połn. Ma nową Szkocyą na półn. morze połnocne na w. Maſſachuſet na połd. na z. dzikie narody. Jeſt ona iedna z Prowincyi trzynaſtu ziednoczonych, ob. Prowincye ziednoczone, Penſylwania, Hamhire.

HAMPTON-COURT, *Hamptoni-Curia*, m. Ang. z domem Krol. upięknionym przez Wilhelma III. ktory uchodzi za naypięknieyſzy Pałac w Anglii. Leży w Midleſex nad Tamizą, o 4. *m.* na połn. ku w. od Londynu. dł. 17. 15. ſz. 51. 26.

HAN, ob. Franquemont.

HANAU, *Hanovia*, piękne i doſyć obronne m. i Hr. Niem. w cyr. wyż. Renu w Weterawii. Leży na obſzerney rowninie nad rz. Kunt przy Menie, o 6. *m.* od Frankforta, 6. od Darmſztadu. dł. 26. 35. ſz. 49. 58. Hrabſtwo Hanau iedno z naybogatſzych w Niem. graniczy z Hr. Iſſenburg, Opac. Fuldeńſkim, Hr. Reineck i Arcy Biſk. Moguncki. Zawiera w ſobie 17. Woytoſtw i należy do Xcia Heſſe-Kaſſelſkiego.

HANAU, Hrabſtwo ſkładaiące ieden z trzech Powiatow Alſacyi. Noſi to imie, ponieważ należało do Domu Hanau. Haguenau ieſt M. S.

HANCHES, m. Fr. w *Beauce*, w Diec. i o 4. *m.* od Chartres.

HANCHEU, *Hancheum*, m. Chińſkie trzecie miaſto Prow. Xenſi nad rz. Han. Ma pod ſwoim rządem miaſt 16. dł. 125. 15. ſz. 34. 20.

HANGCHEU, *Hancheum*, wielkie M. Chińſkie, pierwſze miaſto Prow. Chekiang nad rz. Cientang, w mieyſcu błotniſtym, ktore ieſt podzielone na kilka kanałow, wſzyſtkie ſą ſpławne. Mnoſtwo tam moſtow bardzo wyſokich znayduie ſię. W śrzodku miaſta ieſt wyſoka góra, na wierzchu ktorey ieſt Klepſydra godziny oznaczaiąca. dł. 31. 6. ſz. 30. 27.

HANGEST, m. Fr. Leży o 2. *m.* od Montdidier. Drugie tegoż nazwiſka leży o 3. *m.* od Amiens.

HANNAQUES, ob. Nebſtich.

HANNONVILLE, m. w Xięſtwie Barſkim, o 5. *m.* od Metzu.

HANNUYE, *Hannuium*, m. w Brabancyi Auſtr. o 4. *m.* od Tyllemontu, 6. od Lowanium. dł. 22. 45. ſz. 50. 40.

HANOWER, albo HANOWRIA, *Hanovera*, piękne i mocne M. Niem. z zamkiem w cyrkule niż. Saxonii. Stołeczne Elekt. Hanowerſkiego. Franc. go opanowali r. 1757. i opuſcili r. 1758. Leży na piaſzczyſtey rowninie, gdzie piękne znayduią ſię łąki, nad Leyną, ktora go dzieli na dwie części. Odległe ieſt o 6. *m.* od Neuſtadu, 10. od Zell, 8. od Brunświku. dł. 27. 40. ſz. 52. 25.

HANOWER, Kray, wprzod tylko w ſobie zawierał Hr. Lawenrodzkie, dziś zaś ſkłada ſię z Xięſtw, Zell, Saxe Lawenburg, Bremeńſkiego, Luneburſkiego, Ferdeńſkiego, Grubenhageńſkiego, Oberwaldſkiego &c. Jerzy Ludwik Brunświcki, złączył w ſwoiey oſobie wſzyſtkie te Państwa tytułem Elekt. ozdobiony r. 1682. Zoſtał on potym Krolem Angielſkim. Powiat Hannowerſki zamyka w ſobie 9. Woytoſtw, i czyni część Xięſtwa Kallemberſkiego.

HANTSHIRE, lub HAMPSHIRE, inaczey Prow. Soutampton, *Simo-*

nia, Prow. nadmorſka Angiel. Ma 34. *m.* w około. Zawiera w ſobie 1312500. łanow, i poſyła 2. Dep. na Parl. Kray ten ieſt bardzo miły. Obfituie w zboże, wełnę, drzewo, żelazo i miod. Winchester ieſt M. S.

S. HAON, m. w Lugduńſkiey Prow. o 2. *m.* od Roanny. Drugie ieſt tegoż im. o 5. *m.* od Puy.

HAPCOURT, ob. Abecourt.

HAPSAL, *Hapſelia*, m. nadmorſkie w Liwonii niegdyś Biſkupie. Należy do Ceſarſtwa Moſkiewſkiego; leży nad morzem Baltyckim o 16. *m.* od Rewla. dł. 41. 10. ſz. 51. 10.

HARAUCOURT, trzy miaſteczka Fr. tegoż im. Jedno o 2. *m.* od Sedan, drugie o 2. *m.* od Lunewillu, trzecie o milę od Dieuſe.

HARBERT, *Salamberia*, m. Azyat. w Diarbeku przy Amidzie, z Arcy Biſk. Ormiańſkim, i Arcy Biſk. Greckim. Należy do Turkow.

HARBONNIERES, m. Fr. w Pikardii, o 4. *m.* od Perenny.

HARBURG, *Harburgum*, Woytowſtwo i miaſto mocne Niemieckie w Xſtwie Zell. Franc. opanowali go r. 1757. 3. Września, i oddali go dnia 27. Grudnia tegoż roku. Leży nad Elbą, o 5. *m.* od Hamburga, 15. od Luneburga. dł. 27. 16. ſz. 53. 34.

HARCOURT, *Harecortis*, m. Franc. w Normandyi w Dyec. Baioceńſkiey, o 4. *m.* od *Caen*, przedtym *Thury* nazwane, na Xſtwo wyniesione przez Ludwika XIV. z przyczyny Henryka Harkorta *de Beuvron*, potym Marſzałka Francyi. Drugie ieſt m. tegoż im. w Normandyi w Dyec. i o 6. *m.* od *Evreux* z tytułem Hrabſtwa, ktore dało ſwe imie Xiążętom Lotaryńſkim.

HARDEGSEN, albo HARDESCHEN, m. w Xſtwie Kallemberſkim w Powiecie i o 4. *m.* od Goetingi. Jeſt to Oyczyzna ſł. Hiſtoryka Cyryaka Spangenberga.

HARDENBERG, m. i Staroſtwo wolne, i Woytoſtwo Xſtwa Bergſkiego, o 5. *m.* od Duſseldorfu.

HARDENBERG, ſtary zamek w Xſtwie Kallemberſkim w Powiecie Gottińſkim.

HARDERWICK, *Hardevicum*, m. w Niderlandzie w Geldryi w Powiecie Arnheim, z Akademią. Leży nad Zuiderzee o 8. *m.* od Arnheimu, 7. od Amersfortu, 12. od Nimegi, 13. od Amſterdamu. dł. 23. 12. ſz. 52. 24.

HARFLEUR, *Hareflorum*, dawne m. Fr. w Normandyi w Krainie *Caux*. Od panowania Franciſzka I. nie ieſt iuż tak znaczne iak przedtym było. Gdyż iego fortyfikacye ſą zburzone, port zaś zawalił ſię. Anglicy wzięli go ſzturmem r. 1415. Leży niedaleko Seny nad Lezardą, o 1. *m.* od Montivilliers, 2. od Havre, 6. od Feſcamp, 16. od Rouen, 44. od Paryża. dł. 51. 32. ſz. 30. 23.

HARLEBECK, *Harlebeca*, m. w Flandryi Auſtr. nad rz. Lys, o 1. *m.* od *Courtray*, 7. od Gand. dł. 21. 1. ſz. 50. 52.

HARLEC, *Harlecum*, m. Angiel. ſtoł. Merionetshiry w Prow. Wallii, o 60. *m.* od Londynu. dł. 13. 20. ſz. 52. 55.

HARLEM, *Harlemium*, M. znaczne Stanow Skonfederowanych w Hollandyi. Zaſzczyca ſię wynalezieniem druku, ale Laurenty Koſter, ktorego ma za wynalazcę, pierwſzy tylko wycinał litery na drzewie. Przy tym to mieście ſą blichy płocienne. Paweł IV. erygował go na Biſkupſtwo, ale miało tylko dwoch Biſk. Arcy Biſk. Utrechtſki nie uznaiący Papieża, innych święcił. Poddało ſię Xiążęciu *d'Orange* r. 1577. Jeſt to Oyczyzna Jana Hornbecka, i Jana Baana. Leży niedaleko morza nad rz. Deſparą, na gruncie mniey wilgotnym niż inne Hollenderſkie miaſta, o 4. *m.* od Amſterdamu, 6. od Leidy, 6. od Alkmaru. dł. 23. 5. ſz. 52. 22.

HARLINGEN, *Harlinga*, m. mocne i nadmorſkie Niderlandzkie w Fryzyi, w ktorey po Lawardzie,

ieſt naywiękſzym, nayludnieyſzym, i naybogatſzym. Jeſt Oyczyzną Jana Backer. Jeſt rządzone przez Senat z 8. Woytow złożony. Ma port, ktory go czyni handlownym. Leży o 2. *m.* od Franekwery, 4. od Leuwarden, 6. od Staweren. dł. 23. ſz. 53. 12.

HARO, *Harum*, m. Hiſzp. w ſtarey Kaſtyllii nad Ebrem, o 15. *m.* od Kallahory, głowne miaſto iednego Hr. erygowanego przez Krola Jana II. dla Dona Pedro Ferdynanda *de Velaſco*, z familii Konnetablow Kaſtyllii. dł. 15. 12. ſz. 42. 35.

HARRACH, ſtary zamek Czeſki, w cyrk. Prachenſkim przy Krumau, gniazdo Hrabiow *de Harrach.*

HARRAN, albo HARAN, *Carrhæ*, bardzo dawne m. Mezopotamii, o 10. *m.* od Edeny lub Ourfy. Sł. ieſt przez przebywanie tam Abrahama, i przez przegraną Kraſſuſſa. Poniekąd z ſamych tylko rozwalin ieſt złożone.

HARRIA, Harenland, *Harria*, mała Prow. Inflant Moſk. nad golfem Finlandzkim. Rewel iedynym tam tylko ieſt miaſtem.

HART, zamek Niem. o 3. *m.* od Landau w Palatynacie.

HARTBERG, *Heortis mons*, miaſto w niż. Styryi.

HARTENFELS, ob. Torgau.

HARTFORT, *Harfordia*, m. Ameryki połn. ſtoł. iedney Krainy tegoż im. w nowey Angl. dł. 304. ſz. 41. 40. ob. Hereford.

HARTZ, ciąg gór w Xſtwie Brunświckim, między Leną i Wezerem.

HARTZGERODEN, *Hartzeroda*, m. Niem. w Xſtwie Anhalt. Bernburg nad Selką, o 5. *m.* od Northauſen. Bogate ſą rudy w okolicach.

HARTZWALD, *Hercinia Sylva*, ſł. góra i las Niem. nazwany także *las czarny*, ktory prawie przez całe ciągnie ſię Niemcy aż do Czech.

HARWICH, *Harvicum*, miaſto nadmor. Angiel. w Hr. Eſſex z dobrym portem przy uyściu Stury. Ztąd to wychodzą małe ſtatki do Brilli w Holl. Poſyła 2. Dep. na Parl. Leży o 5. *m.* od Colcheſter, 20. od Londynu. dł. 18. 38. ſz. 51. 55.

HASBAIN, *Hasbania*, Kraina Niem. w cyr. Weſtfalii. Składa znacznieyſzą część Państwa Leodyiſkiego, i zamyka w ſobie Leodium, i Borch-Worme.

HASBAT, Habat, Algarwia, *Hasbata*, Prow. Afryk. w Barbaryi w Krol. Marokańſkim. Obfituie we wſzyſtko, cokolwiek tylko do życia ieſt potrzebne. Doſyć ona ieſt handlowna. Almadyna ieſt tam M. S.

HASELFELD, dawne m. Niem. w niż. Saxonii w Hr. Blankenburſkim.

HASELMERE, m. Angiel. w Surrey. Poſyła 2. Dep. na Parl.

HASFURT, ob. Haſzfurth.

HASLACH, m. Szwabſkie z zamkiem w Xſtwie Furſtemberſkim, w dolinie Kintzing o 6. *m.* od Fryburga.

HASLY, Kraina górzyſta w Szwaycaryi w Kantonie Berneńſkim.

HASNON, Opac. regularne Bened. o 2. *m.* od *Valenciennes*, w Dyec. Atrebateńſkiey.

HASPARAGAN, m. Fr. w Kraiu Labour przy małey rz. Hiſpidzie o 3. *m.* od Bayenny.

HASSELT, *Haſſelutum*, piękne m. w Niderlandzie w Owerifſelii, nad Wechtą, o 2. *m.* od Zwołli, 4. od Stenwicku. dł. 23. 40. ſz. 52. 36.

HASSELT, m. Niem. w Kraiu Leodyiſkim, w Hr. Loſs nad rz. Demerą, o 5. *m.* od Maſtrychu. dł. 22. 54. ſz. 50. 55.

HASTENBECK, Stwo w Xſtwie Kallemberſkim w Powiecie i o 2. *m.* od Hamelny. Sł. ieſt przez zwycięſtwo, ktore Franc. pod kommendą Marſzałka *d'Eſtrées*, odnie-

śli tam nad woyſkiem Xcia Kumberland, 31. Lipca r. 1757.

HASTINGS, *Ohtna*, *Aſtinga*, dawne m. nadmorſkie Angiel. w Suſſex ſł. przez batalią, ktora tam ſtoczona była r. 1263. między Krolem Henrykiem III. i Baronami pięciu Portow. Poſyła 2. Dep. na Parl. Leży o 18. *m.* od Londynu. dł. 18. 12. ſz. 50. 44. ob. Portow pięć.

HASZFURTH, m. Niem. w Frankonii w Biſk. Wurtzburſkim nad Menem o 6. *m.* od Szweinfurtu.

HASTINGUES, m. Fr. w Pow. Land, o 4. *m.* od Daxy i tyleż od Bayony.

HATTEM, *Hattemum*, M. w Niderlandzie w Xſtwie Geldryi na lewym brzegu Iſſelu, o 2. *m.* od Zwoli. Franc. dobyli go r. 1672. i opuścili zburzywſzy fortyfikacye. dł. 23. 35. ſz. 52. 30.

HATTEN, m. w niż. Alſacyi. Leży o 3. *m.* od Haguenau.

HATTENGEN, albo HATTINGEN, *Hattinga*, m. w Hr. Marck nad Roerą, 4. *m.* od Duſſeldorpu. Ceſarſcy go dobyli r. 1636. dł. 24. 42. ſz. 51. 17.

HATTON-CHATEL, m. w Xſtwie Barſkim, o 3. *m.* od Saint-Michel.

HATUAN, *Haduanum*, M. i zamek w wyż. Węgrzech w Hr. Nowogradzkim. Ceſarſcy dobyli go r. 1685. Leży na górze o 11. *m.* od Budy, 6. od Agryi. dł. 37. 22. ſz. 47. 52.

HATZFELD, Hr. położone w wyż. Haſſyi przy Ederze, o 8. *m.* od Marpurga. Hrabiowie poczęli ſię nazywać *de Gleichen*, odtąd iak dziedziczyć to Hrabſtwo poczęli. dł. 26. 58. ſz. 50. 43.

HAVANE, *Havana*, Hawana, wielkie, bogate i mocne M. Ameryki półn. na wyſpie Kubie, z portem bardzo ſł. bardzo mocnym i tak wielkim, iż może w nim ſtać 1000. okrętow, ktore ſą tam od naywiękſzych burz wolne. Miaſto ieſt bardzo handlowne, ma trzy zamki, i zawſze mocny i duży utrzymuie garnizon. Jeſt to mieyſce do ktorego wſzyſtkie Flotty Hiſzpańſkie zawſze przypływaią. Należy do Hiſzp. Anglicy opanowali go r. 1762. ale nazad oddali traktatem Werſalſkim r. 1763. Leży naprzeciwko Florydy. dł. 276. ſz. 23.

HAUBERVILLIERS, inaczey NOTRE-DAMES DES-VERTUS, m. Fr. na rowninie S. Dyonizego przy Paryżu. Mieyſce to ieſt często uczęſzczane przez ludzi nabożnych.

HAWEL, *Havela*, rz. Niem. biorąca źrzodło w Xſtwie Meklemburſkim w iednym iezierze, bierze w ſiebie kilka znacznieyſzych rzek i wpada w Elbę naprzeciwko Werben.

HAWELBERG, *Havelberga*, m. Niem. w cyr. wyż. Saxonii, w Elekt. Brandeburſkim. Było przedtym Biſk. Suffr. Magdeburſkiego, ale teraz ieſt ſekularyzowane, i oddane domowi Brandeburſkiemu, po kilkakrotnym dobyciu i odebraniu iego podczas woien Niemieckich żadney odmiany nie uczyniono w Kapitule pięknego Katedralnego Kościoła. Leży na brzegu prawym Hawelu, ktorą do koła ieſt otoczone, o 15. *m.* od Brandeburga. dł. 30. 18. ſz. 53. 4. Wſzyſtkie towary idące przez Hawel do Hamburga powinne być rewidowane u Hawelbergi.

HAVERFORD-VEST, m. Angiel. w Penbrokeshirze. Poſyła 2. Dep. na Parl. Leży o 65. *m.* od Londynu. dł. 12. 40. ſz. 51. 56.

HAUM, ob. Ahun.

HAUMONT, Opac. regularne Bened. o milę od Maubeuge.

HAUPOUL - MAZAMET, m. Fr. w wyż. Langwedocyi, z Sądami Krolewſkiemi w Dyec. i o 8. *m.* od Lavaur.

HAVRE, ob. Port.

HAVRE-DE-GRACE, *Franciſcopolis*, albo *Portus gratiæ*, wielkie, piękne, bogate i mocne M. nadmorſkie Fr. w wyż. Normandyi, w Kraiu *Caux*, z dobrym portem,

i cytadellą, ktorą Kardynał *Richelieu* swoim kosztem wystawić kazał, dla wstrzymania Angl. i dobry arsenał morski. Miasto to winno swoy początek Ludwikowi XII. ktory pierwsze iego założył fundamenta r. 1509. Franciszek I. umocnił go. Wielki tam prowadzi się handel. Anglicy bombardowali go, r. 1694. i r. 1759. Jest oyczyzną Jerzego Skudery i Panny Skudery iego siostry. Leży przy uyściu Seny na mieyscach błotnistych o 12. *m.* na poln. ku w. od Caen, 18. na z. od Rouen, 8. od Fecamp, 2. od Montivilliers, 2. od Harfleur, 45. od Paryża. dł. 17. 45'. 57".sz. 49. 29'. 9".

HAVRINCOURT, m. Artezyi o 2. *m.* od Cambrais erygowane na Margrabstwo.

HAUS, Pow. w wyż. Austr. w Pow. czarnym. Nie trzeba go mieszać z powiatem *Haus*, po niemiecku, *Hausquartier*, ktory składa część wyż. Austr. przy granicach Bawaryi między Dunaiem i rz. Traun, ktorego Lintz stołecznym iest miastem, ani też z zamkiem *Oberhaus*, ktory iest naprzeciwko Passawy zbudowanym r. 1734. wziętym przez sprzymierzonych, r. 1741. i odebranym przez Austr. r. 1742.

HAUSONVILLE, Baronia Lotaryńska, o 3. *m.* od Lunewillu.

HAUSULOTHO, ob. Ulotho.

HAUT-BORDIN, m. w Flandryi, o 1. *m.* od Lilli.

HAUTECLOQUE, m. Fr. ktore dało swe im. iedney dawney familii. Leży o 3. *m.* od Hesdin, 1. od S. Pol.

HAUTEFEUILLE, zamek Fr. z tyt. Hr. o 6. *m.* od Auxerre.

HAUTE-FONTAINE, Opac. Fr. fund. r. 1136. w Szampanii w Diec. *Chalons*. Zakonu iest Cysterskiego i czyni 3400. liwr. leży o 3. *m.* od S. Dizier.

HAUTE-RIVE, Altaripa m. Fr. w wyż. Langwedocyi nad Ariegą o 4. *m.* od Tolossy. dł. 19. 10. sz. 43. 25. ob. Aute-Rive.

HAUTE-FORT, (S. Aignande) m. Fr. o 6. *m.* od *Perigueux*, dało swoie imie st. iedney familii.

HAUTE-SEILLE, Opac. regularne S. Bernard. fundowane r. 1140. w Dyecezyi Toul, o 2. *m.* od Blamontu.

HAUTEVILLE-LA-GVICHARD, m. Normandyi o 3. *m.* od *Coutances*.

HAUTOY, m. i Margr. w X. Barskim, o 3 *m.* od Nancy.

HAUTVILLIERS, *Altinvillare*, Opac. Fr. w Szampanii w Dyec. Rheims Zakonu S. Bened. czyni 24000. liwr. Leży o 1. *m.* od *Ai*. Wina w okolicach tego miasta są wyśmienite.

HAYE, ob. Haga.

HAYE, Haga M. Fr. w Touraine, sławne przez urodzenie st. *René Descartes*. Leży nad Kreusą, o 4. *m.* od Chantellerau, 10. od Tours, 64. od Paryża. dł. 18. 20. sz. 47. 2.

HAYED'ECTOT, albo d'UTOT, źrzodło mineralne, o 5. *m.* od Valogne, 6. od Caretan.

HAYE-PESNEL, m. Fr. w Normandyi, o 3. *m.* od Grandville.

HAYE-DU-PUITS, m. Fr. i baronia w Normandyi o 5. *m.* od Carentan, 5. od Coutances.

HAYES, Opac. Mniszek zakonu Cystersow fundowane r. 1163. 3. *m.* od Gracyanopolu.

HAYETMAN, ob. Hageman.

HAYNA, ob. Hain.

HAYNICHEN, m. w Misnii nad rz. Striegnitz, w Cyr. Ertzgeburskim.

HAZEBRUCK, Hazebroca, M. Flandryi Fr. leży o 4. *m.* od S. Omer, 2. od Kasselu, niedaleko źrzodła małey rzeczki, ktora wpada w Niesę. Handluią tam płotnami. dł. 20. 12. sz. 50. 44.

HEA, *Hea*, Prow. Afr. na brzegach Barbaryi w części zachodniey

dniey Krol. Marokańskiego. Wiele tam gór wielkich nayduie się mnostwo trzod koz i osłow. Sam tylko owies tam rośnie. Wiele miodu w tym kraiu znayduie się. Mahometanie są tam mocni i zawistni, kobiety ładne. Tedenest iest S. M.

HEAN, *Heana*, M. znaczne w Azyi w Tonquinie nad rz. Songkoy o 4. dni łazdy od iey uyścia w morze. Jest one stolicą Mandaryna. Franc. swoy skład tam mieli, z domem dla Bisk. Missyonarza.

HEANT, (S.) m. w Forez.

HEATON, M. Angiel. w Prowin. Yorck nad Humberą z dobrym portem. Posyła 2. Dep. na Parl.

HEBDOW, Opac. Norbert: w Woi. Krakowskim z znacznemi dochodami. Nal do Kollacyi Krol.

HEBECREBON, źrzodło mineralne przy S. Lo.

HEBRIDES, *Ebudæ*, Hebrydy wyspy Oceanu Zachodniego Szkocyi. Mieszkane są przez narody na poł dzikie. Piękney są postawy ale strasznego weyrzenia. Zachartowani są od zimna, i iedną tylko skorą źwierzęcą do kolan wiszącą okrywaią się. Chwycili się strony Xcia Edwarda, r. 1745. Wyspy te w wielkiey są liczbie. Znacznieysze są Sewis i Skia.

HEBRIDES novæ, Hebrydy nowe, wyspy na morzu połud. odkryte r. 1774. przez Kapitana Kooka. dł. 177. sz. 18. są mieszkane i dość urodzayne.

HECHINGEN, *Echinga*, m. Niem. w Szwabii w Hr. Hohenzollern, gdzie Xiążęta tego im. maią rezydencyą; leży blizko miasta Hohenzollern.

HECKERHAUSEN, m. Niem. w Hassyi niż. o milę na z. od Kasselu.

HECSTAEDT, m. Niem. w Hr. Mansfeldzkim nad Wipperą, *m.* 3. na połn. od Eisleben. Znayduie się tu piękna fabryka odłączania srebra od innych metalow.

HEDE, m. Fr. w Brytanii, *m.* 3. od Rennes.

HEDEMORA, *Hedemora*, M. Szwedzkie w Westerdalii w Prow. Dalekarlii, *m.* 15. na połd. kn z. od Gewali, 22. od Upsalu. dł. 33. 50. sz. 60. 14.

HEDERSLEBEN, Grod w Hr. Mansfeldskim. ob. Hadmersleben.

HEGENBACH, Opac. Cyster. w Szwabii blizko Biberachu, ktorego Xieni iest udzielną i iest Xiężną Imperii.

HEIDECK, M. i włość wyższego Palatynatu Bawaryi z zamkiem, niegdyś Cesarskie, a teraz należy do domu Sulzbachskiego. Leży między Ulmą i Donawertem.

HEIDELBERG, Heidelberga, znaczne i ludne M. Niem. stoł. Palatynatu niż. Ma sławną Uniwersit. fund. w wieku XIV. od Elektora Roberta, a odnowioną r. 1746. Maxymilian Bawarczyk opanował i złupił go r. 1622. zabrał ztąd Bibliotekę, ktorą Papieżowi darował. Fr. zniszczyli go r. 1688. i 1693. Sławna i godna ciekawości znayduie się tu beczka dla swey ogromności i sztuczney roboty: zawiera ona 240. oxeftow wina, robiona iest z miedzi i pobita żelaznemi obręczami; nastąpiła zaś r. 1729. po tey, ktorą r. 1693. wyproźnili i zepsuli byli Franc. Heidelberg leży pod górą nad rz. Nekrą, *m.* 5. na połn. ku w. od Spiry, 7. od Wormacyi, 6. od Filipsburga, 18. od Frankfortu, 15. od Moguncyi, 140. od Wiednia, 110. od Paryża. dł. 26. 23. sz. 49. 25.

HEIDELSHEIM, m. Niem. w Palatynacie niż. o *m.* 2. na z. od Bretten. R. 1621. pożarem ognia mocno zniszczone zostało.

HEIDENHEIM, lub HEYDENHEIM, *Aræ Flaviæ*, m. Niem. w Szwabii nad Brentzą, należy do Domu Xżąt Wirtemberskich o *m.* 9. na połn. od Ulmy. dł. 27. 54. sz. 48. 37.

HEILA, Heel, *Hel*, m. Prus

ſkie w Kaſzubach przy uyściu Wiſły w morze Baltyckie, *m.* blizko 12. od Gdańſka, na poln. ku w. dł. 37. ſz. 54. 53.

HEIBRON, ob. Hailbron.

HEILIGE-LAND, albo L'Isle-Sainte, *Inſula Sancta*, wyſpa na morzu Niem. między uyściem Elby i Eydery. Należy do Krola Duńſkiego, od zamiany Holſztynu. dł. 25. 50. ſz. 54. 28.

HEILIGENBEIL, S. Siekiera, m. Pruſkie w Prow. Natangen między Braunsbergiem i Brandeburgiem. dł. 38. 22. ſz. 54. 47.

HEILIGENBERG, bogaty Klaſztor zakonu Cyſterſow w Xięſtwie Troppau w Szląſku. Pruſacy złupili go r. 1742.

HEILIGEN-KREUTZ, albo S. Krzyż, Klaſztor zakonu Cyſterſow w niż. Auſtr. o *m.* 8. od Wiednia. Ciała niektorych Xiążąt tam ſpoczywaią.

HEILIGEN-GRABE, Opac. 27. Panienek ſzlachetnych z Xienią w Cyr. wyż. Saxonii, w Marchii Priegnitz. o 10. *m.* od Havelberga.

HEILIGEN-HAVE, albo Heiligen-Hawen, port i m. Niem. nad morzem Baltyckim w niż. Saxonii, w Wagryi naprzeciwko wyſpy Femeren. dł. 28. 50. ſz. 54. 30. Należy do Krol. Duńſkiego.

HEILIGENSTADT, *Heiligenſtadium*, m. Niem. ſtołeczne powiatu Eichſeld, należy do Elek. Moguntſkiego. Leży przy złączeniu ſię rzek Geinedy z Leną o 12. *m.* od Eiſenachu, 3. od Duderſtadt, 5. od Mulhauſen. dł. 27. 42. ſz. 51. 30.

HEILGEN-WALD, ob. Reichwald.

HEILSBERG, albo Alersberg, *Heilſperga*, m. w Warmii, w Krol. Pruſkim nad rz. Allą z zamkiem, gdzie ieſt rezydencya Biſk. Warmińſkiego, ktory był razem Prezydentem ziem Pruſkich, nim przyſzły pod panowanie Krola Pruſkiego r. 1773. Leży o *m.* 12. od Krolewca. dł. 39. 11. ſz. 54. 6.

HEITERNHEIM, lub Heyterschen, w Szwabii w Briſgowii między Neuburgiem i Sultzbachem, o 4. *m.* od Briſaku. Jeſt rezydencyą W. Miſtrza Kawalerow S. Jana.

HEITESBURY, m. Angiel. w Wiltshirze, poſyła 2. Dep. na Parl.

HELAVERD, *Helaverda*, M. Azyat. w Perſyi. dł. 91. 30. ſz 35. 15.

HELDBURG, m. i grod w Xſtwie Koburg, w Frankonii, należy do Domu Hildburghauſen. Leży o 4. *m.* od Koburga.

HELDRUNGEN, m. i Hr. należące bezśrzednie do Ceſarza w Xſtwie Kwerfurt w Cyr. wyż. Saxonii.

HELENA, *Inſula Sanctæ Helenæ*, wyſpa na morzu Atlantyckim, ma na około *m.* 6. Jeſt wyſoka, gorzyſta i otoczona przepaściſtemi ſkałami. Góry, ktore o 25. mil widać na morzu, okryte ſą poczęści trawą i rożnemi drzewami, iako to hebanem &c. Doliny ſą bardzo żyżne we wſzyſtkie frukta wyśmienite, leguminy &c. Laſy ſą napełnione cytrynami pomarańczami, limoniami &c. Zwierzyny i ptaſtwa ieſt podoſtatkiem. Drob zaś i bydło ieſt dzikie. Nie widać tam żadney beſtyi zaiadłey i iadowitey, ta tylko ieſt laſu niewygoda, iż paiąki ſą bardzo wielkie a muchy tak duże iak koniki polne. Morze tam ieſt bardzo rybne. Odkryta była przez Jana Nora Portugalczyka, r. 1502. w dzień S. Heleny. Portugalczycy opuściwſzy ią, Hollendrzy opanowali i porzucili ią potym dla Kapu dobrey nadziei. Kompania Judyiſka Angl. opanowała ią. Ale r. 1672. Holl. ią odebrali. Angl. znowu ią odebrali i do dziś dnia poſiadaią bardzo dobrze umocniwſzy ią. dł. 11. ſz. połd. 16. Druga ieſt wyſpa tego im. w Ameryce poln. w Kanadzie na

rzece S. Wawrzyńca na przeciwko Mont-Real.

HELENA, (S.) brzeg ſławny w Angl. napzeciwko Portſmouthu na wyſpie Wight.

HEILFENBURG, zamek mocny Czeſki w Cyr. Pracheńſkim o 4. *m.* od Piſek. Miany ieſt za niedobyty.

HELLA, lub Helleh, M. w Irak-Arabii nad Eufratem, o 2. *m.* od rozwalin Babilonii, 25. od Bagdadu.

HELL-VOET-SLUYS, m. ufortyfikowane na wyſpie Wornie. w Hollandyi. Z iego to portu wyiechał Wilhelm III. r. 1688. dla zrzucenia z Tronu ſwego Teścia. Leży o 2. *m.* od Brille.

HELMERSHAUSEN, m. w niż. Haſſyi o 7. *m.* od Kaſſelu.

HELMONT, *Helmontium*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderſkiey w powiecie Peeland z mocnym zamkiem nad Aą, o 7. *m.* od Bois-le-duc, 6. od Grawy, 28. od Bruxelli. dł. 23. 12. ſz. 51. 31.

HELMSTADT, albo Helmstaedt, *Helmſtadium*, piękne M. Niem. w Xſtwie Brunświckim, leży o 10. *m.* od Brunświku. ieſt fundowane przez Karola W. z Akademią założoną, r. 1576. Jeſt Oyczyzną Hermanna Konryngiuſza. 10. *m.* od Brunświku. dł. 28. 45. ſz. 52. 20. ob. Werden.

HELMSTADT, M. mocne i nadmorſkie Szwecyi, ſtołeczne prowinc. Hallandyi. Należy do Szwedow od r. 1645. Leży przy morzu Baltyckim o 22. *m.* od Lunden, 22. od Kopenhagi, 24. od Gottenburga. dł. 30. 30. ſz. 56. 2.

HELSIMBURG, *Helſimburgum*, M. port i zamek Szwedzki w Schonii nad Zundem. Wzięte było od Duńczykow r. 1709. Jeſt o *m.* 15. na połd. od Helmſtadu, 9. od Lunden. dł. 30. 35. ſz. 56. 2.

HELSINGFORD, *Helſingferdia*, Helzyngfort m. Finlandzkie w Nyłandyi z portem doſyć wygodnym, o *m.* 8. na połd. ku z. od Borgo. dł. 43. 20. ſz. 60. 22.

HELSINGIA, Helſynga Prowincya Szwedzka nad Golfem Botnickim położona.

HELSINGOR, lub Elsenora, *Helſingora*, Helzyngora, M. Duńſkie na wyſpie Zelandyi nad Zundem leżące o *m.* 6. na połn. od Kopenhagi naprzeciw Helſimburga. Okręty wſzyſtkie, ktore przechodzą przez cieśninę Zundzką, obowiązane ſię opłacić tu cło Krolowi Duńſkiemu. Ztąd był rodem ſł. Jan Izaak Pontanus. dł. 30. 30. ſz. 55. 58.

HELSTON, m. Angiel. w Hr. Kornu-Wallii, wyſyła 2. Dep. na Parl. *m.* 2. od Falmuthu, 75. od Londynu.

HEM, m. i Margr. w Flandryi *m.* 2. od Lilli.

HEMISPHERIUM, *Hemiſphere* po Franc. termin Geograficzny, znaczy połowę Globu ziemno-wodnego na karcie wyrażonego, iakoby go cyrkuł przez centrum prowadzony na 2. rowne dzielił części. Każdy cyrkuł większy w Sferze dzieli Glob na 2. Hemiſpheria.

HENIN, wieś Fr. z tyt. Hr. w Hannonii przy S. Guillan. nad rz. Hayną.

HENIN-LIETARD, m. i dawne Hr. w Artezyi z Opac. Auguſt. *m.* 2. na w. od Lens, 2. od Duaku.

HENLEY, *Ancalilia*, m. Angiel. w Hr. Oxfordſkim nad Tamyzą, ſławne handlem ſłodow dobrych do robienia piwa. Jeſt o *m.* 12. na z. od Londynu. dł. 16. 45. ſz. 51. 32.

HENNEBERG, *Henneberga*, Xſtwo Henneberſkie w Frankonii w Niem. między Turyngią, Haſſyą, Opac. Fuldeńſkim i Biſk. Wurtzburſkim. Szmalkalda ieſt M. S. od ktorego zamek Henneberg ieſt o *m.* 7. na połd. Rozciąga ſię to Xſtwo wzdłuż na *m.* 20. wſzerz

na 10. Nal. do Domu Saſkiego prawie całe. Landgraff Heſſe-Kaſſelſki, Opat Fuldeńſki i Hrabiowie Stolberſcy znaczną iego część poſiadaią.

HENNEBON, *Hannebonum*, m. Fr. w Brytanii w Dyec. *Vannes* nad rz. Blawetą, o 2. *m.* od Orient, 2. od Port-Louis. Bogaci tam kupcy znayduią ſię, *m.* 110. od Paryża. dł. 22. 23. ſz. 48. 1.

HENNIN, wieś w Burgundyi z tyt. Hr. o *m.* 1. od Gengour.

HENRICHAW, M. w niż. Szląſku w Xſtwie, i o 2. *m.* od Münſterbergi. Jeſt tam Opac. Bernardyńſkie.

HENRICHEMONT, albo Boisbelle, Xſtwo we Fr. w Berry, o 5. *m.* od Burges nad Saudrą. Krol kupił go od Xcia de Sully r. 1767.

HEPPENHEIM, *Hapianum*, m. Niem. z zamkiem i Opac. w Elektorſtwie Moguńckim między Heidelbergą i Darmſtadem. dł. 26. 11. ſz. 49. 39.

HERAK, M. na połud. morza martwego, ſtoł. Arabii opoczyſtey.

HERAKLEA, albo Eregri, lub Penderachi, *Heraclea*, M. dawne w Turcyi Azyat. w Natolii, z Biſk. Greckim i portem. Bardzo ieſt ſł. w ſtarożytności, widać tam ieſzcze oſtatki iego dawney wſpaniałości. Teodor Laſkaris wydarł go Dawidowi Komnenowi Ceſarzowi Trebizondſkiemu. Genueńczykowie opanowali go potym, ale Mahomet II. wydarł go im, i odtąd to miaſto przy Turkach zoſtało. Leży przy morzu czarnym, o 20. *m.* od Konſtantynopola, 20. od Gallipoli. dł. 45. 23. ſz. 40. 57. ob. Portici, Erecli.

HERAKLEA, m. w ſtarożytności ſławne w Romaniy. Mało co dziś znaczy, lubo ma Arcy Biſk. Suffr. Konſtantynopolitańſkiego. Leży w Romanii nad morzem Marmora, o 20. *m.* od Konſtantynopola.

HERAT, Hera lub Hers, *Aria*, m. znaczne Perſkie w Khoraſſan. Tatarowie pod Gengiſkanem złupili go. Było zaś dobyte przez Tamerlana. dł. 94. 20. ſz. 34. 30.

HERBEMONT, *Herbemontum*, m. w Hr. i o milę od Chiny nad rz. Semoy.

HERBERSTEIN, Hr. w niż. Styryi, o 8. *m.* od Gratzu.

HERBERTOT, ob. S. Jędrzey.

HERBIERS, m. w Poitou, o 4. *m.* od Mauleon, 1. od Grenetiere.

HERBORN, *Herborna*, m. Niem. w Weterawii w Xſtwie Naſſau-Dillemburg z zamkiem i Kollegium fund. r. 1589. przez Hr. Jana *le Vieux*, i z rękodziełami materyi wełnianych i iedwabnych. Leży o *m.* 3. od Dillemburga, 3. od Solms. dł. 26. 10. ſz. 50. 26.

HERBSHEIM, m. w niż. Alſacyi, o 4. *m.* od Strasburga.

HERCULANUM, ob. Portici.

HEREFORD, albo Hertford, *Herefordia*, M. Ang. ſtołeczne Herefordshiry, z Biſk. Suffr. Kanterburſkiego. Jeſt oyczyzną Adama Dorlton i Seltiwarda. Poſyła 2. Deput. na Parl. Leży nad Wyą o 7. *m.* od Gloceſteru, 6. od Worceſteru, 13. od Briſtolu, 34. od Londynu. dł. 14. 15. ſz. 52. 6.

HEREFORDSHIRE, Prow. Ang. w śrzodku Kraiu, ma 33. *m.* na około i zawiera w ſobie 660000. morgow, poſyła 2. Deput. na Parl. Obfituie w zboże, drzewo, wełnę, iabłecznik, wſzyſtko to ieſt nayprzednieyſze z całey Anglii. W tey to Prow. znayduie ſię ſławny wzgórek biegaiący, *Marsley Hill*, tak nazwany, ponieważ r. 1574. w mieſiącu Lutym trzęſieniem ziemi odłączyło ſię 27. morgow ziemi, ktore odmieniły mieyſce przez trzy dni naſtępuiące.

HEREM, Margr. w Arwernii, o 3. *m.* od Iſſoire.

HERENTHALS, m. w Niderlandzie Auſtr. w Powiecie i o 8. *m.* od Antwerpii nad Nethą. dł. 22. 26. ſz. 51. 9.

HERESTAL, albo Heristal, *Heriſtallium*, m. w Biſk. i o 12. *m.*

od Paderborny nad Wezerem. ob. Heriſtal.

HERFORD, Herſorden, Herwerden, albo Herworden, *Hervordia*, M. Niem. niegdyś Cesar. ſtołeczne Hr. Rawensberſkiego w Weſtfalii z ſ. Opac. wyznania Augſzburſkiego, ktorego Xieni ieſt Xiężną Imperii, i ma głos i mieyſce na Seymie. Leży nad Werrą i Aą, o 3. *m*. od Rawensberga, 7. od Minden. dł. 26. 22. ſz. 52. 12. Należy do Krola Pruſkiego.

HERICOURT, m. i włość w Franſzkońcie z ſtarym zamkiem nad rz. Rigolą. Należy do Xcia Montbelliard pod panowaniem Fr. Leży o 2. *m*. od Montbelliard.

HERICY, m. Fr. o 2. *m*. od Fontainebleau nad Sekwaną.

HERINGEN, M. zamek i grod w Turyngii nad rz. Heliną. Należy do Elekt. Saſkiego. Leży o 2. *m*. od Northauſen.

HERISAW, *Eritio*, ſtare i wielkie M. Szwaycarſkie, nayludnieyſze i nayznakomitſze ze wſzyſtkich, ktore maią Proteſtanci w Kantonie Apenzel. Leży nad małą rz. Brulbach.

HERISSAY, ob. Riceys.

HERISSON, *Irritio*, m. Fr. w Burbonii nad rz. *Oevil*, niedaleko od Cher, 5. *m*. od *Bourbon-Archambeau*. Drugie ieſt m. tegoż im. w *Poitou*, o 4. *m*. od Parthenay. Inne ieſzcze ieſt w Pikardii, o 7. *m*. na w. od Eſt. Pogorzało w Kwietniu r. 1763.

HERISTALL, albo HERSTALL, *Hariſtallum*, ſtary zamek i piękna włość Biſk. Leodyiſkiego położone nad Mozą, o 1. *m*. od Leodium. Ztąd to Pepin wziął przezwiſko Herſtalla. Krol Pruſki przedał go Biſk. Leodyiſkiemu r. 1740.

HERIVAUX, Opac. Fr. fund. r. 1131. w Dyec. Paryzkiey, o milę od Luzarches. Zakonu ieſt Auguſt. i czyni 4000. liwr.

HERLINSBURG, ſtary zamek w Weſtfalii w Hr. Pyrmont. Mniemaią iż to tam ſ. Arminius Krol Niemcow dwor ſwoy trzymał.

HERM, (S. Michał z) m. i Opac. Bened. w Dyec. i o 3. *m*. od Luçon. Przyłączone ieſt do Kollegium czterech Narodow w Paryżu.

HERMANSTAD, Ceben, Zeben, *Cibinium*, piękne, wielkie, ludne i mocne M. ſtołeczne Tranſylwanii z Biſk. Suffr. Koloczańſkiego. Leży nad rz. Sebeną, o 10. *m*. na w. od Alby Julii, 27. na połn. ku z. od Tergowiſka, 55. na połn. ku w. od Belgradu, 82. na połud. ku w. od Budy, 126. na połud. ku w. od Wiednia. dł. 41. 15. ſz. 46. 25.

HERMANSTEIN, ob. Hammirſtein.

HERMANVILLE, Margr. w Normandyi nad morzem o 4. *m*. od *Caen* erigowane r. 1651. dla Herkuleſa *de Vauquelin*.

HERMENSTEIN, ob. Hammerſtein.

HERMENT, m. Fr. w Arwernii, 3. *m*. od *Croc*, 10. od Clermont.

HERMIERES, Opac. Fr. w Dyec. Paryzkiey zakonu Norbertanow, o 2. *m*. od Lagny, czyni do r. 3200. liwr.

S. HERMINE, m. Fr. o 3. *m*. od *Fontenai-le-Comte*.

HERMITAGE, *Eremus*, m. w Szkocyi połud. w Prow. Liderdal, o 20. *m*. od Edimburga. dł. 14. 32. ſz. 55. 26.

HERMITAGE, ieſt także nazwiſko iednego brzegu w Delfinacie niedaleko Thain nad Rodanem, naprzeciwko Turnon, ktory ieſt ſławny przez ſwe dobre wina.

HERMONVILLE, o 3. *m*. od Rheims, ieſt źrzodło mineralne, ktore ieſt zdrowe na ciężkość pierſi, i na gęſte humory.

HERNDAL, *Herndalia*, wieś i Kraina w Norwegii w Wielkorządztwie Drontheim, uſtąpiona Szwecyi przez traktat r. 1645.

HERNGRUND, m. w wyż. Węgrach przy Newſolli, ſ. przez

ſwe rudy miedzi i witriolu. Ci ktorzy robią w tych minach doſyć obſzerne podziemne wyſtawili miaſto, ktorego liczba mieſzkańcow bardzo ieſt wielka. Znayduią ſię w tych minach dwa źrzodła wody koperwaſowey, ktora odmienia żelazo w bardzo przednią miedź. dł. 36. 50. ſz. 48. 30.

HERNOSAND, *Hernoſandium*, M. nadmorſkie Szwedzkie nad Golfem Botnickim w Angermanii. dł. 35. 15. ſz. 61. 45.

HEROUVILLE, wieś z tyt. Hr. o *m.* 8. na połn. ku z. od Paryża, 1. od *l'Iſle Adam*.

HERRENBERG, m. Szwabſkie z zamkiem w Xſtwie Wirtemberſkim, o 4. *m.* od Tubingi.

HERRENBERG, m. w Weſtfalii, w Hr. Bergeńſkim.

HERRENHAUSEN, wſpaniały zamek roſkoſzny, przy Hanowerze.

HERRENSTADT, m. i Grod w Szląſku w Xſtwie i o 5. *m.* od Wolau, z mocnym zamkiem od miaſta oddzielonym.

HERNAUT, m. wyż. Luzacyi, i o 2. *m.* od Lebau na trakcie wiel. do Zittau. W tym to miaſteczku dway nożownicy rodem z Morawii, uformowali ſi ſektę zwaną pod im. *Hernhutow*, albo *Braci Morawſkich*, ktorey Hr. Mikołay Ludwik *Zinzendorf* ieſt głową. Bardzo ſię ona w Niemczech rozſzerzyła, i wielkich zamieſzań aż dotąd bywa przyczyną.

HERRY, m. Fr. w Berry, o 2. *m.* od *Charité*.

HERSFELD, ob. Hirſchfeld.

HERSPRUCK, albo HERTZBRUCK, piękne M. w Frankonii o 4. *m.* od Laufen nad rz. Regnitzą. Należy do Norymberczanow.

HERSTAL, ob. Heriſtal.

HERTFORD, albo HARFORD, *Herfordia*, dawne M. Ang. ſtołeczne Herdfordshiry z tyt. Hr. i zamkiem. Poſyła 2. Deput. na Parl. i leży nad rz. Leą, o 7. *m.* od Londynu. dł. 17. 35. ſz. 51. 48.

HERIFORDSHIRE, Prow. Ang. ma 43. *m.* na około, poſyła 2. Deput. na Parl. Miła ieſt bardzo i żyżna. Handel iey zawiſł na zbożu przygotowanym do robienia piwa.

HERT, m. w niż. Alſacyi, o 3. *m.* od Strasburga.

HERTZBERG, *Hertzberga*, m. Niem. w Elekt. Saſkim, o 10. *m.* na połud. ku w. od Wittembergi, 14. na połn. ku z. od Drezna. dł. 31. 12. ſz. 57. 42.

HERTZBERG, M. w Xſtwie Grubenhagen z dobrym zamkiem o 4. *m.* od Goslaru.

HERTZOG-AURACH, ob. Aurach-le-Duc.

HERTZWELD, albo HERTWELD, wieś Biſk. Munſterſkiego nad Lippą, ktora ieſt ſi. przez grob S. Idziego i iego żony Feberty.

HERVORDEN, albo HERFORDEN, ob Herford.

HERZEGOWINA, *Herzegowina*, *Chulmia*, Kraina w Turcyi Europeyſkiey w Dalmacyi. Kaſtel Nowo ſtoł. należy do Wenetow, reſzta zaś do Turkow. Jeſt tam miaſto tegoż im. gdzie rządca Turecki rezyduie.

HESDIN, *Heſdinum*, Hedyn, M. mocne w Niderlandzie Fr. w Hr. Artezyi, na granicach Pikardii. Ludwik XIII. dobył go r. 1639. i było uſtąpione Fr. przez traktat Pireneyſki r. 1659. Leży nad *Cange*, o 10. *m.* od S. Omer, 12. od Arras, 42. od Paryża. dł. 19. 48. ſz. 50. 22.

HESDIN, (ſtare) o *m.* 1. od poprzedzaiącego, było zburzone przez Filiberta Emanuela Xcia Sabaudii Generała Karola V. r. 1553.

HESECQUE, wieś Fr. z tyt. Hr. w Artezyi, o 4. *m.* od Saint-Pol.

HESSEN, *Haſſia*, Kray Niem. z tyt. Landgrafſtwa w cyr. wyż. Renu graniczy z Weterawią, Turyngią, Weſtfalią, Frankonią i Xięſtwem Bruńświckim. Dzieli ſię na

wyżſzą i niżſzą Haſſyą. Familia rządząca tym Kraiem na cztery dzieli ſię ramienia, z ktorych każde bierze imie Landgrafa. Dway Xiążęta Heſſe-Kaſſelſki Kalwińſkiey, i Heſſe-Darmſztadzki Luterſkiey i dway inni, ktorzy z drugiey linii pochodzą Heſſe-Reinfeldſki Katolickiey i Heſſe-Homburſki Kalwińſkiey ſą religii. Ci cztery Landgrafowie biorą imiona od 4. miaſt znacznieyſzych tam znayduiących ſię. Haſſya ieſt Kray zdrowy i żyżny. Obfituie w zboże, źwierzynę, ryby, rudy, bydło, owoce, miod i chmiel. Są tam łaźnie, bardzo zdrowe i źrzodła mineralne. Kiedy brzozy, ktore tam w wielkiey ſą liczbie, kwitną, wyciągaią mieſzkańcy z nich ſok, ktory bardzo ieſt zdrowy. Poddani Xiążąt Heſſe-Kaſſelſkiego i Heſſe-Darmſztadſkiego uwolnieni byli we Fr. od Prawa Kadukowego r. 1767.

HESSEN, m. w Xſtwie i o 5. *m.* od Halberſtadu. Od tego to miaſteczka *Tama Haſſeńſka* ſwe wzięła imie.

HEUCHIN, wieś Fr. z tyt. Margr. w Artezyi, o 2. *m.* od S. Pol.

HEUDICOURT, przedtym *Trougnon*, wieś z tyt. Hr. w Xſtwie Barſkim, o 3. *m.* od S. Michała. Drugie ieſt tegoż im. o 3. *m.* od Peronny, inne ieſzcze o 3. *m.* od Giſors.

HEUKELUM, *Hukelum*, m. w Niderlandzie w Hollandyi nad Lingą, o 2. *m.* od Gorkumy. dł. 22. 26. ſz. 51. 55.

HEUSDEN, *Heuſdena*, M. mocne w Hollandyi nad Mozą między błotami o 3. *m.* od *Bois-le-Duc*, 2. od Bommel. dł. 22. 38. ſz. 51. 47. piękny tam ieſt zamek.

HEUSDORF, m. i grod w Oſterlandii przy Dornburgu, nal. do Domu *Saxe-Weimar*.

HEWERSWERDA, ob. Hoyerſwerda.

HEXAM, *Axelodunum*, m. Angiel. w Northumberlandii, przedtym Biſk. ale przez Henryka VIII. przyłączone do Biſk. Duramſkiego. Leży o 5. *m.* od Newkaſtla, 70. od Londynu. dł. 15. 27. ſz. 55. 2.

HIERES, *Olbia*, *Areæ*, M. Fr. w Prowancyi w Dyecezyi Toulon. Grunta ſą bardzo piękne i bardzo żyżne. Port iego ieſt zawalony, a zatym nie ieſt tak iak przedtym handlowne. Jeſt Oyczyzną ſł. Maſſylona. Leży o 4. *m.* od Toulonu, 179. od Paryża. dł. 23. 48.' 11.'' ſz. 43. 7.' 23.''

HIERES wyſpy, *Inſulæ Arcarum*, wyſpy Fr. na brzegach Prowancyi z tyt. Margr. ieſt ich Trzy *Porquerolles*, *Port Croz*, i wyſpa Tytana albo *du Levant*. Znayduią ſię tam wſzyſtkie naywyſzukańſze rośliny.

HIERES, Opac. Bened. fund. koło r. 1122. nad rz. tegoż im. o 1. *m.* od *Villeneuve S. George.*, a 4. od Paryża.

HIESMES, Exmes, *Oximus*, m. Fr. w Normandii, głowne mieyſce pewney bardzo rozciągłey okolicy nazwaney *Hiemois* albo *Exmois*. Leży na iedney nieurodzayney gorze, o 4. *m.* od Seez, 36. od Paryża. dł. 17. 48. ſz. 48. 46.

HIGDAM-FERRERS, m. Ang. w Nortamptonshirze. Poſyła 2. Dep. na Parl. Leży o 17. *m.* od Londynu. dł. 16. 55. ſz. 52. 18.

HIIAR, ob. Ixar.

S. HILAIRE, imie kilkunaſtu miaſteczek Fr. z ktorych przednieyſze ſą, iedno w Orleanie nad Ligerą, 4. *m.* od Vendome, drugie w Normandyi, o 4. *m.* od Mortain, inne w *Poitou*, o 2. *m.* od Mauleon, inne przy Montagu, dwa inne w *Poitou*, iedno o 2. *m.* od Sables, drugie o 2. *m.* od Fontenay nad Authią.

S. HILAIRE, Opac. Bened. o 2. *m.* od Karkaſſony, czyni do r. 3000. liwr.

HILDBURGHAUSEN, ob. Hilpershauſen.

S. HILDEGARLA, w Szwa-

bii przy Kempten, ieſt klaſztor, gdzie Opat Kempteńſki ma ſwoią rezydencyą.

HILDESHEIM, Hildeſia, wielkie i mocne M. Niem. w niż. Saxonii z Biſk. katolickim, ktorego Biſkup ieſt udzielnym Panem. Widzieć ieſt w Katedralnym kościele ſtatuę ſławnego Hermana albo Irmina Szefa Germanow. Dzieli ſię to miaſto na ſtare i nowe, każde z nich ma ſwoy rząd oſobny. Leży nad Irneſtą o 6. *m.* od Hannoweru, 9. od Brunświku, 9. od Wolfenbutelu. dł. 31. 50. ſz. 52. 28. Biſk. Hildesheimſkie, ieſt to bogaty kray na 24. mil długi, a na 20. ſzeroki. Leży między Hanowerem, Luneburgiem i Brunświkiem, nad Leną w kraiu obfitym i ludnym. Kapituła Hildesheimſka złożona ieſt z 36. Kanonikow i 5. Domicellaryuſzow, ktorzy wſzyſcy w bogatey żyią obfitości. Proteſtańci maią ſześć kościołow, iedną ſzkołę i iednego wielkorządcę w mieście Hildesheim, i lubo to miaſto należy do Biſk. ieſt iednak pod protekcyą dziedziczną domu Brunświckiego na Luneburgu.

HILLBURRUG, m. Irl. w Hr. i o 6. *m.* od Downy, poſyła 1. Dep. na Parl.

HILPERSHAUSEN, albo Hildburghausen, *Hilſperhuſia*, M. Niem. w Frankonii, nad Werą w Hr. Henneberſkim, o 10. *m.* od Koburga. Jeſt to dziedzictwo iedney linii domu Saxe-Gotha, ktora otrzymała dla ſwoich poddanych uwolnienie od prawa Kadukowego we Fr. r. 1778. dł. 28. 15. ſz. 50. 35.

HINDON, m. Angiel. w Hr. i o 5. *m.* od Wilton poſyła 2. Dep. na Parl.

HILSTEIN, m. w Szląſku w Xſtwie i o 4. *m.* od Troppau przy Odrze z zamkiem.

HILDELOPEN, albo Hindelopen, *Hindelopia*, m. nadmorſkie Niderlandu w Fryzyi, o 1. *m.* od Werkum z małym portem.

HINDERLAPPEN, albo Interlachen, Grod Szwaycarſki w Kantonie i o 10. *m.* od Berny, tak nazwany od klaſztoru Kartuzow, z ktorego zamek zrobiono.

HINDOO, *Hindoa* m. Indyſkie na drodze z Amadabat do Agryi w Pańſtwach Mogola ſł. przez ſwoy wyśmienity indych. dł. 100. ſz. 26. 30.

HINGHOA, *Hingoa*, M. Chińſkie ſiodme miaſto Prow. Fokieny. Widać tam wielką liczbę bram tryumfalnych i grobow wſpaniałych. dł. 136. 45. ſz 25. 27.

HIO, M. Szwedzkie w Weſtrogotii, nad ieziorem Weter. dł. 31. 35. ſz. 57. 53.

HIPPOLITE, (S.) albo S. Pilt, *Sanctus Hippolitus*, m. Fr. w Lotaryngii na granicach Alſacyi pod górą Wogą o 3. *m.* od Scheleſtatu. dł. 25. 6. ſz. 48. 16. ob. Poelten (S.)

HIPPOLITE, (S.) piękne m. w Diec. Alezyiſkiey i o 4. *m.* od Alais nad rz. *Vidourle*, z dobrym zamkiem. Jeſt tam kanał przez całe miaſto przechodzący i kilka młynow obracaiący i wody do kilkunaſtu fontan dodaiący. Obywatele tego miaſta byli przyczyną znieſienia Edyktu Nanteńſkiego za to iż napaſtowali i naygrawali ſię z iednego Xiędza S. Sakrament nioſącego. dł. 21. 35. ſz. 46. 50.

HIRSCH-HORN, m. z dobrym zamkiem na prawym brzegu Nekry o 3. *m.* od Heidelbergi. dł. 26. 35. ſz. 46. 28.

HIRSCHAU, m. i Grod w wyż. Palatynacie, o 5. *m.* od Ambergi. Tu Hieronim Praſki był przytrzymany r. 1415. Należy do Elektora Palatynu.

HIRSCHAU, albo Hirsauge, Sł. Opac. Bened. w Xſtwie Wirtemberſkim nad rz. Nagolą, przedmieście Kalb. Było ſekularyzowane i dane Xżętom Wirtemberſkim.

Opa-

Opat Tritheim pisał kronikę Hirschauską.

HIRSCHBAD, źrzodło wody mineralney bardzo zdrowe w Xstwie Wirtemberskim na trakcie Studgardskim. Niedaleko ztamtąd między dwoma korytami Nekry znayduią się rybitwy bardzo zachwalone.

HIRSCHBERG, ob. Hirshberg.

HIRSCHFELD, m. w wyż. Luzacyi nad Neissą, o 2. m. od Zytau, do ktorego należy.

HIRSCHFELD, *Herofelda*, m. Niem. w cyr wyż. Renu stoł. Xstwa odtąd, iak Opac. tego im. było sekularyzowane dla domu Hesse-Kasselskiego traktatem Westfalskim. Przy mieście znayduią się wody mineralne. Leży nad rz. Fuldą, o 8. m. od Fuldy, 14. od Kasselu. dł. 27. 27. sz. 51. 46.

HIRHSBERG, albo HIRSCHBERG, *Cervimontium*, M. Szląskie w Xstwie i o 8. m. od Jaury nad Bobrą, sł. przez swe łaźnie i przez swoy handel płocien rożnych.

HIRZIB, w Czechach w cyr. Caurzymskim, iest sł. przegraną Hussytow r. 1434.

HITH, albo HIETH, *Hita*, m. nadmorskie Angiel. w Prow. Kent, posyła 2. Dep. na Parl. Piaski zupełnie iuż prawie iego Port zasypały. sz. 51. 5. ob. Portow pięć.

HITZACKER, *Hidonis ager*, M. i Grod w Xstwie Zell, przytym mieyscu gdzie Jetza wpada w Elbę o 1. m. od Dannebergi Robią tam dobre piwa, ktore do Hamburga przewożą.

HIVERNAUX, ob. Jvernaux.

HLUBOCKA, ob. Fravenberg.

HOCHBERG, albo HOCHEBURG, *Hochberga*, Margr. w Szwabii w Brisgawii. Emetingen, o 4. m. od Fryburga, iest mieysce głowne nal. do Xcia *Baden Durlach*. dł. 25. 31. sz. 48. 10

HOCHENAU, m. w niż. Austryi w Pow. niż. Manhartsberg.

HOCHEIM, w Elekt. Moguntckim przy Kasselu nad Renem. sł. iest przez swe dobre wina. Należy do Kapituły Moguntckiey.

HOCHSTET, Hochstadt, albo Hochstedt, *Hochstetum*, zamek i m. Niem. w Bawaryi nad Dunaiem, sł. przez krwawą batalią, ktorą Xżę Eugeni z Xciem Marlborugiem tam wygrali nad Francuza. pod komendą Marszałka Tallard r. 1704. 13. Augusta. Cesar. byli tam zbici r. 1703. Leży nad Dunaiem o 5. m. od Donawertu, 2. od Dillingen, 9. od Ulmy. dł. 28. 30. sz. 48 36.

HOCHSTRATEN, ob. Hoogstraten.

HOCKERLAND, *Hockerlandia*, ieden z trzech cyrkułow Pruskich wschodnich. Holland stołecznym tam iest miastem.

HOCKIRKEN, przy Lœbau, w wyż. Luzacyi. Krol Pruski był tam zbity r. 1758.

HOCQUINCOURT, wieś Fr. o 2. m. od Abewilli.

HODONIN, ob. Goding.

HOECHST, piękne m. Niem. w Weterawii w Elekt. Moguntckim na prawym brzegu Menu, o 2. m. od Frankfortu. dł. 26. 10. sz. 50. 1. Hr. de Stolberg posiadaią go pod tyt. Lenności.

HOECHSTAED, M. i Grod w Frankonii z zamkiem w Bisk. Bamberskim, przy Forchheimie.

HOEDIC, wysepka Oceanu przy Belle-Isle.

HOEFT, albo HOVET, zamek w Prusach nad Wisłą. dł. 37. 10. sz. 54. 28.

HOEICHEU, M. bardzo handlowne Chińskie czternaste z miast celnych Prow. Kiangnan. Wtym to mieście naylepsze Chińskie tusze robią i naylepszą zbieraią herbatę. dł. 137. sz. 34. 10.

HOEXTER, ob. Hoxter.

HOFALISA, albo HOMFALIZA, *Hofalisa* włość w Niderlandzie w X.

Luxemburſkim, o 14. *m.* od Leodium, 12. od Luxemburga. dł. 23. 34. ſz. 50. 2.

HOEF, *Hoffa, Curia Variſcorum*, doſyć piękne M. Niem. w Frankonii z pięknym Kollegium w Margr. Bareuth. Leży nad Leetą o 10. *m.* od Kulmbachu. dł. 29. 45. ſz. 50. 23. Wokolicach marmur czerwony i czarny znayduie ſię.

HOEF, M. zamek i włość w niż. Auſtryi w Pow. Manhartsberſkim.

HOFFELISA, włość w Lotaryngii, o 3. *m* od Darnay.

HOGUE, ob. Hougue.

HOHEN-ASPERG, Sł. forteca w Szwabii w Xſtwie Wirtemberſkim przy m. Aſperg. o 3. *m.* od Stutgardy. Franc. dobyli go r. 1688. i minami baſtyon ieden wyſadzili; ktory dotąd nie ieſt zreparowany. Dobre wina roſną w okolicach.

HOHENBERG, *Hohenberga*, Hr. i zamek Niem. w Szwabii Auſtry. przy Nekrze, o 12. *m.* od Tubingi. Ma 5. *m.* wzdłuż, a 4. wſzerz. dł. 30. 35. ſz. 47. 52.

HOHENELBA, m. w Czechach w Cyr. i o 11. *m.* od Kenigſgratzu, przy źrzodle Elby. Wiele tam ieſt rzemieślnikow.

HOHEN-EMS, ob. Ems.

HOHEN-LIMBURG, ob. Limburg.

HOHEN-LOHE, albo Holach, *Holashius*, Hr. Niem. w Frankonii poſiadane od Hrabiow idących od Kratona, ktory żył w 9. wieku. Hr. to ma 12. *m.* wzdłuż, 8. wſzerz. Leży nad Kocherą i Saxtą.

HOHEN-MELTZEN, ob. Melzen.

HOHEN-SOLMS, ob. Solms.

HOHENSTEIN, Honſtein, albo Honſtien, Hr. znaczne Niemiec. w Turyngii na granicach X. Anhalt i Hrabſtwa Stolberg. Ma 10. *m.* wzdłuż, 8. wſzerz, należy po większey części do Krol. Pruſkiego, ktory go przyłączył do Xſtwa Halberſtadſkiego. Elekt. Hanowerſki i inni Xiążęta, inne poſiadaią kawałki. Hrabiowie Stolbergſcy poſiadaią iako lenność należącą do Domu Brandeburſkiego, ſtary zamek Hohenſtein i 9. wſi do niego należących. Zamek ten leży o 2. *m.* od Northauſen.

HOHENSTEIN, zamek i Grod w Miśnii, o 4. *m.* od Drezna.

HOHENSTEIN, m. w Miśnii w Cyr. Ertzgeburſkim, nad Muldą, o 4. *m.* od Zwickau.

HOHENTWEIL, *Duellium*, forteca Niem. w Szwabii w Xſtwie Wirtemberſkim na ſkale, o 3. *m.* od Schafhuzy. dł. 26. 25. ſz. 47. 45.

HOHEN-ZOLLERN, ob. Zollern.

HOKIEN, M. Chińſkie trzecie miaſto prow. Pekeli między kilką rzeczkami. Ma 18. miaſt pod ſwoią dependencyą. dł. 133. 40. ſz. 38. 50.

HOLABRUN, wiżſze i niżſze ſą dwa m. w niż. Auſtr. w pow. niż. Manhartsberſkim.

HOLACH, ob. Hohen-Lohe.

HOLDERNESS, mały Powiat Angiel, w części wſchodniey Yorckshiry, z tyt. Hr.

HOLDONIN, ob. Goeding.

HOLE, *Olina*, wielka wieś w Irlandyi z Biſk. i Kollegium, gdzie tamteyſze dzieci rożnych wyżſzych nauk ſię uczą. Domy ſą tam iedne od drugich pooddzielane z przyczyny ognia.

HOLLAND, m. Pruſkie w Hockerlandii, o 5. *m.* od Elbląga. dł, 38. 58. ſz. 54. 6.

HOLLANDIA, *Batavia, Hollandia*, Hr. nayznacznieyſza z 7. ziednoczonych Prow. między Zuyderzee, morzem połnocnym, Zelandyą i Prow. Utrechtſką. Dzieli ſię na Hollandyą połn. albo Weſtfryzyą, i na Holland. połd. czyli Zuyd Holland. Ye mały Golf, ktory ieſt częścią Zuyderzee, oddziela Holl. od Weſtfryzyi. Obie razem iedną tylko ſkładaią Prow. ktorey ſtany

biorą tytuł Hollan. i Westfryzyi. Zgromadzenie to iest złożone z Deput. i Konsulow każdego miasta oprocz szlachty, ktora mą pierwszy głos. Odprawuie się ich rada w Hadze. Grunta wcałym tym kraiu są wilgotne i błotniste, mało tam zboża sieią, w niektorych to tylko mieyscach, ale wcałym kraiu karmieniem krow tylko zaprzątaią się, ktore pryncypalnym tam są bogactwem. Wszystko tam kanałami iest podzielone, ktore służą do ususzenia łąk, i ułacniaią dowoz potrzebnych rzeczy i transport towarow. Lubo tam ziemia iest niepłodna, lubo ani zboża ani wina nie rodzi, z tym wszystkim nie ma w świecie kraiu we wszystko lepiey opatrzonego ani bogatszego, dla iego nieźmiernego handlu. Prawdziwa produkcya tego kraiu iest masło i ser, ponieważ płotna, ktore w Harlem bielą, są w sąsiedzkich kraiach tkane. Ale przez wielki handel, ktory obywatele prowadzą, można tam dostać wszystkiego. Miasta i wsie wspaniałe pasmem nieprzerwanie się ciągną. Niektore są takie mieysca, gdzie iadąc powozem lub wierzchem słychać trzęsącą się ziemię, iak gdyby ona wewnątrz wydrążoną, lub iak gdyby wodą utrzymywana była. Amsterdam stołecznym tam iest miastem. Hollendrzy są dobrzy gospodarze, przywiązani do handlu i bardzo o swoią wolność gorliwi. Kobiety są skromne, i za pierwszy swoy cel porządek i gospodarstwo maiące. Religia Protestańska iest tam panuiąca, wszystkie inne są też cierpiane. Nie trzeba mieszać Holl. właściwie wziętey z Rzplitą Holl. Ta zawiera w sobie siedm prowincyi ziednoczonych. ob. Niderland.

HOLLANDIA nowa. Dano to im. małemu Kraiowi Ameryki połn. na brzegach wschodnich nowey Angl. Także iedney części kraiow Australnych, niektorym małym wysepkom i małey nakoniec krainie na połn. Europy wzdłuż przesmyku *Waigatz*.

HOLSTEIN, *Holsatia*, Holsztyn, kray Niem. z tyt. Xstwa między morzem połn. na zachod, morzem Baltyckim na w. Slezwikiem na połn. Lawemburgiem, Meklemburgiem i Elbą na połd. Posiadane było przez Krola Duńskiego i Xcia Holsztyńskiego, na Gotorpie. Ale r. 1773. zamieniał się Xżę Holsztyński z Krol. Duńskim na to, co posiadał w Xstwach Oldemburskim i Delmonhorstskim. Dwie tam są tylko Regencye w Hluksztadzie i Kielu. Holsztyn iest podzielony na cztery Kantony, na Holsztyn właściwy na połn. Dithmarsyą, na z. Stormaryą, na połd. Wagryą, na w. Ma 48. *m.* wzdłuż, a 32. w szerz, i składa część Cesarstwa Niem. Grunta dobre są do uprawy roli i do paszenia bydła. Obfituie w zboże, w bydła rożnego rodzaiu, w owce, w źwierzynę i drzewo.

HOLTZMUNDEN, m. Niemiec. nad Wezerą w Xstwie Wolfenbutel, o 2. *m.* od Korweyu; mieszka tam generalny rządzca.

HOLY-ISLAND, albo LINDISFARNA, wysepka Angl. na brzegach Northumberlandii. Było tam Bisk. teraz do Durham przeniesione. Nie iest ludna. Bawią się tam tylko polowaniem i ryb łowieniem. Port iest tam dosyć dobry, ma zamek na swoią obronę. dł. 15. 56. sz. 55. 40.

HOMARA, albo HOMAN, *Homara*, m. Affr. w Krol. Fezańskim w Prow. Habat między Arzillą i Alkazarkwiwirem, o 5. *m.* od każdego. dł. 12. sz. 35. 10.

HOMBERG, albo HOMBURG, M. w niż Hassyi. o 6. *m.* od Hirschweldu. Należy do linii poboczney Rheinfeldskiey.

HOMBERG, inne m. zamek i Grod w wyż. Hassyi nad rz. Olimą o 4. *m.* od Fritzlaru. Nal. do Landgraffa Darmstadzkiego.

HOMBERG, Hr. zamek i włość położona w Xstwie Bergskim, o 12. *m.* od Kolonii, 144. wsi do niey należą.

HOMBLTERES, ob. Humblières.

HOMBURG, grod w wyż. Hassyi, o 3. *m.* od Frankfortu, iest rezydencyą Landgraffa Hesse-Homburskiego.

HOMEL, m. Lit. w Woiew. Mińskim z Stwem nad Sofzą pod pan. Rossyi, od Rzeczycy na w. *m* 8.

HOMBURG, dawne Hr. i zamek Xstwa Wolfenbuttel przy Ebersteinie.

HOMBURG, *Homburgum*, M. Niem. z zamkiem w Hr. Sarbruck, o 2. *m.* od Dwoch mostow, nal. do Francyi. dł. 26. 6. sz. 49. 20. Zamek iest tegoż im. w Szwaycaryi, w Kantonie Bazyleyskim na Skale, pod górą Jurą. Jest także mała Kraina w Szwaycaryi w Tochenburgu, nazwana *la Justice de Hombourg.*

HONCE, Opac. Norbertanow, w Dyec. i o milę od Bayony, czyni do r. 2000. liwr.

HONAN, *Honania*, piąta Prow. Chińska na połud. rzeki żołtey. Bardzo iest piękna i żyżna. Chińczykowie zowią ią ogrodem Chińskim. Więcey tam nad dziesięć millionow dusz liczą i ośm miast wielkich, z ktorych Karsung iest pierwsze, a Honan drugie. Chińczykowie maią miasto Honan za śrzodek świata.

HONDURAS, Hondura, Prow. Amer. połn. w nowey Hiszp. nad morzem połn. ma 150. *m.* wzdłuż, 80. wszerż odkryta przez Krzysztofa Kolumba, podczas czwartego iego woiażu r. 1502. Walladolid stołecznym tam iest miastem. Podczas ostatniey woyny Anglicy wystawili tam byli zamki, ktore przez traktat Wersalski r. 1763. zburzyć musieli. Ale ten traktat dał im wolność wycinania na swoy profit drzewa *de Campeche* zwane.

HONFLEUR, *Huneflotum*, M. znaczne Fr. w wyż. Normandyi w *Lieuvin* z dobrym portem, Trybunałem naywyższym i Admiralicyą. Handel tu się dosyć wielki prowadzi osobliwie koronek. Leży na lewym brzegu uyścia Sekwany, o 5. *m.* od *Quillebeuf*, 3. od *Pont-l'Eveque*, 7. od *Lisieux*, 16. od *Rouen*, 42. od Paryża. dł. 17. 43.' 17." sz. 49. 25.' 21."

HONHOLT, Opac. Panien szlachetnych w Bisk. Munsterskim, i Grod. Horstmaru.

HONITON, m. Ang. w Dewonshirze. Posyła 2. Deput. na Parl. Leży o 4. *m.* od Excesteru, 42. od Londynu. dł. 14. 18. sz. 50. 42.

HONNECOURT, m. i Opac. Fr. w Dyec. i o 2. *m.* od *Cambrais*, nad rz. Skaldą. Zakonu iest S. Bened. czyni do r. 9000. liwr.

HONOLSTEIN, m. Niem. o 6. *m.* od Trewiru. dł. 24. 40. sz. 49. 48.

HONORAT, ob Lerins.

HONORE, Opac. Bened. w Taraskonie.

HONSCOTTE, *Pleumosia*, m. w Flandryi Fr. w Dyec. Ypres, o 2. *m.* od Berques i Furnay.

HONT, albo Hondt, odnoga morska między Flandryą i Zelandyą przy zachodnim uyściu Skaldy.

HOOGSTRAT, *Hogstratum*, m. w Niderlandzie w Brabancyi Hollenderskiey w Powiecie Antwerpii, stoł. Hr. dosyć wielkiego, tegoż im. ktore ma tyt. Xstwa. Leży o 6. *m.* od Antwerpii, 3. od Bredy. dł. 22. 16. sz. 51. 25.

HOORN, albo Hornes, Hr. położone między Leodium, i Geldryą, ktore ma 7. *m.* wzdłuż, 5. wszerż. Nal. do Hr. Hornow, ktorych dom ieszcze kwitnie w Niderlandzie. Ale Filipowi Hr. Horn, gdy głowę ucięto r. 1568. Hrabstwo to do Bisk. Leodyiskiego było przyłączone. Miasto Horn leży o *m.* 1. od Mozy i Ruremondy. dł. 23. 30. sz. 51. 12.

HOPITAL, m. w Forez nad rz. Lignon, o 7. *m.* od Roany.

HOQUINCOURT, ob. Hoc-

quincourt.

HORASOWIZ, albo Horadowitz, miasto Czeskie w cyr. Pracheńskim, nad rz. Ostaną przy Pisecku.

HORB, m. Niem. w Szwabii w Hr. Hohenberskim

HORBURG, *Horburgum*, *Argentaria*, Hr. w Xstwie Montbelliard nad Illą, o milę od Kolmaru.

HOREB, *Melani*, góra Azyat. w Arabii opoczystey, tak blizka góry Synay, iż Synay i Horeb zdaią się być dwoma częściami iedney góry, co iest przyczyną, iż Pismo S. bierze ie częstokroć iedno za drugie. Synay iest na w. a Horeb na z. przeto też przy wschodzie słońca okryta iest cieniem góry Synay nie będąc tak iak ona wysoką. Bardzo iest sł. w Piśmie S. Pod nią iest klasztor S. Salwatora, gdzie rezyduie Biskup Grecki, i zakonnicy za regułą świętego Bazylego idący, trzy albo cztery iest tam pięknych źrzodeł, i nieźliczona liczba drzew fruktowych.

HORIZONT, iest to wielki cyrkuł, ktory na dwoie glob przecina, oddzielaiąc tę część, ktorą widziemy od tey, ktora przed naszemi ukrywa się oczyma. Dwa ich są gatunki.

HORIZONT racionalny, albo astronomiczny, iest to plan, ktory przez śrzodek ziemi przechodzi, i ktory ma za bieguny *Zenith*, albo punkt niebieski, ktory iest nad naszemi głowami, i *Nadyr*, albo punkt niebieski, ktory iest pod naszemi nogami całą ziemię przechodząc. Dzieli on Hemisferium wyższe od niższego. Takiby to Horyzont ukazał się, gdyby ziemia była widziana od swego śrzodka, będąc na dwoie przedzieloną, i gdyby iedna ze dwoch części w niwecz się obrociła.

HORIZONT widzialny, iest ta część ziemi, albo morza, ktorą możemy odkryć naszemi oczami, na końcu ktorey niebo, ktore ogranicza nasze oko, zdaie się opierać. Wzrok zaś nasz na *m.* 15. pospolicie zasiąga.

HORN, albo Horne, *Horna*, miasto mocne i znaczne w Niderlandzie w Westfryzyi, z dosyć dobrym portem. Lubo Amsterdam odebrał mu część iego handlu, z tym wszystkim nie przestaie ieszcze być bardzo handlownym. Tu to tuczą woły, ktore z Danii i Holsztynu przychodzą. Wielu ztąd mędrcow było rodem. Leży na brzegu zachodnim Zuyderzee, o 1. *m.* od Edamu, 5. od Amsterdamu. dł. 22. 30. sz. 52. 38. ob. Hoorn.

HORN, port na iezziorze Konstancyeńskim, należy do Biskupa.

HORN, *Horna*, m. Niem. w niż. Austr. na granicach Morawii, o 15. *m.* od Wiednia. dł. 35. 12. sz. 48. 25.

HORN, m. w Westfalii głowne iednego Powiatu w Hr. Lippe-Detmold, na granicach Paderborny. ob. Hirsch-Horn.

HORNEBACH, albo Horrenbach, *Hornebachium*, m. Niem. w Xstwie i o 2. *m.* od Dwoch mostow nad Horną, z Opac. Bened. dł. 26. 11. sz. 49. 13.

HORNBERG, *Hornberga*, M. Niem. w lesie czarnym w Xstwie Wirtemberskim. Leży nad rz. Gutach, o 5. *m.* od Rotweili, 6. od Fryburga. dł. 24. 56. sz. 48. 10.

HORNBURG, m. zamek i Grod w Xstwie i o 3. *m.* od Halbersztadu przy Osterwicku. Od Hamburga aż do Oschersleben iest część ziemi błotnistey na 24. *m.* długiey, na 2. szerokiey. Trzy tam bito tamy dla spławu wody w Bodę.

HORNHAUSEN, wieś w Xięstwie Halbersztadzkim, gdzie są wyśmienite wody.

HORNOY, *Hornaceus*, m. Fr. w Pikardyi, o 7. *m.* od Amiens z Opac. Bened. ktore na przeorstwo obrocone było, i ktore czyni do r. 30000. liwr. Dwa tam targi co tydzień odprawuią się, z ktorych ieden iest sławny przez swoy handel nici i wełny.

HORODŁO, m. Pol. w Woi. Bełzkim, Stwo i mieyſce Sądow Ziemſkich. Pamiętne ieſt ustanowioną tu r. 1413. między Polakami i Litwinami co do Urzędow i Praw rownością, złączeniem wielu familii Litewſkich z Polſkiemi. Leży nad Bugiem, mało ieſt oſiadłe, teraz pod panowaniem Auſtr. w cyr. Bełzkim, w Dyſtrykcie Zamoyſkim, od Uściługa *m.* 2.

HORODYSZCZE, m. Litt. w Woi. Mińſkim z Opac. Bened. od Mińſka *m.* 4.

HORP, m. Fr. w Pow. *Maine*, w Dyec. Mans, o 3. *m.* od Mayenny.

HORSENS, m. Duńſkie w Jutlandyi w Dyec. o 10. *m.* od Arhus.

HORSHAM, m. Ang. w Suſſex, o 9. *m.* od Londynu. Poſyła 2. Deput. na Parl. dł. 17. 35. ſz. 51. 12.

HORTSMAR, *Horſmaria*, M. pomierne, zamek i grod. Leży o 8. *m.* od Munſteru.

HORYN, rz. Pol. w Woi. Wołyńſkim, płynie pod Zaſław, Oſtrog, Alexandryą, łączy ſię z Słuczą i wpada do Prypecia.

HUSTUN, ob. Baume.

HOTTENTOCI, Narod Afryk. w Kafreryi przy Kapie dobrey nadziei. Podzielony ieſt na czternaście Prowincyi, z ktorych każda ma ſwych oſobnych wodzow, i ſwe wſie albo Krule. Nigdy nie mieſzkaią długo w tym ſamym mieyſcu, ale tu i owdzie obozuią. Wſzyſcy albo polowaniem albo ryb łowieniem bawią ſię, albo też trzod paſzeniem. Mocni ſą, obrotni, śmiali, zdolni do robienia bronią, a bardzo, nadewſzyſtko o ſwą wolność gorliwi. Żyią długo, wzroſtu ſą pomiernego, koloru zaś czarnieyſzego niż inni Indyanie. Letkość ich do biegu ieſt nadzwyczayna. Chodzą goło, zdobią ſwe włoſy konchami, golenia zaś kiſzkami źwierzęcemi, ktorym aż ztwardnieć dozwalaią, aby ie mogli ſmaczniey za ośm lub dzieſięć mieſięcy ieść. Niepodobnego do wiary ſą niechlujſtwa, mażą ſię łaynem krow, proſiąt &c. co ſprawuie, iż niewypowiedzianie śmierdzą. Kiedy im kto wymawia śmieſzność ich zwyczaiow, oni nic innego na to nie odpowiadaią iak to, iż takie ſą zwyczaie Hottentotow. Kobiety ich tyle ſtawow u palcow obcinać ſobie powinne, ile razy za mąż idą. U tego narodu bardzo mało znakow religii widzieć ſię daie. Nie przypuſzczaią oni drugiego życia, a iako ſą wielcy prożniacy, nie pracuią tylko tyle ile potrzeba do utrzymania życia, i żartuią z Hollendrow, iż ci tyle trudow ſobie zadaią dla zebrania bogactw. To piſze o nich *Xiądz Tachard*, *Woiaże do Siam*, *Dampier*.

HOU, Kap Afryk. w wyż. Gwinei mieſzkany przez Kwakwaanow. ob. Adaous.

HOU, Opac. Kanoniczek w Dyec. Toul, o 3. *m.* od *Bar-le-Duc.*

HOUAT, *Horata*, wyſpa Fr. przy brzegach Brytanii, o 4. *m.* od Belle-Isle. Ma 4. *m.* na około. Anglicy nadaremnie ią attakowali r. 1697. wzięli ią w oſtatniey woynie, i oddali przez traktat r. 1763. dł. 14. 36. ſz. 47. 20.

HOUDAN, *Hoſdencum*, m. wyſpy Fr. w *Beauce* w Dyec. Chartres nad Wegrą, o 13. *m.* od Paryża, 4. od Dreux. Jeſt tam manufaktura pończoch wełnianych. Jeſt to Oyczyzna ſſ. Patina. dł. 19. 15'. 38". ſz. 48. 47'. 21".

HOUDANCOURT, wieś w *Beauvois*, o 3. *m.* od *Compiegne*, dała ſwoie imie Domowi *de la Motre.*

HOUDETOT, wieś z tyt. Hr. w Normandyi, o 2. *m.* od S. Valery w Pow. *Caux.*

HOUGUE, albo raczey HOGUE, *Oga*, mocny i piękny brzeg w Normandyi, o 2. *m.* od Barfleur. Franc. kommenderowani przez Marſzałka *Tourville* byli tam zbici przez flottę Angielſką r. 1692.

HOULME, *Holmetius Pagus*, Kraina Fr. w niż. Normandyi, między Domfront i Falaiſe. Sławna ieſt

tylko przez swoy iabłecznik i przez swe rudy żelazne.

HOUSSAYE, kilka iest mieysc tegoż im. we Fr. iedno o 3. *m.* od Amiens, drugie o 3. *m.* od Gisors.

HOXTER, *Haxaria*, m. Niem. w Westfalii nad Wezerem, 3. *m.* na połn. ku w. od Korwey, 11. na połn. ku z. od Paderborny. dł. 27. 12. sz. 51. 50.

HOY wyspa, *Dumna*, iedna z Orkadow, ma 4. *m.* wzdłuż. Część nazwana Waes, iest żyżna i bardzo miła. Znayduie się tam Port North-Hope, ieden z naylepszych w Europie, i bardzo wygodny do połowu ryb. Są tu wielkie owce, rodzay bardzo osobliwy ptakow, tak dużych iak kaczki, ktore są tylko massą tłustości. Nazywaią ie tam *Yer*.

HOYE, Hoya, m. i Hr. Niem. w Westfalii z dobrym zamkiem, między Xstwem Bremeńskim, Brunświckim, Mindeńskim i Hr. Diepholt. Nal. do Elekt. Hannowerskiego i po części do Xcia Hesse-Kasselskiego. Hoya leży nad Wezerem, o 2. *m.* od Ferden. Dwa tam są Grody i 79. wsi od nich dependuiących.

HOYERSWERDA, albo HEWERSWERDA, m. i włość w wyż. Luzacyi nad Elsterą, o 4. *m.* od Bautzen. Nal. do Elekt. Saskiego.

HOYM, Hr. i m. w Xstwie Anhalt-Bernburg, o 1. *m.* od Kwedlimburga.

HRADISH, *Hradisca*, m. mocne Niem. w Morawii na wyspie nad Morawą, o 12. *m.* od Ołomuńca, 12. od Brinny. dł. 35. 28. sz. 49. 6. Prusacy dobyli go r. 1742. Dobre wina w okolicach rosną. Drugi iest Hradisk w cyrk. i o 8. *m.* od Ołomuńca, przy ktorym mirrę i kadzidło znayduią.

HUBED, *Mniara*, m. Afr. w Krol. Tremesen, na gorze o poł mili od Tremesenu. dł. 17. 15. sz. 34. 37.

S. HUBERT, *Andagium*, *Sanctus Hubertus*, m. w Niderlandzie w Hr. Chiny Dyec. Leodyiskiey. Sł. przez swe Opac. Bened. gdzie prowadzą tych, ktorzy ukąszeni od wściekłych psow byli, dla uzdrowienia od wścieklizny. Pokazuią tu w Skarbcu text ieden Ewangelii przyozdobiony kamieniami drogiemi, dany przez Ludwika łagodnego Krola Fr. i ieden psałterz z literami złotemi, dany przez Lotaryusza iego syna. Elektor Palatynu r. 1709. odnowił Order Kawalerow S. Huberta fund. r. 1444. przez Xcia Juliaceńskiego. Krol Fr. r. 1769. odstąpił swych praw do protekcyi tego Opac. Cesarzowy Krolowy Węgierskiey. Leży na granicach Kraiu Leodyiskiego w Ardennes, o 8. *m.* od Bouillon, 10. od Dinanty, 16. od Leodium, 60. od Paryża. dł. 23. sz. 50. 3.

S. HUBERT, zamek Krolewski we Fr. wystawiony r. 1756. Leży o 5. *m.* od Wersalu.

HUBERTSBURG, ob. Vermsdorff.

HUCHEU, *Hucheum*, M. bogate i kupieckie w Chinach, trzecie M. Prow. Chekiang. Robią tam wyśmienite pędzle, ktorych w całych Chinach używaią do pisania. dł. 137. 50. sz. 30. 2.

HUDISMENIL, m. Fr. w Normandyi, o 2. *m.* od Grand ville.

HUDSON, *Hudsonii Sinus*, przesmyk Amer. przy ziemiach Arktycznych na połn. ziemi Labrador odkryty przez Hudsona Anglika r. 1602. Po kilkakrotnie usiłowano znaleść przeyście przez ten przesmyk na morze spokoyne.

HUDWICHWALD, *Hudwicgswaldium*, m. nadm. Szwedzkie, stołeczne Helsingii, o 30. *m.* od Gewalii. dł. 36. 10. sz. 60. 40.

HUE, albo KEHUE, *Sinoa*, wielkie M. Azyat. stołeczne Kochinchiny, z pięknym ufortyfikowanym pałacem, gdzie Krol ordynaryinie rezyduie. Leży na piękney rowninie od w. do z. wielką przedzielony rzeką. Zawsze tam znaczny garni-

zon znayduie się i bardzo wielu Chrześcian. dł. 123. 40. ſz. 17. 40.

HUESCA, *Faventia Oſca*, dawne m. znaczne Hiſzp. w Krol. Aragońſkim z Biſk. Suffr. Saragoſſy i Univerſit. Leży na rowninie obfituiącey w wina, nad Iſſuelą o 9. *m.* od Balbaſtro, 14. od Saragoſſy. dł. 17. 22. ſz. 40. 2.

HUESCAR, Guefcar, *Oſca*, M. Hiſzp. w Krol. Grenady na rowninie z pięknym zamkiem o 24. *m.* od Grenady. dł. 25. 50. ſz. 37. 32.

HUESNE, albo Huene, *Huena* wyſepka na morzu Baltyckim w Zundzie, gdzie było obſerwatorium Tychona Brahe. dł. 30. 40. ſz. 55. 54.

HUFFINGEN, m. i zamek Szwabii w Xſtwie Fürſtemberſkim nad rz. Bregą.

HUI, Huy, *Hoium*, m. w Niderlandzie w Biſk. Leodyiſkim. Ma moſt nad Mozą. Leży o 5. *m.* od Leodium, 7. od Namuru. dł. 22. 57. ſz. 50. 31.

HUIGNE, rzeka w *Perche* i *Maine*, biorąca ſwoie źrzodło o 2. *m.* od Bellemy, wpada w Sarthę niedaleko Mans. Wody iey ſą ſzybkie i obfite. Spławną była uczyniona za rozkazem Parl. r. 1747.

HUIRON, Opac. Fr. fund r. 1078 w Szampanii w Diec. *Chalons*, ieſt zakonu S. Bened. i czyni do r. 3500. liwr. Leży o 1. *m.* od Vitry.

HUISSEAU, m. Fr. w Diecezyi i o 3. *m.* od Orleans. Drugie ieſt tegoż im. o 2. *m.* od Blois.

HULFEMBERG, wyſoka góra w Elekt. Moguńckim, na ktorey ieſt kaplica, wielu pielgrzymow do ſiebie ściągaiąca.

HULIN, *Hulinum*, m. w Morawii w Diec. Olomunckiey.

HULL, albo Kinston-Uponhul *Hullum*, M. mocne i handlowne Angl. w Yorckshirze, z dobrym portem przy uyściu rz. tegoż im. w rzekę Humber i pięknym Arſenałem. Krol. Karol I. przymuſzony był do odſtąpienia od oblężeniaiego, i ztąd to poczęła ſię woyna, ktorą miał z Parlam. Poſyła 2. Dep. na Parl. i leży o 12. *m.* od Yorcku. dł. 17. ſz. 53. 40.

HULST, *Hulſtum*, małe ale bardzo mocne m. w Niderlandzie Hollenderſkim w Hr. Flandryi, ſtołeczne Grodu tegoż im. w powiecie Gandawſkim. Związkowi go wzięli r. 1578. Xiążę Parmeńſki r. 1583. Xżę Maurycy r. 1591. po ośmiu dniach oblężenia. Arcy Xżę Albert r. 1596. a Fryderyk Henryk Xiążę d'Orange odebrał go Hiſzpanom r. 1615. i odtąd przy Hollendrach zoſtało. PanowieBedmar i Vauban przymuſzeni byli odſtąpić od oblężenia r. 1702. Fr. go wzięli r. 1747. Bardzo tam piękny ieſt Ratuſz. a dom Kommendanta w całey Flandryi ieſt naypięknieyſzy. Jeſt oyczyzną Korneliuſza Janſeniuſza Biſk. Gandawſkiego. Leży na rowninie, ktorą można wodami zalać, o 6. *m.* od Antwerpii, 7. od Gandawy. dł. 21. 35. ſz. 51. 16.

HUMAN, m. Pol. w Woi. Bracławſkim, ſławne odnieſionym tu od woyſk Pol. pod Janem Kazimierzem nad Kozakami i Moſkwą zwycięſtwem. r. 1655. i niedawnych czaſow Kozacką rzezią. Obſzerne do niego nal. włości, ktore ſą Domu Potockich. Jeſt od Bracławia na w. o *m.* 15.

HUMBERCOURT, wieś Fr. w Pikardyi o 2. *m.* od Dourlens.

HUMBER, wielka rz. Angiel. w Prow. Yorck. Wpada w morze między Spurnhead i Gumsby.

HUMBLIERES, *Humblariæ*, Opac. Fr. w Diec. Noyon. Jeſt zakonu Bened. czyni do r. 9000. liwr. Leży o 1. *m* od S. *Quentin*.

HUMIERES, albo Mouchy, le Pierreux, wieś Fr. o 2. *m.* od Compiegne z tyt. Xſtwa.

HUMMELINGEN, kraina w Biſk. Munſterſkim. Cała laſami i bagnami ieſt napełniona.

HUNDESRUCK, m. i Grod

w Biſk. Hildesheimſkim między Wezerą i Leną przy mieście Eimbeck.

HUNDSFELD, pſie pole, m. miern. w Szląſku w Xſtwie Oels nad Weidą, o 3. *m.* od Wrocławia. Polacy tam ſt. nad Niem. odnieśli zwycięſtwo r. 1109. dł. 34. 50. ſz. 51. 8.

HUNDS-RUCK, *Hunnorum tractus*, Kraina Niem. między Renem, Mozellą i Nabą w niż. Palatynacie. Należy do rożnych Panow.

HUNGEN, m. Niem. w Hr. Solms o 4. *m.* od Fridbergi.

HUNGER-BRUNN, albo FONTAINE-DE-LA-FAMINE, źrzodło Szwayc. we wſi Waugen o 2. *m.* od Zurichu. Przez obſerwacye czynione od r. 1686. w lata obfite zawſze było ſuche iakieykolwiek bądź padały deſzcze, ale kiedy wylewało głod był pewny i im bardziey napełniało ſię, tym głod był większy.

HUNNINGUE, Hunninga, małe ale bardzo mocne m. Fr. w wyż. Alſacyi w Sundgawii. Fortyfikacye ſą dziełem Marſzałka Vaubana. Leży nad Renem o 1. *m.* od Bazylei, 7. od Briſachu. dł. 25. 15. ſz. 47. 42.

HUNOLSTEIN, baronia kapituły Trewirſkiey o 3. *m.* od Trarbachu.

HUNGTINGTON, *Huntingtonia*, m. Angiel. ſtoł. Huntingtonshiry nad Ouſą o 17. *m.* od Londynu. Poſyła 2. Dep. na Parl. dł. 17. 15. ſz. 52. 15.

HUNTINGTONSHIRE, Prow. Angiel. w Diec. Linkolna, ma 23. *m.* na około i zawiera w ſobie 240000. morgow. Kray ten ieſt miły i żyżny. Poſyła 2. Dep. na Parl.

HUPPY, m. Fr. w Pikardyi o 1. *m.* od Abewilli.

HUQUANG, albo HOUQUOUAN, *Huquania*, Hukwang, ſiodma Prow. Chińſka, tak żyżna iż ią *ſzpichlerzem Chin* zowią. Liczą tam blizko na 5. milionow obywatelow. Zawiera wſobie 15. miaſt wielkich i 108. miaſt wielkich i obronnych. Wuchang ieſt pierwſzym miaſtem.

HUREPOIX, *Pagus Heripensis*. mała kraina wyſpy Fr. ktorey znacznieyſze mieyſca ſą *Corbeil*, *Mont l'heri*, *Chatres*, *Ferté Alais*, *Palaiſeau* i *Dourdan*.

HURIEL, m. Fr. w Pow. Bourbońſkim w Diec. *Bourges*. Jeſt tam zamek Krolewſki. Leży na pagórku o 2. *m.* od *Mont-Luçon*.

HURONOWIE, *Hurones*, narod dzikie Ameryk. w nowey Francyi. Kray ieſt bardzo żyżny i rozległy, ale nieludny. Powietrze tam ieſt bardzo zdrowe. Narod ten barzo ſię zmnieyſzył z przyczyny woien, ktore z Irokanami toczył. Wſzyſcy prawie ſą religii Chrześciańſkiey. Są naydowcipnieyſi z dzikich, ale oſzuści i złodzieie. Maią rządcę dziedzicznego, ktory nigdy nie ieſt ſynem ſwego poprzednika, ale ſynem iego naybliżſzey krewney. Ponieważ ſukceſſya idzie po matkach. Kobiety maią naywiększą władzę w narodzie Huronów. Wſzyſtko ſię ich imieniem dzieie. Pierwſze one deliberuią, potym zaś kommunikuią zbior ſwoich deliberacyi radzie generalney ſtarcow, ktora zawſze prawie zatym idzie. Jeżeli głowa czyli rządca dziedziczny nadto ieſt młody, naowczas przydaią mu Regenta. A małoletni, poty nie może być wodzem na woynie, poki nie ſłuży wprzod za proſtego żołnierza, i nieuczyni iakiey piękney akcyi.

HUSINETZ, m. w Czechach w cyr. Pracheńſkim o 6. *m.* od Piſeku. Sł. Jan Hus tam ſię narodził, r. 1373.

HUSUM, *Huſamum*, m. Duń. z dobrą Cytadellą i pięknym kościołem w Xſtwie i o 8. *m.* od Slezwiku niedaleko Owy. dł. 26. 40. ſz. 54. 55.

HUXTER, ob. Hoxter.

HUY, ob. Hui.

HYDRIA, ob. Idria.

J

JABLONITZ, M. nadmorſkie w Morlakii o 2. *m.* od Segny, nal. do Wenetow.

JABLUNCKA, albo JABLONKA, zamek w Szląſku w Xſtwie i o 4. *m.* od Cieſzyna na ſkale przy Olſy. Pruſacy dobyli go r. 1741.

JAC, (S.) m. Fr. w Pow. *Limoſin.*

JACCA, *Jacca*, Jakka, dawne m. Hiſzp. w Krol. Arragonii z Biſk. Suffr. Sarragonſkiego i zamkiem. Leży nad rz. Aragon, pod górami Pyreneyſkiemi, o 9. *m.* od Hueſca, 20. na połn. ku w. od Sarragoſſy. dł. 17. 16. ſz. 44. 22.

JACOBSTADT, Jakobſtad, zamek roſkoſzny Krol. Szwedzkiego o 1. *m.* od Sztokholmu. Imie iego pochodzi od Hr. Jakuba *de la Gardie*, ktory go wyſtawił r. 1644. Miaſto ieſt także tegoż im. w Botnii wſchodniey.

JACI, d'Aquila, *Acis*, m. nadmorſkie Sycyliſkie na brzegach wſchodnich między Kataną i Taworminą z tyt. Xſtwa. dł. 33. 2. ſz. 37. 42. Jeſt także zamek w Prow. *Demona* nazwany Jaci.

JACQUES-D'ILLIERS, (S.) m. Fr. w *Beauce* o 4. *m.* od Chartres.

JACQUES, (S.) Opac. zakonu S. Auguſt. w Beziers, czyni do r. 1600. liwr. Drugie ieſt tegoż im. Benedykt. w Leodium.

JACQUES, (S.) ob. Caracas, Compoſtella, Doué, Jago, Montfort, Provins, Vitri.

JACUT, Opac. Fr. w Brytanii w Dyec. Doleńſkiey, o 5. *m* od St. Malo. Zakonu S. Bened. czyni do r. 4500. liwr.

JÆGERNDORF, ob. Jagerndorf.

JAEN, *Gienuium*, Jen, piękne i mocne M. Hiſzp. ſtołeczne małego powiatu z tyt. Krol. w Andaluzyi z Biſk. Suffr. Toletańſkiego i mocnym zamkiem. Ferdynand III. Krol Kaſtyllii zdobył go na Maurach r. 1243. Leży w kraiu obfituiącym w wyśmienite owoce, i bardzo bogatym w iedwab, przy górach Pyreneyſkich o 16. *m.* od Grenady, 6. od Baeça, 46. od Sewilli, 72. od Madrytu. dł. 14. 45. ſz. 37. 38. Drugie ieſt miaſto tegoż im. w Ameryce w Peru nad rz. Maragnon lub Amazońſką, ktora w tym mieyſcu zaczyna być ſpławną. Jeſt to tylko teraz wieś bardzo piękna przy zbiegu trzech rzek razem. ſz. połd. 5. 30.

JAFA, *Joppé*, M. Paleſtyny z złym portem, ſł. w Piśmie S. Saladyn zruynował go; w kilka lat potym S. Ludwik znowu to miaſto odnowił. Naymniey teraz nie ma tey co przedtym miała okazałości. Leży o 8. *m.* od Jerozolimy. dł. 52. 55. ſz. 32. 20.

JAFANAPATAN, *Jafanapatanum*, M. mocne w Indyach wſchodnich ſtołeczne iednego Krol. czyli półwyſpy tegoż im. na wyſpie Ceylan, nal. do Holl. ktorzy go odebrali Portugalczykom, r. 1658. Połwyſpa ieſt żyżna i dobrze zaludniona. dł. 98. ſz. 9. 30.

JAGERNDORFF, *Carnovia*, piękne M. i zamek Szląſki ſtołeczny Xſtwa tegoż im. nad Oppą, o 6. *m.* od Oppawy, 26. od Wrocławia. dł. 35. 22. ſz. 50. 4. Zoſtało ſię przy Ceſarzu. Fryderyk III. Elektor Brandeburſki uſtąpił praw ſwych do tego Xſtwa Ceſarzowi Leopoldowi r. 1695. za pewną ſummę pieniędzy, ale Krol Pruſki odnowił ie r. 1740. co było przyczyną woyny, ktorey ſkutkiem było przyznanie mu Szląſka.

JAGERNDORF, nad Preglą w Krol. Pruſkim, w Cyrkule Nantangen. Moſkale zbili tam Pruſakow, r. 1757.

JAGIELNICA, m. w Woi. Podol. leżące w Gruntach maiących ſzyby marmurowe i Alabaſtrowe.

JAGO, (S.) *Sanctus Jacobus*, wielka rz. Ameryk. maiąca ſwoy

początek w Audyencyi Kwitańskiey w Peru. Jest żeglowna i wpada w morze, skropiwszy kray dobry, żyżny i obfity w bawełniane krzaki, mieszkańcow ma dzikich bardzo i okrutnych.

JAGO, (S.) naywiększa nayludnieysza i nayżyżnieysza z wysp Kapu zielonego. Ma 45. *m.* wzdłuż a 10. wszerz. Powietrze tam iest bardzo niezdrowe. Obfituie w pastwiska, bydło, kozy, małpy, ptaki, ktore maią kość i skorę czarną, iak szkło czarne, mięso zaś bardzo białe, w bawełnę, zboża, owoce i ryby. Wiele tam gór znayduie się. S. Jago albo *Ribeira grande* iest M. stołeczne ob. to słowo. Oprocz tego trzy tam są ieszcze miasta *Praia S. Domingo* i *S. Domingo Abacace.*

JAGO, (S.) piękne i znaczne M. Ameryki połud. stołeczne Chili, z dobrym portem, Bisk. Suffr. Limańskiego i Audyencyą Krolewską. Jest to rezydencya Gubernatora Chili, i Trybunału S. Inkwizycyi. Wystawione było przez Piotra *Valdivia*, r. 1541. na piękney i obszerney rowninie obfituiącey w wszystko to cokolwiek do życia iest potrzebnego, pod górami *Cordillera de la Andês*, nad małą rz. Machopą, ktora go od z. do w. przerzyna. Wiele tam iest kanałow, za pomocą ktorych skrapiaią się ogrody i oczyszczaią ulice. Bardzo iest trzęsieniom ziemi podległe i nim bardzo uszkodzone było r. 1647. i 1657. Mieszkańcy są Hiszpanie i Indyanie. sz. połd. 33. 40. dł. 308. Kilka iest ieszcze miasteczek im. tego, z ktorych nayznacznieysze iest w Peru w Audiencyi Kwitańskiey, o 50. *m.* od *Cuença.*

JAGO-DE-CUBA, m. Hiszp. w Amer. połn. na brzegu połd. wyspy Kuby z dobrym portem, nad rz. tegoż im. Wystawione było przez Hiszp. r. 1514. sz. 301. 50. dł. 20.

JAGO-DE LOS-CAVALEROS, m. Amer. iedno z znacznieyszych na wyspie Hiszpanioli. Leży na brzegu wsch. rz. *Yagua*, w kraiu żyznym i zdrowym, o 5. *m.* od Izabelli. dł. 307. 30. sz. 19. 40.

JAGO-DEL-ESTERO, M. Ameryki połd. iedno z znayznacznieyszych w Tukumanie. Iest to ordynaryina rezydencya Inkwizytora Prowincyi. Leży nad wielką rz. bardzo rybną, w kraiu rownym, gdzie iest wiele źwierzyny, tygrysow, lwow bardzo łaskawych i *Guanacos*, (zwierzę iest wielkie iak koń.) o 70. *m.* od Potozu. dł. 315. 35. sz. połd. 28. 25.

JAGO-DE-LASUALLES, (S.) m. Amer. połn. w Audyencyi Mexykańskiey. Leży na rowninie nad rz. Panuco, o 30. *m.* od Panuco. dł. 276. 40. sz. 23.

JAGO-DELA-VEGA, (S.) piękne M. Amer. stołeczne i rezyden. Gubern. Jamayki, wystawione przez Hiszp. ktorym go Anglicy wydarli. Wesołe tam życie mieszkańcy pędzą. Miasto leży o 2. *m.* od Morza na piękney rowninie nad rzeczką o 5. *m.* od Port-Royal. dł. 300. 50. sz. 18.

JAGO-DE-LEON, ob. Caracas, Guatimala.

JAGODNA, Jagneiro, *Januaria.* m. Tureckie Europ. w Serwii przy rz. Morawa, o 25. *m.* od Nissy, 25. od Belgradu. dł. 39. 15. sz. 44. 35.

JAGOS, Jagowie, narod Affr. są błąkaiący się i wielcy złodzieie, tak iak Arabowie, naywięcey ich iest w niższey Ethyopii, a naybardziey w Krol. Anzykańskim. Czczą słońce i miesiąc, i są ludoiedzcy.

JAGRENATE, mieysce znaczne Indyiskie, położone na brzegu *Orica*, gdzie W. Bramin, czyli W. Kapłan Bałwochwalcow rezyduie. Wielka tam iest Pagoda, uczęszczana przez wszystkich Indyi pielgrzymow. dł. 103. 43'. 30". sz. 19. 50.

JAGUANA, *Sancta Maria del Parto, Fanum Sanctæ Mariæ ad Portum*, m. Amer. na wyspie Hispanioli o 60. *m.* od S. Domin-

gue. Napadnione było przez Anglikow r. 1591. Nal. do Hiszp. dł. 306. 15. sz. 19. 25.

JAIK, *Jaicus*, wielka rz. w Tartaryi na w. iey leżąca. Dzieli ią od Turkestanu, bierze swoy początek w Kaukazie i wpada w morze Kaspiyskie. Niezmierna w niey liczba ryb znayduie się, ktorych ikrę soloną rozwożą po całey Europie pod im. *Kawioru.*

JAKOBSTADT, m. w Semigallii, ozdobne Kościołami, osiadłe od wielu rzemieślnikow, iako i niedźwiednikow, ktorzy z wyuczonych od siebie niedźwiedzi żyią. Leży z tamtey strony Dźwiny w Parafii Selburskiey.

JAKUTES, Jakutowie, narody Azyatyckie w Tartaryi w okolicach rzeki Amga i miasta Jakutskoy. Są oni Bałwochwalcy. Kiedy ieden z nich umiera, grzebią z nim naybliższych krewnych. Szkorbnt chorobą tam iest ordynaryiną. Ale oni zaraz się iego pozbywaią ziadlszy tylko rybę surową i dzięgiec.

JAKUTSKOY, m. Cesarstwa Moskiewskiego w Syberyi w Tartaryi w Kraiu Jakutow, ktorych w boiaźni trzyma nad rz. Leną, o 500. *m.* od Tobolska. dł. 129. 30. sz. 60. 45.

JALESNES, lenność z tyt. Margr. o 4. *m.* od *Baugé.*

JALIGNY, m. Fr. w *Bourbonnois*, nad rz. Besbre, ktora wpada w Ligerę, o 5. *m.* od Moulins.

JALLAIS, m. Fr. w *Anjou*, o 6. *m.* od Angers.

JALOFES, *Jalofi*, Jalofowie, narod Afryk. w Nigrycyi między Nigerą i Senegalą. Kray ich iest długi na *m.* 100. sz. na 40. Monarcha ich bierze tytuł Cesarza.

JAMA, *Jama*, m. mocne Cesarstwa Moskiewskiego nad rz. tegoż im. w Ingryi, o 5. *m.* od Narwy. dł. 47. sz. 59. 15.

JAMAIKA, *Jamaica*, wielka wyspa w Amer. półn. odkryta przez Krzysztofa Kolumba r. 1494. o 140. *m.* od lądu Ameryki, 18. od wyspy Kuby, 24. od Hispanioli albo S. Dominika. Jest figury owalney. Ma 20. *m.* wszerż 50. wzdłuż i 150. w około. Przedzielona iest pasmem gór. Grunt tam nadzwyczayney iest żyzności. Obfituie w to wszystko, cokolwiek tylko do życia iest potrzebnego, w cukier, kakao, bawełnę, tabakę, &c. Często tu pioruny biią, gdyż rudy ma bardzo siarczyste. Znayduią tam, iak donosi Pan Sloan, drzewa zwane *lagetto*, ktorych skóry służą do robienia sukni i koszul, drugie zaś są noszące owoc, ktorych łupina iest mydłem sposobnym do mycia tych skór. Znayduie się tam nieźliczona bydła liczba. Rzeki są liczne i rybne. Admirał Pen z Korsarzami Angielskiemi i Francuzkiemi zdobył tę wyspę na Hiszp. r. 1655. i odtąd należy ona do Anglikow, ktorzy ią naybardziey kwitnącą w świecie ze wszystkich osad uczynili. Więcey tam iest nad 60000. Anglikow, a blizko 100000. Murzynow. Rząd iey naypierwszym tylko w Anglii panom oddaią. Lasy i łąki zawsze się tam zielenieią, powietrze iest zdrowe, dnie i nocy zawsze prawie rowne. S. Jago stołecznym iest całey wyspy miastem. między gr. sz. 17. 40. i 18. 45.

JAMBA, Jamba, małe Krol. w Indostanie z miastem tegoż im. nad Gangesem, ktory go od półn. ku połud. przerzyna.

JAMBI, albo JAMBIS, *Jambum*, m. małe nadmorskie i Krol. w Azyi w części wschodniey wyspy Sumatra. Bardzo iest handlowne. dł. 121. 30. sz. połud. 1. 30.

JAMBOL, ob. Balaklawa.

JAMBOLI, *Anemobria*, Kraina w Macedonii na granicach Romanii i Bulgaryi nad Archipelagiem. ob. Emboli.

JAMES, m. w Normandyi w Dyec. Awranches, o 3. *m.* od Pontersony, 67. od Paryża. dł. 16. 28.' 1.'' sz. 48. 29.' 22.''

JAMES-TOWN, m. Irlandſkie w Hr. i o 2. *m.* od Letting, nad Schanoną. Poſyła 1. Deput. na Parl.

JAMES-TOWN, albo JACQUES VILLE, *Oppidum S. Jacobi*, M. Amer. połn. ſtoł. Wirginii nad rz. James, wyſtawione przez Angl. r. 1607. Krol Wilhelm fundował tam Univerſitatem r. 1692. i Drukarnią. dł. 305. 5. ſz. 37.

JAMETS, *Gemmatium*, m. Fr. w *Barrois*, o 2. *m.* od Montmedi, 5. od Stenai. dł. 23. 5. ſz. 49. 25.

JANKOWITZ, ob. Janowitz.

JANDURE, Opac. Norbertańſkie w Dyecezyi Toul, o 2. *m.* od *Bar-le-Duc.*

JANEIRO, Rio, *Ganabara*, rz. Amer. na brzegach Brazylii daie ſwoie im. iedney Prow. w ktorey ieſt S. Sebeſtyan. Odkryta była przez iednego Francuza r. 1515. Ale Portugal. opanowali ten Kray r. 1558 ob. Sebaſtien.

JANIZZAR, ob. Jenizzar.

JANNA, Kraina Turecka Europ. w Macedonii nad Archipelagiem, graniczy na połn. z Komenolitarią, na połud. z Liwadią na z. z Albanią, na w. z Archipelagiem. Jeſt to dawna Teſſalia. Laryſſa ſtołecznym tam ieſt miaſtem.

JANNA, Jannina, *Caſſiope*, wielkie M. Turcyi Europ. w Prow. Janna, ktorey ſwoie daie imie. Mieſzkane ieſt przez bogatych kupcow Greckich, 26. *m.* od Lariſſy. dł. 39. 21. ſz. 39. 45.

JANOW, znaczne M. Polſkie w Woi. Ruſkim, teraz pod pan. Auſtr. w cyrk. Lwowſkim z Stwem w gruntach dobrych z wielkiemi Stawami, od Lwowa *m.* 3. Tegoż im. m. Biſk. w Woi. Brzeſkim Litt. blizko rz. Buga, od Biały *m.* 2. Także w Woi. Trockim. Inne tegoż im. w Woi. Podolſkim pod pan. Auſtr. znaczne i handl. Od Trembowli o milę.

JANOWIEC, m. w Woi. Gnieźnieńſkim, zamkiem wſpaniałym i pięknością położenia zaſzczycone, nad Wiſłą od Warſzawy *m.* 18.

JANOWITZ, albo JANKOWITZ, m. Czeſkie w cyr. i o 3. *m.* od Caurzymu. Generał Szwedzki Torſtenſqn zbił tam Ceſarſkich r. 1645.

JANSON, zamek w Prowancyi, o 2. od Lambeſki, 4. od Aix.

JANVILLE, *Janvilla*, m. Fr. w *Beauce*, ſławne przez Batalią między Fr. i Anglik. pod Karolem VII. o 6. *m.* od Pluviers.

JANVILLERS, ob. Jonvillers.

JAOCHEU, *Jaocheum*, piękne i wielkie M. Chińſkie, drugie miaſto Prow. Kiangſi na brzegach połn. rz. Po. Piękną tam robią Porcellanę. dł 123. 16. ſz. 29. 40.

JAPARE, *Japara*, M. Indyi wſchod. na wyſpie Jawie na brzegu połnocnym z dobrym portem. Jeſt doſyć handlowne. Wiele tam znayduie ſię Mahometanow. Kobiety tam ſą bardzo brzydkie i roſpuſtne. dł. 128. 40. ſz. połud. 6. 45.

JAPONIA, wielki Kray w części wſchodniey Azyi z tyt. Ceſarſtwa; ieſt to zbior kilkunaſtu wyſep z ktorych nayznacznieyſze ſą: *Niphon*, *Saikof*, *Sikokf.* Portugalczykowie odkryli go r. 1542. będąc przez burzę na ten brzeg zarzuceni. Całe państwo dzieli ſię na ſiedm Powiatow znacznieyſzych czyli *Gokifizidor*, z ktorych każdy dzieli ſię na pomnieyſze cząſtki. Dwoch ieſt Ceſarzow, *Dairo*, Duchowny, a *Kubo*, świecki. *Dairo*, nie ma iuż tyle co przedtym władzy, ale niezmierne ma dochody, dwanaście żon i mnoſtwo nałożnic. Jeſt on bożyſzczem Religii. Czynią mu takie honory i roſkoſze, iakie tylko imaginacya wymyślić może. *Kubo*, ma władzę abſolutną i nieograniczoną nad wſzyſtkiemi poddanemi, a iego wola ieſt iedynym dla nich prawem.

Japończykowie w powſzechności ſą mali, ogorzali, zwięźli i bardzo ſzpetni. Są grzeczni, przebiegli, trzeźwi, woienni, i bardzo chędo-

żni. Maią ięzyk osobny, i nigdy nie byli zawoiowani przez żaden sąsiedzki narod. Pory roku są bardzo niestateczne w Japonii. Zima podległa iest wielkim mrozom, lato wielkim gorącom. Morze na około napełnione iest ukrytemi skałami i iest zawsze burźliwe. Błyskawice i pioruny są tam częste, iako i trzęsienia ziemi. Grunta w powszechności są górzyste, skaliste i nieurodzayne. Ale przemysł, i trudy niezmierne mieszkańcow uczynili ią żyżną, i zdolną do obeyścia się bez Kraiow sąsiedzkich. Wielka liczba rzek, iezior, źrzodeł, min złotych, srebrnych, miedzi i siarki znayduie się w tym Kraiu, iest tam też bursztyn szary i drogie kamienie. Cały świat zna piękną Japonii porcellanę. Religia iest bałwochwalska, tak iak w Chinach. Jezuici ogłaszali tam Ewangelią. S. Franciszek Xawery przybywszy do Prow. Pongo, koło r. 1554. dosyć liczny iuż uformowali Kościoł Chrześcian, aż do r. 1637. gdy nastąpiło prześladowanie, ktore tu zniszczyło Chrześcian. Jedo dziś iest miastem stołecznym Japonii. Przedtym było Meako. między gr. dł. 157. i 175. 30. sz. 31. i 40.

JAQUIN, Jakwin, sławny skład na brzegu morza w Krol. Juda w Afryce. Francuzi, Anglicy, Portugalczycy i Hollendrzy mieli tam swoie faktorye dla traktowania o murzynow. Ale skład ten był zepsuty od rabunku Dahometa, ob. Juda.

JARCY, ob. Gercy.

JARD, Opac. Fr. w Dyec. Sens, o 1. *m.* od Melun, zakonu S. Aug. czyni do r. 3000. liwr.

S. JARD, *Radegonda*, wieś z małym portem w *Poitou*, o 2. *m.* od *Sables d' Olone*, ob. Lieu Dieu.

JARGEAU, lub Gergeau, *Gargolium*, Zargo, dawne M. Fr. w Aureliańskim Xstwie. Wzięte było od Angl. r. 1428. a odebrane od sławney pod im. *Pucelle d' Orleans* heroiny r. 1429. Leży o *m.* 4. na połud. ku w. od Aurelianu, 28. od Paryża. dł. 19. 45. sz. 47. 50.

JARNAC, *Jarnacum*, Zarnak, M. Fr. w Pow. Angulemskim, sławne zwycięztwem Henryka Xcia Andegawskiego, (ktory potym był Krolem pod im. Henryka III.) odniesionym tu nad Kalwinistami r. 1569. iest o *m.* 2. na w. od *Cognac*, 6. od Angulemy, 102. od Paryża. dł. 17. 22. sz. 45. 40. Tegoż im. m. Fr. o *m.* 5. na połud. ku w. od *Saintes*.

JARNAGE, m. Fr. z Sądami Krolewskiemi w Marchii, *m.* 2. od Gweretu.

JAROCZYN, m. Pol. w Woi. Kaliskim.

JAROMIERZ, m. Czeskie nad Elbą, o *m.* 11. na połud. ku z. od Glatzu, 25. od Pragi. dł. 33. 35. sz. 50. 18.

JAROSŁAW, *Jarosłavia*, piękne i znaczne M. Pol. w Woi. Ruskim, teraz zaś pod pan. Austr. w cyr. Samborskim. Jest obwiedzione murem; handlem, pięknemi budowlami, kościołami, szkołami i iarmarkiem walnym na bydło, zalecone. Znaczne do niego należą dobra, ktore są imienia Xżąt Czartoryiskich. Pamiętne iest wygraną Szwedow, ktorą tu odnieśli r. 1656. po dobyciu miasta. Jest ludne, i ma dosyć rzemieślnikow. Leży w gruncie żyżnym nad Sanem. Od Lwowa *m.* 14. od Rzeszowa 7. od Tarnowa 18. od Krakowa 29. od Warszawy 54. od Wiednia 87. dł. 40. 58. sz. 49. 58.

JAROSŁAW, lub Jerosław, M. Rossyiskie, wielkie drewniane z tyt. Xstwa nad rz. Wolgą. Miało niegdyś własnych Xżąt, ktorzy pod pan. Rossyiskie przeszli, wyzuci z Xstwa od Jana Wasilewicza będąc. Leży od Miasta Moskwy o *m.* 26. dł. 58. 30. sz. 57. 24.

JARRIE, m. w Delfinacie, *m.* 2, od Grenobli.

JARS, Kastel Fr. *m.* 8. na połn. od *Bourges*.

JARZE, m. i Margr. Fr. *m.* 2. od *Bauge.*

JASENICZ, m. Pomeranii w Xitwie Szczecińskim nad lewym brzegiem Odry, blizko iey uyścia. Należy do Krola Pruskiego.

JASMUND, połwysep Pomeranii bliższey, łączy się z Wittowem i wyspą Rugen przez wązką cieśninę. Ma znaczne 2. kościoły Sagard i Bobin. Należy do Szwecyi.

JASKWA, *Jasques*, m. Perskie nadmorskie nad odnogą *Ormus*, w Prow. Tuberanii. dł. 76. 50. sz. 25. 40.

JASSY, M. S. Multan i rezydencya Hospodara, leży nad Pruthem. Miasto obszerne ale drewniane i źle budowane; nie ma iak 6. wielkich ulic. Nie ma domostw murowanych, iak niektorych Panow tylko mieszkania, ale i te niezgrabne. Mieszkańcow liczyć może na 30000. Jest od Kamieńca Podolskiego *m.* 24. na połud. dł. 44. 55. sz. 47.

JASWOYNSKI Pow. i Stwo czyniące kwarty roczney 3248. zł. W Xstwie Zmudzkim. Jest między Pow. Eyragolskim i Rosieńskim.

JASTRZĘBIE wyspy, ob. Azores.

JAWA, *Jaba*, nazwisko dwoch wysp na morzu Indyiskim, z ktorych iedna się zowie wielka Jawa, druga mała Jawa, czyli *Bali*, ob. *Bali*. Wielka Jawa leży między wyspami Sumatrą, Banką, Borneo, Madurą, Bali i ziemią Endraght. Obfituie w ryż i zboże. Hollendrzy całą wyspę pomorskiemi zamkami osiodłali, i nieiako stolicę swego handlu tu w Batawii założyli. Cała część połn. wyspy iest pod Holl. panowaniem; połud. posiadaią Xiążęta udzielni, z ktorych naymocnieyszym iest *Soerapati*; srzodek wyspy iest pod pan. Ces. Mataramskiego, ktory przemieszkuie w Kartasurze. Wyspa ta zawiera Krol. Bantamskie, Jakatrańskie, czyli Batawiańskie i Cierybońskie, od ktorych iest niedependuiące Krol. Mataráńskie, Kray sprzymierzony z Holl. Tagal, Krol. Gressieńskie, ktore ma Krola osobnego przychylnego Holl. Można mowić, iż cała wyspa zależy od Holl. ponieważ Cesarz panuie pod ich protekcyą. Tak iest zaś nasiadła, że do 30 millionow rachuie mieszkańcow, między ktoremi większa połowa niewiast iest tak, iak 10. do 1. Wydaie Jawa pieprz, imbier, wyborne owoce, zioła drogie; ma szyby złote. Jawanie są Religii Mahometa, ktorą tu wniosł ieden Arabczyk, ktorego grob iest w wielkim u nich poszanowaniu. Kartasura iest M. S.

JAU, ob. S. André.

JAUDONNIERE, m. Fr. w Piktawii, *m.* 4. od Fontenay.

JAULNAC, lub JAUJAC, m. Fr. w Pow. Wiwareńskim, *m.* 3. na z. od *Aubenas.*

JAULENAY, m. Fr. *m.* 2. od Poitiers.

JAURON, *Gabro*, m. Fr. w Pow. Cenomańskim, *m.* 5. na półn. ku w. od Mayenny.

JAVOULX, *Andoritum*, m. Fr. o *m.* 5. na połn. ku z. od Mendy. Było niegdyś m. znaczne, stolica Bisk. Mendeńskiego. Daią się tu widzieć niektore znaki starożytności.

JAWARYN, ob. Raab.

JAWERNIK, lub JAWORNIK, m. Szląskie w Xstwie Grotkowskim, *m.* 5. na z. od Nissy. Zalecone iest zdrowemi cieplicami pomocnemi osobliwie dla niewiast niepłodnych. Zostało przy Domie Austr.

JAWOR, lub JAWER, *Jauria*, M. i Xstwo znaczne w Szląsku niż. z Cytadellą i placem wielkim obwiedzionym gankami, iest o *m.* 5. na połd. ku w. od Lignitzy, 79. na z. od Wrocławia, 35. od Pragi. dł. 24. 4. sz. 50. 66. Xstwo Jaworskie na połd. z Czechami i Luzacyą wyż. na z. Xstwa Sagańskie i Głogowskie ma na połn. a Swidnickie i Lignickie na w.

JAWOROW, m. Pol. w Woie-

Ruſkim, teraz pod pan. Auſtr. w Cyrk. Lwowſkim, doſyć porządne ode Lwowa *m.* Pol. 7. od Jaroſławia tyleż. Stwo Jawor. czyni kwarty 18817. złł.

JAYCZA, *Gaitia*, m. bardzo mocne Turcyi Europ. w Boſnii z dobrą Cytadellą nad Pleną, *m.* 20. na połn. od Banialuku, 52. na połd. ku z. od Budy, 54. od Belgradu. dł. 45. 10. ſz. 45. 5.

JAZŁOWIEC, m. w Woi. Podol. zkąd dawna familia Jazłowieckich. od Buczacza *m.* 2. ieſt pod pan. Auſtr.

IBARA, (S.) m. Fr. w Pow. *Foix*, *m.* 5. na połn. ku z. od Pamiers.

IBER, ob. Eber.

IBORG, lub Iburg, *Iburgum*, m. Niem. z zamkiem i Opac. Bened. w Biſk. Oſnabruckim. Wzięte było od Xcia Brunświckiego r. 1553. ieſt o *m.* 14. na połd. ku z. od Oſnabrucku, 12. od Munſteru. dł. 25. 46. ſz. 52. 20.

IBOS, m. Fr. w Pow. Bigorreńſkim, *m.* 2. na połn. od Tarbes.

IBRAZ, plac obronny nakſztałt małey fortecy, ktora ieziorem i błotami zewſząd prawie otoczona ieſt i ieden ma przyſtęp w Woi. Brzeſkim Litt. przy rz. Strumieniu, ktora wpada w Prypeć, od Pińſka *m.* 12. na połd. ku z.

ICARIA, ob. Hiceria.

ICHTERHAUSEN, m. Niemiec. w Turyngii, w Xſtwie *Saxe-Gotha*, z pięknym zamkiem zwanym Marienburg, nad górą, *m.* 3. na połd. od Erfortu.

IDANHA-LA-NUEVA, nowa Idanha, m. Portugal. w Prow. Beirze, o 2. *m.* na połd. ku z. od Idenhy ſtarey. dł. 11. 23. ſz. 39. 42.

IDANHA-VELHA, *Igœdita*, ſtara Idanha, m. Portugal. w Prowinc. Beirze; dobyte było ſzturmem od Franc. r. 1704. Leży nad rz. Ponſulą, *m.* 10. na połn. ku w. od *Caſtel-Branco*, 10. na połn. ku z. od Alkantary. dł. 11. 32. ſz. 39. 46.

IDRIA, Idrya, piękne m. Wł. w pow. Foroiulieńſkim, w Hr. Goryckim, z zamkiem, nal. do Domu Auſtr. w ſamym mieście znayduią ſię obfite ſzyby merkuryuſzowe, ieſt między górami, *m.* 7. na połn. ku w. od Gorytzy, 10. na połn. od Tryeſtu. dł. 31. 35. ſz. 46. 16.

IDSTEIN, m. Niem. w Weterawii, rezyd. familii idącey z linii Xżąt *de Naſſau*, do ktorey należy, ieſt o *m.* 5. na połn. ku w. od Moguncyi. Zdobią go zamek piękny i ſzkoły Luterſkie. Dobra Idſteinſkie rozciągaią ſię wzdłuż na *m.* 8. wſzerz 4. Leżą w piękney rowninie. dł. 25. 53. ſz. 50. 9.

JEAN, (S.) *S. Joannis Fanum*, m. Fr. nad Sarrą w Hr. Sarbruck, *m.* 5. na z. od Dwochmoſtow, 3. od Sarguemiuy. dł. 25. 47. ſz. 49. 16.

JEAN, (S.) Opac. Fr. Auguſt. o *m.* 3. od *Maleſtroit*, inne Premonſtr. przy Ambianie, czyni 16000. liwr. Tegoż im. Opac. Bened. w Andeli.

JEAN D'ANGELY, (S.) *S. Joannes Angeriacus*, dawne M. Fr. w Santonii z pięknym Opac. Bened. fund. r. 942. od Pepina Krola Akwitanii, czyniącym 12000. liwr. Hr. *Rochefoucault*, przymuſzony był odſtąpić od oblężenia r. 1562. Wzięte było potym od Kalwiniſtow, odebrane zaś od Henryka III. po upornym oblężeniu r. 1569. Znowu go opanowali byli Kalwiniści w r. 1620. bunt podnioſſo, a r. 1621. dobył go Ludwik XIII. i twierdze iego z ziemią zrownał. Oyczyzną ieſt Henryka II. Burbona Kondeuſza. Leży nad rz. *Boutonne*, na ktorey tu dwa ſą młyny do robienia prochu iedne z naylepſzych w Krol. *m.* 6. na połn. ku w. od *Saintes*, 13. od Rupelli, 92. od Paryża. dł. 17. 5. ſz. 45. 55.

JEAN-DE-BONNEVAL, (S.)

(S.) Opac. Fr. Bened. przy *Thouars*, inne zwane *S. Jean de Caſſel*, ieſt Premonſtr. czyni 5000. liwrow, o *m.* 4. na połn. od *Aire*.

JEAN-DE-BOURNAI, (S.) m. Fr. w Delfinacie *m.* 5. na z. ku połud. od Wienny.

JEAN-DE-BREUIL, (S.) m. Fr. w Pow Kadurſkim, *m.* 6. na w. ku połd. od *Milhaud*.

JEAN-DE-FOS, (S.) o *m.* 5. od Montpelieru, i *S. Jean de Gardomenque*, w Langwedocyi od Aletu, *m.* 4. ſą m. Fr.

JEAN-DE-LAUNE, lub LONE, (S.) *Ladona*, m. Fr. w Burgundyi w Pow. Dyżońſkim ſtoł. Grodu tego im. maiące prawo deputowania. Oyczyzną ieſt Em. *Martene*, Hiſzp. od oblężenia iego r. 1636. odpędzeni zoſtali, ieſt nad Saoną *m.* 6. na połd. od Dyżonu, 3. od Bellegardy, 3. od Antyzyodoru 62. od Paryża. dł. 22. 44. ſz. 47. 10.

JEAN-DE-LUZ, (S.) *Lucius Vicus*, m. Fr. w Pow. Labour, nad granicą Hiſzp. z portem. Leży nad małą rzeczką blizko morza, *m.* 4. na połn. ku w. od Fontarabii, 4. od Bayonny, 174. od Paryża. dł. 15. 59'. 28". ſz. 43. 23'. 15".

JEAN-DE-MAURIENNE, (S.) *Maurianna*, M. Sabaudyi, ſtoł. Hr. Mauryańſkiego w dolinie tego im. z Biſk. ieſt nad rz. *Arche*, na pograniczu Delfinatu, *m.* 5. na połd. ku z. od *Moutiers*, 10. od Grenobli, 9. od Chambery. dł. 24. 1. ſz. 45. 18.

JEAN-DES-VIGNES, (S.) Opac. Fr. Auguſt. w Sweſſyonie, czyni 17500. liwr.

JEAN-D-ULVA, lub *la vera crux nova*, Wyſpa w Amer. połn. przy Hiſzpanii nowey na morzu połnocnym, odkryta około r. 1518. od P. *Grijalva*. dł. 280. 20. ſz. 19.

JEAN-EN-ROYANS, m. Fr. w Delfinacie.

JEAN-EN-VALLEE, Opac. Fr. Auguſt. blizko miaſta *Chartres*, czyni 4500. liwr.

JEAN-PIE-DE-PORT, (S.) *S. Joannes de pede Portus*, m. Fr. ſtoł. Nawarry niż. z Cytadellą na wzgórce. Leży przy początku traktu prowadzącego przez góry Pyreneyſkie zwanego tu *Port* o *m.* 8. na połd. ku w. od Bayonny, 12, od Pampelony, 176. od Paryża. dł. 16. 22. ſz. 43. 8.

JEANNE, (Iſle de Sainte,) Wyſpa S. Joanny, iedna z wyſp Komorſkich między pomorzem Zangwebar i Madegaſkarą. Jeſt na podziw żyzna i obfita w źwierzynę i owoce. Mieſzkańcy ſą Religii Mahometańſkiey mieſzaney z wielą zabobonami. Boią ſię bardzo diabła, ktorego tu *Grzegorzem* zowią. Niewiaſty u nich ſą niewolnicami, do naywiękſzych zażywane bywaią robot, nie maiące tyle wolności aby nawet ieść razem z mężami mogły. Wydawać ie za mąż zwykli w roku zaraz 7. lub 8. Dwa tu ſą celne miaſta, iedno miaſtem Krola, drugie Krolowy ſię zowie. W pierwſzym rezyduie Krol z ſwym dworem, i ieſt o *m.* 8. od Portu, drugie leży nad morzem. Obydwa ſą doſyć piękne i ozdobne meczetami wſpaniałemi. Przy niey zwykły ſtawać Okręty Angiel płynące do Bombay.

JEDLINSK, m. Pol. w Woi. Sendomirſkim z ſzkołami Akademicznemi.

JEDO, lub JENDO, Jedo, *Jendo*, wielkie M. S. Japonii na wyſpie Niphon w Azyi ozdobne pięknym i obronnym pałacem, w ktorym rezyduie Ceſarz. Liczba mieſzkańcow ieſt tu niezmierna. Handel bardzo wielki. Rz. Tonkawa przerżyna miaſto i wpada pięcią korytami do portu. Na niey poſtawiony ieſt moſt wſpaniały, od ktorego wymierzaią odległość mieyſc wſzyſtkich w Japonii. Domy ſą drewniane, przez co częſtym podlegaią pożarom, te zaś i niſkie ſą i źle budowane, ieſt tu bardzo wiele kościołow i pałacow

murowanych z kamienia bez balkow iednak dla uniknienia niebespieczeństwa w czasie trzęsienia ziemi. Gdy Panowie maią iaki stawiać pałac nowy, zapraszaią na to mieysce Cesarza, ktoremu tam ofiaruią dary. Po wyiściu iego drżwi, ktoremi przechodził staią się zakazane, zowią ie drżwiami Krolewskiemi, i nikomu potym przez nie przechodzić nie wolno. Jedo leży w miłey rowninie wgłąb zatoki bardzo rybney. Procz rz. znayduie się tu wiele kanałow. dł. 157. sz. 35. 32.

JĘDRZEIOW, m. z Opac. Cysterśow w Diec. Krakowskiey; sławne znacznym tu ziazdem szlachty, r. 1576. na stwierdzenie obrania Stefana Batorego. Rokosz r. 1607. i śmierć Kadłubka pamiętnym go też czyni. Leży na granicy Szląskiey i Węgierskiey.

JEGUN, m. Fr. w Armaniaku wyż. o *m.* 3. na połn. ku z. od *Auch.*

JEMGUM, znacz. i bogate m. Niem. w Xstwie Ostfryzyi w okolicy Embdeńskiey. Karol Xżę Geldryi r. 1535. Xżę zaś Alby r. 1568. odniosł tu zwycięztwo, *m.* 4. na połd. ku w. od Embden.

JEMPTERLAND, *Jamptia*, kraina połnocna Szwecyi, między Laponią, Angermanią, Medelpadią, Helzyngią i Dalekarlią. Nie iest ludna, i niema tylko wsie lub liche miasteczka.

JENA, m. Niem. w Turyngii w stanach Domu *de Saxe-Weimar*, z zamkiem i Akademią fund. r. 1555. Leży nad Salą, *m.* 4. na połud. ku w. od Weimaru, 8. od Naumburga, 10. od Erfortu. dł. 29. 34. sz. 51.

JENEEN, wiel. i dawne m. Azyatyckie w Palestynie z zamkiem starym i dwoma moczetami.

JENGAN, *Jenganum*, m. Chińskie, 8me z miast głownych Prow. Chensi, nad brzegiem połn. eziora *Lieu*, pod górą. Ma 19. miast pod swą dependencyą. dł. 126. 16. sz. 37. 37.

JENIAPUR, m. Azyat. w Indostanie w Państwach Wiel. Mogołu, stoł. krainy tego im. nad rz. *Chaul m.* 35. na połn. ku z. od Delli. dł. 94. sz. 30. 30.

JENIKALA, forteca nowo wystawiona od Turkow w Krymie nad Cieśniną *Taman*, przy wniyściu morza Azofskiego. Ustąpiona iest Rossyi traktatem r. 1774.

JENISSEA, Jenissefkoy, *Jeniscea*, znaczne, mocne i osiadłe M. Rossyiskie w Syberyi nad lewym brzegiem Jenissy rzeki, o *m.* 300. na w. od Tobolska, na pograniczu Ostyakow i Tonguzanow. Obfituie w zboże, drob i bydło. dł. 116. sz. 58 40.

JENIZZAR, lub JANIZZAR, m. Greckie w Macedonii blizko Golfu Salonickiego w krainie *Komenolitary*, wystawione na ruinach dawnego miasta *Pella*, oyczyzny Alexandra W. iest o *m.* 5. na połd. ku z. od Saloniki, 7. od Karaweryi. dł. 40. 12. sz. 46. 38. iest inne tego im. m. w Grecyi w Prow. Janna. dł. 39. 8. sz. 40. 40.

JENKOPING, Jonkoping, *Janoscopia*, Jenkopinga, m. Szweckie w Prow. Smalandii nad ieziorem Watter, z dobrą Cytadellą, *m.* 22. na połn. ku z. od Kalmaru. dł. 32. 55. sz. 57. 22.

JENPENG, *Jenpinga*, piękne m. Chińskie piąte z miast głownych Prow. Fokięny. Zbudowane iest w ksztalt Amfiteatru nad brzegiem rz. Minv. Ma 7. miast w swym dystrykcie. dł. 135. 6. sz. 26. 34.

JERICHAU, lub IERYCHOW, cyrkuł, m. i grod w Xstwie Magdeburskim, o *m.* 12. od Magdeburga nad Elbą na w.

JERICHO, Jerycho, u Arabow zwane *Ribida*, dawne i znakomite m. Azyatyckie w Palestynie zbudowane od Jebuzeyczykow. Nie iest dziś więcey iak kupa nikczemnych chałup mieszkanych od

nędznych i ubogich Arabow. Leży o *m.* 7. na półn. ku w. od Jerozolimy, o *m.* 2. od Jordanu, w dolinie wesołey i żyzney. Znayduie się tu roślina podobna do bzu, ktorey kwiat nie więdnie, a ktorą bardzo zaleca pismo pod imieniem roży Jerychońskiey.

JERKEN, ob. Irken.

JERSEY, *Cæsarea*, Wyspa na morzu Brytanii, przy brzegach Francyi, o *m.* 5. od brzegow Normandyi, iest bardzo ludna, ma *m.* 7. w około, i nal. do Angl. Powietrze tu iest bardzo zdrowe, lubo znayduie się tu wiele żab, ktore do domow się cisną. Grunt iey iest żyżny. S. Helier iest iey miastem głownym. dł. 15. 15'.-25''. sz. 49. 14'. -20''. ob. New-Jersey.

JERWERLAND, *Jervia*, mały pow. w Inflantach w Estonii, należy do Rossyi. ob. Jewerland.

JERUSALEM, w Styryi niż. przy Luttenburgu, sławna przedniemi winami.

JERUSALEM, *Hierosolima*, Jerozolima, dawne i st. M. Azyatyckie, dawniey stoł. Krolestwa Żydowskiego, po zdobyciu iey na Jebuzeyczykach przez Dawida. Nabuchodonozor W. obrocił ią w perzynę drugiego roku panowania Sedeciasza, i wielką liczbę żydow zabrał w niewolę do Babylonu. Po odnowieniu iey, miasto i kościoł z ziemią zrownał Tytus r. 70. po nar. Xtusa. Przy ruinach dawney Jerozolimy zbudował Adryan Ces. nowe miasto. Zdobyli go Persowie r. 614. Saracenowie 636. ale Łacinnicy odzyskawszy go, nowe tu założyli Krol. r. 1099. ktore lat 89. trwało pod pan. Krolow Francuzow. Saladyn Sultan Egyptu i Syryi opanował go r. 1188. pod Gwidonem *de Lusignan.* Turcy wypędzili ztąd Saracenow r. 1517. i przy nich zostało. Stan iego terazznieyszy w niczym się nie może porownać z dawnym. Ma dotąd ieszcze swego Patryarchę. Gorę Kalwaryą i Syon zamyka w swym obwodzie Jerozolima. Franciszkanie trzymaią tu kościoł grobu Sgo i dom do przyięcia przychodniow. Leży o *m.* 45. na połd. ku z. od Damaszku, 18. od morza śrzodziem. 100. od wielkiego Kairu. dł. 57. sz. 31. 50.

S. JERZY, ob. S. Georgius.

JESD, ob. Yesd.

JESI, *Jesium*, dawne m. Wło. w Marchii Ankonitańskiey z Bisk. Sektatorowie Moliny uczynili go sławnym. Leży na górze blizko rz. Jesy, *m.* 7. na połd. ku z. od Ankony, 45. od Rzymu. dł. 30. 45. sz. 43. 13. Tegoż im. iest m. w Japonii na wyspie Niphon. dł. 157. sz. 35.

JESNITZ, m. w Cyr. Saxonii wyż. w Xstwie Dessawskim nad Muldą, *m.* 4. na połd. od Dessawy.

JESO, Jedso, Yeso, wiel. wyspa Azyatycka na półn. wyspy Niphon, pod pan. Monarchy hołdownika Cesarza Japońskiego. Zarosła iest gęstemi lasami. Mieszkańcow ma mocnych, słusznych, ale nieforemnych i dzikich w porownaniu z Japończykami. Nie żyią tylko połowem ryb, lub źwierzyną.

JESSELMER, *Jesselmera*, M. w Indostanie, stoł. Prow. tego im. w Państwie wiel. Mogołu, *m.* 75. na półn. od Amadabatu. dł. 90. 15. sz. 26. 40.

JESSEN, m. Niem. w cyrk. Elektor. Saskim. nad Elsterą, *m.* 6. na w. od Wittembergi.

JESUAL, Jezualia, Kraina Indostanu, graniczy na połud. z Krol. Bengalskim, na półn. z Krol. Nekbalskim, na w. z Azemskim, na z. z Patną. Raiapur iest iey M. S.

JEWERN, lub JEVER, *Jeveria*, m. Niem. w Westfalii, stoł. Jewerlandii z cytadellą, o *m.* 7. na półn. ku w. od Auriku, 12. od Embdeny. dł. 25. 26. sz. 53. 32.

JEWERLAND, Jewerlandia, Kraina Niem. w Westfalii, rozległa wzdłuż na *m.* 8. wszerz 4. Należy do Domu Xżąt *Anhalt-Zerbst.*

JEZIERNA, w Woi. Ma-

zowieckim, sławna założoną fabryką papierni, *m.* 3. od Warszawy. Tegoż im. m. Pol pod pan. Austr. w cyr. Lwowskim, od Zborowa *m.* 2.

JEZIORO, *Lacus*, *Lac*, zowie się zebranie obszerne wody, pospolicie niewysychaiącey, ze wszech stron zamknione. Są iednak ieziora ale bardzo rzadkie, ktorych woda corok wysycha, iako *Czirnitz* w Karnioli.

JEZIORZYSZCZE, m. Litt. w Woi. Połockim pod pan. Rossyiskim, z Stwem czyniącym kwarty 19250. zł. Sławne zwycięztwem Stanisława Paca r. 1566 Leży przy ieziorze, od ktorego położenia ma nazwisko, blisko granicy Moskiewskiey.

JEZIOROZCE, m. Litt. w Woi. Wileńskim w Pow. Brasławskim nad rz Iłłuksztą, *m.* 10. na z. od Brasławia.

JEZUPOL, *Jesupolis*, m. Pol. pod pan. Austr. w cyrk. Halickim, dosyć dobrze budowne przy uyściu Bystrzycy w Niestr, blizko o *m.* 2. od Halicza.

IF, *Hypœa*, wyspa Francuzka w Prowancyi, naybliższa ku wschodowi z 3. wysp przy porcie Marsylskim leżących. Iest bardzo mocno ufortyfikowana, a forteca iey iedną iest z naylepszych na morzu śrzodziemnym.

IGIS, *Æmonia*, m. Rzepltey Gryzońskiey, w Lidze Kadeyskiey z zamkiem wspaniałym, w ktorym znayduie się piękna Biblioteka i gabinet rożnych osobliwości.

IGLAW, *Iglavia*, mocne, ludne i wiel M. Czeskie w Morawii, stol. cyrkułu tego im. Piwa tu bardzo przednie, i sukna dosyć dobre robią. Wzięte było od Prusakow r. 1742. Leży nad Iglą, *m.* 19. na z. od Brinny, 32. od Pragi. dł. 34. 40. sz. 49. 10.

IGLESIAS, lub Villa de Chiesa, *Sulci*, *Eglesia*, M. w części południowey Sardynii z Bisk. Suffr. Kaliarskiego. dł. 26. 28. sz. 39. 30.

IGNI, m. i Opac. Fr. fund. r. 1126. zakonu Cyster. w Szampanii, czyni 14000. liwr. *m.* 2. na połud. od Fismes.

IGNISTERRA, ob. Ziemia ognista.

IGRANDE, m. Fr. w Pow. Burbońskim, *m.* 2. od *Bourbon l'Archambaud.*

IHOR, Iohor, Ior, *Ihora*, M. S. Krolestwa tegoż im w Azyi na połwyspie Malaki. dł. 121. 30. sz. 1. 58.

ILA, *Epidium*, wyspa Szkocka, długa około *m.* 6. szeroka 5. Leży przy brzegach Hr. Argylskiego; obstuie w bydło, ielenie, rudę ołowianą i kamienie wapienne.

ILAMBA, znaczna Prow. Krol. Angolańskiego w Afryce; podzielona iest na wiele włości bardzo osiadłych, a każda ma swego *Sowę*, ktory ma rząd nad okolicą swey iuryzdykcyi.

ILANTZ, *Ilantium*, m. Rzeczypospolitey Gryzonow, główne swego Pow. w lidze Gryzońskiey. Mieyscem iest obrad trzech lig Gryzonow. Leży nad Renem, *m.* 7. na połud. ku z. od Koiry. dł. 26. 45. sz. 46. 38.

ILCHESTER, *Ischalis*, Ilszester, m. Angiel. w Sommersetshirze. Wysyła 2. Deput. na Parl. Iest nad Illą, *m.* 34. na z. od Londynu.

S. ILDEPHONS, wspaniały Pałac Krola Hiszp. w nowey Kastylii zbudowany od Filipa V. *m.* 2. od Segowii.

ILEZUGAGWENA, lub Esugaguen, mocne M. Krol. Marokańskiego w Afryce w Prow. Hea na górze leżące.

ILFELD, lub Ilefeld, Ilefeldia, w Hr. Hohensteinskim, o *m.* 2. na poln. od Northausen; był tu Klasztor Premonstratensow, ktory r. 1543. obrocony został na szkołę Protestancką, w ktorey sł. Michał Neander był Nauczycielem do samey śmierci r. 1595. Utrzymuią tu

zawſze na edukacyi 50. uczniow.

ILHEOS, *Insulæ*, M. nadmorſkie w Amer. południ. w Brezylii, ſtoł. kapitanii *de Rio dos Ilheos*, o *m.* 50. na połud. od S. Salwador. Należy do Portugal. i ieſt w gruncie bardzo żyżnym. dł. 340. 10. ſzer. połud. 15. 25.

ILKUSZ, ob. Olkuſz.

ILL, *Ellus*, rz. Fr. ktora przerzyna Alſacyą i wchodzi niżey Strazburga do Renu. Zaczyna b. ć żeglowną od Scheleſtadtu. Inna ieſt w Pow. *Perigord* tegoż im.

ILLE, *Insulæ*, piękne M. Fr. z tyt. Hr. w Pow Ruſſyllońſkim, *m.* 4. na z. od Perpinianu.

ILLIERS, m. Fr. w Normandii, *m.* 5. od *Evreux*, ob. *Jacques d'Illiers*.

ILLIFONSO-DE-LOS-ZAPOTECAS, (San) M. Amerykańſkie w Hiſzp nowey w Dyec. Gwaxakańſkiey. Leży na gorze, o *m.* 20. na poln. ku w. od Antekwery. dł. 280. 5. ſz. 17. 35.

ILLINI, Illinowie, *Illinois*, Narod Amerykańſki w nowey Francyi oſiadły wzdłuż rzeki tego im. w Kraju bardzo dobrym. Ieſt lud dziki, żyie poſpolicie pſzenicą Turecką, ktorey tu bardzo wiele zbieraią. Są mocni, zręczni, podchlebni, żywi, cery ogorzałey; żon maią wiele. Są niektore wſie, ktorè przyięły Religią Chrześciańſką. Owoce ich i źwierza ſą u nich oſobliwſze i nam nieznane.

ILLIKIRCK, grod należący do Strazburga, o poł mili od niego.

ILLOK, *Illoca*, male ale obronne m. Węgierſkie w Sklawonii, nad prawym brzegiem Dunaiu, *m.* 6. na poln. od Peterwaradyna, 12. od Eſſeku, 22. od Belgradu. dł. 37. 15. ſz. 45. 30.

ILM, lub Stadt-Ilm, M. Niem. zamek i grod w Turyngii w Xſtwie Schwartzburg-Rudelſtadtſkim, *m.* 6. na połud. od Erfortu; zależy od Xżąt Saſkich.

ILMENAU, m. i grod Niem. w Xſtwie Henneberſkim, nad rz. Wipprą, należy do Domu *de Saxe-Weimar* W okolicy iego znayduią ſię miny ſrebrne. Ieſt o *m.* 6. na połn. ku z. od Schwartzburga.

ILMENOW, lub Elmenow, rz. Niem. w Xſtwie Zelleńſkim. Płynie od połud. ku połn. i łączy ſię z Elbą.

IŁUKSZTA, lub Iłukszt, m. Semigallii, ozdobne zamkiem, kościołem Katol. i Greckim, z ſzkołami. Leży nad rz. tego im. ktora wpada w Dźwinę. Ieſt o *m.* 3. od Dyneburga.

ILZA, lub Iłza, m. Biſkupie w Woi. Sendomirſkim, oſiadłe Garncarzami, od Radomia o *m.* 6.

IMBRO, ob. Lembro.

IMERETTA, małe Krol. Azyatyckie między Kaukazem, morzem czarnym, Xſtwem Guriel, i Georgią. Kray ten pełen laſow i gor przeplataią piękne rowniny. Krol ieſt hołdownikiem Turcyi, i dawał w daninie Sułtanowi co rok 80. dzieci chłopcow i dziewcząt od lat 10. do 20. Od ktorey daniny uwolnione zostało to Krol. przez traktat r. 1774. między Roſſyą i Portą zawarty.

IMMENSTADT, m. Niem. w Szwabii nad Illerą, w Hr. Konigſeckim, *m.* 4. na połud. od Kempten.

IMOLA, *Forum Cornelii*, dawne m. Wł. w Stanie Papiezkim w Romanii z Biſk. Suffr. Rawenneńſkiego. Ieſt bardzo piękne i dobrze naſiadłe. Wzięte było od woyſk. Ceſar. r. 1708. Oyczyzną ieſt S. Piotra Chryzologa, Antoniego Maryi *Valsalva*, Marka Anton. Flaminiego. Leży nad Sauterną, o *m.* 4. na połn. ku z. od Faenzy, 8. od Bolonii, 9. od Rawenny, 18. od Florencyi, 65. od Rzymu. dł. 29. 15. ſz. 44. 22.

IMPERIALE, *Imperialis*, piękne M. Amerykańſkie w Chili, o *m.* 4. od morza połud. nad brzegiem rzeki *Cauten*, założone ieſt od Piotra *Valdivia*, Gubernatora r.

1551. *m.* 39. na połd. od Koncepcyi, gdzie Biſkup ſię przenioſł był po wzięciu miaſta przez Indyanow. Leży w kraiu bardzo weſołym na ſkale urwiſtey. ſz. połd. 38. 40. dł. 305.

IMPERIALIS, Ceſarſki, tyt. miaſt w Niem. wolnych, maiących mieyſce i głos na ſeymach Rzeſzy Niemieckiey.

IND, *Indus*, wiel. rz. w Azyi, od ktorey cały kray Indyi bierze nazwiſko. Wypływa z góry Imaus

INDOSTAN, *India Citerior*, wielki kray Indyi wſchodnich w Azyi, ktory zawiera Państwo Mogolſkie i inne Krol. między Indem i Gangeſem. Ob. Mogoł.

INDYA, *India*, *les Indes*, kray bardzo rozległy, ktory my dzielemy na Indye wſchodnie i zachodnie. Indye wſchodnie zawieraią 4. wielkie części: Indoſtan, połwyſpę za Gangeſem i przed Gangeſem i wyſpy morza Indyiſkiego, z ktorych celnieyſze ſą: Ceylan, Sumatra, Jawa, Borneo, Celebes, Maldywſkie, Filipińſkie, Moluckie i Maryańſkie. Tymże im. oznaczaią niekiedy niewłaściwie: Kroleſt. Tonkińſkie, Chiny i Japonią, zwłaſzcza gdy mowa ieſt o handlu. *Indye zachodnie* zowią ſię cała Ameryka. Początek dawania tym kraiom nazwiſka Indyi wſchodnich i zachodnich ztąd poſzedł, iż gdy Portugalczykowie, ktorzy naypierwſi ſwe tu poſtanowili oſady pod Krolem Emmanuelem, i odkryli Brezylią, płynąc do Indyi prawdziwych, brali ſię ku wſchodowi, a płynąc do Ameryki kierowali drogę ku zachodowi. Przeco potym nazwano to, co ieſt na w. Kapu dobrey nadziei, Indyami wſchodniemi, a wſzyſtko co na z. leży, Indyami zachodniemi. Ob. ie pod ſwemi Artykułami.

INDRE, *Inger*, rz. Fr. ktora płynie przez Turonią i wpada w Ligerę wyżey *Saumur*, ſpławną ieſt od *Chatillon*.

INFANTADO, kraina Hiſzp. w Prow. *Mancha*, z tyt. Xſtwa, ktora zamyka miaſta: Alkozerę, Salmeronę i Valde-olivas, także niektore miaſteczka w okolicy Kalatrawy.

INFIERNO, mała wyſpa iedna z Kanaryiſkich w Afryce, między Lancerotą na połd. wyſpą S. Klary na połn. i Gracyozą na w.

INFLANTY, *Livonia*, znaczna Prow. Roſſyiſka; na z. i połn. oblewa ią morze Baltyckie i odnoga Finlandzka, na w. graniczy z Moſkwą, na południe z Litwą. Dzierżyli ią naprzod Krzyżacy, r. 1561. poddała ſię Zygmuntowi Auguſtowi, i zamykała w ſobie 3. Woiewodztwa Derpſkie Wendeńſkie i Parnawſkie: ale gdy te naprzod do Szwecyi przez traktat Oliwſki, r. 1660. potym od Szwedow do Moſkwy przez traktat Niſztadſki za pan. Piotra W. odpadły r. 1721. część tylko Inflant bardzo mała przy Polſzcze zoſtała ſię była, to ieſt Powiat Düneburſki, pod im. Woiewodz. Inflantſkiego do r. 1772. w ktorym Dwor Petersburſki odezwawſzy ſię z ſwoiemi pretenſyami opanował woyſkiem pozoſtałą Inflant cząſtkę. Tytuł tylko i Urzędy prożne tey Prow. zoſtały przy Pol. Kray ten obfituie w zboże, drzewa, źwierzynę i kruſzce. Znaczny prowadzi handel. Portow ma 4. Rygę, Parnawę, Rewel, i Narwę. Ryga ieſt M. S.

INGELFINGEN, m. Niem. w Frankonii nad rz. Kocherą w Hr. Hohenloeńſkim. *m.* 8. na połd. od Maryentalu.

INGELHEIM, *Ingelheimum*, m. Niem. w Palatynacie Reńſkim, ſławne kilką zborami kościelnemi i urodzeniem Sebaſtyana Munſtera. Zamek w ktorym ſię urodził Karol W. nie tu, iak niektorzy mniemaią, ale w Kalsburgu zamku wyżſzey Bawaryi. Leży nad rz. Sawą na górze, z ktorey weyrzenie ieſt bardzo miłe, *m.* 2. na połd. ku z od

Moguncyi, 2. na w. od Bingen. Dziedzictwem iest dawnego domu Hrabiow Ingelheymskich. dł. 25.40. sz. 49. 59.

INGOLSTAD, *Ingolstadium*, piękne M. Niem. i naymocnieysze w Bawaryi z st. Akademią fund. r. 1471. Zaszczyca go zamek piękny, zbroiownia, Kollegium i kościoł wspaniały. Poddało się Ces. r. 1704. Austryacy zdobyli go r. 1742. i trzymali go do r. 1745. Leży nad Dunaiem, *m.* 2. na połn. ku w. od Neuburga, 16. od Ratyzbony, 18. od Munichu. dł 28. 45. sz. 48. 46.

INGRANDE, *Igorandis*, m. Fr. nad Ligerą, na pograniczu Andegawii, *m.* 7. na z. od Andegawy, z tyt. Baronii. Inne tegoż im. w Piktawii nad rz. Wienną, *m.* 2. od *Chatelrauht*, na pograniczu Turonii. Inne *m.* 3. od *Chinon*.

INGRE, m. Fr. *m.* 1. od Aurelianu.

INGRIA, *Ingria*, Prow. Rossyiska w głąb Golfu Finlandzkiego. Kray iest bardzo urodzayny, obfity w źwierzynę i ryby. Łosiow, ktore tu stadami gromadzą się, łowią bardzo wiele. Przychodzą zaś te na wiosnę i na iesień z Finlandyi. Zdobyta ta Prow. została od Piotra W. Petersburg iest iey M. S.

INHAMBANA, *Inhambanum*, Krol. Affr. w części wschodniey Kaferyi pod Ekwatorem nad Golfem Sofalskim. Mieszkańcy są bałwochwalcy. Tongwa iest M. S.

INISHORTY, ob. Enisgorty.

INIS-OWEN, *Avalonia*, mała kraina Irlandyi w Hr. Londonderskim.

INN, *Oenus*, rz. Niem. ktora wypływa z kraiu Gryzonow z pod gory *Septimer-berg* i między Passawą i Instadtem wpada do Dunaiu.

INNERARA, m. Szkockie, stoł. Prow. Argylii gdzie Xżę tego im. ma rezydencyą, iest nad Lochfynem, *m.* 24. na połn. ku z. od Edymburga, 112. od Londynu. dł. 12. 15. sz. 56. 32.

INNERLOCHY, Inwerlochy, m. i forteca Szkocka, zwana także fortecą S. Wilelmа, w Pow. *Lochaber*, w ktorym naycelnieyszym iest miastem. Leży między dwoma ieziorami, *m.* 32. na połn. ku z. od Edymburga, 120. od Londynu. dł. 12. 26. sz. 57. 8.

INNERNESS, lub INWERNESS, *Innernium*, m. Szkocyi połn. portowe, iest bardzo handlowne, i bogate w Hr. Gallawayskim, i posyła 2. Dep. na Parl. Leży przy uyściu Nessy, o *m.* 34. na połn. ku z. od Edymburga, 130. od Londynu. dł. 13. 58. sz. 57. 36.

INNERSKEITING, m. Szkockie nadmorskie portowe w Prow. *Fife*, nad Golfem Forthenskim, *m.* 3. na połn. ku z. od Edymburga, 112. od Londynu. dł. 14. 35. sz. 56. 22.

INNICHEN, sławny klasztor w Bisk. Bryxieńskim, ktory zależy od Kapituły Freysyngenskiey. Iest o *m.* 13. na połn. ku w. od Bryxyi. Tu blizko Drawa ma swe źrzodło.

INOWŁODZ, m. Pol. i powiat w Woi. Łęczyckim, z Stwem ktore płaci kwarty zł: 1505. Ma swego Kasztelana. Leży blizko Pilicy, o *m.* od Brzeziny.

INOWROCŁAW, *Vladislavia*, znaczne M. Pol. stoł. Wdztwa tegoż im. Niektorzy kładą iego początek pod Mieczysławem I. lub II. Leży nad rz. Notecią z Gopła wypływaiącą między błotami. Iest obszerne, ale źle budowane. Stwo grodowe tego im. płaci kwarty zł: 874. od Kruszwicy, *m.* 3. dł. 37. 15. sz. 52. 28. Woiewodztwo Inowrocławskie, dawniey zwane Gniewkowskie, po Łac. *Palatinatus Vladislaviensis*, z Brzeskim Kuiawskim wraz przyłączone było za Władysława Jagellona do Polski. Herb i mundur ma tenże co i Wdztwo Brzesk: Kuia: z ktorym seymikuie razem w Radzieiowie, zkąd wysyła 4. Posłow, 2. Dep. Dzieli się na 2.

Pow. Inowrocławſki i Bydgoſki. Ma Wdę i Kaſztelanow 2. Część tego Woi. po rz. Noteć traktatem r. 1772. odpadła pod pan. Pruſkie. Kray ieſt błotniſty, urodzayny iednak, drzewa ma niedoſtatek wielki. Leży między Woi. Pomorſkim, Gnieźnieńſkim, Brzeſkim Kuiaw. i Chełmińſkim.

INSCHKEITH, wyſpa Szkocka nad Golfem *Forth* na połnoc Edymburga. Grunt iey ieſt tłuſty, wydaie wiele zioł lekarſkich.

INSPRUCK, *Oenipons*, piękne M. Niem. ſtoł. Hr Tyrolu, z fortecą, ktorą r. 1782. Jozef II. zrzucić kazał. Zdobi go zamek, w ktorym umarł Ceſarz Franciſzek I. r. 1765. wiele pałacow pięknych i Akademia fund. r. 1677. Wzięte było od Xcia Bawarſkiego r. 1703. ale zaraz odebrane zoſtało od woyſk Ceſar. Jeſt w pięknym położeniu nad Inną, *m.* 11. na półn. ku z. od Brixen, 25. na połd. od Munichu, 95. od Wiedni. dł. 29. 2. ſz. 47. 3.

INSTADT, *Oenoſtadium*, *Oenopolis*, m. Niem. w Bawaryi nad Dunaiem, blizko Paſſau, od ktorego oddziela go rz. Inn. dł. 31. 15. ſz. 48. 25.

INSULA, ob. wyſpa.

INWERBERWY, m. Szkockie, w Hr. Kinkardynu, *m.* 30. na połn. ku w. od Edymburga, wyſyła Dep. na Parl.

INWERNESS, ob. Inuerneſs.

INWERRARY, ob. Innerara.

JOACHIMS-THAL, czyli dolina Joachima, m. Czeſkie w dolinie tegoż im. w Cyr. Ellnbogeńſkim. W wieku 16tym odkryte tu ſą ſzyby ſrebrne. Imie ſwe wzięło od Hrabiego Joachima *Schlick*.

IOACHIMSTHAL, m. Niemiec. w ſrzedniey Marchii Brandeburſkiey w Cyr. Barnimu niż.

JOAL, Dom handl. Fr. na brzegu Afrykańſkim w Krol. Barbezyńſkim, o *m.* 20. od Gorey.

S. JOANNES, S. Jan, rz. wiel. w Ameryce w Akadii ſł. ieſt połowem ſumow, inna tego im. w Luizianie.

JOANNETA, źrzodło wody mineral. żołądkowey blizko *Martigues Briand*, we Fr. *m.* 5. na połn. od Andegawy.

JOBSBAD, ob Annaberg.

JOCELIM, Joſſelin, *Goſelinum*, m. Fr. w Brytanii wyż. Deputuie na obrady Prow. *m.* 18. na z. od Rennes, 20. od S. Malo.

JOHANNA wyſpa, ob. S. Jeanne.

JOHANNESBERG, zamek w Szląſku należący do Jawornika w Xſtwie Grotkowſkim, przez traktat, r. 1742. zoſtał przy domie Auſtr.

JOHANNESBERG, w Elektor. Mogunckim, w grodzie Rhengawſkim, zalecony bardzo dobremi winami.

JOHAN-GEORGEN-STADT, lub GEORGEN-STADT, czyli Jerzego miaſto, piękne m. Niem. wyſtawione od Jana Jerzego I. Elektora Saſkiego po pokoiu Weſtfalſkim, aby było ſchronieniem Proteſtantow z Czech wypędzonych. Leży w Miśnii w Cyr. Frtzgeburſkim.

JOHANSBERG, lub JOHANSBURG, m. Pruſkie z Cytadellą w Sudawii nad rz. *Piſch*, dł. 40. 34. ſz. 53. 15.

JOHANSBERG, przy Fridberdze w Weterawii mieyſce pamiętne wygraną Francuzow nad Hanowerczykami r. 1762.

JOHNSTOWN, (S.) m. Irlandzkie w Hr. Danegalſkim nad rz. *Lugh. Foile*, o *m.* 12. na połn. ku w. od Dunegali. Wyſyła Dep. na Parl. inſze tego im. w Hr. Longfordzkim nad Kameliną, *m.* 2. na w. od Longfortu.

JOIGNY, *Joviniacum*, m. Fr. w Szampanii z pięknym i mocnym zamkiem ale niedokończonym. Trzy do niego należą parafie. Zalecone ſą

są wina iego, ieſt w wygodnym położeniu nad Yonną, o *m.* 7. na południe od Sens, 6. od Antyziodoruſ. dł. 21. ſz. 47. 56.

JOINVILLE, *Joanvilla*, dawne i dosyć znaczne M. Fr. w Szampanii z tyt. Xſtwa, z zamkiem wiel. i wſpaniałym, gdzie ſł. Kardynał *de Lorraine* ſię urodził, i gdzie ciało P. *de Joinville* leży, ieſt nad Marną, *m.* 6. na połd. od S. Dizier, 28. od Remow, 10. od Baru Xżęcego, 50. od Paryża. dł. 22. 45. ſz. 48. 20.

JONCASSE, źrzodło miner. o *m.* 1. od Montpellieru.

JONA, wyſpa Szkocka mała, na połd. ku z. względem Mulli, długa na milę, a ſzer. pół mili, ieſt bardzo żyżna. Była mieyſcem rez. d. Biſkupow wyſp przyległych, i grobu Krolow Szkockich, ob. Yonna.

JONQUERE, *Joncaria*, Jonkera, m. Hiſzp. w Katalonii, w Powie. Ampurdan, pod górami Pyreneyſkiemi, *m.* 8. na połd. od *Perpignan*, 8. na połn. od *Gironc*. dł. 20. 32. ſz. 42. 15.

JONQUIERES, *Joncariæ*, m. Fr. w Prowancyi, *m.* 4. na połn. ku z. od Marſelli.

JONVILLIERS, Opac. Fr. Premonſtr. fund. 1180. *m.* 3. od Baru Xżęcego.

JONZAC, Jonſac, m. Fr. w Santonii, *m.* 3. na połd. od Pons.

JOSAPHAT, dolina Jozafata, tak ſię zowie w Paleſtynie iedna dolina między Jerozolimą i górą Oliwną. Długa ieſt dosyć, ale nie ſzeroka. Iż zaś ſłowo *Joſaphat* znaczy *Sąd Boży*, wnieśli ſobie niektorzy z mieyſca iednego u Joela Pror. w *rozd.* 3. źle zrozumianego, iż w tey dolinie ma ſię odprawić ſąd oſtatni.

JOSAPHAT, Opac. Fr. Bened. fund. 1120. czyni 3300. liwr. o milę od *Chartres*.

JOSAS, mała kraina Fr. między Sekwaną i pow. *Beauce*, na połd. i z. Paryża.

JOSEPH, (S.) S. Jozefa, wyſpa na Oceanie wſchodnim między wyſpami Maryańſkiemi. Zowie ſię także *Saypan*. Ma *m.* 25 w około i ieſt iedną z nayludnieyſzych wyſp na Archipelagu S. Lazara.

JOSSE, (S.) Opac. Fr. Bened. *m.* 2. od Monfreuil, czyni 5500. liwrow.

JOSSELIN, ob. Jocelin.

JOUARE, *Jotrum* m. Fr. z ſł. i wſpaniałym Opac. Bened. *m.* 3. na połn. od *Colomiers*, 14. od Paryża.

JOUE, *Jocondiacum*, *m.* 1. od Tours, i tegoż im. *m.* 2. od Argentan; ſą m. Fr.

JOUIN-LES-MARNES, Opac. Bened. o milę od *Moncontour*, czyni 8000. liwr.

JOURSAC, m. Fr. *m.* 3. od S. Flour.

JOUY, Opac. Fr. Cyſter. czyni 1500. liwr. *m.* 2. od *Provins*. Tego im. m. *m.* 1. od Werſalu podnieſione było na Hr. Inne m. Fr. *Jouy-le-Chatel* ieſt o *m.* 2, od Roſay.

JOYE, Opac. Fr. Cyſter. w Brytanii fund. r. 1250. blizko Hennebony. Inne ieſt przy *Nemours*.

JOYENVAL, Opac. Fr. Premonſtr. o *m.* 1. od *S. Germain*.

JOYEUSE, *Gaudioſa*, m. Fr. w Pow. Wiwareńſkim z tyt. Xſtwa Paroſtwa, nadane nim było r. 1581. od Henryka III. dla Anny Wiktoryi *de Joyeuſe*. Leży nad rz. *Bacine*, *m.* 9. na połd. ku z. od *Viviers*, 16. od Nimes, 134. od Paryża. dł. 21. 55. ſz. 44. 20.

JOZEFOW, m. Pol. pod pan. Auſtr. w Cyr. Bełzkim od Zamościa *m.* 4.

IPRES, ob. Ypres.

IPS, lub Yps, m. Niem. w Auſtryi niż. nad Dunaiem w okolicy *Wiener-Wald*, ieſt mieyſcem komory bardzo intratney, *m.* 18. na w. od Lintzu.

IPSALA, *Cypſella*, m. Tur-cyi Europ. w Romanii z Arcy-Biſk. Greckim nad rz. Laryſſą, *m.* 22. na

połd. ku z. od Adryanopola, 8. od Traianopola, 50. na z. od Konstantynopola. Blizko iego znayduią się minery ałunowe.

IPSERA, wysepka na Archipelagu na połn. ku z. względem wyspy *Scio*, od ktorey iest na *m.* 6. Jest figury serca. Naprzeciw niey leży na z. wysepka *Anti-Ipsera* zwana.

IPSWICH, *Usbium*, *Gippevicum*, m. Angiel. stoł. Prow. Suffolk, z wygodnym portem. Oyczyzna Kardynała Wolseya. Deputuie 2. na Parl. Leży nad Sturą, *m.* 7. od morza, 18. na połn. ku w. od Londynu. dł. 18. 35. sz. 52. 6.

IRAK, *Iraca*, wielki kray Azyi, podzielony na Irak-Arabii i Irak-Agemi, Irak-Arabski czyli Babiloński oblewa rz. Tygrys i Eufrat. Ztąd ma swe nazwisko, że Arabia pusta z nim się styka. Cały iest prawie pod pan. Turkow. Irak-Agemi, czyli Irąk-Perski iest między Chilanem, Tabrystanem, kraiem Heri, Sablestanem, Farsystanem i Turkomanią. Zostaie pod pan. Persow. Ispahan iest iego M. S.

IRAN, nazwisko, ktore daią kraie wschodnie całey Persyi i iedney Prow. Perskiey wszczegulności między Araxem i Kurem leżącey, ktorey miasta celne są: Erywan i Nachiswan.

IRANCY, m. Fr. w Grodzie Tonnerre, zkąd dobre wychodzą wina.

IRBIT, wieś w Syberyi, o *m.* 7. na w. od Jekaterynburga, nad rz. Irbitą, sł. walnemi, na Nowyrok iarmarkami.

IRIGNY, m. Fr. *m.* 2. od Lugdunu.

IRISSARI, m. Fr. w Nawarze, *m.* 4. od S. Palais.

IRKEN, Jerken, Yarkan, *Irca*, wiel. bogate i bardzo ludne M. Tartaryi, stoł. Bukaryi małey z zamkiem. Tu iest skład całego handlu między Azyą połnocną i Indyami; Kalmucy, ktorzy iego są panami, lubo wierzą w Mahometa, maią iednak za skrupuł przymuszać innych do swey religii. Jest o *m.* 32. na połn. od Kaszcharu. dł. 101. sz. 38. 46.

IRKUTSK, m. Rossyiskie w Syberyi nad rz. Angarą, blizko ieziora Baikal. Ma Bisk. Greckiego niepodległego. Handel znaczny prowadzi, z przyczyny Karawanow tędy trakt z Chin i do Chin maiących. Powiat czyli Uiezd tegoż tu iest im.

IRLANDYA, *Hibernia*, iedna z wysp Brytańskich i naywiększa po wyspie Brytanii Wiel. Od Anglii i Szkocyi oddziela ią morze niebespieczne, zwane kanałem S. Jerzego, czyli morzem Irlandzkim, ktore tu szerokie iest na *m.* 15. ku Anglii, a na 5. ku Szkocyi. Odciąwszy kąty ma figurę prawie owalną, i iest tey wielkości iak połowa Anglii, długa *m.* 95. szeroka 53. a maiąca obwodu *m.* 465. Grunt iey iest bardzo żyżny, obfituie w pastwiska i wszelkie żywności. Bydło iest naywiększym iey bogactwem. Powietrze ma łagodne i umiarkowane, ale wilgotne dla obszernych lasow, bagnow, wielości rzek i iezior. Gadów żadnych nie cierpi. Zywi mnostwo koni dobrych, pszczoł bardzo wiele i wilkow. Miedzi, ołowiu, żelaza znayduie się tu obficie. Irlandczykowie są mocni, dowcipni i uczynni, ale gnuśni, bawiący się naywięcey polowaniem i ryb łowieniem. Procz ięzyka Angielskiego maią swoy osobliwszy. Zołnierze z nich są dobrzy, gdy nie są w własnym kraiu, przeciwnie, iako doświadczono, gdy są w swoim. Dzieli się Irlandya na 4. Prow. *Ulster*, czyli Ultonią, *Connaught*, czyli Konnacyą, *Leinster* czyli Lagenią, *Munster* czyli Mommonią. Nigdzie ani więcey, ani wygodnieyszych nie ma jak tu stanowisk dla okrętow. Naywiększa Irlandyi rzeka iest Shanon. Rząd iey polityczny podobny iest do Angiel. Ma swego Vice-Reya, ktory zowie się Lordem Namiestnikiem, lub Deputatem Irlandyi, kto-

rego powaga ieſt niemała, religii ſą kościoła Angiel. Liczą 4. Arcy-Biſk. ale liczba Biſk. nie ieſt ſtała. Katolikow ſekretnych znayduie ſię tu doſyć. Irlandya przyłączona była do Angl. r. 1172. pod Henrykiem II. ale dopiero Henryk VIII. wziął tytuł Krola Irlandyi, r. 33. ſwego Panowania; przedtym Krolowie Angiel. zwali ſię iey Panami tylko. Wiele tu zaſzło rewolucyi i buntow, oſobliwie po Henryku VIII. Sprzymierzenie ſię Irlandczykow r. 1782. przynioſło Irlandyi porownanie zupełne iey w przywileiach z Anglią. Dublin ieſt M. S.

IROKANIE, *Iroguii*, *Iroguois*, Znaczny narod Amerykańſki około ieziora *Ontario*. Jeſt lud dziki, mężny i w ściſłym z ſobą związku, religii nazbyt zabobonney. Kray ich ieſt zimny. Wprowadzone używanie tu wodki, wiele odmiany przynioſło w ich obyczaiach. Gry i tańce nadzwyczaynie lubią. Są przytym ludzcy, przyiacielſcy, ale w gniewie nieprzebłagani. Są bitni i dowcipni, ale nieco melancholiczni i gnuśni. Nieznaią Krola, ani żadnego wodza; Rada ſtarych, lub młodych rozrządza wſzyſtkim. Niewiaſty napodziw lubią rumienieć twarzy. Stęknąć przy połogu, maią ſobie za hańbę, i za rowną maią krzywdę powiedzieć ktorey: że ſtękneła w połogu, iako gdy woiownikowi kto zada, że uciekł z boiu. Gdy Irokanie idą na woynę, malują ſwe twarze, aby przez bladość żadney nie dali nieprzyiacielowi poznaki boiaźni. Dzielą ſię na rożne familie, między ktoremi 2. ſą tylko oſady Chrześciańſkie, iedna w *Mont-Real*, druga w *Sault de S. Louis*.

IRSINGEN, Opac. Niem. Bened. w Szwabii przy Kaufbeuernie m. Ceſar. Opat ieſt Prałatem Imperii.

IRTICH, *Irtis*, wiel. rz. Az. w Syberyi, ktora przebiegłſzy wielką część kraiu wpada w Oby. Wody iey ſą bardzo białe i lekkie. Obſtuie w ryby, oſobliwie ſumy i ieſiotry delikatne. Tegoż im. ieſt miaſto w Mogoliſtanie.

IRWIN, *Irva*, m. Szkockie ſtoł. Prow. Kuningham, z Portem, ktory go czyni handlownym. Wyſyła Deput. na Parl. i ieſt o *m.* 21. na z. od Edymburga, 107. od Londynu, nad rz. Irwiną. dł. 12. 50. ſz. 56. 5.

IS, nad Tyllą, m. Fr. w Burgundyi, *m.* 5. na półn. od Dyżonu, z Woytowſtwem i ſkładem ſoli. Wpoblizkości znayduią ſię łupalne kamienie białe.

ISABELLE, Izabella, m. zbudowane od Krzyſztofa Kolumba r. 1493. nad połnocnym brzegiem Hiſpanioli, w położeniu bardzo dobrym i zdrowym. dł. 307. 5. ſz. 19. 55.

ISABELLA, wyſpa S. Izabelli, wyſpa na morzu połud. maiąca na *m.* 200. obwodu, naywiękſza z wyſp Salomońſkich. Odkryta była przez Hiſzp. r. 1568. Część iey wſchodnia zowie ſię *Cap brulé*. Znaczny ieſt na niey port zwany *d'Etoilé*.

ISADAGAS, lub Tagodass, *Tagodaſſum*, dawne m. Afr. w Krol. Marokańſkim, w Prow. Eſkuryi. Mieſzkańcy ſą uczciwi, i bardzo ludzcy w przyimowaniu obcych bez domagania niczego. Leży w gruncie żyżnym, w krainie obfitey w bydło, miod bardzo biały i zalecony.

ISCHIA, *Aenaria*, wyſpa Krol. Neapolitańſkiego maiąca mil 6. w około. Leży przy brzegach ziemi Lawory, o *m.* 1. od niey. Przeplataią tę roſkoſzną wyſpę żyżne doliny, ktore wydaią wyborne owoce, weſołe wzgórki, ktore doſtarczaią win dobrych, źrzódła, rzeki, ogrody piękne. Znayduią ſię góry złote i żelazne. Cieplice iey i łaźnie, wielu tu na lato ściągaią chorych. Sokołow na tey wyſpie ieſt mnoſtwo wielkie. Iſchia ieſt M. S.

ISCHIA, *Iſcia*, Iſkia, m. Wł.

ſtol. wyſpy tego im. nal. do Krol. Neapol. z Biſk. i dobrą fortecą, ktorą powiękſzył Alfons ſyn Ferdynanda Krol. Neapol. r. 1493. uciekłſzy ſię tu po złożeniu ſwym z Tronu. dł. 31. 30. ſz. 40. 50.

ISCURE, m. Fr. w Turonii, *m.* 5. od *Blanc.*

ISELSTEIN, *Iſſelſtadium*, m. w Rzpltey Hollender. nad Iſſelą, o *m.* 2. od Utrechtu.

ISENBERG, ob. Eiſenberg.

ISENBURG, znaczne Hr. Niem. dziedzictwo iedney familii, ktorey linija iedna otrzymała tytuł Xząt Imperii r. 1744. Dzieli ſię Iſenburg na wyż. i niż. Hr. wyżſzego Iſenburgu, ma *m.* 12. wzdłuż, a wſzerż 4. Leży w Cyrkule Renu, między Hr. Solms i Hanau. Budingen ieſt mieyſcem rezyd. Xcia Hr. niżſzego Iſſemburgu leży w Weſterwaldzie, i nal. do Cyr. Weſtfalſkiego. Po śmierci Hr. Erneſta przypadłey r. 1664. podzielone zoſtało. Jeſt w nim miaſto i zamek Iſenburg zwany nowym Iſſeburgiem, o *m.* 4. na połn. od Koblenzu. Należy do Hr. Wied. Część też znaczną poſiada Arcy-Biſk. Trewirſki w Iſſemburgu niżſzym.

ISENBURG, dawny zamek w Hr. Marchii, w Weſtfalii, blizko przy Opac. Werden. Hr. Fryderyk, ktory tu był żywo w koło pleciony r. 1226. za zabicie Arcy-Biſk. Kolońſkiego, w nim miał ſwą rezyd. Należy do Krola Pruſkiego.

ISENGHEIM, *Iſegenium*, m. w Niderlandzie Auſtr. z tyt. Xſtwa nad Manderą, *m.* 2. na połn. ku z. od *Courtrai.* dł. 20. 53. ſz. 50. 54.

ISENHAGEN, Opac. Szlachetnych Panien w Xſtwie Zelleńſkim, o *m.* 5. na połn. od Giſlhornu. Panien ieſt tu 14. i Xieni iedna. Fundowane było od Xżniczki Agnieſzki, ktora tu ieſt pochowana r. 1266.

ISER, *Iſara*, znaczna rz. Niemiec. ktora wypływa z granic Tyrolu i Bawaryi, i obławſzy Munich i Landshut wpada do Dunaiu między Paſſawą i Straubingą.

ISERA, *Iſara*, rzeka bardzo byſtra we Włoſzech, bierze początek z góry *Iſerano* na pograniczu Sabaudyi i Piemontu, i przerznąwſzy wiele kraiu, wpada w Rodan o milę wyżey Walencyi. Spławną być zaczyna od Grenobli.

ISERLOHN, lub ISERLOCH, m. Niem. w Weſtfalii w Hr. Marchii, o *m.* 7. na połd. od Hamu.

ISERNIA, *Aeſernia*, M. Wł. w Krol. Neapol. w Hr. Moliſeńſkim z Biſk. Suffr. Kapuańſkiego. Oyczyzną ieſt S. Piotra Celeſtyna. Leży pod Apenninem, *m.* 14. na połn. od Kapuy, 21. od Neapolu, 5. na z. od Moliſy. dł. 31. 55. ſz. 41. 42.

ISEREOCK, piękny zamek Niem. w Bawaryi w Regencyi Landſhutſkiey, nal. do Elektora Bawarſkiego.

ISIGNI, *Iſiniacum*, Iſyniak, m. Fr. w Normandyi niż. o *m.* 6. na z. od *Bayeux* portowe. Stolicą ieſt Amiralſtwa. Zalecone ieſt dla ſwych żup ſolnych, iabłeczników i maſła, i znakomite urodzeniem Piotra Telliera. dł. 16. 35. ſz. 49. 20.

ISLANDYA, *Iſlandia*, W. wyſpa na połn. Europy leżąca, maiąca wzdłuż na *m.* 160. wſzerz 60. Przez 2. mieſiące w roku ku przeſileniu dnia z nocą letniemu ſłońce nie zupełnie zachodzi, a ku przeſileniu dnia z nocą zimowemu nie zupełnie wſchodzi. Nie daie ſię widzieć tylko przez połowę, i we 2. godziny po południu wcale niknie. Wyſpa ta ieſt górzyſta, kamieniſta i nie płodna. Paſtwiſka ma wyborne, a zioła z przedziwnym zapachem. Topnieiące lody w Maiu w ziemiach Polarnych zabrane w morze z wodami, wnoſzą na brzegi Irlandyi wielką liczbę drzewa i zwierząt, iako to: wilkow, liſow, niedźwiedziow, ktore zapędziwſzy ſię na morze lodowate za rozpuſzczeniem lodow potonęły. Obfituie Iſlandya w przednie konie. Ma w wielu mieyſcach cieplice zdrowe i ieziora rybne. Nayznacznieyſ-

ſza w niey góra ieſt Hekla wybuchaiąca płomienie. Iſlandczykowie mniemaią, że iedne duſze potępione w tey górze ſię palą, drugie zaś w pobliżkim morzu lodowatym marzną. Rząd iey był Aryſtokratyczny. Krolowie Norwegſcy r. 1263. uczynili ſię iey panami, która potym do Norwegii przyłączona zoſtała, i odtąd Krol Duńſki ſwego tu wyſyła Vicereya. Wyſpiarze ſą religii Luterſkiey. Mieſzkaią w domach rozproſzonych tu i owdzie, dla boiaźni pożaru. Większa część w lochach ſię kryie przed wiatrem i zimnem. Zyią często dłużey nad lat 100. bez używania lekarſtwa żadnego. Są gnuśni bardzo, i zatopieni w grze ſakow. Język ich ieſt dyalektem dawnym. Zadnych wielkich traktow i drog ubitych w Iſlandyi nie maſz, ani innych miaſt lub wſi, procz Holi i Skalholtu Biſkupſtw.

ISLE, m. Fr. o *m.* 5. na połud. ku z. od Alby, inne ieſt o *m.* 3. od *Perigueux*, ob. *Lille*, *Aumont*, &c. Tegoż im. m. Fr. w Hr. Weneſſyńſkim, o *m.* 2. od *Cavaillon*; i Baronia Fr. w Armaniaku, o *m.* 2. od *Vic-Fezenſac.*

ISLE-ADAM, m. z pięknym zamkiem, i z tyt. Baronii nad rz. *Oiſe*, o milę od *Beaumont*, 8. od Paryża.

ISLE-AUX-BOEUFS, wyſpa wołow, *Inſula boum*, wyſpa Amerykańſka na golfie Mexykańſkim w zatoce *de Campeche*, około *m.* 7. długa, a 3. ſzeroka. Jeſt bardzo żyżna w wielu mieyſcach, i obfituie w wyborne owoce i bydło.

ISLE-BARBE, kępa na rz. Saonie we Fr. o pómili od Lugdunu z Opac.

ISLEBELLE, kępa na Sekwanie w *Meulan*, znaczne wſpaniałym pałacem i ogrodami, które tu ſą zepſute.

ISLE-CHAUVET, Opac. Bened. fund. około r. 1130. czyni 4000. liwr. *m.* 6. od Nantes.

ISLE-DE-BOURBON, ob. Maſcaregne.

ISLE-DE-FRANCE, ob. Francyą.

ISLE-DE-MEDOC, Opac. Fr. Auguſt. *m.* 10. na połn. od Burdegali, czyni 4000. liwr.

ISLE-DIEU, Opac. Fr. Premonſtr. *m.* 4. na w. od Rotomagu, czyni 3500. liwr.

ISLE-DODON, m. Fr. w Hr. Kornweneńſkim, *m.* 3. od Lombezy.

ISLE, grande, longue, &c. ob. Wyſpa.

ISLE-ROYALE, czyli ISLE-DU-CAP-BRETON, Wyſpa Breton, w Ameryce połnocney przy wniyściu Golfu S. Wawrzeńca, o *m.* 15. od ziemi nowey, oddzielona od Akadyi cieśniną na milę ſzeroką. Ma podobną figurę do podkowy końſkiey. Obwod iey wynoſi na *m.* 80. grunt iey ieſt doſyć żyżny, przeplatany ieziorami. Znayduie ſię tu wiele dobrych i pięknych portow. Znaczny połow Sztokfiſzu na iey brzegach bogaci mieſzkańcow *Luiſburg* ieſt M. S. Jeſt to małe miaſto wyſtawione nad zatoką, która umocniona czyni port dobry. Francuzi byli Panami tey wyſpy, wzięli ią potym Anglicy r. 1745. i r. 1758. Utwierdzona im nakoniec zoſtała traktatem Werſalſkim, z tym warunkiem, iż Francuzi nie będą mogli ryb na iey brzegach łowić aż o *m.* 15.

ISLES, (les) Opac. Bernar. blizko Antyziodoru, czyni 6000. liwr.

ISNA, Iſny, *Eiſnæ*, M. Niem. Ceſar. i Proteſtanckie, w Szwabii, w Algowii. Jeſt nad rzeczką Iſną, o *m.* 6. na połud ku z. od Kempteny, 7. od Lindawy, 25. od Auſzpurga. Od Prawa Kadukowego we Fr. r. 1775. wyięte zoſtało. dł. 27. 45. ſz. 47. 33.

ISNIA, Iſnich, *Nicæa*, M. Turcyi Azyatyckiey w Natolii z Arcy-Biſk. Greckim. Jeſt to dawna *Nicæa* ſławna pierwſzym zborem powſze-

chnym mianym tu r. 525. Ledwie iakie dziś znaki pozostały dawney iego wielkości, procz rur do wody sprowadzania służących. Zydzi po większey części go zamieszkali. Leży w gruncie żyżnym, zaleconym z obfitości wina i zboża. Na zachod miasta iest iezioro (*Lacus Ascanius*,) bardzo rybne, które uchodzi do morza Marmory z strony Kemliku. Gdy wiatr służy za godzin 7. z Konstantynop. stanąć w Isnii można bez żadnego niebespieczeństwa. Jest o *m.* 30. od Konstantynopola na połud. ku w. dł. 47. 44. sz. 40. 15. ob. Nikomedya.

ISOLA, *Insula*, m. Wł. w Krol. Neapol. w Kalabryi dalszey z Bisk. Jest blizkie morza, *m.* 6. od S. Seweryny. dł. 35. 8. sz. 39. 1. Jest wiele innych mieysc we Wł. tegoż im.

ISONA, *Æsona*, m. Hiszp. w Katalonii, pod górą, leży o *m.* 12. na połn. od Balagwery.

ISPAGNAC, m. Fr. *m.* 3. od Mendy.

ISPAHAN, *Aspahanum*, sławne M. S. Persyi, naywiększe i naypięknieysze na całym wschodzie, i gdzie naylepiey w tey części świata kwitną nauki. Mil ma 7. w około. Rynek może być miany za naypięknieyszy w świecie. Zdobią go na podziw wielka liczba pałacow wspaniałych, między któremi celuie Cesarski, maiący na milę w około, więcey iak 160. meczetow, 1800. domow gościnnych, więcey iak 260. łaźni, niezmierna liczba kafenhauzow, targowiska sklepione, kollegia, ulice, kanały wysadzone drzewem iaworowym. I lubo nie iest miasto brukowane, dla suchości iednak, iest zawsze czyste. Łagodność powietrza sprawuie, iż choroby tu są rzadkie i krotko trwaią. Deszcz, ani śnieg nigdy tu prawie nie pada. Liczba mieszkańcow przed wzięciem miasta od Agwanow r. 1722. wynosiła na 1100000. ludzi, odtąd mocno się zmnieyszyła. Z przyczyny handlu wielkiego znayduią się w Ispahanie ludzie rożnych religii i ięzykow, Łacińskich obrządkow Katol. maią swego. Bisk. Wzięty był Ispahan od woysk Tamerlana r. 1392. Abas wielki za miasto stoł. swego Państwa go obrał i wiele tu budowli pięknych przyczynił. Rozciąga się wzdłuż rzeki Zanderuty, na którey ma 3. mosty wspaniałe. Jest o *m.* 108. na połud. ku w. od Kazbinu, 106. od Bassory. dł. 70. 30. sz. 32. 25.

ISSIGEAC, m. Fr. *m.* 3. od *Bergerac*.

ISSOIRE, *Iciodurum*, Issoar, dawne m. Fr. w Arwernii niż. Oblegane było r. 1577. i 1590. Kardynałowie Boyer i ss. Duprat ztąd byli rodem. Jest tu Opac. Bened. czyniące 3000. liwr. Leży nad *Couze*, *m.* 7. na połud. od Klermontu, 13. od S. Flour, 95. od Paryża. dł. 20. 55. sz. 45. 33.

ISSOUDUN, *Issoldunum*, *Exoldunum*, Issodun, znaczne M. Fr. z Grodem i zamkiem. Drzewem, suknem, pończochami, kapeluszami, iako i bydłem, wielki prowadzi handel. Jest tu Opac. Bened. czyniące 2500. liwr. Znakomite iest pokazaną zawsze swą wiernością ku Królom w czasie wznieconych zamieszek przez związkowych i r. 1651. Sł. Komedyant Michał Baron ztąd był rodem. Jest częścią na wzgórce, częścią w rowninie, *m.* 7. na z. od Bituryki, nad rz. Theols, 54. na połud. od Paryża. dł. 19. 39. sz. 46. 56. Tegoż im. m. Fr. *m.* 4. od Gwеretu.

ISTHMUS, termin Geograficzny znaczy wązką cieśninę ziemi łączącą dwa lądy, lub półwyspę z lądem.

ISTRYA, *Istria*, pół wyspa Włoska w Państwie Weneckim, między Golfem Tryestu i *Carnero*. Powietrze niezdrowe, Kray iest nieludny. Większa część należy do Wenetow, reszta do Domu Austr. *Capo d'Istria* iest M. S. Część Istryi

Auſtr. będąc w wygodnym położeniu dla handlu i maiąc drzewa zdatne do budowli okrętow, Karol VI. r. 1728. ſam iey zwiedził brzegi. Uſtanowił w Wiedniu kompanią wſchodnią. Wiele traktow dla ułatwienia przewozu towarow do Wiednia i do Karlſtadu w Węgrzech, poczynił. Budować okręty w *Porto-re* kazał, ktorego port pomieści 30. okrętow uſzykowanych w linią, port Tryeſtu uczynił wolnym, i poſtanowił tam iarmark co roczny. W S. Weit wyſtawił lazaret i rożne w miaſtach Auſtr. założył rękodzieła. Przez co wſzyſtko handel Iſtryi w dobrym poſtawił ſtanie.

ITALIA, ob. Włochy.

ITZEHOEN, Itzehoa, dawne i piękne m. Niem. w Xſtwie Holſztyńſkim. Należy do Krola Duńſkiego. Leży nad rz. Stoerą, *m.* 5. od Gluckſtadtu, 12. od Hamburga. dł. 27. ſz. 54. 8. Jeſt tu Opac. Panien Proteſt. i Giełda kupiecka.

JUAN, de la Frontera, (Sant) M. Amer. w Chilii, pod górą Andes, w Prow. *Chiucito*, blizko iez. *Guanacho*. Okolica miaſta tego zawiera na 20000. Indyanow oſiadłych, hołduiących Krolowi Hiſzp. Bogacą go obfite ſzyby złote i mnogie trzody owiec. Wydaie pewny rodzay migdałow bardzo delikatnych. Jeſt o *m.* 24. na połn. ku z. od Mendozy, 35. od Sant-Jago. dł. 311. ſz. połd. 33. 25.

JUAN, de Puerto Ricco, (San) lub Porto ricco, *Portus dives*, Port bogaty, iedna z wyſp Antylſkich w Amer. połnocney. Długa *m.* 40. ſzeroka 20. Odkryta była od Krzyſztofa Kolumba r. 1493. i pełna ieſt gór bardzo żyznych. Obfituie w cukier i Kaſſyą. Żywi wielką liczbę wołow i krow, ktore zabiiaią dla mienia ſamey z nich ſkory, a mięſo pſom rzucaią. Znayduie ſię w ſtronie połnocney wyſpy wiele bardzo drzew oſobliwſzych i ſzyby złote. Powietrze panuie łagodne, a w niektorych porach roku gorące. Należy do Hiſzp. *San Juan de Puerto Ricco* ieſt M. S.

JUAN, de Puerto Ricco (San) M. S. wyſpy tegoż im. z dobrym portem, obronnym kilką fortecami i z Biſk. Franciſzek Drak r. 1595. prożno go ſzturmował, r. 1597. Hrabia *de Cumberland* dobył go z wſzyſtkiemi fortecami, i wielkie ztąd wyprowadził łupy. Henryk *Baudouin* Generał Flotty Holl. wziął go r. 1615. ale nie mogąc dobyć naycelnieyſzey fortecy porzucił go, zruynowawſzy go po części. Leży w ſtronie połnocney wyſpy, o *m.* 8. od S. Dominika. dł. 312. ſz. 18. 30.

JUBLAINS, m. Fr. *m.* 2. od Mayenny.

JUCATAN, lub YUCATAN, *Jucatania*, wielka Prow. Ameryki w Hiſzp. nowey odkryta od Ferdynanda z Korduby r. 1517. i tak nazwana, iż pytaiącemu Ferdynandowi o nazwiſko kraiu, odpowiedzieli Indyanie *Jukatan*, co znaczy: *co mowiſz?* Jeſt naprzeciw Kuby. Obfituie w drzewa zdatne do budowli ſtatkow morſkich, w miod, woſk i drob, cukier, kaſſyą, &c: Mieſzkańcy ſą łagodni i przyięli rel. Katol. i maią Biſk. Jeſt ich niewiele dla dzikiego z niemi obchodzenia ſię Hiſzpanow. Celnieyſze w niey miaſta ſą *Campeche*, *Valladolid* i *Simancas*.

JUDA, Kroleſtwo Judańſkie, lub Juidańſkie w Afr. na pomorzu niewolnikow zwanym w Gwinei; o 3. ćwiercie mili od morza, ſą tu 3. fortece. Wſtępu na ląd broni tama, czyli hak piaſzczyſty ſtraſzny i niebeſpieczny rozbiciu okrętow, i dla wielości pſow morſkich tu znayduiących ſię. Do haku tego batem, ani czołnem przyſtąpić nie można ale Negreyczykowie ſprawni w tym, uzbroieni żelazcami w ręku, ktoremi ſię pſom morſkim bronią, umieią czołna przyprowadzać do brzegow. Forteca Francuzow ieſt

pierwszą z 3. Angiel. drugą, a Portugal. 3cią. Te 3. narody znaczny niewolnikami prowadzą handel, ktorych to Krol dostarcza im naywięcey. Murzyni Judańscy są naylepsi i naydroższi z Negreyczykow Afrykańskich; osobliwie szacowani są w Amer. dla swey zręczności i sposobności nauczenia się wszystkiego w krotkim czasie. Krol. Juidańskie wielu doznało rewolucyi. Dahomet wyszedłszy z lasow na czele stu tysięcy ludzi r. 1727. opanował go, zbiwszy, wypędziwszy, lub w niewolą zabrawszy prawdziwych iego właścicielow, ktorzy do handlu raczey niż do woyny sposobni byli. Szef ten Murzynow spustoszył kray cały W miesiącu Grudniu zapraszał Europeyczykow do znaydowania się na dworze iego na obchodzie rocznicy oyca iego, co zwał on zwyczaiem. Tam dla duszy oyca swego zabiiać kazał wielką liczbę ludzi, koni, wołow, owiec, kur i innych źwierząt, ktore, głowę im uciąwszy rzucane w doł ogromny na to wykopany, aby służyły oycu iego na drugim świecie. W tenże doł lano gorzałkę, sypano zboże, rzucano chustki, materye iedwabne i rożne żywności. Europeyczykowie przytomni byli na tym okropnym widoku, iako i sam Dahomet, maiący 3. obcych przy sobie dyrektorow Fran. Angl. i Potugal. Nakoniec zawalono doł, a między pospolstwo rozdano obficie trunki, i niektore towary. Zabiiano na rocznicy oyca iego do 800. lub 900. mężczyzn i niewiast, ale gdy mu iuż nie pozostało potym nad 11000. tysięcy ludzi, i od sąsiadow miał się czego obawiać, małą bardzo liczbę ludzi na ofiarę oycu swemu posyłał.

JUDAEA, kray Zydowski, Prow. Azyatycka oblana na z. morzem śrzodziemnym, leży między Syryą i Arabią. Dawniey zwana była ziemią Chananeyską, Palestyną potym, ziemią obiecaną, Krolestwem Judzkim, ziemią Izraelską i nakoniec ziemią świętą. Przez Jordanu przerzyna go, wiele rzeczek. Stan nędzny, do ktorego kray ten przyprowadzili Mahometanie, sprawuie małowiernym wątpliwość o prawdzie pisma S. ktore go nazywa ziemią płynącą mlekiem i miodem. Ale gdy czytamy pisarzow świeckich wynoszących obfitość kraiu tego w zboże, oliwę, wino, daktele, miod balsam, wyborne owce i bydło, że wątpliwość ta iest bez fundamentu, osądzić musiemy. Jakoż ziemia Judzka, procz okolicy Jerozolimy na podziw była żyzną. Dzisiay iest pod pan. Turkow, i zawiera kray Gazy, Elkahil, czyli Hebron, Elkods, czyli Jeruzalem, Napluzę, Hartę, Nazareth, czyli Juret-Kafre-Kanna, afeth, i nakoniec kray wyżey Jordanu leżący niebespieczny dla podrożnych z przyczyny Arabow, ktorzy go posiadaią. Jerozolima iest M. S. Judei.

JUDENBURG, *Judenburgum*, znaczne i piękne M. S. Styryi wyższey z pięknym Collegium, zamkiem obronnym i z tyt. Xstwa. Rynek i budowle publiczne ma wspaniałe, leży nad Muerą w miłym położeniu, *m.* 22. na z. ku połn. od Gratzu, 40. od Wiednia. dł. 32. 55. sz. 47. 20.

JUDONIA, *Judoigne*, m. Niderlandskie w Brabancyi, w Pow. Lowańskim nad Getą *m.* 2. od Tillemontu, 4. od *Gemblours*, 5. od Lowanium. dł. 22. 30. sz. 50. 43.

IVERNAUX, Opac. Fr. August. czyni 1100. liwr. od Paryża na w. *m.* 5.

JUGNAC, m. Fr. *m.* 6. na połn. od Angulemy.

JUGON, *Jugo*, m. Fr. w Brytanii, o *m.* 5. od morza, 6. na w. od *S. Brieux.*

JUGORA, lub JUGORYA, Prow. Rossyiska dosyć znaczna, zależy od Wielkorządztwa Archaniołu; Cyrkuł polarny dzieli ią na 2. części

nie-

nierowne. Tartarowie iey mieszkańcy, są bardzo dzicy.

JUIGNE, m. Fr. z tyt. Margr. *m.* 1. od Sable.

JUILLAC, m. Fr. w Pow. Lemowiceńskim *m.* 6. na z. od *Brives*. Tegoż im. *m.* 2. od *Cognac*.

JUILLI, *Juliacum*, m. wyspy Fr. sławne przez znakomite Kollegium zakonu S. Filipa Ner, *m.* 3. na półn. ku z. od *Meaux*.

JUIST, wyspa w Xstwie Ost-Fryzyi na przeciw miasta *Norden*. Mieszkańcy są protestańci.

JULFA, iest nieiako przedmieście Ispahanu ku połd. Mieszkane iest od Ormianow, ktorych Szach-Abas sprowadził tu, z przyczyny ich sposobności do handlu. Maią ci z swego narodu iednego sędziego i 20. Parafii.

S. JULIEN, Opac. Fr. Bened. w *Mans* Inne w Turonie czyni 7000. liwr. Tegoż im. w Dyżonie i Antyziodorze są Opac. Fr. Także m. w Arwernii i w Pow. Forez.

JULIEN, de Sault, (S.) *S. Julianus de Saltu*, m. Fr. w Pow. Gatyneńskim, blizko Yonny *m.* 2. od *Joigny*. Ma winnice.

JULICH, *Juliacum*, Juliaka, po Franc. *Juliers*, dawne i obronne M. S. Xstwa Juliaceńskiego z dobrą cytadellą. Xżę Maurycy *de Nassau* dobył go r. 1610. Hiszpanie zaś r. 1622. Leży nad Roerą, *m.* 6. na połn. ku w. od Akwizgranu, 7. na z. od Kolonii, 11. od Mastrychtu. dł. 24. 10. sz. 50. 55. Xstwo Juliaceńskie leży w Cyr. Westfalskim, między Xstwem Geldryiskim, Limburskim, Arcy-Bisk. Kolońskim. Należy do Elekt. Palatyna. Znaczniejsze ma miasta, Juliak, Duren i Akwizgran. Rozciąga się wzdłuż na *m.* 40. wszerz około 20.

JULIN, ob. Wollin.

JUMIEGE, *Gemmeticum*, m. Fr. w Normandyi z st. Opac. Bened. czyniącym 23000. liwr. Leży nad Sekwaną *m.* 5. na połd. ku z. od Rotomagu, 3. od Kalidobeku, 31. od Paryża. dł. 18. 30. sz. 49. 25.

JUMILHAC, m. Fr. z tyt. Margrab. *m.* 7. na w. od *Perigueux*.

JUNCELS, Opac. Bened. czyni 2500. liwr. *m.* 2. od Lodewy.

JUNG-BUNTZL, ob. Buntzlau.

JUNGCHANG, wiel. M. Chińskie osme z miast głownych Prow. Junnan. Twierdzą Pisarze, że mieszkańcy zwykli ozdabiać swe zęby blaszkami złotemi, zkąd nazywaią ich *Kinchi*, czyli złoto-zębaci. Leży w kraiu obfitym w złoto, miod, wosk, marmur, bursztyn, iedwab i len. sz. 24. 58. dł. 119. 55.

JUNGNING, m. Chińskie 11ste z miast głownych Prow. Junnan. Okolica iego wyborne żywi krowy. sz. 27. 33. dł. 120.

JUNGPING, m. Chińskie, osme z miast głownych Prow. Pekinu w kraiu gorzystym blizko Golfu Kang. Zawiera miast 6. w swym dystrykcie. dł. 135. 50. sz. 40.

J. JUNIEN, m. Fr. w Marchii niż. nad Wienną, *m.* 7. na z. od Lemowiku. Wsławia go Kapituła.

JUNKSEILON, wyspa w Golfie Bengalskim, ku brzegom Kwedy; mieszkańcow ma ludzkich, a żywności bardzo tanie.

JUNNAN, lub Yunnan, *Junania*, naybogatsza i naybliższa zachodu Prow. Chińska stykaiąca się z Krol. Awańskim. Obfituie w wyborne konie, słonie, rubiny, safyry, kocie oczy, i inne kamienie drogie, iako i minery bogate. Zawiera 20. miast głownych, 8. żołnierskich, więcey nad 80. miasteczek, a więcey nąd 14. milionow mieszkańcow. Junańczykowie są łagodni, ludzcy, mocni, odważniejsi nad innych Chińczykow. Niewiasty maią tu więcey wolności, niż gdzie indziey. Pożywienie tu bardzo drogie. Junnan iest M. S. bogate wspaniałe i gdzie naypięknieysze w Chinach robią obicia. sz. 25. dł. 121. 15.

JUNSALAM, Port Azyatycki w

Krol. Siamſkim. Jeſt ſchronieniem dla wſzyſtkich okrętow, ktorzy płynąc do Koromandelu trafią na nawałność. Co do handłu Bengalczykow, Pagwanow, i innych Kroleſtw ſąſiedzkich wagi ieſt wielkiey. Leży na połn. wyſpy tegoż im. doſyć wielkie. dł. 115. 35. ſz. 8. 56.

IVOI, ob. Yvoy.

JURA, *Juraſſus* wyſoka góra w Szwaycaryi, ktora ią oddziela od Franſzkontu.

JURA, wyſpa Szkocka iedna z Weſternow na *m.* 8. długa, 2. ſzeroka ku brzegom Hr. Argylſkiego. Zyią tu długo. Ma dobre paſtwiſka i bydło. Brzegi obfituią w ſumy morſkie.

JURANCON, m. Fr. w Bearnie blizko Pau. Okolica rodzi wina dobre.

JURBURG, lub Georgenburg, m. w Xſtwie Zmudzkim, w Pow. Wielońſkim z Stwem i Leśnictwem czyniącym kwarty 16320. zł. nad Niemnem od Wielony *m.* 5.

IVREA, *Ivoreia*, dawne i mocne M. Wł. ſtoł. Kanawezyi z obronną fortecą, z Biſk. tyt. Margr. i z dawnym zamkiem. Wzięte było od Franc. r. 1704. po żwawym odporze, ale r. 1706. po batalii Turyńſkiey odebrał ią Xżę Sabaudyi, i do niego należy. Jeſt nad Doryą między dwoma wzgórkami, *m.* 8. na dołn. od Turynu, 13. od Suzy, 10. od Wercelli. dł. 25. 23. ſz. 45. 12.

IVRY, *Iberiacum*, Iwra, m. Fr. w Normandyi z Opac. Bened fund. r. 1097. czyniącym 4500. liwr. Na iey polach ſtoczona była bitwa ſt. pod im. potyczki Iwreńſkiey r. 1590. Leży nad rz. *Eure*, *m.* 4. na połn. od Dreux, 15. od Paryża. dł. 19. 10. ſz. 40. 48.

JUSSEY, m. Fr. w Franſzkoncie, *m.* 7. na połn. ku z. od *Veſoul.*

JUSSY, m. Fr. *m.* 2. od Antyzyodoru.

JUST, (S.) m. Fr. w Santonii, o *m.* 1. od Marennes. Oyczyzna Jana Ogiera de *Gombaut* iednego z Inſtiturorow Akademii Franc. Tegoż im. m. w Arwernii blizko *Brioude.* Inne ieſt o *m.* 3. na połn. od Klermontu z Opac. Premonſtr. czyniącym 6500. liwr.

JUST, (S.) klaſztor Hieronimitanow, ktory obrał ſobie Karol V. aby w nim prywatnie życia dokonał. Jeſt w Eſtremadurze z ſtrony Portugalii o *m.* 9. na połd ku z. od Placencyi.

JUSTIMONT, Opac. Premonſtr. *m.* 4. od Metzu.

JUSTINGEN, dzierżawa i zamek w Szwabii *m.* 6. na z. od Ulmy. Należy do Xżąt *de Wirtemberg-Stutdgard.*

JUTHIA, *Odia*, lub *Siam*, wielkie i Sław. M. Azyatyckie ſtoł. Krol. Siamſkiego, rezyd. Krolow. Maiące wielką bardzo liczbę przepyſznych bałwochwalni. Pałac Krolewſki ieſt gmach rownie wſpaniały iak ogromny. Słoni utrzymuią tu z oſobliwſzą ſtarannością wielkie mnoſtwo. Słoń ſamego Krola biały żłoby ma złote. Na przedmieściach znayduią ſię Dominikanie, Auguſtyanie i inni zakonnicy. Dom kupiecki Holl. ieſt tu na podziw wſpaniały. Handel iego ieſt niezmiernie wielki, i kupcy ze wſzyſtkich prawie Państw tu zawiiaią. Miaſto budowane leſt na wielkiey kępie oblaney rzeką Menam, o mil kilka od iey uyścia. dł. 118. 30. ſz. 14. 18.

JUTLAND, czyli Jutlandia, połnocna *Jutia*, Prow. Duńſka na połnoc Xſtwa Slezwickiego. Dzieli ſię na 4. Diecezyie Alburſką, Arhuſką, Rypeńſką i Wyburgſką. Nal. do Krol. Duń. u dawnych zwana była *Cherſoneſus Cymbrica.*

JUTTERBOCH, lub Guterbok, piękne m. Niem. z Gradem w Turyngii w Xſtwie *Kwerfurt*, o *m.* 8. na połd. ku w. od Wittembergi. Torſtenſohn Generał Szwedzki tu r. 1644. poraził woyſko Ceſarſkie.

IWANOGROD, forteca Rossyiska naprzeciw miasta Narwy nad rz. Narwą, z ktorey przyczyny nazwana iest: Narwą Rossyiską. dł. 46. 55. sz. 59. 8.

IWANSK, m. Pol. w Woi. Sendomirskim.

IWIE, m. Litt: w Woi. Wileńskim, od Lidy *m.* 7.

IWENAK, *Ivenacum*, m. Niem. w Xstwie Meklemburskim, na pograniczu Pomeranii, *m.* 15. na połd. ku w. od Rostoku.

IWIKA, *Ivica*, Ebusus, M. S. wyspy tego im. na morzu śrzodziemnym między Krol. Walencyi i wyspą Maiorką, o *m.* 15. od obydwoch. Ma port dobry. Anglicy r. 1706. uczynili się iey Panami, ale potym wrociła się do Hiszp. Zupy solne są pryncypalnym tey wyspy bogactwem. Ma wzdłuż na *m.* 16. wszerz *m.* 8. a wokoło 48. Nie cierpi wężow, ani żadnych gadow. dł. 19. 20. sz. 38. 42.

JUVIGNE, *Juviniacum*, m. Fr. *m.* 6. od Lawali.

JUVIGNY, m. Fr. w Normandyi *m.* 2. od Domfrontu, inne o *m.* 2. od Mortain, i Opac. tamże Cyster. *m.* 2. od Stenay.

IXAR, lub HIJAR, *Ixarium*, m. Hiszp. w Aragonii nad rz. Martiną, *m.* 15. na w. ku połn. od Saragossy. Ma tyt. Xstwa. dł. 17. 16. sz. 41. 12.

IXDRUK, pryncypalny port Angryensow Korsarzow z strony zachodniey, połwyspy Indyiskiey zachodniey, *m.* 20. na połn. ku z. od Goy.

IXO, Krol. Ixańskie na wyspie Niphon w Japonii między Omieńskim, Woarskim, i Ingeńskim Krolestwami.

IZABELLA, ob. Isabelle.

IZABELLIN, m. Litt: w Woi. Nowogrodzkim nowo zabudowane, nazwane od im. Xżny Czartoryiskiey. Piękne i porządne.

IZERY, m. Fr. *m.* 2. od *Vabres.*

IZIEU, m. Fr. w Pow. Forez, *m.* 5. od Etienne.

IZQUINTINANGO, bogate i piękne m. Amerykańskie w Hiszp. nowey w Prow. *Chiapa.* Zbieraią tu wiele bawełny, i Ananasow.

IZMAIŁOW, m. w Bessarabii nad Dunaiem, o *m.* 12. na z. od Kilii nowey. Moskale opanowali go r. 1770. Jest też zamek tego im. w Państwie Rossyiskim, z wiel. ogrodzeniem, o *m.* 3. od Moskwy.

KONIEC TOMU I.

BIBLIOTH: UNIV:
JAGELLONICAE

